॥ శ్రీరస్తు ॥

శ్రీమతే శ్రీనివాసాయ పరస్మై బ్రహ్మణే నమః

శ్రీ వేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యమ్

(బ్రహ్మపురాణాది - షట్పురాణాన్తర్గతమ్)

ద్వితీయో భాగః

టం

ప్రకాశస్థానమ్

శ్రీ తిరుమల - తిరుపతి దేవస్థానమ్, తిరుపతి.

S

26517

TIR/vum

Cl
F
Cla
Bo
Acc

॥ శ్రీరస్తు ॥

శ్రీమతే శ్రీనివాసాయ పరస్మై బ్రహ్మణే నమః

శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యమ్

(బ్రహ్మపురాణాది – షట్పురాణాన్తర్గతమ్)

ద్వితీయో భాగః

౧౯౭౧

ప్రకాశస్థానమ్

శ్రీ తిరుమల - తిరుపతి దేవస్థానమ్, తిరుపతి.

All Rights With

Tirumala—Tirupati Devasthanams

Tirupati.

॥ హరిః ఓమ్ ॥

'ప్రవః పాన్తమన్ధసో ధియాయతే
మహేశూరాయ విష్ణవే చార్చత' ॥

— ఋక్సంహితా – మణ్డలమ్ ౧. సూ. ౧౫౫. మన్త్రః ౧.

'అరాయి కాణే వికటే గిరిం గచ్ఛ సదాఽన్వే ।
శిరింబిఠస్య సత్త్వభిః తేభిష్ట్వా చాతయామసి' ॥

— ఋక్సంహితా – మణ్డలమ్ ౧౦. సూ. ౧౫౫. మన్త్రః ౧.

'రయిః కకుద్మాన్ విదధద్వినష్టం రయిమద్విధానమ్ ।
తస్మై కకుత్త్రే వికటాయ పితే స్వాహా' ॥

— శ్రీవైఖానసమన్త్రసంహితా–ప్రశ్నమ్ ౭ – అను. ౭. మన్త్రః ౩.

'వినా వేఙ్కటేశం న నాథో న నాథః
సదా వేఙ్కటేశం స్మరామి స్మరామి ।
హరే వేఙ్కటేశ ! ప్రసీద ప్రసీద
ప్రియం వేఙ్కటేశ ! ప్రయచ్ఛ ప్రయచ్ఛ' ॥

'వేఙ్కటాద్రిసమం స్థానం బ్రహ్మాణ్డే నాస్తి కిఞ్చన ।
వేఙ్కటేశసమో దేవో న భూతో న భవిష్యతి' ॥

— శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యమ్.

పురాణానుక్రమణికా

ద్వితీయభాగగతా

మాహాత్మ్యమ్.	అధ్యాయసఙ్ఖ్యా.	పుటే.
౧. శ్రీబ్రహ్మపురాణాన్తర్గతమ్	౧ ప్రభృతి ౨౦ అధ్యాయ-పర్యన్తమ్ ౨౦ అధ్యాయాః	౧– ౪౧
౨. బ్రహ్మోత్తరఖణ్డాన్తర్గతమ్	౫౦, ౫౧ అధ్యాయాత్మకమ్ ౨ అధ్యాయౌ	౪౨– ౫౮
౩. స్కాన్దపురాణాన్తర్గతమ్ స్కన్దపురాణే ప్రథమో భాగః	౧ ప్రభృతి ౧౭ అధ్యాయాః ౧౭ అధ్యాయాః	౫౪ – ౧౫౩
,, స్కాన్దపురాణాన్తర్గతమ్ స్కన్దపురాణే ద్వితీయో భాగః	౩౭ అధ్యాయాత్మకమ్ ౧ అధ్యాయః	౧౫౪ –౧౬౩
౪. స్కాన్దపురాణాన్తర్గతమ్ తృతీయో భాగః	౧ ప్రభృతి ౧౦ పర్యన్తమ్ ౧౦ అధ్యాయాః	౧౬౪–౨౧౯
,, స్కాన్దపురాణాన్తర్గతమ్ చతుర్థో భాగః	౧, ౨ అధ్యాయాత్మకమ్ ౨ అధ్యాయౌ	౨౨౦– ౨౨౭
౫. ఆదిత్యపురాణాన్తర్గతమ్	౧ ప్రభృతి ౫ పర్యన్తమ్ ౫ అధ్యాయాః	౨౨౮-౨౫౯
౬. భవిష్యోత్తరపురాణాన్తర్గతమ్	౧ ప్రభృతి ౧౪ పర్యన్తమ్ ౧౪ అధ్యాయాః	౨౬౦–౪౫౮
,, భవిష్యోత్తరపురాణాన్తర్గతమ్	రహస్యాధ్యాయః అశీతితమః ౧ అధ్యాయః	౪౫౯–౪౭౬

ఆహత్యః — పురాణాని ౬ – అధ్యాయాః ౬౨ – పుటాని ౪౮౦

శ్రీరస్తు

శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్య ద్వితీయభాగస్థవిషయాణాం

సూచికా

శ్రీబ్రహ్మపురాణే విషయాః

విషయాః		పుటమ్
దుర్వాససం ప్రతి దిలీపకృతప్రశ్నః	....	1
దిలీపం ప్రతి దుర్వాససా ప్రోక్తం శ్రీవేఙ్కటాచలవైభవమ్	....	2
వాయుశేషయోః క్షీరాబ్ధిప్రవృత్తకలహోపోద్ఘాతాదివర్ణనమ్	....	,,
వాయుశేషాభ్యాం కృతా పరస్పరబలపరీక్షా	....	4
వేఙ్కటాద్రౌ శేషకృత తపఃప్రకారః	....	7
శేషతపస్తుష్టభగవదావిర్భావః	....	,,
శేషప్రార్థనయా భగవత్కృతవేఙ్కటాద్రివాసాభ్యుపగమః	....	,,
భగవతః స్వామితీర్థతీరైకవాసనిమిత్తమ్	....	8
వాయోర్భగవద్దత్తప్రధానాఙ్గత్వప్రాప్తిః	....	11
శ్రీవేఙ్కటాద్రౌ అగస్త్యతపస్తుష్టభగవద్వాణ్యావిర్భావః	....	12
శ్రీవేఙ్కటాచలే శఙ్ఖాఖ్యనృపతపస్తుష్ట శ్రీ శ్రీనివాసావిర్భావవర్ణనమ్	....	13
శ్రీనివాసాజ్ఞయా శఙ్ఖనృపకృతభగవద్దివ్యవిమానకథనమ్	....	15
శ్రీవేఙ్కటాచలస్థముక్తిప్రదస్వామిపుష్కరిణ్యాదిసప్తతీర్థవర్ణనమ్	....	16
శ్రీవేఙ్కటాచలస్థాష్టషష్టితీర్థమహిమానువర్ణనమ్	....	19
మన్వాద్యష్టోత్తరశతతీర్థనామాని	....	22
తొణ్డమాన్నామకనృపోత్పత్తిక్రమః	....	23
శ్రీవేఙ్కటాద్రౌ తొణ్డమాన్నృపకృత గోపురాదిక్రమః	...	28
తొణ్డమాన్నృపస్య భగవద్దత్తచక్రాద్యాయుధప్రాప్తిః	....	,,
బిమ్బాదౌ శఙ్ఖచక్రాభావే కారణవర్ణనమ్	....	29
శ్రీవరాహస్య స్వామితీర్థవాయవ్యభాగస్థితివర్ణనమ్	....	30
బ్రహ్మప్రార్థనయా శ్రీనివాసాభ్యుపగతప్రాథమికవరాహసేవాక్రమః	....	,,
నిషాదకృతవరాహదర్శనప్రకారః	....	31

విషయాః ..... పుటమ్

స్వామితీర్థమధ్యగతధనదాదినవతీర్థవర్ణనమ్ 33
శ్రీవేఙ్కటాద్రిగతపుణ్యతీర్థస్నానప్రశంసా 34
శ్రీవేఙ్కటాచలకర్తవ్యమహాదానప్రశంసా 37
విష్ణువృద్ధాఖ్యద్విజబన్ధువృత్తాన్తః 39
వేఙ్కటాద్రౌ వేదాభిధద్విజకృతదీపారోపప్రశంసా 40

శ్రీబ్రహ్మోత్తరఖణ్డే విషయాః

బ్రహ్మాణం ప్రతి వసిష్ఠప్రార్థనయా స్వపౌరోహిత్యపాపనివృత్తిః 42
సర్వాబద్ధోపాఖ్యానమ్ 44
బ్రహ్మాజ్ఞయా శ్రీవేఙ్కటాచలం ప్రతి వసిష్ఠాద్యాగమనమ్ 45
ఘోణతీర్థస్నానేన వసిష్ఠాదీనాం పాపనివృత్తిః 46
వసిష్ఠం ప్రతి భగవద్వర్ణితఘోణతీర్థమాహాత్మ్యమ్ 48
ఘోణస్నానేన సర్వసిద్ధం సర్వాబద్ధం ప్రతి వసిష్ఠాదిప్రశంసా 51
తుమ్బురోర్నారదశాపేన ఘోణతీర్థప్రాప్తిః 53
ఘోణతీర్థే భగవద్ధ్యానపూర్వకతుమ్బురుకృత తపఃప్రకారః 54
తుమ్బురుతపస్తుష్టభగవదావిర్భావాదిః 55
భగవదాజ్ఞయాఽగస్త్యవర్ణితతుమ్బురుతీర్థమాహాత్మ్యమ్ 57

శ్రీస్కాన్దపురాణే (స్కన్దపురాణే) ౧-భాగే విషయాః

కాశ్యపస్య స్వామిపుష్కరిణీస్నానేన మహాపాతకనాశః 59
పరీక్షిత్వృత్తాన్తః 60
శాకల్యోక్తధర్మాః 65
స్వామిపుష్కరిణీస్నానాత్ తామిస్రాదినరకనిస్తారః 68
స్వామితీర్థమహిమాఽశ్రద్ధాలూనాం మహానరకప్రాప్తిః 72
ధర్మగుప్తచరిత్రవర్ణనమ్ 73
జైమినివాక్యాత్స్వామితీర్థస్నాతస్య ధర్మగుప్తస్యోన్మాదనివృత్తిః 76
సుమత్యాఖ్యద్విజవృత్తాన్తః 78

విషయాః		పుటమ్
సుమత్యాఖ్యద్విజస్య కిరాతీసఙ్గాత్ మహాపాతకప్రాప్తిః	....	79
సుమతిం ప్రతి దుర్వాసఃకథితబ్రహ్మహత్యాముక్త్యుపాయః	....	81
సుమతేః స్వామిపుష్కరిణీస్నానాత్ బ్రహ్మహత్యావిముక్తిః	....	82
రామకృష్ణతీర్థమాహాత్మ్యమ్	....	83
రామకృష్ణాఖ్యమహర్షితపఃప్రసన్నభగవదావిర్భావః	....	84
శ్రీవేఙ్కటాద్రౌ జలదానప్రశంసా	....	85
హేమాఙ్గస్య జలదానాకరణేన గృహగోధికాత్వప్రాప్తిః	....	86
శ్రుతదేవపాదోదకసేవనేన హేమాఙ్గస్య జాతిస్మరణమ్	....	87
శ్రుతదేవదత్తపుణ్యేన హేమాఙ్గస్య గోధికాత్వవిముక్తిః	....	88
శ్రీవేఙ్కటాచలక్షేత్రాదివర్ణనమ్	....	90
శ్రీవేఙ్కటేశ్వరవైభవవర్ణనమ్	....	92
బ్రహ్మాదీనాం నైరన్తర్యేణ వేఙ్కటాచలే స్థితివర్ణనమ్	..	96
శ్రీవేఙ్కటాచలారోహణసమయానుసన్ధానక్రమః	....	97
పాపవినాశనాఖ్య తీర్థమాహాత్మ్యమ్	....	98
దృఢమత్యాఖ్యశూద్రవృత్తాన్తః	....	99
దృఢమతిం ప్రతి కులపత్యాఖ్యమున్యుపదిష్టశూద్రధర్మాః	....	,,
దృఢమతయే సుమత్యాఖ్యవిప్రప్రకాశితకర్మానుష్ఠానక్రమః	....	101
శూద్రస్య వైదికకర్మోపదేశేన సుమత్యనుభూతదుర్గతిః	....	,,
అగస్త్యోక్త్యా దుర్గత్యపనోదనార్థం సుమతేర్వేఙ్కటాద్రిగమనమ్	....	102
సుమతేః పాపనాశనస్నానేన దుర్గత్యపనోదనమ్	....	104
వైదికకర్మానుష్ఠాతుర్దృఢమతేః దుర్గతిప్రాప్త్యపనోదనమ్	....	,,
భూయః పాపవినాశనతీర్థమాహాత్మ్యవర్ణనమ్	....	105
భద్రమత్యాఖ్యదరిద్రద్విజవృత్తాన్తః	....	,,
భద్రమతేః కామినీకృత వేఙ్కటాద్రిగమనప్రోత్సాహనమ్	....	107
కామినీకథితభూదానప్రశంసా	....	108
భద్రమతయే భూప్రదానాత్ సుఘోషస్య సద్గతిః	....	110
భద్రమతేః పాపనాశనతీరే భూదానార్థం వేఙ్కటాద్రిగమనమ్	....	111

విషయాః		పుటమ్
భూదానప్రభావేణ భగవత్సాక్షాత్కారః	....	,,
రామానుజాఖ్యద్విజవృత్తాన్తః	....	114
ఆకాశగఙ్గాతీరే రామానుజతపస్తుష్టభగవదావిర్భావః	....	,,
రామానుజాఖ్యవిప్రకృతభగవత్స్తుతిః	....	115
రామానుజాఖ్యవిప్రకృతభగవత్ప్రార్థనా	....	116
భగవద్వర్ణితాఽఽకాశగఙ్గాతీర్థస్నానకాలః	....	117
భగవద్వర్ణితభాగవతలక్షణాని	....	,,
దానార్హసత్పాత్రనిర్ణయః	....	120
ఆకాశగఙ్గామాహాత్మ్యమ్	....	122
పుణ్యశీలస్య వన్ధ్యాపతినిమన్త్రణేన గర్దభముఖత్వప్రాప్తిః	....	,,
వన్ధ్యాపతేః శ్రాద్ధనిమన్త్రణానర్హత్వప్రశంసా	....	123
ఆకాశగఙ్గాస్నానేన పుణ్యశీలస్య తద్వికృతినివృత్తిః	....	124
చక్రతీర్థమాహాత్మ్యమ్	....	125
పద్మనాభాఖ్యద్విజకృతతపస్తుష్టభగవదావిర్భావః	....	126
పద్మనాభాఖ్యద్విజకృతశ్రీనివాసస్తుతిః	....	,,
పద్మనాభస్య చక్రతీర్థే నిరన్తరవాసాయ భగవన్నియమనమ్	....	127
పద్మనాభహననోద్యుక్తాసురవధాయ భగవత్కృతచక్రప్రేషణమ్	....	128
భగవత్ప్రేషితచక్రకృతాసురవధః	....	,,
ద్విజప్రార్థనయా చక్రకృతవరదానాదిః	....	129
సున్దరాఖ్యగన్ధర్వస్య రాక్షసత్వప్రాప్తినివృత్త్యోరుపోద్ఘాతః	....	130
సున్దరాఖ్యస్య వసిష్ఠోక్తరాక్షసత్వనివృత్త్యుపాయః	....	132
సున్దరాఖ్యస్యరాక్షసత్వవిముక్తిపూర్వకం స్వస్వరూపప్రాప్తిః	....	133
జాబాలితీర్థమాహాత్మ్యవర్ణనమ్	....	135
కావేరీతీరవాసిదురాచారాఖ్యద్విజోదన్తః	....	,,
జాబాలితీర్థస్నానాత్ దురాచారవేతాలయోర్మహాపాతకాదినివృత్తిః	....	136
జాబాలివర్ణితపార్వణశ్రాద్ధాకరణదోషప్రశంసా	....	137
(తుమ్బురు) ఘోణతీర్థమాహాత్మ్యమ్	....	139

విషయాః		పుటమ్

ఘోణతీర్థస్నానవిముఖానాం మహాదోషవర్ణనమ్ 140
ఘోణస్నానస్య సర్వపాపనోదకత్వవర్ణనమ్ 141
తుమ్బుర్వాఖ్యగన్ధర్వచరితమ్ 142
స్వభార్యాయై తుమ్బురూపదిష్టమాఘస్నానవిధిప్రకారః 143
భార్యాం ప్రతి తుమ్బురుదత్తశాపతద్విముక్తిప్రకారౌ .... ,,
ఘోణతీర్థే అగస్త్యదర్శనేన తుమ్బురుపత్న్యాః వర్షాభూత్వనివృత్తిః 145
అగస్త్యకథితపతివ్రతాధర్మాః 146
ఘోణతీర్థస్నాతౄణాం నానావిధఫలప్రాప్తిః 147
శ్రీవేఙ్కటాచలస్య సర్వపుణ్యతీర్థాధారత్వవర్ణనమ్ 148
స్వామిపుష్కరిణ్యాదిషట్తీర్థస్నానకాలనిర్ణయః 149
పురాణశ్రవణస్య విశేషతః ప్రాశస్త్యవర్ణనమ్ 150
పురాణవక్తుః సర్వపూజనీయత్వవర్ణనమ్ 151

శ్రీస్కాన్దపురాణే (స్కన్దపురాణే) ౨-భాగే విషయాః

కటాహతీర్థమాహాత్మ్యమ్ 154
కటాహతీర్థమహిమశ్రద్ధాశూన్యానాం మహానరకప్రాప్తిః 156
కటాహతీర్థపానక్రమః 157
కేశవాఖ్యద్విజవృత్తాన్తః 158
గణికాలమ్పటస్య కేశవద్విజస్య బ్రహ్మహత్యాప్రాప్తిక్రమః ... ,,
స్వసుతరక్షణోద్యుక్తే పద్మనాభే బ్రహ్మహత్యోక్తిః 159
పద్మనాభం ప్రతి భరద్వాజకథిత బ్రహ్మహత్యావిముక్త్యుపాయః 161
భరద్వాజోక్త్యా కటాహతీర్థపానేన కేశవస్య బ్రహ్మహత్యావిముక్తిః 162
బ్రహ్మహత్యావిముక్తసుతేన సహితం పద్మనాభం ప్రతి భగవదుక్తిః 163

శ్రీస్కాన్దపురాణే ౩-భాగే విషయాః

అర్జునతీర్థయాత్రాక్రమః 165
అర్జునతీర్థయాత్రోపోద్ఘాతః 167
అర్జునస్య గఙ్గాదితీర్థావగాహనపూర్వకం సువర్ణముఖర్యాగమనమ్ 169

విషయాః		పుటమ్
సువర్ణముఖరీవర్ణనమ్	....	170
అర్జునస్య స్వర్ణముఖరీతీరస్థకాళహస్తీశ్వరాదిసేవాప్రాప్తిః	....	171
అర్జునస్య సువర్ణముఖరీతీరస్థభరద్వాజాశ్రమగమనమ్	....	172
అర్జునకృతభరద్వాజసేవాక్రమః	....	173
అర్జునం ప్రతి భరద్వాజకృతాతిథ్యప్రకారః	....	174
సువర్ణముఖరీప్రభావశుశ్రూషయా భరద్వాజం ప్రత్యర్జునప్రశ్నః	....	175
భరద్వాజకథితశఙ్కరవివాహప్రక్రియా	....	176
భూసామ్యకరణాయాగస్త్యస్య హిమాద్రేర్దక్షిణదిగ్గమనమ్	....	177
నద్యుత్పాదనాయ అగస్త్యం ప్రతి అశరీర్యుక్తిః	....	179
సువర్ణముఖర్యుత్పాదనాయాగస్త్యం ప్రతి మహర్షిప్రార్థనా	....	180
సువర్ణముఖర్యావిర్భావాయ అగస్త్యకృతతపఃప్రకారః	....	181
అగస్త్యాశ్రమం ప్రతి చతుర్ముఖాగమనమ్	....	182
అగస్త్యప్రార్థనయా గఙ్గాం ప్రతి చతుర్ముఖచోదనా	....	,,
అగస్త్యసమీపే స్వాంశగత్వేన గఙ్గాకృతనద్యుత్పత్త్యభ్యుపగమః	....	183
సువర్ణముఖరీం ప్రతి శక్రాదిస్తుతిః	....	184
వాయుకథితసువర్ణముఖరీనామనిష్పత్తిః	....	185
సువర్ణముఖర్యా సముద్రసమాగమవర్ణనమ్	....	,,
భరద్వాజవర్ణితసువర్ణముఖరీమాహాత్మ్యమ్	....	186
అగస్త్యప్రతిమాదానవిధిః	....	189
అగస్త్యతీర్థాగస్త్యేశ్వరయోః ప్రభావః	....	191
సువర్ణముఖరీస్నానకాలనిర్ణయః	....	192
దేవర్షిపితృతీర్థమాహాత్మ్యమ్	....	193
వేణీసువర్ణముఖరీసఙ్గమవర్ణనమ్	....	,,
సువర్ణముఖర్యాః వ్యాఘ్రపదాహ్వయనదీసఙ్గమః	....	194
శఙ్ఖచక్రతీర్థవర్ణనమ్	....	195
సువర్ణముఖర్యా కల్యానదీసఙ్గమః	....	,,
శ్రీవేఙ్కటాచలవాసి భగవద్వైభవవర్ణనమ్	....	197

విషయాః		పుటమ్

విషయాః		పుటమ్
భగవత్కృతసృష్ట్యాదివర్ణనమ్	...	199
వరాహకృతధరణ్యుద్ధరణక్రమః	....	202
కల్పవృత్తాన్తవర్ణనపూర్వకం శ్వేతవరాహావతారవర్ణనమ్	....	204
శఙ్ఖాభిధాననృపవృత్తాన్తః	....	207
భగవదుక్త్యా శఙ్ఖనృపస్య శ్రీవేఙ్కటాచలాగమనమ్	....	210
భగవద్దర్శనార్థమగస్త్యస్య వేఙ్కటాచలాగమనమ్	....	,,
అగస్త్యం ప్రతి గురువస్వాద్యుక్తిః	....	211
అగస్త్యాదికృత శ్రీవేఙ్కటాచలస్థరమ్యవస్తుదర్శనమ్	....	212
అగస్త్యశఙ్ఖాదితపస్తుష్టస్య భగవతః ఆవిర్భావః	...	213
బ్రహ్మాదిప్రార్థనయా భగవద్గృహీతసౌమ్యరూపప్రకారః	....	215
అగస్త్యప్రార్థనయా స్వర్ణనద్యాః భగవద్దత్త సర్వాధికత్వప్రాప్తిః	....	216
శఙ్ఖనృపవరప్రదానపూర్వకం భగవదన్తర్ధానమ్	....	218
భరద్వాజవర్ణిత శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యనిగమనమ్	....	,,

శ్రీస్కాన్దపురాణే ౪-భాగే విషయాః

పుత్రార్థమఞ్జనాకృతతపఃప్రకారః	....	220
వ్యాసప్రోక్తాఽకాలగఙ్గాస్నానకాలనిర్ణయః	....	225
వ్యాసప్రోక్తశ్రీవేఙ్కటాచలకరణీయదానప్రశంసా	....	226

శ్రీ ఆదిత్యపురాణే విషయాః

శౌనకాదీన్ ప్రతి సూతప్రోక్త శ్రీ శ్రీనివాసవైభవమ్	...	228
శ్రీ శ్రీనివాసముద్దిశ్య దేవశర్మాఖ్యవిప్రకృతస్తుతిః	...	232
శ్రీ శ్రీనివాసదివ్యమఙ్గళవిగ్రహసౌన్దర్యాదివర్ణనమ్	...	234
దేవశర్మకృత శ్రీ శ్రీనివాసస్తుతిః	...	242
భగవతః విశ్వరూపాదివర్ణనమ్	...	248
దేవశర్మాణం ప్రతి స్తుతిప్రసన్నశ్రీనివాసకృతవరప్రదానాదివర్ణనమ్	...	254

శ్రీ భవిష్యోత్తరపురాణే విషయాః

విషయాః		పుటమ్
జనకనృపానుభూత శోకాతిరేకప్రకారః	...	260
శతానన్దం ప్రతి జనకకృతస్వశోకనివృత్త్యుపాయప్రార్థనా	...	262
జనకాయ శతానన్దోక్తః శ్రీవేఙ్కటాచలప్రభావః	...	263
వృషభాచలనామనిష్పత్తిః	...	264
త్రేతాయుగేఽఞ్జనాచలనామనిష్పత్తిః	...	266
ద్వాపరయుగే శేషాచలనామనిష్పత్తిః	...	268
కలియుగే శ్రీవేఙ్కటాచలనామనిష్పత్తిః ప్రకారః	...	272
భగవతః శ్రీవైకుణ్ఠాద్వేఙ్కటాచలాగమనమ్	...	281
సాత్త్వికదేవతాత్వపరీక్షార్థంభృగోః సత్యలోకాదిగమనమ్	...	,,
భృగుం ప్రతి శ్రీవైకుణ్ఠనాథోక్తవినీతవచనమ్	...	283
భగవతోభృగుకృతసాత్త్వికదేవతాత్వసమర్థనమ్	...	284
భృగుపాదాహతికుపితాయాః లక్ష్మ్యాః కరవీరపురగమనమ్	...	,,
లక్ష్మ్యన్వేషణార్థంశ్రీవేఙ్కటాచలం ప్రతి భగవదాగమనమ్	...	,,
శ్రీస్వామిపుష్కరిణీమాహాత్మ్యమ్	...	286
శ్రీనివాసస్య స్వామితీర్థపశ్చిమతీరస్థవల్మీకప్రవేశప్రకారః	...	287
ఆకాశనృపగృహే బ్రహ్మాదీనాం ధేన్వాదిరూపేణ స్థితిః	...	288
గోక్షీరపాయినం శ్రీనివాసం ప్రతి గోపాలకృతతాడనమ్	...	289
మృతగోపవిలోకనార్థం శ్రీవేఙ్కటాచలం ప్రతి నృపాగమనమ్	...	290
నృపం ప్రతి వల్మీకనిర్గతశ్రీనివాసశాపః	...	291
నృపం ప్రతి శ్రీనివాసకృతశాపహేతూపన్యాసః	...	292
భగవత్సంతాపనోదనాయ గురుకృతచికిత్సాప్రకారః	...	293
శ్రీవేఙ్కటాచలస్య అయోధ్యామధురాదితౌల్యవర్ణనమ్	...	,,
పద్మావతీపరిణయోపోద్ఘాతః	...	295
శ్రీవరాహానుజ్ఞయా శ్రీనివాసస్య శేషాచలప్రాప్తిః	...	296
వకుళమాలికాఖ్యభగవత్పరిచారికాపూర్వజన్మవృత్తాన్తః	...	298

విషయాః | పుటమ్

మృగయావిహారోద్యుక్త శ్రీనివాసాలఙ్కారవర్ణనమ్ ... 300
మృగయావిహారసమయే శ్రీనివాసస్య కన్యాదర్శనమ్ ... 302
పుత్రాలాభేన వియన్నృపానుభూతచిన్తాప్రకారః ... 303
ధరణీతలాత్ పద్మావత్యుత్పత్తివర్ణనమ్ ... 306
వియన్నృపస్య వసుదానాఖ్యసుతోత్పత్తిః ... 307
నారదోక్తపద్మావతీశరీరసల్లక్షణాని ... 309
పద్మావత్యాః పుష్పాపచయసమయే శ్రీనివాసదర్శనమ్ ... 310
పద్మావతీశ్రీనివాసయోః పరస్పరసంవాదః ... 312
పద్మావతీపరాజితశ్రీనివాసం ప్రతి వకుళమాలికాసాన్త్వవచనమ్ ... 315
వకుళాం ప్రతి శ్రీనివాసోక్తస్వమనోనిర్వేదహేతువర్ణనమ్ ... 317
వకుళాం ప్రతి శ్రీనివాసవర్ణితపద్మావతీపూర్వజన్మోదన్తః ... 319
శ్రీనివాసానుజ్ఞయా నారాయణపురం ప్రతి వకుళాగమనమ్ ... 321
వకుళాం ప్రతి పద్మావతీసఖీజ్ఞాపితపద్మావత్యుదన్తః ... 323
పద్మావతీసఖీః ప్రతి వకుళావేదితస్వాగమనవృత్తాన్తః ... 325
శ్రీనివాసస్య పుళిన్దీరూపేణ నారాయణపురగమనమ్ ... 326
పుళిన్దీరూపధారిభగవతా పద్మావతీజనన్యాశ్చాన్యోన్యసంవాదః ... 327
ధరణ్యై పుళిన్ద్యోక్తపద్మావతీదేహశోషణనివృత్త్యుపాయః ... 331
పద్మావతీకథితభగవల్లక్షణతద్భృక్తలక్షణాని ... 335
ధరణీశం ప్రతి పద్మావతీసఖీభిః సహ వకుళాగమనమ్ ... 336
ధరణీం ప్రతి వకుళోక్తస్వాగమనకారణమ్ ... 337
ధరణ్యుక్త్యా వియన్నృపకృతపద్మావత్యాశ్వాసనప్రకారః ... 339
వియన్నృపాజ్ఞయా ధరాతలం ప్రతి బృహస్పత్యాగమనమ్ ... 340
బృహస్పత్యుక్త్యా వియన్నృపకృతశుకాహ్వానమ్ ... 341
గురుకృతపద్మావతీశ్రీనివాసవివాహయోగాద్యానుకూల్యవిచారః ... 344
శ్రీనివాసం ప్రతి వియన్నృపలిఖితవివాహపత్రికాప్రకారః ... 346
శ్రీనివాససన్నిధౌ వియన్నృపప్రేషితశుకోక్తవివాహోదన్తః ... 349
వియన్నృపతిం ప్రతి శ్రీనివాసవిలిఖితశుభపత్రికా ... ,,

విషయః		పుటమ్
శ్రీనివాసాజ్ఞయా శుకస్య వియన్నృపనగరం ప్రత్యాగమనమ్	...	351
శ్రీనివాసాయ వకుళాకథితపద్మావతీపరిణయోదన్తః	...	,,
శ్రీనివాసాజ్ఞయా బ్రహ్మాద్యానయనార్థం శేషగరుడగమనమ్	...	352
శ్రీనివాసవివాహదర్శనార్థం శేషాచలం ప్రతి బ్రహ్మాద్యాగమనమ్	...	354
శ్రీనివాసం ప్రతి చారాదిజ్ఞాపితబ్రహ్మాగమనమ్	...	358
చతుర్ముఖశ్రీనివాసయోః పరస్పరప్రణయావలోకనసంవాదః	...	359
చతుర్ముఖం ప్రతి శ్రీనివాసజ్ఞాపిత స్వపరిణయోదన్తః	...	360
శ్రీనివాసపరిణయార్థం శేషాచలం ప్రతి రుద్రాద్యాగమనమ్	...	361
బ్రహ్మాజ్ఞయా విశ్వకర్మకృతపరిణయార్హపురనిర్మాణక్రమః	...	363
దేవాదికృతపరిణయార్థభగవత్ప్రార్థనాభ్యుపగమః	...	365
వసిష్ఠాదీన్ ప్రతి భగవత్కృతవివాహకార్యనియోజనప్రకారః	...	366
వివాహార్థం కరవీరపురాద్రమాహ్వానమ్	...	367
భగవదుక్త్యా రమానయనాయ కరవీరపురం ప్రతి సూర్యగమనమ్	...	368
కరవీరపురాత్ శేషాచలం ప్రతి రమాగమనమ్	...	370
రమాయై శ్రీనివాసకథితపద్మావతీపరిణయోదన్తః	...	,,
భగవతః పద్మాదికారితపరిణయార్హమఙ్గళాభిషేకక్రమః	...	372
భగవత్కృతపరిణయాఙ్గకులదేవతాప్రతిష్ఠావిధానమ్	...	378
కుబేరాచ్ఛ్రీనివాసకృత స్వపరిణయార్థఋణాదానప్రకారః	...	380
శ్రీనివాసాజ్ఞయా కుబేరకృతవైవాహికపదార్థసజ్జీకరణప్రకారః	...	384
భగవదాజ్ఞయావహ్నికృత దివ్యాన్నసజ్జీకరణప్రకారః	...	,,
శ్రీశేషాద్రౌ కళ్యపాదిభ్యో బ్రహ్మాదికృతోపచారప్రకారః	...	386
భగవదాజ్ఞయా బ్రహ్మకృతసైన్యసజ్జీకరణప్రకారః	...	388
వియద్రాజపురం ప్రతి సపరికర శ్రీనివాసగమనమ్	...	389
భగవన్తం ప్రతి శుకమునికృతోపచారక్రమః	...	391
శ్రీనివాసాభిముఖతయా స్వపురాత్ సపరికరవియన్నృపాగమనమ్	...	394
శ్రీనివాసవియన్నృపపద్మావతీనాం పరస్పరావలోకనమ్	...	395
శ్రీనివాసస్య పద్మావత్యా సహ దుర్గాదర్శనపూర్వకం పురప్రవేశః	...	396

విషయాః		పుటమ్
శ్రీనివాసాజ్ఞయా తొణ్డమాన్నృపకృతం దివ్యాన్నసజ్జీకరణమ్	...	397
వివాహార్థం శ్రీనివాసానయనాయ తన్మందిరం ప్రతి నృపాగమనమ్	...	399
వియన్నృపోక్త్యా వసిష్ఠప్రేరితధరణీకృత శ్రీనివాసోపచారః	...	401
దివ్యాలంకారాలంకృత శ్రీనివాసస్య సపరికరనృపమన్దిరప్రవేశః	...	,,
వియన్నృపకృతవరపాదామ్బుజక్షాళనమ్	...	403
వరాయ వియన్నృపదత్తవైవాహికభూషణాదికమ్	...	,,
గురువసిష్ఠకథితవధూవరప్రవరాదికమ్	...	404
శ్రీనివాసస్య వసిష్ఠాదికారితపద్మావతీపాణిగ్రహోత్సవః	...	405
శ్రీనివాసేన సహ శేషాచలమ్ప్రతి పద్మావతీప్రేషణమ్	...	408
పద్మావతీశ్రీనివాసయోర్వియన్నృపప్రేషితపారిబర్హాదిః	...	411
వియన్నృపస్య శ్రీనివాసదత్తస్వభక్తినైరన్తర్యరూపవరప్రాప్తిః	...	412
భగవత్కృతషణ్మాసావధికాగస్త్యాశ్రమవాసప్రతిజ్ఞా	...	,,
స్వావాసం ప్రతి భగవత్కృతదేవాదిప్రేషణమ్	...	413
వివాహాధ్యాయఫలశ్రుతిః	...	,,
శ్రీనివాసం ప్రతి వియన్నృపోదన్తజ్ఞాపకదూతాగమనమ్	...	414
వియన్నృపవిలోకనాయ అగస్త్యేన సహ శ్రీనివాసగమనమ్	...	415
మరణోద్యుక్తం వియన్నృపముద్దిశ్య శ్రీనివాసాదికృతనిర్వేదనమ్	...	416
మృతాయ వియన్నృపాయ వసుదానకృతచరమకృత్యక్రమః	...	417
తొణ్డమానవసుదానయోః రాజ్యముద్దిశ్య కలహప్రవృత్తిః	...	418
సాహాయ్యాశయా శ్రీనివాసం ప్రతి తొణ్డమాన్వసుదానాగమనమ్	...	419
పద్మావత్యుక్త్యావసుదానసాహ్యకరణాయ శ్రీనివాసాగమనమ్	...	420
శ్రీనివాసతొణ్డమానవసుదానయుద్ధప్రకారః	...	421
రణరఙ్గే మూర్ఛితం శ్రీనివాసం దృష్ట్వా పద్మావత్యనుశోచనమ్	...	422
కుపితం శ్రీనివాసం ప్రత్యగస్త్యకృతపద్మావత్యాశయజ్ఞాపనమ్	...	423
పద్మావతీప్రార్థనయా శ్రీనివాసకృత తొణ్డమానవసుదానసన్ధిక్రమః	...	425
తొణ్డమానకృతదివ్యస్వరూపజ్ఞాపనపూర్వక శ్రీనివాసస్తుతిః	...	427
తొణ్డమానం ప్రతి దివ్యాలయకరణాయ శ్రీనివాసచోదనా	...	429

విషయః	పుటమ్
భగవత్కథిత తొణ్డమాననృపపూర్వోదన్తః ...	431
తొణ్డమాననృపప్రార్థనయా భగవత్కృతనవీనమన్దిరప్రవేశః ...	433
బ్రహ్మకారితదీపారోపణ భగవదుత్సవప్రశంసా ...	435
మహోత్సవార్థం వేఙ్కటాద్రిం ప్రతి నానాదేశీయనృపాగమనమ్ ...	436
భగవదాజ్ఞయా బ్రహ్మకృతభగవన్మూర్తిచతుష్టయనిర్మాణప్రకారః ...	438
బ్రహ్మకారితశ్రీనివాసమహోత్సవవైభవప్రకారవర్ణనమ్ ...	439
గఙ్గాస్నానగన్తృకూర్మాఖ్యద్విజవృత్తాన్తః ...	442
తొణ్డమానప్రార్థనయా భగవత్కృతకూర్మద్విజపుత్రాద్యుజ్జీవనక్రమః ...	447
తొణ్డమానాజ్ఞయా స్వావాసం ప్రతి సకుటుమ్బకూర్మద్విజాగమనమ్ ...	449
ఆఙ్గిరసోక్త్యా శ్రీనివాసాయ తులసీమర్పయన్తం తొణ్డమానం ప్రతి భగవదుక్తిః	451
కుర్వగ్రామస్థభీమాఖ్యకులాలోదన్తః ...	453
తొణ్డమానం ప్రతి భగవత్ జ్ఞాపితభీమాఖ్యకులాలోదన్తః ...	,,
భీమాఖ్యకులాలనగరం ప్రతి తొణ్డమానగమనమ్ ...	454
స్వపురస్తాత్ప్రాదుర్భూతం భగవన్తం ప్రతి కులాలస్తుతిః ...	455
భగవత్కృతభీమాఖ్యభక్తోపచారాభ్యుపగమః ...	457
భగవదనుగ్రహేణ కులాలదమ్పత్యోః సారూప్యప్రాప్తిః ...	,,
తొణ్డమానస్య భగవద్దత్తసారూప్యప్రాప్తిప్రకారః ...	458
భవిష్యోత్తరపురాణాన్తర్గతరహస్యాధ్యాయః ...	459
టిప్పణిభాగః ...	477

తిరుమల-తిరుపతి దేవస్థానముల ముద్రాక్షరశాల, తిరుపతి, కా. 1000.

శ్రీరస్తు

శ్రీ శ్రీనివాసపరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీ మైపద్మావత్యై నమః

శ్రీమతే విష్వక్సేనాయ నమః

శ్రీ వేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యమ్

ద్వితీయో భాగః

(శ్రీ బ్రహ్మపురాణాన్తర్గతమ్)

శ్రియఃకాన్తాయ కల్యాణనిధయే నిధయేఽర్థినామ్ ।
శ్రీవేఙ్కటనివాసాయ శ్రీనివాసాయ మఙ్గళమ్ ॥
శ్రీవేఙ్కటాచలాధీశం శ్రియాఽఽధ్యాసితవక్షసమ్ ।
శ్రితచేతనమన్దారం శ్రీనివాసమహం భజే ॥

హరిః ఓమ్

ప్రథమోఽధ్యాయః

దుర్వాససం ప్రతి దిలీపకృతప్రశ్నః

శ్రీసూతః —

రాజా దుర్వాససం పృష్ట్వా దిలీపో గృహమాగతమ్
శ్రుత్వా శ్రీరఙ్గమాహాత్మ్యం శ్రీముష్ణస్య చ వైభవమ్ ॥ ౧
వేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యమథ పప్రచ్ఛ సాదరమ్

దిలీపః —

'నిర్దిశ్య దేవదేవస్య స్వయంవ్యక్తస్థవైభవమ్ ॥ ౨
శ్రీరఙ్గవైభవం తత్ర శ్రీముష్ణస్య చ వైభవమ్
ఉక్తం త్వయా దయాసిన్ధో! సామ్ప్రతం వద వైభవమ్॥ ౩
శ్రీవేఙ్కటాద్రిసంజ్ఞస్య క్షేత్రస్యానుత్తమస్య చ
వేఙ్కటేశ్వరదేవోఽసౌ యత్ర సన్నిహితో హరిః ॥ ౪

దిలీపం ప్రతి దుర్వాససా ప్రోక్తం శ్రీవేఙ్కటాచలవైభవమ్

తస్యాఽగతిం వైభవఞ్చ తీర్థసఙ్ఖ్యాం తథైవ చ
యేన ప్రథా కృతా లోకే తదాచక్ష్వ కృపా యది'॥ ౫

దుర్వాసాః —

'శృణు రాజన్! ప్రవక్ష్యామి వేఙ్కటాచలవైభవమ్
తస్యాఽగతిం ప్రవక్ష్యామి దేవస్యాపి మహాత్మనః॥ ౬
మేరోః పుత్రో మహాశైలో జామ్బూనదనదీతటే
యోజనత్రయవిస్తీర్ణః త్రింశద్యోజనమాయతః॥ ౭
"వేఙ్కటే"తి కృతం నామ పిత్రా యస్య మహాత్మనః
అమృతస్యేన్దిరాయాశ్చ యతో విస్తారకారకః॥ ౮
జీవానాం భారతే వర్షే తతోఽయం గుణనామకః
నిర్దోషవిష్ణోరయనం నారాయణమిమం విదుః॥ ౯
వృషస్య భరణాత్పోషాత్ వృషభం చాపి తం విదుః
ప్రసవాదఞ్జనాదేవ్యా విదురఞ్జనసంజ్ఞకమ్
సశేషాగమనాచ్చాపి శేషాద్రిం ప్రాహురుత్తమాః॥ ౧౦

దిలీపః —

'సశేషాగమనం తస్య కుత ఏతన్మహావిభో!
తదాచక్ష్వ మహాప్రాజ్ఞ! శ్రోతుం కౌతూహలం హి మే'॥ ౧౧

వాయుశేషయోః క్షీరాబ్ధిప్రవృత్తకలహోపోద్ఘాతాదివర్ణనమ్

దుర్వాసాః —

'అనన్తశయనః శ్రీమాన్ కదాచిత్ క్షీరసాగరే
లక్ష్మీవిలాసనిర్విణ్ణో భగవాన్! మధుసూదనః॥ ౧౨
బ్రహ్మానన్దవనే రేమే రమయాఽన్తఃపురే సహ
సమాదిదేశ చ తదా భగవాన్ రమయా యుతః॥ ౧౩

శేషమన్తఃపురద్వారే భావికృత్యఞ్చ చిన్తయన్
తదాళయానుగః శేషః సర్వలోకధురన్ధరః ॥ ౧౪
తస్థావన్తఃపురద్వారే తస్య చానుమతే తదా
ఖ్యాపయామాస చాఽత్మానం బలిష్ఠం సర్వతోఽధికమ్ ॥ ౧౫
ఏతస్మిన్నన్తరే వాయుః దుగ్ధాబ్ధిశయనం యయౌ
తదా వాయుం సమారౌత్సీత్ ఫణీన్ద్రో బలదైవతమ్ ॥ ౧౬
'న చ తే సమయశ్చాత్ర ప్రాప్తుమన్తఃపురం హరేః
నాఽత్మజ్ఞోఽహి భవాన్ వాయో ! కదా తేఽభూద్గతిః పురా
ఇతఃపరమతీత్య త్రికక్ష్యా అన్తఃపురే గృహే' ॥ ౧౭
ఇతి తద్వచనం శ్రుత్వా వాయుస్తం ప్రత్యవోచత

వాయుః ––

'నాత్మజ్ఞోఽసి త్వమేవాత్ర త్వయోక్తమవిచారతః' ॥ ౧౮

శేషః ––

బహిరన్తశ్చ యో నిత్యం అహం నాథసమీపగః
త్వం భృత్యో మీఢుషోర్విష్ణోః నాన్తరజ్ఞో న మత్సమః ॥ ౧౯
తిష్ఠ తావద్ధరేర్ద్వారి' ఇత్యహీశో వాయుమబ్రవీత్
తచ్ఛ్రుత్వా ప్రహసన్ వాయుః వాయుభక్షమథాబ్రవీత్ ॥ ౨౦

వాయుః ––

'దాసీదాసజనా యే తు యే చాన్యే పరిచారకాః
తాన్ వదన్తి తు మిత్రాణి న తేఽర్హాన్త్యాసనం విభోః ॥ ౨౧
బిడాలోఽన్తఃస్థితో వాపి బహిస్థేభసమో న హి
మాం త్వం జానాసి నాధ్యక్షం ప్రాణినాం ప్రాణమీశ్వరమ్ ॥
బలే జ్ఞానే విరాగే చ విష్ణుభక్తౌ న మత్సమః
సాక్షాద్విష్ణుప్రసాదస్య పాత్రభూతోఽస్మి సర్వదా ॥ ౨౩
మర్యాదయాఽవస్థాతవ్యం వక్తుం నార్హాసి చాధికమ్'
ఇత్యుక్తస్తేన సంక్రుద్ధః ప్రత్యువాచ బిలేశయః ॥ ౨౪

వాయుశేషాభ్యాం కృతా పరస్పరబలపరీక్షా

శేషః —

'కిం జల్పితేన బహునా పరీక్షాఽత్ర విధీయతామ్
ఆవాభ్యాం బలశాలిభ్యాం దృశ్యతేఽత్ర బలాబలమ్' ॥ ౨౬
ఇత్యుక్తస్తేన ఫణినా మాతరిశ్వాఽబ్రవీత్తతః

వాయుః —

'ఆవయోః స్యాత్ కథం చాఽత్ర పరీక్షా పౌరుషే గతౌ ॥ ౨౭
తద్వదస్వ మహాబాహో! యేన తే నిశ్చయో భవేత్'
ఏవం వృత్తే వివాదే తు తత్రాగాద్ధరిరీశ్వరః ॥ ౨౮
"కిమేత" దితి తౌ పృష్ట్వా శేషేణోక్తోఽతివిస్తరాత్
ప్రాహోద్వృత్తం తదా శేషం భావి కార్యం స చిన్తయన్ ॥

శ్రీభగవాన్ —

'లోకాన్తరాత్మా బలదేవతా యః
ప్రాణో మమాపి హ్యధికో మతోఽయమ్ ।
త్వం లోకభర్తేతి మహాన్ మదస్తే
తవాపి వై కూర్మవరో హి వోఢా' ॥ ౨౯
తచ్ఛ్రుత్వా ప్రాహ దేవేశం శేషస్తస్యాఽశయానుగః

శేషః —

'భగవన్! మమ వాయోశ్చ పశ్యాద్య బలపౌరుషే
యోఽసౌ మత్పాలితః శైలో భారేణ మహతా యుతః ॥ ౩౦
మేరుపుత్రో మహాపుణ్యో జామ్బూనదనదీతటే
యోజనత్రయవిస్తీర్ణః త్రింశద్యోజనమాయతః ॥ ౩౧
అహం మేరుమవష్టభ్య బద్ధ్వా తం కాయరజ్జునా
స్థాస్యామి తం మహాశైలం వాయురుద్ధరతే యది ॥ ౩౨

తదా మత్తోఽధికో వాయుః ప్రభో! సత్యం న సంశయః'
ఏవముక్తో హృషీకేశః శేషేణాత్యన్తగర్విణా ॥ ౩౩
వాయుముద్వీక్షయామాస వాయుర్జ్ఞాత్వేఙ్గితం హరేః
'తథా కుర్వి'తి తం శేషం హరిణా ప్రేరితోఽబ్రవీత్ ॥ ౩౪
తతః శేషో యయౌ భూమిం తత్రాపశ్యద్గిరిం శుభమ్
తప్తహాటకసఙ్కాశం రత్నసానుం మనోహరమ్ ॥ ౩౫
మేరోర్దక్షిణదేశే తు జామ్బూనదనదీతటే
మేరుపుత్రం మహాపుణ్యం వేఙ్కటాచలసంజ్ఞకమ్ ॥ ౩౬
మేరువేఙ్కటశైలేన్ద్రౌ అవష్టభ్య మహారుషా
స్వకాయరజ్జునా బద్ధ్వా శేషస్తస్థౌ జ్వలన్ రుషా ॥ ౩౭
సన్నద్ధః సహ సర్వాస్త్రైః పశ్చాద్వాయుమువాచ హ
'యద్యస్తి తే బలం ఘోరం గిరిముద్ధర సామ్ప్రతమ్' ॥ ౩౮
ఇత్యుక్తో వాయురాయాతః స్పృశన్ పాదేన వేఙ్కటమ్
చిక్షేపాఙ్గుష్ఠతః శైలం దర్పేణానాదరాత్తదా ॥ ౩౯
అవిచాల్యం యదా మేనే శేషసంవేష్టితం గిరిమ్
తతః ప్రయేతే బాహుభ్యాం తం తోలయితుమాదరాత్ ॥ ౪౦
న శశాక యదా వాయుః బాహుభ్యామపి పీడయన్
తం చాలయితుమీషద్వా భగ్నదర్పస్తదాఽఽభవత్ ॥ ౪౧
అకీర్తిశఙ్కా చ తతో వాయుర్బ్రహ్మాణ్డపూరణః
ఆత్మీయామఖిలాం శక్తిం కమ్పనే శోషణే తథా ॥ ౪౨
వ్యఞ్జయన్ కమ్పయామాస సర్వాన్ స్థావరజఙ్గమాన్
అథ బ్రహ్మాదిభిర్దేవైః అనునీతేఽపి మారుతే ॥ ౪౩
అకృతోపరమే శేషః సామ్నా విజ్ఞాపితస్తు తైః
లఘుర్భూత్వా క్వచిత్ కిఞ్చిత్ ఫణాం సంశ్లథయన్ స్థితః ॥

తత స్తద్వివరం వాయుః మహావేగో వివేశ హ
తతః క్షణేనోచ్ఛలితః తూలరాశిరివామ్బరే ॥ ४५

ప్రచలన్ వర్త్మ చోల్లఙ్ఘ్య దూరం లక్షార్ధయోజనమ్
ఉత్తరే దక్షిణామ్భోధేః ద్వాత్రింశద్యోజనాన్తరే ॥ ४६

పూర్వామ్భోధేః పశ్చిమే తు పుణ్యే స్వర్ణముఖీతటే
పపాత వేగతో వాయోః శైలః శేషసమన్వితః ॥ ४७

సహస్రధా శీర్యమాణో బలేన బలశాలినః
తతస్తుష్టావ మరుతం మేరుః సుతహితేచ్ఛయా ॥ ४८

'త్రాహి త్రాహి జగత్ప్రాణ ! పుత్రభిక్షాం ప్రయచ్ఛ మే
అపరాధో హి శేషస్య న చ మే పుత్రహేతుకః' ॥ ४९

ఇతి తేన స్తుతో వాయుః 'పాలయామీ'తి చాబ్రవీత్
తం గిరిం స్వయమావిశ్య తేన సార్ధం పపాత హ ॥ ५०

వాయోరావేశనాచ్ఛైనం ప్రాహురఞ్జనసఞ్జ్ఞకమ్
శేషో విశీర్ణదేహస్తు తేన సార్ధం పపాత హ ॥ ५१

ఇతి శ్రీబ్రహ్మపురాణే శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే దిలీపదుర్వాసస్సంవాదే
వాయుశేషయోః పరస్పరం బలపరీక్షాదివర్ణనం నామ
ప్రథమోऽధ్యాయః

అథ ద్వితీయోఽధ్యాయః

వేఙ్కటాద్రౌ శేషకృత తపఃపరికారః

దిలీపః —

'కిమర్థం దేవదేవేశో హిత్వా వైకుణ్ఠముత్తమమ్
సాన్నిధ్యమకరోత్తత్ర వేఙ్కటాఖ్యే నగోత్తమే ? ॥ ౧
కిం తత్ర కారణం బ్రూహి శ్రోతుం కౌతూహలం హి మే'

దుర్వాసాః —

శేషో గతమదః పశ్చాత్ తస్మిన్నేవ నగోత్తమే ॥ ౨
వాయవ్యే స్వామిసరసో నాగతీర్థే మనోరమే
నానాసానుసమాకీర్ణే నానాపాదపమణ్డితే ॥ ౩
ఉత్తరే శిఖరే పుణ్యే సాన్నిధ్యార్థం జగత్పతేః
తపస్తేపే మహాఘోరం దివ్యం వర్షసహస్రకమ్ ॥ ౪

శేషతపస్తుష్టభగవదావిర్భావః

తపసా తోషితో దేవః ప్రత్యక్షః సమజాయత
'వరం వరయ భద్రే'తి తేనోక్తః శేష ఆహ తమ్ ॥ ౫

శేషః—

'యది ప్రసన్నో భగవాన్ ఇదం మే దేహి భో వరమ్
యథా శేషే మదఙ్గే త్వం వైకుణ్ఠే భువనోత్తమే ॥ ౬
శైలాకారే చ మద్దేహే నిత్యమత్ర వస ప్రభో !'
ఇతి శేషేణ సమ్ప్రోక్తః భగవాన్ ప్రత్యువాచ హ ॥ ౭

శేషప్రార్థనయా భగవత్కృతవేఙ్కటాద్రివాసాభ్యుపగమః

"పురా విచారితం స్థానం భూమౌ క్రీడాస్పదం శుభమ్
ఏతస్మిన్నన్తరే ప్రాయాత్ నారదో మునిసత్తమః ॥ ౮
దృష్టే మునౌ మయా చోక్తం ఋషే ! కస్మాదిహాగతః"
సోఽపి మాం ప్రాహ విప్రేన్ద్రో 'దృష్ట్వా భూగోళమాగతః ॥

ఇత్యుక్తస్తేన చావోచం మమ రన్తుం భువః స్థలే
యోగ్యం కిం స్థానం ? ' ఇత్యుక్తః స చోవాచ మునీశ్వరః ॥

నారదః —

'అస్తి కశ్చిద్గిరివరో వేఙ్కటాఖ్యో మనోహరః
త్రింశద్యోజనమాయామీ యోజనత్రయవిస్తృతః ॥ ౧౧

అష్టోత్తరసహస్రేణ తీర్థానాం పరిశోభితః
జామ్బూనదనదీతీరే మేరుశైలస్య దక్షిణే ॥ ౧౨

కిఞ్చిదూనశ్చ వైకుణ్ఠాత్ విహారోఽయం మనోహరః
విహరస్వ రమానాథ ! వాసయోగ్యస్తవైవ సః' ॥ ౧౩

తదా తద్వచనం శ్రుత్వా గన్తుమిచ్ఛా బభూవ మే
ఏతస్మిన్నన్తరే వాయోః తవ సంవాదహేతునా ॥ ౧౪

గిరిరత్రాగతః పుణ్యః త్వయాఽపి తపసాఽర్థితః
ఇష్టం మే ప్రార్థితం పూర్వం తథాఽస్తు" ఇతి వరం దదౌ ॥

తేన విష్ణుః సమాయాతో హిత్వా వైకుణ్ఠముత్తమమ్
స్వామిపుష్కరిణీతీరే రమయా సహ మోదతే ॥ ౧౬

భగవతః స్వామితీర్థతీరైకవాసనిమిత్తమ్

దిలీపః —

'తస్మిన్నగోత్తమే పుణ్యే నానాపాదపమణ్డితే
ఆదావన్తే చ మధ్యే చ సన్తి తీర్థాన్యనేకశః ॥ ౧౭

దేశా మనోహరాః పుణ్యాః సానూని వివిధాని చ
హిత్వా తత్సకలం స్థానం స్వామిపుష్కరిణీతటమ్
ఆశ్రితో రమయా తత్ర మమ తత్కారణం వద' ॥ ౧౮

దుర్వాసాః —

'పురా సరస్వతీ దేవీ తీర్థోత్కృష్టత్వకాఙ్క్షయా
సరస్వతీ నదీ నామ బ్రహ్మావర్తే బభూవ హ ॥ ౧౯

తస్యాస్తీరే తపస్తప్తుం పులస్త్యో భగవాన్ యయౌ
పుత్రభావేన తం దేవీ నార్చయన్తీ స్థితా మునిమ్ ॥ ౨౦

తతస్తాం కుపితః ప్రాహ 'యా తే కాఙ్క్షా సరస్వతి!
తవ సా విఫలా భూయాత్ నదీరూపేణ సర్వదా ॥ ౨౧

గుణసామాన్యభావేఽపి విష్ణుపాదప్రభావతః
తవాధికేన యశసా భవిష్యతి సరిద్వరా ॥ ౨౨

తీర్థోత్కృష్టా సైవ భూయాత్ భువి గఙ్గాఖ్యయా శుభా'
ఇతి శప్తా పునర్దేవీ తం శశాప మహామునిమ్ ॥ ౨౩

'రాక్షసస్తే భవేద్వంశో విష్ణోరప్రియకారకః'
పునః ప్రసాదితా తేన విశాపమపి సా దదౌ ॥ ౨౪

'అన్తిమో వైష్ణవో భూయాత్ కల్పస్థాయీ విభీషణః'
పునశ్చ తపసా దేవీ తీర్థోత్కృష్టత్వకాఙ్క్షయా
తోషయామాస దేవేశం తస్య సాన్నిధ్యమావహత్ ॥ ౨౫

'వాఞ్ఛా మే విఫలా బ్రహ్మన్! బ్రహ్మదణ్డేన భూయసా
భూమావేవ యథా తీర్థస్వామిత్వం మే భవేద్ధ్రువమ్ ॥ ౨౬

వరయామి వరం దేవ! దేహి మే పురుషోత్తమ!'
తయైవం ప్రార్థితో దేవో దేవీం తాం ప్రత్యువాచ హ ॥ ౨౭

'బ్రహ్మదణ్డో నదీరూపే పుష్కరిణ్యాం న వై కృతః
అతః శేషగిరిం గచ్ఛ వాసార్థం యామి తం గిరిమ్ ॥ ౨౮

గిరేర్దక్షిణభాగే తు మూర్ధదేశే సుఖం వస
స్వామిపుష్కరిణీనామ్నా వసేయం తవ దక్షిణే ॥ ౨౯

తిస్రః కోట్యోఽర్ధకోటీ చ తీర్థాని భువనత్రయే
స్వస్వపాపవిమోక్షార్థం యాచయిష్యన్తి మాం శుభే ॥ ౩౦

తేషాం పాపవిమోక్షార్థం త్వయి స్నానం దదామ్యహమ్
'ధనుర్మాసే సితే పక్షే ద్వాదశ్యామరుణోదయే ॥ ౩౧

స్నానార్థమాగతం తీర్థజాలం ప్రేష్యత్వమాప్నుయాత్"
తీర్థాధిరాజ్యే తత్తీర్థజాలం త్వామభిషేక్ష్యతి ॥ ౩౨

ఇతి దత్త్వా వరం దేవః తత్తీరే న్యవసత్ప్రభుః
దేవస్య పాచికా కాచిత్ నామ్నా వకుళమాలికా ॥ ౩౩

ప్రసాద్య దేవం పాకేన శ్రియా సఞ్చోదితా విభోః
తీర్థభూమ్యాధిపత్యఞ్చ లేభే పరమముత్తమమ్ ॥ ౩౪

తత్రైవ వాసం దేవస్య యయాచే సా పునర్హరిమ్
[1]వాణీదేవీ తీర్థరూపా భూమిరూపా చ పాలికా ॥ ౩౫

భోగపత్న్యా జలనిధేః కృష్ణవేణ్యా చ యా సమా
ఇతి సర్వం సమాఖ్యాతం దేవసాన్నిధ్యకారణమ్ ॥ ౩౬

ఇతి శ్రీబ్రహ్మపురాణే శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే భగవతః స్వామితీర్థ-తీరైకవాసనిమిత్తవర్ణనం నామ ద్వితీయోఽధ్యాయః

——) : : (——

---

1. వాణీదేవీత్యాది। జలనిధేర్భోగపత్న్యా కృష్ణవేణ్యా యమునయా చ యా సమా సా పాచికా వకుళమాలికా భూమిరూపా తీర్థభూమ్యాధిపత్యవరలాభేన తీర్థభూమ్యభిమానితయా తీర్థభూమిశరీరిణీ। అత్ర వకుళమాలికాయాస్తీర్థభూమి-రూపతయా స్వామిపుష్కరిణీరూపేణ పరిణతయా సరస్వత్యా సంగతత్వవర్ణనం యమునానదీతుల్యత్వవర్ణనఞ్చ సకలతీర్థాధిరాజ్యకామిన్యాః స్వామిపుష్కరిణితీర్థ-రూపేణ పరిణతాయాః సరస్వత్యాః యమునానదీసమశీల వకుళమాలికాసమాగమోఽస్తీతి ప్రతిపాదనాయ కృతమిత్యవగమ్యతే ॥

అథ తృతీయోఽధ్యాయః

వాయోర్భగవద్దత్తప్రధానాఙ్గత్వప్రాప్తిః

దిలీపః —

'దేవర్షినరసఙ్ఘేషు శైలస్యాస్య ప్రథా కథమ్?
దేవేన కేన దేవేషు మునిష్వపి చ కేన వా ॥ ౧

నృణాం కేన నరేణాత్ర? బ్రూహి విస్తరతః క్రమాత్'

దుర్వాసాః —

'పురా వాయుర్మహాతేజా విష్ణోరమితతేజసః ॥ ౨

[1]ప్రధానాఙ్గత్వమాకాఙ్క్షన్ తపస్తేపే నగోత్తమే
దివ్యవర్షసహస్రాన్తే సహస్రభుజకన్ధరః ॥ ౩

ఆవిరాసీత్తదా తస్మై నీలామ్బుదసమప్రభః
వరం ప్రాదాత్ "ప్రధానాఙ్గం భవే"తి పురుషోత్తమః ॥ ౪

'అహమత్ర నివత్స్యామి వస త్వఞ్చ మయా సహ
తారకాసురవిధ్వంసజాతదోషాపనుత్తయే ॥ ౫

కుమారధారికాతీర్థే స్కన్దోఽప్యత్ర తపస్యతి'
ఇతి వాయుం సమాదిశ్య పశ్చాదన్తరధీయత ॥ ౬

మృడాద్యా వశగా యస్య సోఽపి బ్రహ్మా చతుర్ముఖః
శ్రీవేఙ్కటాచలే శ్రీశం వాయోరమితతేజసః ॥ ౭

---

1. ప్రధానాఙ్గత్వమిత్యాది। ప్రధానాఙ్గత్వం సర్వప్రాణినాం స్వేతరదేహేన్ద్రియాది సకలోపకరణసత్తానిర్వాహకత్వలక్షణప్రాధాన్యవిశిష్టప్రాణాఖ్యాఙ్గత్వరూపం అమితతేజసో విష్ణోః సకాశాదాకాఙ్క్షన్ తపస్తేపే ఇత్యన్వయః। ఛాన్దోగ్యవాజసనేయకయోః ప్రాణవిద్యాయాం 'యో హ వై జ్యేష్ఠం చ శ్రేష్ఠం చ వేద జ్యేష్ఠశ్చ హ వై శ్రేష్ఠశ్చ భవతి ప్రాణో హ వావ జ్యేష్ఠశ్చ శ్రేష్ఠశ్చ' ఇత్యాదినోక్తం స్వేతరదేహేన్ద్రియాదిసకలోపకరణసత్తాకాయాదినిర్వాహకత్వలక్షణం జ్యైష్ఠ్యశ్రైష్ఠ్యాదిరూపం ప్రాణవాయుగతం ప్రాధాన్యమేవేహ ప్రధానాఙ్గత్వమిత్యనేన వివక్షితమిత్యవగమ్యతే ॥

తపఃఫలప్రదానార్థం సమాయాతం విదంస్తతః
తత్తపోబలసామర్థ్యాత్ సదా సాన్నిధ్యమత్ర వై ॥ ౮
భవిష్యచ్చాపి విజ్ఞాయ తత్ర తేపే స్వయం తపః
తథాఽన్యే బ్రహ్మణాఽఽజ్ఞప్తాః తపస్తేపుః సుదుష్కరమ్॥ ౯
సబ్రహ్మేశాః సురాః సర్వే సనకాద్యాశ్చ యోగినః
అగస్త్యాద్యాశ్చ మునయః శఙ్ఖాద్యాశ్చ నృపాస్తథా ॥ ౧౦
తథాఽన్యేఽపి సహస్రాక్షః ఆవిర్భూతం వృషాచలే
అప్రాకృతవిమానేన సార్ధమేవ శ్రియఃపతిమ్ ॥ ౧౧
ఇత్థం వాయుముఖా దేవా బ్రహ్మేశానముఖా అపి
భేజిరే చాపరే సిద్ధిం బహవః సిద్ధికాఙ్క్షిణః ॥ ౧౨
యతోఽత్ర తస్మాచ్ఛైలోఽయం ఖ్యాతో దేవేషు వాయునా

దిలీపః —

'భగవన్నస్య శైలస్య కేనాభూన్మనిష ప్రథా ? ॥ ౧౩

దుర్వాసాః —

'దేవం ద్రష్టుం తపస్తేపే హ్యగస్త్యో మలయాచలే
తదా గత్వాఽవదద్బ్రహ్మా 'మునే ! వేఙ్కటమావ్రజ
తత్ర తే భవితా సిద్ధిః' ఇత్యుక్త్వాఽన్తర్దధే విభుః ॥ ౧౪

శ్రీవేఙ్కటాద్రౌ అగస్త్యతపస్తుష్టభగవద్వాణ్యావిర్భావః

సోఽపి శైలం సమాసాద్య తపస్తేపే సుదుశ్చరమ్
తతో వర్షసహస్రాన్తే తమేవాహాఽశరీరివాక్ ॥ ౧౫
'అష్టోత్తరసహస్రాణి సన్తి తీర్థాని చాత్ర వై
స్నాత్వా తీర్థేషు సర్వేషు లోకే ఖ్యాపయ తాని చ ॥ ౧౬
నాన్యత్తపో ద్విజాతీనాం ఋతే శాస్త్రోపదేశతః
కిం కాయక్లేశధర్మేణ కా సిద్ధిర్భవితా ద్విజ ! ॥ ౧౭

ఉక్తం మాధ్యన్దినే మన్త్రే మాహాత్మ్యం భూధరస్య చ
వదంస్త్వమన్తేవాసిభ్యో గిరేః కురు ప్రదక్షిణమ్ ॥ ౧౮

ఏవం తే భవితా తత్ర కృతే షష్ఠే ప్రదక్షిణే
బ్రహ్మణో దర్శనం మధ్యే రౌద్రే దేవాదిదర్శనమ్ ॥ ౧౯

దేవేన్ద్రాదిదర్శనం పూర్వే హ్యాగ్నేయే చ హవిర్భుజః
దక్షిణే చర్షిసఙ్ఘానాం సరుద్రాణాం భవేద్ధ్రువమ్ ॥ ౨౦

యక్షరక్షఃపిశాచానాం నైఋత్యే దర్శనం భవేత్
విష్వక్సేనఋషేః పశ్చాద్వాయవ్యే గిరిదర్శనమ్ ॥ ౨౧

ఉత్తరే భగవద్యోగిగణదర్శనమేవ చ
మాహాత్మ్యజ్ఞానపూర్వస్తు స్వామిపుష్కరిణీతటే
ధ్యానయోగం సమాసాద్య తతో జ్ఞాస్యసి తం విభుమ్' ॥ ౨౨

ఏతావదుక్త్వా విరరామ వాణీ
మాహాత్మ్యయోగం స తతో వివృణ్వన్ ।
ప్రదక్షిణం తస్య గిరేశ్చ కృత్వా
ధ్యానాద్విభుం వీక్ష్య పరాం గతిం యయౌ ॥ ౨౩

తతోఽగస్త్యేన మునినా శైలోఽయం ప్రథితోఽభవత్

శ్రీవేఙ్కటాచలే శఙ్ఖాఖ్యనృపతపస్తుష్ట శ్రీశ్రీనివాసావిర్భావవర్ణనమ్

దిలీపః —

మానుషేష్వస్య శైలస్య కేన జాతా ప్రథా భువి ? ॥ ౨౪

దుర్వాసాః —

పురా శఙ్ఖో మహాప్రాజ్ఞః సూర్యవంశోద్భవో విభుః
సాక్షాత్కృత్య మహావిష్ణుం యయాచే వరముత్తమమ్ ॥ ౨౫

'యావచ్చన్ద్రశ్చ సూర్యశ్చ యావత్తిష్ఠతి మేదినీ
తావత్తిష్ఠతు మే సేవా కృతా విష్ణోర్మయా విభోః' ॥ ౨౬

ఇతి సఞ్చిన్త్య మనసా రాజ్యే పుత్రం నిధాయ వై
గత్వా వసిష్ఠం పప్రచ్ఛ 'యత్ర విష్ణుః ప్రసీదతి ॥ ౨౭
తత్క్షేత్రం బ్రూహి విప్రేన్ద్ర ! యత్ర ద్రక్ష్యామ్యహం విభుమ్'
ఇతి పృష్టో మునిః ప్రాహ 'యత్రాగస్త్యో దిదృక్షయా ॥ ౨౮
తపశ్చరతి ధర్మాత్మా తముద్దిశ్య మహామునిః
భగవాన్ యత్ర సర్వాత్మా సాన్నిధ్యఞ్చ కరిష్యతి ॥ ౨౯
త్వఞ్చ తం గచ్ఛ శేషాద్రిం పుణ్యం స్వర్ణముఖీతటే
తత్ర బ్రహ్మశిలా కాచిత్ సరిన్మధ్యే చ వర్తతే ॥ ౩౦
అగస్త్యతపసా పశ్చాత్ గయాసాన్నిధ్యమత్ర వై
పాదా ఈశానవిష్ణ్వాదిదేవానాం తత్ర సన్తి హి ॥ ౩౧
సువర్ణముఖరీ తత్ర కుల్యయా సఙ్గతా విభో !
తయోస్తు సఙ్గమే రాజన్ ! యే కేచన నరా భువి ॥ ౩౨
సఙ్కల్ప్య విధివత్ స్నాత్వా దేవర్షీనభితర్ప్య చ
మధ్యే బ్రహ్మశిలాయాస్తు పితౄనుద్దిశ్య భక్తితః ॥ ౩౩
శ్రాద్ధతర్పణపిణ్డాదీన్ శ్రద్ధయా సహ వై విభో !
సమాచరన్తి రాజేన్ద్ర ! తేషాం సప్తకులావధి ॥ ౩౪
గయాయాం పిణ్డదానేన యథా తృప్తా భవన్తి వై
తథా తృప్యన్తి పితరః సత్యమేవ న సంశయః ॥ ౩౫
తస్మిన్ దినేఽన్నం దద్యాచ్చ తామ్బూలం చన్దనాదికమ్
గోభూతిలహిరణ్యాదివస్త్రధాన్యాని సర్వశః ॥ ౩౬
తత్ర దత్తో యథాశక్తి రేణుర్మేరోః సమో భవేత్
త్వఞ్చాపి తత్ర రాజేన్ద్ర ! మహానద్యోః సమాగమే ॥ ౩౭
స్నానదానక్రియాదీని శ్రాద్ధపిణ్డాంస్తిలోదకమ్
కృత్వా సర్వాణి కర్మాణి ధ్యానయోగం సమాస్థితః ॥ ౩౮

వాసుదేవే మనః కృత్వా తపః కురు వృషాచలే
తదా కాలాన్తరేఽగస్త్యః సశిష్యః సఙ్గమిష్యతి ॥ ౩౯
మునినోక్తఞ్చ మాహాత్మ్యం శృణ్వన్ కుర్వన్ ప్రదక్షిణమ్
సాకం తేన సమాధిస్థః సాక్షాత్పశ్యసి తం విభుమ్
త్వయాఽపి సంస్తుతో దేవః తవాభీష్టం ప్రయచ్ఛతి' ॥ ౪౦

దుర్వాసాః —

గురుణా చోదితస్త్వేవం స గత్వా తం వృషాచలమ్
తత్క్రమేణ తపస్తప్త్వా మునినా తేన సఙ్గతః ॥ ౪౧
ఆవిర్భూతం హరిం దృష్ట్వా యయాచే వరముత్తమమ్
'యావచ్చన్ద్రశ్చ సూర్యశ్చ యావత్తిష్ఠతి మేదినీ ॥ ౪౨
తావన్మయా కృతా సేవా శైలేన్ద్రే తవ సమ్భవేత్'
ఇత్యుక్తో భగవాన్ ప్రాహ శృణు భూప! వచో మమ ॥ ౪౩

శ్రీనివాసాజ్ఞయా శఙ్ఖనృపకృతభగవద్దివ్యవిమానకథనమ్

అర్చావిగ్రహరూపోఽహం సచ్చిదానన్దవిగ్రహః
స్వయంవ్యక్తప్రదేశేషు దృశ్యో బ్రహ్మాదియోగినామ్ ॥ ౪౪
తామేవ ప్రతిమాం కేచిత్ జానన్తి నృపపుఙ్గవ!
తథాత్వేనాపి వా యోగ్యం దర్శనం మే కలౌ యుగే ॥ ౪౫
యుగేష్వపి చ సర్వేషు దర్శనం యత్తు పాపినామ్
తద్రూపస్య పిధానాయ సాదృశ్యధ్యానహేతవే ॥ ౪౬
విమానఞ్చ శిలాదారులోష్టేష్టకచితం కురు
ప్రతిమాఞ్చ శిలారూపాం తాం పశ్యన్తి కుయోగినః ॥ ౪౭
రూపద్వయం ప్రపశ్యన్తి జ్ఞానినో బ్రహ్మవిత్తమాః
భానుమాన్ భానుసక్షైస్తు రసగ్రాహీ యథా భువః ॥ ౪౮

సాక్షాత్పూజాశ్రయో నిత్యం అహం బిమ్బాన్తరేణ చ
యథా దృష్టం విమానం తే మద్రూపం పురుషర్షభ ! ॥ ౪౯
తథా కురు మహాభాగ ! తేన తే భవితా గతిః'
ఇత్యుక్త్వాఽన్తర్దధే దేవః సర్వేషామేవ పశ్యతామ్ ॥ ౫౦
తేనోక్తమార్గేణ విధాయ పుణ్యం
విమానవర్యం ప్రతిమాఞ్చ పుణ్యామ్ ।
ప్రఖ్యాప్య శఙ్ఖో నరలోకసఙ్ఘే
జగామ విష్ణోః పదమవ్యయం శుభమ్ ॥ ౫౧

ఇతి శ్రీబ్రహ్మపురాణే శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే శఙ్ఖనృపాదితపస్తుష్ట-
భగవదావిర్భావాదివర్ణనం నామ తృతీయోఽధ్యాయః

అథ చతుర్థోఽధ్యాయః

శ్రీవేఙ్కటాచలస్థముక్తిప్రదస్వామిపుష్కరిణ్యాదిసప్తతీర్థవర్ణనమ్

దిలీపః —
'అస్మిన్నగోత్తమే పుణ్యే కతి తీర్థాని సన్తి హి ?
తేషాం సఙ్ఖ్యాఞ్చ మే బ్రూహి కతి ముఖ్యాని తత్ర వై ? ॥ ౧
తత్రాప్యత్యన్తముఖ్యాని వద మే మునిసత్తమ !
సద్ధర్మరతిదాన్యత్ర కతి సఙ్ఖ్యాన్వితాని చ ॥ ౨
కతి చ జ్ఞానదాన్యత్ర భక్తివైరాగ్యదాని చ
ముక్తిప్రదాని కాన్యత్ర తాని మే వద సువ్రత ! ? ॥ ౩

దుర్వాసాః —
షట్షష్టికోటితీర్థాని పుణ్యాన్యత్ర నగోత్తమే
అష్టోత్తరసహస్రన్తు తేషు ముఖ్యాని సువ్రత ! ॥ ౪

తీర్థాని సమ్మతానీహ సద్ధర్మరతిదాని వై
అష్టోత్తరసహస్రాచ్చ ముఖ్యతీర్థాని వై తతః ॥ ౫
సద్విజ్ఞానప్రదాన్యత్ర తీర్థాన్యష్టోత్తరం శతమ్
తస్మాచ్చాష్టోత్తరశతం ముఖ్యతీర్థాని భూపతే ॥ ॥ ౬
భక్తివైరాగ్యదాన్యత్ర షష్టిమష్టోత్తరాం విదుః
ముక్తిదాన్యత్ర సప్తైవ ముక్తిదాన్యత్ర తే బ్రువే ॥ ౭
(౧) స్వామిపుష్కరిణీ చైవ (౨) వియద్గఙ్గా తతః పరమ్
పశ్చాత్ (౩) పాపవినాశఞ్చ (౪) పాణ్డుతీర్థం తతః పరమ్॥
(౫) కుమారధారికాతీర్థం (౬) తుమ్బోస్తీర్థం తతః పరమ్
(౭) కృష్ణతీర్థమితి ఖ్యాతం సర్వపాపహరం శుభమ్ ॥ ౯
తత్ర స్నాన్తి చ యే మర్త్యాః తే యాన్తి పరమం పదమ్
వర్షే వర్షే చ తీర్థానాం సప్తానాం సర్వతోత్తమే ॥ ౧౦
తిథినక్షత్రయోగేన సర్వతీర్థసమాగమః
తఞ్చ కాలం ప్రవక్ష్యామి సమాహితమనా భవ ॥ ౧౧
మకరస్థే రవౌ రాజన్ ! పౌర్ణమాస్యాం మహాతిథౌ
పుష్యనక్షత్రయుక్తాయాం స్నానకాలో విధీయతే ॥ ౧౨
తద్దినే స్నాతి యో మర్త్యః కృష్ణతీర్థే మహామతిః
సర్వపాపవినిర్ముక్తః సర్వకామానవాప్నుయాత్ లభేత సః ॥ ౧౩
కుమ్భమాసే పౌర్ణమాస్యాం మఘాయోగో యదా భవేత్
కుమారధారికాం యాన్తి సర్వతీర్థాని వై తదా ॥ ౧౪
తత్ర యః స్నాతి రాజేన్ద్ర ! రాజసూయఫలం లభేత్
పుత్రో విజాయతే తస్య తస్మిన్నేవ హి జన్మని ॥ ౧౫
ముక్తిశ్చ భవితా తత్ర నాత్ర కార్యా విచారణా
కుమారధారికాయాఞ్చ సార్ధం దక్షిణయా విభో ॥ ౧౬

అన్నదానఞ్చ కర్తవ్యం పితౄనుద్దిశ్య యత్నతః
యుక్తే చోత్తరఫల్గున్యా శుక్లపక్షీయపర్వణి ॥ ౧౭
తుమ్బాస్తీర్థం మీనసంస్థే రవౌ తీర్థాని సర్వశః
అపరాహ్ణే సమాయాన్తి తత్ర స్నాత్వా న జాయతే ॥ ౧౮
వివాహమౌఞ్జీబన్ధౌ చ కారయేద్ ద్రవ్యదానతః
మేషసఙ్క్రమణే భానౌ సంయుతాయాన్తు చిత్రయా ॥ ౧౯
పౌర్ణమాస్యాం సమాయాన్తి వియద్గఙ్గాం తథైవ చ
తత్ర స్నాత్వా నరః సద్యః శతక్రతుఫలం లభేత్ ॥ ౨౦
సువర్ణదానం కర్తవ్యం కన్యాదానం విశేషతః
వృషభస్థే రవౌ రాజన్ ! ద్వాదశ్యాం రవివాసరే ॥ ౨౧
శుక్లే వాఽప్యథవా కృష్ణే భౌమస్యాపి చ వాసరే
పాణ్డుతీర్థం సమాయాన్తి గఙ్గాదీని జగత్త్రయే ॥ ౨౨
తత్ర స్నాత్వా చ గాం దత్త్వా ముచ్యతే ప్రతిబన్ధకాత్
కాలస్తు సఙ్గవస్తత్ర ఋషిభిః పరికీర్తితః ॥ ౨౩
ఆశ్వినే శుక్లపక్షే తు భానువారేణ సప్తమీ
యోత్తరాషాఢయా యుక్తా తస్యాం పాపవినాశనే ॥ ౨౪
ప్రాప్తాయాముత్తరాభాద్రాం ద్వాదశ్యాం వా సమాగతః
తదా పాపవినాశాఖ్యే స్నాతుర్ముక్తిర్భవిష్యతి ॥ ౨౫
సాలగ్రామశిలాం దత్త్వా స్నాత్వా చ విధిపూర్వకమ్
ముచ్యతే సర్వపాపైశ్చ జన్మకోటిశతోద్భవైః ॥ ౨౬
ధనుర్మాసే సితే పక్షే ద్వాదశ్యామరుణోదయే
ఆయాన్తి సర్వతీర్థాని స్వామిపుష్కరిణీజలే ॥ ౨౭
తత్ర స్నాత్వా నరః సద్యో ముక్తిమేతి న సంశయః
యేన జన్మసహస్రేషు పుణ్యమేవాఽర్జితం పురా ॥ ౨౮

తస్య స్నానం తత్ర భవేత్ నాన్యస్యాసుకృతాఽత్మనః
తత్ర స్నానం సకృద్యస్య జన్మకోటిశతేషు సః ॥ ౨౯
గఙ్గాదిసర్వతీర్థేషు స్నాతో భవతి మానవః
విభవానుగుణం దానం కార్యం తత్ర యథావిధి ॥ ౩౦
సాలగ్రామశిలాఞ్చాన్నం గాఞ్చ దద్యాద్విశేషతః
భూమిం దద్యాత్ప్రియత్నేన బ్రహ్మలోకజిగీషయా ॥ ౩౧
పితౄనుద్దిశ్య దాతవ్యం శ్రాద్ధాద్యం తత్క్షణేన వై
అరుణోదయమారభ్య తత్ర షడ్ఘటికాఽవధి
సఙ్గమః సర్వతీర్థానాం తత్ర పుణ్యమనన్తకమ్ ॥ ౩౨

ఇతి శ్రీబ్రహ్మపురాణే శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే ముక్తిప్రద-
స్వామిపుష్కరిణ్యాదిసప్తతీర్థమహిమానువర్ణనం నామ
చతుర్థోఽధ్యాయః

అథ పఞ్చమోఽధ్యాయః

శ్రీ వేఙ్కటాచలస్థాష్టషష్టితీర్థమహిమానువర్ణనమ్

దిలీపః —

భక్తివైరాగ్యదానాఞ్చ తీర్థానాం నామ వైభవమ్
శ్రోతుమిచ్ఛామి చాఽత్రేయ! ప్రాప్తానాఞ్చాష్టషష్టితామ్ ॥ ౧

దుర్వాసాః —

భక్తివైరాగ్యదం పుణ్యం సద్యః పాపవినాశనమ్
తీర్థానామష్టషష్టేఽస్తు తవ వక్ష్యామి వైభవమ్ ॥ ౨
తీర్థానాఞ్చాత్ర పుణ్యానాం నామసఙ్కీర్తనాన్నృణామ్
సద్య ఏవ మహాపాపకోటీనాఞ్చ క్షయో భవేత్ ॥ ౩

కిము స్నానాదిసత్కర్మనిరతానాం మహాత్మనామ్
తాని క్రమేణ వక్ష్యామి సమాహితమనా భవ ॥ ४
దేవస్య పూర్వదిగ్భాగే తత్రైవాగ్నేయకోణకే
చక్రతీర్థమితి ఖ్యాతం చక్రేణాధిష్ఠితం పురా ॥ ౫
తస్యోపరి తదాఖ్యాతం వజ్రతీర్థం మనోహరమ్
వైష్వక్సేనం తథా తీర్థం శక్రపాపహరం పరమ్ ॥ ౬
తతః పఞ్చాయుధం తీర్థం తన్మధ్యే చ హలాయుధమ్
తత ఐశాన్యభాగే తు నారసింహం మనోహరమ్ ॥ ౭
తతః కాశ్యపతీర్థఞ్చ మాన్మథన్తు తతః పరమ్
బ్రహ్మతీర్థఞ్చాగ్నితీర్థం గౌతమన్తు తతః పరమ్ ॥ ౮
దైవతీర్థం దేవలఞ్చ వైశ్వామిత్రమతః పరమ్
భార్గవన్తు తథా తీర్థం అష్టావక్రమతః పరమ్ ॥ ౯
దురారోహణతీర్థం తత్ ఆగ్నేయ్యామస్తి వై దిశి
ఐశాన్యాం భైరవం తీర్థం పిశాచానాం విమోచనమ్ ॥ ౧౦
మేహతీర్థమితి ఖ్యాతం ఉదరవ్యాధినాశనమ్
క్షేత్రపాలశిలాతీర్థే పశ్చిమే పాణ్డవం తథా ॥ ౧౧
వాయుతీర్థం తథా పుణ్యం సేవితం భూరి వాయునా
అస్థితీర్థం మహాపుణ్యం మృతాస్థిక్షేపణాదిహ ॥ ౧౨
పూర్వదేహసమాయుక్తాః పునర్జీవన్తి జన్తవః
మార్కణ్డేయం తథా తీర్థం స్నానాదాయుష్యవర్ధనమ్ ॥ ౧౩
తథా జాబాలితీర్థఞ్చ వాలఖిల్యమతః పరమ్
తతో జ్వరహరం తీర్థం సర్వజ్వరనివారణమ్ ॥ ౧౪
తతో విషహరం తీర్థం ఆస్తికేన వినిర్మితమ్
తక్షకేణాపి సన్దష్టః స్నానేనైవేహ నిర్విషః ॥ ౧౫

లక్ష్మీతీర్థం తతః పశ్చాత్ పూర్వస్యాం దిశి సంస్థితమ్
వాయవ్యాం దిశి తీర్థాని చోత్తరస్యాం తథైవ చ ॥ ౧౬
ఋషితీర్థం మహాపుణ్యం శతానన్దం సుతీక్ష్ణకమ్
వైభాణ్డకం మహాపుణ్యం బిల్వతీర్థమతః పరమ్ ॥ ౧౭
అధస్తాద్విష్ణుతీర్థఞ్చ పుణ్యం మారుతినిర్మితమ్
సర్వతీర్థమితి ఖ్యాతం శారభన్తు తతః పరమ్ ॥ ౧౮
తతో వాయవ్యదేశే తు బ్రహ్మతీర్థం మనోహరమ్
అశ్వమేధేన యత్రేజే భగవన్తం సనాతనమ్ ॥ ౧౯
అధస్తాదిన్ద్రతీర్థన్తు భారద్వాజమతః పరమ్
తతస్త్వమ్బరగఙ్గాఖ్యం తతః ప్రాచేతసం తథా ॥ ౨౦
తతః పాపవినాశఞ్చ తీర్థం సారస్వతం తథా
యత్ర పాపాని సర్వాణి క్షాలితాని చ సర్వశః ॥ ౨౧
తోయే చ శ్వేతతాం యాన్తి జనానాం పాపకారిణామ్
కుమారధారికా నామ వాయవ్యాం దిశి వర్తతే ॥ ౨౨
అధస్తాద్గజతీర్థన్తు ఋష్యశృఙ్గమతః పరమ్
తతస్తుమ్బురుతీర్థఞ్చ నారదాద్యైశ్చ సేవితమ్ ॥ ౨౩
తన్మధ్యేఽష్టాదశం తీర్థం సర్వపాపవినాశనమ్
దశావతారతీర్థఞ్చ హలాయుధమతః పరమ్ ॥ ౨౪
తతః సప్తర్షితీర్థఞ్చ గజకోణమతః పరమ్
వైష్వక్సేనం తథా తీర్థం పశ్చిమే తు విరాజితమ్ ॥ ౨౫
పశ్చాద్యుద్ధసరస్తీర్థం విష్వక్సేనజయావహమ్
ఇతి ముఖ్యాని తీర్థాని మహాపాతకసఙ్క్షయే ॥ ౨౬

ఇతి శ్రీ బ్రహ్మపురాణే శ్రీ వేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే భక్తివైరాగ్యప్రద-
అష్టషష్టితీర్థనామవైభవ వర్ణనం నామ పఞ్చమోఽధ్యాయః

అథ షష్ఠోఽధ్యాయః

మన్వాద్యష్టోత్తరశతతీర్థనామాని

దుర్వాసాః —

మన్విన్ద్రవసుసంజ్ఞాని రుద్రాదిత్యాహ్వయాని చ
నవప్రజేశసంజ్ఞాని హ్యాశ్వినం శుక్రసంజ్ఞితమ్ ॥ ౧

వారుణం జాహ్నవీతీర్థం కాపేయం కాణ్వమేవ చ
ఆగ్నేయం నారదం తీర్థం సోమతీర్థఞ్చ భార్గవమ్ ॥ ౨

ధర్మతీర్థం యజ్ఞతీర్థం పశుతీర్థం గణేశ్వరమ్
ఖౌమాశ్వం పారిభద్రఞ్చ జగజ్జాడ్యహరం పరమ్ ॥ ౩

విశ్వకల్లోలతీర్థఞ్చ తీర్థం యమవినిర్మితమ్
బార్హస్పత్యం రోమహర్షం అజామోదం జనేశ్వరమ్ ॥ ౪

ఇష్టసిద్ధిః కర్మసిద్ధిః వాటమౌదుమ్బరం తథా
కార్తికేయం కుబ్జతీర్థం దశప్రాచేతసం తథా ॥ ౫

గారుడం శేషతీర్థఞ్చ వాసుకిర్విఘ్నవర్ధనమ్
కర్మకాణ్డం పుణ్యవృద్ధిః ఋణమోచనమేవ చ ॥ ౬

పార్జన్యం మేఘతీర్థఞ్చ యత్ర నిత్యప్రవర్షణమ్
సాఙ్కర్షణం వాసుదేవం నారాయణమతః పరమ్ ॥ ౭

దేవతీర్థం యక్షతీర్థం కాలతీర్థఞ్చ గోముఖమ్
ప్రాద్యుమ్నమానిరుద్ధఞ్చ పితృతీర్థమతః పరమ్ ॥ ౮

ఆర్షేయం వైశ్వదేవఞ్చ స్వధాస్వాహావినిర్మితే
అస్థితీర్థఞ్చాఽఽగ్నేయం శుద్ధోదకమతః పరమ్ ॥ ౯

అష్టభైరవతీర్థఞ్చ శతమష్టోత్తరన్త్విదమ్
తీర్థజాతమిదం నృణాం జ్ఞానప్రదమనుత్తమమ్ ॥ ౧౦

తీర్థాన్యష్టోత్తరశతం సన్తి నైర్ ఋతకోణకే
దక్షపుత్రసహస్రేణ యత్ర తప్తం మహత్తపః ॥ ౧౧
నారదస్యోపదేశేన యచ్చ తై రేవ నిర్మితమ్
అస్తి తీర్థసహస్రం తత్ సద్యః సిద్ధిప్రదాయకమ్ ॥ ౧౨
కాశ్యపాశ్రమమారభ్య హ్యర్ధయోజనమధ్యతః
కుమారధారికాతీర్థాత్ పశ్చిమే సంస్థితశ్చ తత్
సాష్టభైరవతీర్థం తత్ కర్మసిద్ధిప్రదం నృణామ్ ॥ ౧౩

ఇతి శ్రీబ్రహ్మపురాణే శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే మన్వాద్యష్టోత్తరశత-తీర్థనామానువర్ణనం నామ షష్ఠోఽధ్యాయః

అథ సప్తమోఽధ్యాయః

తొణ్డమాన్నామకనృపోత్పత్తిక్రమః

దిలీపః —

'కేన నామ్నా ప్రసిద్ధోఽసౌ భగవాన్ హరిరీశ్వరః ?
కింలక్షణశ్చ తత్రాఽస్తే ? తన్మే బ్రూహి తపోధన ! ॥ ౧

దుర్వాసాః —

'శ్రీనివాసాఽఖ్యయా దేవః శఙ్ఖచక్రధరో విభుః !
శాన్తభావం సమాపన్నో మృగయోద్దామలోచనః ॥ ౨
కటిం స్పృశన్ వామకరాత్ వరముద్రాఞ్చ దక్షిణాత్
తిరోహితరమాభూభ్యాం దృశ్యతే మృగయుర్యథా ॥ ౩
నీలజీమూతసఙ్కాశః పీతకౌశేయశోభితః
పీనవృత్తబృహద్బాహుః సునాసశ్చారులోచనః ॥ ౪
దోషగన్ధవిదూరశ్చ గుణసాన్ద్రః సుఖోచితః
కోటికన్దర్పలావణ్యః స్ఫురన్మకరకుణ్డలః ॥ ౫
బృహద్వక్షఃస్థలావాస మహాలక్ష్మ్యా చ శోభితః
తత్తదిష్టతమం కామం దదద్భక్తానుకమ్పయా ॥ ౬

దర్శయన్ భక్తవాత్సల్యం యో దదౌ హస్తగే శుభే
శఙ్ఖచక్రే నృపేన్ద్రాయ "చక్రవర్తీ"తి యం విదుః ॥ ౭
అత ఏవారిశఙ్ఖాభ్యాం దృశ్యేతే రహితౌ కరౌ
అర్చారూపశిలారూపవిగ్రహస్య మహాత్మనః ॥ ౮

దిలీపః —

'కోఽయం నృపశ్చక్రవర్తీ కింపూర్వః సుచిరాదభూత్
ఇదానీం వర్తతే క్వాయం కా వాఽభూద్విపదస్య వై ॥ ౯
యదర్థం దేవదేవేన శఙ్ఖచక్రే ప్రసాదితే
బ్రూహి విస్తరతో బ్రహ్మన్ ! శ్రోతుం కౌతూహలం హి మే' ॥

దుర్వాసాః —

పురా కశ్చిద్ద్విజవరః ఆసీద్వైఖానసో నృప !
కృష్ణక్షేత్రే చోళదేశే యా హరిద్రా నదీ శుభా ॥ ౧౧
తత్తీరే వర్తతే ప్రీత్యా హరిర్గోపాలవేషవాన్
తప్తే తపసి చోళేన 'ధృతవర్మా' ఽభిధేన చ ॥ ౧౨
గోపాలకృష్ణరూపస్య దర్శనార్థం కలౌ యుగే
పఞ్చవింశే తు యో భూమౌ పురా వైవస్వతేఽన్తరే ॥ ౧౩
భవిష్య (భావి) కృష్ణావతారస్య కథాం శ్రుత్వాఽతికౌతుకాత్
తదానీమేవ తద్రూపదర్శనాహ్లాదకామతః ॥ ౧౪
నిత్యత్వాత్స్వయరూపాణాం తథా ప్రత్యక్షతాం గతః
వైఖానసో ద్విజస్తత్ర తపసా తమతోషయత్ ॥ ౧౫
ముక్త్యర్థం ప్రీతిమాన్ విష్ణౌ తస్య స్వప్నే హరిః స్వయమ్
"త్వయా ధ్యేయః శ్రీనివాసో నాహం ధ్యేయో ద్విజోత్తమ ! ॥
యో యోగ్యో యస్య జీవస్య తేన ధ్యేయః స ఏవ హి
యోగ్యోపాసనయా జీవా ముక్తిం యాన్తి న సంశయః ॥ ౧౭

అభిధా శ్రీనివాసస్య తవ యోగ్యా ద్విజోత్తమ
వేఙ్కటాద్రిం తతో గచ్ఛ శ్రీనివాసః స్వయం హరిః ॥ ౧౮
స్వామిపుష్కరిణీతీరే రమయా సహ మోదతే"
ఇత్యాహ భగవాన్ కృష్ణః పునః స్వప్నాన్తరేఽవదత్ ॥ ౧౯
"పురా కృతయుగే పశ్చాత్ భాగే శఙ్ఖేన వై కృతమ్
విమానం కల్పప్రలయే నష్టప్రాయమభూద్ద్విజ ! ॥ ౨౦
వల్మీకస్యాన్తరే విష్ణోః ప్రతిమా వర్తతే శుభా
శఙ్ఖేన నిర్మితా పుణ్యా సర్వపాపహరాఽమలా ॥ ౨౧
జానుమాత్రే నిమగ్నా హి తిన్త్రిణీవృక్షమూలతః
ధనుర్ద్వయాన్తరే పుణ్యం భూతీర్థం వర్తతే శుభమ్ ॥ ౨౨
పాకార్థం దేవదేవస్య భూమ్యా వై నిర్మితం పురా
తత్రాఽస్తే గౌతమీ ధేనుః సిఞ్చన్తీ పయసా విభుమ్ ॥ ౨౩
చిఞ్చావృక్షస్య వాయవ్యే భూతీర్థే వాసమీయుషి
యుగాన్తప్రలయే ధేన్వా పూజితో వర్తతే విభుః ॥ ౨౪
దాసనామ్నా చ శూద్రేణసహ తం పూజయ ప్రభుమ్
త్వదాగమనకాలే తు పాణ్డ్యదేశాత్సుధీః శుభః ॥ ౨౫
"రఙ్గదాస" ఇతి ఖ్యాతః శూద్రస్త్వాం సఙ్గమిష్యతే
ఉభాభ్యాం పూజితో దేవః ఇష్టసిద్ధిం ప్రయచ్ఛతి" ॥ ౨౬
ఏతావదుక్త్వా స్వప్నే తు "గోపీనాథే"తి నామ చ
దదౌ తస్య ప్రియం విష్ణుః సోఽతిబుద్ధ్వాఽతివిస్మితః ॥ ౨౭
ప్రీత్యా జగామ శైలేన్ద్రం వేఙ్కటాఖ్యం స్వసిద్ధయే
గిరిప్రవేశకాలే తు రఙ్గదాసః సమాగమత్ ॥ ౨౮
పుష్పోద్యానకరః శూద్రః పూజకశ్చ ద్విజోత్తమః
తిన్త్రిణీవృక్షమూలస్థ వల్మీకస్థం హరిం వరమ్ ॥ ౨౯

ఉద్ధృత్య పశ్చిమే భాగే స్థాపయామాసతుశ్చ తౌ
సులాశిల్పికౌశలాభిశ్చ శి(అ)భిర్భిత్తిమఞ్జసా ॥ ౩౦
కృత్వా తదన్తరే రమ్యం తృణైః కృత్వా చ మణ్డపమ్
తన్మధ్యే దేవదేవస్య పరిచర్యాఞ్చ చక్రతుః ॥ ౩౧
భూస్వామిపుష్కరిణ్యోశ్చ మధ్యే క్రీడాస్పదం హరేః
పుష్పోద్యానఞ్చకారాసౌ శూద్రో భాగవతోత్తమః ॥ ౩౨
ఉపాహృత్య చ పుష్పాణి త్రికాలేఽపి చ దామకృత్
పూజాకాలే విప్రహస్తే ప్రత్యహఞ్చ సమర్పయత్ ॥ ౩౩
పశ్యన్తౌ తావుభౌ పుణ్యౌ ప్రత్యహఞ్చ దివౌకసామ్
పూజాభికాఙ్క్షిణాం సఙ్ఘం విస్మయఞ్జగ్మతుః పరమ్ ॥ ౩౪
వస్త్రైః ఫలైశ్చ పుష్పైశ్చ కన్దమూలాదిభిశ్చ తౌ
సపర్యాఞ్చక్రతుః సమ్యక్ భక్త్యుద్రిక్తసుఖాన్వితౌ ॥ ౩౫
తతః కాలాన్తరే కశ్చిత్ గన్ధర్వో నామ కుణ్డలః
దివ్యం విమానమారుహ్య సస్త్రీకో గిరిగహ్వరే ॥ ౩౬
స్వామిపుష్కరిణీతీరే దేవం దృష్ట్వాఽభిపూజ్య చ
తత ఉత్తరదేశే తు మనోరమ్యే వనాన్తరే ॥ ౩౭
నానావిలాసభావాభిః రేమే రామాభిరఞ్జసా
తం దృష్ట్వా రఙ్గదాసోఽపి పఞ్చబాణశరార్దితః ॥ ౩౮
నిరీక్ష్య కుఞ్జే లీనః సన్ రేతః సద్యో విముక్తవాన్
పశ్చాద్గతమదో భూత్వా మనసైవాతిశఙ్కితః ॥ ౩౯
తదోపహృతపుష్పాణి విసృజ్యాధిగతత్రపః
శుద్ధికామో మమజ్జాథ స్వామిపుష్కరిణీజలే ॥ ౪౦
పునరాహృత్య పుష్పాణి తాన్యాదాయాఽలయం యయౌ
గోపీనాథోఽపి తం దృష్ట్వా ప్రాహ స్మాఽతామ్రలోచనః ॥ ౪౧

'పూజాకాలో గతః క్వాఽద్య గతోఽసి గతసంస్మృతిః
కిం తే విలమ్బహేతుస్తు క్వావాత్సీః కథ్యతా' మితి ॥ ౪౨
గోపీనాథేనైవముక్తో రఙ్గదాసోఽతిలజ్జయా
న ప్రత్యువాచ తం విప్రం తదాఽవనతకన్ధరః ॥ ౪౩
పునః పునః కృతే ప్రశ్నే తస్మింస్తూష్ణీం స్థితేఽపి చ
ఆకాశవాణీ తం ప్రాహ "శృణు శూద్రే"తి సాదరమ్ ॥ ౪౪
"కామేన వ్యాకులం చిత్తం నైవ స్వాస్థ్యం గమిష్యతి
అస్వస్థచిత్తో న క్వాఽపి సిద్ధిమేతి న సంశయః ॥ ౪౫
తస్మాద్విసృజ్య కాయం త్వం వ్రజ దేహాన్తరం శుభమ్
తస్మిన్ నృపోత్తమో భూత్వా జీర్ణమేతం మమాఽలయమ్ ॥
గోపురాద్యైః శుభైః పూర్ణం మణ్డపైరద్భుతైరపి
శోభమానం నవం కుర్యాః తేన తే భవితా గతిః ॥ ౪౭
తదా నారీసహస్రాణి భోక్ష్యసే త్వం న సంశయః
భుక్త్వా భోగాననేకాంశ్చ మత్పాదాఽసక్తచేతసః ॥ ౪౮
తస్మిన్ జన్మని తే శత్రుపీడా చైవ భవిష్యతి
తదా తవ జయార్థాయ చక్రశఙ్ఖౌ జయావహౌ ॥ ౪౯
దాస్యామి చాన్తే ముక్తిఞ్చ సఫలస్య న సంశయః"
ఇత్యుక్త్వాఽఽకాశవాణీ తు విరరామ తతః పరమ్ ॥ ౫౦
రఙ్గదాసో నిరాహారః క్రమాత్త్యక్తకళేబరః
నారాయణపురే జజ్ఞే "చక్రవర్తీ"తి నామతః ॥ ౫౧
"తొణ్డమా"నితి తం ప్రాహుః ద్రావిడా ద్రవిడేశ్వరమ్
జన్మప్రభృతి దాసః సన్ సదా విష్ణుపరాయణః ॥ ౫౨
మణ్డలాధిపతిర్భూత్వా దివ్యనారీసహస్రభుక్
ప్రత్యహఞ్చ బిలద్వారాత్ గత్వా వేఙ్కటపర్వతమ్ ॥ ౫౩

శ్రీవేఙ్కటాద్రౌ తొణ్డమాన్నృపకృతగోపురాదిక్రమః

అన్వహఞ్చ కరోతి స్మ పూజాం తస్య మహాత్మనః
భక్త్యుద్రిక్తమనా భూత్వా దదౌ గ్రామాననేకశః ॥ ౫౪
ప్రాకారద్వయసంయుక్తం గోపురద్వయసంయుతమ్
గర్భాగారసమాయుక్తం అకరోద్దివ్యమాలయమ్ ॥ ౫౫
తథా మహానసాగారం యాగమణ్డపమేవ చ
ధాన్యాగారఞ్చ గోశాలాం యద్యదఙ్గం హరేః శుభమ్ ॥ ౫౬
కారయామాస తత్సర్వం అష్టావింశే కలౌ యుగే
తథోత్సవవిధిం తస్య కారయామాస వైః ద్విజైః ॥ ౫౭
భూషణాని దదౌ తస్య నానారత్నాఞ్చితాని చ
స్థితే కదాచిత్ క్షితిపే శ్రీనివాసస్య సన్నిధౌ ॥ ౫౮

తొణ్డమాన్నృపస్య భగవద్దత్తచక్రాద్యాయుధప్రాప్తిః

శత్రవశ్చ బలోద్రిక్తా రురుధుస్తస్య వై పురీమ్
శ్రుత్వా బలార్ణవం ఘోరం ఆయాన్తం నాతిశంకితః ॥ ౫౯
యోద్ధుకామో జగామాథ పునస్తైశ్చ పరాజితః
తతః ఖిన్నమనా భూత్వా తమేవ శరణం యయౌ ॥ ౬౦
బిలద్వారేణ దేవేశం గత్వా పాదౌ ప్రగృహ్య చ
రురోద "త్రాహి త్రాహీ"తి తం ప్రాహార్చాస్వరూపవాన్ ॥ ౬౧
"మా భైషీః పుత్ర ! భద్రం తే చక్రశఙ్ఖౌ దదామి తే
తాభ్యాం గచ్ఛ పురీం దివ్యాం తౌ తే శత్రూన్ హనిష్యతః" ॥
ఇత్యుక్త్వా తౌ దదౌ తస్మై తాభ్యాంసహ జగామ సః
తౌ చ శత్రూన్నిహత్యాశు కృత్వా రాజ్యమకణ్టకమ్ ॥ ౬౩
ఆజగ్మతుః క్షితిభృతాసాకం దేవస్య సన్నిధౌ
రాజా దేవం వవన్దేఽథ స్తుత్వా స్తోత్రైరనేకశః ॥ ౬౪

బిమ్బాదౌ శఙ్ఖచక్రాభావే కారణవర్ణనమ్

"వరం వరయ భద్రే"తి దేవో రాజానమబ్రవీత్

రాజా —

మయాఽఽయుధప్రదానస్య ఖ్యాత్యై దేవోత్తమ ప్రభో ! ॥

అర్చాబిమ్బే శిలాబిమ్బే చక్రశఙ్ఖౌ న ధారయ"

ఇతి సమ్ప్రార్థితో దేవో న దధార పునశ్చ తౌ ॥ ౬౬

అదృశ్యౌ తిష్ఠతశ్చోభౌ పార్శ్వతః శార్ఙ్గధన్వనః

ఇత్యేతత్కథితం సర్వం యత్పృష్టోఽహం త్వయాఽనఘ

సకారణం చక్రదానం కిమన్యచ్ఛ్రోతుమిచ్ఛసి' ॥ ౬౭

ఇతి శ్రీబ్రహ్మపురాణే శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే తొణ్డమాన్నామక నృపోత్పత్తి భగవద్దత్తశఙ్ఖచక్రధారణప్రాప్త్యాది వర్ణనం నామ సప్తమోఽధ్యాయః

అథ అష్టమోఽధ్యాయః

శ్రీవరాహస్య స్వామితీర్థవాయవ్యభాగస్థితివర్ణనమ్

దిలీపః —

'స్థితాని స్వామిసరసి తీర్థాని మునిపుఙ్గవ!
కతి తాని చ పుణ్యాని నామధేయాని కాని చ॥ ౧
కా దేవతా? కిం ఫలఞ్చ? వద విస్తరతో మునే!'

దుర్వాసాః —

తీర్థానాముత్తమం తీర్థం స్వామిపుష్కరిణీ శుభమ్॥ ౨
స్మర్తవ్యా సర్వతీర్థేషు గఙ్గేవాఘాపహారిణీ
తస్యా వాయవ్యభాగే తు వారాహం తీర్థముత్తమమ్॥ ౩
యదాహృతం కాశ్యపేన భూతలం బ్రహ్మణా తదా
సంస్తుతో భగవాన్విష్ణుః భూమ్యుద్ధరణమిచ్ఛతా॥ ౪
తన్నాసాపుటసమ్భూతః కిటిః పోత్రీ మహాబలః
గత్వా రసాతలం హత్వా హిరణ్యాక్షం మహాబలమ్॥ ౫
ఉజ్జహార క్షితిం దంష్ట్రాగ్రకోట్యా చ పురుషోత్తమః
తద్రూపం లోకరక్షార్థం స్థాపితం వేఙ్కటాచలే॥ ౬
స్వామిపుష్కరిణీతీరే బ్రహ్మణా పరమేష్ఠినా
జలాధివాసనం తస్య వాయవ్యేఽస్యాం చకార సః॥ ౭

బ్రహ్మప్రార్థనయా శ్రీనివాసాభ్యుపగతప్రాథమికవరాహసేవాక్రమః

మమజ్జాథ ప్రతిష్ఠాన్తే దేవర్షిపితృభిః సహ
ఉవాచ వచనఞ్చేదం సర్వలోకస్య పశ్యతః॥ ౮
'వరాహతీర్థనామ్నా చ భాగోఽయం ప్రథితో భవేత్
యోఽత్రాఽయాతి హరింసోఽత్ర నాస్నాత్వైవా శుచిర్న మేత్॥

వరాహదర్శనాత్పూర్వం శ్రీనివాసం నమేన్న చ
దర్శనాత్ప్రాగ్వరాహస్య శ్రీనివాసో న తృప్యతి' ॥ ౧౦
ఇతి కృత్వా వ్యవస్థాం స పరమేష్ఠీ పితామహః
దృష్ట్వాఽథ శ్రీనివాసఞ్చ స్తుత్వా చ వివిధైః స్తవైః ॥ ౧౧
పాదౌ ప్రగృహ్య దేవస్య యయాచే వరముత్తమమ్
'మత్స్థాపితవరాహస్య పూర్వం స్యాత్పూజనం హరే!' ॥ ౧౨
'తథాఽస్త్వి'తి వరం దత్త్వా కారయామాస తత్తథా
తస్మాత్పుణ్యతమం తీర్థం వాయవ్యాం దిశి సంస్థితమ్ ॥ ౧౩

నిషాదకృతవరాహదర్శనప్రకారః

పునర్యుగాన్తసమయే నష్టే దేవాలయేఽపి చ
నిషాదోఽభూద్గిరివరే శ్యామాకాఽవాపకః శుచిః ॥ ౧౪
ఆర్ద్రీభూతః స శ్యామాకతణ్డులం ప్రత్యహం నృప
వైఖానసే ద్విజవరే దత్త్వా పాకం విధాయ చ ॥ ౧౫
దాపయిత్వా చ నైవేద్యం స్వయం భుఙ్క్తే తదేవ చ
కదాచిత్తణ్డులం కృత్వా దత్త్వా పుత్రవశే త్వగాత్
వనాద్వనాన్తరం వ్యాధో మధ్వన్వేషణతత్పరః ॥ ౧౬
తస్మిన్నేవాన్తరే పుత్రః క్షుధయా పరిపీడితః
కృత్వా శ్యామాకపక్వాన్నం మనసా విష్ణవేఽర్పయత్ ॥ ౧౭
అభుఙ్క్తాథ పితాఽప్యాగాత్ మధుచ్ఛత్రం ప్రగృహ్య చ
'శ్రీనివాసస్య నైవేద్యం తణ్డులం దేహి పుత్రక!' ॥ ౧౮
పిత్రేత్యుక్తః సుతః ప్రాహ 'తాతాహం క్షుధయాఽర్దితః
తాన్ పక్త్వా భుక్తవానస్మి విష్ణవే మనసాఽర్పయన్' ॥ ౧౯
ఇత్యుక్తవతి పుత్రే స తచ్ఛ్రుత్వా క్రోధమూర్ఛితః
ప్రాయశ్చిత్తం చికీర్షుః సన్ కరవాలమథాఽదదే ॥ ౨౦

శిరశ్ఛేత్తుం స్వపుత్రస్య తదా వల్మీకగః కిటిః
ప్రగృహ్య తరసా ఖడ్గం తం నిషాదమువాచ హ ॥ ౨౧
'నాపరాధోఽస్తి తే పుత్రే యతోఽన్నఞ్చార్పితం మమ
త్వత్తోఽప్యధికభక్తోఽయం భక్త్యా తదహమద్మి వై' ॥ ౨౨
ఇత్యుక్తో విహ్వలః పశ్చాత్ దదర్శాద్భుతకర్మ తత్
పునర్విమృశ్య తద్రూపం బహుధా న చ దృష్టవాన్ ॥ ౨౩
తమేవ ద్రష్టుకామః స నిషాదోఽన్నవివర్జితః
వనే చచార ధర్మాత్మా తదా కోలం మహాద్భుతమ్ ॥ ౨౪
శ్యామాకవనమధ్యస్థం శ్యామాకాఙ్కురభక్షణమ్
కుర్వన్తం శ్వేతముద్వీక్ష్య తం హన్తుం చాన్వగాద్రుషా ॥ ౨౫
సోఽపి నానావనోద్దేశాన్ చారయిత్వా పునః క్రమాత్
ప్రవివేశ స్వవల్మీకం స్వామిపుష్కరిణీతటే ॥ ౨౬
'అయమేవ విభుర్విష్ణుః' ఇతి జ్ఞాత్వా యయౌ ద్రుతమ్
వల్మీకం పరయా భక్త్యా జగౌ ప్రాకృతయా గిరా ॥ ౨౭
తదా వల్మీకగః ప్రాహ హరిరేవం మృగాన్తకమ్
'నాహం దృశ్యోఽస్మి తే పుత్ర! సచ్చిదానన్దవిగ్రహః ॥ ౨౮
కిన్తు వక్ష్యామి తే పుత్ర! బ్రహ్మణా స్థాపితం పురా
శిలారూపఞ్చ వల్మీకే వర్తతే తత్సముద్ధర ॥ ౨౯
విమానం కారయిత్వా చ తస్య పుష్కరిణీతటే
బ్రాహ్మణైశ్చ విధానజ్ఞైః పూజాం కారయ మే విభోః' ॥ ౩౦
ఇత్యుక్తమాత్రేణ నిషాదవర్యో
వల్మీకగం విష్ణుమథోజ్జహార ।
వాయవ్యభాగే చ విమానవర్యం
విధాపయామాస విధానకోవిదైః (విత్తమైః) ॥ ౩౧

స్వామితీర్థమధ్యగతధనదాదినవతీర్థవర్ణనమ్

తతో నిషాదం తం ప్రాహ కిటిరూపీ హరిః స్వయమ్
పూర్వం సేవ్యం విమానం మే తీర్థఞ్చ శ్రీనివాసతః
తతఃప్రభృతి తత్తీర్థం పూర్వం సేవ్యం బభూవ హ ॥ ౩౨
ఉత్తరే ధనదం తీర్థం ధనదేన వినిర్మితమ్
యత్ర స్నాత్వాఽఘనిర్ముక్తో ధనసమ్పదమాప్నుయాత్ ॥ ౩౩
ఐశాన్యాం గాలవం తీర్థం గాలవేన వినిర్మితమ్
తత్ర స్నాత్వా చ పీత్వా చ భుక్తిం ముక్తిఞ్చ విన్దతి ॥ ౩౪
మార్కణ్డేయం పూర్వభాగే మార్కణ్డేయవినిర్మితమ్
తత్ర స్నాన్తి నరా యే తు తేషామాయుః ప్రవర్ధతే ॥ ౩౫
అగ్నినా నిర్మితం తీర్థమాగ్నేయ్యాం పాపమోచనమ్
దక్షిణే యమతీర్థన్తు నరకోత్తారకారణమ్ ॥ ౩౬
వసిష్ఠనిర్మితం తీర్థం రాక్షసం త్వృణమోచనమ్
వారుణే వాయుతీర్థఞ్చ సద్యః కైవల్యదాయకమ్ ॥ ౩౭
మధ్యే సరస్వతీతీర్థం మహాపాతకనాశనమ్
య ఏషు నవతీర్థేషు స్నానమేకదినే నరః ॥ ౩౮
కృత్వా పశ్యేచ్ఛ్రీనివాసం న పునర్జాయతే తు సః
స్వామిపుష్కరిణీస్నానం శ్రీనివాసస్య దర్శనమ్ ॥ ౩౯
సహస్రనామపఠనం నాల్పస్య తపసః ఫలమ్
అస్నాతుర్నవతీర్థే తు వరాహఞ్చాప్యపశ్యతః ॥ ౪౦
సర్వం నిష్ఫలతాం యాతి శ్రీనివాసో న తుష్యతి
ఫలం ధర్మాదికఞ్చైవ న యచ్ఛతి నృణాం విభుః ॥ ౪౧
తత్తత్ప్రశంసినీం దివ్యాం కథాం న శృణుయాద్యది
తీర్థయాత్రా చ విఫలా భస్మన్యేవ హుతం యథా
తస్మాత్కురు మహాభాగ ! కథాయాః శ్రవణం సదా ॥ ౪౨

ఇతి శ్రీబ్రహ్మపురాణే శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే శ్రీవరాహావిర్భావ స్వామిపుష్కరిణీగతతీర్థమాహాత్మ్యవర్ణనం నామ అష్టమోఽధ్యాయః

అథ నవమోఽధ్యాయః

శ్రీవేఙ్కటాద్రిగతపుణ్యతీర్థస్నానప్రశంసా

దిలీపః —

కో విధిస్తీర్థయాత్రాయాం! కః కాలః! కిం ఫలం! భవేత్
ఏతద్విస్తార్య మే బ్రూహి తృప్తిర్నాద్యాపి జాయతే ॥ ౧

దుర్వాసాః —

భువి జన్మ సమాసాద్య సంస్కారైరపి సంస్కృతః
అధీతవిద్యో బాల్యే చ స్నాతకవ్రతనిష్ఠితః ॥ ౨

తీర్థయాత్రాం ప్రకుర్వీత శాస్త్రాణాం ప్రత్యయాయ చ
నిత్యం నైమిత్తికం కామ్యమితి కర్మ త్రిధా మతమ్ ॥ ౩

తత్ర నైమిత్తికం ప్రాహుః తీర్థయాత్రాం మహత్తమాః
నావిద్యస్యాధికారోఽత్ర విద్యావిధిరనుత్తమాః ॥ ౪

న తీర్థయాత్రాం కుర్వీత మనీషీ మననే రతః
యాత్రాయాం మననాభావాత్ చిత్తవిక్షేపహేతుతః ॥ ౫

నరో విస్మృతవిద్యత్వాత్ జ్ఞానహీనో భవేత్స్వయమ్
నష్టసంజ్ఞో విమార్గస్థో నిరయఞ్చాధిగచ్ఛతి ॥ ౬

నిరాగమస్తు తీర్థస్య తథా చాకృతసత్క్రియః
న తత్ఫలమవాప్నోతి శ్రమ ఏవ హి కేవలమ్ ॥ ౭

సత్సఙ్గీ సత్కథాం శృణ్వన్ సదాచారసమన్వితః
తీర్థయాత్రాం ప్రకుర్వాణో బ్రహ్మనిర్వాణమృచ్ఛతి ॥ ౮

తీర్థయాత్రాపరో యస్తు విధిజ్ఞో విధివిత్తమైః
నిర్ధూతాఖిలపాపః సన్ స యాతి పరమాం గతిమ్ ॥ ౯

కామ్యం న కుర్వీత నరః కామాద్యాజ్జన్మ చాప్నుతే
జాతః కర్మాణి కురుతే కర్మణా చ పునర్జనిః ॥ ౧౦

ఐహికాముష్మికం సర్వం నిష్కామో లభతే ఫలమ్
సర్వేషామేవ జన్తూనాం విద్యయా మననే విధిః ॥ ౧౧

అభ్యస్తానాఞ్చ విద్యానాం శ్రవణాన్మననాదపి
పరాపరోక్షశాస్త్రార్థప్రత్యయో లేశతో భవేత్ ॥ ౧౨

దృష్టప్రత్యయశాస్త్రార్థే పునః శ్రద్ధాఽభిజాయతే
శ్రద్ధయా జాయతే భక్తిః భక్త్యా తుష్యతి కేశవః ॥ ౧౩

తీర్థయాత్రాం ప్రకుర్వీత శాస్త్రాలాపసమన్వితః
శాస్త్రాలాపాచ్చ జానాతి మనసా విభుమవ్యయమ్ ॥ ౧౪

తథా దేవాశ్చ ఋషయః సదాలాపసమన్వితాః
ఉపాసతే సజ్జ్ఞానానా భగవన్తమధోక్షజమ్ ॥ ౧౫

వసిష్ఠాద్యాశ్చ ఋషయో దేవతా అపి సర్వశః
తీర్థే కృతాధివాసాశ్చ సమాధిస్థాః పరం యయుః ॥ ౧౬

అనాగమస్తు యో మర్త్యో పశ్చాజ్జ్ఞాతవిధిస్తథా
న స్నానఫలమాప్నోతి కాకమణ్డూకవత్తు సః ॥ ౧౭

అధీతవిద్యః సుకృతీ కృతస్నానాదిసత్క్రియః
శుద్ధాన్తరో జ్ఞానవాంశ్చ తేన మోక్షఞ్చ విన్దతి ॥ ౧౮

సత్కర్మసన్తతిర్యా తు జ్ఞానవిజ్ఞానసంయుతా
అపరోక్షదృశా చాపి భక్తిశ్రద్ధావిరక్తిభిః ॥ ౧౯

పుంసః కైవల్యదా సా హి క్రమేణ సుకృతాత్మనః
దృష్టశ్రుతానుభావా యే దేవాశ్చ ఋషయస్తథా
విశుద్ధ్యర్థం ప్రకుర్వన్తి సత్క్షేత్రస్యానువర్తనమ్ ॥ ౨౦

భక్తిశ్రద్ధావిహీనానాం మనుష్యాణాన్తు కా కథా !
లబ్ధవిద్యాధికారశ్చ సత్సఙ్గత్యాగసంయుతః ॥ ౨౧

యః శృణ్వన్ శ్రావయంశ్చాపి సతాం సఙ్గేన సంయుతః
తీర్థవైభవమాకర్ణ్య సంయుక్తైనైవ నిర్వృతః ॥ ౨౨

తీర్థయాత్రాం ప్రకుర్వీత భక్తిశ్రద్ధాసమన్వితః
తేన నిర్ధూతపాపః సన్ స యాతి పరమాం గతిమ్ ॥ ౨౩

యత్ర యత్ర త్వయా కార్యా తీర్థయాత్రా క్షితీశ్వర !
తత్రానేన విధానేన ప్రీణయస్వ జనార్దనమ్ ॥ ౨౪

త్వదీయధనధాన్యాదీన్ భక్త్యా కురు సమర్పితాన్
వేఙ్కటేశస్య యాత్రాం వై కురు నిత్యమతన్ద్రితః ॥ ౨౫

ఇతి శ్రీ బ్రహ్మపురాణే శ్రీ వేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే తీర్థయాత్రాప్రకార-
వర్ణనం నామ నవమోఽధ్యాయః

~~~~~~~~o~~~~~~~~
~~~~~~~~

అథ దశమోఽధ్యాయః

దిలీపః —

కాని దానాని శస్తాని కర్తవ్యాని మహీధరే
ప్రీతయే శ్రీనివాసస్య తాని మే వద సువ్రత ! ॥ ౧

దుర్వాసాః —

శృణు భూప ! ప్రవక్ష్యామి కర్తవ్యాని మహీధరే
అన్నదానం పితృశ్రాద్ధం ద్వయమేవ ప్రశస్యతే ॥ ౨

సువర్ణం యే ప్రయచ్ఛన్తి ప్రీతయే మధుఘాతినః
తే యాన్తి మోక్షమమృతం వాసోదా ఆయురేవ చ ॥ ౩

కాఙ్క్షన్తి పితరః సర్వే శ్రాద్ధం వేఙ్కటభూధరే
కృతే శ్రాద్ధే ప్రహృష్యన్తి ప్రయాన్తి పరమాం గతిమ్ ॥ ౪

యః కుర్యాత్ కపిలాదానం ప్రీతయే శ్రీపతేర్నృప !
లోమసఙ్ఖ్యాప్రమాణేన విష్ణులోకే మహీయతే ॥ ౫

యో దద్యాద్దేవభోగాయ గాం భూమిం భక్తిసంయుతః
స సద్యో ముక్తిమాప్నోతి జ్ఞానాజ్ఞానకృతాదఘాత్ ॥ ౬

దేవభోగాయ యో దద్యాత్ గామనడ్వాహమేవ చ
స మోక్షభోగమాప్నోతి న పునర్జాయతే భువి ॥ ౭

కర్పూరం చన్దనం శఙ్ఖం యాని వై భూషణాని చ
యో విష్ణవే ప్రదద్యాత్స గురుతల్పం వ్యపోహతి ॥ ౮

గురుభిర్భూషణైర్యస్తు పూజాం కృత్వా జగత్పతేః
లిఙ్గభఙ్గమవాప్నోతి స్వానుభూతిఞ్చ విన్దతి ॥ ౯

సమస్తదేవపూజార్థం యో వై గ్రామాన్ ప్రయచ్ఛతి
స యాతి పరమాం సిద్ధిం నిర్ధూతాఖిలబన్ధనః ॥ ౧౦

కన్యాకోటేః ప్రదానాద్యత్ స్యాదర్బుదగవాం తథా
ఏకస్మాద్రథనిర్మాణాత్ విష్ణోస్తత్ఫలమశ్నుతే ॥ ౧౧

ఛత్రఞ్చ కనకఞ్చైవ వ్యజనం చామరం స్రజమ్
యో దద్యాచ్ఛ్రీపతేర్విష్ణోః వేఙ్కటాఖ్యే మహీధరే ॥ ౧౨

ఆబ్రహ్మకల్పపర్యన్తం మహీపాలో భవేత్ ధ్రువమ్
పశ్చాన్మోక్షమవాప్నోతి పితృపైతామహైర్వృతః ॥ ౧౩

యో దద్యాద్గజమశ్వం వా భువనాధిపతేర్విభోః
స లోకపాలతామేతి నాత్ర కార్యా విచారణా ॥ ౧౪

యద్యదిష్టతమం వస్తు దీయతే మధుఘాతినః
తేనాక్షయఫలం ప్రాప్య మోదతే విష్ణుమన్దిరే ॥ ౧౫

ఫలం పాత్రానుగుణ్యాత్స్యాత్
పాత్రమత్ర హరిః స్వయమ్ ।
అక్షయ్యమితి కిం బ్రూయాత్ ?
యత్కిఞ్చిదపి మోక్షదమ్ ॥ ౧౬

తత్ర పుణ్యతమే కాలే శ్రోత్రియే బ్రాహ్మణోత్తమే
యత్కిఞ్చిద్దీయతే తత్తు వర్ధతే వటబీజవత్ ॥ ౧౭

ముక్తికామేన దాతవ్యా కన్యా పృథ్వీ సరస్వతీ
న తాసాం సదృశం దానం త్రిషు లోకేషు విద్యతే ॥ ౧౮

గీతవాదిత్రనృత్యాద్యం యః కారయతి మానవః
సద్య ఏవ స ముచ్యేత మహాపాతకకోటిభిః ॥ ౧౯

కుర్యాద్ధ్వజపతాకాభిః సపర్యాం పరమాత్మనః
తేన ధూతాఖిలాఘః సన్ స యాతి పరమాం గతిమ్ ॥ ౨౦

ఘణ్టాం దదాతి యో మర్త్యో విష్ణవే పరమాత్మనే
దివ్యజ్ఞానమవాప్నోతి ప్రతిష్ఠాఞ్చాధిగచ్ఛతి ॥ ౨౧

యః కుర్యాదుత్సవం విష్ణోః సధ్వజైర్గరుడాదిభిః
దేవేన్ద్రపదమాప్నోతి మోక్షఞ్చైవాధిగచ్ఛతి ॥ ౨౨

పఞ్చ పర్వాణి దేవస్య యః కారయతి మానవః
తస్యాపరాధసాహస్రం క్షమతే నాత్ర సంశయః ॥ ౨౩

ఇహాపి భుక్త్వా భోగాంశ్చ మోక్షఞ్చైవాధిగచ్ఛతి
యః కారయతి నైవేద్యం స్వాదు షడ్రససంయుతమ్ ॥ ౨౪

ఐహికాముష్మికాంల్లోకే సర్వాన్ కామానవాప్నుయాత్
సహస్రనామభిః పూజాం శ్రీపతేః కారయేత్తు యః ॥ ౨౫

తేనైవ సకలా పూజా కృతైవ స్యాన్న సంశయః
శారికాశుకపూర్వాంశ్చ విహఙ్గాన్ మర్కటాన్ గురూన్॥ ౨౬

సారఙ్గాన్ గవయాన్ వన్యాన్ దత్త్వా స్వర్గమవాప్నుయాత్
పుష్పోద్యానాని రమ్యాణి వనాని వివిధాని చ ॥ ౨౭

క్రీడాస్పదాని హర్మ్యాణి యః కరోతి స ముచ్యతే
యః కుర్యాద్దీపదానన్తు నిత్యం విష్ణోశ్చ సన్నిధౌ ॥ ౨౮

బ్రహ్మహత్యాసహస్రాణి గురుతల్పార్బుదాని చ
తథాఽన్యపాపకోటీశ్చ నిర్దహేత్సూర్యవద్ధిమమ్ ॥ ౨౯

విష్ణువృద్ధాఖ్యద్విజబన్ధువృత్తాన్తః

అత్రైవోదాహరన్తీమమితిహాసం పురాతనమ్
శ్రవణాత్సర్వపాపఘ్నం సర్వమఙ్గళదాయకమ్ ॥ ౩౦

ద్విజబన్ధుః పురా కశ్చిత్ విష్ణువృద్ధా(వర్ధా)భిధో నరః
హత్వా స్వం గురుమత్యుగ్రో దేవస్వామీతి యం విదుః ॥ ౩౧

దాసవృత్త్యా గృహే తిష్ఠన్ తస్య పత్నీసహస్రకమ్
నివృత్తార్యపథో మూర్ఖో బుభుజే కామమోహితః ॥ ౩౨

భూయాన్ కాలోఽత్యయాత్తస్య ప్రత్యహం పాపవర్త్మనః
తేన దోషేణ మహతా శ్వేతకుష్ఠ్యభ్యజాయత ॥ ౩౩

అఙ్గాని వ్యగ్రతాం ప్రాపుః రోగోత్కృత్తాని ఖణ్డశః
దరిద్రా గురుపత్న్యస్తాః పాతిత్యాత్యన్తదుఃఖితాః ॥ ౩౪

మదాదైశ్వర్యజామ్భుక్తా బలాత్తేన తదాఽపి చ
తతో లోకాపవాదాచ్చ గృహస్యాప్యగ్నిదాహనాత్ ॥ ౩౫

అయఞ్చ బన్ధుభిస్త్యక్తో వనమేవావిశత్ఖలః
సృగాలభక్ష్యతాం ప్రాప్తో నీతోఽయం యమకిఙ్కరైః ॥ ౩౬

జగామ నరకం ఘోరం చణ్డకోలాహలం పరమ్
యత్ర వై నారకం దుఃఖం సకలఞ్చాపి వర్తతే ॥ ౩౭

వేఙ్కటాద్రౌ వేదాభిధద్విజకృతదీపారోపప్రశంసా

తత్పుత్రో వేదనామా చ కదాచిద్వేఙ్కటాచలే
పితుః పాపఞ్చ సంస్మృత్య దేవదేవస్య సన్నిధౌ ॥ ౩౮

అహోరాత్రం దదావేకదినే దీపం నృపోత్తమ !
తత్పితా తేన పుణ్యేన విధ్వస్తాఖిలపాతకః ॥ ౩౯

ధిక్కృత్య యమదూతాంశ్చ విష్ణులోకముపాయయౌ
తస్మాద్దీపప్రదో మర్త్యో న పునర్దుఃఖమశ్నుతే ॥ ౪౦

యత్కిఞ్చిత్కురుతే దానం వేఙ్కటాచలమూర్ధని
తదాకల్పమవిచ్ఛిన్నం వర్ధతే వటబీజవత్ ॥ ౪౧

తదేతత్సకలం శ్రుత్వా వేఙ్కటేశస్య వైభవమ్
చలతి స్వగృహాద్యస్తు కృతనిశ్చయయా ధియా ॥ ౪౨

పదేపదే సోఽశ్వమేధఫలం ప్రాప్నోత్యసంశయమ్
వేఙ్కటేశస్య మాహాత్మ్యం శ్లోకఞ్చార్ధఞ్చ భక్తితః ॥ ౪౩

పదఞ్చాప్యక్షరఞ్చాపి యః పఠేచ్ఛృణుయాత్స తు
బ్రహ్మహత్యాసహస్రాణి పాతకాన్యపరాణ్యపి ॥ ౪౪

ఉపపాతకముఖ్యాని నిర్దహేత్సూర్యవద్ధిమమ్
వేఙ్కటేశస్య మాహాత్మ్యం యస్య గేహే ప్రవర్తతే
ఆయురారోగ్యమైశ్వర్యం సోఽన్తే విష్ణుపదం లభేత్ ॥ ౪౫

సూతః —

ఇతి శ్రుత్వా దిలీపోఽపి వైభవం పరమాద్భుతమ్
ఆనన్దామ్బుధిసమ్మగ్నో న హి వేద తదా పరమ్ ॥ ౪౬

అశ్రుత్వా మహిమానన్తు ఫలం న ప్రాప్యతే నరైః
శ్రుత్వా చైవ ఫలం యాన్తి విష్ణోః సాయుజ్యమప్యథ ॥ ౪౭

ఇతి శ్రీ బ్రహ్మపురాణే శ్రీ వేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే శ్రీ వేఙ్కటాచలే
మహాదానమాహాత్మ్యవర్ణనం నామ దశమోఽధ్యాయః

శ్రీరస్తు

శ్రీ శ్రీనివాసపరబ్రహ్మణే నమః

శ్రియై పద్మావత్యై నమః

శ్రీమతే విష్వక్సేనాయ నమః

శ్రీ వేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యమ్

(శ్రీబ్రహ్మోత్తరఖణ్డాన్తర్గతమ్)

శ్రియఃకాన్తాయ కల్యాణనిధయే నిధయేఽర్థినామ్ ।
శ్రీవేఙ్కటనివాసాయ శ్రీనివాసాయ మఙ్గళమ్ ॥

శ్రీవేఙ్కటాచలాధీశం శ్రియాఽఽధ్యాసితవక్షసమ్ ।
శ్రితచేతనమన్దారం శ్రీనివాసమహం భజే ॥

హరిః ఓమ్

పఞ్చాశత్తమోఽధ్యాయః

బ్రహ్మణం ప్రతి వసిష్ఠప్రార్థనయా స్వపౌరోహిత్యపాపనివృత్తిః

ఋషయ ఊచుః —

సూత ! వేదార్థతత్త్వజ్ఞ ! వేదవ్యాసకృపానిధే !
బ్రూహి నః సర్వతీర్థేషు తీర్థం సర్వాఘనాశనమ్ ॥ ౧

సూతః —

కథయామి కథాం సమ్యక్ సర్వపాపాపనోదినీమ్
యస్యాః శ్రవణమాత్రేణ దృష్టాదృష్టఫలాగమః ॥ ౨
ప్రాప్నువన్తి మహత్పుణ్యం ఇతి సర్వర్షిసమ్మతమ్
కథాయాం కథ్యమానాయాం యే భవన్త్యపరాఙ్ముఖాః ॥ ౩

తస్మాదేకాగ్రహృదయైః కర్తవ్యాన్తరనిస్పృహైః
భవాదృశైః పుణ్యకథా శ్రోతవ్యాఽఞ్జలికారిభిః ॥ ౪
పురా కదాచిద్విప్రాణాం ఉత్తమోత్తమతాం గతాః
వసిష్ఠాద్యా బ్రహ్మసదః కిఞ్చిత్కార్యేచ్ఛయా గతాః ॥ ౫
తత్ర దేవైస్తథా సిద్ధైః పుణ్యశ్లోకైశ్చ రాజభిః
సనన్దసనకాద్యైశ్చ యోగాచార్యైశ్చ సత్తమైః ॥ ౬
గఙ్గాద్యాభిర్నదీభిశ్చ సర్వతీర్థైః సవిగ్రహైః
సంసేవ్యమానం సదసి బ్రహ్మాణం చతురాననమ్ ॥ ౭
వేదైరనన్తైః శాస్త్రైశ్చ మూర్తిమద్భిరుపాసితమ్
సురజ్యేష్ఠముపాగమ్య వసిష్ఠో మునిసత్తమః ॥ ౮
ప్రణమ్య సహజాఽనన్దో వాక్యమేతదువాచ హ
'బ్రహ్మన్! సమస్తలోకానాం నాయకామరశేఖర! ॥ ౯
ఇదం వన్దనమాయాతి దయయా మాం విలోకయ'
ఇతి ప్రణమ్యోత్థితం తం వసిష్ఠమృషిసత్తమమ్ ॥ ౧౦
దయయా విధిరాలోక్య 'నిషీదే'త్యబ్రవీత్తదా
తత్ర బ్రహ్మసభామధ్యే పర్తమానకథాసు చ ॥ ౧౧
నివృత్తాసు తతః పశ్చాత్ ఉవాచ చ పితామహః
'కిమర్థమాగతోఽసీ'తి పసిష్ఠం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧౨
తతో వసిష్ఠః ప్రణతో వినయావనతో మునిః
వాక్యం విజ్ఞాపయామాస బ్రహ్మణేఽనన్తతేజసే ॥ ౧౩

వసిష్ఠః —

'ప్రసీద భగవన్ బ్రహ్మన్! పఙ్కజాసన! తే నమః
విజ్ఞాప్యం కిఞ్చిదస్త్యేతత్ దయయాఽఽకర్ణయ ప్రభో ॥ ౧౪
యద్వసిష్ఠవసిష్ఠేతి మానం కుర్వన్తి మే జనాః
తత్సర్వం మమ దుఃఖాయ జాయతే నాత్ర సంశయః ॥ ౧౫

జానాతి మాం రాజపురోహితం భవాన్
పురోహితానాం బహులం హి పాపమ్ ।
తే రాజానో యద్యదఘం చరన్తి
పురోహిలానాం తదితి ప్రవాదః ॥ ౧౬

ప్రాయశ్చిత్తేనాపవార్యం బహులం పాపమస్తి మే
తత్పాపశాన్తిమిచ్ఛన్నైవ సదా వ్యగ్రో భవామ్యహమ్
అన్యచ్చ కిఞ్చిదస్తీహ తచ్ఛృణుష్వ మహామతే ! ॥ ౧౭

సర్వాబద్ధోపాఖ్యానమ్

క్వచిద్గ్రామే కశ్చిదస్తి సర్వదా మత్పరాయణః
స నాస్తికో దుష్ప్రకృతిః సర్వపాపరతః సదా ॥ ౧౮
దరిద్రశ్చ దురాచారః సర్వాబద్ధ ఇతి ద్విజః
యజ్ఞస్థానేషు సర్వేషు సన్తిష్ఠత్సు ద్విజాతిషు ॥ ౧౯
యత్కిఞ్చిద్దక్షిణాపేక్షీ సోఽప్యాగత్య స్థితః క్వచిత్
తం దృష్ట్వాఽవదదన్యో వై ద్విజో రోషేణ పూరితః ॥ ౨౦
'సర్వాబద్ధ ! కిమర్థం త్వం ఇహాగత్య ద్విజాతిషు
వసిష్ఠవత్తిష్ఠసి త్వం స్నానాఽచారవివర్జితః' ॥ ౨౧
సర్వాబద్ధస్తు తచ్ఛ్రుత్వా గతోఽన్యత్రాతిదుఃఖితః
'కోపాద్వసిష్ఠవదితి మాం ప్రత్యుక్తం ద్విజన్మనా ॥ ౨౨
స వసిష్ఠో రక్షతు మాం పావనఞ్చ కరోతు మామ్'
ఇతి నిత్యం వదత్యేవం ధ్యాయతే హృదయే చ మామ్ ॥ ౨౩
వాగ్వసిష్ఠవసిష్ఠేతి సర్వదా తస్య వర్తతే
కాయికం మానసం పాపం వాచికం నాస్తి తద్భువి ॥ ౨౪
యన్నామ్నా వై కృతం పాపం తాదృక్కాఽపి న మే మతః
తథాఽపి మామాశ్రయతే తస్మాత్తస్మిన్ కృపా మమ॥ ౨౫

మామాశ్రితస్య మమ చ పాపం రాజపురోధసః
యథా సిద్ధ్యతి తస్మై త్వం వద లోకపితామహ ! ॥ ౨౬

శ్రీసూతః —

'బ్రహ్మా తదాఽబ్రవీదేనం వసిష్ఠం మునిసత్తమమ్
ప్రాయశ్చిత్తాపనోద్యాని పాపానీత్యవధారయ' ॥ ౨౭

వసిష్ఠః —

మునిర్బ్రహ్మాణమవదత్ 'స్వామిం స్తచ్ఛృణు సామ్ప్రతమ్
మమ తస్య చ పాపాని ఘనాని బహులాని చ ॥ ౨౮
ప్రాయశ్చిత్తైర్న నశ్యన్తి తస్మాత్త్వామాగతోఽస్మ్యహమ్
నమస్కరోమి ధర్మాత్మన్ ! త్వామేవ శరణం గతః ॥ ౨౯
ఆవయోరల్పయత్నేన నశ్యన్తే పాపరాశయః
యేన దృష్టం ఫలఞ్చ స్యాత్ తముపాయం వదస్వ మే' ॥ ౩౦

బ్రహ్మాఽజ్ఞయా శ్రీవేఙ్కటాచలం ప్రతి వసిష్ఠాద్యాగమనమ్

శ్రీసూతః —

ఇతి పృష్టస్తతో బ్రహ్మా విచార్య హృదయే హరిమ్
వేఙ్కటేశం నమస్కృత్య వసిష్ఠమిదమబ్రవీత్ ॥ ౩౧

బ్రహ్మా :—

'కాశ్యా దక్షిణదేశే వై కశ్చిదస్తి మహీధరః
వేఙ్కటాద్రిరితి ఖ్యాతో విశ్వలోకైకసమ్మతః ॥ ౩౨
శ్రీవేఙ్కటేతి యన్నామ మర్త్యో వాచా వదన్నపి
దేవానాం వన్దనీయత్వం యాతి తాదృఙ్ మహీధరః ॥ ౩౩
తత్ర తీర్థాని సర్వాణి సర్వపాపహరాణి చ
షడ్షష్టికోటితీర్థాని విద్యన్తే వేఙ్కటాచలే ॥ ౩౪

స్వామితీర్థమితి ఖ్యాతం సర్వతీర్థోత్తమోత్తమమ్
తత్తీరే దక్షిణే విష్ణుః లక్ష్మ్యా సహ విమోదతే ॥ ౩౫

అగస్త్యశఙ్ఖణాదీనాం అభీష్టవరదాయకమ్
వేఙ్కటేశం నమస్కృత్య దృష్టాదృష్టఞ్చ విన్దతి ॥ ౩౬

తస్య వేఙ్కటశైలస్య మధ్యే ఘోణమితి స్మృతమ్
ఏకం తీర్థం పవిత్రం వై తత్ర స్నాతః శుచిః సదా ॥ ౩౭

మీనసంస్థే సవితరి పౌర్ణమాస్యాం మహాతిథౌ
ఘోణస్నానేన సర్వాణి నశ్యన్తి దురితాని హి ॥ ౩౮

త్వదాశ్రితస్త్వఞ్చ తత్ర గత్వా వేఙ్కటభూధరే
మీనమాసే పౌర్ణమాస్యాం స్నాతౌ పూతౌ భవిష్యథః' ॥ ౩౯

ఇత్యుక్తవన్తం బ్రహ్మాణం నమస్కృత్యాఽథ హృష్టధీః
అవరుహ్య బ్రహ్మలోకాత్ అత్యన్తం త్వరయాఽన్వితః ॥ ౪౦

సర్వాబద్ధముపాగమ్య వసిష్ఠో వాక్యమబ్రవీత్
'రేరే బ్రాహ్మణ! మాం నిత్యం ఆశ్రితోఽసి సదా వదన్ ॥ ౪౧

త్వత్పాపపరిహారాయ కిఞ్చిద్వక్ష్యామి తచ్ఛృణు
గచ్ఛామి వేఙ్కటగిరిం ఏహి శీఘ్రం మయా సహ'
ఇత్యుక్తమాత్రో విప్రోఽసౌ తేన సార్ధం జగామ హ ॥ ౪౨

ఘోణతీర్థస్నానేన వసిష్ఠాదీనాం పాపనివృత్తిః

సబ్రాహ్మణో వసిష్ఠోఽసౌ వేఙ్కటచలమీయివాన్
శుకస్య వరదం కృష్ణం సువర్ణముఖరీతటే ॥ ౪౩

దృష్ట్వా ప్రణమ్య పశ్చాత్స వేఙ్కటాచలమూలగః
కపిలాఖ్యే కృతస్నానః తీర్థే పాపప్రణాశనే
ఆరుహ్య వేఙ్కటం శైలం స్వామిపుష్కరిణీం యయౌ ॥ ౪౪

తత్ర స్నాత్వా భూవరాహం ప్రణమ్య
హ్యేనఃశాన్తిం ప్రార్థయిత్వా స విప్రః ।
లక్ష్మీనాథం దక్షిణే కూలభాగే
నత్వా నాథం స్తోత్రయామాస సమ్యక్ ॥ ౪౫

'జయ! ధాతృగిరా నిదర్శితో జయ! లోకావనదక్ష రక్ష మామ్
జయ! శఙ్ఖణపూజితేహ మాం ద్విజమేనశ్చ పునీహి కేశవ! ॥
తవ వేఙ్కటనాయకాచలే మహతి శ్రీధర! ఘోణతీర్థకే
అభిషేకవిధిత్సయాఽఽగతో భగవంస్తత్ర ఫలం ప్రయచ్ఛ మే'॥
ఇతి స్తుత్వోత్తరే దేశే పాపనాశనతీర్థకే
సర్వాబద్ధేన సహితః స్నాత్వా ఘోణం జగామ హ ॥ ౪౮
ఏకాదశ్యాం తత్ర గత్వా పఞ్చరాత్రముపాస హ
మీనమాసే పఞ్చదశ్యాం మధ్యాహ్నే స్నాతుమాగతాన్॥ ౪౯
ఋషీన్ దేవాంశ్చ యక్షాంశ్చ గన్ధర్వాన్కిన్నరాంస్తథా
ఆశ్చర్యం పరమం గత్వా వసిష్ఠో విప్రసంయుతః ॥ ౫౦
స్నాత్వా సఙ్కల్ప్య విధివత్ దేవర్షీనభితర్ప్య చ
సహ విప్రేణోపవిశ్య జపం చక్రే విధానతః ॥ ౫౧
జపాన్తే శ్రీహరిం ధ్యాయన్ సమాధిస్థోఽభవన్మునిః
స్నాత్వా తిష్ఠత్సు సర్వేషు తత్ర ఘోణే పురో మునేః ॥ ౫౨
ఆవిరాసీద్వేఙ్కటేశః శ్రియా సార్ధం జగత్పతిః
గరుడాసనమారూఢః పీతామ్బరధరో హరిః ॥ ౫౩
ప్రసన్నవదనామ్భోజః సర్వప్రాణిదయాపరః
కటాక్షయన్ కరుణయా సర్వాంస్తీర్థార్థమాగతాన్ ॥ ౫౪
సనన్దసనకాద్యైశ్చ సేనేశానన్తసంయుతః
సేవ్యమానో వేఙ్కటేశో వసిష్ఠం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౫౫

వసిష్ఠం ప్రతి భగవద్వర్ణితఘోణతీర్థమాహాత్మ్యమ్

'వసిష్ఠాహం ప్రసన్నోఽస్మి తవ! వర్ధస్వ వైభవాత్
మమ తీర్థస్య మాహాత్మ్యం శ్రుత్వా బ్రహ్మముఖాద్భవాన్ ॥ ౫౬
భక్త్యా సమాగతో యస్మాత్ తతస్తుష్టోఽస్మి తే మునే!
వరం వరయ విప్రేన్ద్ర! యత్తే మనసి వర్తతే'
ఇత్యుక్తో వేఙ్కటేశేన మునిః ప్రోవాచ కేశవమ్ ॥ ౫౭

వసిష్ఠః —

'నమోఽస్తు వేఙ్కటాధీశ! విశ్వరక్షామణే! హరే!
విజ్ఞాపనాం మదీయాం త్వం సావధానమనాః శృణు ॥ ౫౮
అయం విప్రో మమ సఖా కృతవానపి పాతకమ్
మయ్యనుగ్రహబుద్ధ్యా చ తీర్థస్నాన ప్రభావతః ॥ ౫౯
సర్వం శోధ్వా పవిత్రఞ్చ కురు పాపవివర్జితమ్'
ఉక్తో వసిష్ఠేనైవన్తు వేఙ్కటచలనాయకః ॥ ౬౦

భగవాన్ —

'వసిష్ఠ! జాతః సన్తోషో మమాతీవ మహామునే!
మమాశ్రితోఽయమిత్యేవ దయా తస్మింస్త్వయా కృతా ॥ ౬౧
య ఆశ్రితేషు వాత్సల్యం కురుతే స ఇహోత్తమః
తస్మిన్మమ మహాప్రీతిః తన్మదీయగుణో మహాన్ ॥ ౬౨
అయఞ్చ త్వయి విశ్వాసాత్ భక్తిం విహితవానహో
మహత్సు భక్తిం యః కుర్యాత్ స ఏవ పురుషోత్తమః ॥ ౬౩
తస్య లక్ష్మ్యా సమేతోఽహం వసామి సతతం హృది
అయన్తు బహుపాపాని కృతవాఀ లోకగర్హితః ॥ ౬౪
ఏకో గుణోఽపి నాస్త్యస్మిన్ సర్వాబద్ధ ఇతీరితః
తథాఽపి త్వత్సహాయేన తీర్థమాగత్య భక్తితః ॥ ౬౫

స్నాతశ్చ పూర్ణిమాయోగే పాపం సర్వం లయం గతమ్
సర్వే చాస్మిన్ గుణా జాతాః సహవాసేన తే మునే! ॥ ౬౬
తస్మాత్ స సర్వసిద్ధ్యాఖ్యాం అద్యప్రభృతి యాస్యతి
అస్యాహం హృదయే తిష్ఠన్ సత్కర్మాణి ప్రవర్తయన్ ॥ ౬౭
ధనికం ధార్మికఞ్చైవ కరోమి సుఖినం తదా।
వసిష్ఠ! శృణు మద్వాక్యం ఏతేషాం సన్నిధౌ బ్రువే॥ ౬౮
పౌరోహిత్యేన సఞ్జాతం తవ దోషం హరామ్యహమ్
పురుషో వాఽథవా నారీ బ్రాహ్మణః క్షత్రియోఽపి వా ॥ ౬౯
పాపాన్ముక్తో వాఞ్ఛితాని ప్రాప్నోతి హి న సంశయః
మాముద్దిశ్య తపస్తప్త్వా తుమ్బురుర్భగవానిహ ॥ ౭౦
తీర్థస్య స్వస్య నామ్నైవ ఖ్యాతిం ప్రార్థితవానభూత్
అజ్ఞానాద్విహితం జ్ఞానాత్ మనోవాక్కాయకర్మభిః ॥ ౭౧
యత్పాపం తదశేషఞ్చాప్యత్ర స్నానేన శామ్యతి
నారీ వా పురుషో వాపి స్నాత్వా తీర్థే శుభే దినే॥ ౭౨
ఇష్టార్థంస్వంస్వమాప్నోతి నాత్ర కార్యా విచారణా
దత్తా తుమ్బురుతీర్థాఽఖ్యా తీర్థస్యాస్య మహామునే! ॥ ౭౩
వర్షే వర్షే మీనమాసే పూర్ణిమాయాం శుభే దినే
స్నాతి తుమ్బురుతీర్థేఽస్మిన్ స ధన్యో భువనత్రయే॥ ౭౪
కన్యా భర్తారమాప్నోతి లోకే సర్వగుణోత్తరమ్
యువతీ దీర్ఘమాఙ్గల్యం కులోత్తారం సుతం తథా॥ ౭౫
వృద్ధా పాపవినిర్ముక్తా పుత్రపౌత్రాదిసంయుతా
ధనాన్వితా బన్ధుమతీ జీవద్భర్త్రీ చిరం వసేత్॥ ౭౬
వన్ధ్యా పుత్రం ప్రసూతేహ స్నానాదత్ర న సంశయః
పురుషో ధనమన్విచ్ఛన్ ధనీ భవతి నిత్యదా ॥ ౭౭

పుత్రార్థీ లభతే పుత్రం పౌత్రం పౌత్రేప్సురాప్నుయాత్
మానార్థీ లోకసమ్మానం విద్యార్థీ బహువిద్యతామ్
లౌకికే వైదికే కార్యే పటుర్భవతి సర్వదా ॥ ౭౮

అత్ర స్నాతా ముక్తపాపాః సమస్తాః
ధాన్యం ద్రవ్యం పుత్రభాగ్యఞ్చ లబ్ధ్వా ।
సౌఖ్యం లబ్ధ్వా బన్ధుమధ్యే సమస్తం
ఆయుష్మన్తో విష్ణులోకం వ్రజన్తి ॥ ౭౯

అత్ర తీర్థేఽత్ర దివసే స్నాత్వా యే భాగ్యశాలినః
దానం కుర్వన్తి విప్రేభ్యః తేష్వత్యన్తదయా మమ ॥ ౮౦

సువర్ణం యే ప్రయచ్ఛన్తి తేషాం లక్ష్మీః స్థిరా భవేత్
గోదానం రాజతం దానం భూదానఞ్చ ఫలం తిలాన్ ॥ ౮౧

విద్యాం వస్త్రఞ్చ విప్రేభ్యో దాతా సోఽతీవ మే ప్రియః
తామ్బూలఞ్చ సుగన్ధఞ్చ దధి తక్రం గుడోదకమ్ ॥ ౮౨

దత్త్వా బ్రహ్మశివాదీనాం వన్దనీయా భవన్తి తే
యే బ్రాహ్మణాన్ భోజయన్తి భక్త్యా భాగవతానిహ ॥ ౮౩

తానాలోక్య మహానన్దో మమ లక్ష్మ్యాశ్చ జాయతే
కలౌ యుగే చ ప్రఖ్యాతం తీర్థమేతద్భవిష్యతి ॥ ౮౪

స్నానం దానం మనుష్యాణాం సర్వాఘౌఘవినాశనమ్
అత్ర మార్గేప్రపాం యే వై కుర్వన్తి శ్రమహారిణీమ్ ॥ ౮౫

తాన్ మదంశాన్ ఋషిగణాన్ వదన్త్యత్ర న సంశయః
సర్వం దానం కోటిగుణం భవత్యత్ర న సంశయః ॥ ౮౬

తస్మాత్ కుర్వన్తు దానాని సర్వే మనుజపుఙ్గవాః !
సర్వదాఽస్మిన్ పుణ్యదినే సన్నిధిం విదధామ్యహమ్ ॥ ౮౭

శ్రీబ్రహ్మోత్తరఖణ్డే పఞ్చాశత్తమోఽధ్యాయః

స్నాతానామత్ర సర్వేషాం వాఞ్ఛితాని దదామ్యహమ్
తీర్థార్థమాగతాన్ సర్వాన్ ఆహూయ ఘననిఃస్వనః
భగవాన్ వేఙ్కటాధీశో వాక్యమర్థవదబ్రవీత్ ॥ ౮౮

'సర్వేషాం వః సర్వపాపక్షయోఽభూత్
సర్వేషాం వో వాఞ్ఛితం దత్తమేవ।
సర్వేషాం వః సన్తు కాలాన్తరే చ
లోకాః శ్రేష్ఠాః యోగినామప్యలభ్యాః ॥ ౮౯

కలౌ తు భారతే వర్షే మానుషం జన్మ దుర్లభమ్
తతో వేఙ్కటయాత్రా తు దుర్లభా సుకృతం వినా ॥ ౯౦

తతోఽప్యస్మిన్ దినే పుణ్యే తీర్థే తుమ్బురునామకే
స్నానం దానఞ్చ లబ్ధఞ్చేత్ తే కృతార్థా న సంశయః'॥ ౯౧

ఇత్యుక్త్వా వేఙ్కటాధీశో హరిర్గరుడవాహనః
రమయా సహితో రేమే వేఙ్కటాఖ్యే మహీధరే ॥ ౯౨

ఏవం తుమ్బురుతీర్థే వై స్నాత్వా దేవర్షిమానవాః
హరిం నత్వా తద్వదనసుధాం పీత్వా యథాగతమ్
ప్రశంసన్తస్తు తత్తీర్థం యయుః సన్తుష్టమానసాః ॥ ౯౩

ఘోణస్నానేన సర్వసిద్ధం సర్వాబద్ధం ప్రతి వసిష్ఠాదిప్రశంసా

వసిష్ఠస్సర్వసిద్ధేన తుష్టః స్వాఽఽవాసమాగమత్
కిఞ్చిత్కాలానన్తరం తం వసిష్ఠో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౯౪

'గచ్ఛ విప్ర! స్వకం గ్రామం ధనవత్స్వగృహం వ్రజ
వేఙ్కటేశప్రసాదేన ధనధాన్యాదికం బహు ॥ ౯౫

స్నానదానజపాదీని విప్రకర్మాణి చాఽఽచర
మహత్సు పూజాం కుర్వాణో భోజయన్ బ్రాహ్మణానపి ॥

వేఙ్కటేశేత్యభివదన్ పుత్రపౌత్రైః సుఖీ భవ'
ఇత్యుక్తః స వసిష్ఠేన నత్వా తత్పాదపఙ్కజమ్ ॥ ౯౭
స్వగ్రామమగత్ సిద్ధః సర్వైరభ్యుద్గతోఽభవత్
'సర్వసిద్ధ! భవాన్ ధన్యో వేఙ్కటేశకృపానిధిః ॥ ౯౮
వసిష్ఠస్య ప్రసాదేన త్వత్సమః పురుషో న హి
ఏవం సమ్పూజితః సర్వైః బ్రాహ్మణక్షత్రియాదిభిః ॥ ౯౯
ధనధాన్యయుతః సపుత్రపౌత్రః
స సదాచారయుతః సదానధర్మః ।
అథ వేఙ్కటనాయకేతి జల్పన్
అవనౌ బ్రాహ్మణపుఙ్గవో బభూవ ॥ ౧౦౦
ఏవం సత్సంగమహిమా త్వేవం వేఙ్కటవైభవః
ఏవం తుమ్బురుతీర్థస్య మహిమా లోకసమ్మతః ॥ ౧౦౧
ఇమం ప్రసఙ్గం యో విద్వాన్ వేఙ్కటాచలవైభవమ్
మీనమాసే పూర్ణిమాయాం పఠతే జనసంసది ॥ ౧౦౨
వక్తుశ్చ భక్త్యా శ్రోతౄణాం వాఞ్ఛితాని దదాత్యసౌ
యస్తు వేఙ్కటమాహాత్మ్యకథాకథనకోవిదః
విష్ణ్వంశం తం ప్రశంసన్తి వ్యాసాద్యా మునయస్తథా ॥ ౧౦౩

శ్రీసూతః —
వేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యం శ్రుతం వా పావనం ద్విజాః!
యస్మిఞ్ఛ్రుతేఽన్యమాహాత్మ్యశ్రవణేచ్ఛా న జాయతే॥ ౧౦౪
నాస్తి తుమ్బురుతీర్థస్య సమం పాపప్రణాశనమ్
తస్మిన్మీనపౌర్ణమాస్యాం ఇచ్ఛేత్ సర్వపుణ్యోత్తమోత్తమమ్ ॥

ఇతి శ్రీ బ్రహ్మోత్తరఖణ్డే శ్రీ వేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే తీర్థమాహాత్మ్యే ఘోణతీర్థమాహాత్మ్య వర్ణనం నామ పఞ్చాశత్తమోఽధ్యాయః

అథ ఏకపఞ్చాశత్తమోఽధ్యాయః

తుమ్బురోర్నారదశాపేన ఘోణతీర్థప్రాప్తిః

ఋషయః —

సూత ! సర్వార్థవిజ్ఞానవిచక్షణ ! మహామతే !
కిఞ్చిత్ బ్రూమో వయం సర్వే తన్నో వక్తుం త్వమర్హసి ॥ ౧

తుమ్బురుర్నామ భగవాన్ కస్మాద్వేఙ్కటపర్వతే
తపస్తప్త్వా క్వచిత్తీర్థే లబ్ధవాన్ కిం ఫలం వద ॥ ౨

కస్మాద్వా ఘోణతీర్థస్య స్వాఖ్యాం ప్రార్థితవానభూత్
కిముద్దిశ్య తపస్తప్తం అస్మాకం వక్తుమర్హసి ॥ ౩

శ్రీసూతః —

వేఙ్కటేశం నమస్కృత్య కథాం కల్మషనాశినీమ్
ప్రవదామి ముదా యుక్తాః శృణుత బ్రహ్మవాదినః ! ॥ ౪

కదాచిద్గగనే యాన్తౌ వీణావాదనతత్పరౌ
ధ్యాయన్తౌ హరిమేకాగ్రౌ మునీ తుమ్బురునారదౌ ॥ ౫

ఆకాశమార్గే దేవర్షిః తుమ్బురుం వీక్ష్య విస్మితః
సర్వరత్నమయీం వీణాం దధతం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౬

'తుమ్బురో ! తవ వీణేయం మద్వీణాతో విరాజతే
కేనైవం శోభతే వీణా పూర్వమేవం న శోభితా ॥ ౭

సత్యం వదే'తి పృష్టోఽసౌ తుమ్బురుర్వాక్యమబ్రవీత్
'ప్రాచీనబర్హిషం భూపం గత్వాఽహం స్తుతిముక్తవాన్ ॥ ౮

సన్తుష్టస్తేన మే వీణామేవం రాజా త్వకారయత్'
నారదస్తద్వచః శ్రుత్వా కోపాఽవిష్టో జగాద హ ॥ ౯

నారదః —

'నరస్తుతిః కృతా సాధో! లోకే సత్సు వినిన్దితా
తస్మాన్మత్సంగయోగ్యత్వం న పశ్యామ్యధమే త్వయి ॥ ౧౦

సర్వేషామపి లోకానాం నాయకం కేశవం వినా
నరం న స్తోత్రయామ్యేవ తాదృగస్మి హరిప్రియః ॥ ౧౧

మయా సహ న తే సఖ్యం ఉచితం తన్నరస్తుతేః
అవాక్ఛిరాః పత త్వం తు ఖేచరత్వం న తే భవేత్' ॥ ౧౨

ఇత్యుక్తమాత్రే మునినా నారదేన తథైవ సః
అవాక్ఛిరాః పపాతాఽశు వేఙ్కటాచలమధ్యతః ॥ ౧౩

ఘోణతీర్థే క్వచిద్భాగే మనుష్యాదివివర్జితే
సింహశార్దూలసహితే భీరూణాం భయదాయిని ॥ ౧౪

పతన్నపి హరిం ధ్యాయన్ ప్రణతః ప్రీతికారకమ్
న వ్యథామాప్తవాన్ ఘోణమధ్యం కేవలమాప్తవాన్ ॥ ౧౫

ఘోణతీర్థే భగవద్ధ్యానపూర్వకతుమ్బురుకృత తపః ప్రకారః

తతో దృష్ట్వా తు తం ఘోణం దిశః సమవలోక్య చ
హరిభక్త్యా ధీరబుద్ధిః ఏవం చిన్తాం చకార హ ॥ ౧౬

'వేఙ్కటాద్రేర్మధ్యదేశో నాన్యో భవితుమర్హతి
తస్మాదేతద్వేఙ్కటేశో మాం రక్షతు సదా హరిః ॥ ౧౭

గతిర్వేఙ్కటనాథో మే నాన్యా గతి' రితి బ్రువన్
సశఙ్ఖచక్రం లక్ష్మీశం తం ధ్యాతుముపచక్రమే ॥ ౧౮

స్నాత్వా తీర్థే తత్ర భక్త్యా
ప్రాఙ్ముఖస్తూపవిశ్య చ ।
ప్రాణాయామశతం కృత్వా
తుమ్బురుర్ధ్యానమాస్థితః ॥ ౧౯

పీతామ్బరం పీనభుజాచతుష్కం
భుజాన్తరాలస్థితలక్ష్మియుక్తమ్ ।
ప్రసన్నవక్త్రం ప్రకటీభవత్కృపా-
పాథోధినేత్రం పరమం పుమాంసమ్ ॥ ౨౦

అనన్తపక్షీశచమూపముఖ్యై-
ర్భక్తైః సమేతం పరమర్షిసేవ్యమ్ ।
దేవాదిదేవం దితిజాన్తచక్రం
సేవాపరాణాం సులభం నిధానమ్ ॥ ౨౧

హృదమ్బుజే హృద్యపపుర్ధరంతం
సఞ్చిన్తయన్ వేఙ్కటశైలనాథమ్ ।
సముచ్చరంస్త్ర్యక్షరమర్థయుక్తం
నివాతనిష్కమ్ప ఇవ స్థితోఽభూత్ ॥ ౨౨

తుమ్బురుతపస్తుష్టభగవదావిర్భావాదిః

ఏవం తు నియమేనైవ సంవత్సరమువాస హ
తతః ఫాల్గుణమాసే తు పౌర్ణమాస్యాం మహాతిథౌ ॥ ౨౩
ప్రాదుర్బభూవ భగవాంస్తత్ర వేఙ్కటనాయకః
పీతామ్బరో దివ్యగన్ధస్రగ్భూషాభిరలఙ్కృతః ॥ ౨౪
రాకాచన్ద్రోపమముఖో రాజీవాఽయతలోచనః
లక్ష్మ్యా సర్వజగన్మాత్రా రమణీయభుజాన్తరః
సమస్తవాద్యనినదసఙ్ఘుష్టగిరికన్దరః ॥ ౨౫

శ్రీభగవాన్ —

'తుమ్బురో ! తుమ్బురో ! వత్స ! మాం పశ్య కిమపేక్షసే'
ఇతి బ్రువన్తం తమృషిః దదర్శోన్మీల్య చక్షుషీ ॥ ౨౬

సాష్టాఙ్గం తం ప్రణమ్యాథ దేవదేవం దదర్శ హ
తస్య పార్శ్వే సేవమానం దదర్శానన్తమవ్యయమ్॥ ౨౭
గరుడం గిరిసఙ్కాశం విష్వక్సేనం మహాప్రభుమ్
అగస్త్యఋషిముఖ్యాఇ్చ దేవపాదావలోకినమ్ ॥ ౨౮
అన్యాన్ ద్వైపాయనాదీంశ్చ ఋషీనఞ్జలిబన్ధనాన్
సనకాద్యాన్ యోగినశ్చ వైఖానసమునీనపి ॥ ౨౯
శుకమానసపుత్రాంశ్చ శుకఞ్చ మునిసత్తమమ్
దేవగన్ధర్వసిద్ధాంశ్చ విశ్వావసుముఖానపి ॥ ౩౦
యక్షాన్ కింపురుషాంశ్చైవ కిన్నరోరగనాయకాన్
జయ దేవ! జగన్నాథ! సావధాన మహోజయ ॥ ౩౧
ఇతి మేఘరవోదగ్రాన్ వేత్రపాణీంశ్చ కాంశ్చన
ఆబ్రహ్మలోకాదాయాతాన్ అప్సరోగణమాగతమ్ ॥ ౩౨
ఆహూయాశేషలోకం తం
ఆహ శేషగిరీశ్వరః ।
'భో భోః! సర్వేఽపి తీర్థేఽస్మిన్
స్నానం కురుత మా చిరమ్ ॥ ౩౩
సమస్తపాపహరణే సర్వశ్రేయోవిధాయిని'
ఇతి వాక్యం సమాకర్ణ్య భక్త్యా సఙ్కల్ప్య వాగ్యతాః ॥ ౩౪
'గోవిన్దే'తి తతః స్నాత్వా తీరమారురుహుశ్చ తే
శుద్ధహృత్తుమ్బురుశ్చాపి స్నాత్వా తైః సహితస్తథా ॥ ౩౫
భగవత్సన్నిధిం ప్రాప్తాః
స్తోత్రం చక్రుః పృథక్ పృథక్ ।
'జయ! సర్వగుహాఽవాస!
లోక రక్షామణే హరే! ॥ ౩౬

భక్తార్తపాలనపర ! ప్రణతార్తిహర ! ప్రభో !
లక్ష్మీనాథ ! జయానన్త! రక్షితాశేషభూసుర !
పునీహి సకలాంల్లోకాన్ పాలయ త్వం కృపాలయ' ! ॥ ౩౭

తుమ్బురుః —

'వన్దే సదా వేఙ్కటశైలనాథం
త్వామేవ మే పాపహరో భవ త్వమ్ ।
తీర్థానుభావఞ్చ తవానుభావం
శ్రోతుం మమేచ్ఛా పరివర్ధతే హి ॥ ౩౮

భగవదాజ్ఞయాఽగస్త్యవర్ణితతుమ్బురుతీర్థమాహాత్మ్యమ్

శ్రీసూతః —

ఇతి స్తుతో వేఙ్కటేశః కుమ్భసమ్భవమబ్రవీత్
'ఏతేషామద్య సర్వేషాం వేఙ్కటాచలవైభవమ్ ॥ ౩౯
మాహాత్మ్యమపి తీర్థస్య వద కిఞ్చిన్మహామతే'
ఇత్యుక్తో దేవదేవేన తత్రాగస్త్యోఽబ్రవీదిదమ్ ॥ ౪౦
'పుణ్యోఽయం వేఙ్కటగిరిః సర్వపుణ్యస్థలేష్వపి
సమస్తతీర్థాన్యత్రైవ పుణ్యాని నివసన్తి హి ॥ ౪౧
భక్తాపరాధాన్ సోఢ్వైవ వేఙ్కటేశో దయాపరః
రక్షత్యేవ తతః సోఽయం సేవ్యః శ్రీవేఙ్కటేశ్వరః ॥ ౪౨
స్నాతానామత్ర తత్తీర్థే సర్వపాపక్షయో భవేత్
సర్వశ్రేయాంసి సిద్ధ్యన్తి నాత్ర కార్యా విచారణా ॥ ౪౩
సువర్ణమన్నం తామ్బూలం సుగన్ధం శీతలం జలమ్
అత్ర దత్త్వా నరః పూతః సర్వాన్ కామానవాప్నుయాత్॥ ౪౪

తుమ్బురుః —

'భగవన్ ! మమ నామ్నైవ తీర్థమేతత్ ప్రసిద్ధ్యతు'
'తథాఽస్త్వి' త్యుక్తవాన్ విష్ణుః తుమ్బురుం పునరబ్రవీత్ ॥

శ్రీభగవాన్ —

'నారదేన సహైవ త్వం పూతో మత్కీర్తనం కురు
యేఽత్ర ఫాల్గుణరాకాయాం స్నానదానాది కుర్వతే ॥ ౪౮

ఇహ లోకే పరత్రాపి తేషామిష్టం దదామ్యహమ్'
ఇత్యుక్తాస్తుమ్బురుముఖాః తుష్టా యాతా యథాగతమ్ ॥ ౪౯

ఇతి శ్రీ బ్రహ్మోత్తరఖణ్డే శ్రీ వేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే తీర్థమాహాత్మ్యే
తుమ్బురుతీర్థమాహాత్మ్యవర్ణనం నామ
ఏకపఞ్చాశత్తమోఽధ్యాయః

శ్రీరస్తు
శ్రీశ్రీనివాసపరబ్రహ్మణే నమః
శ్రియై పద్మావత్యై నమః
శ్రీమతే విష్వక్సేనాయ నమః

శ్రీ వేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యమ్

(శ్రీస్కాన్దపురాణాన్తర్గతమ్)

శ్రియఃకాన్తాయ కల్యాణనిధయే నిధయేఽర్థినామ్
శ్రీ వేఙ్కటనివాసాయ శ్రీనివాసాయ మఙ్గళమ్ ॥
శ్రీవేఙ్కటాచలాధీశం శ్రియాఽధ్యాసితవక్షసమ్
శ్రితచేతనమన్దారం శ్రీనివాసమహం భజే ॥

హరిః ఓం

ప్రథమోఽధ్యాయః

కాశ్యపస్య స్వామిపుష్కరిణీస్నానేన మహాపాతకనాశః

శ్రీసూతః —
ఓం. అథాతః సమ్ప్రవక్ష్యామి స్వామిపుష్కరిణీం శుభామ్
లక్ష్మీకృత్య కథామేకాం పవిత్రాం ద్విజసత్తమాః ! ॥ ౧
కాశ్యపాఖ్యో ద్విజః పూర్వం తస్మింస్తీర్థవరే శుభే
స్నాత్వాఽతిమహతః పాపాత్ విముక్తో నరకప్రదాత్ ॥ ౨
ఋషయః —
మునే ! కాశ్యపనామాఽసౌ అకరోత్ కిం హి పాతకమ్
స్నాత్వా తీర్థవరే హ్యత్ర యస్మాన్ముక్తోఽభవత్క్షణాత్ ॥ ౩
ఏతన్నః శ్రద్దధానానాం బ్రూహి సూత ! కృపాబలాత్
త్వద్వచోఽమృతతృప్తానాం న పిపాసాఽపి విద్యతే ॥ ౪

శ్రీసూతః —

శ్రీస్వామిపుష్కరిణ్యాశ్చ మాహాత్మ్యప్రతిపాదకమ్
ఇతిహాసం ప్రవక్ష్యామి పఠతాం పాపనాశనమ్ ॥ ౫

పరీక్షిత్ వృత్తాన్తః

అభిమన్యుసుతో రాజా పరీక్షిన్నామ నామతః
అధ్యాస్త హాస్తినపురం పాలయన్ ధర్మతో మహీమ్ ॥ ౬
స రాజా జాతు విపినే చచార మృగయారతః
షష్టివర్షవయా భూపః క్షుత్తృష్ణాపరిపీడితః ॥ ౭
నష్టమేకం స విపినే మార్గయన్ మృగమాదరాత్
ధ్యానారూఢం మునిం దృష్ట్వా ప్రాహ భూపాలకోత్తమః ॥ ౮
'మయా బాణేన విపినే మృగో విద్ధోఽధునా మునే !
దృష్టః స కిం ? త్వయా విద్వన్ ! విద్రుతో భయకాతరః ॥ ౯
సమాధినిష్ఠో మౌనిత్వాత్ న కిఞ్చిదపి సోఽబ్రవీత్
తతో ధనురటన్యా స స్కన్ధే తస్య మహామునేః ! ॥ ౧౦
నిధాయ మృతసర్పన్తు కుపితః స్వపురం యయౌ
మునేస్తస్య సుతః కశ్చిత్ శృఙ్గీ నామ బభూవ వై ॥ ౧౧
సఖా తస్య కృశాఖ్యోఽభూత్ శృఙ్గిణో ద్విజసత్తమః
సఖాఽయం శృఙ్గిణం ప్రాహ కృశాఖ్యః స సఖా తతః ॥ ౧౨
'పితా తవ మృతం సర్పం స్కన్ధేన వహతేఽధునా
మా భూద్దర్పస్తవ సఖే ! మా కృద్ధ్యస్త్వమిదం వృథా' ॥ ౧౩
సోఽభవత్కుపితః శృఙ్గీ దిత్సుః శాపం నృపాయ వై
'మత్తాతే శవసర్పం యో న్యస్తవాన్ మూఢచేతనః ॥ ౧౪
స సప్తరాత్రాత్ మ్రియతాం సన్దష్టస్తక్షకాహినా'
శశాపైవం మునిసుతః సౌభద్రేయం పరీక్షితమ్ ॥ ౧౫

శమీకాఖ్యః పితా తస్య శప్తం శ్రుత్వా సుతేన తమ్
నృపం ప్రోవాచ తనయం శృఙ్గిణం మునిపుఙ్గవః ॥ ౧౭
"రక్షకం సర్వలోకానాం నృపం కిం శప్తవానసి ?
అరాజకే వయం లోకే స్థాస్యామః కథమఞ్జసా ॥ ౧౭
క్రోధేన పాతకం భూయాత్ దయయా ప్రాప్యతే సుఖమ్
యః సముత్పాదితం కోపం క్షమయైవ నిరస్యతి ॥ ౧౮
ఇహ లోకే పరత్రాసౌ అత్యన్తం సుఖమశ్నుతే
క్షమాయుక్తా హి పురుషా లభన్తే శ్రేయ ఉత్తమమ్' ॥ ౧౯
తతః శమీకః స్వం శిష్యం ప్రాహ గౌరముఖాభిధమ్
'భో గౌరముఖ ! గత్వా త్వం వద భూపం పరీక్షితమ్ ॥ ౨౦
ఇమం శాపం మత్సుతోక్తం తక్షకాధిపదంశనమ్
పునరాయాహి శీఘ్రం త్వం మత్సమీపం మహామతే ! ' ॥ ౨౧
ఏవముక్తః శమీకేన యయౌ గౌరముఖో నృపమ్
సమేత్య చాబ్రవీద్భూపం సౌభద్రేయం పరీక్షితమ్ ॥ ౨౨
"దృష్ట్వా సర్పం పితుః స్కన్ధే త్వయా వినిహితం మృతమ్
శమీకస్య సుతః శృఙ్గీ శశాప త్వాం రుషాఽన్వితః ॥ ౨౩
'ఏతద్దినాత్ సప్తమేఽహ్ని తక్షకేణ మహాహినా
దష్టో విషాగ్నినా దగ్ధో భూయాదాశ్వభిమన్యుజః' ॥ ౨౪
ఏవం శశాప త్వాం రాజన్ ! శృఙ్గీ తస్య మునేః సుతః
ఏతద్వక్తుం పితా తస్య ప్రాహిణోన్మాం త్వదన్తికమ్" ॥ ౨౫
ఇతీరయిత్వా తం భూపం ఆశు గౌరముఖో యయౌ
గతే గౌరముఖే పశ్చాత్ రాజా శోకపరాయణః ॥ ౨౬
అభ్రంలిహమథోత్తుఙ్గం ఏకస్తమ్భసువిస్తృతమ్
మధ్యేగఙ్గం వ్యతనుత మణ్డపం నృపపుఙ్గవః ॥ ౨౭

మహాగారుడమన్త్రజ్ఞైః ఓషధిజ్ఞైశ్చికిత్సకైః
తక్షకస్య విషం హన్తుం యత్నం కుర్వన్ సమాహితః ॥ ౨౮
అనేకదేవబ్రహ్మర్షిరాజర్షిప్రవరాన్వితః
ఆస్తే తస్మిన్ నృపస్తుఙ్గే మణ్డపే విష్ణుభక్తిమాన్ ॥ ౨౯
తస్మిన్నవసరే విప్రః కాశ్యపో మాన్త్రికోత్తమః
రాజానం రక్షితుం ప్రాయాత్ తక్షకస్య మహావిషాత్ ॥ ౩౦
సప్తమేఽహని విప్రేన్ద్రో దరిద్రో ధనకాముకః
అత్రాన్తరే తక్షకోఽపి విప్రరూపీ సమాయయౌ ॥ ౩౧
మధ్యేమార్గం విలోక్యాథ కాశ్యపం ప్రత్యభాషత
'బ్రాహ్మణ! త్వం కుత్ర యాసి? వద మేఽద్య మహామునే'॥
ఇతి పృష్టస్తదాఽవాదీత్ కాశ్యపస్తక్షకం ద్విజః
'పరీక్షితం మహారాజం తక్షకోఽద్య విషాగ్నినా ॥ ౩౩
ధక్ష్యతే తం శమయితుం తత్సమీపముపైమ్యహమ్'
ఇత్యుక్తః స చ తం విప్రం తక్షకః పునరబ్రవీత్ ॥ ౩౪
'తక్షకోఽహం ద్విజశ్రేష్ఠ! మయా దష్టశ్చికిత్సితుమ్
న శక్యోఽబ్దశతేనాపి మహామన్త్రాయుతైరపి ॥ ౩౫
చికిత్సితుం చేన్మద్దష్టం శక్తిరస్తి తవాధునా
అనేకయోజనోచ్ఛ్రాయం దశామ్యుజ్జీవయ ద్రుమమ్ ॥ ౩౬
తతో భవాన్ సమర్థో హీత్యేవం మే భాతి హే ద్విజ!'
ఇతీరయిత్వా తం వృక్షం అదశత్తక్షకస్తదా ॥ ౩౭
అభవద్భస్మసాత్ సోఽపి వృక్షోఽత్యన్తసముచ్ఛ్రితః
పూర్వమేవ నరః కశ్చిత్ తం వృక్షమధిరూఢవాన్ ॥ ౩౮
తక్షకస్య విషోల్కాభిః సోఽపి దగ్ధోఽభవత్తదా
తన్నరం న విజజ్ఞాతే తౌ చ కాశ్యపతక్షకౌ ॥ ౩౯

కాశ్యపః ప్రతిజజ్ఞేఽథ తక్షకస్యాపి శృణ్వతః
'మన్మన్త్రశక్తిం పశ్యన్తు సర్వే విప్రాదయోఽధునా' ॥ ४०

ఇతీరయిత్వా తం వృక్షం భస్మీభూతం విషాగ్నినా
ఆజీవయన్ మన్త్రశక్త్యా కాశ్యపో మాన్త్రికోత్తమః ॥ ४१

స నరస్తేన వృక్షేణ సాకముజ్జీవితోఽభవత్
అథాబ్రవీత్తక్షకస్తం కాశ్యపం మన్త్రకోవిదమ్ ॥ ४२

'యథా న మునివాక్ మిథ్యా భవేదేవం కురు ద్విజ!
యత్తే రాజా ధనం దద్యాత్ తతోఽపి ద్విగుణం ధనమ్॥ ४३

దదామ్యహం నివర్తస్వ శీఘ్రమేవ ద్విజోత్తమ!'
ఇత్యుక్త్వాఽనర్ఘరత్నాని తస్మై దత్త్వా స తక్షకః ॥ ४४

న్యవర్తయత్ కాశ్యపం తం బ్రాహ్మణం మన్త్రకోవిదమ్
అల్పాయుషం నృపం మత్వా జ్ఞానదృష్ట్యా స కాశ్యపః ॥ ४५

స్వాశ్రమం ప్రయయౌ తూష్ణీం లబ్ధరత్నశ్చ తక్షకాత్
సోఽబ్రవీత్ తక్షకః సర్పాన్ సర్వానాహూయ తత్క్షణే ॥ ४६

'యూయం తం నృపతిం ప్రాప్య మునీనాం వేషధారిణః
ఉపహారఫలాన్యాశు ప్రయచ్ఛథ పరీక్షితే' ॥ ४७

'తథే' త్యుక్త్వా సర్వసర్పాః దదూ రాజ్ఞే ఫలాన్యమీ
తక్షకోఽపి తథా తత్ర కస్మింశ్చిద్బదరీఫలే
కృమివేషధరో భూత్వా వ్యతిష్ఠద్దంశితుం నృపమ్ ॥ ४८

అథ రాజా ప్రదత్తాని సర్వైర్బ్రాహ్మణరూపకైః
పరీక్షిత్ మన్త్రివృద్ధేభ్యో దత్త్వా సర్వఫలాన్యపి ॥ ४९

కౌతూహలేన జగ్రాహ స్థూలమేకం కరే ఫలమ్
తస్మిన్నవసరే సూర్యోఽప్యస్తాచలమగాహత ॥ ५०

'మిథ్యా ఋషివచో మా భూది'తి తత్రత్యమానవాః
అన్యోఽన్యమవదన్తస్సర్వే బ్రాహ్మణాశ్చ నృపాస్తదా ॥ ౫౧
ఏవం వదత్సు సర్వేషు ఫలే తస్మిన్ అదృశ్యత
సాధు రక్తః కృమిః సర్వైః రాజ్ఞా చాపి పరీక్షితా ॥ ౫౨
'అయం కిం మాం దశేదద్య కృమి' రిత్యుక్తవాన్ నృపః
నిదధే తత్ఫలం కణ్ఠే సకృమి ద్విజసత్తమాః ! ॥ ౫౩
తక్షకోఽస్మింస్థితః కణ్ఠే కృమిరూపీ ఫలే తదా
నిర్గత్య తత్ఫలాదాశు నృపదేహమవేష్టయత్ ॥ ౫౪
తక్షకావేష్టితే భూపే పార్శ్వస్థా దుద్రువుర్భయాత్
అనన్తరం నృపో విప్రాః ! తక్షకస్య విషాగ్నినా ॥ ౫౫
దగ్ధోఽభూద్భస్మసాదాశు సత్ప్రాసాదో బలీయసా
కృత్వౌర్ధ్వదేహికం తస్య నృపస్య స పురోహితః ॥ ౫౬
మన్త్రిణస్తత్సుతం రాజ్యే జనమేజయనామకమ్
రాజానమభ్యషిఞ్చన్ వై జగద్రక్షణవాఞ్ఛయా ॥ ౫౭
తక్షకాద్రక్షితుం భూపం ఆయాతః కాశ్యపాభిధః
యో బ్రాహ్మణో మునిశ్రేష్ఠః స సర్వైర్నిన్దితో జనైః ॥ ౫౮
బభ్రామ సకలాన్ దేశాన్ శిష్టైః సర్వైశ్చ దూషితః
అవస్థానం న లేభే స గ్రామే వాప్యాశ్రమేఽపి వా ॥ ౫౯
యాన్యాన్ దేశానసౌ యాతః తత్ర తత్ర మహాజనైః
తత్తద్దేశాన్నిరస్తః సన్ శాకల్యం శరణం యయౌ ॥ ౬౦
ప్రణమ్య శాకల్యమునిం కాశ్యపో నిన్దితో జనైః
ఇదం విజ్ఞాపయామాస శాకల్యాయ మహాత్మనే ॥ ౬౧

కాశ్యపః —

'భగవన్ ! సర్వధర్మజ్ఞ ! శాకల్య ! హరివల్లభ !
మునయో బ్రాహ్మణాశ్చాన్యే మాం నిన్దన్తి సుహృజ్జనాః ॥

నాస్యాఽహం కారణం జానే కిం మాం నిన్దన్తి మానవాః
బ్రహ్మహత్యా సురాపానం గురుస్త్రీగమనం తథా ॥ ౬౩
స్తేయం సంసర్గదోషో వా మయా నాఽచరితం క్వచిత్
అన్యాన్యపి చ పాపాని న కృతాని మయా మునే ! ॥ ౬౪
తథాఽపి నిన్దన్తి జనాః వృథా మాం బాన్ధవాదయః
జానాసి చేత్ త్వం శాకల్య ! మయా దోషం కృతం వద ॥
ఉక్తోఽథ కాశ్యపేనైవ శాకల్యాఖ్యో మహామునిః
క్షణం ధ్యాత్వా బభాషే తం కాశ్యపం ద్విజసత్తమాః ! ॥ ౬౬

శాకల్యోక్తధర్మాః

శాకల్యః —

పరీక్షితం మహారాజం తక్షకాద్రక్షితుం భవాన్
ఆయాసీదర్ధమార్గే తు తక్షకేణ నివారితః ॥ ౬౭
చికిత్సితుం సమర్థోఽపి విషరోగాదిపీడితమ్
యో న రక్షతి లోకేఽస్మిన్ తమాహుర్బ్రహ్మఘాతుకమ్ ॥
క్రోధాత్కామాద్భయాల్లోభాత్ మాత్సర్యాన్మోహతోఽపి వా
యో న రక్షతి విప్రేన్ద్ర ! విషరోగాతురం నరమ్ ॥ ౬౯
బ్రహ్మహా చ సురాపీ వా స్తేయీ చ గురుతల్పగః
సంసర్గదోషదుష్టశ్చ నాపి తస్య వినిష్కృతిః ॥ ౭౦
కన్యావిక్రయిణశ్చాపి హయవిక్రయిణస్తథా
కృతఘ్నస్యాఽపి శాస్త్రేషు ప్రాయశ్చిత్తం న విద్యతే ॥ ౭౧
విషరోగాతురం యస్తు సమర్థోఽపి న రక్షతి
న తస్య నిష్కృతిః ప్రోక్తా ప్రాయశ్చిత్తాయుతైరపి ॥ ౭౨
న తేన సహ పఙ్క్త్యాం చ భుఞ్జీత సుకృతీ జనః
న తేన సహ భాషేత న పశ్యేత్తం నరం క్వచిత్ ॥ ౭౩

తత్సంభాషణమాత్రేణ మహాపాతకభాక్ భవేత్
పరీక్షిత్ తు మహారాజః పుణ్యశ్లోకశ్చ ధార్మికః ॥ ౭౪

విష్ణుభక్తో మహాయోగీ చాతుర్వర్ణ్యస్య రక్షితా
వ్యాసపుత్రాద్ధరికథాం శ్రుతవాన్ భక్తిపూర్వకమ్ ॥ ౭౫

అరక్షిత్వా నృపం తం తు వచసా తక్షకస్య యత్
నివృత్తస్తేన విప్రేన్ద్రైః బాన్ధవైరపి దూష్యసే ॥ ౭౬

స పరీక్షిన్మహారాజో యద్యపి క్షణజీవితః
తథాఽపి యావన్మరణం బుధైః కార్యం చికిత్సితమ్ ॥ ౭౭

'యావత్కణ్ఠగతాః ప్రాణాః ముమూర్షోర్మానవస్య హి
తావచ్చికిత్సా కర్తవ్యా కాలస్య కుటిలా గతిః' ॥ ౭౮

ఇతి ప్రాహుః పురా శ్లోకం భిషగ్విద్యాబ్ధిపారగాః
తతశ్చికిత్సాశక్తోఽపి యస్మాదకృతభేషజః ॥ ౭౯

అర్ధమార్గనివృత్తశ్చ తేన త్వం గర్హితో హ్యసి
శాకల్యేనైవ ముదితః కాశ్యపః ప్రత్యభాషత ॥ ౮౦

కాశ్యపః —

'మమైతద్దోషశాన్త్యర్థం ఉపాయం వద సువ్రత
యేన మాం ప్రతిగృహ్ణీయుః బాన్ధవాః ససుహృజ్జనాః ॥ ౮౧

కృపాం మయి కురుష్వ త్వం శాకల్య ! హరివల్లభ ! '
కాశ్యపేనైవముక్తస్తు శాకల్యోఽపి మునీశ్వరః
క్షణం ధ్యాత్వా జగాదైవం కాశ్యపం కృపయా తదా ॥ ౮౨

'అస్య పాపస్య శాన్త్యర్థం ఉపాయం ప్రవదామి తే
తత్కర్తవ్యం త్వయా శీఘ్రం విలమ్బం మా కృథాద్విజ ! ॥

సువర్ణముఖరీతీరే లక్ష్మీపతినివాసభూః
వేఙ్కటాద్రిరితి ఖ్యాతః సర్వలోకేషు పూజితః ॥ ౮౪

తస్మిఞ్ఛేషగిరౌ పుణ్యే సురాసురనమస్కృతే
బ్రహ్మహత్యాసురాపానస్వర్ణస్తేయాదినాశకే ॥ ౧౫
స్వామిపుష్కరిణీ చేతి సర్వపాపాపనోదినీ
ఉత్తరే శ్రీనివాసస్య వర్తతే మఙ్గళప్రదా ॥ ౧౬
తం గత్వా వేఙ్కటం శైలం స్వామిపుష్కరిణీం శుభామ్
స్నాత్వా సఙ్కల్పపూర్వం తు వరాహస్వామినం హరిమ్॥ ౧౭
సేవిత్వా పశ్చిమే తీరే నిర్గత్య హరిమన్దిరమ్
గత్వా తత్ర విధానేన స్వర్ణాచలనివాసినమ్ ॥ ౧౮
శ్రీనివాసం పరం దేవం భక్తానామభయప్రదమ్
శఙ్ఖచక్రధరం దేవం వనమాలావిభూషితమ్ ॥ ౧౯
దృష్ట్వా నిర్ధూతపాపోఽసి సంశయం మా కృథా ద్విజ !
శాకల్యేనైవముక్తస్తు కాశ్యపో మునిపుఙ్గవః ॥ ౨౦
గత్వా వేఙ్కటశైలేన్ద్రం సురాసురనమస్కృతమ్
పుష్కరిణ్యాం శుభాయాన్తు స్నాతో నియమపూర్వకమ్॥ ౨౧
స్వస్థోఽభూత్కాశ్యపో విప్రో భిషగ్విద్యాబ్ధిపారగః
సర్వే బన్ధుజనా విప్రాః కాశ్యపం బ్రాహ్మణోత్తమమ్ ॥ ౨౨
పూజయిత్వా విధానేన పూజ్యోఽసి న చ సంశయః
ఏవం వః కథితం విప్రా వేఙ్కటాచలవైభవమ్
యః శృణోతి నరో భక్త్యా విష్ణులోకే మహీయతే ॥ ౨౩

ఇతి శ్రీస్కాన్దపురాణే శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే శ్రీవేఙ్కటాచలస్థ-
స్వామిపుష్కరిణీమాహాత్మ్యే కాశ్యపదోషనివృత్తిర్నామ
ప్రథమోఽధ్యాయః

అథ ద్వితీయోఽధ్యాయః

స్వామిపుష్కరిణీస్నానాత్ తామిస్రాదినరకనిస్తారః

ఋషయః —

సూత ! సర్వార్థతత్త్వజ్ఞ ! వేదవేదాఙ్గపారగ !
శ్రీస్వామిపుష్కరిణ్యాశ్చ వైభవం వద నః ప్రభో !
యస్యాః స్మరణమాత్రేణ ముక్తః స్యాన్మానవో భువి ॥ ౧

శ్రీసూతః —

స్వామితీర్థం ప్రశంసన్తి స్నాన్తి వా కథయన్తి యే
అష్టావింశతిభేదాంస్తే నరకాన్నోపభుఞ్జతే ॥ ౨
తామిస్రమన్ధతామిస్రం మహారౌరవరౌరవౌ
కుమ్భీపాకం కాలసూత్రం అసిపత్రవనం తథా ॥ ౩
కృమిభక్షోఽన్ధకూపశ్చ సన్దంశః శాల్మలీ తథా
లాలాభక్షో హ్యవీచిశ్చ సారమేయాదనం తథా ॥ ౪
తథైవ వజ్రకణకః క్షారకర్దమపాతనమ్
రక్షోగణాశనఞ్చాపి శూలప్రోతనిరోధనమ్ ॥ ౫
తిరోధనాభిధం విప్రాః తథా సూచీముఖాభిధమ్
పూయశోణితభక్షశ్చ విషాగ్నిపరిపీడనమ్ ॥ ౬
అష్టావింశతిసఙ్ఖ్యాతం ఏతన్నరకసఞ్చయమ్
న యాతి మనుజో విప్రాః ! స్వామితీర్థనిమజ్జనాత్ ॥ ౭
విత్తాపత్యకలత్రాణాం యోఽన్యేషామపహారకః
స కాలపాశబద్ధోఽయం యమదూతైర్భయానకైః ॥ ౮
తామిస్రే నరకే ఘోరే పాత్యతే బహువత్సరమ్
స్నాతి చేత్స్వామితీర్థే స తస్మిన్నాఽసౌ నిపాత్యతే ॥ ౯
మాతరం పితరం విప్రాన్ యో ద్వేష్టి పురుషాధమః
స కాలసూత్రనరకే విస్తృతాయుతయోజనే ॥ ౧౦

అధస్తాదగ్నిసన్తప్తే ఉపర్యర్కమరీచిభిః
ఖలే తామ్రమయే విప్రాః ! పాత్యతే క్షుధయాఽర్దితః ॥ ౧౧
స్నాతి చేత్పుష్కరిణ్యాం వై తస్మిన్నాఽసౌ నిపాత్యతే
యో వేదమార్గముల్లఙ్ఘ్య వర్తతే కుపథే నరః ౧౨
సోఽసిపత్రవనే ఘోరే పాత్యతే యమకిఙ్కరైః
స్నాతి చేత్స్వామితీర్థే తు తస్మిన్నాఽసౌ నిపాత్యతే ॥ ౧౩
యోఽశ్నాతి పఙ్క్తిభేదేన పక్వం సూపాదికం నరః
అకృత్వా పఞ్చయజ్ఞాన్వా భుఙ్క్తే మోహేన స ద్విజాః ! ॥ ౧౪
పాత్యతేఽయం యమభటైః నరకే క్రిమిభోజనే
భక్ష్యమాణః క్రిమిశతైః భక్షయన్ క్రిమిసఞ్చయాన్ ॥ ౧౫
స్వయఞ్చ క్రిమిభూతస్సన్ తిష్ఠేద్యావదఘక్షయమ్
స్నాతి చేత్స్వామితీర్థే వై తస్మిన్నాఽసౌ నిపాత్యతే ॥ ౧౬
యో హరేద్విప్రవిత్తాని స్నేహేన బలతోఽపి వా
అన్యేషామపి విత్తాని రాజా తత్పురుషోఽపి వా ॥ ౧౭
అయోమయాగ్నికుణ్డేషు సన్దంశైః సోఽపి పీడితః
సన్దంశే నరకే ఘోరే పాత్యతే యమపూరుషైః ॥ ౧౮
స్నాతి చేత్స్వామితీర్థే తు తస్మిన్నాఽసౌ నిపాత్యతే
అగమ్యాం యోఽభిగచ్ఛేత స్త్రియం వై పురుషాధమః ॥ ౧౯
అగమ్యం పురుషం యోషిత్ అభిగచ్ఛేత వా ద్విజాః !
తావయోమయనారీఞ్చ పురుషఞ్చాప్యయోమయమ్ ॥ ౨౦
తప్తావాలిఙ్గ్య తిష్ఠన్తౌ యావచ్చన్ద్రదివాకరమ్
సూచ్యాఖ్యే నరకే ఘోరే పాత్యేతే యమకిఙ్కరైః ॥ ౨౧
స్నాతి చేత్స్వామితీర్థే చ తస్మిన్నాఽసౌ నిపాత్యతే
బాధతే సర్వజన్తూన్ యో నానోపాయైరుపద్రవైః ॥ ౨౨

శాల్మలీనరకే ఘోరే పాత్యతే బహుకణ్టకే
స్నాతి చేత్స్వామితీర్థే తు తస్మిన్నాఽసౌ నిపాత్యతే ॥ ౨౩
రాజా వా రాజభృత్యో వా యః పాషణ్డమనువ్రతః
భేదకో ధర్మసేతూనాం వైతరణ్యాం నిపాత్యతే ॥ ౨౪
స్నాతి చేత్స్వామితీర్థే తు తస్మిన్నాఽసౌ నిపాత్యతే
వృషలీసఙ్గదుష్టో వా శౌచాద్యాచారవర్జితః ॥ ౨౫
త్యక్తలజ్జస్త్యక్తవేదః పశుచర్యారతః సదా
స పూయవిష్ఠామూత్రాసృక్శ్లేష్మపిత్తాదిపూరితే ॥ ౨౬
అతిబీభత్సనరకే పాత్యతే యమకిఙ్కరైః
స్నాతి చేత్స్వామితీర్థే తు తస్మిన్నాఽసౌ నిపాత్యతే ॥ ౨౭
యః శ్వభిర్మృగయుర్వన్యాన్ బాణైర్వా బాధతే మృగాన్
స విద్ధ్యమానో బాణౌఘైః పరత్ర యమకిఙ్కరైః ॥ ౨౮
ప్రాణరోధాఖ్యనరకే పాత్యతే యమకిఙ్కరైః
స్నాతి చేత్స్వామితీర్థే తు తస్మిన్నాఽసౌ నిపాత్యతే ॥ ౨౯
దామ్భికో యః పశూన్ యజ్ఞే విధ్యనుష్ఠానవర్జితః
హన్త్యసౌ పరలోకేషు వైశసే నరకే ద్విజాః ! ॥ ౩౦
కృన్త్యమానో యమభటైః పాత్యతే యమకిఙ్కరైః
స్నాతి చేత్పుష్కరిణ్యాం వై తస్మిన్నాఽసౌ నిపాత్యతే ॥ ౩౧
ఆత్మభార్యాం సవర్ణాం యో రేతః పాయయతే యది
పరత్ర రేతఃపాయీ స రేతఃకుణ్డే నిపాత్యతే ॥ ౩౨
స్నాతి చేత్పుష్కరిణ్యాం వై తస్మిన్నాఽసౌ నిపాత్యతే
యో దస్యుర్మార్గమాశ్రిత్య గరదో గ్రామదాహకః ॥ ౩౩
వణిగ్ద్రవ్యాపహారీ చ స పరత్ర ద్విజోత్తమాః !
వజ్రదంష్ట్రాభిధే ఘోరే నరకే పాత్యతే చిరమ్ ॥ ౩౪

స్నాతి చేత్స్వామితీర్థే తు తస్మిన్నాఽసౌ నిపాత్యతే
విద్యన్తే యాని చాన్యాని నరకాణి పరత్ర వై ॥ ౩౫
తాని నాఽప్నోతి మనుజః స్వామితీర్థనిమజ్జనాత్
పుష్కరిణ్యాం సకృత్స్నానాత్ అశ్వమేధఫలం లభేత్ ॥ ౩౬
ఆత్మవిద్యా భవేత్సాక్షాత్ ముక్తిశ్చాపి చతుర్విధా
న పాపే రమతే బుద్ధిః న భవేద్దుఃఖమేవ వా ॥ ౩౭
తులాపురుషదానేన యత్ఫలం లభతే నరైః
తత్ఫలం లభ్యతే పుమ్భిః స్వామితీర్థనిమజ్జనాత్ ॥ ౩౮
గోసహస్రప్రదానేన యత్పుణ్యం హి భవేన్నృణామ్
తత్పుణ్యం లభతే మర్త్యః స్వామితీర్థనిమజ్జనాత్ ॥ ౩౯
ధర్మార్థకామమోక్షాణాం యం యమిచ్ఛతి పూరుషః
తం తం సద్యః సమాప్నోతి స్వామితీర్థనిమజ్జనాత్ ॥ ౪౦
మహాపాతకయుక్తో వా యుక్తో వా సర్వపాతకైః
సద్యః పూతో భవేద్విప్రాః ! స్వామితీర్థనిమజ్జనాత్ ॥ ౪౧
ప్రజ్ఞా లక్ష్మీర్యశః సమ్పత్ జ్ఞానం ధర్మో విరక్తతా
మనఃశుద్ధిర్భవేన్నౄణాం స్వామితీర్థనిషేవణాత్ ॥ ౪౨
బ్రహ్మహత్యాయుతఞ్చాపి సురాపానాయుతం తథా
అయుతం గురుదారాణాం గమనం పాపకారిణామ్ ॥ ౪౩
స్తేయాయుతం సువర్ణానాం తత్సంసర్గాశ్చ కోటిశః
శీఘ్రం విలయమాయాన్తి స్వామితీర్థనిమజ్జనాత్ ॥ ౪౪
బ్రహ్మహత్యాసమానాని సురాపానసమాని చ
గురుస్త్రీగమనేనాపి యాని తుల్యాని చాస్తికాః ! ॥ ౪౫
సువర్ణస్తేయతుల్యాని తత్సంసర్గసమాని చ
తాని సర్వాణి నశ్యన్తి స్వామితీర్థనిమజ్జనాత్ ॥ ౪౬

స్వామితీర్థమహిమాఽశ్రద్ధాలూనాం మహానరకప్రాప్తిః

ఉక్తేష్వేతేషు సన్దేహో న కర్తవ్యః కదాచన
జిహ్వాగ్రే పరశుం తప్తం ప్రక్షిపన్తి చ కిఙ్కరాః ॥ ౪౭

అర్థవాదమిమం సర్వం బ్రువన్నైవ నరకం వ్రజేత్
సూకరః స హి విజ్ఞేయః సర్వకర్మబహిష్కృతః ॥ ౪౮

అహో మౌర్ఖ్యమహో మౌర్ఖ్యం అహో మౌర్ఖ్యం ద్విజోత్తమాః!
స్వామితీర్థాభిదే తీర్థే సర్వపాతకనాశనే ॥ ౪౯

అద్వైతజ్ఞానదే పుంసాం భుక్తిముక్తిప్రదాయిని
ఇష్టకామప్రదే నిత్యం తథైవాజ్ఞాననాశనే ॥ ౫౦

స్థితేఽపి తద్విహాయాఽయం రమతేఽన్యత్ర వై జనః
అహో మోహస్య మాహాత్మ్యం మయా వక్తుం న శక్యతే ॥

స్నాతస్య స్వామితీర్థే తు నాన్తకాద్భయమస్తి వై
స్వామితీర్థఞ్చ పశ్యన్తి తత్ర స్నాన్తి చ యే నరాః ॥ ౫౨

స్తువన్తి చ ప్రశంసన్తి స్పృశన్తి చ నమన్తి చ
న పిబన్తి హి తే స్తన్యం మాతౄణాం ద్విజపుఙ్గవాః ॥ ౫౩

ఏవం వః కథితం విప్రాః! స్వామితీర్థస్య వైభవమ్
భుక్తిముక్తిప్రదం నృణాం సర్వపాపనిబర్హణమ్ ॥ ౫౪

ఇతి శ్రీస్కాన్దపురాణే శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే శ్రీస్వామిపుష్కరిణీ-
తీర్థమహిమానువర్ణనం నామ ద్వితీయోఽధ్యాయః

అథ తృతీయోఽధ్యాయః

ధర్మగుప్తచరిత్రవర్ణనమ్

శ్రీసూతః —

భూయోఽపి సమ్ప్రవక్ష్యామి స్వామితీర్థస్య వైభవమ్
యుష్మాకమాదరేణాహం నైమిశారణ్యవాసినః ! ॥ ౧

నన్దో నామ మహారాజః సోమవంశసముద్భవః
ధర్మేణ పాలయామాస సాగరాన్తాం ధరామిమామ్ ॥ ౨

తస్య పుత్రః సమభవత్ ధర్మగుప్త ఇతి స్మృతః
రాజ్యరక్షాధురం నన్దో నిజపుత్రే నిధాయ సః ॥ ౩

జితేన్ద్రియో జితాహారః ప్రవివేశ తపోవనమ్
తాతే తపోవనం యాతే ధర్మగుప్తాభిధో నృపః ॥ ౪

మేదినీం పాలయామాస ధర్మజ్ఞో నీతితత్పరః
ఈజే బహువిధైర్యజ్ఞైః దేవానిన్ద్రపురోగమాన్ ॥ ౫

బ్రాహ్మణానాం దదౌ విత్తం క్షేత్రాణి చ బహూని సః
సర్వే స్వధర్మనిరతాః తస్మిన్ రాజని శాసతి ॥ ౬

కదాచిన్నాభవత్పీడా తస్మింశ్చోరాదిసమ్భవా
కదాచిద్ధర్మగుప్తోఽయం ఆరుహ్య తురగోత్తమమ్ ॥ ౭

వనం వివేశ విప్రేన్ద్రాః ! మృగయారసకౌతుకీ
తమాలతాలహిన్తాలకురవాకులదిఙ్ముఖే ॥ ౮

విచచార వనే తస్మిన్ సింహవ్యాఘ్రభయానకే
మత్తాలికులసన్నాదసమ్మూర్ఛితదిగన్తరే ॥ ౯

పద్మకల్హారకుముదనీలోత్పలవనాకులే
తటాకే రససమ్పూర్ణే తపస్విజనమణ్డితే ॥ ౧౦

తస్మిన్వనే సఞ్చరతో ధర్మగుప్తస్య భూపతేః
అభూద్విభావరీ విప్రాః ! తమసాఽఽవృతదిఙ్ముఖా ॥ ౧౧
రాజాఽపి పశ్చిమాం సన్ధ్యాం ఉపాస్య వినయాన్వితః
జజాప చ వనే తత్ర గాయత్రీం వేదమాతరమ్ ॥ ౧౨
సింహవ్యాఘ్రాదిభీత్యాఽస్మిన్ వృక్షమేకం సమాశ్రితే
రాజపుత్రే తదభ్యాశం ఋక్షః సింహభయార్దితః ॥ ౧౩
అన్వధావత వృక్షం తం ఏకః సింహో వనేచరః
అనుద్రుతః స సింహేన ఋక్షో వృక్షమువారుహత్ ॥ ౧౪
ఆరుహ్య ఋక్షో వృక్షస్తం దదర్శ జగతీపతిమ్
వృక్షస్థితం మహాత్మానం మహాబలపరాక్రమమ్ ॥ ౧౫
ఉవాచ భూపతిం దృష్ట్వా ఋక్షోఽయం వనగోచరః
'మా భీతిం కురు రాజేన్ద్ర ! వత్స్యావో రజనీమిహ ॥ ౧౬
మహాసత్త్వో మహాకాయో మహాదంష్ట్రః సమాకులః
వృక్షమూలం సమాయాతః సింహోఽయమతిభీషణః ॥ ౧౭
రాత్ర్యర్ధం భజ నిద్రాం త్వం రక్ష్యమాణో మయోద్యతః
తతః ప్రసుప్తం మాం రక్ష శర్వర్యర్ధం మహామతే' ॥ ౧౮
ఇతి తద్వాక్యమాకర్ణ్య సుప్తే నన్దసుతే హరిః
ప్రోవాచ ఋక్షం 'సుప్తోఽయం నృపో మే త్యజ్యతా'మితి ॥
తం సింహమబ్రవీదృక్షో ధర్మజ్ఞో ద్విజసత్తమాః !
'భవాన్ ధర్మం న జానీతే మృగరాజ ! వనేచర ! ॥ ౨౦
విశ్వాసఘాతినాం లోకే మహాకష్టం భవత్యహో !
న హి మిత్రద్రుహాం పాపం నశ్యేద్యజ్ఞాయుతైరపి ॥ ౨౧
బ్రహ్మహత్యాదిపాపానాం కథఞ్చిన్నిష్కృతిర్భవేత్
విశ్వాసఘాతినాం పాపం న నశ్యేజ్జన్మకోటిభిః ॥ ౨౨

నాహం మేరుం మహాభారం మన్యే పఞ్చాస్య ! భూతలే
మహాభారమిమం మన్యే లోకవిశ్వాసఘాతుకమ్ ' ॥ ౨౩
ఏవముక్తోఽథ ఋక్షేణ సింహస్తూష్ణీం బభూవ హ
ధర్మగుప్తే ప్రబుద్ధే తు ఋక్షః సుష్వాప భూరుహే ॥ ౨౪
తతః సింహోఽబ్రవీద్భూపం 'ఏనమృక్షం త్యజస్వ మే'
ఏవముక్తోఽథ సింహేన రాజా సుప్తమశఙ్కితః ॥ ౨౫
స్వాఙ్కన్యస్తశిరస్కం తం ఋక్షం తత్యాజ భూతలే
పాత్యమానస్తతో రాజ్ఞా సమాలమ్బితపాదపః ॥ ౨౬
ఋక్షః పుణ్యవశాత్ వృక్షాత్ న పపాత మహీతలే
స ఋక్షో నృపమభ్యేత్య కోపాద్వాక్యమభాషత ॥ ౨౭
'కామరూపధరో రాజన్ ! అహం భృగుకులోద్భవః
ధ్యానకాష్ఠాభిధో నామ్నా ఋక్షరూపమధారయమ్ ॥ ౨౮
కస్మాదనాగసం సుప్తం అత్యాక్షీర్మాం భవాన్ నృప !
మచ్ఛాపాదతిశీఘ్రం త్వం ఉన్మత్తశ్చర భూతలే' ॥ ౨౯
ఇతి శప్త్వా మునిర్భూపం తతః సింహమభాషత
'న సింహస్త్వం మహాయక్షః కుబేరసచివః పురా ॥ ౩౦
హిమవద్గిరిమాసాద్య కదాచిత్త్వం వధూసఖః
అజ్ఞానాద్గౌతమాభ్యాశే విహారమతనోర్ముదా ॥ ౩౧
గౌతమోఽప్యుటజాద్దైవాత్ సమిదాహరణాయ వై
నిర్గతస్త్వాం వివసనం దృష్ట్వా శాపముదాహరత్ ॥ ౩౨
"యస్మాన్మమాశ్రమేఽద్య త్వం వివస్త్రః స్థితవానసి
అతః సింహత్వమద్యైవ భవితా తే న సంశయః ॥" ౩౩
ఇతి గౌతమశాపేన సింహత్వమగమత్పురా
కుబేరసచివో యక్షో భద్రనామా భవాన్ పురా ॥ ౩౪

కుబేరో ధర్మశీలో హి తద్భృత్యాశ్చ తథైవ హి
అతః కిమర్థం త్వం హంసి మామృషిం వనగోచరమ్॥ ౩౫
ఏతత్సర్వమహం ధ్యానాత్ జానామి హి మృగాధిప !'
ఇత్యుక్తో ధ్యానకాష్ఠేన త్యక్త్వా సింహత్వమాశు సః॥ ౩౬
యక్షరూపం గతో దివ్యం కుబేరసచివాత్మకమ్
ధ్యానకాష్ఠమసావాహ ప్రాఞ్జలిః ప్రణతో మునిమ్॥ ౩౭
"అద్య జ్ఞాతం మయా సర్వం పూర్వవృత్తం మహామునే !
గౌతమః శాపకాలే మే శాపాన్తమపి చోక్తవాన్॥ ౩౮
'ధ్యానకాష్ఠేన సంవాదః ఋషిరూపేణ తే యదా
తదా నిర్ధూయ సింహత్వం యక్షరూపమవాప్స్యసి'॥ ౩౯
ఇతి మామబ్రవీద్ బ్రహ్మన్ ! గౌతమో మునిపుఙ్గవః
అద్య సింహత్వనాశాన్మే జానామి త్వాం మహామునే ! ॥ ౪౦
ధ్యానకాష్ఠాభిధం శుద్ధం కామరూపధరం సదా"
ఇత్యుక్త్వా తం ప్రణమ్యాథ ధ్యానకాష్ఠం స యక్షరాట్॥ ౪౧
విమానవరమారుహ్య ప్రయయావలకాపురీమ్
ఉన్మత్తరూపం తం దృష్ట్వా మన్త్రిణస్తు నృపోత్తమమ్॥ ౪౨
పితుః సకాశమానిన్యుః రేవాతీరే నృపోత్తమమ్
తస్మై నివేదయామాసుః మతిభ్రంశం సుతస్య చ
జ్ఞాత్వా తు పుత్రవృత్తాన్తం పితా వై నన్దనస్తదా॥ ౪౩

జైమినివాక్యాత్స్వామితీర్థస్నాతస్య ధర్మగుప్తస్యోన్మాదనివృత్తిః

పుత్రమాదాయ సహసా జైమినేరన్తికం యయౌ
తస్మై నివేదయామాస పుత్రవృత్తాన్తమాదితః॥ ౪౪
'భగవన్ ! జైమినే ! పుత్రో మమాద్యోన్మత్తతాం గతః
అస్యోన్మాదవినాశాయ బ్రూహ్యుపాయం మహామునే ! ॥ ౪౫

ఇతి పృష్టశ్చిరం దధ్యౌ జైమినిర్మునిపుఙ్గవః
ధ్యాత్వా తు సుచిరం కాలం నృపనన్దనమబ్రవీత్ ॥ ౪౬
'ధ్యానకాష్ఠస్య శాపేన హ్యున్మత్తస్తే సుతోఽభవత్
తస్య శాపస్య మోక్షార్థం ఉపాయం ప్రబ్రవీమి తే ॥ ౪౭
సువర్ణముఖరీతీరే వేఙ్కటే నామ పర్వతే
సర్వపాపహరే పుణ్యే నానాధాతువినిర్మితే ॥ ౪౮
'స్వామిపుష్కరిణీ' చేతి తీర్థమస్తి మహత్తరమ్
పవిత్రాణాం పవిత్రం హి మఙ్గళానాఞ్చ మఙ్గళమ్ ॥ ౪౯
శ్రుతిసిద్ధం మహాపుణ్యం బ్రహ్మహత్యాదిశోధకమ్
నీత్వా తత్ర సుతం తేఽద్య స్నాపయస్వ మహామతే ! ॥ ౫౦
ఉన్మాదస్తత్క్షణాదేవ తస్య నశ్యేన్న సంశయః'
ఇత్యుక్తస్తం ప్రణమ్యాసౌ జైమినిం మునిపుఙ్గవమ్ ॥ ౫౧
నన్దః పుత్రం సమాదాయ స్వామిపుష్కరిణీం యయౌ
తత్ర చ స్నాపయామాస పుత్రం నియమపూర్వకమ్ ॥ ౫౨
స్నానమాత్రాత్తతః సద్యో నష్టోన్మాదోఽభవత్సుతః
స్వయం సస్నౌ స నన్దోఽపి స్వామిపుష్కరిణీజలే ॥ ౫౩
ఉషిత్వా దినమేకన్తు సహపుత్రః పితా తదా
సేవిత్వా వేఙ్కటేశఞ్చ శ్రీనివాసం కృపానిధిమ్ ॥ ౫౪
పుత్రమాపృచ్ఛ్య నన్దస్తం ప్రయయౌ తపసే వనమ్
గతే పితరి పుత్రోఽపి ధర్మగుప్తో నృపో ద్విజాః ! ॥ ౫౫
ప్రదదౌ వేఙ్కటేశస్య బహువిత్తాని భక్తితః
బ్రాహ్మణేభ్యో ధనం ధాన్యం క్షేత్రాణి చ దదౌ తదా ॥ ౫౬
ప్రయయౌ మన్త్రిభిః సార్ధం స్వాం పురీం తదనన్తరమ్
ధర్మేణ పాలయామాస రాజ్యం నిహతకణ్టకమ్ ॥ ౫౭

పితృపైతామహం విప్రాః ! ధర్మగుప్తోఽతిధార్మికః
ఉన్మాదైరప్యపస్మారైః గ్రహైర్దుష్టైశ్చ యే నరాః ॥ ౩౮
గ్రస్తా భవన్తి విప్రేన్ద్రాః తేఽపి చాత్ర నిమజ్జనాత్
పుష్కరిణ్యాం విముక్తాః స్యుః సత్యం సత్యం వదామ్యహమ్ ॥
స్వామిపుష్కరిణీం త్యక్త్వా తీర్థమన్యద్వ్రజేత్తు యః
స్నిగ్ధం స గోపయస్త్యక్త్వా స్నుహీక్షీరం ప్రయాచతే ॥ ౬౦
'స్వామితీర్థం స్వామితీర్థం స్వామితీర్థ'మితి ద్విజాః !
త్రిః పఠన్తో నరా ఏవం యత్ర క్వాపి జలాశయే ॥ ౬౧
స్నాన్తి సర్వే నరాస్తే వై యాస్యన్తి బ్రహ్మణః పదమ్
ఏవం వః కథితా విప్రా ధర్మగుప్తకథా శుభా
యస్యాః శ్రవణమాత్రేణ బ్రహ్మహత్యా వినశ్యతి ॥ ౬౨

ఇతి శ్రీ స్కాన్దపురాణే శ్రీ వేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే స్వామిపుష్కరిణీ-
మహిమానువర్ణనం నామ తృతీయోఽధ్యాయః

అథ చతుర్థోఽధ్యాయః

సుమత్యాఖ్యద్విజవృత్తాన్తః

శ్రీ సూతః —

భో భో తపోధనాః ! సర్వే నైమిశారణ్యవాసినః
స్వామితీర్థస్య మాహాత్మ్యం భూయోఽపి ప్రవదామ్యహమ్॥ ౧
పురా కిరాతీసంసర్గాత్ సుమతిర్బ్రాహ్మణః సురామ్
పీతవాన్ పుష్కరిణ్యాం స స్నాత్వా పాపాద్విమోచితః ॥ ౨

ఋషయః—

సుమతిః కస్య పుత్రోఽసౌ కథం స చ సురాం పపౌ
కథం కిరాత్యా సక్తోఽభూత్ సూత ! పౌరాణికోత్తమ !
సర్వేషాం విస్తరాదేతత్ వద త్వం కృపయాఽధునా ॥ ౩

శ్రీ సూతః —

మహారాష్ట్రాభిధే దేశే బ్రాహ్మణః కశ్చిదాస్తికః
యజ్ఞదేవ ఇతి ఖ్యాతో వేదవేదాఙ్గపారగః ॥ ४

దయాలురాతిథేయశ్చ శివనారాయణార్చకః
సుమతిర్నామ పుత్రోఽభూద్యజ్ఞదేవస్య తస్య వై ॥ ५

పితరం స పరిత్యజ్య భార్యామపి పతివ్రతామ్
ప్రయయావుత్కలే దేశే విటగోష్ఠీపరాయణః ॥ ౬

కాచిత్కిరాతీ తద్దేశే వసన్తీ యువమోహినీ
యూనాం సమస్తద్రవ్యాణి ప్రలోభ్య జగృహే చిరమ్ ॥ ౭

తస్యా గృహం స ప్రయయౌ సుమతిర్బ్రాహ్మణాధమః
సుమతిం సా చ జగ్రాహ కిరాతీ నిర్ధనం ద్విజమ్ ॥ ౮

సుమత్యాఖ్యద్విజస్య కిరాతీసఙ్గాత్ మహాపాతకప్రాప్తిః

తయా యుక్తోఽథ సుమతిః తత్సంయోగైకతత్పరః
ఇతస్తతశ్చోరయిత్వా బహుద్రవ్యాణి సన్తతమ్ ॥ ౯

దత్త్వా తయా చిరం రేమే తద్గృహే బుభుజే చ సః
ఏకేన చషకేణాసౌ తయా సహ సురాం పపౌ ॥ ౧౦

ఏవం స బహుకాలం వై రమమాణస్తయా సహ
పితరౌ నిజపత్నీఞ్చ నాస్మరద్విషయాతురః ॥ ౧౧

స కదాచిత్కిరాతైస్తు చౌర్యం కర్తుం యయౌ సహ
విప్రస్య కస్యచిద్గేహే సోఽపి కైరాతవేషభృత్ ॥ ౧౨

యయౌ చోరయితుం ద్రవ్యం సాహసీ ఖడ్గహస్తవాన్
తద్గృహస్వామినం విప్రం హత్వా ఖడ్గేన సాహసాత్ ॥ ౧౩

సమాదాయ బహు ద్రవ్యం కిరాతీభవనం యయౌ
తం యాన్తమనుయాతిస్మ బ్రహ్మహత్యా భయఙ్కరీ ॥ ౧౪

నీలవస్త్రధరా భీమా భృశం రక్తశిరోరుహా
గర్జన్తీ సాట్టహాసం సా కమ్పయన్తీ చ రోదసీ ॥ ౧౫
అనుద్రుతస్తయా సోఽయం బభ్రామ జగతీతలే
ఏవం భ్రమన్ భువం సర్వం కదాచిత్సుమతిః స్వయమ్ ॥ ౧౬
స్వగ్రామం ప్రయయౌ భీత్యా విప్రబన్ధుర్దురాత్మవాన్
అనుద్రుతస్తయా భీతః ప్రయయౌ స్వగృహం ప్రతి ॥ ౧౭
బ్రహ్మహత్యాఽప్యనుద్రుత్య తేన సాకం గృహం యయౌ
పితరం 'రక్ష రక్షే'తి సుమతిః శరణం యయౌ ॥ ౧౮
'మా భైషీ'రితి తం ప్రోచ్య పితా రక్షితుముద్యతః
తదానీం బ్రహ్మహత్యేయం తత్రాతం ప్రత్యభాషత ॥ ౧౯

బ్రహ్మహత్యా —

'మైవ త్వం ప్రతిగృహ్ణీష్వ యజ్ఞదేవ ! ద్విజోత్తమ !
అసౌ సురాపీ స్తేయీ చ బ్రహ్మహా చాతిపాతకీ ॥ ౨౦
మాతృద్రోహీ పితృద్రోహీ భార్యాత్యాగీ చ పాతకీ
కిరాతీసఙ్గదుష్టశ్చ హ్యేనం ముఞ్చ దురాత్మకమ్ ॥ ౨౧
గృహ్ణాసి చేదిమం విప్ర ! మహాపాతకినం సుతమ్
త్వద్భార్యామస్య భార్యాఞ్చ త్వాఞ్చ పుత్రమిమం ద్విజ ! ॥
భక్షయిష్యామి వంశఞ్చ తస్మాన్ముఞ్చ సుతం త్విమమ్
ఇమం త్యజసి చేత్పుత్రం యుష్మాన్ ముఞ్చామి సామ్ప్రతమ్॥
నైకస్యార్థే కులం హన్తుం అర్హసి త్వం మహామతే ! '
ఇత్యుక్తః స తయా తత్ర యజ్ఞదేవోఽబ్రవీచ్చ తామ్ ॥ ౨౪

యజ్ఞదేవః —

'బాధతే మాం సుతస్నేహః కథమేనం పరిత్యజే'
బ్రహ్మహత్యా తదాకర్ణ్య ద్విజోక్తం తమభాషత ॥ ౨౫

బ్రహ్మహత్యా :-

'అయం హి పతితో భూత్వా వర్ణాశ్రమబహిష్కృతః
పుత్రేఽస్మిన్ మా కురు స్నేహం నిన్దితం తస్య దర్శనమ్ ॥

ఇత్యుక్త్వా బ్రహ్మహత్యా సా యజ్ఞదేవస్య పశ్యతః
తలేన ప్రజహారాస్య పుత్రం సుమతినామకమ్
రురోద 'తాత తాతే'తి పితరం ప్రబ్రువన్ ముహుః ॥ ౨౬

సుమతిం ప్రతి దుర్వాసఃకథితబ్రహ్మహత్యాముక్త్యుపాయః

రురుదుర్జనకో మాతా భార్యాఽపి సుమతేస్తదా
ఏతస్మిన్నన్తరే తత్ర దుర్వాసాః శఙ్కరాంశజః ॥ ౨౭

దిష్ట్యా సమాయయౌ యోగీ ధార్మికో మునిసత్తమః
యజ్ఞదేవోఽథ తం దృష్ట్వా మునిం రుద్రావతారకమ్॥ ౨౮

స్తుత్వా ప్రణమ్య శరణం యయాచే పుత్రకారణాత్
'దుర్వాసాస్త్వం మహాయోగిన్! సాక్షాద్దైవ శఙ్కరాంశకః ॥

త్వద్దర్శనమపుణ్యానాం భవితా న కదాచన
బ్రహ్మహా చ సురాపీ చ స్తేయీ చాభూత్సుతో మమ ॥ ౩౦

ఏనం ప్రహర్తుమాయాతా బ్రహ్మహత్యాఽపి వర్తతే
భూయాద్యథా మే పుత్రోఽయం మహాపాతకమోచితః ॥ ౩౨

ఘోరా చ బ్రహ్మహత్యేయం యథా శీఘ్రం లయం వ్రజేత్
తముపాయం వదస్వాద్య మమ పుత్రే దయాం కురు ॥ ౩౩

అయమేవ హి పుత్రో మే నాన్యోఽస్తి తనయో మునే!
అస్మిన్ మృతే తు వంశో మే సముచ్ఛిద్యేత మూలతః॥ ౩౪

తతః పితృభ్యః పిణ్డానాం దాతాఽపి న భవేద్ధ్రువమ్
తతః కృపాం కురుష్వ త్వం అస్మాసు భగవన్ మునే!' ॥౩౫

ఇత్యుక్తః స తదోవాచ దుర్వాసాః శఙ్కరాంశకః
ధ్యాత్వాఽథ సుచిరం కాలం యజ్ఞదేవం ద్విజోత్తమమ్॥ ౩౬

దుర్వాసాః —

'యజ్ఞదేవ! కృతం పాపం అతిక్రూరం సుతేన తే
నాస్య పాపస్య శాన్తిః స్యాత్ ప్రాయశ్చిత్తాయుతైరపి ॥ ౩౭

తథాఽపి తే సుతస్యాహం తస్య పాపస్య శాన్తయే
ప్రాయశ్చిత్తం వదిష్యామి శృణు నాన్యమనా ద్విజ! ॥ ౩౮

సుమతేః స్వామిపుష్కరిణీస్నానాత్ బ్రహ్మహత్యావిముక్తిః

వేఙ్కటాద్రౌ మహాపుణ్యే సర్వపాతకనాశనే
స్వామిపుష్కరిణీ చేతి వర్తతే మఙ్గళప్రదా ॥ ౩౯

స్నాతి చేత్ తవ పుత్రోఽయం పాతకాన్ముచ్యతే క్షణాత్'
ఏవం శ్రుత్వా మునేర్వాక్యం యజ్ఞదేవో మహామతిః ॥ ౪౦

పుత్రమాదాయ సుమతిం స్వామిపుష్కరిణీం గతః
స్నాపయామాస సుమతిం హత్యయా పీడితం సుతమ్ ॥ ౪౧

ఆకాశవాణీ తం విప్రం ఉవాచ మధురస్వరా
'యజ్ఞదేవ! మహాభాగ! స్నానేనానేన సువ్రత! ॥ ౪౨

పూతోఽభవత్తవ సుతః సంశయం మా కృథా ద్విజ!'
ఏవంప్రభావం తత్తీర్థం పాపవృక్షకుఠారకమ్ ॥ ౪౩

ఏవం వః కథితం విప్రాః! ఇతిహాసం పురాతనమ్
శృణ్వతాం పఠతాఞ్చాపి వాజపేయఫలం భవేత్ ॥ ౪౪

ఇతి శ్రీ స్కాన్దపురాణే శ్రీ వేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే స్వామిపుష్కరిణీ-
తీర్థమహిమానువర్ణనం నామ చతుర్థోఽధ్యాయః

——(::)——

అథ పఞ్చమోఽధ్యాయః

రామకృష్ణతీర్థమాహాత్మ్యమ్

శ్రీసూతః —

వేఙ్కటాఖ్యే మహాపుణ్యే సర్వపాతకనాశనే
కృష్ణతీర్థస్య మాహాత్మ్యం శృణుధ్వం సుసమాహితాః ॥ ౧

యత్ర మజ్జనమాత్రేణ కృతఘ్నోఽపి విముచ్యతే
పితౄన్ మాతౄః గురూంశ్చావమన్యన్తే మోహమోహితాః ॥

యే చాప్యన్యే దురాత్మానః కృతఘ్నా నిరపత్రపాః
తే సర్వే కృష్ణతీర్థేఽస్మిన్ శుద్ధ్యన్తి స్నానమాత్రతః ॥ ౩

కృష్ణనామా మునిః పూర్వం వేఙ్కటాహ్వయభూధరే
అవర్తత తపః కుర్వన్ విష్ణుం ధ్యాయన్ సమాహితః ॥ ౪

స తత్ర కల్పయామాస స్నానార్థం తీర్థముత్తమమ్
తత్ర స్నాత్వా సకృన్మర్త్యః కృతఘ్నోఽపి విముచ్యతే ॥ ౫

అత్రేతిహాసం వక్ష్యామి పురాణం పాపనాశనమ్
యస్య శ్రవణమాత్రేణ నరో ముక్తిమవాప్నుయాత్ ॥ ౬

పురా బభూవ విప్రేన్ద్రో రామకృష్ణో మహామునిః
సత్యవాక్ శీలవాన్ వాగ్మీ సర్వభూతదయాఽన్వితః ॥ ౭

శత్రుమిత్రసమో దాన్తః తపస్వీ విజితేన్ద్రియః
పరే బ్రహ్మణి నిష్ణాతో బ్రహ్మతత్త్వైకసంశ్రయః ॥ ౮

ఏవం ప్రభావః స మునిః తపస్తేపే సుదారుణమ్
స వై నిశ్చలసర్వాఙ్గః తిష్ఠన్ సర్వత్ర భూతలే ॥ ౯

పరమాణ్వన్తరం వాపి న స్వస్థానాచ్చచాల సః
స్థిత్వా తత్ర తపస్యన్తం అనేకశతవత్సరాన్ ॥ ౧౦

తం చాఽఽక్రమత వల్మీకం ఛాదితాఙ్గం చకార వై
వల్మీకాఽఽక్రాన్తదేహోఽపి రామకృష్ణో మహామునిః ॥ ౧౧

అకరోత్తప ఏవాసౌ వల్మీకం న త్వబుధ్యత
తస్మింశ్చ తప్యతి తపో వాసవో మునిపుఙ్గవే ॥ ౧౨

విసృజ్య మేఘజాలాని వర్షయామాస వేగవాన్
ఏవం దినాని సప్తాయం వవర్ష చ నిరన్తరమ్ ॥ ౧౩

ధారావర్షేణ మహతా వృష్యమాణోఽపి వై మునిః
తద్వర్షం ప్రతిజగ్రాహ నిమీలితవిలోచనః ॥ ౧౪

మహతా స్తనితేనాఽఽశు తదా బధిరయఞ్ఛ్రుతీ
వల్మీకస్యోపరిష్టాద్వై నిపపాత మహాశనిః
తస్మిన్ వర్షతి పర్జన్యే శీతవాతాదిదుఃసహే ॥ ౧౫

రామకృష్ణాఖ్యమహర్షితపఃప్రసన్నభగవదావిర్భావః

వల్మీకశిఖరం ధ్వస్తం బభూవాశనితాడితమ్
తదా ప్రాదురభూద్దేవః శఙ్ఖచక్రగదాధరః ॥ ౧౬

వినతానన్దనారూఢో వనమాలావిభూషితః
రామకృష్ణస్య తపసా తోషితో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧౭

'తపోనిధే ! రామకృష్ణ ! వేదశాస్త్రార్థపారగ !
మదావిర్భావదివసే యః స్నాతి మనుజోత్తమః ॥ ౧౮

తస్య పుణ్యఫలం వక్తుం శేషేణాపి న శక్యతే
మకరస్థే రవౌ విప్ర ! పౌర్ణమాస్యాం మహాతిథౌ ॥ ౧౯

పుష్యనక్షత్రయుక్తాయాం స్నానకాలో విధీయతే
తద్దినే స్నాతి యో మర్త్యః కృష్ణతీర్థే మహామతిః ॥ ౨౦

సర్వపాపవినిర్ముక్తః సర్వాన్ కామాన్ లభేత సః
మదావిర్భావదివసే కృష్ణతీర్థజలే శుభే ॥ ౨౧
స్నాతుం తత్ర సమాయాన్తి స్వపాపపరిశుద్ధయే
దేవాః మనుష్యాః సర్వే చ దిక్పాలాశ్చ మహౌజసః ॥ ౨౨
ఏతే సర్వే మహాత్మానః కోటిసూర్యసమప్రభాః
తే సర్వే కృష్ణతీర్థేఽస్మిన్ స్నానాత్ పూతా భవన్తి హి॥ ౨౩
త్వన్నామ్నేదం మహాతీర్థం లోకే ప్రఖ్యాతిమేష్యతి'
ఇత్యుక్త్వా శ్రీనివాసశ్చ తత్రైవాన్తరధీయత ॥ ౨౪
ఏవంప్రభావం తత్తీర్థం మహాపాపవిశోధనమ్
బుద్ధిశుద్ధిప్రదం పుంసాం సర్వైశ్వర్యప్రదాయకమ్ ॥ ౨౫
ఏవం వః కథితం విప్రాః ! కృష్ణతీర్థస్య వైభవమ్
శృణ్వతాం పఠతాఞ్చైవ విష్ణులోకప్రదాయకమ్ ॥ ౨౬

ఇతి శ్రీస్కాన్దపురాణే శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే రామకృష్ణతీర్థ మహిమానువర్ణనం నామ పఞ్చమోఽధ్యాయః

అథ షష్ఠోఽధ్యాయః

శ్రీవేఙ్కటాద్రౌ జలదానప్రశంసా

శ్రీసూతః —

వేఙ్కటాఖ్యే మహాపుణ్యే తృషార్తానాం విశేషతః
జలదానమకుర్వాణః తిర్యగ్యోనిమవాప్నుయాత్ ॥ ౧
తస్మాద్వేఙ్కటశైలేన్ద్రే యథాశక్త్యనుసారతః
జలదానం హి కర్తవ్యం సర్వేషాం జీవనం మహత్ ॥ ౨
అత్రైవోదాహరన్తీమం ఇతిహాసం పురాతనమ్
విప్రస్య గృహగోధాయాః సంవాదం పరమాద్భుతమ్ ॥ ౩

హేమాఙ్గస్య జలదానాకరణేన గృహగోధికాత్వప్రాప్తిః

పురా చేక్ష్వాకువంశేఽభూత్ హేమాఙ్గ ఇతి భూమిపః
బ్రహ్మణ్యో బ్రహ్మభూయిష్ఠో జితామిత్రో జితేన్ద్రియః ॥ ౪
యావన్తో భూమికణికాః యావన్తస్తోయబిన్దవః
యావన్త్యుడూని గగనే తావతీః గాః దదాత్యసౌ ॥ ౫
యేనేష్టయజ్ఞదర్భైశ్చ భూమిర్బార్హిష్మతీ స్మృతా
గోభూతిలహిరణ్యాద్యైః తోషితా బహవో ద్విజాః ॥ ౬
తేనాదత్తాని దానాని న విద్యన్త ఇతి శ్రుతమ్
తేనాదత్తం జలఞ్చైకం సుఖలభ్యధియా ద్విజాః ! ॥ ౭
బోధితో బ్రహ్మపుత్రేణ వసిష్ఠేన మహాత్మనా
అమూల్యం సర్వతో లభ్యం తద్దాతుః కిం ఫలం లభేత్?॥ ౮
ఇతి దుర్ధీః హేతువాదైః న జలం దత్తవాన్ విభుః
'అలభ్యదానే పుణ్యం స్యాత్' ఇత్యవాదీత్ సయుక్తికమ్ ॥ ౯
స ఆనర్చ ద్విజాన్ వ్యఙ్గాన్ దరిద్రాన్ వృత్తికర్శితాన్
నాఽనర్చ శ్రోత్రియాన్ విప్రాన్ ! బ్రహ్మజ్ఞాన్ ! బ్రహ్మవాదినః॥
'ప్రఖ్యాతాన్ పూజయిష్యన్తి సర్వం లోకాః సహార్హణైః
అనాథానామవిద్యానాం వ్యఙ్గానాఞ్చ కుటుమ్బినామ్ ॥ ౧౧
దరిద్రాణాం గతిః కా వా ? తస్మాత్తే మద్దయాఽస్పదాః'
ఇతి దుష్టేషు పాత్రేషు దత్తవాన్ కిమపి స్వకమ్ ॥ ౧౨
తేన దోషేణ మహతా చాతకత్వం త్రిజన్మసు
ఏకజన్మని గృధ్రత్వం శ్వత్వం వా సప్తజన్మసు ॥ ౧౩
ప్రాప్య పశ్చాద్గృహే జాతో భూపోఽయం గృహగోధికా
శ్రుతకీర్తేస్తు భూపస్య మిథిలాధిపతేర్ద్విజాః ! ॥ ౧౪
గృహద్వారప్రతోల్యాం స్మ వర్తతే కీటకాశనః
అష్టాశీతిషు వర్షేషు స్థితం తేన దురాత్మనా ॥ ౧౫

శ్రుతదేవపాదోదకసేవనేన హేమాఙ్గస్య జాతిస్మరణమ్

విదేహాధిపతేర్గేహం కదాచిదృషిసత్తమః
శ్రుతదేవ ఇతి ఖ్యాతః శ్రాన్తో మధ్యాహ్న ఆగతమ్ ॥ ౧౬

తం దృష్ట్వా సహసోత్థాయ జాతహర్షో నరాధిపః
మధుపర్కైః సుసమ్పూజ్య తస్య పాదావనేజనీః ॥ ౧౭

అపో మూర్ధ్నాఽవహత్ క్షిప్తైః తదోత్థిప్తైశ్చ బిన్దుభిః
దైవోపదిష్టకాలేన ప్రోక్షితా గృహగోధికా ॥ ౧౮

సద్యో జాతిస్మృతిరభూత్ కృతకర్మాఽతిదుఃఖితా
'త్రాహి త్రాహీ'తి చుక్రోశ బ్రాహ్మణం గృహమాగతమ్॥ ౧౯

తిర్యగ్జన్తురవం శ్రుత్వా బ్రాహ్మణో విస్మితోఽభవత్
'కుతః క్రోశసి గోధే! త్వం దశేయం కేన కర్మణా ॥ ౨౦

ఉపదేవోఽథ దేవో వా త్వం నృపోఽథ ద్విజోత్తమః!
కస్త్వం బ్రూహి మహాభాగ! త్వామద్యాహం సముద్ధరే' ॥

ఇత్యుక్తః స నృపః ప్రాహ శ్రుతదేవం మహాప్రభుః
'అహమిక్ష్వాకుకులజః శస్త్రవిద్యావిశారదః ॥ ౨౨

యావన్తో భూమికణికాః యావన్తస్తోయబిన్దవః
యావన్త్యుడూని గగనే తావతీః గాః అదామహమ్ ॥ ౨౩

సర్వైర్యజ్ఞైర్మయా చేష్టం పూర్తాన్యాచరితాని మే
దానాన్యపి చ దత్తాని ధర్మజాతం స్వనుష్ఠితమ్ ॥ ౨౪

తథాఽపి దుర్గతిర్జాతా న మే చోర్ధ్వగతిర్విభో!
త్రివారం చాతకత్వం మే గృధ్రత్వఞ్చైకజన్మని ॥ ౨౫

సప్తజన్మసు చ శ్వత్వం ప్రాప్తం పూర్వం మయా ద్విజ!
ధరతాఽనేన భూపేన చాఽపః పాదావనేజనీః ॥ ౨౬

బిన్దవో దూరముత్తిష్ఠాః తైః సిక్తోఽహం కథఞ్చన
తదా జన్మస్మృతిరభూత్ తేన మే హతపాప్మనః ॥ ౨౭
గోధాజన్మని భవ్యానీత్యష్టవింశతి మే ద్విజ !
దృశ్యన్తే దైవదిష్టాని బిభ్యతే జన్మభిర్భృశమ్ ॥ ౨౮
న కారణం ప్రపశ్యామి తన్మే విస్తరతో వద'
ఇత్యుక్తః స ద్విజః ప్రాహ 'జ్ఞాతం విజ్ఞానచక్షుషా ॥ ౨౯

శ్రుతదేవదత్తపుణ్యేన హేమాఙ్గస్య గోధికాత్వవిముక్తిః

శృణు భూప ! ప్రవక్ష్యామి తవ దుర్గతికారణమ్
న జలన్తు త్వయా దత్తం వేఙ్కటాహ్వాయభూధరే ॥ ౩౦
తజ్జలం సులభం మత్వా న మౌల్యమితి నిశ్చితః
నాధ్వగానాం ద్విజాతీనాం ఘర్మకాలేఽప్యజానతా ॥ ౩౧
తథా పాత్రం సముత్సృజ్య హ్యపాత్రే ప్రతిపాదితమ్
జ్వలన్తమగ్నిముత్సృజ్య న హి భస్మని హూయతే ॥ ౩౨
తులసీం తు సముత్సృజ్య బృహతీ పూజ్యతే ను కిమ్ ?
అనాథవ్యఙ్గపఙ్గుత్వం న ప్రయోజకతామియాత్ ॥ ౩౩
పఙ్గ్వాద్యా యేఽప్యనాథా హి దయాపాత్రం హి కేవలమ్
తపోనిష్ఠా జ్ఞాననిష్ఠాః శ్రుతిశాస్త్రపరాయణాః ॥ ౩౪
విష్ణురూపాః సదా పూజ్యాః నేతరే తు కదాచన
తత్రాపి జ్ఞానినోఽత్యర్థం ప్రియా విష్ణోః సదైవ హి ॥ ౩౫
జ్ఞానినామపి భూపాల ! విష్ణురేవ సదా ప్రియః
తస్మాత్జ్ఞానీ సదా పూజ్యః పూజ్యాత్ పూజ్యతరః స్మృతః ॥
న జలన్తు త్వయా దత్తం సాధవో వా న సేవితాః
తేన తే దుర్గతిశ్చేయం ప్రాప్తా చేక్ష్వాకునన్దన ! ॥ ౩౭

వేఙ్కటాద్రౌ కృతం పుణ్యం తుభ్యం దాస్యామి శాన్తయే
భూతం భవ్యం భవత్ తేన కర్మజాతం విజేష్యసి' ॥ ౩౮
ఇత్యుక్త్వాఽప ఉపస్పృశ్య దదౌ పుణ్యమనుత్తమమ్
యద్దత్తం బ్రాహ్మణే వాపి స్నానం చైకదినే కృతమ్ ॥ ౩౯
తేన ధ్వస్తాఖిలాగస్తు త్యక్త్వా చ గృహగోధికా
రూపం కర్మోచితం ఘోరం సద్యోఽదృశ్యత పూరుషః॥ ౪౦
దివ్యం విమానమారూఢో దివ్యస్రగ్వస్త్రభూషణః
పశ్యతామేవ సాధూనాం మైథిలస్య గృహాన్తరే ॥ ౪౧
బద్ధాఞ్జలిపుటో భూత్వా పరిక్రమ్య ప్రణమ్య చ
అనుజ్ఞాతో యయౌ రాజా స్తూయమానోఽమరైర్దివమ్॥ ౪౨
తత్ర భుక్త్వా మహాభోగాన్ వర్షాయుతమతన్ద్రితః
స ఏవ చేక్ష్వాకుకులే కకుత్స్థోఽభూన్మహారథః ॥ ౪౩
సప్తద్వీపమహీపాలో బ్రహ్మణ్యః సాధుసమ్మతః
దేవేన్ద్రస్య సఖా విష్ణోః అంశ ఏవం మహాప్రభుః ॥ ౪౪
బోధితస్తు వసిష్ఠేన సర్వాన్ ధర్మాన్ మనోహరాన్
అనుష్ఠాయాఖిలాన్ రాజా తేన ధ్వస్తాశుభాదికః ॥ ౪౫
దివ్యం జ్ఞానం సమాసాద్య విష్ణోః సాయుజ్యమాప్తవాన్
తస్మాద్వేఙ్కటశైలేన్ద్రః పుణ్యపాపవినాశనః ॥ ౪౬
తస్మింశ్చ జలదానన్తు విష్ణులోకప్రదాయకమ్
ఏవం వః కథితం విప్రాః ! జలదానస్య వైభవమ్
వేఙ్కటాద్రౌ మహాపుణ్యే సర్వపాతకనాశనే ॥ ౪౭

ఇతి శ్రీస్కాన్దపురాణే శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే జలదానవైభవ-
వర్ణనం నామ షష్ఠోఽధ్యాయః

అథ సప్తమోఽధ్యాయః

శ్రీవేఙ్కటాచలక్షేత్రాదివర్ణనమ్

శ్రీసూతః —

వేఙ్కటాద్రేస్తు మాహాత్మ్యం భూయోఽపి ప్రవదామ్యహమ్
యుష్మాకం సావధానేన శృణుధ్వం సుసమాహితాః ! ॥ ౧

పృథివ్యాం యాని తీర్థాని బ్రహ్మాణ్డాన్తర్గతాని చ
తాని సర్వాణి వర్తన్తే వేఙ్కటాఽహ్వయభూధరే ॥ ౨

తస్మిన్ నగోత్తమే పుణ్యే వసన్తం పురుషోత్తమమ్
శఙ్ఖచక్రధరం దేవం పీతామ్బరధరం శుభమ్ ॥ ౩

కౌస్తుభాలఙ్కృతోరస్కం భక్తానామభయప్రదమ్
దేవదేవం విశాలాక్షం వేదవేద్యం సనాతనమ్ ॥ ౪

అఙ్గకోసలకర్ణాటకాశీగుర్జరదేశగాః
చోళకేరళపాణ్డ్యాదిసర్వదేశసముద్భవాః ॥ ౫

సకుటుమ్బాశ్చ సేవార్థం ఆయాన్తి ప్రతివత్సరమ్
దేవాశ్చ ఋషయః సిద్ధాః యోగినః సనకాదయః ॥ ౬

యే భాద్రపదమాసే తు వేఙ్కటేశమహోత్సవే
సేవాం కుర్వన్తి తే సర్వే నిష్పాపా ఉత్తమోత్తమాః ॥ ౭

తత్ర శ్రీవేఙ్కటేశస్య బ్రహ్మా లోకపితామహః
చకార కన్యామాసే తు ధ్వజారోహమహోత్సవమ్ ॥ ౮

ప్రతివర్షఞ్చ తత్సేవానిమిత్తం సర్వమానవాః
సర్వే దేవాశ్చ గన్ధర్వాః సిద్ధాః సాధ్యా మహౌజసః ॥ ౯

బ్రహ్మోత్సవే భగవతః సమాయాన్తి ద్విజోత్తమాః !
విద్యానాం వేదవిద్యేవ మన్త్రాణాం ప్రణవో యథా ॥ ౧౦

ప్రాణవత్ ప్రియవస్తూనాం ధేనూనాం కామధేనువత్
తథా వేఙ్కటశైలేన్ద్రః క్షేత్రాణాముత్తమోత్తమః ॥ ౧౧

శేషవత్ సర్వనాగానాం పక్షిణాం గరుడో యథా
దేవానాన్తు యథా విష్ణుః వర్ణానాం బ్రాహ్మణో యథా ॥ ౧౨

తథా వేఙ్కటశైలేన్ద్రః క్షేత్రాణాముత్తమోత్తమః
భూరుహాణాం సురతరుః భార్యేవ సుహృదాం యథా ॥ ౧౩

తీర్థానాన్తు యథా గఙ్గా తేజసాన్తు రవిర్యథా
తథా వేఙ్కటశైలేన్ద్రః క్షేత్రాణాముత్తమోత్తమః ॥ ౧౪

ఆయుధానాం యథా వజ్రం లోహానాం కాఞ్చనం యథా
వైష్ణవానాం యథా రుద్రో రత్నానాం కౌస్తుభో యథా ॥ ౧౫

తథా వేఙ్కటశైలేన్ద్రః క్షేత్రాణాముత్తమోత్తమః
స్నానేన సదృశో లోకే విష్ణుప్రీతివివర్ధనః ॥ ౧౬

న మాధవసమో మాసో న కృతేన సమం యుగమ్
న చ వేదసమం శాస్త్రం న తీర్థం గఙ్గయా సమమ్ ॥ ౧౭

న జలేన సమం దానం న సుఖం భార్యయా సమమ్
న కృషేస్తు సమం విత్తం న లాభో జీవితాత్ పరః ॥ ౧౮

న తపోఽనశనాదన్యత్ న దానాత్ పరమం సుఖమ్
న ధర్మస్తు దయాతుల్యో న జ్యోతిశ్చక్షుషా సమమ్ ॥ ౧౯

న తృప్తిరశనాత్ తుల్యా న వాణిజ్యం కృషేః సమమ్
న ధర్మేణ సమం మిత్రం న సత్యేన సమం యశః
యథా తథా భగవతః స్థానేన సదృశం న హి ॥ ౨౦

యత్కీర్తనం సకలపాపహరం మునీన్ద్రైః
యద్వన్దనం సకలసౌఖ్యదమేవ లోకే ।
యాత్రాఽపి యం ప్రతి సురైరపి పూజనీయా
తాదృఙ్ మహాన్ భవతి వేఙ్కటశైలముఖ్యః ॥

తస్యానుభావం ప్రవదామి భూయః సమస్తతీర్థాని వసన్తి యత్ర
ఏవం సమస్తేషు చ ముఖ్యతీర్థం శ్రీస్వామినామాస్తి సరోవరం తత్॥

మాహాత్మ్యమేతస్య మయోచ్యతే కథం
యత్పశ్చిమే రోధసి భూవరాహః ।
ఆలిఙ్గ్య కాన్తామతిసౌమ్యమూర్తిః
విరాజతే విశ్వజనోపకారీ ॥ ౨౩

శ్రీస్వామిపుష్కరిణ్యాశ్చ దక్షిణే వేఙ్కటేశ్వరః
ఆలిఙ్గితవపుర్లక్ష్మ్యా వరదో వర్తతే చిరమ్ ॥ ౨౪
ఏవం వః కథితం విప్రాః! క్షేత్రమాహాత్మ్యమ్
యః శృణోతి సదా భక్త్యా విష్ణులోకే మహీయతే ॥ ౨౫

ఇతి శ్రీస్కాన్దపురాణే శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే క్షేత్రమహిమాను-
వర్ణనం నామ సప్తమోఽధ్యాయః

అథ అష్టమోఽధ్యాయః

శ్రీవేఙ్కటేశ్వరవైభవవర్ణనమ్

శ్రీసూతః —

అథేదానీం ప్రవక్ష్యామి వేఙ్కటేశ్వరవైభవమ్
యచ్ఛ్రుత్వా సర్వపాపేభ్యో ముచ్యతే నాత్ర సంశయః ॥ ౧
శ్రీవేఙ్కటేశ్వరం దేవం యః పశ్యతి సకృన్నరః
స నరో ముక్తిమాప్నోతి విష్ణుసాయుజ్యమాప్నుయాత్ ॥ ౨
దశవర్షైస్తు యత్పుణ్యం క్రియతే తు కృతే యుగే
త్రేతాయామేకవర్షేణ యత్పుణ్యం సాధ్యతే నృభిః ॥ ౩
ద్వాపరే పఞ్చమాసేన తత్ దినేన కలౌ యుగే
తత్ఫలం కోటిగుణితం నిమిషే నిమిషే నృణామ్ ॥ ౪

నిఃసన్దేహం భవేదేవం శ్రీనివాసవిలోకినామ్
శ్రీవేఙ్కటేశ్వరే దేవే తీర్థాని సకలాన్యపి ॥ ౫
విద్యన్తే సర్వదేవాశ్చ మునయః పితరస్తథా
ఏకకాలం ద్వికాలం వా త్రికాలం సర్వదైవ వా ॥ ౬
యే స్మరన్తి మహాదేవం శ్రీనివాసం విముక్తిదమ్
కీర్తయన్త్యథవా విప్రాః ! తే ముక్తాః పాపపఞ్జరాత్ ॥ ౭
నారాయణం పరం దేవం వేఙ్కటేశం ప్రయాన్తి వై
పూజితం శఙ్ఖరాజేన సచ్చిదానన్దవిగ్రహమ్ ॥ ౮
తస్య స్మరణమాత్రేణ యమపీడాఽపి నో భవేత్
శ్రీనివాసం మహాదేవం యేఽర్చయన్తి సకృన్నరాః ॥ ౯
కిం దానైః కిం వ్రతైస్తేషాం కిం తపోభిః కిమధ్వరైః ?
వేఙ్కటేశం పరం దేవం యో న చిన్తయతి క్షణమ్ ॥ ౧౦
అజ్ఞానీ స చ పాపీ స్యాత్ స మూకో బధిరస్తథా
స జడోఽన్ధశ్చ విజ్ఞేయః ఛిద్రం తస్య సదా భవేత్ ॥ ౧౧
శ్రీనివాసే మహాదేవే సకృద్దృష్టే మునీశ్వరాః !
కిం కాశ్యా గయయా చైవ ప్రయాగేనాపి కిం ఫలమ్ ? ॥ ౧౨
దుర్లభం ప్రాప్య మానుష్యం మానవా ఇహ భూతలే
వేఙ్కటేశం పరం దేవం యే పశ్యన్త్యర్చయన్తి వా ॥ ౧౩
జన్మ తేషాం హి సఫలం తే కృతార్థాశ్చ నేతరే
వేఙ్కటేశే పరే దేవే దృష్టే వా పూజితేఽపి వా ॥ ౧౪
శమ్భునా బ్రహ్మణా కిం వా ? శక్రేణాప్యఖిలామరైః ?
వేఙ్కటేశే మహాదేవే భక్తియుక్తాశ్చ యే నరాః ॥ ౧౫
తేషాం ప్రణామస్మరణపూజాయుక్తాస్తు యే నరాః
న తే పశ్యన్తి దుఃఖాని నైవ యాన్తి యమాఽలయమ్ ॥ ౧౬

బ్రహ్మహత్యాసహస్రాణి సురాపానాయుతాని చ
దృష్టే నారాయణే దేవే విలయం యాన్తి కృత్స్నశః ॥ ౧౭

యే వాఞ్ఛన్తి సదా భోగం రాజ్యఞ్చ త్రిదశాలయే
వేఙ్కటాద్రినివాసం తే ప్రణమన్తు సకృన్ముదా ॥ ౧౮

యాని కాని చ పాపాని జన్మకోటికృతాని చ
తాని సర్వాణి నశ్యన్తి వేఙ్కటేశ్వరదర్శనాత్ ॥ ౧౯

సమ్పర్కాత్ కౌతుకాల్లోభాత్ భయాద్వాఽపి చ సంస్మరన్
వేఙ్కటేశం మహాదేవం నేహాముత్ర చ దుఃఖభాక్ ॥ ౨౦

వేఙ్కటాచలదేవేశం కీర్తయన్నర్చయన్నపి
అవశ్యం విష్ణుసారూప్యం లభతే నాత్ర సంశయః ॥ ౨౧

యథైధాంసి సమిద్ధోఽగ్నిః భస్మసాత్ కురుతే క్షణాత్
తథా పాపాని సర్వాణి వేఙ్కటేశ్వరదర్శనాత్ ॥ ౨౨

వేఙ్కటేశ్వరదేవస్య భక్తిరష్టవిధా స్మృతా
తద్భక్తజనవాత్సల్యం తత్పూజాపరితోషణమ్ ॥ ౨౩

స్వయం తత్పూజనం భక్త్యా తదర్థే దేహచేష్టితమ్
తన్మాహాత్మ్యకథావాంశ్చ శ్రవణేష్వాదరస్తథా ॥ ౨౪

స్వరనేత్రశరీరేషు వికారస్ఫురణం తథా
శ్రీనివాసస్య దేవస్య స్మరణం సతతం తథా ॥ ౨౫

వేఙ్కటాద్రినివాసం తం ఆశ్రిత్యైవోపజీవనమ్
ఏవమష్టవిధా భక్తిః యస్మిన్ మ్లేచ్ఛేఽపి వర్తతే ॥ ౨౬

స ఏవ ముక్తిమాప్నోతి శౌనకాద్యా మహౌజసః ।
భక్త్యా త్వనన్యయా ముక్తిః బ్రహ్మజ్ఞానేన నిశ్చితా
వేదాన్తశాస్త్రశ్రవణాత్ యతీనామూర్ధ్వరేతసామ్ ॥ ౨౭

సా చ ముక్తిర్వినా జ్ఞానం వేదాన్తశ్రవణోద్భవమ్
యత్యాశ్రమం వినా విప్రాః విరక్తిఞ్చ వినా తథా ॥ ౨౮
సర్వేషాఞ్చైవ వర్ణానాం అఖిలాశ్రమిణామపి
వేఙ్కటేశ్వరదేవస్య దర్శనాదేవ కేవలమ్ ॥ ౨౯
అపునర్భవదా ముక్తిః భవిష్యత్యవిలమ్బితమ్
కృమికీటాశ్చ దేవాశ్చ మునయశ్చ తపోధనాః ॥ ౩౦
తుల్యా వేఙ్కటశైలేన్ద్రే శ్రీనివాసప్రసాదతః
పాపం కృతం మయాఽనేకం ఇతి మా క్రియతాం భయమ్ ॥
మా గర్వః క్రియతాం పుణ్యం మయాకారీతి వా జనైః
వేఙ్కటేశే మహాదేవే శ్రీనివాసే విలోకితే ॥ ౩౨
న న్యూనా నాధికాశ్చ స్యుః కిన్తు సర్వే మహాజనాః
వేఙ్కటాఖ్యే మహాపుణ్యే సర్వపాతకనాశనే ॥ ౩౩
శ్రీనివాసం పరం దేవం యః పశ్యతి సభక్తికమ్
న తేన తుల్యతామేతి చతుర్వేద్యపి భూతలే ॥ ౩౪
వేఙ్కటేశ్వరదేవేశం యః పూజయతి భక్తితః
స కోటికులసంయుక్తః ప్రయాతి హరిమన్దిరమ్ ॥ ౩౫
శ్రీనివాసాచ్చ న సమం నాధికం పుణ్యమస్తి వై
వేఙ్కటాద్రినివాసం తు ద్వేష్టి యో మోహమాస్థితః ॥ ౩౬
బ్రహ్మహత్యాఽయుతం తేన కృతం నరకకారణమ్
తత్సంభాషణమాత్రేణ మానవో నరకం వ్రజేత్ ॥ ౩౭
శ్రీనివాసపరా వేదాః శ్రీనివాసపరా మఖాః
శ్రీనివాసపరాః సర్వే తస్మాదన్యన్న విద్యతే ॥ ౩౮
అన్యత్సర్వం పరిత్యజ్య శ్రీనివాసం సమాశ్రయేత్
సర్వయజ్ఞతపోదానతీర్థస్నానే తు యత్ఫలమ్ ॥ ౩౯

తత్ఫలం కోటిగుణితం శ్రీనివాసస్య సేవయా
వేఙ్కటాద్రినివాసస్థం చిన్తయన్ ఘటికాద్వయమ్ ॥ ४०
కులైకవింశతిం ధృత్వా విష్ణులోకే మహీయతే
స్వామిపుష్కరిణీతీర్థే స్నానం దేవస్య దర్శనమ్ ॥ ४१
యది లభ్యేత వై పుంసాం కిం గఙ్గాజలసేవయా ?
వేఙ్కటేశం పరం దేవం యః కదాఽపి న పశ్యతి ॥ ४२
సఙ్కరః స తు విజ్ఞేయో న పితుర్బీజసమ్భవః
తస్మాత్ సర్వప్రయత్నేన వేఙ్కటేశో దయానిధిః ॥ ४३
ద్రష్టవ్యోఽతిప్రయత్నేన పరలోకేచ్ఛయా ద్విజాః !
ఏవం వః కథితం విప్రాః ! వేఙ్కటేశస్య వైభవమ్ ॥ ४४
యస్త్వేతత్ శృణుయాన్నిత్యం పఠతే చ సభక్తికమ్
స వై వేఙ్కటనాథస్య సేవాఫలమవాప్నుయాత్ ॥ ४५

ఇతి శ్రీస్కాన్దపురాణే శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే వేఙ్కటేశ్వర
వైభవానువర్ణనం నామ అష్టమోఽధ్యాయః

అథ నవమోఽధ్యాయః

బ్రహ్మాదీనాం నైరన్తర్యేణ వేఙ్కటాచలే స్థితివర్ణనమ్

శ్రీసూతః—

అథాతః సమ్ప్రవక్ష్యామి వేఙ్కటాచలవైభవమ్
యుష్మాకం సావధానేన శృణుధ్వం సుసమాహితాః ॥ १
లక్షకోటిసహస్రాణి సరాంసి సరితస్తథా
సముద్రాశ్చ మహాపుణ్యాః వనాన్యప్యాశ్రమా అపి ॥ २
పుణ్యాని క్షేత్రజాతాని వేదారణ్యాదికాని చ
మునయశ్చ వసిష్ఠాద్యాః సిద్ధచారణకిన్నరాః ॥ ३

లక్ష్మ్యా సహ ధరణ్యా చ భగవాన్ మధుసూదనః
సావిత్ర్యా చ సరస్వత్యా సహైవ చతురాననః ॥ ४
పార్వత్యా సహ దేవేశః త్ర్యమ్బకస్త్రిపురాన్తకః
హేరమ్బషణ్ముఖాద్యాశ్చ దేవాః సేన్ద్రపురోగమాః ॥ ౫
ఆదిత్యాదిగ్రహాశ్చైవ తథాఽష్టవసవో ద్విజాః ।
పితరో లోకపాలాశ్చ తథాఽన్యే దేవతాగణాః ॥ ౬
మహాపాతకసఙ్ఘానాం నాశనే లోకపావనే
దివా నిశం వసన్త్యన్తః వేఙ్కటాచలమూర్ధని ॥ ౭
తస్య దర్శనమాత్రేణ బుద్ధిసౌఖ్యం నృణాం భవేత్
తన్మూర్ధని కృతావాసాః సిద్ధచారణయోషితః ॥ ౮
పూజయన్తి సదాకాలం వేఙ్కటేశం కృపానిధిమ్
కోటయో బ్రహ్మహత్యానాం అగమ్యాగమకోటయః
అఙ్గలగ్నా వినశ్యన్తి వేఙ్కటాచలమారుతైః ॥ ౯

శ్రీవేఙ్కటాచలారోహణసమయానుసన్ధానక్రమః

వేఙ్కటాద్రిం గిరిం తన్తు ప్రార్థయేత్ పుణ్యవర్ధనమ్
'స్వర్ణాచల ! మహాపుణ్య ! సర్వదేవనిషేవిత ! ॥ ౧౦
బ్రహ్మాదయోఽపి యం దేవాః సేవన్తే శ్రద్ధయా సహ
తం భవన్తమహం పద్భ్యాం ఆక్రమేయం నగోత్తమ ! ॥ ౧౧
క్షమస్వ తదఘం మేఽద్య దయయా పాపచేతసః
త్వన్మూర్ధని కృతాఽఽవాసః మాధవం దర్శయస్వ మే' ॥ ౧౨
ప్రార్థయిత్వా నరస్త్వేవం వేఙ్కటాద్రిం నగోత్తమమ్
తతో మృదుపదం గచ్ఛేత్ పావనం వేఙ్కటాచలమ్ ॥ ౧౩
వేఙ్కటాద్రౌ మహాపుణ్యే సర్వపాతకనాశనే
స్వామిపుష్కరిణీతీర్థే స్నాత్వా నియమపూర్వకమ్ ॥ ౧౪

పిణ్డదానం తతః కుర్యాత్ అపి సర్షపమాత్రకమ్
శమీదలసమానాన్వా దద్యాత్ పిణ్డాన్ పితౄన్ ప్రతి
స్వర్గస్థా మోక్షమాయాన్తి స్వర్గం నరకవాసినః ॥ ౧౫

పాపవినాశనాఖ్య తీర్థమాహాత్మ్యమ్

తతస్తస్యోపరి మహత్ సర్వలోకేషు విశ్రుతమ్
సర్వతీర్థోత్తమం పుణ్యం నామ్నా పాపవినాశనమ్ ॥ ౧౬
అస్తి పుణ్యతమే విప్రాః! పవిత్రే వేఙ్కటాచలే
యస్య సంస్మరణాదేవ గర్భవాసో న విద్యతే ॥ ౧౭
తత్ప్రాప్య తు నరః స్నాయాత్ స్వామితీర్థస్య చోత్తరే
తత్ర స్నానాన్నరా యాన్తి వైకుణ్ఠం నాత్ర సంశయః ॥ ౧౮

ఋషయః —

సూత! పాపవినాశాఖ్యతీర్థస్య బ్రూహి వైభవమ్
వ్యాసేన బోధితస్త్వం హి వేత్సి సర్వం మహామునే! ॥ ౧౯

శ్రీసూతః —

బ్రహ్మాఽశ్రమపదే వృత్తాం పార్శ్వే హిమవతః శుభే
వక్ష్యామి బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠాః! యుష్మాకన్తు కథాం శుభామ్॥
తదాశ్రమపదం పుణ్యం బ్రహ్మాఽశ్రమపదం శుభమ్
నానావృక్షసమాకీర్ణం పార్శ్వే హిమవతః శుభే ॥ ౨౦
బహుగుల్మలతాఽఽకీర్ణం మృగద్విపనిషేవితమ్
సిద్ధచారణసఙ్ఘుష్టం రమ్యం పుష్పితకాననమ్ ॥ ౨౨
యతిభిర్బహుభిః కీర్ణం తాపసైరుపశోభితమ్
బ్రాహ్మణైశ్చ మహాభాగైః సూర్యజ్వలనసన్నిభైః ॥ ౨౩
నియమవ్రతసమ్పన్నైః సమాకీర్ణం తపస్విభిః
దీక్షితైర్యాగశీలైశ్చ యతాహారైః కృతాఽత్మభిః ॥ ౨౪

వేదాధ్యయనసమ్పన్నైః వైదికైః పరివేష్టితమ్
వర్ణిభిశ్చ గృహస్థైశ్చ వానప్రస్థైశ్చ భిక్షుభిః ॥ ॥ ౨౫
స్వాశ్రమాచారనిరతైః స్వవర్ణోక్తవిధాయిభిః
వాలఖిల్యైశ్చ ఋషిభిః సమన్తాత్పరివేష్టితమ్ ॥ ౨౬

దృఢమత్యాఖ్యశూద్రవృత్తాన్తః

తత్రాఽఽశ్రమే పురా కశ్చిత్ శూద్రో దృఢమతిర్ద్విజాః !
సాహసీ బ్రాహ్మణాభ్యాశం ఆజగామ ముదాఽన్వితః ॥ ౨౭
ఆగతో హ్యాశ్రమపదం పూజితశ్చ తపస్విభిః
నామ్నా దృఢమతిః శూద్రః సాష్టాఙ్గం ప్రణనామ వై ॥ ౨౮
తాన్ స దృష్ట్వా మునిగణాన్ దేవకల్పాన్ మహౌజసః
కుర్వతో వివిధాన్ యజ్ఞాన్ సమ్ప్రహృష్యత శూద్రకః ॥ ౨౯
అథాస్య బుద్ధిరభవత్ తపః కర్తుమనుత్తమమ్
తతోఽబ్రవీత్ కులపతిం మునిమాగత్య తాపసమ్ ॥ ౩౦

దృఢమతిః —

'తపోధన ! నమస్తేఽస్తు రక్ష మాం కరుణానిధే !
తవ ప్రసాదాదిచ్ఛామి యాగం కర్తుం ప్రసీద మే' ॥ ౩౧
ఏవముక్తస్తు శూద్రేణ తమాహ బ్రాహ్మణస్తదా

దృఢమతిం ప్రతి కులపత్యాఖ్యమున్యుపదిష్టశూద్రధర్మాః

కులపతిః —

'యాగే దీక్షయితుం శక్యో న శూద్రో హీనజన్మభాక్ ॥ ౩౨
శ్రూయతే యది తే బుద్ధిః శుశ్రూషానిరతో భవ
ఉపదేశో న కర్తవ్యో జాతిహీనస్య కర్హిచిత్ ॥ ౩౩
ఉపదేశే మహాన్ దోష ఉపాధ్యాయస్య విద్యతే
నాధ్యాపయేత్ బుధః శూద్రం తథా నైవ చ యాజయేత్ ॥ ౩౪

న పాఠయేత్ తథా శూద్రం శాస్త్రం వ్యాకరణాదికమ్
కావ్యం వా నాటకం వాఽపి తథాఽలఙ్కారమేవ వా ॥ ౩౫
పురాణమితిహాసఞ్చ శూద్రం నైవ తు పాఠయేత్
యది చోపదిశేద్విప్రః శూద్రస్యైతాని కర్హిచిత్ ॥ ౩౬
త్యజేయుర్బ్రాహ్మణా విప్రం తం గ్రామాద్బ్రహ్మసఙ్కులాత్
శూద్రాయ చోపదేష్టారం ద్విజం చణ్డాలవత్త్యజేత్ ॥ ౩౭
శూద్రం చాక్షరసంయుక్తం దూరతః పరివర్జయేత్
తచ్ఛుశ్రూషస్వ భద్రం తే బ్రాహ్మణాఞ్ఛ్రద్ధయా సహ ॥ ౩౮
శూద్రస్య ద్విజశుశ్రూషా మన్వాదిభిరుదీరితా
న హి నైసర్గికం కర్మ పరిత్యక్తుం త్వమర్హసి' ॥ ౩౯
ఏవముక్తః స మునినా స శూద్రోఽచిన్తయత్తదా
'కిం కర్తవ్యం మయా త్వద్య వ్రతే శ్రద్ధా హి మే పరా ॥ ౪౦
యథా స్యాన్మమ సుజ్ఞానం యతిష్యేఽహం తథాఽద్య వై'
ఇతి నిశ్చిత్య మనసా శూద్రో దృఢమతిస్తదా ॥ ౪౧
గత్వాఽఽశ్రమపదాత్ దూరం కృతవానుటజం శుభమ్
తత్ర వై దేవతాఽగారం పుణ్యాన్యాయతనాని చ ॥ ౪౨
పుష్పారామాదికఞ్చాపి తటాకఖననాదికమ్
శ్రద్ధయా కారయామాస తపఃసిద్ధ్యర్థమాత్మనః ॥ ౪౩
అభిషేకాంశ్చ నియమాన్ ఉపవాసాదికానపి
బలిం కృత్వా చ హుత్వా చ దైవతాన్యభ్యపూజయత్ ॥ ౪౪
సఙ్కల్పనియమోపేతః ఫలాఽఽహారో జితేన్ద్రియః
నిత్యం కన్దైశ్చ మూలైశ్చ పుష్పైరపి తథా ఫలైః ॥ ౪౫
అతిథీన్ పూజయామాస యథావత్ సముపాగతాన్
ఏవం హి సుమహాన్ కాలో వ్యతిచక్రామ తస్య వై ॥ ౪౬

దృఢమతయే సుమత్యాఖ్యవిప్రప్రకాశితకర్మానుష్ఠానక్రమః

అథాఽఽశ్రమమగాత్తస్య సుమతిర్నామ నామతః
ద్విజో భర్గకులోద్భూతః సత్యవాదీ జితేన్ద్రియః ॥ ౪౭
స్వాగతైర్మునిమారాధ్య తోషయిత్వా ఫలాదికైః
కథయన్త్యేవ కథాః పుణ్యాః కుశలం పర్యపృచ్ఛత ॥ ౪౮
ఇత్థం సమ్ప్రీతి పాద్యాద్యైః ఉపచారైస్తు పూజితః
ఆశీర్భిరభినన్ద్యైనం ప్రతిగృహ్య చ సత్క్రియామ్ ॥ ౪౯
తమాపృచ్ఛత్ ప్రహృష్టాత్మా స్వాఽఽశ్రమం పునరాయయౌ
ఏవం దినేదినే విప్రః శూద్రేఽస్మిన్ పక్షపాతవాన్॥ ౫౦
ఆగచ్ఛదాశ్రమం తస్య ద్రష్టుం తం శూద్రయోనిజమ్
బహుకాలం ద్విజస్యాభూత్ సంసర్గః శూద్రయోనినా ॥ ౫౧
స్నేహస్య వశమాపన్నః శూద్రోక్తం నాతిచక్రమే
అథాఽఽగతం ద్విజం శూద్రః ప్రాహ స్నేహవశీకృతమ్ ॥
హవ్యకవ్యవిధానం మే బ్రూహి త్వం తు గురుర్మతః
ఏవముక్తః స శూద్రేణ సర్వమేతదుపాఽఽదిశత్ ॥ ౫౩
కారయామాస శూద్రస్య పితృకార్యాదికం తదా
పితృకార్యే కృతే తేన విసృష్టః స ద్విజోత్తమః ॥ ౫౪

శూద్రస్య వైదికకర్మోపదేశేన సుమత్యనుభూతదుర్గతిః

అథ దీర్ఘేణ కాలేన పోషితః శూద్రయోనినా
త్యక్తో విప్రగణైః సోఽయం పఞ్చత్వమగమత్ ద్విజః॥ ౫౫
వైవస్వతభటైర్నీత్వా పాతితో నరకేష్వపి
కల్పకోటిసహస్రాణి కల్పకోటిశతాని చ ॥ ౫౬
భుక్త్వా క్రమేణ నరకాన్ తదన్తే స్థావరోఽభవత్
గర్దభస్తు తతో జజ్ఞే విడ్వరాహస్తతః పరమ్ ॥ ౫౭

జజ్ఞేఽథ సారమేయోఽసౌ పశ్చాద్వాయసతాం గతః
అథ చణ్డాలతాం ప్రాప్య శూద్రయోనిమగాత్తతః ॥ ౫౮
గతవాన్ వైశ్యతాం పశ్చాత్ క్షత్రియస్తదనన్తరమ్
ప్రబలైర్బాధ్యమానోఽసౌ బ్రాహ్మణో వై తదాఽభవత్ ॥
ఉపనీతః స పిత్రా తు వర్షే గర్భాష్టమే ద్విజః
వర్తమానః పితుర్గేహే స్వాచారాభ్యాసతత్పరః ॥ ౬౦
గచ్ఛన్ కదాచిద్గహనే గృహీతో బ్రహ్మరక్షసా
రుదన్ భ్రమన్ స్ఖలన్ మూఢః ప్రలపన్ ప్రహసన్నసౌ ॥
శశ్వద్ధాహేతి చ వదన్ వైదికం కర్మ సోఽత్యజత్
దృష్ట్వా సుతం తథాభూతం పితా దుఃఖేన పీడితః ॥ ౬౨
సుతమాదాయ చ స్నేహాత్ అగస్త్యం శరణం యయౌ
సువర్ణముఖరీతీరే తపస్యన్తం శివాగ్రతః ॥ ౬౩
భక్త్యా మునిం ప్రణమ్యాసౌ పితా తస్య సుతస్య వై
తస్మై నివేదయామాస స్వపుత్రస్య విచేష్టితమ్ ॥ ౬౪

అగస్త్యోక్త్యా దుర్గత్యపనోదనార్థం సుమతేర్వేఙ్కటాద్రిగమనమ్

అబ్రవీచ్చ తదా విప్రః కుమ్భజం మునిపుఙ్గవమ్
'ఏష మే తనయో బ్రహ్మన్! గృహీతో బ్రహ్మరక్షసా॥ ౬౫
సుఖం న లభతే బ్రహ్మన్! రక్ష తం కరుణాదృశా
నాస్తి మే తనయోఽప్యన్యః పితౄణామృణముక్తయే॥ ౬౬
తస్య పీడావినాశార్థం ఉపాయం బ్రూహి కుమ్భజ!
త్వత్సమస్త్రిషు లోకేషు తపఃశీలో న విద్యతే ॥ ౬౭
త్వాం వినాఽస్య పరిత్రాతా న మే పుత్రస్య విద్యతే
పుత్రే దయాం కురు గురో! దయాశీలా హి సాధవః ॥

శ్రీసూతః —

ఏవముక్తస్తదా తేన కుమ్భజో ధ్యానమాస్థితః
ధ్యాత్వా తు సుచిరం కాలం అబ్రవీత్ బ్రాహ్మణం తతః ॥ ౧౯

అగస్త్యః —

'పూర్వజన్మని తే పుత్రో బ్రాహ్మణోఽయం మహామతే !
సుమతిర్నామ విప్రోఽయం మతిం శూద్రాయ వై దదౌ ॥ ౨౦
కర్మాణి వైదికాన్యేష సర్వాణ్యుపదిదేశ వై
అతోఽయం నరకాన్ భుక్త్వా కల్పకోటిసహస్రకమ్ ॥ ౨౧
జాతో భువి తదన్తేషు స్థావరాదిషు యోనిషు
ఇదానీం బ్రాహ్మణో జాతః కర్మశేషేణ తే సుతః ॥ ౨౨
యమేన ప్రేషితేనాత్ర గృహీతో బ్రహ్మరక్షసా
క్రూరేణ పాతకేనాద్య పూర్వజన్మకృతేన వై ॥ ౨౩
ఉపాయం తే ప్రవక్ష్యామి బ్రహ్మరక్షోవినాశనే
శృణుష్వ శ్రద్ధయా యుక్తః సమాధాయ చ మానసమ్ ॥ ౨౪
సువర్ణముఖరీతీరే ఋషిసఙ్ఘనిషేవితే
వర్తతే దైవతైః సేవ్యః పావనో వేఙ్కటాచలః ॥ ౨౫
తస్యోపరి మహాతీర్థం నామ్నా పాపవినాశనమ్
అస్తి పుణ్యం ప్రసిద్ధఞ్చ మహాపాతకనాశనమ్ ॥ ౨౬
భూతప్రేతపిశాచానాం వేతాలబ్రహ్మరక్షసామ్
మహతాఞ్చైవ రోగాణాం తీర్థం తన్నాశకం స్మృతమ్ ॥ ౨౭
సుతమాదాయ గచ్ఛ త్వం తత్తీర్థం గిరిమధ్యగమ్
ప్రయతః స్నాపయ సుతం తీర్థే పాపవినాశనే ॥ ౨౮
స్నానేన త్రిదినం తత్ర బ్రహ్మరక్షో వినశ్యతి
నైవోపాయాన్తరం తస్య వినాశే విద్యతే భువి ॥ ౨౯

తస్మాచ్ఛీఘ్రం ప్రయాహి త్వం వేఙ్కటాఽహ్వాయపర్వతమ్॥
తత్ర పాపవినాశాఖ్యతీర్థే స్నాపయ తే సుతమ్ ॥ ౨౦
మా విలమ్బం కురుష్వాత్ర త్వరయా యాహి వై ద్విజ !
ఇత్యుక్తః స ద్విజోఽగస్త్యం ప్రణమ్య భువి దణ్డవత్ ॥ ౨౧
అనుజ్ఞాతశ్చ తేనాసౌ ప్రయయౌ వేఙ్కటాచలమ్
సుతేన సాకం విప్రోఽసౌ గత్వా పాపవినాశనమ్ ॥ ౨౨

సుమతేః పాపనాశనస్నానేన దుర్గత్యపనోదనమ్

సఙ్కల్పపూర్వం సంస్నాప్య దినత్రయమసౌ సుతమ్
సస్నౌ స్వయఞ్చ విప్రేన్ద్రః పితా పాపవినాశనే ॥ ౨౩
సమాగతః పపౌ తోయం కృత్వా చాప్యాహ్నికక్రమమ్
అథ తస్య సుతస్తత్ర విముక్తో బ్రహ్మరక్షసా ॥ ౨౪
సమజాయత నీరోగః స్వస్థః సున్దరరూపధృక్
సర్వసమ్పత్సమృద్ధోఽసౌ భుక్త్వా భోగాననేకశః ॥ ౨౫
దేహాన్తే ప్రయయౌ ముక్తిం స్నానాత్ పాపవినాశనే
పితాఽపి తత్ర స్నానేన దేహాన్తే ముక్తిమాప్తవాన్ ॥ ౨౬

వైదికకర్మానుష్ఠాతుర్దృఢమతేః దుర్గతిప్రాప్త్యపనోదనమ్

తేనోపదిష్టోఽయం శూద్రః సః భుక్త్వా నరకాన్ క్రమాత్
అనేకాసు జనిత్వా చ కుత్సితాస్వపి యోనిషు ॥ ౨౭
గృధ్రజన్మాఽభవత్పశ్చాత్ వేఙ్కటాచలభూధరే
స కదాచిజ్జలం పాతుం తీర్థే పాపవినాశనే ॥ ౨౮
సమాగతః పపౌ తోఽయం సిషిచే చాత్మనస్తనుమ్
తదైవ దివ్యదేహః సన్ సర్వాఽభరణభూషితః
దివ్యం విమానమారుహ్య ప్రయయావమరాఽలయమ్ ॥ ౨౯

శ్రీసూతః —

ఏవమ్ప్రభావమేతద్వై తీర్థం పాపవినాశనమ్
పాపానాం నాశనాద్విప్రాః పాపనాశాభిధం హి తత్ ॥ ౮౦

ఇత్థం రహస్యం కథితం మునీంద్రాః !
తద్వైభవం పాపవినాశనస్య ।
యత్రాభిషేకాత్ సహసా విముక్తౌ
ద్విజశ్చ శూద్రశ్చ వినిన్ద్యకృత్యౌ ॥ ౮౧

ఇతి శ్రీ స్కాన్దపురాణే శ్రీ వేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే పాపవినాశన తీర్థమహిమానువర్ణనం నామ నవమోఽధ్యాయః

అథ దశమోఽధ్యాయః

భూయః పాపవినాశనతీర్థమాహాత్మ్యవర్ణనమ్

శ్రీసూతః —

పునశ్చాహం ప్రవక్ష్యామి పాపనాశనవైభవమ్
భగవద్భక్తిభావేన శృణుధ్వం సుసమాహితాః ! ॥ ౧

ఇతిహాసం ప్రవక్ష్యామి సర్వపాపవినాశనమ్
యచ్ఛ్రుత్వా సర్వపాపేభ్యో ముచ్యతే నాత్ర సంశయః ॥ ౨

భద్రమత్యాఖ్యదరిద్రద్విజవృత్తాన్తః

ఆసీత్ పురా ద్విజవరో వేదవేదాఙ్గపారగః
దరిద్రో వృత్తిహీనశ్చ నామ్నా భద్రమతిర్ద్విజః ॥ ౩

శ్రుతాని సర్వశాస్త్రాణి తేన విప్రేణ ధీమతా
శ్రుతాని చ పురాణాని ధర్మశాస్త్రాణి సర్వశః ॥ ౪

అభవంస్తస్య షట్ పత్న్యః కృతా సిన్ధూర్యశోవతీ
కామినీ మాలినీ చైవ శోభా చైవ ప్రకీర్తితాః ॥ ౫

తాసు పత్నీషు తస్యాఽసీత్ పుత్రాణాఞ్చ శతద్వయమ్
తే సర్వే తస్య పుత్రాద్యాః క్షుధయా పరిపీడితాః ॥ ౬
అకిఞ్చనో భద్రమతిః క్షుధార్తానాత్మజాన్ ప్రియాన్
పశ్యన్ ప్రియాః క్షుధార్తాశ్చ విలలాపాఽకులేన్ద్రియః ॥ ౭
ధిక్ జన్మ భాగ్యరహితం ధిక్ జన్మ ధనవర్జితమ్
ధిక్ జన్మ కీర్తిరహితం ధిక్ జన్మాఽతిథ్యవర్జితమ్ ॥ ౮
ధిక్ జన్మాఽచారరహితం ధిక్ జన్మ జ్ఞానవర్జితమ్
ధిక్ జన్మ యత్నరహితం ధిక్ జన్మ సుఖవర్జితమ్ ॥ ౯
ధిక్ జన్మ బన్ధురహితం ధిక్ జన్మ ఖ్యాతివర్జితమ్
నరస్య బహ్వపత్యస్య ధిక్ జన్మైశ్వర్యవర్జితమ్ ॥ ౧౦
అహో గుణాః సౌమ్యతా చ విద్వత్తా జన్మ సత్కులే
దారిద్ర్యామ్బుధిమగ్నస్య సర్వమేతన్న శోభతే ॥ ౧౧
విప్రాః పుత్రాశ్చ పౌత్రాశ్చ బాన్ధవా భ్రాతరస్తథా
శిష్యాశ్చ సర్వే మనుజాః త్యజన్త్యైశ్వర్యవర్జితమ్ ॥ ౧౨
ఇతి నిశ్చిత్య మతిమాన్ ధీరో భద్రమతిర్ద్విజః
చణ్డాలో వా ద్విజో వాపి భాగ్యవానేవ పూజ్యతే ॥ ౧౩
దరిద్రః పురుషో లోకే శవవల్లోకనిన్దితః
అహో సమ్పత్సమాయుక్తో నిష్ఠురో వాఽప్యనిష్ఠురః ॥ ౧౪
గుణహీనోఽపి గుణవాన్ మూర్ఖో వాపి స పణ్డితః
నిష్ఠురో వా గుణీ వాపి ధర్మహీనోఽథ వా నరః ॥ ౧౫
ఐశ్వర్యగుణయుక్తశ్చేత్ పూజ్య ఏవ న సంశయః
అహో దరిద్రతా దుఃఖం తత్రాప్యాశాఽతిదుఃఖదా
ఆశాభిభూతాః పురుషాః దుఃఖమశ్నువతే క్షణాత్ ॥ ౧౬

ఆశాయా దాసా యే దాసాః తే సర్వలోకస్య
ఆశా దాసీ యేషాం తేషాం దాసాయతే లోకః ॥ ౧౭

సర్వశాస్త్రార్థవేత్తాఽపి దరిద్రో భాతి మూర్ఖవత్
ఆకిఞ్చన్యమహాగ్రాహగ్రస్తానాం నాస్తి మోచకః ॥ ౧౮

అహో దుఃఖమహో దుఃఖమహో దుఃఖం దరిద్రతా
తత్రాపి పుత్రదారాణాం బాహుల్యమతిదుఃఖదమ్ ॥ ౧౯

ఏవముక్త్వా భద్రమతిః సర్వశాస్త్రార్థపారగః
అత్రైశ్వర్యపదం ధర్మం మనసా చిన్తయంస్తదా
తూష్ణీం స్థితో భద్రమతిః మహాక్లేశసమన్వితః ॥ ౨౦

భద్రమతేః కామినీకృత వేఙ్కటాద్రిగమనప్రోత్సాహనమ్

తదానీం తాసు భార్యాసు కామినీ పతిదేవతా
భార్యా సాధుగుణైర్యుక్తా పతిం తం ప్రత్యభాషత ॥ ౨౧

కామినీ :—

“భగవన్! సర్వధర్మజ్ఞ! సర్వశాస్త్రార్థపారగ!
మమ నాథ! మహాభాగ! వాక్యం శృణు మహామతే! ॥ ౨౨

సువర్ణముఖరీతీరే ఋషిసఙ్ఘనిషేవితే
వర్తతే దైవతైః సేవ్యః పావనో వేఙ్కటాచలః ॥ ౨౩

తస్మిన్ వేఙ్కటశైలేన్ద్రే సురాసురనమస్కృతే
వర్తతే పావనం తీర్థం పాపానాం దాహకం శుభమ్ ॥ ౨౪

తత్ర గత్వా మహాభాగ! పాపనాశే మహామతే!
కురు స్నానం ప్రయత్నేన భార్యాపుత్రసమన్వితః ॥ ౨౫

తస్య తీర్థస్య మాహాత్మ్యం నారదేన శ్రుతం మయా
బాలభావే మమ పితురన్తికే ప్రోక్తవాన్ మునిః ॥ ౨౬

'వేఙ్కటాద్రౌ మహాపుణ్యే సర్వపాతకనాశనే
సర్వదుఃఖప్రశమనే సర్వసమ్పత్ప్రదాయకే ॥ ౨౭

పాపనాశే మహాతీర్థే స్నాత్వా సఙ్కల్పపూర్వకమ్
అత్యైశ్వర్యప్రదం ధర్మం మనసా చిన్తయంస్తదా ॥ ౨౮

భూమిదానం వినిశ్చిత్య సర్వదానోత్తమోత్తమమ్
ప్రాపకం పరలోకస్య సర్వకామఫలప్రదమ్ ॥ ౨౯

దానానాముత్తమం దానం భూదానం పరికీర్తితమ్
తద్దత్వా సమవాప్నోతి యద్యదిష్టతమం నరః' ॥ ౩౦

ఇత్యేవం నారదేనోక్తం శ్రుత్వా మే జనకో ద్విజః
సమ్ప్రహృష్టమనా భూత్వా శేషాద్రిం ప్రాప్తవాంస్తదా ॥ ౩౧

తత్ర గత్వా మహాభాగః సర్వసమ్పత్ప్రదాయకమ్
భూదానం విప్రవర్యాయ శ్రోత్రియాయ ప్రదత్తవాన్ ॥ ౩౨

తతో మే జనకో విద్వాన్ ! సర్వభాగ్యసమన్వితః
ఇహ లోకే సుఖం ప్రాప్య చాన్తే విష్ణుపురం యయౌ ॥ ౩౩

త్వఞ్చ గత్వా మహాభాగ ! వేఙ్కటాద్రిం నగోత్తమమ్
కురు దానం ప్రయత్నేన భూదానం సర్వకామదమ్ ॥ ౩౪

కామినీకథితభూదానప్రశంసా

భూమిదానస్య మాహాత్మ్యం శృణుష్వ సుసమాహితః
న కోఽపి గదితుం శక్తో లోకేఽస్మిన్ భగవన్ ! ప్రభో ! ॥ ౩౫

భూమిదానాత్ పరం దానం న భూతం న భవిష్యతి
పరం నిర్వాణమాప్నోతి భూమిదో నాత్ర సంశయః ॥ ౩౬

స్వల్పామపి మహీం దత్త్వా శ్రోత్రియాయాఽహితాగ్నయే
బ్రహ్మలోకమవాప్నోతి పునరావృత్తివర్జితమ్ ॥ ౩౭

భూమిదః సర్వదః ప్రోక్తో భూమిదో మోక్షభాక్ భవేత్
భూమిదానం వృషాద్రౌ చ సర్వపాపప్రణాశనమ్ ॥ ౩౮
మహాపాతకయుక్తో వా యుక్తో వా సర్వపాతకైః
దశహస్తాం మహీం దత్త్వా సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే ॥ ౩౯
సత్పాత్రే భూమిదాతా యః సర్వదానఫలం లభేత్
భూమిదస్య సమో నాన్యః త్రిషు లోకేషు విద్యతే ॥ ౪౦
ద్విజస్య వృత్తిహీనస్య యః ప్రదద్యాన్మహీం శుభామ్
తస్య పుణ్యఫలం వక్తుం శేషో నార్హః కదాచన ॥ ౪౧
విప్రస్య వృత్తిహీనస్య సదాచారస్య కస్య చిత్
యోఽల్పామపి మహీం దద్యాత్ స విష్ణుర్నాత్ర సంశయః॥
ఇక్షుగోధూమకేదారపూగవృక్షాదిసంయుతా
పృథ్వీ ప్రదీయతే యేన స విష్ణుర్నాత్ర సంశయః ॥ ౪౩
వృత్తిహీనస్య విప్రస్య దరిద్రస్య కుటుమ్బినః
స్వల్పామపి మహీం దత్త్వా విష్ణుసాయుజ్యమశ్నుతే ॥ ౪౪
సక్తస్య దేవపూజాసు విప్రస్యాటవికా మహీ
దత్తా భవతి గఙ్గాయాం త్రిరాత్రస్నానజం ఫలమ్ ॥ ౪౫
విప్రస్య వృత్తిహీనస్య సదాచారరతస్య చ
ద్రోణికాం పృథివీం దత్త్వా యత్ఫలం లభతే శృణు ॥ ౪౬
గఙ్గాతీరేఽశ్వమేధానాం శతాని విధివన్నరః
కృత్వా యత్ఫలమాప్నోతి తదాప్నోతి మహత్ఫలమ్ ॥ ౪౭
దదాతి ఖారికాం భూమిం దరిద్రాయ ద్విజాతయే
తస్య పుణ్యం ప్రవక్ష్యామి మన్నాథ! భగవన్! ప్రభో! ॥ ౪౮
అశ్వమేధసహస్రాణి వాజపేయశతాని చ
విధాయ జాహ్నవీతీరే యత్ఫలం తల్లభేత సః ॥ ౪౯

భూమిదానం మహాదానమతిదానం ప్రకీర్తితమ్
సర్వపాపప్రశమనం అపవర్గఫలప్రదమ్ ॥ ౫౦

యచ్ఛ్రుత్వా శ్రద్ధయా యుక్తో భూమిదానఫలం లభేత్ '
భార్యాయా వచనం శ్రుత్వా త్వితిహాససమన్వితమ్ ॥ ౫౧

సన్తుష్టో మనసి ధ్యాత్వా శేషాచలనివాసినమ్
గన్తుం ప్రచకమే బుద్ధ్యా క్రీడాచలమనుత్తమ్ ౫౨

భద్రమతయే భూప్రదానాత్ సుఘోషస్య సద్గతిః

తతో భద్రమతిః సౌమ్యః సర్వధర్మపరాయణః
సుశాలిం నామ నగరీం కలత్రసహితో యయౌ ॥ ౫౩

సుఘోషం నామ విప్రేన్ద్రం సర్వైశ్వర్యసమన్వితమ్
గత్వా యాచితవాన్ భూమిం పఞ్చహస్తాఽయతాం ద్విజః ॥

సుఘోషో ధర్మనిరతః తం నిరీక్ష్య కుటుమ్బినమ్
మనసా ప్రీతిమాపన్నం సమభ్యర్చ్యైనమబ్రవీత్ ॥ ౫౫

'కృతార్థోఽహం భద్రమతే! సఫలం మమ జన్మ చ
మత్కులజ్ఞానఘం జాతం త్వం హి గ్రాహ్యోఽసి మే యతః'॥

ఇత్యుక్త్వా తం సమభ్యర్చ్య సుఘోషో ధర్మతత్పరః
పఞ్చహస్తప్రమాణాం తాం దదౌ తస్మై మహామతిః ॥ ౫౭

'పృథివీ వైష్ణవీ పుణ్యా పృథివీ విష్ణుపాలితా
పృథివ్యాస్తు ప్రదానేన ప్రీయతాం మే జనార్దనః' ॥ ౫౮

మన్త్రేణానేన విప్రేన్ద్రాః! సుఘోషస్తం ద్విజేశ్వరమ్
విష్ణుబుద్ధ్యా సమభ్యర్చ్య తావతీం పృథివీం దదౌ ॥ ౫౯

స భద్రమతయే విప్రాః! ధీమాంస్తాం యాచితాం భువమ్
దత్తవాన్ హరిభక్తాయ శ్రోత్రియాయ కుటుమ్బినే ॥ ౬౦

సుఘోషో భూమిదానేన కోటివంశసమన్వితః
ప్రపేదే విష్ణుభవనం యత్ర గత్వా న శోచతి ॥ ౬౧

భద్రమతేః పాపనాశనతీరే భూదానార్థం వేఙ్కటాద్రిగమనమ్

విప్రో భద్రమతిశ్చాపి పుత్రదారసమన్వితః
గతో వేఙ్కటశైలేన్ద్రం సురాసురనమస్కృతమ్ ॥ ౬౨

గన్ధర్వయక్షశైలాదిసేవితం మేరుపుత్రకమ్
వైకుణ్ఠాదాగతం దివ్యం క్రీడాచలమనుత్తమమ్ ॥ ౬౩

తత్ర స్వామిసరస్తోయే నిర్మలే పావనే శుభే
దారపుత్రాదిసంయుక్తః స్నాత్వా సఙ్కల్పపూర్వకమ్ ॥ ౬౪

తత్పశ్చిమతటే శ్వేతసూకరం వసుధాధరమ్
నత్వా తత్ర విధానేన శ్రీనివాసాఽఽలయం గతః ॥ ౬౫

తత్ర బ్రహ్మాదిదేవైశ్చ సేవితం వేఙ్కటేశ్వరమ్
దృష్టవాన్ సహపుత్రాద్యైః విష్ణుభక్తో మహామతిః ॥ ౬౬

భక్త్యా ప్రణమ్య దేవేశం శ్రీనివాసం కృపానిధిమ్
పుత్రదారాదిసంయుక్తః పాపనాశనమాయయౌ ॥ ౬౭

తత్ర స్నాత్వా విధానేన కృతధర్మాదిసత్క్రియః
కస్మైచిత్ విష్ణుభక్తాయ శ్రోత్రియాయ మహామతిః
విష్ణుబుద్ధ్యా స ప్రదదౌ భూదానం మోక్షదం శుభమ్ ॥ ౬౮

భూదానప్రభావేణ భగవత్సాక్షాత్కారః

తదా ప్రాదురభూద్దేవః శఙ్ఖచక్రగదాధరః
వినతానన్దనారూఢో వనమాలావిభూషితః ॥ ౬౯

పాపనాశస్య తీరే తు భూదానస్య ప్రభావతః
తదా భద్రమతిః సౌమ్యః స్తోతుం సముపచక్రమే ॥ ౭౦

నమో నమ స్తేఽఖిలకారణాయ
నమో నమ స్తేఽఖిలపాలకాయ ।
నమో నమ స్తేఽమరనాయకాయ
నమో నమో దైత్యవిమర్దనాయ ॥ ౨౧

నమో నమో భక్తజనప్రియాయ
నమో నమః పాపవిదారణాయ ।
నమో నమో దుర్జననాశకాయ
నమోఽస్తు తస్మై జగదీశ్వరాయ ॥ ౨౨

నమో నమః కారణవామనాయ
నారాయణాయామితవిక్రమాయ ।
శ్రీశార్ఙ్గచక్రాసిగదాధరాయ
నమోఽస్తు తస్మై పురుషోత్తమాయ ॥ ౨౩

నమః పయోరాశినివాసకాయ
నమోఽస్తు లక్ష్మీపతయేఽవ్యయాయ ।
నమోఽస్తు సూర్యాద్యమితప్రభాయ
నమో నమః పుణ్యగతాగతాయ ॥ ౨౪

నమో నమోఽర్కేన్దువిలోచనాయ
నమోఽస్తుతే యజ్ఞఫలప్రదాయ ।
నమోఽస్తు యజ్ఞాఙ్గవిరాజితాయ
నమోఽస్తు తే సజ్జనవల్లభాయ ॥ ౨౫

నమో నమః కారణకారణాయ
నమోఽస్తు శబ్దాదివివర్జితాయ ।
నమోఽస్తు తేఽభీష్టసుఖప్రదాయ
నమో నమో భక్తమనోరమాయ ॥ ౨౬

నమో నమస్తేఽఖిలకారణాయ
నమోఽస్తు తే మన్దరధారకాయ ।
నమోఽస్తు తే యజ్ఞవరాహనామ్నే
నమో హిరణ్యాక్షవిదారకాయ ॥ ౭౭

నమోఽస్తు తే వామనరూపభాజే
నమోఽస్తు తే క్షత్రకులాన్తకాయ ।
నమోఽస్తు తే రావణమర్దనాయ
నమోఽస్తు తే నన్దసుతాగ్రజాయ ॥ ౭౮

నమస్తే కమలాకాన్త ! నమస్తే సుఖదాయినే
శ్రితార్తినాశినే తుభ్యం భూయో భూయో నమో నమః' ॥ ౭౯

విప్రేణ సంస్తుతో దేవో భగవాన్ భక్తవత్సలః
వాత్సల్యేనాబ్రవీద్వాక్యం శ్రీనివాసో దయానిధిః ॥ ౮౦

'తాత ! తుష్టోఽస్మి భద్రం తే స్తోత్రేణ మహతా ద్విజ !
సర్వభోగసమాయుక్తః పుత్రపౌత్రాదిభిర్యుతః ॥ ౮౧

ఇహ లోకే సుఖం ప్రాప్య దేహాన్తే ముక్తిమాప్నుహి'
ఇత్యుక్త్వా భగవాన్ విష్ణుః తత్రైవాన్తరధీయత ॥ ౮౨

ఏవం వః కథితం విప్రాః పాపనాశనవైభవమ్
తత్తీరే భూప్రదానస్య మాహాత్మ్యఞ్చాపి వర్ణితమ్ ॥ ౮౩

ఇతి శ్రీ స్కాన్దపురాణే శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే పాపవినాశనతీర్థే భూదానఫలానువర్ణనం నామ దశమోఽధ్యాయః

అథ ఏకాదశోఽధ్యాయః

రామానుజాఖ్యద్విజవృత్తాన్తః

శ్రీసూతః —

భో భోస్తపోధనాః ! సర్వే నైమిశారణ్యవాసినః
ఆకాశగఙ్గాతీర్థస్య మాహాత్మ్యం ప్రవదామ్యహమ్ ॥ ౧

ఆకాశగఙ్గానికటే సర్వశాస్త్రార్థపారగః
రామానుజ ఇతి ఖ్యాతో విష్ణుభక్తో జితేన్ద్రియః ॥ ౨

తపశ్చకార ధర్మాత్మా వైఖానసమతే స్థితః
గ్రీష్మే పఞ్చాగ్నిమధ్యస్థో విష్ణుధ్యానపరాయణః ॥ ౩

జపన్నష్టాక్షరం మన్త్రం ధ్యాయన్ హృది జనార్దనమ్
వర్షాస్వాకాశగో నిత్యం హేమన్తేషు జలేశయః ॥ ౪

సర్వభూతహితో దాన్తః సర్వద్వన్ద్వవివర్జితః
వర్షాణి కతిచిత్సోఽయం జీర్ణపర్ణాశనోఽభవత్
కఞ్చిత్కాలం జలాహారో వాయుభక్షః కియత్సమాః ॥ ౫

ఆకాశగఙ్గాతీరే రామానుజతపస్తుష్టభగవదావిర్భావః

అథ తత్తపసా తుష్టో భగవాన్ భక్తవత్సలః
ప్రత్యక్షతామగాత్తస్య శఙ్ఖచక్రగదాధరః ॥ ౬

వికచామ్బుజపత్రాక్షః సూర్యకోటిసమప్రభః
వినతానన్దనారూఢః ఛత్రచామరశోభితః ॥ ౭

హారకేయూరమకుటః కటకాదివిభూషితః
విష్వక్సేనసునన్దాదికిఙ్కరైః పరివారితః ॥ ౮

వీణావేణుమృదఙ్గాదివాదకైర్నారదాదిభిః
గీయమానః సువిభవః పీతామ్బరవిరాజితః ॥ ౯

లక్ష్మీవిరాజితోరస్కో నీలమేఘనిభచ్ఛవిః
సనకాదిమహాయోగిసేవితః పార్శ్వయోర్ద్వయోః ॥ ౧౦

మన్దస్మితేన సకలం మోహయన్ భువనత్రయమ్
స్వభాసా భాసయన్ సర్వా దిశో దశ విరాజయన్ ॥ ౧౧
సుభక్తసులభో దేవో వేఙ్కటేశో దయానిధిః
పునః సన్నిదధే తస్య రామానుజమహామునేః ॥ ౧౨
ఆవిర్భూతం తదా దృష్ట్వా శ్రీనివాసం కృపానిధిమ్
పీతామ్బరధరం దేవం తుష్టిం ప్రాప మహామునిః
భక్త్యా పరమయా యుక్తః తుష్టావ జగదీశ్వరమ్ ॥ ౧౩

రామానుజాఖ్యవిప్రకృతభగవత్స్తుతిః

రామానుజః —

'నమో దేవాధిదేవాయ శఙ్ఖచక్రగదాభృతే
నమో నిత్యాయ శుద్ధాయ వేఙ్కటేశాయ తే నమః ॥ ౧౪
నమో భక్తార్తిహన్త్రే తే హవ్యకవ్యస్వరూపిణే
నమస్త్రిమూర్తయే తుభ్యం సృష్టిస్థిత్యన్తకారిణే ॥ ౧౫
నమః పరేశాయ నమోఽతిభూమ్నే
నమోఽస్తు లక్ష్మీపతయే విధాత్రే ।
నమోఽస్తు సూర్యేన్దువిలోచనాయ
నమో విరిఞ్చాద్యభివన్దితాయ ॥ ౧౬
యో నామజాత్యాదివికల్పహీనః
సమస్తదోషైరపి వర్జితో యః ।
సమస్తసంసారభయాపహారిణే
తస్మై నమో దైత్యవినాశకాయ ॥ ౧౭
వేదాన్తవేద్యాయ రమేశ్వరాయ
వృషాద్రివాసాయ విధాతృపిత్రే ।
నమో నమః సర్వజనార్తిహారిణే
నారాయణాయామితవిక్రమాయ ॥ ౧౮

నమస్తుభ్యం భగవతే వాసుదేవాయ శార్ఙ్గిణే
భూయో భూయో నమస్తుభ్యం వేఙ్కటాద్రినివాసినే ॥ ౧౯
ఇతి స్తుత్వా వేఙ్కటేశం శ్రీనివాసం జగద్గురుమ్
రామానుజో మునిస్తూష్ణీం ఆస్తే విప్రవరోత్తమః ॥ ౨౦
శ్రుత్వా స్తుతిం శ్రుతిసుఖాం హరిస్తస్య మహాత్మనః
అవాప పరమం తోషం వేఙ్కటాచలనాయకః ॥ ౨౧
అథాఽఽలిఙ్గ్య మునిం శౌరిః చతుర్భిర్బాహుభిస్తదా
బభాషే ప్రీతిసంయుక్తో 'వరం వై వ్రియతా'మితి ॥ ౨౨
'తుష్టోఽస్మి తపసా తేఽద్య స్తోత్రేణాపి మహామునే !
నమస్కారేణ చ ప్రీతో వరదోఽహం తవాఽఽగతః' ॥ ౨౩

రామానుజాఖ్యవిప్రకృతభగవత్ప్రార్థనా

రామానుజః —

'నారాయణ రమానాథ ! శ్రీనివాస జగన్మయ !
జనార్దన జగద్ధామన్ ! గోవిన్ద నరకాన్తక ! ॥ ౨౪
త్వద్దర్శనాత్కృతార్థోఽస్మి వేఙ్కటాద్రిశిరోమణే !
త్వాం నమస్యన్తి ధర్మిష్ఠా యతస్త్వం ధర్మపాలకః ॥ ౨౫
యన్న వేత్తి భవో బ్రహ్మా యన్న వేత్తి త్రయీ తథా
త్వాం వేద్మి పరమాత్మానం కిమస్మాదధికం పరమ్ ? ॥ ౨౬
యోగినో యం న పశ్యన్తి యం న పశ్యన్తి కర్మఠాః
పశ్యామి పరమాత్మానం కిమస్మాదధికం పరమ్ ? ॥ ౨౭
ఏతేన చ కృతార్థోఽస్మి వేఙ్కటేశ జగత్పతే !
యన్నామసంస్మృతిమాత్రేణ మహాపాతకినోఽపి చ ॥ ౨౮
ముక్తిం ప్రయాన్తి మనుజాః తం పశ్యామి జనార్దనమ్
త్వత్పాదపద్మయుగళే నిశ్చలా భక్తిరస్తు మే' ॥ ౨౯

భగవద్వర్ణితాఽకాళగఙ్గాతీర్థస్నానకాలః

శ్రీభగవాన్ —

'మయి భక్తిర్దృఢా తేఽస్తు రామానుజ ! మహామతే !
శృణు చాప్యపరం వాక్యం ఉచ్యతే తే మయా ద్విజ ! ॥ ౩౦
మేషసఙ్క్రమణే భానోః చిత్రానక్షత్రసంయుతే
పౌర్ణమాస్యాఞ్చ గఙ్గాయాం స్నానం కుర్వన్తి యే జనాః ॥
తే యాన్తి పరమం ధామ పునరావృత్తివర్జితమ్
వియద్గఙ్గాసమీపే త్వం వస రామానుజ ద్విజ ! ॥ ౩౨
ఏతత్ప్రారబ్ధదేహాన్తే మత్స్వరూపమవాప్స్యసి
బహునా కిమిహోక్తేన వియద్గఙ్గాజలే శుభే ॥ ౩౩
స్నాన్తి యే వై జనాః సర్వే తే వై భాగవతోత్తమాః
భవన్తి మునిశార్దూల ! నాత్ర కార్యా విచారణా' ॥ ౩౪

రామానుజః —

'కింలక్షణా భాగవతాః జ్ఞాయన్తే కేన కర్మణా
ఏతదిచ్ఛామ్యహం శ్రోతుం కౌతూహలపరో యతః' ॥ ౩౫

భగవద్వర్ణితభాగవతలక్షణాని

శ్రీభగవాన్ —

'లక్ష్మ భాగవతానాన్తు శృణుష్వ మునిసత్తమ !
వక్తుం తేషాం ప్రభావన్తు శక్యతే నాబ్దకోటిభిః ॥ ౩౬
యే హితాః సర్వజన్తూనాం గతాఽసూయా విమత్సరాః
జ్ఞానినో నిఃస్పృహాః శాన్తాః తే వై భాగవతోత్తమాః ॥ ౩౭
కర్మణా మనసా వాచా పరపీడాం న కుర్వతే
అపరిగ్రహశీలాశ్చ తే వై భాగవతోత్తమాః ॥ ౩౮
సత్కథాశ్రవణే యేషాం వర్తతే సాత్త్వికీ మతిః
మత్పాదామ్బుజభక్తా యే తే వై భాగవతోత్తమాః ॥ ౩౯

మాతాపిత్రోశ్చ శుశ్రూషాం కుర్వతే యే నరోత్తమాః
యే తు దేవార్చనరతా యే తు తత్సాధకా నరాః
పూజాం దృష్ట్వా తు మోదన్తే తే వై భాగవతోత్తమాః॥ ౪౦
వర్ణినాఞ్చ యతీనాఞ్చ పరిచర్యాపరాశ్చ యే
పరనిన్దామకుర్వాణాః తే వై భాగవతోత్తమాః ॥ ౪౧
సర్వేషాం హితవాక్యాని యే వదన్తి నరోత్తమాః
యే గుణగ్రాహిణో లోకే తే వై భాగవతోత్తమాః ॥ ౪౨
ఆత్మవత్సర్వభూతాని యే పశ్యన్తి నరోత్తమాః
తుల్యాః శత్రుషు మిత్రేషు తే వై భాగవతాః స్మృతాః ॥ ౪౩
ధర్మశాస్త్రప్రవక్తారః సత్యవాక్యరతాశ్చ యే
తేషాం శుశ్రూషవో యే చ తే వై భాగవతోత్తమాః ॥ ౪౪
వ్యాకుర్వన్తి పురాణాని తాని శృణ్వన్తి యే తథా
తద్వక్తరి చ భక్తా యే తే వై భాగవతోత్తమాః ॥ ౪౫
యే గోబ్రాహ్మణశుశ్రూషాం కుర్వన్తి సతతం నరాః
తీర్థయాత్రాపరా యే చ తే వై భాగవతోత్తమాః ॥ ౪౬
అన్యేషాముదయం దృష్ట్వా యేఽభినన్దన్తి మానవాః
హరినామపరా యే చ తే వై భాగవతోత్తమాః ॥ ౪౭
ఆరామారోపణరతాః తటాకపరిరక్షకాః
కాసారకూపకర్తారః తే వై భాగవతోత్తమాః ॥ ౪౮
యే వై తటాకకర్తారో దేవసద్మాని కుర్వతే
గాయత్రీనిరతా యే చ తే వై భాగవతోత్తమాః ॥ ౪౯
యేఽభినన్దన్తి నామాని హరేః శ్రుత్వాఽతిహర్షితాః
రోమాఞ్చితశరీరాశ్చ తే వై భాగవతోత్తమాః ॥ ౫౦
తులసీకాననం దృష్ట్వా యే నమస్కుర్వతే నరాః
తత్కాష్ఠాఙ్కితకర్ణా యే తే వై భాగవతోత్తమాః ॥ ౫౧

తులసీగన్ధమాఘ్రాయ సన్తోషం కుర్వతే తు యే
తన్మూలమృద్ధరా యే చ తే వై భాగవతోత్తమాః ॥ ౫౨
స్వాశ్రమాచారనిరతాః తథైవాతిథిపూజకాః
యే చ వేదార్థవక్తారః తే వై భాగవతోత్తమాః ॥ ౫౩
విదితాని చ శాస్త్రాణి పరార్థం ప్రవదన్తి యే
సర్వత్ర గుణభాజో యే తే వై భాగవతోత్తమాః ॥ ౫౪
పానీయదాననిరతా హ్యన్నదానరతాశ్చ యే
ఏకాదశీవ్రతపరాః తే వై భాగవతోత్తమాః ॥ ౫౫
గోదాననిరతా యే చ కన్యాదానరతాశ్చ యే
మదర్థకర్మకర్తారః తే వై భాగవతోత్తమాః ॥ ౫౬
మన్మానసాశ్చ మద్భక్తా యే మత్పూజనలోలుపాః
మన్నామస్మరణాసక్తాః తే వై భాగవతోత్తమాః ॥ ౫౭
బహునాఽత్ర కిముక్తేన ? సఙ్క్షేపాత్తే బ్రవీమ్యహమ్
సద్గుణాయ ప్రవర్తన్తే తే వై భాగవతోత్తమాః ॥ ౫౮
ఏతే భాగవతా విప్రాః కేచిదత్ర ప్రకీర్తితాః
మమాపి గదితుం శక్యా నాబ్దకోటిశతైరపి ॥ ౫౯
రామానుజ ! మహాభాగ ! మద్భక్తానాఞ్చ లక్షణమ్
మయి భక్తే త్వయి ప్రీత్యా హ్యుక్తం కిల మహామతే ! ॥

శ్రీసూతః —

ఏవం వః కథితం విప్రాః ! శౌనకాద్యా ! మహౌజసః !
వృషాద్రౌ చ వియద్గఙ్గాతీర్థమాహాత్మ్యముత్తమమ్ ॥ ౬౧

ఇతి శ్రీస్కాన్దపురాణే శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే ఆకాశగఙ్గామాహాత్మ్య రామానుజవ్రతచర్యాదివర్ణనం నామ ఏకాదశోఽధ్యాయః

అథ ద్వాదశోఽధ్యాయః

దానార్హసత్పాత్రనిర్ణయః

ఋషయః—

'భగవన్ సూత! సర్వజ్ఞ! వేదవేదాన్తకోవిద!
దానాని కస్మై దేయాని దానకాలశ్చ కీదృశః
కశ్చ తత్ప్రతిగృహ్ణీయాత్ సర్వం నో వక్తుమర్హసి ॥ ౧

శ్రీసూతః—

మహాపుణ్యప్రదే క్షేత్రే వేఙ్కటాఖ్యే ద్విజోత్తమాః!
సర్వేషామేవ వర్ణానాం బ్రాహ్మణః పరమో గురుః ॥ ౨

తస్మై దానాని దేయాని స తారయతి పణ్డితః
బ్రాహ్మణః ప్రతిగృహ్ణీయాత్ వర్జయిత్వా త్వవర్ణకమ్ ॥ ౩

షణ్డస్య పుత్రహీనస్య దమ్భాచారరతస్య చ
వేదవిద్వేషిణశ్చైవ ద్విజవిద్వేషిణస్తథా ॥ ౪

స్వకర్మత్యాగినశ్చాపి దత్తం భవతి నిష్ఫలమ్
పరదారరతస్యాపి పరద్రవ్యరతస్య చ ॥ ౫

గాయకస్యాపి విప్రస్య దత్తం భవతి నిష్ఫలమ్
అసూయావిష్టమనసః కృతఘ్నస్య చ మాయినః ॥ ౬

జ్ఞానశూన్యస్య విప్రస్య దత్తం భవతి నిష్ఫలమ్
నిత్యం యాఞ్చాపరస్యాపి హింసకస్యాబలస్య చ ॥ ౭

నామవిక్రయిణశ్చైవ వేదవిక్రయిణస్తథా
స్మృతివిక్రయిణశ్చైవ ధర్మవిక్రయిణస్తథా ॥ ౮

పరోపతాపశీలస్య దత్తం భవతి నిష్ఫలమ్
యే కేచిత్పాపనిరతా నిన్దితాః సుకృతైస్తథా ॥ ౯

న తేభ్యః ప్రతిగృహ్ణీయాత్ న దేయం వాపి కిఞ్చన
సత్కర్మనిరతాయైవ శ్రోత్రియాయాఽహితాగ్నయే ॥ ౧౦

వృత్తిహీనాయ వై దేయం దరిద్రాయ కుటుమ్బినే
దేవపూజాసు సక్తాయ పురాణకథకాయ చ ॥ ౧౧
దేయం ప్రయత్నతో విప్రాః! దరిద్రాయ విశేషతః
బహునా కిమిహోక్తేన! శృణుధ్వం ద్విజసత్తమాః! ॥ ౧౨
సర్వేషాం బ్రాహ్మణానాఞ్చ ప్రదాతుం శక్యతే సదా
వన్ధ్యాభర్త్రే ప్రదత్తశ్చేత్ రాసభో జాయతే నరః ॥ ౧౩
నాస్తికం భిన్నమర్యాదం పుత్రహీనం జడం ఖలమ్
స్తేయినం కితవఞ్చైవ కదాచిన్నాభివాదయేత్ ॥ ౧౪
పాషణ్డం పతితం వ్రాత్యం వేదవిక్రయిణం తథా
కృతఘ్నం పాపనిరతం కదాచిన్నాభివాదయేత్ ॥ ౧౫
తథా స్నానం ప్రకుర్వన్తం సమిత్పుష్పకరం తథా
ఉదపాత్రధరఞ్చైవ భుఞ్జన్తం నాభివాదయేత్ ॥ ౧౬
వివాదశీలినం చణ్డం వమన్తం జనమధ్యగమ్
భిక్షాన్నధారిణఞ్చైవ శయానం నాభివాదయేత్ ॥ ౧౭
వన్ధ్యాఞ్చ పుష్పిణీం జారాం సూతికాం గర్భపాతినీమ్
వ్రతఘ్నీఞ్చ తథా చణ్డీం కదాచిన్నాభివాదయేత్ ॥ ౧౮
సభాయాం యజ్ఞశాలాయాం దేవతాయతనేష్వపి
ప్రత్యేకం తు నమస్కారో హన్తి పుణ్యం పురాతనమ్ ॥ ౧౯
శ్రాద్ధవ్రతే నియుక్తఞ్చ దేవతాభ్యర్చకం తథా
యజ్ఞఞ్చ తర్పణఞ్చైవ కుర్వన్తం నాభివాదయేత్ ॥ ౨౦
కుర్వతే వన్దనం యస్తు న కుర్యాత్ప్రతివన్దనమ్
నాభివాద్యః స విజ్ఞేయో యథా శూద్రస్తథైవ చ ॥ ౨౧
తస్మాత్సర్వేషు కాలేషు బుద్ధిమాన్ బ్రాహ్మణోత్తమః
వన్ధ్యాపతిం ద్విజం క్రూరం కదాచిన్నాభివాదయేత్ ॥ ౨౨

ఆకాశగఙ్గామాహాత్మ్యమ్

శ్రీ సూతః —

అత్రేతిహాసం వక్ష్యామి పుణ్యశీలస్య ధీమతః
సనత్కుమారమునయే నారదేన ప్రభాషితమ్
తద్వక్ష్యామి మునిశ్రేష్ఠాః ! శృణుధ్వం సుసమాహితాః॥ ౨౩
పురా గోదావరీతీరే సర్వధర్మపరాయణః
పుణ్యశీలో ద్విజవరః సత్యవాదీ జితేన్ద్రియః ॥ ౨౪
దయావాన్ సర్వభూతేషు దేవాగ్నిద్విజపూజకః
కర్మణా జన్మశుద్ధశ్చ మాతాపితృహితే రతః ॥ ౨౫
గురుభక్తః సదాక్షిణ్యో బ్రహ్మణ్యః సాధుసమ్మతః
ఏతాదృశగుణైర్యుక్తః పుణ్యశీలస్య ధీమతః ॥ ౨౬
గృహం సమ్ప్రాప్తవాన్ విప్రో వేదవేదాఙ్గపారగః
ప్రార్థితః పుణ్యశీలేన పితృశ్రాద్ధేఽతివేగతః ॥ ౨౭
తం విప్రం శ్రోత్రియం శాన్తం పితృశ్రాద్ధే నియోజ్య వై
శ్రాద్ధం చకార ధర్మాత్మా ప్రత్యాబ్దికమనుత్తమమ్ ॥ ౨౮

పుణ్యశీలస్య వన్ధ్యాపతినిమన్త్రణేన గర్దభముఖత్వప్రాప్తిః

తతః కాలాన్తరే తస్య పుణ్యశీలస్య చాననే
వైరూప్యం ప్రాప్తమత్యుగ్రం రాసభాననవత్తదా ॥ ౨౯
తతః ఖిన్నమనా భూత్వా పుణ్యశీలోఽతిధార్మికః
నిఃశ్వస్య బహుధా ఖిన్నః ప్రపేదేఽగస్త్యయోగినః ॥ ౩౦
సువర్ణముఖరీతీరే ఋషిసఙ్ఘనిషేవితే
ఆశ్రమం పరమం దివ్యం సర్వకామఫలప్రదమ్ ॥ ౩౧

తత్రాఽఽశ్రమే మునివరైః సేవ్యమానమహర్నిశమ్
దృష్ట్వాఽగస్త్యం మహాత్మానం సర్వలోకహితైషిణమ్
ప్రణామమకరోత్తస్మై గార్దభాస్యోఽతిదుఃఖితః ॥ ౩౨

పుణ్యశీలః —

'తపోనిధే! నమస్తుభ్యమగస్త్య! మునిసేవిత!
కుత్సితాస్యం మహాపాపం రక్ష రక్ష దయానిధే! ॥ ౩౩
కేన దోషేణ మే చాత్ర ముఖస్యాసీద్విరూపతా
మయి ప్రీత్యా మహాభాగ! వదస్వ మునిసత్తమ'! ॥ ౩౪

అగస్త్యః —

'విప్రవర్య! మహాభాగ! పుణ్యశీల! మహామతే!
ఆననస్య విరూపం వై శృణు నాన్యమనా ద్విజ! ॥ ౩౫

వన్ధ్యాపతేః శ్రాద్ధనిమన్త్రణానర్హత్వప్రశంసా

కశ్చిద్విప్రం గుణనిధిం వేదవేదాఙ్గపారగమ్
శ్రోత్రియం పుత్రరహితం శ్రాద్ధే త్వం వినియుక్తవాన్ ॥ ౩౬
తేన దోషేణ మహతా ముఖే తవ విరూపతా
యే లోకే హవ్యకవ్యాదౌ వన్ధ్యాయాః స్వామినం ద్విజమ్ ॥
నియోజయన్తి తే యాన్తి ముఖే గర్దభరూపతామ్
శుభకర్మణి వా విప్ర! పైతృకే వాపి కర్మణి ॥ ౩౮
వన్ధ్యాపతిం మహాపాపం కదాచిన్న నిమన్త్రయేత్
వన్ధ్యాపతిం మహాక్రూరం వృషలీపతిమేవ వా ॥ ౩౯
శ్రేయస్కామీ హి విప్రేన్ద్ర! శ్రాద్ధే తు న నిమన్త్రయేత్
వేదశాస్త్రాదియుక్తోఽపి కులీనః కర్మఠోఽపి వా ॥ ౪౦
వన్ధ్యాభర్తా ద్విజశ్రేష్ఠ! శ్రాద్ధే త్యాజ్యః కథఞ్చన
జ్యోతిష్టోమాదియజ్ఞేషు వ్రతేషు చ తపఃసు చ ॥ ౪౧

సమర్థోఽపి ద్విజశ్రేష్ఠః శ్రాద్ధే వన్ధ్యాపతిం త్యజేత్
అలభ్యే తు ద్విజే పాత్రే తన్తుమాత్రోపజీవినమ్ ॥ ౪౨

పుత్రవన్తం సదాచారం శ్రాద్ధార్థన్తు నిమన్త్రయేత్
తదభావే ద్విజశ్రేష్ఠ! పుత్రం వాఽనుజమేవ వా ॥ ౪౩

ఆత్మానం వా నియుఞ్జీత శ్రాద్ధే వన్ధ్యాపతిం త్యజేత్
పుణ్యశీల! మహాభాగ! చోద్ధృత్య భుజముచ్యతే ॥ ౪౪

సర్వథా పుత్రహీనన్తు శ్రాద్ధార్థం న నియోజయేత్
వన్ధ్యాపతిం ద్విజం యస్తు శ్రాద్ధకర్తా నియోక్ష్యతి
తచ్ఛ్రాద్ధమాసురం జ్ఞేయం కర్తా చ నరకం వ్రజేత్ ॥ ౪౫

ఆకాశగఙ్గాస్నానేన పుణ్యశీలస్య తద్వికృతినివృత్తిః

బహునాఽత్ర కిముక్తేన తద్దోషవినివృత్తయే
ఉపాయం తే ప్రవక్ష్యామి స్వర్ణముఖ్యాస్తటే శుభే ॥ ౪౬

వర్తతే దేవసఙ్ఘైశ్చ సేవితో వేఙ్కటాచలః
మేరుపుత్రో మహాపుణ్యః సర్వకామఫలప్రదః ॥ ౪౭

తస్మిన్ వేఙ్కటశైలేన్ద్రే సురాసురనమస్కృతే
వియద్గఙ్గేతి నామ్నా వై తీర్థమస్తి మహత్తరమ్ ॥ ౪౮

సర్వపాపప్రశమనం ఆయురారోగ్యవర్ధనమ్
త్వం గత్వా వేఙ్కటం శైలం స్వామిపుష్కరిణీజలే ॥ ౪౯

స్నాత్వా సఙ్కల్పపూర్వన్తు గఙ్గాతీర్థమనన్తరమ్
గత్వా తీర్థవిధానేన స్నానం కురు మహామతే! ॥ ౫౦

స్నానమాత్రాత్తతః సద్యో ముఖస్యాస్య మహామతే!
వైరూప్యం తత్క్షణాదేవ నశ్యత్యేవ న సంశయః' ॥ ౫౧

శ్రీసూతః —

ఏవముక్తః పుణ్యశీలో హ్యగస్త్యేన మహాత్మనా
తం ప్రణమ్య మహాత్మానం వేఙ్కటాద్రిం తతో యయౌ ॥

తత్ర గత్వా మహాభాగః స్వామిపుష్కరిణీజలే
స్నాత్వా నియమపూర్వన్తు వియద్గఙ్గాసమీపగః ॥ ౫౩

తత్ర స్నానేన ధర్మాత్మా కామవక్త్రోపమం ముఖమ్
ప్రాప్తవాన్ పుణ్యశీలస్తు అహో తీర్థస్య వైభవమ్! ॥ ౫౪

ఏవం వః కథితం విప్రాః! నారదేన ప్రభాషితమ్
సనత్కుమారమునయే శౌనకాద్యా మహౌజసః! ॥ ౫౫

ఇతి శ్రీస్కాన్దపురాణే శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే ఆకాశగఙ్గామాహాత్మ్య
వర్ణనం నామ ద్వాదశోఽధ్యాయః

——(: :)——

అథ త్రయోదశోఽధ్యాయః

చక్రతీర్థమాహాత్మ్యమ్

శ్రీసూతః —

అథాహం సమ్ప్రవక్ష్యామి ద్విజేన్ద్రాః! సత్యవాదినః!
చక్రతీర్థస్య మాహాత్మ్యం సర్వపాపప్రణాశనమ్ ॥ ౧

యే శృణ్వన్తి మహాపుణ్యం చక్రతీర్థస్య వైభవమ్
తే యాన్తి విష్ణుభవనం పునరావృత్తివర్జితమ్ ॥ ౨

అన్నదానే చ విముఖా జలదానే తథైవ చ
గోదానవిముఖా యే చ శుద్ధాస్తేఽత్ర నిమజ్జనాత్
తస్మాత్పుణ్యతమం తీర్థం చక్రతీర్థమనుత్తమమ్ ॥ ౩

పద్మనాభాఖ్యద్విజకృతతపస్తుష్టభగవదావిర్భావః

శ్రీసూతః —
పురా శ్రీవత్సగోత్రీయః పద్మనాభో జితేన్ద్రియః
చక్రపుష్కరిణీతీరే సోఽతప్యత మహత్తపః ॥ ౪
దయాయుక్తో నిరాహారః సత్యవాదీ జితేన్ద్రియః
ఆత్మవత్సర్వభూతాని పశ్యన్ విషయనిఃస్పృహః ॥ ౫
సర్వభూతహితో దాన్తః సర్వద్వన్ద్వవివర్జితః
వర్షాణి కతిచిత్సోఽయం జీర్ణపర్ణాశనోఽభవత్ ॥ ౬
కఞ్చిత్కాలం జలాహారో వాయుభక్షః కియత్సమాః
ఏవం ద్వాదశవర్షాణి పద్మనాభో మహామునిః ॥ ౭
అతప్యత తపో ఘోరం దేవైరపి సుదుష్కరమ్
అథ తత్తపసా తుష్టో భగవాన్ కమలాపతిః ॥ ౮
ప్రత్యక్షతామగాత్తస్య శఙ్ఖచక్రగదాధరః
వికచామ్బుజపత్రాక్షః సూర్యకోటిసమప్రభః
ఉన్మీల్య చక్షుషీ తత్ర దృష్టవాన్ వేఙ్కటేశ్వరమ్ ॥ ౯
శఙ్ఖచక్రధరం శాన్తం శ్రీనివాసం కృపానిధిమ్
దృష్ట్వా దేవం మహాత్మానం స్తోతుం సముపచక్రమే ॥ ౧౦

పద్మనాభాఖ్యద్విజకృతశ్రీనివాసస్తుతిః

'నమో దేవాధిదేవాయ వేఙ్కటేశాయ శార్ఙ్గిణే
నారాయణాద్రివాసాయ శ్రీనివాసాయ తే నమః ॥ ౧౧
నమః కల్మషనాశాయ వాసుదేవాయ విష్ణవే
శేషాచలనివాసాయ శ్రీనివాసాయ తే నమః ॥ ౧౨
నమస్త్రైలోక్యనాథాయ విశ్వరూపాయ సాక్షిణే
శివబ్రహ్మాదివన్ద్యాయ శ్రీనివాసాయ తే నమః ॥ ౧౩
నమః కమలనేత్రాయ క్షీరాబ్ధిశయనాయ తే
దుష్టరాక్షససంహర్త్రే శ్రీనివాసాయ తే నమః ॥ ౧౪

భక్తప్రియాయ దేవాయ దేవానాం పతయే నమః
ప్రణతార్తివినాశాయ శ్రీనివాసాయ తే నమః ॥ ౧౫
యోగినాం పతయే నిత్యం వేదవేద్యాయ విష్ణవే
భక్తానాం పాపసంహర్త్రే శ్రీనివాసాయ తే నమః' ॥ ౧౬
ఏవం స్తుతో మహాభాగః శ్రీనివాసో జగన్మయః
పద్మనాభాఖ్యఋషిణా చక్రతీర్థనివాసినా
సన్తోషం పరమం ప్రాప్య వేఙ్కటేశో దయానిధిః ॥ ౧౭
పద్మనాభం ద్విజవరం శాన్తం ధర్మపరాయణమ్
సుధాధారోపమం వాక్యం అబ్రవీత్ పురుషోత్తమః ॥ ౧౮

పద్మనాభస్య చక్రతీర్థే నిరన్తరవాసాయ భగవన్నియమనమ్

శ్రీభగవాన్ —

'ద్విజవర్య ! మహాభాగ ! మత్పాదకమలార్చక !
చక్రతీర్థస్య తీరే త్వం ఆకల్పం పూజయన్ వస' ॥ ౧౯
ఇత్యుక్త్వా భగవాన్ విష్ణుః తత్రైవాన్తరధీయత
అన్తర్ధానం గతే దేవే శ్రీనివాసే జగద్గురౌ ॥ ౨౦
చక్రతీర్థస్య తీరే తు వాసం చక్రే మహామతిః
తతః కాలాన్తరే కశ్చిత్ రాక్షసో భీమదర్శనః ॥ ౨౧
మునిం తం పద్మనాభాఖ్యం నారాయణపరాయణమ్
ఆయయౌ భక్షితుం క్రూరః క్షుధయా పరిపీడితః ॥ ౨౨
బ్రాహ్మణం తరసా సోఽయం రాక్షసో జగృహే తదా
గృహీతస్తరసా తేన విప్రో వేదాఙ్గపారగః ॥ ౨౩
ప్రచుక్రోశ దయామ్భోధిం ఆపన్నానాం పరాయణమ్
నారాయణం చక్రపాణిం రక్ష రక్షేతి వై ముహుః ॥ ౨౪
'వేఙ్కటేశ ! దయాసిన్ధో ! శరణాగతపాలక !
త్రాహి మాం పురుషవ్యాఘ్ర ! రక్షోవశముపాగతమ్ ॥ ౨౫

లక్ష్మీకాన్త! హరే! విష్ణో! వైకుణ్ఠ! గరుడధ్వజ!
మాం రక్ష రాక్షసాఽఽక్రాన్తం గ్రాహాక్రాన్తం గజం యథా॥
దామోదర! జగన్నాథ! హిరణ్యాసురమర్దన!
ప్రహ్లాదమివ 'మాం రక్ష రాక్షసేనాతిపీడితమ్' ॥ ౨౭

పద్మనాభహననోద్యుక్తాసురవధాయ భగవత్కృతచక్రప్రేషణమ్

ఇత్యేవం స్తువతస్తస్య పద్మనాభస్య హే ద్విజాః!
స్వభక్తస్య భయం జ్ఞాత్వా చక్రపాణిర్దయానిధిః॥ ౨౮
స్వచక్రం ప్రేషయామాస భక్తరక్షణకారణాత్
ప్రేరితం విష్ణుచక్రం తత్ విష్ణునా ప్రభవిష్ణునా॥ ౨౯
ఆజగామాథ వేగేన చక్రపుష్కరిణీతటమ్
అనన్తాదిత్యసఙ్కాశం అనన్తాగ్నిసమప్రభమ్॥ ౩౦
మహాజ్వాలం మహానాదం మహాసురవిమర్దనమ్
దృష్ట్వా సుదర్శనం విష్ణోః రాక్షసోఽథ ప్రదుద్రువే॥ ౩౧

భగవత్ప్రేషితచక్రకృతాసురవధః

ద్రవమాణస్య తస్యాశు రాక్షసస్య సుదర్శనమ్
శిరశ్చకర్త సహసా జ్వాలామాలాదురాసదమ్॥ ౩౨
తతో విప్రవరో దృష్ట్వా రాక్షసం పతితం భువి
ముదా పరమయా యుక్తః తుష్టావ చ సుదర్శనమ్॥ ౩౩

పద్మనాభః—

'విష్ణుచక్ర! నమస్తేఽస్తు విశ్వరక్షణదీక్షిత!
నారాయణకరామ్భోజభూషణాయ! నమోఽస్తు తే॥ ౩౪
యుద్ధేష్వసురసంహారకుశలాయ మహారవ!
సుదర్శన! నమస్తుభ్యం భక్తానామార్తినాశన!॥ ౩౫

రక్ష మాం భయసంవిగ్నం సర్వస్మాదపి కల్మషాత్
స్వామిన్ ! సుదర్శన ! విభో ! చక్రతీర్థే సదా భవాన్ ॥ ౩౬
సన్నిధేహి హితాయ త్వం జగతో ముక్తికాఙ్క్షిణః'
బ్రాహ్మణేనైవముక్తం తత్ విష్ణుచక్రం మునీశ్వరాః !
తం ప్రాహ పద్మనాభాఖ్యం ప్రీణయన్నివ సౌహృదాత్ ॥ ౩౭

ద్విజప్రార్థనయా చక్రకృతవరదానాదిః

సుదర్శనః —

'పద్మనాభ ! మహాపుణ్యం చక్రతీర్థమనుత్తమమ్
అస్మిన్ వసామి సతతం లోకానాం హితకామ్యయా
త్వత్పీడాం పరిచింత్యాహం రాక్షసేన దురాత్మనా ॥ ౩౮
ప్రేరితో విష్ణునా విప్ర ! త్వరయా సముపాగతః
త్వత్పీడకో౽పి నిహతో మయా౽యం రాక్షసాధమః ॥ ౩౯
మోచితస్త్వం భయాదస్మాత్ త్వం హి భక్తో హరేః సదా
చక్రతీర్థే మహాపుణ్యే సర్వపాపహరే ద్విజ ! ॥ ౪౦
సతతం లోకరక్షార్థం సన్నిధానం కరోమి తే
అస్మిన్ మత్సన్నిధానాత్తే తథా౽న్యేషామపి ద్విజ ! ॥ ౪౧
ఇతః పరం న పీడా స్యాత్ భూతరక్షససమ్భవా
అస్మిన్ మత్సన్నిధానాత్స్యాత్ 'చక్రతీర్థ'మితి ప్రథా ॥ ౪౨
స్నానం యే౽త్ర ప్రకుర్వంతి చక్రతీర్థే విముక్తిదే
తేషాం పుత్రాశ్చ పౌత్రాశ్చ వంశజాః సర్వ ఏవ హి ॥ ౪౩
విధూతపాపా యాస్యంతి తద్విష్ణోః పరమం పదమ్'
ఇత్యుక్త్వా విష్ణుచక్రం తత్ పద్మనాభస్య పశ్యతః ॥ ౪౪
అన్యేషామపి విప్రాణాం పశ్యతాం సహసా ద్విజాః !
చక్రపుష్కరిణీం తాంతు ప్రావిశత్ పాపనాశినీమ్ ॥ ౪౫

శ్రీ సూతః —

చక్రతీర్థస్య మాహాత్మ్యం విప్రేంద్రాః పాపనాశనమ్
యుష్మాకం కథితం సర్వం శౌనకాద్యాః : మహౌజసః ! ॥ ౪౬
చక్రతీర్థసమం తీర్థం న భూతం న భవిష్యతి
అత్ర స్నాత్వా నరో విప్రాః ! మోక్షభాజో న సంశయః ॥ ౪౭
కీర్తయేదిమమధ్యాయం శృణుయాద్వా సమాహితః
చక్రతీర్థాభిషేకస్య ప్రాప్నోతి ఫలముత్తమమ్ ॥ ౪౮

ఇతి శ్రీ స్కాందపురాణే శ్రీ వేంకటాచలమాహాత్మ్యే చక్రతీర్థమహిమానువర్ణనం నామ త్రయోదశోఽధ్యాయః

అథ చతుర్దశోఽధ్యాయః

సుందరాఖ్యగంధర్వస్య రాక్షసత్వప్రాప్తినివృత్త్యోరుపోద్ఘాతః

ఋషయః —

భగవన్ ! రాక్షసః కోఽసౌ సూత పౌరాణికోత్తమ !
విష్ణుభక్తం మహాత్మానం యో బ్రాహ్మణమబాధత ॥ ౧

శ్రీసూతః —

వక్ష్యామి రాక్షసం క్రూరం తం విప్రాః ! శృణుతాఽదరాత్
యథా చ రాక్షసో జాతో మునీనాం శాపవైభవాత్ ॥ ౨
పురా వైకుంఠసదృశే శ్రీరంగే విష్ణుమందిరే
వసిష్ఠాత్రిముఖాః సర్వే విష్ణుభక్తా మహౌజసః ॥ ౩
శ్రీరంగనాథం దేవేశం భక్తానామభయప్రదమ్
ఉపాసాంచక్రిరే ముక్త్యై శ్రీరంగపురవాసినః ॥ ౪
కదాచిత్తత్ర గంధర్వో వీరబాహుసుతో బలీ
సుందరో నామ విప్రేంద్రాః ! విటగోష్ఠీపరాయణః ॥ ౫

లలనాశతసంయుక్తో వివస్త్రః సలిలాశయే
చిక్రీడ స వివస్త్రాభిః సాకం యువతిభిర్ముదా ॥ ౬
కవేరజాయాస్తీర్థే తు వసిష్ఠో మునిభిః సహ
మాధ్యాహ్నికం కర్తుమనాః యయౌ శ్రీరంగమందిరాత్ ॥ ౭
తానృషీనవలోక్యాథ రామాస్తా భయకాతరాః
వాసాంస్యాచ్ఛాదయామాసుః సుందరో న తు సాహసీ
తతో వసిష్ఠః కుపితః శశాపైనం గతత్రపమ్ ॥ ౮

వసిష్ఠః —

యస్మాత్సుందర ! గంధర్వ ! దృష్ట్వాఽస్మాంల్లజ్జయా త్వయా
వాసో నాచ్ఛాదితం శీఘ్రం యాహి రాక్షసతాం తతః' ॥ ౯
ఏవముక్తే వసిష్ఠేన రామాః ప్రాంజలయస్తదా
ప్రణిపత్య వసిష్ఠం తం భక్తినమ్రేణ చేతసా
మునిమండలమధ్యే తు వసిష్ఠమిదమబ్రువన్ ॥ ౧౦

రామాః —

భగవన్ ! సర్వధర్మజ్ఞ ! చతురాననవందన !
దయాసింధోఽవలోక్యాస్మాన్ న కోపం కర్తుమర్హసి ॥ ౧౧
పతిరేవ హి నారీణాం భూషణం పరముచ్యతే
పతిహీనా తు యా నారీ శతపుత్రాఽపి సా మునే ! ॥ ౧౨
విధవేత్యుచ్యతే లోకే తాసాం జన్మ నిరర్థకమ్
తత్ప్రసాదం కురు మునే ! పత్యావస్మాకమాదరాత్ ॥ ౧౩
ఏకోఽపరాధః క్షంతవ్యో మునిభిస్తత్త్వదర్శిభిః
క్షమాం కురు దయాసింధో ! యుష్మచ్ఛిష్యేఽత్ర సుందరే' ॥

శ్రీ సూతః :

వసిష్ఠః ప్రార్థితస్త్వేవం సుందరస్యాంగనాజనైః
ప్రోవాచ వచనం భూయః ప్రసన్నః స ద్విజోత్తమః ॥ ౧౪

సుందరాఖ్యస్య వసిష్ఠోక్తరాక్షసత్వనివృత్త్యుపాయః

వసిష్ఠః —

'న మే స్యాద్వచనం మిథ్యా కదాచిదపి సుభ్రువః !
ఉపాయం వః ప్రవక్ష్యామి శృణుధ్వం శ్రద్ధయా సహ ॥ ౧౬
షోడశాబ్దావధిః శాపో భర్తుర్వై భవితా ధ్రువమ్
షోడశాబ్దావధౌ చైవ సుందరో రాక్షసాకృతిః ॥ ౧౭
యదృచ్ఛయా వేంకటాద్రిం సర్వపాపహరం శుభమ్
గత్వాఽసౌ చక్రతీర్థం తత్ గమిష్యతి సురాంగనాః ॥ ౧౮
ఆస్తే తత్ర మహాయోగీ పద్మనాభో మునీశ్వరః
భక్షార్థం తం మునిం సోఽయం రాక్షసోఽభిగమిష్యతి ॥ ౧౯
తతో బ్రాహ్మణరక్షార్థం ప్రేరితం చక్రముత్తమమ్
విష్ణునాఽస్య శిరః కాయాత్ హరిష్యతి న సంశయః ॥ ౨౦
తతః స్వం రూపమాసాద్య శాపాన్ముక్తః స సుందరః
పతిర్వస్త్రిదివం భూయో గన్తా నాస్త్యత్ర సంశయః ॥ ౨౧
తతస్త్రిదివమాసాద్య సుందరోఽయం పతిర్హి వః
రమయిష్యతి సుందర్యః ! యుష్మాన్ సుందరవేషభృత్' ॥ ౨౨

శ్రీ సూతః —

ఇత్యుక్త్వా తు వసిష్ఠస్తాః సుందరస్య వరాంగనాః
స్వాశ్రమం ప్రయయౌ తూర్ణం శ్రీరంగేశ్వరభక్తిమాన్ ॥ ౨౩
అథ రామాస్తమాలింగ్య సుందరం పతిమాత్మనః
రురుదుః శోకసంతప్తాః దుఃఖసాగరమధ్యగాః ॥ ౨౪
దృశ్యమానాసు తాస్వేవం సుందరో రాక్షసోఽభవత్
మహాదంష్ట్రో మహాకాయో రక్తశ్మశ్రుశిరోరుహః ॥ ౨౫
తం దృష్ట్వా భయసంవిగ్నాః జగ్ముః రామాస్త్రివిష్టపమ్
తతో రాక్షసవేషోఽయం సుందరో భైరవాకృతిః ॥ ౨౬

భక్షయన్ ప్రాణినః సర్వాన్ దేశాద్దేశం వనాద్వనమ్
భ్రమన్ననిలవేగోఽయం వేంకటాద్రిం నగోత్తమమ్ ॥ ౨౭
ప్రవిశ్యాసౌ మహాపాపీ చక్రతీర్థం తతో యయౌ ,
ఏవం షోడశవర్షాణి భ్రమతోఽస్య యయుస్తదా ॥ ౨౮
తతస్తు షోడశాబ్దాన్తే రాక్షసోఽయం మునీశ్వరాః !
భక్షితుం పద్మనాభంతం చక్రతీర్థనివాసినమ్ ॥ ౨౯
ఉపాద్రవద్వాయువేగః స చాస్తౌషీజ్జనార్దనమ్
యోగినా చ స్తుతో విష్ణుః తదా చక్రమచోదయత్ ॥ ౩౦
రక్షితుం పద్మనాభం తం రాక్షసేన ప్రపీడితమ్
అథాఽఽగత్య హరేశ్చక్రం రాక్షసస్య శిరోఽహరత్ ॥ ౩౧

సుందరాఖ్యస్య రాక్షసత్వవిముక్తిపూర్వకం స్వస్వరూపప్రాప్తిః

తతోఽయం రాక్షసం దేహం త్యక్త్వా దివ్యకలేబరః
విమానవరమారుహ్య సుందరం పుష్పవర్షితః ॥ ౩౨
ప్రాంజలిః ప్రణతో భూత్వా వవందే తత్సుదర్శనమ్
తుష్టావ శ్రుతిరమ్యాభిః వాగ్భిరగ్ర్యాభిరాదరాత్ ॥ ౩౩

సుందరః —

'సుదర్శన ! నమస్తేఽస్తు విష్ణుహస్తైకభూషణ !
నమస్తేఽసురసంహర్త్రే సహస్రాదిత్యతేజసే ॥ ౩౪
కృపావేశేన భవతః త్యక్త్వాఽహం రాక్షసీం తనుమ్
స్వం రూపమభజం విష్ణోః చక్రాయుధ ! నమోఽస్తు తే ॥ ౩౫
అనుజానీహి మాం గన్తుం త్రిదివం విష్ణువల్లభ !
భార్యా మే పరిశోచంతి విరహాతురచేతసః ॥ ౩౬
త్వన్మనస్కో భవిష్యామి యావజ్జీవం యథా హ్యహమ్
తథారూపం కురుష్వ త్వం మయి చక్ర ! నమోఽస్తుతే' ॥ ౩౭

ఏవం స్తుతం విష్ణుచక్రం సుందరేణ సభక్తికమ్
అనుజగ్రాహ సహసా 'తథాఽస్త్వి'తి మునీశ్వరాః ! ॥ ౩౮
చక్రాయుధాభ్యనుజ్ఞాతః సుందరో బ్రాహ్మణోత్తమమ్
ప్రణమ్య తేనానుజ్ఞాతో గంధర్వస్త్రిదివం యయౌ ॥ ౩౯
సుందరే తు గతే స్వర్గం పద్మనాభో మునీశ్వరః
తచ్చక్రం ప్రార్థయామాస 'విష్ణ్వాయుధ ! నమోఽస్తు తే ॥ ౪౦
చక్రాయుధ ! నమామి త్వాం మహాసురవిమర్దన !
సన్నిధానం కురుష్వ త్వం చక్రతీర్థేఽమలే శుభే ॥ ౪౧
త్వత్సన్నిధానాత్సర్వేషాం స్నాతానాం పాపినామిహ
పాపనాశం కురుష్వ త్వం మోక్షంచ కురు శాశ్వతమ్ ॥ ౪౨
చక్రతీర్థ'మితి ఖ్యాతిం లోకేఽస్య పరికల్పయ
త్వత్సన్నిధానాదత్రత్యమునీనాం భయనాశనమ్ ॥ ౪౩
ఇతః పరం భవత్వార్య ! చక్రాయుధ ! నమోఽస్తు తే
భూతప్రేతపిశాచేభ్యో భయం మా భవతు ప్రభో' ! ॥ ౪౪
ఇతి సమ్ప్రార్థితం చక్రం పద్మనాభేన యోగినా
'తథైవాస్త్వి'తి సమ్భాష్య తస్మింస్తీర్థే తిరోహితమ్ ॥ ౪౫

శ్రీ సూత :

ఏవం వః కథితం విప్రాః ! రాక్షసస్యోద్భవో మయా
మాహాత్మ్యం చక్రతీర్థస్య కథితంచ మలాపహమ్
యచ్ఛ్రుత్వా సర్వపాపేభ్యో ముచ్యతే మానవో భువి ॥ ౪౬

ఇతి శ్రీ స్కాందపురాణే శ్రీవేంకటాచలమాహాత్మ్యే చక్రతీర్థమహిమాను
వర్ణనం నామ చతుర్దశోఽధ్యాయః

అథ పఞ్చదశోఽధ్యాయః

జాబాలితీర్థమాహాత్మ్యవర్ణనమ్

శ్రీ సూతః —

భో భో తపోధనాః! సర్వే నైమిశారణ్యవాసినః
వేంకటాద్రౌ మహాపుణ్యే సర్వపాతకనాశనే ॥ ౧

తతో జాబాలితీర్థస్య మాహాత్మ్యం వర్ణయామ్యహమ్
దురాచారాభిధో యత్ర స్నాత్వా ముక్తోఽభవత్ ద్విజాః ॥ ౨

మునయః —

దురాచారాభిధః కోఽసౌ సూత! తత్త్వార్థకోవిద!
కించ పాపం కృతం తేన దురాచారేణ వై మునే! ॥ ౩

కథం వా పాతకాన్ముక్తః తీర్థేఽస్మిన్ స్నానవైభవాత్
ఏతచ్ఛుశ్రూషమాణానాం విస్తరాద్వద నో మునే! ॥ ౪

కావేరీతీరవాసిదురాచారాఖ్యద్విజోదంతః

శ్రీ సూతః —

మునయః శ్రూయతాం తస్య దురాచారస్య పాతకమ్
జాబాలితీర్థస్నానేన యథా ముక్తశ్చ పాతకాత్ ॥ ౫

దురాచారాభిధో విప్రః కావేరీతీరమాశ్రితః
కశ్చిదాస్తే ద్విజః పాపీ క్రూరకర్మరతః సదా ॥ ౬

బ్రహ్మఘ్నైశ్చ సురాపైశ్చ స్తేయిభిర్గురుతల్పగైః
సదా సంసర్గదుష్టోఽసౌ తైః సాకం న్యవసత్ ద్విజాః! ॥ ౭

మహాపాతకసంసర్గదోషేణాస్య ద్విజస్య వై
బ్రాహ్మణ్యం సకలం నష్టం నిఃశేషేణ ద్విజోత్తమాః! ॥ ౮

మహాపాతకిభిః సార్ధం దినమేకం తు యో ద్విజః
నివసేత్సోదరం తస్య తత్క్షణాద్వై ద్విజన్మనః ॥ ౯

బ్రాహ్మణ్యస్య తు చైకాంశో నశ్యత్యేవ న సంశయః
ద్వీదినం సేవనాత్స్పర్శాత్ దర్శనాచ్ఛయనాత్తథా ॥ ౧౦
భోజనాత్ సహపంక్త్యా చ మహాపాతకిభిర్ద్విజాః !
ద్వితీయభాగో నశ్యేత బ్రాహ్మణ్యస్య న సంశయః ॥ ౧౧
త్రిదినాచ్చ తృతీయాంశో నశ్యత్యేవ న సంశయః
చతుర్దినాచ్చతుర్థాంశో విలయం యాతి హి ధ్రువమ్ ॥ ౧౨
అతః పరఙ్చతైః సాకం శయనాసనభోజనైః
తత్తుల్యపాతకీ భూయాత్ మహాపాతకిసంగవాన్ ॥ ౧౩
తేన బ్రాహ్మణ్యహీనోఽయం దురాచారాభిధో ద్విజః
గ్రస్తోఽభవద్భీషణేన వ్యాలేనేవ బలీయసా ॥ ౧౪
అసౌ పరవశస్తేన వేతాలేనాతిపీడితః
దేశాద్దేశం భ్రమన్ విప్రో వనాచ్చైవ వనాంతరమ్ ॥ ౧౫
పూర్వపుణ్యవిపాకేన దైవయోగేన స ద్విజః
వేంకటాద్రిం మహాపుణ్యం సర్వపాతకనాశనమ్ ॥ ౧౬

జాబాలితీర్థస్నానాత్ దురాచారవేతాలయోర్మహాపాతకాదినివృత్తిః

అనుద్రుతః పిశాచేన వేతాలేన ద్విజో యయౌ
న్యమజ్జయత్స వేతాలో మహాపాతకనాశనే ॥ ౧౭
జాబాలితీర్థే విప్రేంద్రాః ! మహాపాతకిసంగినమ్
ఉదతిష్ఠత్క్షణాదేవ వేతాలేన విమోచితః ॥ ౧౮
ఉత్థితోఽసౌ ద్విజో విప్రాః ! తస్మాత్తీర్థాత్తు పావనాత్
స్వస్థో వ్యచింతయత్ 'కోఽయం స్వర్ణముఖ్యాః సమీపతః ॥
కథం మయాఽగతమహో ! కావేరీతీరవాసినా'
ఇతి చింతాకులః సోఽయం జాబాలేస్తీర్థముత్తమమ్ ॥ ౨౦

జాబాలిఞ్చ మహాత్మానం యోగీన్ద్రవరముత్తమమ్
సమాగమ్య ప్రణమ్యాసౌ దురాచారోఽభ్యభాషత ॥ ౨౧
'న జానే భగవన్ విప్ర ! పర్వతోఽయం వదాధునా
కావేరీతీరనిలయో దురాచారాభిధో హ్యహమ్ ॥ ౨౨
కృపయా బ్రూహి మే బ్రహ్మన్ ! మయాఽత్రకథ మాగతమ్'
ఇతి పృష్టో మునిస్తేన దురాచారేణ సువ్రతః
ధ్యాత్వా ముహూర్తమవదత్ దురాచారం కృపానిధిః ౨౩

జాబాలివర్ణితపార్వణశ్రాద్ధాకరణదోషప్రశంసా

జాబాలిః—

మహాపాతకిసంసర్గాత్ దురాచారస్య తే పురా
బ్రాహ్మణ్యం నష్టమభవత్ వేతాలస్త్వాం తతోఽగ్రహీత్ ॥ ౨౪
తేనావిష్టస్త్వమాయాతో వివశోఽత్ర విమూఢధీః
న్యమజ్జయత్త్వాం వేతాలః తీర్థేఽస్మిన్నతిపావనే ॥ ౨౫
అత్ర మజ్జనమాత్రేణ విముక్తః పాతకాద్భవాన్
జాబాలితీర్థే యే స్నానం పుణ్యం కుర్వన్తి మానవాః ॥ ౨౬
తేషాం నశ్యన్తివై సత్యం పఞ్చపాతకసఞ్చయాః
సత్కర్మసాధనే పుణ్యతీర్థేఽస్మిన్ స్నానమాత్రతః ॥ ౨౭
మహాపాతకిసంసర్గదోషస్తే విలయం గతః
త్వామగ్రహీద్యో వేతాలః పురాఽయం బ్రాహ్మణోఽభవత్ ॥
మృతేఽహని పితృశ్రాద్ధం నాకరోత్పార్వణేన వై
తేన స్వపితృభిః శప్తో వేతాలత్వమగాదయమ్ ॥ ౨౮
సోఽపి జాబాలితీర్థస్య జలే స్నానప్రభావతః
వేతాలత్వం విహాయైవ విష్ణులోకమవాప్తవాన్ ॥ ౩౦

న కుర్యాద్యో నరః శ్రాద్ధం మాతాపిత్రోర్మృతేఽహని
వేతాలత్వమవాప్యాఽథ పశ్చాన్నరకమశ్నుతే'॥ ౩౧

శ్రీసూతః—
దురాచారో మహాపాపీ తీర్థేఽస్మిన్ స్నానమాత్రతః
ప్రాప్తవాన్ విష్ణులోక వై పునరావృత్తివర్జితమ్ ॥ ౩౨
ఏవం వః కథితం పుణ్యం దురాచారవిమోక్షణమ్
తస్మాత్పుణ్యతమం తీర్థం సర్వపాపహరం శుభమ్ ॥ ౩౩
యత్రహి స్నానమాత్రేణ దురాచారో విమోచితః
యాని నిష్కృతిహీనాని పాపాన్యపి వినాశయేత్ ॥ ౩౪
శూద్రేణ పూజితం లిఙ్గం విష్ణుం వా యో నమేత్ ద్విజః
ప్రాయశ్చిత్తం న స్మృతిషు తస్యోక్తం పరమర్షిభిః ॥ ౩౫
నశ్యేత్తస్యాపి తత్పాపం తీర్థే జాబాలిసంజ్ఞకే
విప్రనిన్దాకృతాఞ్చైవ ప్రాయశ్చిత్తం న విద్యతే ॥ ౩౬
విశ్వాసఘాతుకానాఞ్చ కృతఘ్నానాఞ్చ నిష్కృతిః
భ్రాతృభార్యారతానాఞ్చ ప్రాయశ్చిత్తం న విద్యతే ॥ ౩౭
తేషాం జాబాలితీర్థే వైస్నానాచ్ఛుద్ధిర్భవిష్యతి
ఏవం వః కథితం విప్రాః ! జాబాలేస్తీర్థవైభవమ్
యచ్ఛ్రుత్వా సర్వపాపేభ్యో ముచ్యతే మానవో భువి ॥ ౩౮

ఇతి శ్రీ స్కాన్దపురాణే శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే జాబాలితీర్థ
మహిమానువర్ణనం నామ పఞ్చదశోఽధ్యాయః

అథషోడశోఽధ్యాయః

(తుమ్బురు) ఘోణతీర్థమాహాత్మ్యమ్

శ్రీసూతః—

అత్రాహం సమ్ప్రవక్ష్యామి శౌనకాద్యా మహౌజసః!
ఘోణతీర్థస్య మాహాత్మ్యం సర్వపాతకనాశనమ్॥ ౧
తత్ర స్నానం జనానాన్తు జన్మాన్తరతపః ఫలమ్
ఉత్తరాఫల్గుణీయుక్త శుక్లపక్షీయపర్వణి॥ ౨
తుమ్బోస్తీర్థం మీనసంస్థే రవౌ తీర్థాని సర్వశః
అపరాహ్ణేసమాయాన్తి గఙ్గాదీని జగత్త్రయే॥ ౩

ఋషయః—

భగవన్ సూత! సర్వజ్ఞ! సర్వశాస్త్రార్థపారగ!
గఙ్గాద్యాః సరితః సర్వా ఘోణతీర్థేఽతిపావనే
కిమర్థం స్నాన్తివై తత్ర మీనసంస్థే ప్రభాకరే॥ ౪

శ్రీసూతః—

'పాపినో మనుజాః సర్వే హ్యస్మాసు స్నాన్తి యత్నతః
విసృజ్య పాపజాలాని కృతార్థా యాన్తివై జనాః ౫
అస్మాకం పాపజాలం తత్ కథం నశ్యతి సర్వతః'
ఏవమాలోచ్య తీర్థాని గఙ్గాదీని ప్రయత్నతః॥ ౬
సంస్మృత్య బ్రహ్మపుత్రస్య నారదస్య మహాత్మనః
వాక్యం మనోహరం దివ్యం సర్వపాపనిషూదనమ్॥ ౭
గత్వా శ్రీవేఙ్కటం శైలం బ్రహ్మహత్యాదిశోధకమ్
తత్రస్నాత్వా తీర్థవర్యే స్వామిపుష్కరిణీజలే॥ ౮
అనన్తరం తతో విప్రాః! ఘోణతీర్థేఽతిపావనే
ఉత్తరాఫల్గుణీయుక్తశుక్లపక్షీయపర్వణి॥ ౯

స్నాన్తితీర్థాని సర్వాణి మీనసంస్థే ప్రభాకరే
తస్య తీర్థస్య మాహాత్మ్యం కో వేత్తి ? భువనత్రయే ॥ ౧౦

ఘోణతీర్థస్నానవిముఖానాం మహాదోషవర్ణనమ్

తస్మాత్పుణ్యతమం తీర్థం ఘోణతీర్థం ద్విజోత్తమాః !
ఆరామచ్ఛేదకం క్రూరం కన్యాతురగవిక్రయమ్
ఘోణస్నానపరిత్యక్తం తమాహుర్బ్రహ్మఘాతుకమ్ ॥ ౧౧
దేవద్రవ్యాపహర్తారం తథా దత్తాపహారకమ్
ఘోణస్నానపరిత్యక్తం తమాహుర్బ్రహ్మఘాతుకమ్ ॥ ౧౨
తటాకసేతుభేత్తారం పరస్త్రీసఙ్గలోలుపమ్
ఘోణస్నానపరిత్యక్తం తమాహుః స్తేయినం బుధాః ॥ ౧౩
'దదామీ'తి ద్విజాయోక్త్వా పశ్చాద్యో నాస్తికోఽధమః
ఘోణస్నానపరిత్యక్తం సురాపం తం విదుర్బుధాః ॥ ౧౪
గురువిప్రజనద్వేషం ఆత్మస్తుతిపరాయణమ్
ఘోణస్నానపరిత్యక్తం తమాహుః స్తేయినం బుధాః ॥ ౧౫
అసంస్కృతాన్నభోక్తారం పితృశేషాన్నభోజినమ్
ఘోణస్నానపరిత్యక్తం తమాహుః స్తేయినం ద్విజాః ॥ ౧౬
పితృశేషాన్నదాతారం మాతాపితృవిరోధినమ్
ఘోణస్నానపరిత్యక్తం తమాహుః స్తేయినం బుధాః ॥ ౧౭
పరస్త్రీసఙ్గనిరతం భ్రాతృభార్యారతిప్రియమ్
ఘోణస్నానపరిత్యక్తం తమాహుర్గురుతల్పగమ్ ॥ ౧౮
చణ్డాలభాషిణం విప్రం సదైవాదర్భపాణికమ్
ఘోణస్నానపరిత్యక్తం తత్సంసర్గం తు పఞ్చమమ్ ॥ ౧౯
రజస్వలాశ్వచణ్డాలధ్వనిం శ్రుత్వాఽన్నభోజినమ్
ఘోణస్నానపరిత్యక్తం తత్సంసర్గన్తు పఞ్చమమ్ ౨౦

పురాణోద్వాహమౌఞ్జ్యాదిధర్మాణాం విఘ్నకారకమ్
ఘోణస్నానపరిత్యక్తం తమాహుః పశుఘాతుకమ్ ॥ ౨౧
శరణాగతహన్తారం సర్వతీర్థపరాఙ్ముఖమ్
ఘోణస్నానపరిత్యక్తం తమాహుర్భ్రూణహం బుధాః ॥ ౨౨
పితృయజ్ఞపరిత్యాగం త్యక్తభార్యం కులాధమమ్
ఘోణస్నానపరిత్యక్తం తమాహుర్గోవిఘాతుకమ్ ॥ ౨౩
మహాపాప సమానాని క్షుద్రపాపాని యాని చ
ఘోణస్నానపరిత్యక్తం ఆశ్రయన్తి ద్విజోత్తమాః ॥

ఘోణస్నానస్య సర్వపాపనోదకత్వవర్ణనమ్

మహాపాపరతం విప్రాః ! శ్వపచం వా కులాధమమ్
క్రూరం కులాన్తకం కష్టం అదత్తం కర్మవర్జితమ్ ౨౪
పశుఘ్నఞ్చ పరద్రోహమాశ్రితం పిశునం తథా
అసత్యభాషిణం దమ్భం పరపాకరతం తథా ॥ ౨౫
మిత్రద్రోహం కృతఘ్నఞ్చ భ్రూణహం చాతిపాతకమ్
పరదారరతం పాపం పరాణామర్థసూచకమ్ ॥ ౨౬
అనృతం కృషికర్మాణం స్వామిద్రోహఞ్చ వఞ్చకమ్
సలోభం పితృహన్తారం సర్వదేవపరాఙ్ముఖమ్ ॥ ౨౭
ఆత్మప్రశంసాం కుర్వాణం ధర్మవిఘ్నకరం శఠమ్
అపాత్రవ్యయకర్తారం సానుకూల్యవిభేదకమ్ ॥ ౨౮
సుపల్లవఫలోపేతవృక్షవిచ్ఛేదకారకమ్
విశ్వాసఘాతుకఞ్చైవ వీరహత్యాపరాయణమ్ ॥ ౩౦
అనగ్నికమపుత్రఞ్చ విషకర్మప్రయోగిణమ్
గురుద్వేషకరం పాపం దమ్పత్యోర్విరసావహమ్ ॥ ౩౦

గ్రామాధిపత్యం కుర్వాణం తథా దేవాలయస్య చ
భృతకాధ్యాపకం విప్రం క్రూరకర్మపరాయణమ్ ॥ ౩౨
ప్రకటీకృతపాపౌఘం గుహ్యాఘౌఘపరాయణమ్
అజ్ఞానాదఘకర్తారం జ్ఞానాత్ దుష్కర్మకారకమ్ ॥ ౩౩
ఏతాన్ సర్వాంశ్చ విప్రేన్ద్రాః! ఘోణతీర్థం మనోహరమ్
పునాతి స్నానపానాద్యైః అహో! తీర్థస్యవైభవమ్ ॥ ౩౪

తుమ్బురాఖ్యగన్ధర్వచరితమ్

శ్రీసూతః—

అత్రేతిహాసం వక్ష్యామి పురాణం పాపనాశనమ్
సర్వపాపప్రశమనం అపవర్గఫలప్రదమ్ ౩౫
పురా గార్గ్యో మహాతేజాః సర్వవిద్యావిశారదః
సర్వజ్ఞో నీతిమాన్ విప్రః ప్రాహ చేత్థం జితేన్ద్రియః ॥ ౩౬
దేవలఞ్చ మహాత్మానం సమస్కృత్య ప్రసన్నధీః
'కథయస్వ మాహాభాగ! మయి కారుణికో భవ
ఘోణతీర్థస్య మాహాత్మ్యం సర్వపాపహరం శుభమ్' ॥ ౩౭

దేవలః—

తుమ్బురుర్నామ గన్ధర్వో భార్యాం శప్త్వా పతివ్రతామ్
అత్ర స్నాత్వా సమభ్యర్చ్య వేఙ్కటేశం దయానిధిమ్
ప్రాప్తవాన్ విష్ణులోకం వై పునరావృత్తివర్జితమ్' ॥ ౩౮

గార్గ్యః—

'కిమర్థం దేవల! ఋషే! భార్యాం రూపవతీం ప్రియమ్
తుమ్బురుర్నామ గన్ధర్వః సర్వవిద్యావిశారదః ॥ ౩౯
శప్తవాన్ కేన దోషేణ భార్యాం సర్వగుణాన్వితామ్
తద్వదస్వ మహాభాగ! శ్రోతుం కౌతూహలం హి మే' ॥ ౪౦

స్వభార్యాయై తుమ్బురూపదిష్టమాఘస్నానవిధిప్రకారః

దేవలః—

తుమ్బురుర్నామ గన్ధర్వో భార్యాం ప్రీత్యా హ్యువాచ హ
'మాఘత్రయే మయా సాకం స్నానం కురు మలాపహమ్ ॥
మాఘమాస్యుదితే సూర్యే సర్వకల్మషనాశనే
తీరేఽస్మిన్ విష్ణుపూజార్థం గోమయాలేపనం కురు ॥ ४२
రఙ్గవల్ల్యాదిభిః శుభ్రపద్మస్వస్తికధాతుభిః
శుశ్రూషాం కురు మే విష్ణోః మాసేఽస్మిన్ మఙ్గళప్రదే ॥ ४३
మాఘేఽస్మిన్ మాధవస్యాస్య కురు త్వం దీపవర్తికామ్
సధూపం పావకం భక్త్యా సమర్పయ హరేః పురః ॥ ४४
కురు పాకం శుచిర్భూత్వా మాధవాయ మహాత్మనే
ప్రదక్షిణనమస్కారైః భక్త్యా మాఘే మయా సహ ॥ ४५
కురుష్వ దేవదేవస్య సపర్యాం విష్ణవేఽన్వహమ్
పురాణశ్రవణం విష్ణోః కురు నిత్యమతన్ద్రితః ॥ ४६
నిత్యం స్నాత్వా ప్రయత్నేన పిబ పాదోదకం హరేః
కృష్ణ! విష్ణో! ముకున్దేతి నారాయణ! జనార్దన! ॥ ४७
అచ్యుతానన్త! విశ్వాత్మన్ ఇతి కీర్తయ సన్తతమ్
క్రోధమాత్సర్యలోభాదీన్ త్యక్త్వా త్వం వ్రతమాచర
తేన తే జాయతే ముక్తిః విష్ణులోకశ్చ శాశ్వతః' ॥ ४८

భార్యాం ప్రతి తుమ్బురుదత్తశాపద్విముక్తిప్రకారౌ

ఇత్థం సా భర్తృగదితం శ్రుత్వా గన్ధర్వవల్లభా
భర్తారమబ్రవీత్కోపాత్ అసహ్యం దుర్గతిప్రదమ్ ॥ ४९
'మాఘే చోద్భూతశీతే తు ప్రాతర్మన్దోదితే రవౌ
కథం నిమజ్జయేదస్మిన్ మాఘే శీతార్తిదేఽనఘ! ॥ ५०

యత్త్వయోక్తాని కర్మాణి న శక్యాని మయాఽసకృత్
న కరోమి పతే! స్నానం ప్రాతఃకాలే త్వయా సహ ॥ ౫౧
మృతే శీతాతిపాతేనన చ మే రక్షకో భవాన్'
ఇత్యేవముదితం శ్రుత్వా పతిర్గన్ధర్వవల్లభః ॥ ౫౨
స శాన్తోఽపి శశాపాథ భార్యాఞ్చాప్రియవాదినీమ్
'పుత్రఞ్చ ధర్మవిముఖం భార్యాఞ్చాప్రియభాషిణీమ్ ॥ ౫౩
అబ్రహ్మణ్యఞ్చ రాజానం సద్యః శాపేన దణ్డయేత్'
ఇతి న్యాయం విచిన్త్యాసౌ శశాపేత్థం సతీం తదా ॥ ౫౪
'వేఙ్కటాద్రౌ మహాపుణ్యే సర్వపాతకనాశనే
ఘోణతీర్థసమీపే చ పిప్పలద్రుమకోటరే ॥
తత్రామ్బురహితే మూఢే! మణ్డూకా భవ కేవలమ్'
ఇత్యేవం భర్తృవాక్యం తత్ శ్రుత్వా గన్ధర్వవల్లభా ॥ ౫౬
పతిత్వా పాదయోస్తస్య తుమ్బురుం ప్రార్థయత్ సతీ
విశాపమవదత్ పశ్చాత్ భర్తా వై తుమ్బురుస్తదా ॥ ౫౭
అగస్త్యో వై మహాభాగః తపస్వీ విజితేన్ద్రియః
ఘోణతీర్థవరే స్నాత్వా పౌర్ణమాస్యాం మహాతిథౌ ॥ ౫౮
శిష్యేభ్యో వై యదా తస్మిన్ అశ్వత్థద్రుమసన్నిధౌ
ఘోణతీర్థస్య మాహాత్మ్యం వక్తి వై బ్రాహ్మణోత్తమః ॥
తదా పిప్పలవృక్షస్య కోటరే త్వం సమాహితా
శ్రుత్వా వై ఘోణతీర్థస్య మాహాత్మ్యం మోక్షదాయకమ్ ॥
విధూయ సర్వపాపాని మయా సాకం రమిష్యసి'
ఇత్యుక్త్వా విరరామాథ ధర్మపత్నీ పతివ్రతా ॥ ౬౧
భర్తృశాపాన్మహాఘోరాత్ మణ్డూకతనుమాశ్రితా
శేషాద్రిశిఖరే తస్మిన్ ఘోణతీర్థస్య దక్షిణే ॥ ౬౨

శనైః శనైర్గతా నారీ పిప్పలద్రుమకోటరమ్
అబ్దాయుతం గతం తస్యాః అశ్వత్థద్రుమకోటరే ॥ ౬౩

తతః కాలాన్తరేఽగస్త్యో వేఙ్కటాద్రిం మనోహరమ్
గత్వా శ్రీస్వామితీర్థే చ స్నాత్వా నియమపూర్వకమ్ ॥ ౬౪

వరాహస్వామినం దేవం నత్వా తీర్థస్య దక్షిణే
వేఙ్కటేశాఽఽలయం గత్వా శ్రీనివాసం కృపానిధిమ్ ॥ ౬౫

వేదవేద్యం విశాలాక్షం దేవదేవం సనాతనమ్
నత్వాఽగస్త్యో మహాభాగో ఘోణతీర్థం తతో యయౌ ॥ ౬౬

తత్ర స్నాత్వా తీర్థవర్యే స్వశిష్యైర్యోగినాం వరః
పిప్పలద్రుమఛాయాయాం శిష్యేభ్యో భక్తిపూర్వకమ్ ॥ ౬౭

ఘోణతీర్థస్య మాహాత్మ్యం బ్రహ్మహత్యావినాశకమ్
సర్వమఙ్గళదం పుణ్యం సర్వసమ్పత్ప్రదాయకమ్
ఉక్తవాన్ యోగినాం శ్రేష్ఠో హ్యగస్త్యో భగవానృషిః ॥ ౬౮

ఘోణతీర్థే అగస్త్యదర్శనేన తుమ్బురుపత్న్యాః వర్షాభూత్వనివృత్తిః

తదా శ్రుత్వా తు వర్షాభూః పాదయోస్తస్య యోగినః
పతిత్వా జ్ఞానదీపేన విదిత్వా వైభవం మునేః ॥ ౬౯

పూర్వరూపం సమాసాద్య నారీరూపం మనోహరమ్
'అగస్త్య! యోగినాం శ్రేష్ఠ! రక్ష రక్ష దయానిధే! ॥ ౭౦

మాం రక్ష దయయా బ్రహ్మన్! పతివాక్యవిరోధినీమ్'
ఇత్యుక్త్వా తం విశాలాక్షీ విరరామ తతః పరమ్ ॥ ౭౧

అగస్త్యః —

'కా త్వం సుశ్రోణి! భద్రం తే భేకజన్మప్రదాయకమ్
పాపం పూర్వభవే చాసీత్ తద్వదస్వ చ మా చిరమ్' ॥ ౭౨

నారీ :—

'తుమ్బురుర్నామ గన్ధర్వః సర్వవిద్యావిశారదః
తస్య భార్యాఽస్మ్యహం విప్ర! హ్యగస్త్య! మునిసేవిత! ॥
భర్తా మే సర్వధర్మజ్ఞః తుమ్బురుర్మునిసత్తమః
సర్వధర్మాన్ మనోజ్ఞాన్ త్వం కురు నిత్యం మయా సహ' ॥
పతివాక్యం తదా శ్రుత్వా పరలోకోపకారకమ్
అసహ్యం వాక్యమత్యుగ్రం దుర్గతిప్రదమేవ హి
మయా చోక్తం హి దుర్బుద్ధ్యా హే తాత! మునిసత్తమ! ॥

అగస్త్యకథితపతివ్రతాధర్మాః

అగస్త్యః —

'కుశాగ్రబుద్ధిస్తే భర్తా శశాప త్వాం రుషాఽన్వితః
ఏవం శాపో యుక్త ఏవ పతివాక్యవిరోధినీమ్ ॥ ౭౬
పతివాక్యమనాదృత్య స్వేచ్ఛయా వర్తతే తు యా
సా నారీ నిరయే ఘోరే పతత్యాచన్ద్రతారకమ్ ॥ ౭౭
న స్వాతన్త్ర్యం తు నారీణాం నోల్లంఘ్యం పతిభాషణమ్
పాతివ్రత్యేన పుణ్యేన పతిశుశ్రూషణేన చ ॥ ౭౮
స్త్రియో విష్ణుపదం యాన్తి న చాన్యైరపి సువ్రతైః
పతిర్మాతా పతిర్విష్ణుః పతిర్బ్రహ్మా పతిః శివః ॥ ౭౯
పతిర్గురుః పతిస్తీర్థం ఇతి స్త్రీణాం విదుర్బుధాః
పతివాక్యమపాకృత్య యా నారీ సుకృతైః పరైః ॥ ౮౦
సదైవ యుజ్యతే సాపి నైవ శుద్ధా భవేత్సకృత్
పతిహీనా తు యా నారీ గురుభిర్ధర్మవిత్తమైః ॥ ౮౧
సా కృతజ్ఞా విదధ్యాత్తు వ్రతం ధర్మఫలప్రదమ్
పతినా ప్రేరితా సైవ పతిబుద్ధిపరాయణా ॥ ౮౨

పతిపాదాబ్జతీర్థేన యా స్నాతా సా హరిప్రియా
సా స్నాతా సర్వతీర్థేషు గఙ్గాదిషు న సంశయః ॥ ౭౩

తస్మాత్త్వత్కృతదోషస్తు త్వామాయాతీతి తత్ఫలమ్
భుఙ్క్ష్వాన్త్యస్తేఽత్ర శృణ్వన్త్యా ఘోణతీర్థస్య వైభవమ్
ముక్తిరాసీచ్ఛుభాఙ్గం తత్ నారీరూపం పునర్యథా' ॥ ౭౪

శ్రీసూతః —

తస్మాద్ఘోణస్య తీర్థస్య తుమ్బుతీర్థమితీహ వై
లోకే ప్రసిద్ధిరభవత్ అహో తీర్థస్య వైభవమ్ ॥ ౭౫

ఘోణతీర్థస్నాతౄణాం నానావిధఫలప్రాప్తిః

ఘోణతీర్థే మహాపుణ్యే సర్వపాపవినాశిని
స్నాన్తి యే పౌర్ణమాస్యాం వై శౌనకాద్యాః । మహౌజసః । ॥

తేషాం క్రతుఫలం పుణ్యం తీర్థాయుతఫలం భవేత్
కపిలాగోసహస్రం తు యో దదాతి దినే దినే ॥ ౭౬

తత్ఫలం సమవాప్నోతి స్నానాత్తుమ్బురుతీర్థకే
రత్నకోటిసహస్రాణి యో దదాతి దినే దినే ॥ ౭౭

మత్తేభానాం సహస్రాణి తథైవాశ్వాయుతాన్యపి
తత్ఫలం సమవాప్నోతి ఘోణతీర్థావగాహనాత్ ॥ ౭౮

కన్యాకోటిప్రదానేన యత్ఫలం ఋషిభిః స్మృతమ్
తత్ఫలం సమవాప్నోతి ఘోణతీర్థాచ్చ పావనాత్ ॥ ౮౦

హేమామ్బరసహస్రం యః కురుక్షేత్రే ప్రయచ్ఛతి
తత్ఫలం సమవాప్నోతి ఘోణతీర్థస్య వైభవాత్ ॥ ౮౧

గుర్వర్థే బ్రాహ్మణార్థే వా స్వామ్యర్థే యస్త్యజేత్తనుమ్
తత్ఫలం సమవాప్నోతి ఘోణతీర్థస్య వైభవాత్ ॥ ౮౨

ఆపన్నార్తిహరాణాఞ్చ తీర్థసేవాపరాత్మనామ్
సత్యవ్రతానాం యత్పుణ్యం ఘోణతీర్థాచ్చ తద్భవేత్ ॥ ౯౩
యత్ఫలం శ్రాద్ధకర్తౄణాం పితౄణామిన్దుసఙ్క్షయే
తత్ఫలం సమవాప్నోతి ఘోణతీర్థాద్ధి పావనాత్ ॥ ౯౪
గఙ్గాయాం నర్మదాయాఞ్చ సరయూచన్ద్రభాగయోః
సర్వేషు పుణ్యతీర్థేషు యః స్నానం కురుతే నరః ॥ ౯౫
తత్ఫలం సమవాప్నోతి ఘోణతీర్థాద్ధి పావనాత్
తస్మాత్పుణ్యతమం తీర్థం ఘోణతీర్థం విదుర్బుధాః ॥ ౯౬
య ఇమం శృణుతేఽధ్యాయం సర్వపాపనిబర్హణమ్
వాజపేయఫలం తస్య విష్ణులోకశ్చ శాశ్వతః ॥ ౯౭

ఇతి శ్రీస్కాన్దపురాణే శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే తుమ్బురుతీర్థ మాహాత్మ్య వర్ణనం నామ షోడశోఽధ్యాయః

——(::)——

అథ సప్తదశోఽధ్యాయః

శ్రీవేఙ్కటాచలస్య సర్వపుణ్యతీర్థాధారత్వవర్ణనమ్

ఋషయః—

వేఙ్కటాద్రౌ మహాపుణ్యే సర్వసఙ్కటనాశనే
సన్తి వై కతి తీర్థాని ? సూత ! పౌరాణికోత్తమ ! ॥ ౧
తేషాం సంఖ్యాఞ్చ మే బ్రూహి కతి ముఖ్యాని ? తత్ర వై
తత్రాప్యత్యన్తముఖ్యాని వద నో మునిసత్తమ ! ॥ ౨
సద్ధర్మరతిదాన్యత్ర కతి ముఖ్యాని ? తాని చ
కాని చ జ్ఞానదాన్యత్ర ? భక్తివైరాగ్యదాని చ ?
ముక్తిప్రదాని కాన్యత్ర ? తాని మే వద సువ్రత ! ॥ ౩

శ్రీసూతః —

షట్షష్టికోటితీర్థాని పుణ్యాన్యత్ర నగోత్తమే
అష్టోత్తరసహస్రాణి తేషు ముఖ్యాని సువ్రత ! ॥ ౪

సద్ధర్మరతిదాన్యత్ర సన్తి చాష్టోత్తరం శతమ్
సహస్రేభ్యశ్చ ముఖ్యాని పృథక్ తేభ్యశ్చ తాని చ
భక్తివైరాగ్యదాన్యత్ర షష్టిరష్టోత్తరే శతే ॥ ౫

ముక్తిదాన్యత్ర షట్ చైవ వేఙ్కటాచలమూర్ధని
స్వామిపుష్కరిణీ చైవ వియద్గఙ్గా తతః పరమ్ ॥ ౬

పశ్చాత్పాపవినాశఞ్చ పాణ్డుతీర్థమతఃపరమ్
కుమారధారికాతీర్థం తుమ్బుతీర్థమతః పరమ్ ॥ ౭

స్వామిపుష్కరిణ్యాదిషట్తీర్థస్నానకాలనిర్ణయః

కుమ్భమాసే పౌర్ణమాస్యాం మఘాయోగో యదా భవేత్
కుమారధారికాం యాన్తి సర్వతీర్థాని హే ద్విజాః ! ॥ ౮

తత్ర యః స్నాతి విప్రేన్ద్రాః ! రాజసూయఫలం లభేత్
ముక్తిశ్చ భవితా తత్ర నాత్ర కార్యా విచారణా ॥ ౯

అన్నదానవిధిస్తత్ర సార్ధం దక్షిణయా ద్విజాః !
ఉత్తరాఫల్గునీయుక్తశుక్లపక్షీయపర్వణి ॥ ౧౦

తుమ్బుతీర్థం మీనసంస్థే రవౌ తీర్థాని సర్వశః
అపరాహ్ణే సమాయాన్తి తత్ర స్నాతో న జాయతే ॥ ౧౧

మౌఞ్జీబన్ధం వివాహఞ్చ కారయేత్ ద్రవ్యదానతః
మేషసఙ్క్రమణే భానౌ చిత్రానక్షత్రసంయుతే ॥ ౧౨

పౌర్ణమాస్యాం సమాయాన్తి వియద్గఙ్గాం తథైవ చ
తత్ర స్నాత్వా నరః సద్యః శతక్రతుఫలం లభేత్ ॥ ౧౩

సువర్ణం తత్ర దాతవ్యం కన్యాదానం విశేషతః
వృషభస్థే రవౌ విప్రాః! ద్వాదశ్యాం హరివాసరే ॥ ౧౪
శుక్లే వాఽప్యథ కృష్ణే వా భౌమేనాపి సమన్వితే
పాణ్డుతీర్థం సమాయాన్తి గఙ్గాదీని జగత్త్రయే ॥ ౧౫
తత్ర స్నాత్వా చ గాం దత్త్వా ముచ్యతే ప్రతిబన్ధకాత్
ఆశ్వయుక్శుక్లపక్షే చ సప్తమ్యాం భానువాసరే ॥ ౧౬
ఉత్తరాషాఢయుక్తాయాం తథా పాపవినాశనమ్
ఉత్తరాభాద్రయుక్తాయాం ద్వాదశ్యాం వా సమాగతః ॥ ౧౭
సాలగ్రామశిలాం దత్త్వా స్నాత్వా చ విధిపూర్వకమ్
ముచ్యతే సర్వపాపైశ్చ జన్మకోటిశతోద్భవైః ॥ ౧౮
ధనుర్మాసే సితే పక్షే ద్వాదశ్యామరుణోదయే
ఆయాన్తి సర్వతీర్థాని స్వామిపుష్కరిణీజలే ॥ ౧౯
తత్ర స్నాత్వా నరః సద్యో ముక్తిమేతి న సంశయః
యస్య జన్మసహస్రేషు పుణ్యమేవార్జితం పురా ॥ ౨౦
తస్య స్నానం భవేద్విప్రాః! నాన్యస్య త్వకృతాత్మనః
విభవానుగుణం దానం కార్యం తత్ర యథావిధి
సాలగ్రామశిలాదానం గాం దద్యాచ్చ విశేషతః ॥ ౨౧

పురాణశ్రవణస్య విశేషతః ప్రాశస్త్యవర్ణనమ్

యే శృణ్వన్తి కథాం విష్ణోః సదా భువనపావనీమ్
తే వై మనుష్యలోకేఽస్మిన్ విష్ణుభక్తా భవన్తి హి ॥ ౨౨
యద్యశక్తః సదా శ్రోతుం కథాం భువనపావనీమ్
ముహూర్తం వా తదర్ధం వా క్షణం వా విష్ణుసత్కథామ్ ॥
యః శృణోతి నరో భక్త్యా దుర్గతిర్నాస్తి తస్య హి
యత్ఫలం సర్వయజ్ఞేషు సర్వదానేషు యత్ఫలమ్ ॥ ౨౪

సకృత్పురాణశ్రవణాత్ తత్ఫలం విన్దతే నరః
కలౌ యుగే విశేషేణ పురాణశ్రవణాదృతే ॥ ౨౫

నాస్తి ధర్మః పరః పుంసాం నాస్తి ముక్తిప్రదం పరమ్
పురాణశ్రవణం విష్ణోః నామసఙ్కీర్తనం పరమ్ ॥ ౨౬

ఉభే ఏవ మనుష్యాణాం పుణ్యద్రుమమహాఫలే
పిబన్నేవామృతం యత్నాత్ ఏకః స్యాదజరామరః
విష్ణోః కథాఽమృతం కుర్యాత్ కులమేవాజరామరమ్ ॥ ౨౭

పురాణవక్తుః సర్వపూజనీయత్వవర్ణనమ్

బాలో యువాఽథ వృద్ధో వా దరిద్రో దుర్భగోఽపి వా
పురాణజ్ఞః సదా వన్ద్యః స పూజ్యః సుకృతాత్మభిః ॥ ౨౮

నీచబుద్ధిం న కుర్వీత పురాణజ్ఞే కదాచన
యస్య వక్త్రోద్గతా వాణీ కామధేనుః శరీరిణామ్ ॥ ౨౯

భవకోటిసహస్రేషు భూత్వా భూత్వాఽవసీదతామ్
యో దదాత్యపునర్వృత్తిం కోఽన్యస్తస్మాత్పరో గురుః ॥ ౩౦

వ్యాసాసనసమారూఢో యదా పౌరాణికో ద్విజః
ఆసమాప్తేః ప్రసఙ్గస్య నమస్కుర్యాన్న కస్యచిత్ ॥ ౩౧

న దుర్జనసమాకీర్ణే న శూద్రశ్వాపదావృతే
దేశే న ద్యూతసదనే వదేత్ పుణ్యకథాం సుధీః ॥ ౩౨

సుగ్రామే సుజనాకీర్ణే సుక్షేత్రే దేవతాఽఽలయే
పుణ్యే వాఽథ నదీతీరే వదేత్ పుణ్యకథాం సుధీః ॥ ౩౩

శ్రద్ధాభక్తిసమాయుక్తాః నాన్యకార్యేషు లాలసాః
వాగ్యతాః శుచయోఽవ్యగ్రాః శ్రోతారః పుణ్యభాగినః ॥ ౩౪

అభక్త్యా యే కథాం పుణ్యాం శృణ్వన్తి మనుజాధమాః
తేషాం పుణ్యఫలం నాస్తి దుఃఖం జన్మని జన్మని ॥ ౩౫

పురాణం యే తు సమ్పూజ్య తామ్బూలాద్యైరుపాయనైః
శృణ్వన్తి చ కథాం భక్త్యా న దరిద్రా న పాపినః ॥ ౩౬
కథాయాం కథ్యమానాయాం యే గచ్ఛన్త్యన్యతో నరాః
భోగాన్తరే ప్రణశ్యన్తి తేషాం దారాశ్చ సమ్పదః ॥ ౩౭
సోష్ణీషమస్తకా యే చ కథాం శృణ్వన్తి పావనీమ్
తే బాలకాః ప్రజాయన్తే పాపినో మనుజాధమాః ॥ ౩౮
తామ్బూలం భక్షయన్తో యే కథాం శృణ్వన్తి పావనీమ్
శ్వవిష్ఠాం భక్షయన్త్యే తే నరకే చ పతన్తి హి ॥ ౩౯
యే చ తుఙ్గాసనారూఢాః కథాం శృణ్వన్తి దామ్భికాః
అక్షయ్యాన్నరకాన్ భుక్త్వా తే భవన్త్యేవ వాయసాః ॥ ౪౦
యే చ వీరాసనారూఢా యే చ సింహాసనస్థితాః
శృణ్వన్తి సత్కథాం తే వై భవన్త్యర్జునపాదపాః ॥ ౪౧
అసమ్ప్రణమ్య శృణ్వన్తో విషవృక్షా భవన్తి హి
తథా శయానాః శృణ్వన్తో భవన్త్యజగరా హి తే ॥ ౪౨
యః శృణోతి కథాం వక్తుః సమానాసనసంస్థితః
గురుతల్పసమం పాపం సమ్ప్రాప్య నరకం వ్రజేత్ ॥ ౪౩
యే నిన్దన్తి పురాణజ్ఞం సత్కథాం పాపహారిణీమ్
తే వై జన్మశతం మర్త్యాః శునకాశ్చ భవన్తి హి ॥ ౪౪
కథాయాం కీర్త్యమానాయాం యే వదన్తి దురుత్తరమ్
తే గర్దభాః ప్రజాయన్తే కృకలాసాస్తతః పరమ్ ॥ ౪౫
కదాచిదపి యే పుణ్యాం న శృణ్వన్తి కథాం నరాః
తే భుక్త్వా నరకాన్ ఘోరాన్ భవన్తి వనసూకరాః ॥ ౪౬
కథాయాం కీర్త్యమానాయాం విఘ్నం కుర్వన్తి యే నరాః
కోట్యబ్దం నరకాన్ భుక్త్వా భవన్తి గ్రామసూకరాః ॥ ౪౭

యే కథా మనుమోదన్తే కీర్త్యమానాం నరోత్తమాః
అశృణ్వన్తోఽపి తే యాన్తి శాశ్వతం పదమవ్యయమ్ ॥ ౪౮
యే శ్రావయన్తి మనుజాః పుణ్యాం పౌరాణికీం కథామ్
కల్పకోటిశతం సాగ్రం తిష్ఠన్తి బ్రహ్మణః పదే ॥ ౪౯
ఆసనార్థం ప్రయచ్ఛన్తి పురాణజ్ఞస్య యే నరాః
కమ్బలాజినవాసాంసి తథా మఞ్చకమేవ వా ॥ ౫౦
స్వర్గలోకం సమాసాద్య భుక్త్వా భోగాన్ యథేప్సితాన్
స్థిత్వా బ్రహ్మదిలోకేషు పదం యాన్తి నిరామయమ్ ॥ ౫౧
పురాణస్య ప్రయచ్ఛన్తి యే చ సూత్రం నవం వరమ్
భోగినో జ్ఞానసమ్పన్నాః తే భవన్తి భవే భవే ॥ ౫౨
యే మహాపాతకైర్యుక్తా హ్యుపపాతకినశ్చ యే
పురాణశ్రవణాదేవ తే యాన్తి పరమం పదమ్ ॥ ౫౩
వేఙ్కటాద్రేస్తు మాహాత్మ్యం శ్రుత్వా తే ఋషయస్తతః
వ్యాసప్రసాదసమ్పన్నం సూతం పౌరాణికోత్తమమ్
పూజయిత్వా యథాన్యాయం ప్రహర్షమతులం గతాః ॥ ౫౪

ఇతి శ్రీ స్కాన్దపురాణే శ్రీ వేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే సర్వతీర్థమహిమోప
సంహారపూర్వకపురాణశ్రవణప్రక్రియాద్యనువర్ణనం నామ
సప్తదశోఽధ్యాయః

॥ ప్రథమో భాగః సమాప్తిమగాత్ ॥

॥ హరిః ఓం తత్సత్ ॥

॥ శ్రీరస్తు ॥

శ్రీరస్తు

శ్రీ శ్రీనివాసపరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యమ్

(శ్రీస్కాన్దపురాణాన్తర్గతమ్)

ద్వితీయో భాగః

హరిః ఓం

శ్రియఃకాన్తాయ కల్యాణనిధయే నిధయేఽర్థినామ్
శ్రీవేఙ్కటనివాసాయ శ్రీనివాసాయ మఙ్గళమ్ ॥
శ్రీవేఙ్కటాచలాధీశం శ్రియాఽధ్యాసితవక్షసమ్
శ్రితచేతనమన్దారం శ్రీనివాసమహం భజే ॥

అథ సప్తత్రింశోఽధ్యాయః

కటాహతీర్థమాహాత్మ్యమ్

ఋషయః —

సూత! సర్వార్థతత్త్వజ్ఞ! వేదవేదాన్తపారగ!
శ్రీవేఙ్కటాచలే తీర్థం కటాహాఖ్యం సుపావనమ్ ॥ ౧

శ్రూయతే తస్య మాహాత్మ్యం ఘుష్యతే చ జగత్త్రయే
అస్మాకమేతత్ బ్రూహి త్వం కృపయా వ్యాసశాసిత! ॥ ౨

పురా వై నారదః శ్రీమాన్ బ్రహ్మపుత్రో మహానృషిః
దృష్ట్వా వై నైమిశారణ్యం సంప్రాప్తో ద్విజసత్తమః ॥ ౩

తదానీం బ్రహ్మపుత్రం తం అర్ఘ్యపాద్యాదిభిః శుభైః
పూజయిత్వా యథాన్యాయం పవిత్రే చ కుశాసనే ॥ ౪

సన్నివేశ్య మహాభక్త్యా వినయానతకన్ధరాః
ప్రణమ్య ప్రార్థయామాసుః ఇమే సర్వే మహర్షయః ॥ ౫

త్వాం వినా నారద ! శ్రీమన్ ! అస్మాకం భువనత్రయే
ధర్మోపదేశకః కశ్చిత్ నాస్తి నాస్తి మహర్షిషు ॥ ౬

వేఙ్కటాద్రౌ మహాపుణ్యే సర్వదేవనిషేవితే
వైకుణ్ఠాదాగతే దివ్యే సిద్ధగన్ధర్వసేవితే ॥ ౭

కటాహతీర్థమాహాత్మ్యం వర్ణయాద్య వనౌకసామ్ ॥ ౮

శ్రీనారదః —

'శృణుధ్వమృషయః సర్వే శౌనకాద్యాః ! మహౌజసః !
కటాహతీర్థమాహాత్మ్యం కో వేత్తి ? భువనత్రయే ॥ ౯

మహాదేవో విజానాతి తస్య తీర్థస్య వైభవమ్
యాని కాని చ పుణ్యాని బ్రహ్మాణ్డాన్తర్గతాని వై ॥ ౧౦

తాని గఙ్గాదితీర్థాని ్స్వపాపపరిశుద్ధయే
కటాహతీర్థసేవాఞ్చ కుర్వన్తి ద్విజసత్తమాః ! ॥ ౧౧

బ్రాహ్మణాః క్షత్రియా వైశ్యాః శూద్రాశ్చేతరజాతయః
స్పృశన్తి తజ్జలమితి న పిబేద్యో విమూఢధీః ॥ ౧౨

స హి చణ్డాలతాం ప్రాప్య కుమ్భీపాకే పతిష్యతి
బ్రహ్మచారీ గృహస్థో వా వానప్రస్థో యతీశ్వరః ॥ ౧౩

సేవయా తస్య తీర్థస్య ప్రాప్నోతి పరమం పదమ్
శ్రుతిస్మృతిపురాణేషు తస్య తీర్థప్రశంసనమ్ ॥ ౧౪

బహుధా వర్ణ్యతే పఞ్చమహాపాతకనాశనమ్
అత్యద్భుతతరం విప్రాః! సర్వలోకైకపావనమ్॥ ౧౫

బ్రహ్మహత్యాఽయుతం చాపి సురాపానాఽయుతం తథా
అయుతం గురుదారాణాం గమనం పాపకారణమ్॥ ౧౬

స్తేయాయుతం సువర్ణానాం తత్సంసర్గాశ్చ కోటయః
శీఘ్రం విలయమాయాన్తి తస్య తీర్థస్య సేవయా॥ ౧౭

యాని నిష్కృతిహీనాని పాపాని వివిధాని చ
తాని సర్వాణి నశ్యన్తి తీర్థస్యాస్య నిషేవణాత్॥ ౧౮

ఇదం తీర్థం మహాపుణ్యం భగవత్పాదనిస్సృతమ్
కుష్ఠాదిరోగయుక్తో యః ప్రత్యహఞ్చ పిబేదిదమ్॥ ౧౯

సోఽపి రోగవిహీనః సన్ విష్ణులోకఞ్చ గచ్ఛతి
భగవాన్ శఙ్కరో దేవో రహస్యానుభవే పురా॥ ౨౦

పార్వత్యై కథయామాస తస్య తీర్థస్య వైభవమ్
ఉక్తేష్వేతేషు సన్దేహో న కర్తవ్యః కదాచన॥ ౨౧

కటాహతీర్థమహిమశ్రద్ధాశూన్యానాం మహానరకప్రాప్తిః

అర్థవాదోఽయమితి చ న వక్తవ్యం కదాచన
యేఽర్థవాదమిదం బ్రూయుః తేషాం వై నాస్తికాత్మనామ్॥

జిహ్వాగ్రే పరశుం తప్తం ప్రక్షిపన్తి చ కిఙ్కరాః
తస్మాత్కటాహతీర్థస్తు సేవనీయం ప్రయత్నతః॥ ౨౩

సర్వదుఃఖప్రశమనం అపవర్గఫలప్రదమ్
యత్ర పీత్వా నరో భక్త్యా సర్వాన్ కామానవాప్నుయాత్'॥

ఏవముక్త్వా మహాభాగః కాశీం త్రైలోక్యపావనీమ్
సమ్ప్రాప్తో నారదః శ్రీమాన్ సూత! పౌరాణికోత్తమ!॥

సఙ్క్షేపతశ్చ భగవాన్ నైమిశే హ్యుక్తవాన్ ఖలు
ఇదానీం శ్రోతుమిచ్ఛామః కటాహస్య చ వైభవమ్
సువిస్తరేణ చాస్మాకం వద సూత! కృపావశాత్ ॥ ౨౬

కటాహతీర్థపానక్రమః

శ్రీసూతః —

భో భోస్తపోధనాః సర్వే? నైమిశారణ్యవాసినః!
కటాహతీర్థమాహాత్మ్యం శృణుధ్వం ద్విజసత్తమాః! ॥ ౨౭
కటాహతీర్థం భో విప్రాః! సర్వలోకేషు విశ్రుతమ్
సర్వసమ్పత్కరం శుద్ధం సర్వపాపప్రణాశనమ్ ॥ ౨౮
దుఃస్వప్ననాశనం హ్యేతత్ మహాపాతకనాశనమ్
మహావిఘ్నప్రశమనం మహాశాన్తికరం నృణామ్ ॥ ౨౯
స్మృతిమాత్రేణ యత్పుంసాం సర్వపాపనిషూదనమ్
మన్త్రేణాష్టాక్షరేణైవ పిబేత్తీర్థం మనోహరమ్ ॥ ౩౦
అథవా కేశవాద్యైశ్చ నామభిర్వా పిబేజ్జలమ్
యద్వా నామత్రయేణాఽపి పిబేత్తీర్థం శుభప్రదమ్ ॥ ౩౧
అహోస్విద్వేఙ్కటేశస్య మన్త్రేణాష్టాక్షరేణ వై
పిబేత్కటాహతీర్థం తత్ భుక్తిముక్తిప్రదాయకమ్ ॥ ౩౨
వినా మన్త్రేణ యో విప్రః సమ్పిబేత్తీర్థముత్తమమ్
'పాపం మే నాశయ క్షిప్రం జన్మాన్తరకృతం మహత్' ॥ ౩౩
ఇత్యుక్త్వా స పిబేన్నిత్యం మోక్షమార్గైకసాధనమ్
స్వామిపుష్కరిణీస్నానం వరాహశ్రీశదర్శనమ్ ॥ ౩౪
కటాహతీర్థపానఞ్చ త్రయం త్రైలోక్యదుర్లభమ్
బహునా కిమిహోక్తేన! బ్రహ్మహత్యాదినాశనమ్ ॥ ౩౫

కేశవాఖ్యద్విజవృత్తాన్తః

పురా కశ్చిత్ ద్విజో మోహాత్ కేశవాఖ్యో బహుశ్రుతః
హత్వా ఖడ్గేన దుర్బుద్ధ్యా బ్రహ్మహత్యామవాప్తవాన్ ॥ ౩౬
సోఽపి తస్మిన్ మహాతీర్థే పీత్వా జలమనుత్తమమ్
కేశవాఖ్యో మహాపాపీ విముక్తో బ్రహ్మహత్యయా ॥ ౩౭

ఋషయః —
కస్య పుత్రః కేశవాఖ్యః కథం ప్రాప్తో భయఙ్కరీమ్
బ్రహ్మహత్యామతిక్రూరాం అస్మాకం వక్తుమర్హసి ॥ ౩౮

గణికాలమ్పటస్య కేశవద్విజస్య బ్రహ్మహత్యాప్రాప్తిక్రమః

శ్రీసూతః —
తుఙ్గభద్రాతటే రమ్యే గన్ధర్వైరుపసేవితే
అగ్రహారో మహానాసీత్ 'వేదాఢ్య' ఇతి నామతః ॥ ౩౯
తస్మిన్ వేదపురే రమ్యే బ్రాహ్మణా వేదపారగాః
శబ్దశాస్త్రపరాః సర్వే జ్యోతిఃశాస్త్రప్రవర్తకాః ॥ ౪౦
మీమాంసాతర్కశాస్త్రజ్ఞాః సర్వే వేదాన్తవాదినః
ధర్మశాస్త్రేషు నిరతాః అన్నదానపరాః సదా ॥ ౪౧
పుత్రవన్తశ్చ తే సర్వే హ్యగ్రహారే మహాజనాః
వేదాఢ్యేఽప్యగ్రహారే వై పద్మనాభ ఇతి శ్రుతః ॥ ౪౨
తస్య పుత్రః కేశవాఖ్యః సర్వకర్మబహిష్కృతః
మాతరం పితరం త్యక్త్వా భార్యామపి పతివ్రతామ్ ॥ ౪౩
సర్వదా గణికాసక్తో వేశ్యాగారం వివేశ హ
దినద్వయే చ తాం వేశ్యామనుభూయ ద్విజస్తతః ॥ ౪౪
నిష్కద్వయం ప్రదాతవ్యం హస్తే దత్త్వా గతః సుఖమ్
వేశ్యయా చాధనస్త్యక్తః తత్సంయోగైకతత్పరః ॥ ౪౫

ఇతస్తతశ్చోరయిత్వా బహుద్రవ్యాణి సన్తతమ్
దత్త్వా తయా చిరం రేమే తద్గృహే బుభుజే చ సః॥ ౪౬

ఏకేన చషకేణాసౌ తయా సహ సురాం పపౌ
స కదాచిత్ కిరాతైస్తు ద్రవ్యం హర్తుం యయౌ ద్విజః ॥ ౪౭

విప్రస్య కస్యచిద్గేహే సోఽపి కైరాతవేషధృక్
కేశవో విప్రబన్ధుర్వై సాహసీ ఖడ్గహస్తవాన్ ॥ ౪౮

తద్గృహస్వామినం విప్రం హత్వా ఖడ్గేన సాహసాత్
సమాదాయ బహు ద్రవ్యం వేశ్యాగారం వివేశ హ ॥ ౪౯

తం యాన్తమనుయాతి స్మ బ్రహ్మహత్యా భయఙ్కరీ
నీలవస్త్రధరా భీమా భృశం రక్తశిరోరుహా ॥ ౫౦

గర్జన్తీ సాట్టహాసం సా కమ్పయన్తీ చ రోదసీ
అనుద్రుతస్తయా విప్రో బభ్రామ జగతీతలే ॥ ౫౧

ఏవం భ్రమన్ ధరాం సర్వాం విప్రబన్ధుర్దురాత్మవాన్
స్వగ్రామం ప్రయయౌ భీత్యా శౌనకాద్యాః ! మహౌజసః ! ॥

అనుద్రుతస్తయా భీతః ప్రయయౌ స్వనికేతనమ్
బ్రహ్మహత్యాఽప్యనుద్రుత్య తేన సాకం గృహం యయౌ ॥

జనకం 'రక్ష రక్షే'తి కేశవః శరణం యయౌ
'మా భైషీ'రితి స ప్రోచ్య పితా రక్షితుముద్యతః
క్రూరైనం బ్రహ్మహత్యా సా జనకం ప్రత్యభాషత ॥ ౫౪

స్వసుతరక్షణాద్యుక్తే పద్మనాభే బ్రహ్మహత్యోక్తిః

బ్రహ్మహత్యా :—

'మౌనం త్వం ప్రతిగృహ్ణీష్వ పద్మనాభ ! ద్విజోత్తమ !
అయం సురాపీ స్తేయీ చ బ్రహ్మహా చాతిపాతకీ ॥ ౫౫

మాతృద్రోహీ పితృద్రోహీ భార్యాత్యాగీ చ దుష్టధీః
గణికాసక్తచిత్తశ్చ హ్యేనం ముఞ్చ దురాత్మకమ్ ॥ ౫౬
గృహ్ణాసి చేత్సుతం విప్ర ! మహాపాతకినం వృథా
త్వద్భార్యామస్య భార్యాఞ్చ త్వాఞ్చ పుత్రమిమం ద్విజ ! ॥
భక్షయిష్యామి వంశఞ్చ
తస్మాన్ముఞ్చ దురాత్మకమ్ ।
ఇమం త్యజసి చేత్పుత్రం
యుష్మాన్ ముఞ్చామి సామ్ప్రతమ్ ॥ ౫౮
నైకస్యార్థే కులం హన్తుం అర్హసి త్వం మహామతే' ।
ఇత్యుక్తః స తయా తత్ర పద్మనాభోఽబ్రవీచ్చ తామ్ ॥ ౫౯

పద్మనాభః —

'బాధతే మాం సుతస్నేహః కథం పుత్రం పరిత్యజే' ?
బ్రహ్మహత్యా తదాకర్ణ్య పద్మనాభం తమబ్రవీత్ ॥ ౬౦

బ్రహ్మహత్యా :—

'పుత్రోఽయం పతితోఽభూత్తే వర్ణాశ్రమబహిష్కృతః
పుత్రేఽస్మిన్ మా కురు స్నేహం నిన్దితం తస్య దర్శనమ్ ॥
ఇత్యుక్త్వా బ్రహ్మహత్యా సా పద్మనాభస్య పశ్యతః
హస్తేన ప్రజహారాస్య సుతం కేశవనామకమ్ ॥ ౬౧
రురోద 'తాత తాతే'తి జనకం ప్రబ్రువన్ ముహుః
రురుదుర్జనకో మాతా భార్యా తస్య దురాత్మనః ॥ ౬౩
తస్మిన్ కాలే మహాభాగో భరద్వాజో మహామునిః
దిష్ట్యా సమాయయౌ యోగీ శౌనకాద్యాః మహౌజసః ! ॥
పద్మనాభోఽథ్య తం దృష్ట్వా భరద్వాజం మహామునిమ్
స్తుత్వా ప్రణమ్య శరణం యయాచే పుత్రకారణాత్ ॥ ౬౪

పద్మనాభం ప్రతి భరద్వాజకథిత బ్రహ్మహత్యావిముక్త్యుపాయః

‘భరద్వాజ మహాభాగ ! సాక్షాద్విష్ణ్వంశకో భవాన్
త్వద్దర్శనమపుణ్యానాం భవితా న కదాచన ॥ ౧౬

బ్రహ్మహా చ సురాపీ చ స్తేయీ చాభూత్సుతో మమ
పుత్రం ప్రహర్తుమాయాతా బ్రహ్మహత్యా భయఙ్కరీ ॥ ౧౭
భూయాద్యథా మే పుత్రోఽయం మహాపాతకమోచితః
ఘోరేయం బ్రహ్మహత్యా చ యథా శీఘ్రం లయం వ్రజేత్ ॥

తముపాయం వదస్వాద్య మమ పుత్రే దయాం కురు
ఏక ఏవ హి పుత్రో మే నాన్యోఽస్తి తనయో మునే ! ॥

సుతే మృతే తు వంశో మే సముచ్ఛిద్యేత మూలతః
తతః పితృభ్యః పిణ్డానాం దాతాఽపి న భవేద్ధ్రువమ్ ॥ ౨౦

తతః కృపాం కురుష్వ త్వం అస్మాసు భగవన్ మునే ! ’
ఇత్యుక్తః స భరద్వాజః సాక్షాన్నారాయణాంశకః
ధ్యాత్వా తు సుచిరం కాలం పద్మనాభం వచోఽబ్రవీత్ ॥ ౨౧

భరద్వాజః —

‘పద్మనాభ ! కృతం పాపం అతిక్రూరం సుతేన తే
నాస్య పాపస్య శాన్తిః స్యాత్ ప్రాయశ్చిత్తాయుతైరపి ॥ ౨౨

తథాఽపి తే సుతస్యాహం అస్య పాపస్య శాన్తయే
ప్రాయశ్చిత్తం వదిష్యామి పద్మనాభ ! శృణు ద్విజ ! ॥ ౨౩

గఙ్గాయా దక్షిణే భాగే ద్విశతీయోజనే ద్విజ !
పూర్వామ్బోధేః పశ్చిమే తు పఞ్చభిర్యోజనైర్మితే ॥ ౨౪

సువర్ణముఖరీతీరే చోత్తరే క్రోశమాత్రకే
వేఙ్కటాద్రిరితి ఖ్యాతః సర్వలోకనమస్కృతః ॥ ౨౫

మేరుపుత్రో మహాపుణ్యః సర్వదేవాభివన్దితః
వైకుణ్ఠలోకాదానీతో విష్ణోః క్రీడాచలో మహాన్ ॥ ౭౬
గరుత్మతా వేగవతా స్వర్ణముఖ్యాస్తటే శుభే
వర్తతే దేవసఙ్ఘైశ్చ ఋషిసఙ్ఘైశ్చ పూజితః ॥ ౭౭
తస్మిన్ వేఙ్కటశైలేన్ద్రే సాక్షాన్నారాయణః స్వయమ్
లక్ష్మీదేవ్యా చ భూదేవ్యా నీలాదేవ్యా సమాగతః ॥ ౭౮
వర్తతే వేఙ్కటేశః సః సాక్షాన్మోక్షప్రదాయకః
తస్య వేఙ్కటనాథస్య హ్యాలయస్య తథోత్తరే ॥ ౭౯
కటాహతీర్థం విప్రేన్ద్ర! వర్తతే మఙ్గళప్రదమ్
బ్రహ్మహత్యాదిపాపఘ్నం వాఞ్ఛితార్థప్రదాయకమ్ ॥ ౮౦
సుతేన సాకం విప్రేన్ద్ర! పిబ తీర్థం మనోహరమ్'
భరద్వాజస్య వాక్యం తత్ శ్రుత్వా వై వేదసమ్మితమ్
శిరసా తం ప్రణమ్యాఽథ యయౌ వేఙ్కటపర్వతమ్ ॥ ౮౧

భరద్వాజోక్త్యా కటాహతీర్థపానేన కేశవస్య బ్రహ్మహత్యావిముక్తిః

తం గత్వా వేఙ్కటం శైలం స్వామిపుష్కరిణీజలే
సుతేన సాకం విప్రేన్ద్రః సస్నౌ నియమపూర్వకమ్ ॥ ౮౨
వరాహస్వామినం నత్వా శ్రీనివాసాఽలయం గతః
ప్రదక్షిణం తతః కృత్వా విమానం సమ్ప్రణమ్య చ ॥ ౮౩
పద్మనాభోఽథ పుత్రేణ కేశవేన దురాత్మనా
పపౌ కటాహతీర్థం తత్ బ్రహ్మహత్యావినాశకమ్ ॥ ౮౪
తదానీం బ్రహ్మహత్యా సా శీఘ్రమేవ లయం గతా
అనన్తరం తతో గత్వా వేఙ్కటేశం కృపానిధిమ్ ॥ ౮౫
పుత్రేణ సహ విప్రేన్ద్రః పద్మనాభో దదర్శ సః
తదా ప్రాదురభూద్దేవో వేఙ్కటేశో దయానిధిః
కటాహతీర్థపానేన తోషితో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౮౬

బ్రహ్మహత్యావిముక్తసుతేన సహితం పద్మనాభం ప్రతి భగవదుక్తిః

శ్రీభగవాన్ —

'పద్మనాభ! మహాబుద్ధే! వేదవేదాన్తపారగ!
భరద్వాజస్య వాక్యేన ప్రాప్య వేఙ్కటపర్వతమ్ ॥ ౮౭
కటాహతీర్థం త్వం పీత్వా కృతార్థోఽసి న సంశయః
తవ పుత్రః కేశవాఖ్యో విముక్తో బ్రహ్మహత్యయా ॥ ౮౮
తస్మాత్కటాహతీర్థన్తు సేవనీయం ప్రయత్నతః
తస్మింస్తీర్థే మహాభాగ! పీత్వా జలమనుత్తమమ్ ॥ ౮౯
పాపినోఽపి కృతార్థాః స్యుః సత్యం సత్యం న సంశయః
మామకం లోకమాగత్య సుఖీ భవ మహామతే!'
ఇత్యుక్త్వా వేఙ్కటేశోఽసౌ అన్తర్ధానం గతస్తతః ॥ ౯౦

శ్రీసూతః —

తస్మాత్తపోధనాః సర్వే శౌనకాద్యా మహౌజసః!
కటాహతీర్థమాహాత్మ్యం ఇతిహాససమన్వితమ్
యథాశ్రుతం మయా సమ్యక్ తథోక్తం భవతాం ద్విజాః! ॥

ఇతి శ్రీ స్కాన్దపురాణే శ్రీ వేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే సూతశౌనకసంవాదే కటాహతీర్థప్రశంసనం నామ సప్తత్రింశోఽధ్యాయః

సమాప్తో ద్వితీయో భాగః

శ్రీవేఙ్కటాద్రినిలయః కమలాకాముకః పుమాన్
అభఙ్గురవిభూతిర్నస్తరఙ్గయతు మఙ్గళమ్ ॥

శ్రీ రస్తు

శ్రీ శ్రీనివాసపరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమతే విష్వక్సేనాయ నమః

శ్రీ వేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యమ్

(శ్రీస్కాన్దపురాణాన్తర్గతమ్)

తృతీయో భాగః

హరిః ఓమ్

అర్జునతీర్థయాత్రాక్రమః

ఓమ్॥ పావనే నైమిశారణ్యే శౌనకాద్యా మహర్షయః
చక్రిరే లోకరక్షార్థం సత్రం ద్వాదశవార్షికమ్ ॥ ౧

తానభ్యగచ్ఛత్ కథకో వ్యాసశిష్యో మహామతిః
మునిరుగ్రశ్రవా నామ రోమహర్షణసమ్భవః ॥ ౨

సమ్యగభ్యర్చితస్తైషాం సూతః పౌరాణికోత్తమః
కథయామాస తద్దివ్యం పురాణం స్కాన్దనామకమ్ ॥ ౩

సృష్టిసంహారవంశానాం వంశానుచరితస్య చ
కథాం మన్వన్తరాణాఞ్చ విస్తరాత్ స న్యవేదయత్ ॥ ౪

తథా తీర్థప్రభావాంస్తు శ్రుత్వా తే మునిపుఙ్గవాః
ఊచిరే వచనం సూతం కథాశ్రవణకాఙ్క్షయా ॥ ౫

ఋషయః —

తీర్థానామిహ సర్వేషాం ప్రభావః కథితస్త్వయా
నదీనాం పర్వతానాఞ్చ క్షేత్రాణాం సరసామపి ॥ ౬

నిదేశాత్పద్మగర్భస్య సువర్ణముఖరీ నదీ
నీతా భువమగస్త్యేన వ్యాఖ్యాతా భవతాఽనఘ ! ॥ ౭

తదుత్పత్తిప్రభావశ్చ తీర్థాఘాంస్తత్సమాశ్రయాన్
శ్రోతుం సమ్ప్రీతిరుత్పన్నా తన్నో వక్తుం త్వమర్హసి ॥ ౮

ప్రణమ్య శమ్భుం నన్దీశం షడాస్యం వ్యాసమేవ చ
మునిభిః ప్రార్థితః సూతః తదా వక్తుం ప్రచక్రమే ॥ ౯

శ్రీసూతః —

సాధు పృష్టం మహాభాగాః ! భవద్భిర్మఙ్గళావహమ్
ఆఖ్యానమేతదామ్నాయశ్రవణోద్భూతసిద్ధిదమ్ ॥ ౧౦

శృణుతావహితా దివ్యాం కథాం కల్మషనాశినీమ్
భరద్వాజేన కథితాం పార్థాయ కథయామి వః ॥ ౧౧

అవాప్య ద్రుపదాత్ ప్రాజ్ఞాత్ యాజ్ఞసేనీం పృథాసుతాః
ధృతరాష్ట్రనిదేశేన జగ్ముః కరిపురం శుభమ్ ॥ ౧౨

భీష్మేణ చామ్బికేయేన తత్ర సమ్మానితాస్తదా
దుర్యోధనాదిభిః సార్ధం న్యవసన్ పఞ్చ వత్సరాన్ ॥ ౧౩

తతోఽనుశిష్టో భీష్మాద్యైః ధృతరాష్ట్రో మహాయశాః
సర్వేషాం కులవృద్ధానాం వాసుదేవస్య చాగ్రతః ॥ ౧౪

ప్రదదౌ పాణ్డుపుత్రేభ్యః తత్సేవాహృష్టమానసః
సార్ధరాజ్యం పురవరం ఖాణ్డవప్రస్థసంజ్ఞికమ్ ॥ ౧౫

ఆమన్త్ర్య పాణ్డుతనయాః ధృతరాష్ట్రాదికాన్ కురూన్
జగ్ముస్తత్ఖాణ్డవప్రస్థం పురం కృష్ణసమన్వితాః ॥ ౧౬

ఇన్ద్రప్రస్థాహ్వయే తత్ర రచితే విశ్వకర్మణా
వసన్ పురేఽశిషత్ పృథ్వీం సానుజో ధర్మనన్దనః ॥ ౧౭

గతే కృష్ణే నిజపురం నారదస్యానుశాసనాత్
ప్రతిజ్ఞాం చక్రిరే పార్థాః ధర్మజ్ఞా ద్రౌపదీం ప్రతి ॥ ౧౮

అర్జునతీర్థయాత్రోపోద్ఘాతః

యథాక్రమేణ సా కృష్ణా వర్షమేకైకమాదరాత్
ఏకైకస్య గృహే తిష్ఠేత్ ప్రతినిర్ణయపూర్వకమ్ ॥ ౧౯
యః పశ్యేత్తాం పరగృహే స్థితాం పాఞ్చాలనన్దినీమ్
తేనైకహాయనమితం విధేయం తీర్థసేవనమ్ ॥ ౨౦
ఏవం కృతప్రతిజ్ఞాస్తే పాణ్డుభూపాలనన్దనాః
వ్యాపారైర్లోకసామాన్యైః నిన్యుః కాలమతన్ద్రితాః ॥ ౨౧
అథ జానపదో విప్రో రాజగేహాఙ్గణే స్థితః
చుక్రోశ బహుధా 'ధేనుః హృతా మే తస్కరై'రితి ॥ ౨౨
సమాశ్వాస్య చ తం విప్రం ప్రవివేశ ధనఞ్జయః
ఆయుధాని సమానేతుం త్వరయా శస్త్రమన్దిరమ్ ॥ ౨౩
తత్రాపశ్యత్ సమాసీనౌ పాఞ్చాలీధర్మనన్దనౌ
జానన్నపి ప్రతిజ్ఞాం సః ధనుర్జగ్రాహ సేషుధి ॥ ౨౪
స గత్వా తస్కరానాజౌ నిహత్య నృపనన్దనః
నివర్త్య ధేనుం తాం తస్మై దదౌ విప్రాయ సాదరమ్ ॥ ౨౫
అథ విజ్ఞాపయామాస ఫాల్గుణో ధర్మనన్దనమ్
'తీర్థయాత్రా మయా కార్యా సమయోల్లఙ్ఘనా'దితి ॥ ౨౬
అనుజస్య వచః శ్రుత్వా సర్వధర్మవిదాం వరః
ఉవాచ వచనం ధీరః సాదరం ధర్మనన్దనః ॥ ౨౭

యుధిష్ఠిరః —

'గవార్థం బ్రాహ్మణార్థఞ్చ యద్వదేదనృతం వచః
యదా చరేదసత్కర్మ తత్సత్యం తత్సమఞ్జసమ్ ॥ ౨౮

బ్రాహ్మణార్థం గవార్థఞ్చ త్వయా కర్మేదృశం కృతమ్
తదసద్భావమాప్నోతి కథం కథయ సువ్రత ? ॥ ౨౯
ప్రజాపాలనకృత్యస్య చోరోపేక్షణశిక్షణైః
నూనం ఫలం భవేద్రాజ్ఞో బ్రహ్మహత్యాశ్వమేధజమ్ ॥ ౩౦
అసాధ్యాన్ వైరిణో జ్ఞాత్వాఽప్యవనీశో న భద్రభాక్
స్వదేశోపప్లవకరాః తస్కరా యద్యశిక్షితాః ॥ ౩౧
అస్మాకం భూభుజాం లోకజాలస్య చ హితం హి యత్
త్వయేదృశం కృతం కర్మ నాస్తి దోషో హ్యతస్తవ ॥ ౩౨

శ్రీసూతః —

ధర్మపుత్రస్య వచనం ఆకర్ణ్య రచితాఞ్జలిః
పునర్విజ్ఞాపయామాస ధర్మనిత్యో ధనఞ్జయః ॥ ౩౩

అర్జునః —

'మైవం భూపాల ! వాదీస్త్వం స్వప్రతిజ్ఞాతిలఙ్ఘనమ్
జానతా ధర్మసర్వస్వం ఉల్లసద్ధర్మమూర్తినా ॥ ౩౪
కృత్యాకృత్యవిదా దక్షేణాఽఽత్మనా ప్రాక్ సమీరితా
నోల్లఙ్ఘనీయా సతతం ప్రతిజ్ఞా పురుషేణ హి ॥ ౩౫
అశక్తానాం గతిః నేయం యద్బన్ధుగురువాక్యతః
ధర్మం త్యజన్తి సమయం త్యక్త్వా ప్రాక్ స్వం సమీరితమ్ ॥
కృపయా తీర్థగమనాత్ ఆర్యో యది నివర్తయేత్
హతప్రతిజ్ఞం మాం లోకాః జల్పతః కో నివారయేత్ ॥ ౩౭
మమాపి తీర్థయాత్రాయాం కౌతుకోత్తరలం మనః
కర్తవ్యఞ్చ స్మృతం రాజన్ ! నారదాదిష్టశాసనమ్ ॥ ౩౮
తత్ప్రసీద మహారాజ ! యత్తీర్థగమనోద్యమే
సమ్మాననీయః ప్రభుభిః స మయా హ్యనుజీవినామ్' ॥ ౩౯

'తథే'తి భ్రాతృభిః సార్ధం కృతానుమతిరర్జునః
అగ్రజం తోషయామాస ప్రణామప్రశ్రయాదిభిః ॥ ౪౦

యథార్హం భీమసేనాదీన్ భ్రాతౄనామన్త్ర్య పాణ్డవః
కృతస్వస్త్యయనో భవ్యైః నిర్యయౌ ధరణీసురైః ॥ ౪౧

పౌరాణికా జ్యౌతిషికాః భిషజో ధరణీసురాః
అనుజగ్ముర్భృత్యగణాః శిల్పినః సూతమాగధాః ॥ ౪౨

యుధిష్ఠిరాజ్ఞయా తస్య భోగత్యాగక్షమం ధనమ్
గృహీత్వాఽనుయయుః స్నిగ్ధాః సభ్యాః కోశాధికారిణః ॥ ౪౩

అర్జునస్య గఙ్గాదితీర్థావగాహనపూర్వకం సువర్ణముఖర్యాగమనమ్

స రాజపుత్రః ప్రథమం ప్రాప్య భాగీరథీం నదీమ్
గఙ్గాద్వారం ప్రయాగఞ్చ సిషేవే కాశికామపి ॥ ౪౪

పశ్యంస్తీర్థాని జాహ్నవ్యాః తత్తీరోపాన్తవర్త్మనా
ఆససాద సముత్తుఙ్గకల్లోలం దక్షిణోదధిమ్ ॥ ౪౫

మహానదీం మహాపుణ్యాం ప్రసిద్ధం పురుషోత్తమమ్
సింహాచలఞ్చ సంవీక్ష్య ప్రాప్తవాన్ కృతకృత్యతామ్ ॥ ౪౬

తతో దదర్శ కౌన్తేయః పుణ్యాం గోదావరీం నదీమ్
సమస్తదురితవ్రాతశాతనోత్తీర్ణగౌరవామ్ ॥ ౪౭

కృతాభిషేకస్తత్తోయైః విధివత్ పాణ్డునన్దనః
ప్రమోదం వివిధైర్దానైః అకరోద్భూసువర్ణకైః ॥ ౪౮

నదీం మలాపహాఖ్యాఞ్చ దృష్ట్వా మోదం యయౌ శుభమ్
తతః సమాససాదాసౌ కృష్ణవేణీం సరిద్వరామ్ ॥ ౪౯

శివస్య నియతావాసం చతుర్ద్వారసమన్వితమ్
నానాతీర్థగణాకీర్ణం శ్రీపర్వతమవైక్షత ॥ ౫౦

నదీం పినాకినీం తీర్త్వా గత్వా దేవర్షి సేవితమ్
నారాయణప్రియావాసం అపశ్యద్వేఙ్కటాచలమ్ ॥ ౨౧

శృఙ్గేఽస్య భూభృతస్తుఙ్గే స్థితం లోకైకనాయకమ్
అపూజయద్ధరిం భక్త్యా ప్రసిద్ధం శుభసిద్ధయే ॥ ౨౨

అవరుహ్య వేఙ్కటమహాద్రిశృఙ్గతః
స దదర్శ సిద్ధమునిసఙ్ఘసేవితామ్ ।
కలశోద్భవేన మునినా సమాహృతాం
తటినీం సువర్ణముఖరీసమాహ్వయామ్ ॥ ౨౩

ఇతి శ్రీస్కాన్దపురాణే తీర్థఖణ్డే శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే తృతీయభాగే సువర్ణముఖరీమాహాత్మ్యే అర్జునతీర్థయాత్రాగమనం నామ ప్రథమోఽధ్యాయః

అథ ద్వితీయోఽధ్యాయః

సువర్ణముఖరీవర్ణనమ్

తథా సర్వాణి తీర్థాని సమాలోక్యాగతస్య చ
ముదం ప్రగుణయాఞ్చక్రే సా పార్థస్య మహాపగా ॥ ౧

యస్యాస్తటనికుఞ్జేషు మోదన్తే వనితాసఖాః
సిద్ధాః సంసేవితా వాతైః శీకరాసారశీతలైః ॥ ౨

యా సముద్యతహస్తేవ గఙ్గామాకాశవాహినీమ్
ఆలిఙ్గితుం సముత్తుఙ్గైః కల్లోలై రభ్రసఙ్గిభిః ॥ ౩

ధూమైరాహుతిసమ్భూతైః తరుశాఖోపలమ్బిభిః
వల్కలైశ్చ విరాజన్తే యత్తటాశ్రమభూమయః ॥ ౪

మునీన్ద్రైః సురవర్యైశ్చ స్థాపితాని సమన్తతః
యత్తటద్వితయే భాన్తి దివ్యలిఙ్గాని శూలినః ॥ ౫

యదీయసైకతావాసవిశ్రాన్తా మానసం సరః
న స్మరన్తి నిజావాసం మరాలా విహగోత్తమాః ॥ ౬
శమితావగ్రహాతజ్కైః కుల్యాముఖవినిర్గతైః
పుష్ణాతి తోయైః సస్యాని లోకరక్షణమాణి యా ॥ ౭
చక్రవాకకుచోత్తుఙ్గవీచివల్లీవిభూషితా
ఆవర్తనాభివిలసత్సైకతశ్రోణిమణ్డలా ॥ ౮
ప్రఫుల్లపద్మవదనా చలన్మీనయుగేక్షణా
విలసత్ఫేనవసనా హంసయానమనోహరా ॥ ౯
జలపక్షిరవాలాపా నయనానన్దకారిణీ
అపూర్వకామినీరూపా యా విభాత్యమ్బుధిప్రియా ॥ ౧౦
రోధస్యన్తరవాహిన్యాః నద్యాః ప్రాచ్యాం ధనఞ్జయః
దదర్శ శైలముత్తుఙ్గం కాళహస్తిసమాహ్వయమ్ ॥ ౧౧
ఉదగ్రశిఖరాభోగోల్లిఖితాకాశమణ్డలమ్
సప్తపాతాళమూలాధోరూఢమూలోపలాఞ్చితమ్ ॥ ౧౨

అర్జునస్య స్వర్ణముఖరీతీరస్థకాళహస్తీశ్వరాదిసేవాప్రాప్తిః

స్నాత్వా తస్యాం మహానద్యాం తస్మిన్ శైలే సురార్చితమ్
అపశ్యదర్జునో దేవం కాళహస్తీశనామకమ్ ॥ ౧౩
సమ్పూజ్య చ మహాదేవం నాగేన్ద్రతనయాసఖమ్
మనసా భక్తియుక్తేన కృతార్థత్వముపేయివాన్ ॥ ౧౪
తతో మహాగిరౌ తస్మిన్ అద్భుతైకనికేతనే
చచారాభూతపూర్వాణాం విశేషాణాం దిదృక్షయా ॥ ౧౫
సిద్ధానాలోకయామాస వసతో గిరిసానుషు
గాయతో దేవదేవస్య చరిత్రాణ్యబలాయుతాన్ ॥ ౧౬

అప్సరోలలనాజుష్టాన్ పుష్పాసవమదాకులాన్
నికుఞ్జేషు సమాసీనాన్ గన్ధర్వానైక్షతాఽఽదరాత్ ॥ ౧౭
వివిక్తేషు ప్రదేశేషు శివధ్యానపరాయణాన్
అపశ్యద్యోగినో దివ్యాన్ ఆదరానన్దశాలినః ॥ ౧౮
ప్రశాన్తాన్యాశ్రమపదాన్యవైక్షత సమన్తతః
బలినీవారవిలసద్ద్వారభూమీశ్చ పాణ్డవః ॥ ౧౯
నిరాహారాన్ వాయుభుజః పర్ణాదానాతపాశనాన్
శాన్తానాలోకయామాస మునీన్నియమితేన్ద్రియాన్ ॥ ౨౦
ముదం వితేనిరే తస్య నేత్రయోః కమలాకరాః
ఫుల్లసౌగన్ధికామోదసంవాసితదిగన్తరాః
మృగయాసమ్భృతధియః చరతోఽధిజ్యకార్ముకాన్ ॥ ౨౧

అర్జునస్య సువర్ణముఖరీతీరస్థభరద్వాజాశ్రమగమనమ్

దదర్శాన్వేషితమృగాన్ కిరాతాన్ వనితాయుతాన్
తతో దక్షిణదిగ్భాగే చరన్నద్రేర్మనోహరే ॥ ౨౨
పుణ్యమాశ్రమమద్రాక్షీత్ భరద్వాజస్య కౌరవః
కదళీనారికేళామ్రకోలచమ్పకచన్దనైః ॥ ౨౩
తక్కోలాశోకహిన్తాలతాళకేతకిదాడిమైః
జమ్బూకదమ్బకతకఖదిరార్జునపాటలైః ॥ ౨౪
నాగపున్నాగసరళదేవదారుకరఞ్జకైః
లవఙ్గలుఙ్గలవలీప్రియఙ్గుతిలకైరపి ॥ ౨౫
విభీతశ్రీఫలాశ్వత్థమధూకప్లక్షకేసరైః
పూగజమ్బీరనారఙ్గనిమ్బాఽఽమలకకాశికైః ॥ ౨౬
అన్యైశ్చ ఫలపుష్పాఢ్యైః శోభితం ధరణీరుహైః
వాసన్తీకున్దజాత్యాదిలతాభిః పరివేష్టితమ్ ॥ ౨౭

అపూర్వసౌరభాకృష్టభ్రమరీభిః సమన్తతః
చక్రవాకబకక్రౌఞ్చహంసకారణ్డవాశ్రయైః ॥ ౨౮
సౌగన్ధికోత్పలామ్భోజకైరవౌఘవిరాజితైః
సరోభిరమృతస్యన్దిమధురస్ఫారవారిభిః ॥ ౨౯
సమాపాదితలక్ష్మీకం కౌతుకైకనికేతనమ్
సింహదన్తావలవ్యాఘ్రతరక్షురురురఙ్కుభిః ॥ ౩౦
మృగైరన్యైః సమాకీర్ణం అన్యోఽన్యహితకారిభిః
జితచైత్రరథోద్యానం అధరీకృతనన్దనమ్ ॥ ౩౧
అతివాఙ్మనసోదారం పరమానన్దకారణమ్
శివాగమానాం దివ్యానాం అర్థజాతమనుత్తమమ్ ॥ ౩౨
ప్రకాశయన్తి శాబానాం యత్ర మఞ్జుగిరః శుకాః
యస్మిన్ హుతాశనోదారధూమశ్యామలితం నభః ॥ ౩౩
అకాలజలదభ్రాన్తిం ఆతనోతి శిఖణ్డినామ్
యస్మిన్ విహారశ్రాన్తానాం సింహానాం స్వేచ్ఛయా గతాః ॥ ౩౪
నిర్వాపయన్తి గాత్రాణి కరిణః కరశీకరైః
తదాశ్రమపదం పశ్యన్ విస్మయాక్రాన్తమానసః ॥ ౩౫
ప్రభావం పాణ్డుతనయః ప్రశశంస తపస్వినామ్
నివార్య తత్ర తత్రైవ సకలాననుజీవినః ॥ ౩౬

అర్జునకృతభరద్వాజసేవాక్రమః

మిత్రైర్విప్రవరైః సార్ధం ప్రవివేశ తమాశ్రమమ్
అగ్రే దదర్శ కౌన్తేయః స్ఫురత్పావకతేజసమ్ ॥ ౩౭
భరద్వాజం మునివరైః అనేకైః పరివారితమ్
భస్మానులిప్తసర్వాఙ్గం మృగచర్మోత్తరీయకమ్ ॥ ౩౮

నవవారిదసంవీతం కైలాసమివ భాస్వరమ్
జటాభిర్లమ్బమానాభిః భాస్వన్తం స్వర్ణకాన్తిభిః ॥ ౩౯
స్థిరవిద్యుల్లతాకీర్ణం ఇవ శారదనీరదమ్
శ్రుతిస్మృతిపురాణాద్యైః ఏకీభూయ సమాగతైః ॥ ౪౦
అఙ్గీకృతమివాకారం దివ్యజ్ఞానశుభాస్పదమ్
ధృతిక్షాన్తిదయాతుష్టిశాన్తిభిర్నిత్యసేవితమ్ ॥ ౪౧
ప్రియాభిరివరక్తాభిః అఖణ్డబ్రహ్మవర్చసమ్
ఉపగమ్య శనైః పార్థః తత్పాదామ్బుజయోః పురః
చక్రే ప్రణామం సాష్టాంగం సమాలిఙ్గితభూతలమ్ ॥ ౪౨

అర్జునం ప్రతి భరద్వాజకృతాతిథ్యప్రకారః

తమాగతం పృథాపుత్రం ఉత్థాప్య మునిపుఙ్గవః
ఆశీర్భిరేధయాఞ్చక్రే ప్రహర్షోత్ఫుల్లమానసః ॥ ౪౩
సమ్పూజ్య చ యథాన్యాయం తమర్ఘ్యాద్యైః ప్రియాతిథిమ్
వినిర్దిష్టాసనాసీనం తమపృచ్ఛదనామయమ్ ॥ ౪౪
సమ్మాననమవాప్యాస్మాత్ మునేః పాణ్డవమధ్యమః
ప్రియైర్వాక్యైర్మునిపతేః అకరోన్మనసో ముదమ్ ॥ ౪౫
సస్మారాథ భరద్వాజః స్వఃర్ధేనుం కామదోహినీమ్
సా వితేనేఽతిమహతీం భక్ష్యభోజ్యాదికల్పనామ్ ॥ ౪౬
భుక్త్వా పార్థః సానుచరః తముపాస్య తపోనిధిమ్
దినశేషం కథాలాపకౌతుకేనాత్యవాహయత్ ॥ ౪౭
తతః సాయన్తనీం సన్ధ్యాం ఉపాస్య హుతపావకః
విప్రైరమాత్యైః సహితో యయౌ తస్య కుటీగృహాన్ ॥ ౪౮
తత్రాఽఽసీనో మునిపతేః ఆశీర్భిరభినన్దితః
అనన్ద్యమానో ముముదే తన్నదీశీతలానిలైః ॥ ౪౯

'సమ్ప్రాపితా కేన భువః ప్రభూతా
కస్మాన్మహీధ్రాదధికప్రభావా ।
ఇతి ప్రభావం పరిపృచ్ఛ్య నద్యాః
శ్రోతుం మునీన్ద్రాన్మతిరస్య జజ్ఞే ॥ ౫౦

ఇతి శ్రీస్కాన్దపురాణే తీర్థఖణ్డే శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే తృతీయభాగే సువర్ణముఖరీమాహాత్మ్యే భరద్వాజాశ్రమవర్ణనం నామ ద్వితీయోఽధ్యాయః

అథ తృతీయోఽధ్యాయః

సువర్ణముఖరీప్రభావశుశ్రూషయా భరద్వాజం ప్రత్యర్జునప్రశ్నః

శ్రీసూతః —

కృతసాయన్తనవిధిం హుతాశనసమద్యుతిమ్
సుఖాసీనం మునిపతిం ప్రణమ్య భరతర్షభః ॥ ౧
తదీయశీతలామోదసుధాపూరానుమోదితః
గమ్భీరం ప్రశ్నయోపేతం ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౨

అర్జునః —

'మునిపుఙ్గవ ! లోకేఽస్మిన్ ధన్య ఏకోఽహమేవ హి
పుత్రావిశేషం భవతా యదేవం సమ్యగాదృతః ॥ ౩
భవదాదరసఞ్జాతకౌతుకం మమ మానసమ్
భవద్వాక్యామృతం దివ్యం పాతుం త్వరయతీవ మామ్ ॥ ౪
కస్మాచ్ఛైలాదియం జాతా కేనాఽఽనీతా మహానదీ
కిం పుణ్యం స్నానదానాద్యైః కృతైస్తత్రోపలభ్యతే ॥ ౫
అస్యాః ప్రభావం ప్రభవం ప్రఖ్యాస్య మమ సన్మునే !
వక్తుమర్హసి కార్యో హి భక్తానుగ్రహ ఏవ తే' ॥ ౬

అర్జునస్య వచః శ్రుత్వా భరద్వాజో ద్విజోత్తమః
తదాననం సమాలోక్య వాక్యం వాక్యవిదబ్రవీత్ ॥ ౭

భరద్వాజః —
'త్వమర్జున ! మహాబాహో ! కౌరవాన్వయపావనః
విశేషాన్మమ మాన్యోఽసి ధర్మపుత్రానుజో యతః ॥ ౮
అనేకే భూమిపా దృష్టాః న తే త్వమివ ఫాల్గుణ !
లీలార్జవదయౌదార్యధైర్యగామ్భీర్యశాలినః ॥ ౯
కులం విద్యా ధనఞ్చైవ బలినాం మదకారణమ్
భవాదృశానాం భవ్యానాం తాని ప్రశ్రయకారణమ్ ॥ ౧౦
ప్రాజ్యేషు రాజ్యభోగేషు విద్యమానేషు కౌరవ !
ఋతే భవన్తం కో వాఽన్యో నోపైతి వికృతేర్వశమ్ ॥ ౧౧
పరవానస్మి కౌన్తేయ గుణైః లోకోత్తరైస్తవ
కిమస్త్యకథనీయం తే కౌతుకోపేతమానసః ॥ ౧౨
శృణు రాజన్ ! కథాం దివ్యాం మయా మునిముఖాచ్ఛ్రుతామ్
యాం శ్రుత్వా పాతకాతఙ్కాత్ ముచ్యన్తే సర్వజన్తవః ॥ ౧౩

భరద్వాజకథితశఙ్కరవివాహప్రక్రియా

పూర్వం దాక్షాయణీ దేవీ జనకేనావమానితా
త్యక్త్వా తనుం తాం నీహారగిరేరభవదాత్మజా ॥ ౧౪
సప్తర్షిభిరుపాగమ్య ప్రార్థితో ధరణీధరః
మృత్యుఞ్జయాయ స్వాం పుత్రీం వివాహే దాతుముద్యతః ॥౧౫
వృషభాఙ్కో జగత్స్వామీ వివోఢుం సర్వమఙ్గళామ్
ప్రాప్తో హిమవదావాసం ఓషధీప్రస్థనామకమ్ ॥ ౧౬
తచ్ఛాసనాత్ సమాజగ్ముః స్థావరాణి చరాణి చ
భూతాని భూతనాథస్య కల్యాణమభినన్దితుమ్ ॥ ౧౭

తద్భూరిభారసమ్మగ్నా భూమిరుత్తరసంశ్రయా
నిమ్నతామాయయౌ తావత్ యావత్పాతాళమాస్థితా ॥ ౧౮

నిర్భారలాఘవాదస్మాత్ భృశం దక్షిణగామినీ
ఊర్ధ్వం గతా చ తత్ దృష్ట్వా సర్వేషామభవద్భయమ్ ॥ ౧౯

జ్ఞాత్వా తాం వికృతిం భూమేః దృష్ట్వాఽగస్త్యం మహేశ్వరః
'ఇత ఏహి మహాప్రాజ్ఞ' ఇత్యుక్త్వా వచనమబ్రవీత్ ॥ ౨౦

'ఆగతేషు సమస్తేషు భూతేష్వత్ర వసున్ధరా
తద్భారేణ సమాక్రాన్తా వికృతిం సముపాగతా ॥ ౨౧

తద్భువః సామ్యకరణే త్వమర్హసి మహామతే !
ఋతే త్వామత్ర హి త్వత్తః పరేణైతత్ కథం భవేత్ ? ॥ ౨౨

మత్తేజఃసమ్భవో హి త్వం లోకసంరక్షణోద్యతః
తస్మాన్మద్వచనాద్వత్స ! భువమేతాం సమీకురు ॥ ౨౩

మత్పాణిగ్రహణాలోకకౌతుకాయత్తబుద్ధిషు
ఆగతేషు సమస్తేషు స్థాతవ్యం భవతాఽపి చ ॥ ౨౪

త్వం న తిష్ఠసి చేదత్ర న కశ్చిద్వికృతిం భువః
అపనేతుం హి శక్నోతి తద్గన్తవ్యం త్వయాఽనఘ ! ॥ ౨౫

ఇమాం గిరిసుతాపాణిగ్రహకల్యాణభాసురామ్
మూర్తిం ప్రదర్శయిష్యామి యత్ర తిష్ఠసి తత్ర తే' ॥ ౨౬

భూసామ్యకరణాయాగస్త్యస్య హిమాద్రేర్దక్షిణదిగ్గమనమ్

ఇత్యుక్త్వా తం పరిష్వజ్య విససర్జ మహేశ్వరః
'తథేతి' తం ప్రణమ్యాసౌ యయౌ యామ్యాం దిశం మునిః ॥

విన్ధ్యాద్రిం సమతిక్రమ్య దక్షిణామాగతే దిశమ్
అగస్త్యే మునిశార్దూలే మహీ సామ్యముపాయయౌ ॥ ౨౮

భువో౽పనీయ వికృతిం స్థితం కలశజం మునిమ్
తుష్టువుర్హర్షతరలాః సురగన్ధర్వకిన్నరాః ॥ ౨౯

స దదర్శ తతో గత్వా కఞ్చిచ్ఛైలం సమున్నతమ్
వితతైర్ధరణీం పాదైః ధృత్వా సంస్థితమగ్రతః ॥ ౩౦

మహౌషధీనాం రత్నానాం అశేషాణాం స్వయమ్భువా
అఖణ్డతేజోదీప్తానాం వినిర్మితమివాకరమ్ ॥ ౩౧

సమున్నతైర్యః శిఖరైః నిపతద్వ్యోమ భూతలే
ఉదారధారాసమ్పన్నైః దధాతీవ నిరన్తరమ్ ॥ ౩౨

శనైరారుహ్య తం శైలం అగస్త్యో మునిపుఙ్గవః
నివాసాయ మతిం చక్రే రమ్యే తచ్ఛిఖరస్థలే ॥ ౩౩

తస్యామృతోపమేయస్య పద్మోత్పలకులశ్రియః
నానాద్రుమపరీతస్య కాసారస్యోత్తరే తటే ॥ ౩౪

మనోహరే మహీభాగే విధాయాశ్రమముత్తమమ్
ఆరాధ్య పితృదేవర్షీన్ విధివద్వాస్తుదేవతామ్ ॥ ౩౫

ఉవాస సుచిరం తత్ర మునిసఙ్ఘసమన్వితః
దేవతాసిద్ధగన్ధర్వాప్సరోజుష్టమహీధరే ॥ ౩౬

తపఃసమావేశితచిత్తవృత్తౌ
తపోవనే తిష్ఠతి కుమ్భజాతే ।
ప్రశస్తసౌభాగ్యసమన్వితో౽ద్రిః
అగస్త్యశైలాహ్వయమాససాద ॥ ౩౭

ఇతి శ్రీస్కాన్దపురాణే తీర్థఖణ్డే శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే సువర్ణముఖరీమాహాత్మ్యే అర్జునభరద్వాజసంవాదే శఙ్కరవివాహాగస్త్యదక్షిణదిగ్గమనవర్ణనం నామ తృతీయో౽ధ్యాయః

——(::)——

అథ చతుర్థోఽధ్యాయః

నద్యుత్పాదనాయ అగస్త్యం ప్రతి అశరీర్యుక్తిః

భరద్వాజః —

స కదాచిన్మునివరః కృతపౌర్వాహ్ణికక్రియః
వివేశ దేవతాఽగారం సమారాధయితుం శివమ్ ॥ ౧
అదృశ్యరూపా వాగ్దేవీ తత్రాశ్రావి మహాత్మనా
తేనాద్భుతోపపన్నేన వ్యక్తవర్ణసముజ్జ్వలా
ఆకాశవాణ్యువాచైనం అగస్త్యం జపతాం వరమ్ ॥ ౨

ఆకాశవాణీ —

'నదీహీనో హ్యయం దేశః ప్రసిద్ధోఽపి న శోభతే
జ్ఞానవిజ్ఞానవిముఖః సాకార ఇవ భూసురః ॥ ౩
దీక్షేవ దక్షిణాహీనా జ్యోత్స్నాహీనేవ శర్వరీ
న విభాతి నదీహీనా పృథ్వీయం భూసురోత్తమ ! ॥ ౪
ప్రవర్తయ నదీం కాఞ్చిత్ లోకానాం హితకామ్యయా
అగాధదురితోద్భూతభీతిమోచనశాలినీమ్ ॥ ౫
హితమేతత్సురౌఘానాం ఏతన్మునివరార్థితమ్
భద్రమేతన్మనుష్యాణాం ఏతదాచర సువ్రత ! ॥ ౬
దేవానామృషివర్యాణాం భూజనానాం హితావహామ్
పాపపఙ్కప్రశమనీం ప్రవర్తయ మహానదీమ్' ॥ ౭

భరద్వాజః —

తదాకర్ణ్య వచో విప్రః క్షణం చిన్తాపరాయణః
సమాప్య దేవతాపూజాం బహిర్వేద్యాముపావిశత్ ॥ ౮
ఆనాయయామాస తదా తదాశ్రమగతాన్ మునీన్
తేషామకథయచ్చాసౌ దివ్యవాణీరితం వచః ॥ ౯
తదద్భుతముపశ్రుత్య మునయో హృష్టమానసాః
అభివన్ద్య మునిశ్రేష్ఠం మైత్రావరుణిమబ్రువన్ ॥ ౧౦

సువర్ణముఖర్యుత్పాదనాయాగస్త్యం ప్రతి మహర్షిప్రార్థనా

మునయః —

ఆశ్చర్యాణాం మహాశ్చర్యం మఙ్గళానాఞ్చ మఙ్గళమ్
తవైవ శోభతే దివ్యం త్వచ్చరిత్రం కృపానిధే ! ॥ ౧౧

తవ హుఙ్కారమాత్రేణ భ్రష్టో దేవాధిరాజ్యతః
నహుషః కీటతాం ప్రాప తతశ్చిత్రం న విద్యతే ॥ ౧౨

సమావృతధరాచక్రః కల్లోలాతాడితామ్బరః
కిన్న్వతో విద్యతే చిత్రం యదబ్ధిశ్చులకీకృతః ॥ ౧౩

సూర్యమార్గనిరోధార్థం ప్రవృత్తో విన్ధ్యభూధరః
త్వయా ప్రశాన్తిం గమితః కిన్న్వతో విద్యతే పరమ్ ?॥ ౧౪

తవాద్భుతాని కర్మాణి కః స్తోతుం ప్రభవేద్భువి
మన్మహాభాగ్యయోగాత్త్వం ప్రాప్తోఽసీతి శరీరిణామ్ ॥ ౧౫

వయం కృతార్థాః సఞ్జాతాః త్రైలోక్యే యన్మహామునే !
నివసామోఽత్ర భవతా సనాథా హ్యాశ్రమస్థలే ॥ ౧౬

వర్ణ్యో హి యామ్యతో దూరే విషయోఽయం ద్విజోత్తమ !
సమస్తవస్తుపూర్ణోఽపి నదీహీనో న రాజతే ॥ ౧౭

కిమలబ్ధనదీస్నానేనామునా హతజన్మనా
అనదీకే జనపదే వాసాదజననం వరమ్ ॥ ౧౮

పరిపాకస్తు భాగ్యానాం అస్మాకం సముపస్థితః
యదాదిష్టోఽసి విబుధైః ప్రవర్తయ మహానదీమ్ ॥ ౧౯

ప్రవర్తితాయాం దేశేఽస్మిన్ మహానద్యాం తవానఘ !
కదా ను ఖలు యాస్యామః కృతస్నానాః కృతార్థతామ్ ? ॥

కిం వితర్కేణ బహునా ప్రయత్నః క్రియతాం ధ్రువమ్
సమానేతుం జగద్వన్ద్యాం శరణ్యాం సరిదుత్తమామ్ ॥ ౨౦

భరద్వాజః —

స తేషాం వచనం హృద్యం మానయిత్వా మహాద్విజః
‘సమానేష్యామి సరితం’ ఇతి చక్రే వినిశ్చయమ్ ॥ ౨౨

సువర్ణముఖర్యావిర్భావాయ అగస్త్యకృతతపఃప్రకారః

మునీశ్వరై రనుజ్ఞాతః తానభ్యర్చ్య సురానపి
విశేషపూజాం విధివత్ విధాయ పురవిద్విషః ॥ ౨౩
అఙ్గీకృత్య వ్రతం గాఢం బహుళక్లేశదుఃసహమ్
అనన్యసులభం యత్నాత్ చకార సుమహత్తపః ॥ ౨౪
ఘోరేషు ఘర్మదివసేష్వన్తరస్థో హవిర్భుజామ్
చతుర్ణాం సవితృన్యస్తదృష్టిః నాపయయౌ క్లమమ్ ॥ ౨౫
వార్షికేషు దినేషూగ్రవాయుసమ్ప్రాప్తదుఃసహైః
ఆసారైస్తాడ్యమానోఽపి నోద్వేగమగమద్ధృది ॥ ౨౬
హేమన్తే సమయే తిష్ఠన్ కణ్ఠదఘ్నేషు వారిషు
జపధ్యానపరో భూత్వా న కిఞ్చిద్వికృతిం యయౌ ॥ ౨౭
తతః సమీహితార్థస్య విలమ్బమవలోక్య సః
పునర్గాఢతరాం నిష్ఠాం ప్రపేదే లోకభీషణామ్ ॥ ౨౮
నిగృహ్య మానసీం వృత్తిం నిరాహారో జితేన్ద్రియః
అవిజ్ఞాతబహిర్వృత్తిః తస్థౌ పాషాణవత్తదా ॥ ౨౯
ఏవం తపస్యతస్తస్య సర్వాఙ్గేషు హుతాశనః
అభ్రంలిహో జ్వలజ్జ్యోతిః నిశ్చక్రామ భయఙ్కరః ॥ ౩౦
తతోఽద్భుతశిఖాజాలైః ఆవృతాః సర్వతో దిశః
సముదగ్రభయోద్విగ్నాః జనౌఘాః పరిచుక్రుశుః ॥ ౩౧
తదా తథావిధం ఘోరం జగత్సంక్షోభమాగతమ్
దేవా విజ్ఞాపయామాసుః నమస్కృత్యాబ్జజన్మనే ॥ ౩౨

అగస్త్యాశ్రమం ప్రతి చతుర్ముఖాగమనమ్

తానాశ్వాస్య తతో బ్రహ్మా సిద్ధగన్ధర్వసేవితః
ప్రాదురాసీత్కుమ్భభువః పురోభాగే తపస్యతః ॥ ౩౩

తమాగతం సమాలోక్య బ్రహ్మాణం పరమం ద్విజః
ప్రణమ్య వివిధైః స్తోత్రైః తోషయామాస తన్మనాః ॥ ౩౪

తతస్తం వినయాఽనమ్రం అగస్త్యం వీక్ష్య పద్మభూః
ప్రసాదసుముఖో భూత్వా పూతాం గిరముపాదదే ॥ ౩౫

బ్రహ్మా —
'పరితుష్టోఽస్మి తపసా దుశ్చరేణ తవానఘ !
వృణీష్వ యద్యదిష్టం తే తత్తద్దాస్యామి సువ్రత' ॥ ౩౬

అగస్త్యః —
'తవ ప్రసాదాత్సకలం ఉపపన్నం మమ ప్రభో !
సమ్ప్రియచ్ఛసి చేత్కామం యాచే నిఃశఙ్కయా ధియా ॥

నదీహీనమిమం దేశం దృష్ట్వా ఖిద్యతి మే మనః
అర్థావబోధరహితం శ్రుతిపాఠమివాధికమ్ ॥ ౩౮

ఉర్వీం పావయితుం దక్షాం రక్షితుఞ్చ మహానదీమ్
ప్రసాదం కురు దేవేశ ! మమేష్టమిదమేవ హి' ॥ ౩౯

అగస్త్యప్రార్థనయా గఙ్గాం ప్రతి చతుర్ముఖచోదనా

భరద్వాజః —
అగస్త్యస్య వచః శ్రుత్వా 'భూయాదేవ' మితి బ్రువన్
సస్మార మనసా బ్రహ్మా సురవర్త్మాఽఽశ్రయాం నదీమ్ ॥ ౪౦

అథోపేత్య వియద్గఙ్గా పురస్తాత్ పరమేష్ఠినః
అతిష్ఠన్ముకుటన్యస్త ప్రశస్తాఞ్జలిభాసురా ॥ ౪౧

స్వశాసనాత్సమాయాతాం వినయానతమస్తకామ్
తాం సర్వజగతాం ధాత్రీం ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౪౨

బ్రహ్మ —
'గఙ్గే ! మయానుశాస్యాఽసి కార్యే లోకోపకారకే
తవాపి లోకరక్షాయాం మమేవ నియతా స్థితిః ॥ ౪౩
దేశే నదీవిహీనేఽత్ర ప్రవర్తయితుమాపగామ్
హితార్థం సర్వలోకానాం కుమ్భజన్మా సమీహతే ॥ ౪౪
తస్మాత్త్వమవతీర్యోర్వీం స్వాంశేనైకేన భూజనాన్
పునీహి గచ్ఛ వసుధాం ఏతద్దర్శితవర్త్మనా ॥ ౪౫
భూలోకే సమ్ప్రవృత్తే తు ప్రవాహే సిద్ధికాఙ్క్షిణః
సేవిష్యన్తే సురవరా మునివర్యాశ్చ సన్తతమ్ ॥ ౪౬
నదీషూత్తమతాం యాహి త్రాహి త్వత్సంశ్రయాఞ్జనాన్
కురు ప్రియమగస్త్యస్య గచ్ఛ భద్రే ! యథాసుఖమ్' ॥ ౪౭

అగస్త్యసమీపే స్వాంశత్వేన గఙ్గాకృతనద్యుత్పత్త్యభ్యుపగమః

భరద్వాజః —
ఇత్యుక్త్వాన్తర్దధే బ్రహ్మా తయా నద్యా చ తేన చ
ప్రణామపూజనస్తోత్రైః విశేషైరభినన్దితః ॥ ౪౮
అథ గఙ్గా మునిపతేః పురస్తాత్స్వాంశసమ్భవామ్
దివ్యతేజోమయీం మూర్తిం దర్శయిత్వా వచోఽబ్రవీత్॥

గఙ్గా —
'మదీయాంశోఽయమవనీం సమ్ప్రాప్య మునివల్లభ !
పూరయిష్యతి తేఽభీష్టం నదీరూపం సమాశ్రితః' ॥ ౫౦

భరద్వాజః —
ఇత్యుక్త్వా సిద్ధవాహిన్యాం గతాయాం తత్ప్రియుక్తయా
గన్తవ్యం వర్త్మనా కేనేత్యుక్తో మునిరువాచ తామ్ ॥ ౫౧

అగస్త్యః —

'గచ్ఛ పురస్తాత్కల్యాణి ! త్వదీయగమనోచితమ్
అహం ప్రదర్శయిష్యామి మార్గం త్వం మామనువ్రజ' ॥ ౫౨
ఇత్యుక్తా మునినా తేన సమ్ప్రహృష్టా 'తవానఘ
యదిష్టం తత్కరిష్యేఽహ'మితి ప్రోవాచ సా శుభా ॥ ౫౩
అథ మునిరవతార్య తాం నగేన్ద్రాత్
ధృతతటినీతనుమభ్రసఙ్గిశృఙ్గాత్ ।
ముదితతరమనా యయౌ పురస్తాత్
తదభిమతాం పదవీం ప్రదర్శయన్ సః ॥ ౫౪

ఇతి శ్రీస్కాన్దపురాణే తీర్థఖణ్డే శ్రీసువర్ణముఖరీమాహాత్మ్యే సువర్ణముఖ-
ర్యావిర్భావవర్ణనం నామ చతుర్థోఽధ్యాయః

అథ పఞ్చమోఽధ్యాయః

సువర్ణముఖరీం ప్రతి శక్రాదిస్తుతిః

భరద్వాజః —

తదా దివ్యవిమానస్థాః శక్రముఖ్యా దివౌకసః
అగస్త్యమనుయాన్తీం తాం అనుజగ్ముర్మహాపగామ్ ॥ ౧
నవావతారాం తాం దివ్యాం సర్వే చ మునిపుఙ్గవాః
కృతాఞ్జలిపుటాః స్తోత్రైః అనుయాతాః సిషేవిరే ॥ ౨
సిద్ధచారణగన్ధర్వాః సమ్భూతాశ్చ సహస్రశః
తాం నదీం తం మునీన్ద్రఞ్చ ప్రశశంసుః శుభైః స్తవైః ॥ ౩
'సుధోపమానమమలం దిష్ట్యా లబ్ధమిదం జలమ్'
ఇత్యౌత్సుక్యరసాయత్తాః ననన్దుర్ధరణీజనాః ॥ ౪
తదా నిదేశాద్దేవస్య పద్మయోనేః సమీరణః
శృణ్వతాం సర్వదేవానాం ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౫

వాయుకథితసువర్ణముఖరీనామనిష్పత్తిః

వాయుః —

'సువర్ణమివ లోకానాం భాగధేయాదియం నదీ
నీతా భువమగస్త్యేన ముఖరీకృతదిఙ్ముఖా ॥ ౬
తస్మాద్యాస్యతి విఖ్యాతిం సర్వలోకాభినన్దితామ్
సువర్ణముఖరీనామ్నా ధామ్నా కైవల్యసమ్పదః ॥ ౭
ఏషా సువర్ణముఖరీ సరిత్సు సకలాస్వపి
విశిష్టా సేవనీయా చ బ్రహ్మణో వచనం త్విదమ్' ॥ ౮

సువర్ణముఖర్యా సముద్రసమాగమవర్ణనమ్

భరద్వాజః —

శ్రుత్వేత్థం పవనేనోక్తం వచనం కుమ్భసమ్భవః
తుతోష విస్మయాఽఽక్రాన్తః స్వాన్తఃపులకితాఙ్గకః ॥ ౯
ఏవమేషా దివ్యనదీ స్నానపానాదికల్పనైః
సౌఖ్యావహా మనుష్యాణాం ప్రతిష్ఠామగమద్భువి ॥ ౧౦
ఆజ్ఞయా పద్మగర్భస్య తటిన్యాకాశవాహినీ
సువర్ణముఖరీనామ్నా పునాత్యాత్మైకసంశ్రయాన్ ॥ ౧౧

బహూన్ గిరీన్ద్రాన్ వనమణ్డలఞ్చ దేశాననేకాన్ సరిదుత్తమేయమ్
క్రమాదతిక్రమ్య నిషేవ్యమాణా మహానదీభిర్గిరిసమ్భవాభిః॥ ౧౨
రోగాహతానామధికాతురాణాం అనామయైకప్రతిపాదకాని
అన్తర్బహిఃసమ్భృతభూరితాపనివారణాని ప్రియకారణాని ॥ ౧౩
విహారలోలద్విరదప్రకాణ్డశుణ్డామహాఘాతరయోత్థితేన
పుష్పోపహారం పృషతోత్కరేణ హర్షాత్ దదాతీవ దివాకరస్య ॥
సౌగన్ధికామ్భోరుహకైరవాణాం సౌరభ్యసంవాసితదిఙ్ముఖానామ్
ద్విరేఫభాగ్యైకనికేతనానాం ఆధారభూతాన్యతినిర్మలాని ॥ ౧౫

లీలావగాహోత్సుకనాకనారీసీమన్తసిన్దూరరజోరుణాని

తత్కేశపాశచ్యుతపారిజాతప్రసూనగన్ధైరధివాసితాని ॥ ౧౬

సా బిభ్రతీ సమ్భృతమఙ్గలాని స్వాదూన్యపఙ్కాన్యతినిర్మలాని

సుధోపమానాని సురేన్ద్రసూనో! పయాంసి పాపప్రతిఘాతుకాని ॥

అగస్త్యశైలాత్ సమవాప్తజన్మా నీతా భువం కుమ్భసముద్భవేన

ప్రశస్తతీర్థౌఘవిరాజమానా సమాయయౌ దక్షిణవారిరాశిమ్ ॥

శీకరాక్షతవిన్యాసైః రత్నదీపార్పణైరపి

ప్రత్యుద్యయుస్తామమ్భోధేః వీచయోఽభిముఖాగతాః ॥ ౧౯

తరఙ్గహస్తైరాలిఙ్గ్య సమ్భావ్యైనాం సమాగతామ్

చకార సరితాం నాథః ప్రియమాఘోషభాషణైః ॥ ౨౦

ప్రాప్తాయామనుకూలాయాం తదా తస్యామపాం నిధేః

ప్రహృష్టేన తరఙ్గేణ జీవనం వవృధేతరామ్ ॥ ౨౧

ఇత్థం సంసృజ్య సరితం అగస్త్యస్తాముదన్వతా

స్తుత్వా యయౌ సమామన్త్ర్య కృతకృత్యో యదృచ్ఛయా ॥

అర్జునః —

'త్వయైష కథితో బ్రహ్మన్ మహానద్యాః సముద్భవః

అస్యాః ప్రభావం భగవన్! ఇదానీం శ్రోతుముత్సహే' ॥ ౨౩

భరద్వాజవర్ణితసువర్ణముఖరీమాహాత్మ్యమ్

భరద్వాజః —

అహో నిబర్హణం సర్వశ్రేయసామేకకారణమ్

శృణు మాహాత్మ్యమస్యాస్తే కథయిష్యామి పాణ్డవ! ॥ ౨౪

పాశ్చాత్యం జన్మ సమ్ప్రాప్య జ్ఞానినాం కర్మణః క్షయే

సువర్ణముఖరీస్నానం సిద్ధ్యేద్బ్రహ్మత్వకారణమ్ ॥ ౨౫

ఏతాం సువర్ణముఖరీం యోజనానాం శతైరపి

స్మృత్వా మనుష్యః పాపేభ్యో ముచ్యతే నాత్ర సంశయః ॥

నిక్షిప్తమస్థి జన్తూనాం సువర్ణముఖరీజలే
సోపానతాం సమాయాతి బ్రహ్మలోకాధిరోహణే ॥ ౨౭

స్మరన్తః స్వర్ణముఖరీం యత్ర కుత్రాపి మానవాః
తోయాన్తరేషు స్నాత్వాఽపి లభన్తే ఫలముత్తమమ్ ॥ ౨౮

తావదేవాభిభూయన్తే నరాః పాతకకోటిభిః
సువర్ణముఖరీస్నానం యావత్తల్లభ్యతే శుభమ్ ॥ ౨౯

దివ్యాన్తరిక్షభౌమాని తీర్థాని నిజసిద్ధయే
స్మరన్త్యహరహః ప్రాతః సువర్ణముఖరీం నదీమ్ ॥ ౩౦

అగస్త్యాచలసమ్భూతా దక్షిణోదధిగామినీ
పాపాని స్వర్ణముఖరీ స్మరణాదేవ నాశయేత్ ॥ ౩౧

సువర్ణముఖరీస్నానలోలుపేనాన్తరాత్మనా
వాఞ్ఛన్తి మర్త్యతామేవ దేవాః శక్రపురోగమాః ॥ ౩౨

సువర్ణముఖరీతోయపుష్టసస్యాన్నభోజినః
న లిప్యన్తే మహాపాపైః దుర్భోజనశతోద్భవైః ॥ ౩౩

అపి నిష్కామితం పీతం సువర్ణముఖరీజలమ్
నాశయేదద్రితుల్యాని హ్యేతు పాపాని దేహినామ్ ॥ ౩౪

ప్రాప్యాఽపి మానుషం జన్మ సువరముఖరీజలే
యే వా స్నానం న కుర్వన్తి తేషాం జన్మ నిరర్థకమ్ ॥ ౩౫

సువర్ణముఖరీస్నానం యదేకం విధినా కృతమ్
జాహ్నవీస్నానకోటీనాం సమం భవతి పర్వసు ॥ ౩౬

గోవిన్ద ఇవ దేవేషు నక్షత్రేష్వివ చన్ద్రమాః
నరేష్వివ మహీపాలో భూరుహేష్వివ కల్పకః ॥ ౩౭

మహాభూతేష్వివ వియత్ మాయేవాఖిలశక్తిషు
గాయత్రీవ చ మన్త్రేషు వజ్రం దేవాయుధేష్వివ ॥ ౩౮

తత్త్వేష్వివాత్మనస్తత్త్వం రుద్రాధ్యాయో యజుష్ష్వివ
అనన్త ఇవ నాగేషు హిమాచల ఇవాద్రిషు ॥ ౩౯
శ్రోత్రిక్షేత్రమివ క్షేత్రేష్విన్ద్రియేష్వివ మానసమ్
నదీష్వపి చ సర్వాసు సువర్ణముఖరీ వరా ॥ ౪౦
నిత్యం స్మరేన్నమస్కుర్యాత్ కీర్తయేన్మనసాఽర్చయేత్
శుద్ధిక్షేమశివాపేక్షీ సువర్ణముఖరీం శుభామ్ ॥ ౪౧
'అగస్త్యాచలసమ్భూతాం దక్షిణోదధిగామినీమ్
సమస్తపాపహన్త్రీం త్వాం సువర్ణముఖరీం శ్రయే ॥ ౪౨
మహాపాతకవిప్లుష్టం గాత్రం మమ తవోదకైః
క్షాలయామి జగద్ధాత్రి! శ్రేయసా యోజయస్వ మామ్' ॥ ౪౩
ఇతి సూక్తద్వయం సమ్యగుచ్చార్య నియతో నరః
సువర్ణముఖరీతోయే స్నాత్వా శుద్ధః ప్రమోదతే ॥ ౪౪
బ్రహ్మణా నిర్మితా పూర్వం అగస్త్యేన సమాహృతా
స్వయం మన్దాకినీ మూర్తా సువర్ణముఖరీ వరా ॥ ౪౫
ఏవంప్రభావా దివ్యేయం కీర్తనీయా శుభార్థిభిః
మనసా భక్తియుక్తేన స్నాతవ్యా శుభకాఙ్క్షిభిః ॥ ౪౬
సోమసూర్యోపరాగేషు స్నానదానాదికం కృతమ్
స్యాదమేయఫలం పార్థ! సువర్ణముఖరీతటే ॥ ౪౭
సఙ్క్రాన్త్వయనే పుణ్యే వ్యతీపాతేఽథ వాసరే
సువర్ణముఖరీస్నానం కులకోటిం సముద్ధరేత్ ॥ ౪౮
జన్మర్క్షే జన్మదివసే సువర్ణముఖరీజలే
స్నాత్వా విధివదాప్నోతి క్షేమారోగ్యసుఖశ్రియః ॥ ౪౯
దుఃస్వప్నవిఘ్నజం భూతగ్రహదుఃస్థానజం తథా
సువర్ణముఖరీతోయే స్నాత్వా తరతి కిల్బిషమ్ ॥ ౫౦

సువర్ణముఖరీతీరే గోపాదప్రమితాం భువమ్
దత్త్వా సర్వమహీదానాత్ యత్ఫలం తదవాప్నుయాత్ ॥ ౫౧
ధేనుం సవస్త్రాలఙ్కారాం సువర్ణముఖరీతటే
దత్త్వా విప్రాయ విధివత్ యాతి బ్రహ్మ సనాతనమ్ ॥ ౫౨
పుణ్యకాలేషు దానాని విధేయాన్యఖిలాన్యపి
ఇహాముత్ర ఫలప్రాప్త్యై సువర్ణముఖరీతటే ॥ ౫౩
జపో హోమస్తపో దానం పితృకర్మ సురార్చనమ్
కృతం భవేచ్ఛతగుణం సువర్ణముఖరీతటే ॥ ౫౪
అన్యత్తే కథయిష్యామి విధేయం వ్రతముత్తమమ్
సువర్ణముఖరీతీరే ప్రతివర్షం సుఖార్థిభిః ॥ ౫౫
మేఘకాలే రవికరైః తిరోధానముపాగతః
యదుదేతి మునిః శ్రీమాన్ మిత్రావరుణనన్దనః ॥ ౫౬
తస్మిన్ దినే యే నియతాః స్నానమస్యాం ప్రకుర్వతే
తైరాకల్పం సురావాసే స్థీయతే కురునన్దన ॥ ౫౭
తదాఽగస్త్యస్య యద్రూపం సువర్ణేన వినిర్మితమ్
విధినా దదతే పార్థ ! తే యాన్తి బ్రహ్మ శాశ్వతమ్ ॥ ౫౮

అర్జునః —

'విధినా కేన కర్తవ్యం వ్రతమేతన్మహామునే !
తన్మమాచక్ష్వ సకలం జిజ్ఞాసోస్తు మహాత్మనః' ॥ ౫౯

అగస్త్యప్రతిమాదానవిధిః

భరద్వాజః —

'అగస్త్యస్యోదయదినం జ్ఞాత్వా నియతమానసః
స్వశక్త్యా కారయేద్రూపం తస్య హేమ్నా మహామునేః ॥
సువర్ణభాస్వరచ్ఛాయం జటాబన్ధమనోహరమ్
దధానం కరపద్మాభ్యాం అక్షమాలాం కమణ్డలుమ్ ॥ ౬౧

వసానం మృదులం వల్కం మృగచర్మోత్తరీయకమ్
సౌమ్యం భస్మాంకరుచిరం రుద్రాక్షకృతభూషణమ్ ॥ ౬౨
ఏవం విధాయ తద్రూపం స్నాత్వా నియతమానసః
ఆచార్యం గన్ధపుష్పాద్యైః అలఙ్కృత్య యథావిధి ॥ ౬౩
శాలేయతణ్డులానాం తాం అధకస్యోపరి స్థితామ్
వస్త్రద్వయసమాయుక్తాం ప్రతిమాం ప్రతిపూజయేత్ ॥ ౬౪
'విన్ధ్యసంస్తమ్భనో వార్ధిచులకీకృతిపేశలః
బ్రహ్మాదిసర్వదేవానాం తేజసా సుప్రకాశితః ॥ ౬౫
అగస్త్యః కుమ్భసమ్భూతో దేవాసురనమస్కృతః
ప్రీతిమాప్నోతు మహతీం దానేనానేన మే ప్రభుః' ॥ ౬౬
ఇమం మన్త్రం సముచ్చార్య ధారాపూర్వం సదక్షిణమ్
దత్త్వా విముక్తః పాపేభ్యో యాతి బ్రహ్మ సనాతనమ్ ॥
జన్మాన్తరకృతైర్నూనం ఇహజన్మకృతైరపి
మహాపాపోపపాపౌఘైః ముచ్యతే నాత్ర సంశయః ॥ ౬౮
బ్రహ్మాద్యాః సకలా దేవాః సనకాద్యా మహర్షయః
చరాచరాణి భూతాని ప్రీతిం యాన్తి న సంశయః ॥ ౬౯
కృత్వా వ్రతమిదం పుణ్యం అగస్త్యస్య చ సన్మనేః
ప్రీత్యర్థం భోజయేద్విప్రాన్ యథాశక్తి సదక్షిణమ్ ॥ ౭౦
తస్మిన్ కర్మణి చాశక్తో యథాశక్తి మహీసురాన్
స్వర్ణధాన్యాదిదానేన తోషయేద్భక్తిసంయుతః ॥ ౭౧
తిథిం న వితథీకుర్యాత్ తాం యత్నేన సమాచరేత్
యత్కించిదపి చావశ్యం కర్మ నిర్మలపూరుషః ॥ ౭౨
మహామునేరగస్త్యస్య పరిపక్వం తపఃఫలమ్
నదీ సువర్ణముఖరీ కీర్తనీయా సురాసురైః ॥ ౭౩

ఏవం తే కథితః సమ్యక్ మహానద్యాః సముద్భవః
ప్రభావశ్చ తదాచక్ష్వ యద్భూయః శ్రోతుమిచ్ఛసి' ॥ ౨౪

ఇతి శ్రీ స్కాన్దపురాణే తీర్థఖణ్డే శ్రీ వేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే సువర్ణముఖరీప్రభావప్రశంసా నామ పఞ్చమోఽధ్యాయః

అథ షష్ఠోఽధ్యాయః

అగస్త్యతీర్థాగస్త్యేశ్వరయోః ప్రభావః

అర్జునః —

'శ్రోత్రాఞ్జలిభ్యాం పీత్వాఽపి భవద్వాక్యామృతం ముహుః
మనో నోపైతి మే తృప్తిం భూయః శ్రవణకాఙ్క్షయా ॥ ౧

క్రియాసమభిహారో మే త్వద్వాక్యాకర్ణనైషిణః
మనః ఖేదాయ మాభూత్తే కరుణాభరితాత్మనః ॥ ౨

ఇదానీం శ్రోతుమిచ్ఛామి నద్యామస్యాం మహామునే!
కుత్ర కుత్ర సమర్థాని తీర్థాన్యఘనిబర్హణే ॥ ౩

కాః కాః పుణ్యతరఙ్గిణ్యః సఙ్గతా అనయా మునే!
కుత్ర స్నానేన కృతార్థా నోపయాన్తి యమాద్భయమ్ ॥ ౪

హరాచ్యుతాదిదేవానాం పుణ్యాన్యాయతనాని చ
యాని యాని చ పుణ్యాని తిష్ఠన్త్యస్యాస్తటద్వయే ॥ ౫

తేషు క్షేత్రేషు మనుజైః యత్ఫలం సమవాప్యతే
విహితైర్విధివత్స్నానదానాదిశుభకర్మభిః ॥ ౬

స్తోత్రాఖ్యానమిదం సర్వం వేదితుం వేదవిత్తమ!
సఞ్జాతా మహతీ ప్రీతిః విస్తార్యాచక్ష్వ మే క్రమాత్ ॥ ౭

భరద్వాజః —

'యత్పృష్టం భవతా పార్థ! క్రమాద్విస్తార్య కథ్యతే
ఆరభ్యాగస్త్యతీర్థేన్ద్రాత్ అస్యాస్తీర్థౌఘవైభవమ్ ॥ ౮

అఖణ్డజ్ఞానరూపేణ సర్వలోకహితైషిణా
సురాసురాణాం సమ్పూజ్యేనాగస్త్యేన మహాత్మనా ॥ ౯

వసుధామవతీర్ణాయాం ప్రథమం తద్ధరాధరాత్
స్నాత్వా యత్ర మహానద్యాం సమ్ప్రాప్నోతి కృతార్థతామ్॥

అగస్త్యతీర్థమిత్యుక్తం పావనం తజ్జగత్త్రయే
తత్ర స్నానేన శుద్ధిః స్యాత్ మహాపాతకినామపి ॥ ౧౧

అనేకజన్మాచరితమహాపాతకసంహతిమ్
నిరస్య దివి మోదన్తే తత్ర స్నానరతా జనాః ॥ ౧౨

యే తత్ర తీర్థే యతినః కృతస్నానా యతేన్ద్రియాః
గోభూతిలహిరణ్యాదిమహాదానాని కుర్వతే ॥ ౧౩

తే ప్రాప్నువన్తి సమ్పూర్ణం గఙ్గాద్వారే సమాహితాః
విహితానాం శతగుణం దానానాం ఫలమర్జున! ॥ ౧౪

అత్రాస్తి భగవానీశః ఖ్యాతోఽగస్త్యేశసంజ్ఞయా
స్థాపితోఽగస్త్యమునినా లోకానన్దవిధాయినా ॥ ౧౫

స్నాత్వా తస్యాం మహానద్యాం తల్లిఙ్గం పూజయన్తి యే
దశానామశ్వమేధానాం ఫలం సమ్ప్రాప్నువన్తి తే ॥ ౧౬

సువర్ణముఖరీస్నానకాలనిర్ణయః

'ధనూరాశిం పరిత్యజ్య యదా మకరమంశుమాన్
విశేత్తదయనం పుణ్యం ఉత్తరం పరికీర్తితమ్ ॥ ౧౭

తస్మిన్ దినే యే నియతా నద్యాం స్నాత్వా సమాహితాః
పశ్యన్తి పార్వతీనాథం అగస్త్యేశం సురార్చితమ్ ॥ ౧౮

అగ్నిష్టోమసహస్రస్య వాజపేయశతస్య చ
ఫలం సమ్ప్రాప్య మోదన్తే దివి దేవగణార్చితాః ॥ ౧౯
మృగసఙ్క్రమవేలాయాం పురుషైర్మఙ్గళార్థిభిః
అవశ్యమేవ కర్తవ్యం అగస్త్యేశస్య దర్శనమ్ ॥ ౨౦

దేవర్షిపితృతీర్థమాహాత్మ్యమ్

ఐశాన్యాం తస్య తీర్థస్య దేశే క్రోశమితేఽర్జున!
అస్తి తీర్థత్రయం ఖ్యాతం దేవర్షిపితృనామభిః ॥ ౨౧
దేవర్షిపితరస్తత్ర మునినా తేన పూజితాః
ప్రదదుర్హృష్టమనసః సర్వాన్ సమభివాఞ్ఛితాన్ ॥ ౨౨
తదా దేవర్షిపితృభిః ఇదం తీర్థత్రయం క్రమాత్
అస్మన్నామభిరీడ్యం స్యాత్ ఇత్యుక్తం తస్య సన్నిధౌ ॥ ౨౩
తస్మింస్తీర్థత్రయే యే తు స్నాత్వా విహితతర్పణాః
ఋణత్రయవినిర్ముక్తాః తే యాన్తి దివమక్షయామ్ ॥ ౨౪

వేణీసువర్ణముఖరీసఙ్గమవర్ణనమ్

తతః ప్రాగుత్తరక్షోణ్యాః యోజనద్వయసీమని
ప్రాప్తా సువర్ణముఖరీం వేణా నామ మహానదీ ॥ ౨౫
సముదగ్రరయాఽఘాతనిపాతితతటద్రుమా
కుల్యాసిర్గతవాఃపూరసమాప్లావితకాననా ॥ ౨౬
ఉత్తుఙ్గపులినోత్సఙ్గఖేలత్కోకకులాకులా
అమ్బుజామోదలోలాలిమాలాలీలారవాన్వితా ॥ ౨౭
అతిక్రమ్య సముత్తుఙ్గాన్ అనేకాన్ ధరణీధరాన్
ప్రభూతతోయరుచిరా సువర్ణముఖరీం గతా ॥ ౨౮
నదీద్వయవ్యతికరే కృతస్నానా యథావిధి
దశానామశ్వమేధానాం అఖణ్డం ప్రాప్నుయుః ఫలమ్ ॥ ౨౯

సఙ్గతా వేణయా పుణ్యా సువర్ణముఖరీ నదీ
గిరిదుర్గమమార్గేణ యయావుత్తరవాహినీ ॥ ౩౦
మధ్యగేన మహీధ్రాణాం మార్గేణ విషమేణ సా
గత్వా విరేజే తటినీ యోజనానాం చతుష్టయమ్ ॥ ౩౧
పూర్వతస్త్వస్య దేశస్య విషయే సార్ధయోజనే
ఉదక్కూలే మహానద్యాః ప్రాగ్వాహిన్యా మనోహరే ॥ ౩౨
అగస్త్యేశ్వరనామాఽఽస్తే ఖ్యాతం లిఙ్గం పురద్విషః
స్మరణం దేవమర్త్యానాం సమస్తాఘనివారణమ్ ॥ ౩౩
తత్ర స్నాత్వా మహానద్యాః యే నరా నియతేన్ద్రియాః
పశ్యన్తి పార్వతీనాథం అగస్త్యేన ప్రతిష్ఠితమ్ ॥ ౩౪
అనేకైః పూర్వజననైః ఆర్జితం పాపసఞ్చయమ్
తే నిరస్య సురాఽవాసే మోదన్తే కాలమక్షయమ్ ॥ ౩౫
తతః సోదఙ్ముఖీభూత్వా సువర్ణముఖరీ యయౌ
యోజనార్ధమిదం దేశం తీర్థసఙ్ఘసమన్వితా ॥ ౩౬

సువర్ణముఖర్యాః వ్యాఘ్రపదాహ్వయనదీసఙ్గమః

తస్మిన్ దేశే తు హిన్తాలతాలసాలమనోరమే
గతా సువర్ణముఖరీం నదీ వ్యాఘ్రపదాహ్వయా ॥ ౩౭
దుర్వారభూరిదురితవినివారణపేశలా
నీరన్ధ్రతీరవానీరవనమణ్డలమణ్డితా ॥ ౩౮
సిద్ధగన్ధర్వలలనాలీలాగాహనశాలినీ
తపస్వికన్యానిక్షిప్తబలిపుష్పవిరాజితా ॥ ౩౯
హంసకారణ్డవక్రౌఞ్చకులకోలాహలాకులా
ప్రాక్ప్రవాహా సమాగత్య శైలాన్తరగతాధ్వనా ॥ ౪౦
సఙ్గమే సరితోస్తత్ర కృతస్నానా నరోత్తమాః
సమగ్రమశ్వమేధానాం దశానాం ప్రాప్నుయుః ఫలమ్॥ ౪౧

శఙ్ఖతీర్థవర్ణనమ్

తత్ర వ్యాఘ్రపదాఽఖ్యాయాః తటే లోకమలాపహే
అనఘం సర్వపాపఘ్నం శఙ్ఖతీర్థం విరాజతే ॥ ౪౨
బ్రహ్మర్షినియతావాసం సురగన్ధర్వసేవితమ్
దర్శనస్నానపానాద్యైః అమితానన్దదాయకమ్ ॥ ౪౩
తత్రాఽఽస్తే భగవానీశః శఙ్ఖేశో నామ ఫాల్గున ।
శఙ్ఖనామ్నా మునీన్ద్రేణ లిఙ్గరూపం ప్రతిష్ఠితమ్ ॥ ౪౪
యే తత్ర తీర్థే సుస్నాతాః పశ్యన్తి వృషవాహనమ్
దశాశ్వమేధజం పుణ్యం లబ్ధ్వా యాన్తి సురాలయమ్ ॥ ౪౫
యుక్తా తయా వ్యాఘ్రపదాభిధానయా
గత్వా తతో యోజనసమ్మితాం భువమ్ ।
యయౌ మునీన్ద్రైర్వృషభాచలాన్తికం
సంసేవ్యమానా శుభనిర్మలోదకా ॥ ౪౬

ఇతి శ్రీస్కాన్దపురాణే (తృతీయభాగే) తీర్థఖణ్డే శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే అగస్త్యతీర్థాదివర్ణనం నామ షష్ఠోఽధ్యాయః

అథ సప్తమోఽధ్యాయః

సువర్ణముఖర్యా కల్యానదీసఙ్గమః

భరద్వాజః —

'సువర్ణముఖరీం తత్ర సఙ్గతా మఙ్గళప్రదా
కల్యా నామ నదీ పుణ్యా కాళిన్దీ జాహ్నవీమివ ॥ ౧
వృషభాచలసమ్భూతా తీర్థరాజవిరాజితా
నదీనాముత్తమా కల్యా కలుషౌఘవినాశినీ ॥ ౨

నానాతరులతావ్రాతవిభూషితతటద్వయా
మునిసఙ్ఘసుఖావాసా పుణ్యాశ్రమసముత్కటా ॥ ౩
ద్విజదత్తార్ఘ్యవిలసత్కుశాక్షతలసత్తటా
అప్సరఃకుచకస్తూరీపఙ్కక్షాలనపఙ్కిలా ॥ ౪
దన్తావలకటచ్యోతన్మదామ్బుసురభీకృతా
విప్రభూపాలవితతమఖయూపశతావృతా ॥ ౫
అనావిలజలాపూరతోషితాశేషమానవా
ఏకైవాలం పరాకర్తుం మహానద్యోస్తు పాతకమ్ ॥ ౬
తయోః సఙ్గతయోః స్తోతుం మహిమానం క ఈశతే
యత్ర బ్రహ్మశిలా నామ సరిన్మధ్యే చ వర్తతే ॥ ౭
అగస్త్యతపసా పశ్చాత్ గయాసాన్నిధ్యమేతి చ
నదీద్వయజలే తత్ర స్నాతా పుణ్యే కురూద్వహ ! ॥ ౮
మఖానాం పౌణ్డరీకాణాం శతస్య ఫలమాప్నుయుః
బ్రహ్మహత్యాదిపాపాని సమాయాన్తి పరిక్షయమ్ ॥ ౯
తత్రాభిషేకపూతానాం నదీద్వితయసఙ్గమే
సఙ్గతా భవనాశిన్యా కృష్ణవేణీవ పావనీ
రాజతే స్వర్ణముఖరీ కల్యయా సఙ్గతా తదా ॥ ౧౦
అథోదీచ్యాం మహానద్యా యోజనార్ధే విరాజతే
యోజనోత్సేధసహితో విఖ్యాతో వేఙ్కటాచలః ॥ ౧౧
సర్వేషామేవ తీర్థానాం ఆశ్రయోఽయం నగోత్తమః !
అఞ్జనానన్తవృషభనీలకేసరిపోత్రిణః ॥ ౧౨
ఏతాన్యుపవనాన్యద్రేః స్యుర్నారాయణవేఙ్కటౌ
వరాహవపుషా పూర్వం స్వీకృతత్వాన్మధుద్విషా ॥ ౧౩
వరాహక్షేత్రమిత్యాద్యైః కీర్తితోఽయం మహీధరః
సువర్ణముఖరీతీరే విఖ్యాతే వేఙ్కటాచలే ॥ ౧౪

నివసత్యచ్యుతో నిత్యం అబ్ధీన్ద్రతనయాఽన్వితః
తస్మిన్ గిరౌ శ్రియా సార్ధం వసన్తం వేఙ్కటాధిపమ్ ॥ ౧౫
సేవన్తే సిద్ధగన్ధర్వమునిమానవదానవాః
తస్మిన్ విన్యస్తచిత్తానాం భక్తానాం పురుషోత్తమే ॥ ౧౬
వాఞ్ఛితాన్యాశు సిద్ధ్యన్తి నశ్యన్తి విపదోఽర్జున!
యే స్మరన్తి జగన్నాథం వేఙ్కటాద్రినివాసినమ్ ॥ ౧౭
నిరస్తదోషాస్తే యాన్తి శాశ్వతం పదమవ్యయమ్'

అర్జునః —

'వేఙ్కటాద్రౌ మహాపుణ్యే సురాసురనమస్కృతః ॥ ౧౮
కథం ప్రాదురభూద్దేవో భగవాన్ కమలాపతిః
కస్య వా కృతినస్తత్ర ప్రసన్నో నిజమద్భుతమ్ ॥ ౧౯
రూపం ప్రకాశయాఞ్చక్రే భుక్తిముక్తిఫలప్రదమ్
విష్ణోర్దేవాధిదేవస్య మహిమానం మహామునే! ॥ ౨౦
శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్త్వేన తన్మే కథయ విస్తరాత్'

శ్రీవేఙ్కటాచలవాసి భగవద్వైభవవర్ణనమ్

భరద్వాజః —

'శృణు వేఙ్కటనాథస్య మహిమానం సమాహితః ॥ ౨౧
విస్తరేణ సమాఖ్యాతుం బ్రహ్మణాఽపి న శక్యతే
ధన్యోఽసి దేవదేవస్య మాహాత్మ్యం మధువిద్విషః ॥ ౨౨
యద్భక్తియుక్తాఽభూత్తాత! శ్రోతుం మతిరరిన్దమ!
కృతపుణ్యోఽస్మ్యహం పార్థ! సర్వభూతపతేర్హరేః ॥ ౨౩
పవిత్రాణి చరిత్రాణి స్తోష్యన్తే యన్మయాఽధునా
పురా భాగీరథీతీరే జనకాయ మహాత్మనే ॥ ౨౪
క్రతుదీక్షాప్రసక్తాయ విశుద్ధజ్ఞానశాలినే
వామదేవేన కథితాం కథాం పాపప్రణాశినీమ్ ॥ ౨౫

కథయిష్యామి తే పార్థ! విష్ణుకీర్తనపావనీమ్
సర్వేషామేవ భూతానాం ఆద్యో నారాయణః ప్రభుః ॥ ౨౬
జగన్మయో జగత్కర్తా చిత్స్వరూపో నిరఞ్జనః
సహస్రశీర్షా భగవాన్ సహస్రాక్షః సహస్రపాత్ ॥ ౨౭
యస్య భాసా జగదిదం విభాతి సచరాచరమ్
తస్మాత్పరతరం తేజః తస్మాత్పరతరం తపః ॥ ౨౮
తస్మాత్పరతరం జ్ఞానం యోగస్తస్మాత్పరో న చ
విద్యా తస్మాదపి పరా నాస్తి పార్థ! నరర్షభ! ॥ ౨౯
సర్వేష్వపి చ భూతేషు సదా సన్నిహితః ప్రభుః
సర్వాణ్యపి చ భూతాని తస్మిన్నేవాఽసతే సుఖమ్ ॥ ౩౦
స ఏవ యజ్ఞో యజ్వా చ సాధనం స్రుక్స్రువాదికమ్
ఫలం ఫలప్రదాతా చ తత్సమ్ప్రాప్యా గతిస్తథా ॥ ౩౧
వహ్నౌ ప్రణీతే పశునా ప్రోక్షితేన ప్రజుహ్వతి
యే తం ప్రయాన్తి తే యాన్తి గతిం తత్ప్రతిపాదితామ్॥ ౩౨
కర్మబన్ధం పశుం కృత్వా జ్ఞానాగ్నౌ సమ్ప్రవర్తితే
యే జుహ్వతే తముద్దిశ్య తే తత్సాయుజ్యభాగినః ॥ ౩౩
హరిః సదాశివో బ్రహ్మ మహేన్ద్రః పరమః స్వరాట్
సర్వేశ్వరస్య తస్యైతే పర్యాయాః పరికీర్తితాః ॥ ౩౪
సమాహితోఽనుసన్ధత్తే య ఇదం పరమాత్మనః
నారాయణస్య మాహాత్మ్యం స న యాతి పునర్భవమ్ ॥ ౩౫
చిదానన్దమయః సాక్షీ నిర్గుణో నిరుపాధికః
నిత్యోఽపి భజతే తాం తాం అవస్థాం స యదృచ్ఛయా ॥ ౩౬
పవిత్రాణాం పవిత్రం యో హ్యగతీనాం పరా గతిః
దైవతం దేవతానాఞ్చ శ్రేయసాం శ్రేయ ఉత్తమమ్ ॥ ౩౭

బోధ్యానాం బోధ్య ఏకోఽసౌ ధ్యేయానాం ధ్యేయ ఉత్తమః
వినయానాం సమధికో వినయో నయసంయుతః ॥ ౩౮
తేజసాం జనకం తేజః ప్రకృష్టం తపసాం తపః
ఆధారః సర్వభూతానాం అనాద్యన్తో జనార్దనః ॥ ౩౯
తస్యేదంభావవిజ్ఞానే మూఢా బ్రహ్మాదయోఽపి చ
అజో గృహ్ణాతి జననం సర్వాత్మా హన్తి విద్విషః ॥ ౪౦
స్వతన్త్రోఽపి స్వభక్తానాం పరతన్త్రః ప్రవర్తతే
స సాక్షీ కర్మణాం దేవః సర్వజ్ఞో గరుడధ్వజః ॥ ౪౧
తస్య స్వరూపం మునయో మృగయన్తే సమాహితాః
సఙ్కర్షణో వాసుదేవః ప్రద్యుమ్నశ్చ తథా పునః ॥ ౪౨
అనిరుద్ధ ఇతి ఖ్యాతం తన్మూర్తీనాం చతుష్టయమ్
కీర్తితః ప్రణవః పశ్చాద్ధృదయం తస్య భాస్వరమ్ ॥ ౪౩
భగవాన్ వాసుదేవశ్చ మన్త్రోఽయం తత్త్రికాళకః
మన్త్రరాజమిమం నిత్యం ప్రజపేద్యః సమాహితః ॥ ౪౪

భగవత్కృతసృష్ట్యాదివర్ణనమ్

స విష్ణోః కరుణాయోగాత్ సిద్ధీనాం భాజనం భవేత్
ఆపన్నివారకః సమ్పత్ప్రాపకో భుక్తిముక్తిదః ॥ ౪౫
యథా ససర్జ భూతాని కల్పాదావేష మాధవః
తత్సర్వం కథయిష్యామి సమాహితమనాః శృణు ॥ ౪౬
తస్య చిన్తయతః సర్గం తేజోరూపం పరం హరేః
విరిఞ్చ ఇతి విఖ్యాతం రాజసం గుణమాశ్రితమ్ ॥ ౪౭
తస్య దేవస్య వదనాత్ శక్రో దేవః సపావకః
జజ్ఞే యశ్చ త్రిలోకేశః పాకకర్మణి యః ప్రభుః ॥ ౪౮
మనసశ్చాభవచ్చన్ద్రః కరుణానిత్యశీతలాత్
అపాం సర్వౌషధీనాఞ్చ మిత్రాణాం రక్షకః సదా ॥ ౪౯

నేత్రాభ్యాముదభూత్సూర్యః తస్య విశ్వప్రకాశకః
శీతోష్ణవర్షకృత్కాలకారణం తేజసాం నిధిః ॥ ౩౦

ప్రాణేభ్యోఽస్య జగత్ప్రాణః సమీరః సమజాయత
ధర్తా గ్రహర్క్షస్వర్గఙ్గావిమానానాం మహాబలః ॥ ౩౧

నాభిదేశాత్సముత్పన్నం అన్తరిక్షం మహాత్మనః
తస్యాసీచ్ఛిరసో వ్యోమ భూతసమ్భవకారణమ్ ॥ ౩౨

పాదామ్బుజాభ్యాముదభూత్ భూమిర్భూతగణాశ్రయా
వినిఃసృతా దిశః సర్వాః శ్రోత్రాభ్యాం పరమాత్మనః ॥ ౩౩

భూర్భువాద్యాస్తథా లోకాః స్మరణాత్తస్య జజ్ఞిరే
రసాతలాదిలోకాశ్చ యక్షరక్షోగణాశ్రయాః ॥ ౩౪

ముఖబాహూరుపాదేభ్యో జనయామాస స క్రమాత్
బ్రాహ్మణాన్ క్షత్రియాన్ వైశ్యాన్ శూద్రాదీంశ్చ కురూద్వహ।

ఛన్దాంసి యజ్ఞాస్తురగా గావో మేషావికాదయః
అతర్క్యప్రభవాం తస్మాత్ ఉత్పత్తిం ప్రతిపేదిరే ॥ ౩౬

సఙ్కల్పాద్దేవదేవస్య తస్య స్థావరజఙ్గమమ్
భూతజాతమభూత్కాలో భూతో భావీ భవంస్తథా ॥ ౩౭

పిబత్యమ్బు సముద్రాణాం బడబానలరూపధృక్
కల్పాన్తకాలే తత్సర్వం విసృజత్యాత్మని స్థితమ్ ॥ ౩౮

సఞ్చారయతి భూతానాం వృత్తిం సూర్యేన్దురూపధృక్
తమోనిరసనాచ్చాపి కాలధర్మప్రవర్తనాత్ ॥ ౩౯

జగన్తి కల్పవిరమే విన్యస్య స్వోదరాన్తరే
లీలాబాలాకృతిః శేతే వటపత్రే మహాంబుధౌ ॥ ౪౦

అథ చోదగ్రభోగీన్ద్రభోగతల్పే సుఖోచితే
యోగనిద్రామవాప్నోతి సద్వితీయోఽబ్జవాసయా ॥ ౪౧

నాభికాసారసమ్భూతాత్ జనయామాస పఙ్కజాత్
సర్వేషాం జగతాం నాథో విధాతారం చతుర్ముఖమ్ ॥ ౬౨
లీలా హ్యేషా ముకున్దస్య స్వేచ్ఛాయోగప్రవర్తినః
విజ్ఞాయతే న కేనాఽపి యాథార్థ్యేన స ఈశ్వరః ॥ ౬౩
యదా ధర్మస్య హానిః స్యాత్ అధర్మో వర్ధతే యదా
యదా వా మహతీం పీడాం భజన్తే దేవతాగణాః ౬౪
యదాఽవలేపదుర్వారాః యాన్తి వృద్ధిం సురద్రుహః
భూమేర్భూమిజనానాఞ్చ యదోదేతి మహద్భయమ్ ॥ ౬౫
యదా వా నిజభక్తానాం సాధూనామనివారితా
దురన్తాతఙ్కజననీ విపత్ సముపజాయతే ॥ ౬౬
తదా తదనురూపాణి రూపాణ్యాస్థాయ కౌతుకాత్
అధర్మమవధూయాఽఽశు కురుతే జగతో హితమ్ ॥ ౬౭
సృజతి విధిసమాఖ్యో రాజసేనాఽఽత్మజోఽసౌ
వహతి హరిసమాఖ్యః సత్త్వనిష్ఠః ప్రపఞ్చమ్ ।
హరతి హరసమాఖ్యస్తామసీమేత్య వృత్తిం
మధుమథనమహిమ్నామస్తి వేత్తా న కోఽపి ॥ ౬౮
యజ్ఞాఙ్గైః కృతసకలాఙ్గసన్నిబన్ధం
వారాహం వపురధిగమ్య లోకనాథః ।
శైలేఽస్మిన్నభజదసౌ యథా నివాసం
తద్వక్ష్యే శృణు విబుధాధినాథసూనో! ' ॥ ౬౯

ఇతి శ్రీస్కాన్దపురాణే (తృతీయభాగే) తీర్థఖణ్డే శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే
సృష్ట్యాదివర్ణనం నామ సప్తమోఽధ్యాయః

అథ అష్టమోఽధ్యాయః

వరాహకృతధరణ్యుద్ధరణక్రమః

భరద్వాజః —

'పురా నిశాత్యయే ధాతుః ప్రబుద్ధో మధుసూదనః
పునః ప్రవృత్తిం భూతానాం అన్వియేష ధియా భృశమ్ ॥ ౧
వినా వసుమతీమన్యే భూతౌఘధరణక్షమాః
న భవన్తీతి హృదయే తర్కస్తస్యాజని ధ్రువః ॥ ౨
అపశ్యత్ప్రణిధానేన మహీం పాతాళగోచరామ్
అతిమాత్రభయోద్విగ్నాం పరీతాం మహతాఽమ్బునా ॥ ౩
ప్రతిపేదే తదా రూపం భూసముద్ధరణోచితమ్
ఉపాకర్మోష్ఠమనలజిహ్వాం ప్రణవఘోషణమ్ ॥ ౪
చతురామ్నాయచరణం ప్రాయశ్చిత్తఖురాఞ్చితమ్
ప్రాగ్వంశకాయం విలసద్దర్భరోమావలీయుతమ్ ॥ ౫
ప్రవర్గ్యావర్తసమ్పన్నం దక్షిణాగుహ్యదరాన్వితమ్
స్రుక్తుణ్డమఖిలైః సర్వైః సంవిభక్తాఙ్గసన్ధికమ్ ॥ ౬
దివ్యసూక్తసటాజాలం పరబ్రహశిరస్తథా
హవ్యకవ్యరయోపేతం విశుద్ధపశుజానుకమ్ ॥ ౭
ఉక్త్యాత్యుక్త్యాదికచ్ఛన్దోమార్గతస్త్రిబలాన్వితమ్
సర్వయజ్ఞమయం దివ్యం వారాహం రూపమాస్థితః ॥ ౮
అన్వేష్టుం ధరణీమబ్ధేః వివేశ సలిలాన్తరమ్
దంష్ట్రాబాలశశాఙ్కోత్థలసత్కాన్తిచయైర్హ్వతాత్ ॥ ౯
కల్పాన్తసమయస్ఫీతం తమిస్రమపసారయన్
అభిభూతామ్బుభృద్ఘోషైః ముహుః బ్రహ్మాణ్డకన్దరాన్ ॥ ౧౦
నినాదముఖరాన్ కుర్వన్ గాఢైర్ఘురుఘురుస్వనైః
ఖురప్రఖురవిన్యాసైః జర్జరీకృతవిగ్రహమ్ ॥ ౧౧

ఇత స్తతో విలుఠయన్ ఉరగాణామధీశ్వరమ్
తీవ్రైర్నిఃశ్వాసపవనైః ఆపాతాలం సరిత్పతేః ॥ ౧౨

ప్రాపయన్నతలస్పర్శం అన్తరం దర్శనీయతామ్
అతిదీర్ఘేణ పోత్రేణ మగ్నోన్మగ్నేన వారిధేః ॥ ౧౩

సఙ్క్షోభితాని పాథాంసి కుర్వన్నన్తర్యయౌ తదా
సప్తపాతాలమూలాధఃస్థితాం తోయే భయాకులామ్ ॥ ౧౪

వేపమానాం సమాలోక్య ధరణీం హృష్టమానసః
తామారోప్య స్వదంష్ట్రాగ్రం ఉన్మమజ్జ సరిత్పతేః ॥ ౧౫

సంస్తూయమానో మునిభిః జనలోకనివాసిభిః
తస్మిన్నుద్వహతి ప్రేమ్ణా దేవే వసుమతీం క్షణమ్ ॥ ౧౬

ప్రతిసీరా బభూవామ్భో వారిధేర్మఙ్గలోచితా
తదుత్తారణవేలాయాం వరాహవపుషోఽర్జున! ॥ ౧౭

గమ్భీరఘోషైరమ్భోధిః ప్రాప మఙ్గలతూర్యతామ్
ఉద్వృత్తవీచీవిక్షిప్తశీకరాసారసఙ్గతః ॥ ౧౮

భేజే ముక్తాఫలచయో మఙ్గలాక్షతవిభ్రమమ్
ఉదూఢా తేన దేవేన సా బభౌ సలిలాఽఽప్లుతా ॥ ౧౯

గాఢరాగసముత్పన్నస్వేదక్లిన్నతనూరివ
ఇత్థముద్ధృత్య భగవాన్ మహీం పాతాలమూలతః ॥ ౨౦

సుదృఢం స్థాపయామాస మధ్యేఽమ్బునిధిపాథసామ్
తేనోద్ధృతాయాం మేదిన్యాం పూర్ణం తద్భూనభోన్తరే ॥ ౨౧

జలం తత్కృతమర్యాదాఽవ్యవచ్ఛిన్నమభూత్తదా
సంస్థాప్య పృథివీమిత్థం తదుర్వ్యాధారసిద్ధయే ॥ ౨౨

దిగ్గజానహిరాజఞ్చ కమఠఞ్చ న్యవేశయత్
తేషామపి చ సర్వేషాం ఆధారత్వేన సాదరమ్ ॥ ౨౩

అవ్యక్తరూపాం స్వాం శక్తిం యుయోజ చ దయానిధిః
తతో ధరాం సముద్ధృత్య స్థితం కిటితనుం హరిమ్ ॥ ౨౪

తుష్టువుః సనకాద్యాస్తం జనోలోకనివాసినః
తదా వరాహవపుషం ఆరాధ్య పురుషోత్తమమ్
తదాజ్ఞయా జగద్బ్రహ్మా యథాపూర్వమకల్పయత్' ॥ ౨౫

అర్జునః —
'కల్పాన్తసలిలే మగ్నా కథం తిష్ఠతి భూరియమ్
సప్తపాతాలలోకాధః కిమాధారా మహామునే! ॥ ౨౬

కల్పకాలః కియానేషః స్యాత్తద్వృత్తిశ్చ కీదృశీ?
ఏతద్విస్తార్య సకలం మమ బ్రహ్మన్! మునే! వద' ॥ ౨౭

కల్పవృత్తాన్తవర్ణనపూర్వకం శ్వేతవరాహావతారవర్ణనమ్

భరద్వాజః —
'వినాడికానాం షష్ట్యా స్యాత్ నాడికైకా దినం భవేత్
తత్షష్ట్యా దివసాస్త్రింశత్ మాసః పక్షద్వయాత్మకః ॥ ౨౮

మాసౌ ద్వావృతురిత్యుక్తం త్రైః షడ్భిర్వత్సరో భవేత్
అయనద్వితయాకారః శీతవర్షోష్ణసంశ్రయః ॥ ౨౯

దేవాసురాణామన్యోన్యం అహోరాత్రం విపర్యయాత్
ఉత్తరం దక్షిణం భానోః అయనే తే యథాక్రమమ్ ॥ ౩౦

మానుషాబ్దైః ఖఖవ్యోమఖాక్షిపావకసాగరైః
మహాయుగం భవేత్ పార్థ! కృతాద్యాకారసంయుతమ్ ॥ ౩౧

సప్తత్యా నైకయా కాలో యుగానామన్తరం మనోః
అస్మిన్ శ్వేతవరాహాఖ్యే కల్పే జాతాన్ మనూన్ శృణు ॥ ౩౨

స్వాయంభువః స్యాత్ప్రథమః తతః స్వారోచిషో మనుః
ఉత్తమస్తామసాఖ్యశ్చ రైవతశ్చాక్షుషాహ్వయః ॥ ౩౩

ఏతే గతాః ప్రాజ్మనవః షట్ సేన్ద్రాసురతాపసాః
వైవస్వతో వర్తతేఽద్య సప్తమో మనురర్జున! ॥ ३४
ఆదిత్యవసురుద్రాద్యాః తత్కాలే దేవతాగణాః
ఇష్ట్వాఽశ్వమేధశతకం తేజస్వీ ప్రాప శక్రతామ్ ॥ ३५
విశ్వామిత్రోఽహమత్రిశ్చ జమదగ్నిశ్చ కాశ్యపః
వసిష్ఠో గౌతమశ్చైవ తే వై సప్తర్షయోఽర్జున! ॥ ३६
ఇక్ష్వాకుప్రముఖాః శూరా మనుపుత్రా మహాబలాః
అవనీం పాలయామాసుః నిత్యం ధర్మపరాయణాః ॥ ३७
సూర్యదక్షబ్రహ్మధర్మరుద్రాణాం పఞ్చ సూనవః
సావర్ణిరౌచ్యభౌమాద్యాః భవిష్యన్మనుసప్తకమ్ ॥ ३८
చతుర్దశ విధాతుస్తే భవన్తి మనవోఽహని
తత్కల్పసంజ్ఞం తస్యాన్తే నిశా స్యాత్తత్సమా శృణు ॥ ३९
దినావసానసమయే బ్రహ్మణః పాణ్డునన్దన!
జాయతేఽవగ్రహో ఘోరః పృథివ్యాం శతవార్షికః ॥ ४०
తస్మిన్ అవగ్రహే పృథ్వ్యాం నీరసాయాం ధనఞ్జయ!
చతుర్విధాని భూతాని సమాయాన్తి పరిక్షయమ్ ॥ ४१
తదా తు సప్తసిరాకారైః ఉపేతో ధర్మదీధితిః
మయూఖైరగ్నిసదృశైః వమద్భిః పావకచ్ఛటాః ॥ ४२
వినష్టగ్రామనగరశైలవృక్షాదికాననా
కూర్మపృష్ఠోపమోర్వీ స్యాత్ తప్తాయఃపిణ్డసన్నిభా ॥ ४३
తతో విధాతుర్గాత్రేభ్యః సముత్పన్నా మహాఘనాః
ఆచ్ఛాదయన్తో గగనం గర్జితధ్వానబన్ధురాః ॥ ४४
సితపీతారుణశ్యామాః చిత్రవర్ణాశ్చ భీషణాః
శైలేభసౌధవృక్షాదినానారూపసమన్వితాః ॥ ४५

తే శతాబ్దమితం కాలం మహావృష్టిం వితన్వతే
తేనామ్బసా శమం యాతి సూర్యోద్భూతో మహానలః ॥ ౪౬
భూయశ్చ నవ వర్షాణి వర్షన్త్యుగ్రం మహాఘనాః
తదమ్బసా సముద్వేలా వికృతిం యాన్తి వార్ధయః ॥ ౪౭
కల్పాన్తామ్బుదనిర్ముక్తం లోకాన్ వ్యాప్నోతి తజ్జలమ్
భూర్భువఃస్వర్మహర్లోకాన్ ఆవృణోతి తమో మహత్ ॥ ౪౮
తదా నిమగ్నా సలిలే మహీ పాతాలమూలగా
అనష్టా కథమప్యాస్తే బ్రహ్మశక్త్యవలమ్బితా ॥ ౪౯
అథ నిఃశ్వాససమ్భూతో మారుతో బ్రహ్మణోఽర్జున!
ఉత్సాదయతి తాన్ సర్వాన్ కల్పాన్తోత్థాన్ మహాఘనాన్ ॥ ౫౦
ఏవం ప్రవృద్ధపవనః శతసంవత్సరాత్మకమ్
కాలం నిరన్తరం వాతి దుర్నివారరయోత్థితః ॥ ౫౧
తముగ్రమనిలం హిత్వా హరేర్నాభిసరోరుహే
యోగనిద్రామవాప్నోతి తస్మిన్ పాథసి పద్మభూః ॥ ౫౨
యోగనిద్రానుషక్తస్య యాతి తస్య జగద్విభోః
తావతీ శర్వరీ పార్థ! దినం యావత్ప్రమాణకమ్ ॥ ౫౩
నిశాయాం సమతీతాయాం ఉత్థితో వేగవాన్ పునః
సృజత్యఖిలజన్తూన్వై పూర్వవద్భాసనాద్ధరేః ॥ ౫౪
కల్పేకల్పే సముచితైః రూపైః పాతి జగద్ధరిః
అస్మిన్ కల్పే శ్వేతవర్ణాం ప్రాప్తవాన్ యజ్ఞపోత్రితామ్ ॥ ౫౫
వరాహవపుషా దేవో విహరన్నవనీతలే
స్వపూర్వనియతాఽవాసం ప్రపేదే వేఙ్కటాచలమ్ ॥ ౫౬
స్వామిపుష్కరిణీతీరే చరంశ్చరమధోక్షజః
భక్త్యా పరమయా యుక్తం అపశ్యజ్జలజాసనమ్ ॥ ౫౭

సమ్పూజ్య ప్రార్థయామాస బ్రహ్మా తం భూతభావనమ్
'పురాతనీం నిజాం స్వామిన్! భజ దివ్యాం తనూ'మితి ॥ ౫౮

గృహీత్వాఽనునయం తస్య త్యక్త్వా తాం సూకరాకృతిమ్
అనన్యభజనీయాం స్వాం ప్రాప విశ్వాత్మికాం తనుమ్ ॥ ౫౯

తథా స్థితం గిరౌ తత్ర కృత్వాఽప్యుత్సాహమూర్జితమ్
ద్రష్టుం న శేకుః సర్వేఽపి కాలేన బహునాఽపి చ' ॥ ౬౦

అర్జునః —

'దర్శనస్మరణాదీనాం హరిరిత్థమగోచరః
కథం ప్రత్యక్షతాం ప్రాప మానుషాణాం మహామునే! ॥ ౬౧

భాగ్యభూతోఽథ జగతాం యః కో వాఽఽరాధ్య తం విభుమ్
ఏవం ప్రకాశయామాస కథామేతాం నివేదయ' ॥ ౬౨

హరికథాశ్రవణం దురితాపహం
కథయతాం సకలాగమవిద్భవాన్ ।
సుకృతినాం నను సమ్ప్రతిధుర్యతా
మునివరేణ్య! మమాద్య సమాగతా' ॥ ౬౩

ఇతి శ్రీస్కాన్దపురాణే (తృతీయభాగే) తీర్థఖణ్డే శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే వరాహావతార కీర్తనం నామ అష్టమోఽధ్యాయః

అథ నవమోఽధ్యాయః

శఙ్ఖాభిధాననృపవృత్తాన్తః

భరద్వాజః —

'శృణు పార్థ! ప్రవక్ష్యామి కథామాశ్చర్యకారిణీమ్
యథాఽసౌ భగవానస్మిన్ శైలే ప్రాప్తః ప్రకాశతామ్ ॥ ౧

శ్రుతాభిధానో నృపతిః అస్తి హైహయవంశజః
యః ప్రజాః స్వా ఇవ చిరం శశాస ధరణీప్రజాః ॥ ౨

తస్య పుత్రో గుణనిధిః శఙ్ఖో నామ మహీపతిః
పాలయామాస వసుధాం సర్వశాస్త్రవిశారదః ॥ ౩
తస్య విష్ణౌ జగన్నాథే పుణ్డరీకాయతేక్షణే
బభూవ నిశ్చలా భక్తిః పరిత్యక్తాన్యసంశ్రయా ॥ ౪
దేవదేవం జగన్నాథం అనన్తం పురుషోత్తమమ్
ప్రగాఢనిశ్చయో నిత్యం ధ్యాయన్నద్భుతవైభవమ్ ॥ ౫
చక్రే వ్రతాని దానాని పుణ్యాని వివిధాని చ
వేదవేద్యస్య నియతం ప్రీత్యర్థం మధువిద్విషః ॥ ౬
తముద్దిశ్యైవ విదధే వాజిమేధాదికాన్ క్రతూన్
యథోక్తదక్షిణాయోగాత్ ప్రీణితాశేషభూసురః ॥ ౭
ఇష్టాపూర్తాత్మకం చక్రే కర్మజాతమతన్ద్రితః
విన్యస్తహృదయో నిత్యం కేశవే భక్తవత్సలే ॥ ౮
స్మరత్యజస్రం గోవిన్దం జగత్యచ్యుతమవ్యయమ్
పూజయత్యబ్జనయనం సఙ్కీర్తయతి శార్ఙ్గిణమ్ ॥ ౯
శృణోతి సతతం రాజా సంసారార్ణవతారిణీః
పౌరాణికైః సమాఖ్యాతాః పవిత్రా వైష్ణవీః కథాః ॥ ౧౦
బ్రాహ్మణానర్చతిస్మాయం హరిప్రీత్యర్థమేవ చ
ఇత్థం సర్వాత్మనా యుక్తోఽప్యశ్రాన్తః పృథివీపతిః ॥ ౧౧
నాపశ్యత్ శాశ్వతైశ్వర్యం స్వతన్త్రం పురుషోత్తమమ్
అప్రాప్య దర్శనం విష్ణోః సర్వయజ్ఞమయాత్మనః
స శోకాక్రాన్తహృదయః పరాం చిన్తాముపాగమత్ ॥ ౧౨

శఙ్ఖః —

'పరస్పృహానైర్ఘృణనైః అతీతైర్దుష్కృతం బహు.
కృతం మయా యదప్రాప్తం హృషీకేశస్య దర్శనమ్ ॥ ౧౩

ఉపార్జితానాం తపసాం అనేకైః పూర్వజన్మభిః
అఖణ్డం హి ఫలం విష్ణోః దర్శనం మధుఘాతినః ॥ ౧౪
కథం ను యాయాద్భగవాన్ విషయం మమ నేత్రయోః
కదా వా లభ్యతే శ్రేయః తద్వాక్యాకర్ణనాత్మకమ్ ॥ ౧౫
హా ధిఙ్మాం విహితాగస్కం క్రియాసాఫల్యవర్జితమ్
నారాయణకృపాదూరం సంసారక్లేశగోచరమ్' ॥ ౧౬

భరద్వాజః —

ఇతి చిన్తాకులే తస్మిన్ రాజ్ఞి జీవితనిఃస్పృహే
అదృశ్యమూర్తిః సర్వేషాం శృణ్వతామాహ కేశవః ॥ ౧౭

శ్రీభగవాన్ :—

'మా శోకస్య వశం యాయాః శృణు వక్ష్యామి తే హితమ్
మదేకశరణం సాధుం త్వాం త్యక్ష్యామి కథం నృప? ॥ ౧౮
అయం వేఙ్కటనామాద్రిః త్రిషు లోకేషు విశ్రుతః
వైకుణ్ఠాదపి మే రాజన్! ఆవాసోఽతిప్రియావహః ॥ ౧౯
తం గత్వా భూధరవరం తవ భక్త్యా తపస్యతః
గతే సహస్రే వర్షాణాం యాస్యామ్యాలోకనీయతామ్ ॥ ౨౦
భవానివోద్యతోఽగస్త్యో మమ దర్శనమఞ్జసా
'క్వ వా సన్దృశ్యతే విష్ణుః'? ఏవమాహ చతుర్ముఖమ్ ॥ ౨౧
'వృషభాద్రౌ హరిర్ద్రష్టుం లభ్యతే నియతాత్మభిః
గచ్ఛ తత్రేతి' మునయే కథయామాస పద్మభూః ॥ ౨౨
అమ్భోజసమ్భవేనేత్థం ఆదిష్టః కుమ్భసమ్భవః
అఞ్జనాద్రౌ మహావాసే తపస్తప్తుం సమేష్యతి ॥ ౨౩
తస్మిన్ మహీధరే పుణ్యే కృతవాసో భవానపి
ఆరాధ్య మాం తపోనిష్ఠో మమ దర్శనమాప్స్యసి' ॥ ౨౪

భగవదుక్త్యా శఙ్ఖనృపస్య శ్రీవేఙ్కటాచలాగమనమ్

భరద్వాజః —

ఇత్యాజ్ఞప్తో భగవతా శఙ్ఖో దానవవైరిణా
జగామ ప్రీతిమతులాం 'ధన్యోఽస్మీ'తి స్వచేతసి ॥ ౨౫
విన్యస్య తనయం వజ్రం ప్రజాపాలనకర్మణి
గోవిన్దదర్శనాపేక్షీ నారాయణగిరిం యయౌ ॥ ౨౬
అస్య శృఙ్గే సముత్తుఙ్గే స్వామిపుష్కరిణీం శుభామ్
దివ్యైః పయోభిరాపూర్ణాం అపశ్యదమృతోపమైః ॥ ౨౭
అనేకసిద్ధగన్ధర్వదేవర్షిగణసేవితామ్
భవతాపప్రశమనీం సర్వతీర్థసమాశ్రయామ్ ॥ ౨౮
జలకాకబకక్రౌఞ్చహంసకారణ్డవాకులామ్
కుముదోత్పలరాజీవసౌగన్ధికమనోహరామ్ ॥ ౨౯
తాం దృష్ట్వా పద్మినీం దివ్యాం తత్తీరే విహితోటజః
తోషితః స్నానపానాద్యైః నిర్వికల్పమనోగతిః ॥ ౩౦
సర్వకర్మాణి విన్యస్య జగదీశే జనార్దనే
జపధ్యానపరో నిత్యం తపస్తేపే సుదారుణమ్ ॥ ౩౧

భగవద్దర్శనార్థమగస్త్యస్య వేఙ్కటాచలాగమనమ్

తస్మిన్నేవ మునిః కాలే శాపనాత్పరమేష్ఠినః
అగస్త్యోఽప్యాససాదాద్యం శైలం మునిశతావృతః ॥ ౩౨
ప్రతీచీం దిశమారభ్య కృతయత్నః ప్రదక్షిణే
పశ్యంస్తీర్థాని పుణ్యాని బభ్రామ సుచిరం గిరౌ ॥ ౩౩
తత్ర తత్ర దదర్శాసౌ హరిదర్శనలాలసాన్
విరిఞ్చిగుహశక్రేశవిష్వక్సేనాదికాన్ క్రమాత్ ॥ ౩౪
సనకాద్యాంశ్చ యోగీన్ద్రాన్ నారదప్రముఖాన్ ఋషీన్
సిద్ధగన్ధర్వదైతేయయక్షరాక్షసపన్నగాన్ ॥ ౩౫

తైస్తైః సమ్మాన్యమానోఽసౌ ప్రశ్రయప్రియభాషణైః
పశ్యన్నాశ్చర్యభూతాని సర్వాణి విచచార హ ॥ ౩౬

స్నాత్వా తీర్థేషు సర్వేషు స్కన్దధారాదికేషు చ
తత్ర తత్రార్చయామాస గోవిన్దం జగతాం పతిమ్ ॥ ౩౭

ఏవం భ్రాన్త్వా గతేఽబ్దానాం సహస్రైర్మునిసత్తమః
అపశ్యన్ పుణ్డరీకాక్షం చిన్తాశోకపరోఽభవత్ ॥ ౩౮

తస్మిన్ కాలే సమాజగ్ముః ధిషణోశనసౌ పునః
రాజోపరిచరో నామ వసుశ్చ తమృషీశ్వరమ్ ॥ ౩౯

అగస్త్యం ప్రతి గురువస్వాద్యుక్తిః

"అస్మాకం సఫలం జాతం జీవితం మునిసత్తమ।
దృష్టో భవాన్ యదస్మాభిః నారాయణ ఇవాపరః ॥ ౪౦

బ్రహ్మణా లోకనాథేన యదాదిష్టా వయం మునే
అచ్యుతాలోకనపరాః తదిదం కథ్యతే తవ ॥ ౪౧

'అస్తి దక్షిణదిగ్భాగే వేఙ్కటో నామ భూధరః
శ్వేతద్వీపాదపి హరేః ఆవాసోఽయమభీప్సితః ॥ ౪౨

తస్మిన్ గిరావగస్త్యస్య శఙ్ఖస్య చ మహీపతేః
దర్శయిష్యతి గోవిన్దో నిజరూపం జగద్గురుః ॥ ౪౩

తదానీం సర్వదేవానాం ఋషీణాం యక్షరక్షసామ్
అస్మాకం దేవదేవస్య దర్శనం సమ్భవిష్యతి ॥ ౪౪

అచిరేణైవ తద్భావి తతః సన్త్యక్తకల్మషాః
అన్వేష్టుం గచ్ఛతాగస్త్యం తస్మిన్ నారాయణాచలే' ॥ ౪౫

ఇత్యాజ్ఞప్తా వయం ధాత్రా సమాగమ్యాత్ర భాగ్యతః
దృష్టవన్తో మహాభాగం భవన్తం భూరితేజసమ్ ॥ ౪౬

భవతా సహితా గత్వా స్వామిపుష్కరిణీతటే
తమప్యాలోకయిష్యామః శఙ్ఖం భాగవతోత్తమమ్" ॥ ౪౭

అగస్త్యాదికృత శ్రీవేఙ్కటాచలస్థరమ్యవస్తుదర్శనమ్

భరద్వాజః —

గీష్పతిప్రముఖై రిత్థం ఆదిష్టః కుమ్భసమ్భవః
శోకజాలం పరిత్యజ్య యయౌ తైః సహితో ద్రుతమ్ ॥ ౪౮
స దదర్శ మహావృక్షాన్ ఫలపుష్పభరానతాన్
ప్రరూఢశాఖానికరచ్ఛాయాచ్ఛాదితదిక్తటాన్ ॥ ౪౯
సింహదన్తావలవ్యాఘ్రవరాహమహిషాదికాన్
మృగానాలోకయామాస పన్థానం చాన్తరాన్తరా ॥ ౫౦
తైస్తదానీం దదృశిరే సానవోఽప్యమ్బుభృద్భృతః
సువర్ణరౌప్యతామ్రాదిశోభితాః తత్ర తత్ర తు ॥ ౫౧
ఉచ్ఛలచ్ఛీకరాసారనిర్వాపితదివౌకసః
వేగోత్థితశిలా దృష్టాః శతశో గిరినిర్ఝరాః ॥ ౫౨
తేషామాపాదయామాస ప్రమోదం మన్దమారుతః
కమలామోదసంవాహీ విచరన్ గిరిసానుషు
శుకానాం కోకిలానాఞ్చ తదా శుశ్రువిరే గిరః ॥ ౫౩
తత్ర తత్ర సమాసీనాన్ విస్తీర్ణాసు దృషత్సు తే
సిద్ధానపశ్యన్ కృష్ణస్య గాయతో గుణవైభవమ్ ॥ ౫౪
అగస్త్యప్రముఖాః సర్వే పరిక్రమ్య మునీశ్వరాః
స్వామిపుష్కరిణీం దివ్యాం దదృశుః విమలోదకామ్ ॥ ౫౫
తత్తీరే విహితావాసం అపశ్యచ్ఛఙ్ఖభూపతిమ్
వాఙ్మనఃకాయజం కర్మ సన్నివేశ్య స్థితం హరౌ ॥ ౫౬
స తానాలోక్య సహసా మునీన్ద్రాన్ సంశితవ్రతాన్
యథోక్తమకరోత్పూజాం ప్రణామస్తుతిపూర్వికామ్ ॥ ౫౭
ఆసీనాస్తత్ర తే సర్వే సమ్భావ్యాన్యోఽన్యముత్సుకాః
గోవిన్దకీర్తనపరాః కృతార్థత్వం ప్రపేదిరే ॥ ౫౮

ఇతి శ్రీస్కాన్దపురాణే తీర్థఖణ్డే శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే శ్రీవేఙ్కటాచలం ప్రతి శఙ్ఖాగస్త్యాద్యాగమనవర్ణనంనామ నవమోఽధ్యాయః

అథ దశమోఽధ్యాయః

అగస్త్యశఙ్ఖాదితపస్తుష్టస్య భగవతః ఆవిర్భావః

భరద్వాజః —

తేషాం హరౌ జగన్నాథే సమావేశితచేతసామ్
దినత్రయం గతం తత్ర పూజాస్తోత్రపరాత్మనామ్ ॥ ౧

తృతీయే దివసే ప్రాప్తే తే సర్వే నిద్రితా నిశి
అన్తే చతుర్థయామస్య దదృశుః స్వప్నముత్తమమ్ ॥ ౨

శఙ్ఖచక్రగదాపాణిం ప్రసన్నం పురుషోత్తమమ్
వరదానాయ సమ్ప్రాప్తం అపశ్యన్ స్మేరలోచనమ్ ॥ ౩

ఉత్థాయ ముదితాఽత్మానో గృహాన్నిర్గత్య పావనే
స్వామిపుష్కరిణీతోయే సస్నుః విధివదాదరాత్ ॥ ౪

విధాయ విధివత్కర్మ సర్వే దినముఖోచితమ్
గృహాన్ ప్రత్యాయయుర్దేవం ఆరాధయితుమచ్యుతమ్ ॥ ౫

సద్యః శ్రేయస్కరం మార్గే నిమిత్తం పక్షిసూచితమ్
దృష్ట్వా ప్రసాదం దేవస్య కరస్థం మేనిరే తదా ॥ ౬

తతస్త్రిలోకకర్తారం పూజయిత్వా జనార్దనమ్
తుష్టువుర్వివిధైః స్తోత్రైః పవిత్రైః వేదవర్ణితైః ॥ ౭

స్తోత్రావసానే కౌన్తేయ ! మునీన్ద్రః కుమ్భసమ్భవః
జజాప శఙ్ఖసహితో మన్త్రమష్టాక్షరం హరేః ॥ ౮

ఇత్థం తేషాం జగత్స్వామిన్యచ్యుతేఽర్పితచేతసామ్
అగ్రభాగే ప్రాదురభూత్ ఏకం తేజో మహాద్భుతమ్ ॥ ౯

అనేకకోటిసఙ్ఖ్యానాం ఆదిత్యేన్దుహవిర్భుజామ్
ఏకీభూయామ్బరతలే జ్యోతిర్జాలమివ స్థితమ్ ॥ ౧౦

తత్తేజో వీక్ష్య తే సర్వే నితాన్తాశ్చర్యగోచరాః
దధ్యుర్నారాయణం దివ్యం పరమానన్దవిగ్రహమ్ ॥ ౧౧

వాఙ్మానసపథాతీతం విశ్రుతైశ్వర్యభాసురమ్
సహస్రనేత్రం సాహస్రబాహుపాదైః సమన్వితమ్ ॥ ౧౨
తప్తకార్తస్వరనిభస్ఫురత్కాన్తిమనోహరమ్
దంష్ట్రాకరాలం దుర్దర్శం వమన్తం దహనచ్ఛటాః ॥ ౧౩
కౌస్తుభేన విరాజన్తం దధానమురసి శ్రియమ్
అవిచిన్త్యమనాద్యన్తం అత్యన్తభయదాయకమ్ ॥ ౧౪
ప్రకాశయన్తం బ్రహ్మాణ్డం సర్వమాత్మని సర్వగమ్
అగస్త్యశఙ్ఖప్రముఖాః తే సర్వే హృష్టచేతసః ॥ ౧౫
తమాలోక్య జగన్నాథం భూయో భూయో వవన్దిరే
భ్రమన్తి లోకరక్షార్థం ఆయుధాని తదా హరేః ॥ ౧౬
నిజతేజోబలోపేతాన్యాజగ్ముస్తం నిషేవితుమ్
చక్రమర్కప్రభం దివ్యా గదా ఖడ్గశ్చ నన్దకః ॥ ౧౭
పుణ్డరీకం చోగ్రరవః పాఞ్చజన్యః శశిప్రభః
తదా బ్రహ్మాణ్డమఖిలం పూరయామాస నిర్భరః ॥ ౧౮
పాఞ్చజన్యస్య నినదః సర్వాసురభయఙ్కరః
పాఞ్చజన్యధ్వనిం శ్రుత్వా నితాన్తాశ్చర్యభీషణమ్ ॥ ౧౯
ఆయయుర్దేవతాః సర్వాః స్వం స్వం వాహనమాస్థితాః
బ్రహ్మా రుద్రః శతమఖః సనకాద్యాశ్చ యోగినః ॥ ౨౦
వసిష్ఠముఖ్యా మునయో గన్ధర్వోరగకిన్నరాః
విష్వక్సేనో గరుత్మాంశ్చ విష్ణుభృత్యా జయాదయః ॥ ౨౧
సరూపాశ్చైవ యే నిత్యాః శ్వేతద్వీపనివాసినః
సుమనోద్రుమసమ్భూతా సుమనోవృష్టిరద్భుతా ॥ ౨౨
పపాత మేదురామోదమోదితాశేషమానసా
ననృతుర్దివ్యసుదృశో జగుః కిన్నరపుఙ్గవాః ॥ ౨౩

తుష్టువుర్హర్షతరలాః సురగన్ధర్వచారణాః
దృష్ట్వా తే పుణ్డరీకాక్షం ప్రసన్నం భక్తవత్సలమ్
ప్రణమ్య తోషయామాసుః సాష్టాఙ్గం వివిధైః స్తవైః ॥ ౨౪

బ్రహ్మాదయః —

'జయ విష్ణో కృపాసిన్ధో! జయ తామరసేక్షణ!
జయ లోకైకవరద! జయ భక్తార్తిభఞ్జన! ॥ ౨౫

అనన్తమక్షరం శాన్తం అవాఙ్మనసగోచరమ్
కో వా భవన్తం జానాతి చిదానన్దమయాత్మకమ్ ॥ ౨౬

అణోరణుతరం స్థూలాత్ స్థూలం సర్వాన్తరస్థితమ్
త్వామామనన్తి పురుషం ప్రకృతేః పరమచ్యుతమ్ ॥ ౨౭

వేదాన్తసారరూపం త్వాం సర్వాన్తర్బాహ్యవర్తినమ్
కో హి వర్ణయితుం శక్తో మాయాయత్తేషు దేహిషు ॥ ౨౮

భవదీయమిదం రూపం దృష్ట్వాఽతిభయదాయకమ్
భయోద్విగ్నా వయం సర్వే శాన్తం రూపం భజస్వ హ'॥ ౨౯

భరద్వాజః —

ఇతి స్తుతో విరిఞ్చాద్యైః ప్రసన్నో గరుడధ్వజః
మేఘఘోషప్రతిమయా వాచా సాదరమబ్రవీత్ ॥ ౩౦

బ్రహ్మాదిప్రార్థనయా భగవద్గృహీతసౌమ్యరూపప్రకారః

శ్రీభగవాన్ —

'భయావహామిమాం మూర్తిం ఉత్సృజ్యాహం ప్రియావహామ్
శాన్తం రూపం భజిష్యామి మాం పశ్యత నిరాకులాః!'॥ ౩౧

ఇత్యుక్త్వాఽన్తర్హితో భూత్వా తస్మిన్నేవ క్షణాన్తరే
విమానే రత్నఖచితే బభూవ సుఖదర్శనః ॥ ౩౨

చన్ద్రబిమ్బాననః శాన్తో నీలోత్పలదలద్యుతిః
సువర్ణవర్ణవసనో రత్నభూషణభూషితః ॥ ౩౩

శఙ్ఖచక్రగదాపద్మలసత్కరచతుష్టయః
తమాలోక్య రమాకాన్తం భూయో భూయో వవన్దిరే ॥ ३४
సన్తోషయిత్వా బ్రహ్మాదీన్ అభీష్టప్రతిపాదనైః
అవోచద్వినయానమ్రం అగస్త్యం మునిపుఙ్గవమ్ ॥ ३५
'త్వం మునీన్ద్ర! వ్రతైః ఘోరైశ్చీర్ణైర్మాం ప్రతి సమ్ప్రతి
పరిక్లిష్టోఽసి దాస్యామి వరాంస్తేఽభీప్సితాన్ వద' ॥ ३६

భరద్వాజః —
నిశమ్య వాక్యం శ్రీభర్తుః ప్రణమ్య చ పునః పునః
స రోమాఞ్చితసర్వాఙ్గః కుమ్భజన్మా వచోఽబ్రవీత్ ॥ ३७

అగస్త్యప్రార్థనయా స్వర్ణనద్యాః భగవద్దత్త సర్వాధికత్వప్రాప్తిః

అగస్త్యః —
'యద్ధుతం యత్తపస్తప్తం యదధీతం శ్రుతం మయా
తత్సర్వం సఫలం జాతం ఆదృతోఽస్మి యతస్త్వయా॥ ३८
ఏకోఽహమేవ ధర్మాత్మా త్రిషు లోకేష్వపి ప్రభో!
త్వాం విచిన్వన్తమధునా మామన్విష్యాఽగతోఽసి యత్ ॥३९
త్వత్ప్రసాదాత్ పురైవాహం ప్రాప్తాఖిలమనోరథః
న పశ్యామి విచిన్త్యాపి ప్రాప్యం సమ్ప్రతి మాధవ! ॥ ४०
తథాఽపి చాపలాదేతత్ తవ విజ్ఞాప్యతే ప్రభో!
త్వత్పాదామ్బుజయోర్భక్తిం ఏవం కురు నిరన్తరామ్ ॥ ४१
అవధారయ చైతత్త్వం సురప్రార్థనయా మయా
నదీ సువర్ణముఖరీ స్నాతాఘౌఘవినాశినీ ॥ ४२
సా భవచ్ఛైలకటకసమాసన్నా సమాగతా
తాం కృతార్థయ లోకేశ! త్వదనుగ్రహవృత్తిభిః ॥ ४३
సువర్ణముఖరీతోయే స్నాత్వా యే వేఙ్కటే స్థితమ్
పశ్యన్తి భుక్తిముక్త్యోస్తు భూయాసుః భాజనాని తే ॥ ४४

అల్పాయుషో నరా మూఢా జ్ఞానయోగపరిచ్యుతాః
న శక్నువన్తి త్వాం ద్రష్టుం వ్రతాధ్యయనకర్మభిః ॥ ౪౫
సదాఽస్మిన్నాస్థితః శైలే సర్వేషాఞ్చ జగద్గురో!
ప్రసాదసుముఖో దేవ! కాఙ్క్షితార్థప్రదో భవ' ॥ ౪౬

శ్రీభగవాన్:—

'యత్ప్రార్థితం త్వయా విప్ర! తత్తథైవ భవిష్యతి
నూనమప్రతిమా లోకే మయి భక్తిః కృతా త్వయా ॥ ౪౭
జాహ్నవీవ నదీ సేయం సువర్ణముఖరీ మునే!
స్యాదాశాస్యా సురాణాఞ్చ వాఞ్ఛితశ్రీవిధాయినీ ॥ ౪౮
స్వామిపుష్కరిణీ చేయం నదీమూర్త్యా సమన్వితా
సఙ్క్రమిష్యతి తాం దివ్యాం నదీం తీర్థౌఘసంశ్రయామ్ ॥ ౪౯
వైకుణ్ఠనామ్ని శైలేఽస్మిన్ అద్య ప్రభృతి సర్వదా
కృతవాసో భవిష్యామి మునే! ప్రార్థనయా తవ ॥ ౫౦
సువర్ణముఖరీస్నానక్షాలితాఘౌఘకర్దమాః
అస్మిన్ వైకుణ్ఠశైలే మాం యే పశ్యన్తి సమాహితాః ॥ ౫౧
భువి పుత్రాదిసమ్పన్నాః సర్వైశ్వర్యసమన్వితాః
మృతాస్త్రివిష్టపే భోగాన్ ఆకల్పమనుభూయ చ ॥ ౫౨
పునరావృత్తిరహితం కేవలానన్దభాసురమ్
మత్పదం సమవాప్స్యన్తి నాత్ర కార్యా విచారణా ॥ ౫౩
మాం ద్రష్టుమాగతాన్ సర్వాన్ ప్రతీక్ష్యాభీప్సితైః శుభైః
యోజయిష్యామి సతతం త్వద్వచోగౌరవాన్మునే! ॥ ౫౪
పుత్రార్థినాం బహూన్ పుత్రాన్ ధనాని చ ధనార్థినామ్
తథైవారోగ్యకామానాం రోగశాన్తిం గరీయసీమ్ ॥ ౫౫
తీవ్రాపత్పరిభూతానాం తథైవాపన్నివారణమ్
దాస్యామ్యభీప్సితాన్ భోగాన్ దుర్లభానపి సర్వదా ॥ ౫౬

యే యాన్ కామానపేక్ష్యేహ ప్రేక్షన్తే మాం సమాగతాః
అవాప్నువన్తి తే సర్వే తాంస్తాన్ కామాన్ న సంశయః ॥ ౫౭
స్థితా వా యత్ర కుత్రాపి మాం స్మరన్తి నరోత్తమాః
తే సర్వే వాఞ్ఛితాం సిద్ధిం లభన్తే మత్ప్రసాదతః ' ॥ ౫౮

శఙ్ఖనృపవరప్రదానపూర్వకం భగవదన్తర్ధానమ్

భరద్వాజః —

ఇత్యుక్త్వా తం మునిం దేవః శఙ్ఖమాలోక్య భూపతిమ్
శృణ్వతాం బ్రహ్మముఖ్యానాం ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౫౯

శ్రీభగవాన్:—

'ప్రీతోఽస్మి శఙ్ఖ! భక్త్యా తే వృణీష్వాభీప్సితం వరమ్
దదామి వరదోఽహం తే క్లిష్టస్య తపస్యతః ' ॥ ౬౦

శఙ్ఖః —

'న యాచేఽన్యన్మహాబాహో! త్వత్పాదామ్బుజసేవనాత్
యాం ప్రాప్నువన్తి త్వద్భక్తాః తాం యాచే గతిముత్తమామ్'॥

శ్రీభగవాన్ :—

'యత్ప్రార్థితం త్వయా శఙ్ఖ! తత్తథైవ భవిష్యతి
మత్సేవాయోగభవ్యానాం అలభ్యం కిము విద్యతే! ॥ ౬౨
ఆకల్పమిన్ద్రలోకస్థో హ్యప్సరోగణసేవితః
భుక్త్వా బహువిధాన్ భోగాన్ తతో మల్లోకమేష్యసి ' ॥ ౬౩

భరద్వాజః —

ఏవం దదౌ వరానిష్టాన్ శఙ్ఖాయ పృథివీభృతే
నారాయణో జగద్యోనిః భజతాం కల్పభూరుహః ॥ ౬౪
తతో బ్రహ్మాదికాన్ సర్వాన్ విసృజ్య కమలేక్షణః
సంస్తూయ మానసైర్భక్త్యా తత్రైవాన్తర్దధే ప్రభుః ॥ ౬౫

భరద్వాజవర్ణిత శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యనిగమనమ్

భరద్వాజః —

'వేఙ్కటాద్రేః ప్రభావోఽయం ఆఖ్యాతో భవతేఽర్జున!
నరాః పాపైః ప్రముచ్యన్తే శ్రుత్వేమాం పావనీం కథామ్ ॥

వారాహం రూపముత్సృజ్య బ్రహ్మణాఽభ్యర్థితో హరిః
ముమోదాత్రాద్భుతాకారో మాయయా మోహయన్ జగత్॥ ౨౭
పశ్చాదగస్త్యశఙ్ఖాభ్యాం ప్రార్థితః సుఖదర్శనమ్
దదౌ నితాన్తసుభగం శాన్తం భోగాత్మకం వపుః॥ ౨౮
నారాయణం వేఙ్కటాద్రిం స్వామిపుష్కరిణీం తథా
ఇమామాఖ్యాఞ్చ సంస్మృత్య ముచ్యన్తే పాతకైర్జనాః॥ ౨౯
వేఙ్కటాద్రిసమం స్థానం బ్రహ్మాణ్డే నాస్తి కిఞ్చన
వేఙ్కటేశసమో దేవో న భూతో న భవిష్యతి॥ ౩౦
వేఙ్కటాద్రిసమం స్థానం న భూతం న భవిష్యతి
స్వామితీర్థసరస్తుల్యం న కుత్రాపి చ విద్యతే॥ ౩౧
ప్రాతరుత్థాయ యే నిత్యం వేఙ్కటేశం స్మరన్తి వై
తేషాం కరస్థా మోక్షశ్రీః నాత్ర కార్యా విచారణా॥ ౩౨
స్వామిపుష్కరిణీ తీర్థే స్నాత్వా సర్వాత్మకం హరిమ్
యే వా పశ్యన్తి నియతా వరాహాచలవాసినమ్॥ ౩౩
తేఽశ్వమేధసహస్రస్య వాజపేయశతస్య చ
ప్రాప్నువన్తి ఫలం పూర్ణం నాత్ర కార్యా విచారణా॥ ౩౪
వేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యం యే శృణ్వన్తి నరోత్తమాః
తేషాం ముక్తిశ్చ భుక్తిశ్చ ఇహ లోకే పరత్ర చ॥ ౩౫
వేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యం సఙ్క్షిప్య కథితం తవ
అతః పరం మహానద్యాః ప్రభావః కథ్యతేఽర్జున!॥ ౩౬

ఇతి శ్రీస్కాన్దపురాణే తీర్థఖణ్డే సువర్ణముఖరీమాహాత్మ్యే శ్రీవేఙ్కటాచల ప్రశంసాయామగస్త్య శఙ్ఖాదితపస్తుష్ట శ్రీవేఙ్కటేశావిర్భావాది మాహాత్మ్య వర్ణనం నామ దశమోఽధ్యాయః

శ్రీరస్తు

శ్రీ శ్రీనివాసపరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమతే విష్వక్సేనాయ నమః

శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యమ్

(శ్రీస్కాన్దపురాణాన్తర్గతమ్)

చతుర్థో భాగః

శ్రియఃకాన్తాయ కల్యాణనిధయే నిధయేఽర్థినామ్ ।
శ్రీవేఙ్కటనివాసాయ శ్రీనివాసాయ మఙ్గళమ్ ॥
శ్రీవేఙ్కటాచలాధీశం శ్రియాఽధ్యాసితవక్షసమ్ ।
శ్రితచేతనమన్దారం శ్రీనివాసమహం భజే ॥

హరిః ఓం.

అథ ప్రథమోఽధ్యాయః

పుత్రార్థమఞ్జనాకృతతపఃప్రకారః

శ్రీసూతః —

పుత్రహీనాఽఞ్జనా పూర్వం దుఃఖితా తపసి స్థితా
తాం దృష్ట్వా మునిశార్దూలో మతఙ్గో విష్ణుతత్పరః
అఞ్జనాఖ్యామువాచేదం అత్యుగ్రే తపసి స్థితామ్ ॥ ౧

మతఙ్గః —

'సముత్తిష్ఠాఞ్జనే! దేవి! కిమర్థం తపసి స్థితా
వద దేవి! మహాభాగే! కార్యం తవ వరాననే!' ॥ ౨

అఞ్జనా —

'మతఙ్గ! మునిశార్దూల! వచనం మే శృణుష్వ హ
పితా మే కేసరీ నామ రాక్షసః శివతత్పరః ॥ ౩

శైవం ఘోరం తపశ్చక్రే పుత్రార్థన్తు సుదుష్కరమ్
పార్వతీసహితః శమ్భుః వృషభోపరి సంస్థితః
ప్రాదురాసీత్తదా దేవో దదౌ తస్మై వరం శుభమ్ ॥ ౪

'శృణు రాజన్ ! ప్రవక్ష్యామి విధినా నిర్మితం తవ
అస్మిన్ జన్మన్యపుత్రత్వం తథాఽప్యన్యద్దదామి తే ॥ ౫

విశ్రుతా సర్వలోకేషు పుత్రీ తవ భవిష్యతి
తస్యాః పుత్రో మహాబుద్ధిః తవ ప్రీతిం కరిష్యతి' ॥ ౬

ఇతి తస్మై వరం దత్త్వా తత్రైవాన్తర్దధే హరః
మాం లబ్ధ్వా మత్పితా విప్ర! కృతకృత్యో బభూవ హ ॥ ౭

తతః కాలాన్తరే విప్రః కేసర్యాఖ్యో మహాకపిః
యయాచే మాం దదస్వేతి పితరం మే తతః పితా ॥ ౮

తస్మై మాం దత్తవాంశ్చైవ పారిబర్హం దదౌ చ సః
గవాం లక్షసహస్రాణి గజలక్షం మహాత్మనః ॥ ౯

వాజినామర్బుదఞ్చైవ రథానామర్బుదం తథా
వస్త్రరత్నాన్యనేకాని దాసవాసీసహస్రకమ్ ॥ ౧౦

అన్తఃపురచరీర్నారీః నృత్యగీతవిశారదాః
దదౌ వాసఃసహస్రఞ్చ మయాసాకం మహామతే! ॥ ౧౧

పత్యా మే రమమాణాయా భూయాన్ కాలో గతో మునే!
అపుత్రా దుఃఖితా విప్ర! వ్రతాని వివిధాని చ ॥ ౧౨

కృతాని చ మయా తత్ర కిష్కిన్ధాయాం మహాపురి
మాఘే మాసి చ విప్రేన్ద్ర! వైశాఖే కార్తికే తథా ॥ ౧౩

స్నానదానవ్రతాదీని చాతుర్మాస్యవ్రతం తథా
నమస్కారం తథా విప్ర! ప్రదక్షిణమనుత్తమమ్ ॥ ౧౪

సాలగ్రామాన్నదానాని దీపదానం తథైవ చ
గోదానం తిలదానఞ్చ వస్త్రదానం మహామునే! ॥ ౧౫

భూదానం వారిదానఞ్చ దత్త్వా పుష్పాదికం మునే!
యాని యాని చ ముఖ్యాని వైష్ణవాని వ్రతాని చ ॥ ౧౬

మయా కృతాని సర్వాణి సత్పుత్రఫలకాఙ్క్షయా
శ్రవణాదిషు యత్ప్రోక్తం వ్రతం విప్రైర్మహాత్మభిః ॥ ౧౭

మయా కృతఞ్చ విప్రేన్ద్ర! తుష్ట్యర్థం మధువిద్విషః
యాని యాని చ ముఖ్యాని ఫలాని వివిధాని చ ॥ ౧౮

మయా దత్తాని సర్వాణి సత్పుత్రఫలకాఙ్క్షయా
మయా కృతాన్యసఙ్ఖ్యాని వ్రతాని వివిధాని చ ॥ ౧౯

పుత్రం తథాఽప్యలబ్ధ్వాఽహం దుఃఖితా తపసి స్థితా
భవిష్యతి కథం విప్ర! పుత్రస్త్రైలోక్యవిశ్రుతః ॥ ౨౦

యయాచేఽహం మునిశ్రేష్ఠ! ప్రణతా చ తవాగ్రతః
వద త్వం మునిశార్దూల! దీనాఽహం తపసి స్థితా' ॥ ౨౧

శ్రీసూతః —

ఏవం వదన్తీం తాం ప్రాహ మతఙ్గో మునిసత్తమః
'శృణు మద్వచనం దేవి! పుత్రపౌత్రప్రదాయకమ్ ॥ ౨౨

ఇతో దక్షిణదిగ్భాగే దశయోజనదూరతః
ఘనాచల ఇతి ఖ్యాతో నృసింహస్య నివాసభూః ॥ ౨౩

తస్యోపరి మహాభాగే! బ్రహ్మతీర్థం మనోహరమ్
తస్యాపి పూర్వదిగ్భాగే దశయోజనమాత్రతః ॥ ౨౪

సువర్ణముఖరీ నామ నదీనాం ప్రవరా నదీ
తస్యా ఏవోత్తరే భాగే వృషభాచలనామతః ॥ ౨౫

తస్యాగ్రే సరసీ నామ్నా స్వామిపుష్కరిణీ శుభా
గత్వా దృష్ట్వా శుభం తోయం మనఃశుద్ధిం గమిష్యసి ॥ ౨౬

తత్ర స్నాత్వా విధానేన వరాహం తం ప్రణమ్య చ
వేఙ్కటేశం నమస్కృత్య తతో గచ్ఛ వరాననే! ॥ ౨౬

ఉత్తరే స్వామితీర్థస్య సింహశార్దూలసంయుతే
చూతపున్నాగపనసైః బకులామలకైః శుభైః ॥ ౨౭

చన్దనాగురునిమ్బైశ్చ తాలహిన్తాలకింశుకైః
కపిత్థాశ్వత్థబిల్వైశ్చ ఇఙ్గుదైశ్చ వరాననే! ॥ ౨౮

ఏతాదృశైర్మహాపుణ్యైః వృక్షైశ్చ వివిధైః శుభైః
వియద్గఙ్గేతి విఖ్యాతం తీర్థమేకం విరాజతే ॥ ౩౦

తస్మింస్తీర్థేఽఞ్జనే దేవి! సఙ్కల్పవిధిపూర్వకమ్
స్నాత్వా పీత్వా శుభం తీర్థం తీర్థస్యాభిముఖీ స్థితా ॥ ౩౧

వాయుముద్దిశ్య హే దేవి! తపః కురు వరాననే!
దేవైశ్చ రాక్షసైర్విప్రైః మనుజైర్మునిసత్తమైః ॥ ౩౨

భృఙ్గైః పక్షిభిరస్త్రైశ్చ శస్త్రైశ్చ వివిధైః శుభైః
అవధ్యో భవితా పుత్రః తపసా తే న సంశయః' ॥ ౩౩

ఇతి ప్రోక్తాఽఞ్జనా దేవీ తం ప్రణమ్య పునః పునః
భర్త్రా సాకం యయావాశు వేఙ్కటాచలసంజ్ఞకమ్ ॥ ౩౪

కాపిలం తీర్థమాసాద్య స్నాత్వా నిర్మలమానసా
వేఙ్కటాద్రిం సమారుహ్య స్వామిపుష్కరిణీం యయౌ ॥ ౩౫

స్నాత్వా వరాహమానమ్య వేఙ్కటేశకృతాఽనతిః
మతఙ్గస్య ఋషేర్వాక్యం స్మరన్తీ చ ముహుర్ముహు ॥ ౩౬

వియద్గఙ్గాం యయావాశు చాఞ్జనా మఞ్జుభాషిణీ
స్నాత్వా పీత్వా శుభం తోయం తీరే తస్య తదున్ముఖీ ॥ ౩౭

ప్రాణవాయుం సముద్దిశ్య తపశ్చక్రే యతవ్రతా
ఫలాహారా జలాహారా నిరాహారా తతః పరమ్ ॥ ౩౮

సహస్రాబ్దం తపశ్చక్రే న్యస్తనాసాగ్రదృష్టికా
వయస్యా విపులా నామ శుశ్రూషామకరోచ్ఛుభా ॥ ౩౯
వర్షాణాఞ్చ సహస్రాన్తే వాయుర్దేవో మహామతిః
ప్రాదురాసీత్తదా తాం వై భాషమాణో మహామతిః ॥ ౪౦
'మేషసఙ్క్రమణం భానౌ సంప్రాప్తే మునిసత్తమాః!
పూర్ణిమాఖ్యే తిథౌ పుణ్యే చిత్రానక్షత్రసంయుతే ॥ ౪౧
తవేప్సితమహం దాస్యే వరం వరయ సువ్రతే;'
ఇతి తద్వచనం శ్రుత్వా తతః ప్రాహాఽఞ్జనా సతీ ॥ ౪౨
'పుత్రం దేహి మహాభాగ! వాయో! దేవ! మహామతే!'
తస్యాస్తద్వచనం శ్రుత్వా మాతరిశ్వాఽబ్రవీత్తతః ॥ ౪౩
'పుత్రస్తేఽహం భవిష్యామి ఖ్యాతిం దాస్యే శుభాననే'
ఇతి తస్యై వరం దత్త్వా తత్రైవాస్త మహాబలః ॥ ౪౪
తదా బ్రహ్మాదయో దేవా ఇన్ద్రాద్యా లోకపాలకాః
వసిష్ఠాద్యా మహాత్మానః సనకాద్యాశ్చ యోగినః ॥ ౪౫
వ్యాసాదయశ్చ విప్రేన్ద్రా లక్ష్మ్యా సాకం జగత్పతిః
మునిపత్న్యో దేవపత్న్యః ఋషిపత్న్యస్తథైవ చ ॥ ౪౬
స్వం స్వం వాహనమారుహ్య దారభృత్యసుతాదిభిః
ఆగతాస్తే మహాత్మానో ద్రష్టుం తాం తపసి స్థితామ్ ॥ ౪౭
ఆశ్చర్యమాశ్చర్యమితి బ్రువాణా బ్రహ్మాదయో దేవగణాశ్చ సర్వే
ఆలోకయన్తో దివి దూరతస్తే స్థితాః సదా బ్రహ్మమహేశముఖ్యాః ॥

ఇతి శ్రీస్కాన్దపురాణే తీర్థఖణ్డే శ్రీ వేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే (చతుర్థభాగే)
అఞ్జనాతపఃకరణప్రకారాదివర్ణనం నామ ప్రథమోఽధ్యాయః

అథ ద్వితీయోఽధ్యాయః

వ్యాసప్రోక్తాఽకాళగఙ్గాస్నానకాలనిర్ణయః

శ్రీసూతః —

అఞ్జనాఽపి వరం లబ్ధ్వా భర్త్రా సాకం ముమోద హ
బ్రహ్మాదీనాగతాన్ దృష్ట్వా విస్మయాఽఽవిష్టమానసా ॥ ౧
పత్యా సాకం తతః స్వస్థా చాఞ్జనా మఞ్జుభాషిణీ
బ్రహ్మాదిభిరనుజ్ఞాతో వ్యాసో వేదవిదాం వరః
అఞ్జనాం తామువాచేదం మేఘగమ్భీరయా గిరా ॥ ౨

వ్యాసః —

'అఞ్జనే! శృణు మద్వాక్యం సర్వలోకోపకారకమ్
మతఙ్గస్య ఋషేర్వాక్యం శ్రుత్వా నిర్మలచేతసా ॥ ౩
యస్మాత్తు వేఙ్కటం గత్వా తపః కృత్వా సుదుష్కరమ్
ప్రసూయతే త్వయా పుత్రః శూరస్త్రైలోక్యవిక్రమః ॥ ౪
ఇదం తీర్థోత్తరం తస్మాత్ ప్రత్యక్షదివసే తవ
స్నానార్థం యే సమాయాన్తి చిత్రాఋక్షసమన్వితే ॥ ౫
మేషే పూషణి సమ్ప్రాప్తే పూర్ణిమాయాం శుభే దినే
శృణు తేషాం ఫలం దేవి! వక్ష్యామి తవ సువ్రతే! ॥ ౬
గఙ్గాదిసర్వతీర్థేషు ద్వాదశాబ్దం వరాననే!
యత్ఫలం విద్యతే దేవి! తత్ఫలం భవతి ధ్రువమ్ ॥ ౭
దానాని కుర్వతాం పుంసాం తేషాం శృణు ఫలోన్నతిమ్
స్థానే తూక్తం ఫలం దేవి! విద్ధి తేషాం వరాననే!' ॥ ౮

అఞ్జనా —

'కార్యాణి యాని దానాని వేఙ్కటాద్రౌ నగోత్తమే
తాని సర్వాణి విప్రేన్ద్ర! వద వేదవిదాం వర!' ॥ ౯

వ్యాసప్రోక్తశ్రీవేఙ్కటాచలకరణీయదానప్రశంసా

వ్యాసః —

'అన్నదానం వస్త్రదానం ద్వయమేతత్ప్రశస్యతే
పితుః శ్రాద్ధం విశేషేణ వేఙ్కటాద్రౌ నగోత్తమే ॥ ౧౦
సువర్ణం యే ప్రయచ్ఛన్తి ప్రీతయే మధుఘాతినః
సర్వలోకం సమాసాద్య మోదన్తే మునిసత్తమాః ॥ ౧౧
సాలగ్రామశిలాదానం యః కరోతి నగోత్తమే
అఙ్గభఙ్గమవాప్నోతి స్వానుభూతిఞ్చ విన్దతి ॥ ౧౨
యో దదాతి ద్విజేన్ద్రాయ గోదానఞ్చ కుటుమ్బినే
రోమసఙ్ఖ్యాప్రమాణేన విష్ణులోకే విరాజతే ॥ ౧౩
భూమిం దదాతి యో దేవి! బ్రాహ్మణాయ కుటుమ్బినే
తస్య పుణ్యఫలం వక్తుం కః శక్తో దివి వా భువి ॥ ౧౪
కన్యాం దదాతి యో దేవి! శ్రోత్రియాయ ద్విజాతయే
విష్ణులోకం సమాసాద్య మోదతే పితృభిః సహ ॥ ౧౫
ప్రపాం కుర్వన్తి యే దేవి! శీతలోదకసంయుతామ్
తేషాం పుణ్యఫలం వక్తుం శేషేణాపి న శక్యతే ॥ ౧౬
తిలం దదాతి విప్రాయ శ్రోత్రియాయ కుటుమ్బినే
సర్వపాపవినిర్ముక్తో విష్ణులోకం స గచ్ఛతి ॥ ౧౭
ధాన్యదానం ప్రశంసన్తి విప్రా వేదవిదాం వరాః
బహుపుత్రా భవిష్యన్తి ధాన్యదానం ప్రకుర్వతామ్ ॥ ౧౮
గన్ధచమ్పకపుష్పాదీన్ ఛత్రవ్యజనచామరాన్
తామ్బూలఘనసారాదీన్ యో దదాతి ద్విజాతయే ॥ ౧౯
భుక్త్వా భోగం చిరం కాలం స్వర్గలోకం తతో వ్రజేత్
దివ్యవర్షసహస్రఞ్చ భుక్త్వా భోగాననేకశః ॥ ౨౦

సార్వభౌమస్తతో భూత్వా తత్ర భుక్త్వా చిరం మహీమ్
తతో విప్రత్వమాసాద్య వేదవేదాన్తపారగః ॥ ౨౧

తతో ముక్తిం సమాయాతి ప్రసాదాచ్చక్రపాణినః
ఇత్యేతత్కథితం దేవి ! వేఙ్కటాచలవైభవమ్ ॥ ౨౨

య ఏతచ్ఛృణుయాన్నిత్యం యశ్చాపి పరికీర్తయేత్
సర్వపాపవినిర్ముక్తో విష్ణులోకం స గచ్ఛతి' ॥ ౨౩

ఇత్యేతత్కథితం పూర్వం వ్యాసేనైవ మహాత్మనా
శృణుయాద్వా పఠేద్వాఽపి కృతకృత్యో భవిష్యతి
తస్యైవ వంశజాః సర్వే ముక్తిం యాన్తి న సంశయః॥ ౨౪

ఇతి శ్రీస్కాన్దపురాణే తీర్థఖణ్డే శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే (చతుర్థభాగే)
ఆకాశగఙ్గాస్నానకాలనిర్ణయాదివర్ణనం నామ
ద్వితీయోఽధ్యాయః

॥ హరిః ఓం । ఓం తత్సత్ ॥

శ్రీ ర స్తు
శ్రీ శ్రీనివాసపరబ్రహ్మణే నమః
శ్రియై పద్మావత్యై నమః
శ్రీమతే విష్వక్సేనాయ నమః

శ్రీ వేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యమ్

(ఆదిత్యపురాణాన్తర్గతమ్)

శ్రియఃకాన్తాయ కల్యాణనిధయే నిధయేఽర్థినాం ।
శ్రీవేఙ్కటనివాసాయ శ్రీనివాసాయ మఙ్గళమ్ ॥
శ్రీవేఙ్కటాచలాధీశం శ్రియాఽధ్యాసితవక్షసమ్ ।
శ్రితచేతనమన్దారం శ్రీనివాసమహం భజే ॥

హరిః ఓం.

అథ ప్రథమోఽధ్యాయః

శౌనకాదీన్ ప్రతి సూతప్రోక్తశ్రీశ్రీనివాసవైభవమ్

శ్రీ శౌనకాదయః —

'శ్రీవేఙ్కటేశమాహాత్మ్యం శ్రీనివాసప్రసాదతః
శ్రీప్రదం సర్వదా సూత ! దయయా ప్రోక్తవానసి ॥ ౧
ఇతః పరం శ్రీనివాసః శ్రీపతిః సర్వశో హి నః
కథం ప్రీతో భవేత్సద్యో హ్యభీష్టాని ప్రవర్షయన్ ॥ ౨
తద్వదస్వ కృపాపూర్ణ ! వేఙ్కటేశకథామృతమ్
భగవన్ ! సర్వతత్త్వజ్ఞ ! దయాపాత్రం వయం తవ' ॥ ౩

శ్రీసూతః —

శృణుధ్వం మునయో ! దివ్యం సావధానతయా త్విదమ్
యథా పృష్టం తథైవాహం వక్ష్యామి వచనం శుభమ్ ॥ ౪

వేఙ్కటాద్రిసమం స్థానం బ్రహ్మాణ్డే నాస్తి కిఞ్చన
వేఙ్కటేశసమో దేవో న భూతో న భవిష్యతి ॥ ౫

అద్భుతఞ్చాస్య చరితం వర్ణితుం కేన శక్యతే ?
తథాఽపి తారకం సర్వపాపఘ్నం పుణ్యవర్ధనమ్ ॥ ౬

సువిచిత్రమపూర్వార్థం దేవర్ష్యాదిభిరాదృతమ్
లోకోత్తరం మహాశ్చర్యం వక్ష్యేఽహం సర్వసిద్ధిదమ్ ॥ ౭

శేషాచలే యన్మాహాత్మ్యం అన్యక్షేత్రే న తత్ క్వచిత్
తద్గతశ్రీనివాసస్య మహిమా నాన్యగః శుభః ॥ ౮

వేదేషు చ పురాణేషు వేఙ్కటేశకథాఽమృతమ్
వర్ణితఞ్చేతిహాసేషు భారతాద్యాగమేషు చ ॥ ౯

మనోహరన్తు సంశ్రావ్యం ఇహాముత్రేష్టదాయకమ్
జ్ఞానప్రదం విశేషేణ మహైశ్వర్యస్య కారణమ్ ॥ ౧౦

వైరాగ్యభక్తిసత్త్వాదిప్రదేన్ద్రియవశప్రదే
వేఙ్కటాద్రౌ శుచిక్షేత్రేఽశుచిదోషో న విద్యతే ॥ ౧౧

తస్మాద్వేఙ్కటనాథస్య నైవేద్యం గ్రాహ్యముత్తమమ్
తేన క్షేమం ప్రజానాం హి విపరీతే విపర్యయః ॥ ౧౨

కర్తా హి సృష్టిస్థితిసంయమాదేః
ధర్తా రజఃసత్త్వతమాంస్యనర్హః ।
అనాద్యనన్తో వచసాఽనిరుక్తః
సదాశ్రయో దేవవరో వరేణ్యః ॥ ౧౩

నిత్యం బ్రహ్మ శివః శేషగరుడేన్ద్రాదయో వరాః
పూజయన్తి మహాభక్త్యా వేఙ్కటేశం శ్రియా సహ ॥ ౧౪

చరాచరగురుర్దేవః సర్వసాక్షీ మహేశ్వరః
జప్యస్తప్యోఽర్చనీయశ్చ స్మర్యో ధ్యేయోఽఖిలైరపి ॥ ౧౫

తన్మనా స్తద్గతప్రాణో భక్త్యా తన్నామ సంస్మరేత్
గోదానాన్యశ్వమేధాద్యాః కన్యాదానాన్యసఙ్ఖ్యయా ॥ ౧౬
అసఙ్ఖ్యమేరుసౌవర్ణదానాన్యన్యాన్యనేకశః
తన్నామస్మృత్యతుల్యాని మాహాత్మ్యం కిముతాద్భుతమ్॥ ౧౭
ఇతి శేషేణ కథితం కపిలాయ మహాత్మనే
కపిలాఖ్యమహాయోగిసకాశాత్తు మయా శ్రుతమ్ ॥ ౧౮
తదుక్తం భవతామద్య సద్యః ప్రీతికరం హరేః
అతో వో మఙ్గళార్థఞ్చ శృణుధ్వం యన్మయోచ్యతే ॥ ౧౯
శ్రీవేఙ్కటేశయాత్రార్థం గచ్ఛధ్వం సుదృఢవ్రతాః
విష్ణుసన్దర్శనం కృత్వా భక్తిమన్తో జితేన్ద్రియాః ॥ ౨౦
స్తోత్రం కురుధ్వం బహుధా భగవద్గుణవర్ణనైః
స్వగుణోత్కర్షవిజ్ఞానాత్ యథా ప్రీతిర్నిజా హరేః ॥ ౨౧
న తాదృశీ ప్రీతిరస్తి హ్యజ్ఞానాదన్యథామతౌ
భక్త్యా స్తోత్రేణ సన్తుష్టః సర్వేష్టాని ప్రవర్షతి ॥ ౨౨
భక్తిస్తోత్రవిహీనేషు దయావాన్ న భవేత్ తథా
అత్ర వః కథయామీష్టం ఇతిహాసం పురాతనమ్ ॥ ౨౩
యస్య స్మరణమాత్రేణ భక్తిర్విష్ణుపదామ్బుజే
వాయుశిష్యో దేవశర్మా విష్ణుభక్తో జితేన్ద్రియః ॥ ౨౪
తపస్వీ బహునిష్ఠావాన్ సర్వదా విష్ణుచిన్తనే
మమతాహఙ్కారశూన్యో విషయేషు విరాగవాన్ ॥ ౨౫
షట్ఛత్రువిజయీ శాన్తః షట్తరఙ్గసుభఙ్గకృత్
కుటుమ్బే న మనఃకారీ దారిద్ర్యాత్ పీడితోఽపి చ ॥ ౨౬
భార్యయా ప్రార్థితో నిత్యం దారిద్ర్యాపగమేచ్ఛయా
'భో నాథ హే పతే స్వామిన్ ! ప్రసీద కరుణాకర ! ॥ ౨౭

క్షుధయా దుఃఖితా బాలాః తవ పుత్రాశ్చ కేవలమ్
న శక్తాఽహమరణ్యేషు కన్దమూలార్జనాదిషు ॥ ౨౮
రక్షకో మమ నాన్యోఽస్తి శిశూనాం పాలనేఽపి చ
కృపాం కురుష్వ శిశుషు విజ్ఞాపనమిదం శృణు ॥ ౨౯
కులస్వామీష్టదేవో నో జగద్రక్షణదీక్షితః
శరణాగతసన్త్రాణః శ్రీనివాసః సతాం గతిః ॥ ౩౦
పాలకో హి బహూనాఞ్చ భక్తానాం భక్తవత్సలః
తల్లక్ష్మీపతిపాదాబ్జం గత్వా తత్ప్రార్థనాం కురు ॥ ౩౧
తేన ప్రీతో భవేత్ సద్యః తతోఽస్మజ్జీవనం భవేత్
ప్రసీద త్వం దయాసిన్ధో! దయాం కురు దయాం కురు' ॥
ఇతి దైన్యేన మహతా ప్రార్థితోఽహర్నిశం తయా
న స్వీచకార తద్వాక్యం తపోవిఘ్నభయాత్తదా ॥ ౩౩
దిష్ట్యా చాదృష్టపాకేన తద్గురుర్వాయురాగమత్
పతివ్రతాయాం శిశుషు ప్రసన్నః కరుణానిధిః ॥ ౩౪
తపోఽవసానే సమ్ప్రాప్తం స్వగురుం జగతాం గురుమ్
దృష్ట్వా ముదా దేవశర్మా సహసోత్థాయ చాదరాత్ ॥ ౩౫
సాష్టాంగం తం ప్రణమ్యాథ బద్ధాంజలిపుటోఽభవత్
తతో వాయుః ప్రాహ శిష్యం మధురం వచనం హితమ్ ॥ ౩౬
'శ్రీమద్వేఙ్కటనాథస్య యాత్రార్థం గచ్ఛ మా చిరమ్
తేనేహాముత్ర తేఽభీష్టసిద్ధిర్భవతి నాన్యథా ॥ ౩౭
లక్ష్మీపతేర్దయాసిన్ధోః బ్రహ్మాదివరదాయినః
యాత్రాయాం మాఽస్తు సన్దేహః శీఘ్రం గచ్ఛ సుభక్తిమాన్ ॥
ఇతి దేవేనానిలేన గురుణా స్వస్య చోదితః
ముహుర్ముహుర్బోధితోఽథ విష్ణుయాత్రామహాదరః ॥ ౩౯

గురూక్తమర్థం జగ్రాహ గురువాక్యే సదా రతః
గురూపదేశో బలవాన్ గురోరాజ్ఞాం న లఙ్ఘయేత్ ॥ ౪౦
ఇత్యర్థమనుసన్ధాయ ప్రతస్థే శేషపర్వతమ్
తత్ర శ్రీవేఙ్కటేశస్య సుదర్శనమహాదరః ॥ ౪౧
ఆనన్దజ్ఞానదం విష్ణుం ఆనన్దమయనామకమ్
ఆనన్దేన దదర్శాయం ఆనన్దనిలయాఽలయే ॥ ౪౨
విహరన్తం శ్రీధరాఖ్యం నానాలీలావిలాసినమ్
భక్తదర్శనమాత్రేణ ప్రసాదాత్ మన్దహాసినమ్
శ్రీవేఙ్కటేశం తం నత్వా భక్త్యా చక్రేఽథ సంస్తుతిమ్॥ ౪౩

శ్రీ శ్రీనివాసముద్దిశ్య దేవశర్మాఖ్యవిప్రకృతస్తుతిః

దేవశర్మా —
'దయానిధే! దయానిధే! దయానిధే! దయానిధే!
నమో నమో నమో నమో నమో నమో నమో నమః ॥ ౪౪
శ్రీపద్మనాభ! పద్మేశ! పద్మజేశేన్ద్రవన్దిత!
పద్మమాలిన్ పద్మనేత్ర! పద్మాభయదరారిభృత్! ౪౫
పద్మపాణే! పద్మపాద! సర్వహృత్పద్మసంస్థిత!
త్వత్పాదపద్మయుగళం ప్రణమామ్యతిసున్దరమ్ ॥ ౪౬
త్వత్పాదపద్మమాహాత్మ్యం అప్యనన్త! త్రివిక్రమమ్
యత్కనిష్ఠాఙ్గులినఖమణ్యగ్రగుణసంయుతాన్ ॥ ౪౭
అనన్తాన్ సువిశేషాంశ్చ పశ్యన్తీ శ్రీర్నిరన్తరమ్
స్తోతుకామాక్షణాదీక్షా హర్షాదాశ్చర్యసాగరే ॥ ౪౮
గహనే గాహమానాఽభూత్ అనన్తశ్రుత్యగోచరే
త్వయోపదిష్టో యః పుత్రవాత్సల్యాచ్చతురాననః ॥ ౪౯
త్వద్గుణానాఞ్చ గణనాదానన్దమతులం భజన్
నాద్యాపి విరరామాసౌ గణనాద్దేవరాడపి ॥ ౫౦

సహస్రవదనః శేషోఽశేషవేదార్థకోవిదః
'నాహం జానే' ఇతి బ్రూతే యన్నఖాగ్ర్యాగ్రవైభవమ్ ॥ ౨౧

అనన్తవేదా భాషన్తే హ్యన్యోఽన్యం ప్రవిచార్య చ
ఏకైకస్మిన్నధికారే నియుక్తా ఏకైకశో బ్రహ్మపూర్వాశ్చవిష్ణోః ॥
సర్వే దేవాః స్వాధికారే నియుక్తాః సత్యాదిలోకేషు యథాక్రమేణ
భుఞ్జన్త ఇష్టాని మహాదరేణ భజన్తి శేషాచలగం రమేశమ్॥ ౨౩

వయం త్వనన్తా హరిణా నియుక్తా
వేదాః స్తోతుం స్వస్య గుణానుభావమ్ ।
గుణాస్త్వనన్తాః పరమాత్మనో యత్
పదో నఖాగ్రస్థగుణైకదేశమ్ ॥ ౨౪

స్తుతౌ మిలిత్వా వయమత్ర శక్తా వేదాస్త్వనన్తా జనితాస్తదర్థమ్
ఏవం సునిశ్చిత్య గుణైకదేశమాహాత్మ్యమేతే త్వవిజానన్త ఏవ ॥

ఉపక్రాన్తాః స్తోతుమథో గుణైకదేశో-
ప్యనన్తాత్మతయాఽభివృద్ధః ।
తం వీక్ష్య తేఽన్యోన్యమథోచురేకం
గుణం వదామో విసృజామ శేషాన్ ॥ ౨౬

ఆరేభిరే పూర్వవదేవ తేఽపి గుణా అనన్తా అభవచ్చ సోఽపి
గుణైః సుపూర్ణాః శుభదైరనన్తైః ప్రత్యేకశః కిరణానీవ పూష్ణః ॥

విదిక్షు దిక్షూర్ధ్వమధశ్చ వేదా
దృష్ట్వా గుణాన్ వ్యాపృతానిత్యవోచన్ ।
ద్రష్టుం శ్రోతుం కీర్తితుం వాఽపి బోద్ధుం
అశక్యం నః కిముత స్తోతుమేతాన్ ॥ ౨౮

అస్మానతీతాన్ వయమల్పసారాః
కిం వర్ణయామోఽలమలం ప్రశంసయా ! ।
ఇత్యుక్తవన్తః స్వమనోఽనుసారాత్
గుణానేతాన్ వర్ణయామాసురజ్ఞాః ॥ ౨౯

తథాఽపి తే పాదనఖాగ్రగేషు గుణేష్వనన్తేషు విభాజితస్య
గుణైకదేశస్య గుణైకదేశకః ప్రవర్తితోఽంశా బహవో న వర్ణితాః
ఏవం రమాజాహిప వేదముఖ్యాః శక్తా నాసన్ దర్శనే త్వద్గుణానామ్॥
యత్సమస్తగుణాన్ విష్ణోర్వర్ణనే శక్తివర్జితాః ।
అనన్తవేదాస్తద్భూమన్ ! గుణాస్తే త్వమితాద్భుతాః' ॥ ౬౧

ఇతి శ్రీమదాదిత్యపురాణే శ్రీ వేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే దేవశర్మకృత-
శ్రీనివాసపాదనఖాగ్రాదిమహిమవర్ణనం నామ ప్రథమోఽధ్యాయః

అథ ద్వితీయోఽధ్యాయః

శ్రీ శ్రీనివాసదివ్యమఙ్గళవిగ్రహసౌన్దర్యాదివర్ణనమ్

దేవశర్మా —

'ఇతోఽప్యథ త్వత్పదాబ్జగతసౌన్దర్యమద్భుతమ్
స్వామింస్త్వయా ప్రేరితశ్చేత్ యథామత్యనువాదయే ॥ ౧
వక్షఃస్థాఽపి రమా దేవీ తవ పాదామ్బుజే స్థితమ్
సౌన్దర్యమద్భుతం దృష్ట్వా సున్దరీ మోహితాఽభవత్ ॥ ౨
విస్మితా ద్రష్టుకామాఽథ స్వస్య నేత్రద్వయేన వై
అశక్యం దర్శనం మత్వా త్రిరూపా చాభవత్తదా ॥ ౩
దక్షిణే శ్రీరూపిణీ చ వామే భూరూపిణీ స్థితా
నీలరూపా చ తత్రైవ త్రిరూపా నేత్రషట్కతః ॥ ౪
పశ్యన్త్యనన్యమనసా సౌన్దర్యాఖ్యరసాయనమ్
పిబన్త్యప్యన్వహం నాపి నివృత్తా తృష్ణయాఽధునా ॥ ౫
శ్రీసున్దర ! శ్రీనివాస ! నాభిస్థశ్చతురాననః
తవ పదామ్బుజే రమ్యసౌన్దర్యే లగ్నమానసః ॥ ౬

అష్టనేత్ర్యా దివారాత్రం పశ్యన్ సౌన్దర్యమద్భుతమ్
నాలం నేత్రాష్టకమితి బహురూపీ తదాఽభవత్ ॥ ౭
కణ్ఠే చ కౌస్తుభే నాభౌ వైకుణ్ఠాదిత్రిధామసు
సత్యలోకే చ మేర్వాదౌ సర్వత్ర చతురాననః ॥ ౮
తతః పాదాబ్జసౌన్దర్యరసం చామృతనైచ్యదమ్
ప్రీత్యా పాతుమహోరాత్రం ఆసాద్య సుఖభోగినః ॥ ౯
తృష్ణా శాన్తాఽధునా నాపి పాదసౌన్దర్యమీదృశమ్
శయ్యాఽఽసనాతపత్రాదిరూపీ త్వత్పాదసేవకః ॥ ౧౦
శేషో బహుసహస్రాక్షః సదాన్తఃస్థో వ్యచిన్తయత్
'అస్మత్స్వామ్యఙ్ఘ్రిసౌన్దర్యం విచిత్రం సుమనోహరమ్ ॥ ౧౧
అదృష్టశ్రుతపూర్వఞ్చ మహాగాఢం విలక్షణమ్
సులక్షణఞ్చ సన్దృశ్యం జగన్మోహనమోహకమ్ ॥ ౧౨
బహూని మమ నేత్రాణి సమీపే సర్వదా హరేః
వాసశ్చేశప్రసాదేన త్వేవం భాగ్యమభూన్మమ' ॥ ౧౩
ఇతి సంభ్రమసంయుక్తః సర్వదాఽతిప్రియో హరేః
నేత్రైర్బహుసహస్రైశ్చ లక్ష్మీపతిపదామ్బుజే ॥ ౧౪
అసమం చిత్రసౌన్దర్యం దృష్ట్వాదృష్ట్వా పునఃపునః
మహానన్దామ్బుధౌ మగ్నః ఏవం మేనే ఫణీ తదా ॥ ౧౫
'వసామ్యహం సదైవాత్ర పాదమూలేచ మత్పతేః
వైకుణ్ఠం వా న గచ్ఛామి త్యక్త్వా విష్ణుపదామ్బుజమ్ ॥ ౧౬
యస్త్వానన్దో భవేన్నిత్యం పాదసౌన్దర్యదర్శనాత్
వైకుణ్ఠే ఈదృశానన్దః కైవల్యేఽపి న విద్యతే ॥ ౧౭
పాతాళమాత్రం గన్తవ్యం పాదమూలం యతో హరేః
న స్థాస్యామి క్షణమపి యత్సౌన్దర్యామృతం వినా' ॥ ౧౮

ఇతి నిశ్చిత్య నాగేన్ద్రః పాదసౌన్దర్యమోహితః
యత్ర యత్రేన్దిరేశస్య పాదమూలం ప్రవర్తతే ॥ ౧౯
తత్ర తత్ర సదా పాదసౌన్దర్యామృతపాయ్యభూత్
అథాచిన్తయదేవం హి శఙ్కరో లోకశఙ్కరః ॥ ౨౦
'శేషస్య కిమహో భాగ్యం శేషాగేశప్రసాదజమ్
బహునేత్రాణి తత్పాదసౌన్దర్యామృతసేవనమ్ ॥ ౨౧
ఏతద్ద్వయం దుర్లభం మే త్రినేత్రత్వాదహో బత
భావిజన్మని శేషత్వప్రాప్త్యర్థం వా మహత్తపః ॥ ౨౨
కరోమీ' త్యతివైరాగ్యాత్ శమ్భుః కైలాసగోఽభవత్
శ్రీవేఙ్కటేశేన్దిరేశ ! జిష్ణుస్తవ ముఖామ్బుజాత్ ॥ ౨౩
జాతః సహస్రనయనోఽప్యేవం తత్ర పదామ్బుజే
అదృశ్యాశ్చర్యసౌన్దర్యం సమ్పశ్యన్నప్యహర్నిశమ్ ॥ ౨౪
ఇత్యచిన్తయదత్యన్తం పాదసౌన్దర్యమోహితః
'అమృతస్య పురా పానే మే నాభూదీదృశం సుఖమ్ ॥ ౨౫
సౌన్దర్యమతిసామీప్యదోషాత్ సమ్యఙ్ న దృశ్యతే
ఇతోఽప్యతిశయానన్దః కిఞ్చిద్వ్యవహితే భవేత్ ॥ ౨౬
అతః స్వర్గస్థోఽనిమేషో యావన్నేత్రైరహర్నిశమ్
వీక్ష్య యావదలంబుద్ధిస్తతో మత్స్థానమావ్రజే' ॥ ౨౭
ఇతి స్వర్గగతస్యాపి యావన్నేత్రైః శ్రియః పతే !
త్వత్తేజఃపుఞ్జపాదాబ్జసౌన్దర్యామృతపాయినః ॥ ౨౮
తృష్ణా శాన్తాఽధునా నాపి తస్మాత్ స్వర్గే స్థిరా స్థితిః
శ్రీశ ! తే పాదసౌన్దర్యం లేఖానాం మహతామపి ॥ ౨౯
యద్యేవం దుర్లభమభూత్ ఇతరేషాన్తు కా కథా ?
విష్ణో ! తే పాదరేఖాణాం మాహాత్మ్యం లోకపావనమ్ ॥ 30

విజ్ఞాపనం కరిష్యామి త్వపరాధం క్షమస్వ మే
పాదమాహాత్మ్యశ్రోతౄణాం భక్తానాం భక్తవత్సల ! ॥ ౩౧
మహాజ్ఞానతమో భిత్త్వా కృత్వా జ్ఞానప్రకాశనమ్
త్వన్మార్గదర్శనార్థాయ చక్రరేఖాం పదేఽధరః ॥ ౩౨
'పాదమాహాత్మ్యమన్త్రాణాం సాఙ్గవేదచతుష్టయమ్
ఇతిహాసపురాణాని మన్త్రోపనిషదాత్మికాః ॥ ౩౩
సర్వవిద్యా దదానీ' తి దరరేఖాం పదేఽధరః
'పాదమాహాత్మ్యధ్యాతౄణాం ఉపద్రవకరాన్ ఖిలాన్ ॥ ౩౪
దైత్యరక్షఃపిశాచాదీన్ కూష్మాణ్డబ్రహ్మరాక్షసాన్
సఞ్చూర్ణయామీ' తి హరే ! గదారేఖాం పదేఽధరః ॥ ౩౫
'పాదమాహాత్మ్యవక్తౄణాం ఉత్తమే మన్దిరే సదా
పద్మయా భార్యయా సాకం పద్మజేన సుతేన చ ॥ ౩౬
కుటుమ్బీ పద్మనాభోఽహం వసామీ' త్యేవ సూచయన్
పద్మరేఖాం పాదపద్మే పద్మేశ ! త్వం ధరన్నసి ॥ ౩౭
'విరజా మానససరో ధనుష్కోటిర్మహాగహా
గఙ్గాదిసర్వతీర్థాని త్వత్పాదాబ్జే వసన్తి హి ॥ ౩౮
సహస్రపత్రపూర్వాణి జాయన్తే తేషు నిత్యశః'
ఇతి సూచయితుం పాదే పద్మరేఖాం ధరన్నసి ॥ ౩౯
పద్మా హృత్పద్మసంస్థాఽపి పాదపద్మస్య మూలగా
పశ్యన్తీ నేత్రపద్మాభ్యాం తత్సౌన్దర్యమలౌకికమ్ ॥ ౪౦
ధ్యాయన్తీ చ స్వహృత్పద్మే తన్మాహాత్మ్యం శ్రుతీరితమ్
భజన్తీ కరపద్మాభ్యాం అఙ్కేఽర్చనకరీ సదా ॥ ౪౧
ఇతి సూచయితుం పాదే పద్మరేఖాం ధరన్నసి
'పాదపఙ్కజమాహాత్మ్యం లిఖిత్వైవ స్వహస్తతః ॥ ౪౨

దాతౄణాం వైష్ణవాగ్రేభ్యో మహాఘౌఘవిభేదనమ్
కరోమీ'తి జ్ఞాపనాయ వజ్రరేఖాం పదేఽధరః ॥ ౪౩

'మాహాత్మ్యస్యార్చకానాన్తు గజాన్ కామాదిసంజ్ఞితాన్
అదమ్యాన్ దమయా'నీతి హ్యఙ్కుశాఖ్యాం పదేఽధరః ॥ ౪౪

'శ్రుత్వాఽఽదరేణ సన్తుష్టాన్ భక్తాన్ ధ్వజవదుచ్ఛ్రితాన్
కరోమీ'తి జ్ఞాపనాయ ధ్వజరేఖాం పదేఽధరః ॥ ౪౫

అబగ్న్యనిలఖాహంకృన్మహత్తత్త్వగుణత్రయైః
క్రమాద్దశగుణైరణ్డం ఆవృతం పరమాద్భుతమ్ ॥ ౪౬

యన్నఖాగ్రాద్వినిర్భిన్నం తత్పాదం కో ను వర్ణయేత్ ?
శేషో మహత్తపస్తప్త్వా త్వామారాధ్య జగత్పతిమ్ ॥ ౪౭

త్వత్ప్రసాదాన్మహద్భాగ్యం యత ఆప సుదుర్లభమ్
శయ్యాఽఽసనం పాదుకే తత్ ఆతపత్రమభూత్తవ ॥ ౪౮

తత్సుఖం తు రమా దృష్ట్వా మేనే శేషైకభాజనమ్
అహమేవానుభోక్ష్యామి మత్పతేరఙ్గసఙ్గజమ్ ॥ ౪౯

ఆతపత్రేణ యత్ప్రాప్తం పాదుకాభ్యాఞ్చ యత్సుఖమ్
సర్వభాగ్యం మమైవ స్యాత్ ఇతి వక్షఃస్థితాఽపి సా ॥ ౫౦

వైకుణ్ఠాదిషు లోకేషు చతుర్దశసు వై తదా
బ్రహ్మాణ్డాన్తర్బహిశ్చాపి సర్వహృత్కమలేష్వపి ॥ ౫౧

మద్ధృత్పద్మే యదా యత్ర వర్తతే తత్ర తత్ర హి
క్రీడావనమభూన్మన్దవాయుగన్ధాదిరఞ్జితమ్ ॥ ౫౨

మల్లికాకేతకీజాతిచమ్పకైః కుసుమాన్వితైః
ఖర్జూరపనసద్రాక్షాకదలీనారికేలకైః ॥ ౫౩

బదరీమాతులుఙ్గైశ్చ కపిత్థైశ్చూతదాడిమైః
జమ్బూజమ్బీరక్రముకప్రముఖైః ఫలనాయకైః ॥ ౫౪

పారిజాతైః కల్పవృక్షైః నిత్యన్తు ఫలసాన్ద్రికైః
శ్రీచన్దనేక్షుమన్దారైః సఙ్కులం మధుకాదిభిః ॥ ౫౫
తస్మిన్ సరః స్వచ్ఛనీరం స్వర్ణసోపానమణ్డితమ్
నవరత్నాభకమలైః సువర్ణాభకుశేశయైః ॥ ౫౬
పీతవర్ణైరుత్పలైశ్చ రక్తనీలోత్పలాన్వితమ్
మత్స్యకచ్ఛపహంసాఢ్యం మత్తషట్పదనాదితమ్ ॥ ౫౭
తత్ర రత్నమయం క్రీడామణ్డపం చాభవద్రమా
దివ్యం రత్నమయం తేజఃపుఞ్జపీఠమభూన్ముదా ॥ ౫౮
తత్ర త్వామర్చయన్త్యమ్బా షోడశాద్యుపచారకైః
పాయసాన్నవ్యఞ్జనాదిపఞ్చభక్ష్యామృతాని చ ॥ ౫౯
నూతనాని పవిత్రాణి నానారుచిఫలాని చ
ఆర్ద్రికాదీని మూలాని స్వాదూని స్వర్ణపాత్రకే ॥ ౬౦
నిత్యతృప్తాయార్పయన్తీ పూర్ణకామాయ చాదరాత్
నిరఙ్కుసర్వసారాయ సర్వసారాత్మికా స్వయమ్ ॥ ౬౧
అథాఽత్మానం కల్పయన్తీ దోలామఞ్చం మనోహరమ్
సువర్ణశృఙ్ఖలాలమ్బం సువిశాలం సులక్షణమ్ ॥ ౬౨
ప్రవాలపాదసంయుక్తం సువజ్రఫలకైర్యుతమ్
ఓతం ప్రోతం స్వర్ణపట్టైః మాణిక్యస్తబకైర్వృతమ్ ॥ ౬౩
జామ్బూనదవితానాఢ్యం ముక్తాస్తబకరఞ్జితమ్
భూరూపాఽభూత్ స్వయం శయ్యా శ్రీరూపా సోపబర్హణమ్ ॥
నీలాఽభూత్పాదసేవార్థం తామ్బూలం భోగసాధనమ్
సువర్ణదణ్డవ్యజనం విద్యుదాభసుచామరే ॥ ౬౫
వైడూర్యస్తబకచ్ఛత్రం పాదుకే రత్నపీఠకే
సర్వరాజోపచారాళా రాజచిహ్నాని యాని చ ॥ ౬౬

సర్వాణ్యభూద్రమా దేవీ దేవాయానన్తతేజసే
భోగ్యవస్తుస్వరూపేణ తవ సేవాభిలాషిణీ ॥ ౬౭

మహానన్దామ్బుధౌ మగ్నా రమతే సా రమా త్వయా
రమసే రమయైవ త్వం వైకుణ్ఠాదిషు ధామసు ॥ ౬౮

ప్రత్యేకావరణైః స్వస్వమూర్తిభిః బ్రహ్మపూర్వకైః
త్రిదశైర్దశదిక్పాలైః సేవితః పరమాసనే ॥ ౬౯

శ్రీనివాస! రమానాథ! త్వన్నాభ్యబ్జే చతుర్ముఖమ్
గిరీశమన్తఃకరణే హ్యజ్గేష్విన్ద్రాదిదేవతాః ॥ ౭౦

ఋష్యాదీంశ్చ యథావత్త్వం సర్వజీవాంశ్చతుర్విధాన్
సృష్ట్వా తేష్వన్తరావిశ్య బహిః స్థిత్వాఽసి పాలకః ॥ ౭౧

అత్యన్తభిన్నాస్తే సర్వే పృథగ్జీవా జడాత్మకాః
పారతన్త్ర్యాదిదోషోజ్ఝః స్వాతన్త్ర్యాదిగుణోర్జితః ॥ ౭౨

నిరపేక్షో నిత్యతృప్తః పూర్ణకామస్త్వమార్తిహృత్
సత్యకృత్ సత్యసఙ్కల్పో మాబ్రహ్మేశేన్ద్రవన్దితః ॥ ౭౩

సర్వేషాం ప్రేరకస్త్వం హి ముక్తాముక్తనియామకః
అఘట్యఘటనే శక్తో హ్యగణ్యగుణమణ్డితః ॥ ౭౪

అచిన్త్యాశ్చర్యచర్యస్త్వం బ్రహ్మాణ్డాన్తర్బహిఃస్థితః
అణోరణీయాన్ మహతో మహీయాన్ సర్వగః సమః॥ ౭౫

సర్వాధారః సర్వసాక్షీ సర్వాపేక్ష్యోఽతిసున్దరః
సర్వోత్తమశ్చ సర్వజ్ఞః సర్వస్వామీచ సర్వదః ॥ ౭౬

సర్వశక్తోఽజ్ఞేయచర్యో వ్యక్తోఽవ్యక్తః సనాతనః
శేషోఽశేషశ్చ నిర్లిప్తో బ్రహ్మణ్యః శాశ్వతః శుభః ॥ ౭౭

చతుర్వ్యూహైః సదా హీనః చతుర్ధర్మప్రదర్శకః
చతుఃపుమర్థదాతా చ చతుర్మోక్షప్రదః శ్రుతః ॥ ౭౮

అధోక్షజోఽప్రాకృతస్త్వం అనన్తమహిమా తవ
మూలరూపీ హ్యనన్తస్త్వం అవతారాస్తథా శ్రుతాః ॥ ౭౯

నామధేయాన్యనన్తాని జ్ఞానానన్దాదయో గుణాః
అనన్తవేదవేద్యస్త్రైః అవేద్యోఽనన్తసౌఖ్యదః ॥ ౮౦

అహో భాగ్యమహో భాగ్యం రమేశ! త్వత్పదామ్బుజే
నివిష్టమనసాం సౌఖ్యం ఇహాముత్రాభివర్ధతే ॥ ౮౧

తవ ప్రసాదలేశస్య లేశలేశాతిలేశతః
లవమాత్రం యైః సులబ్ధం తైరలబ్ధం న కిఞ్చన ॥ ౮౨

చరిత్రాణ్యతిచిత్రాణి మహాన్తి చ బహూన్యపి
తవ నానావతారేషు దర్శయస్యనువర్తినామ్ ॥ ౮౩

కీటోఽపి త్వద్దయాలేశాత్ సామ్రాజ్యమనుభుక్తవాన్
త్వత్పాదపద్మసమ్పర్కలేశలేశాతిలేశతః ॥ ౮౪

దృష్టదివ్యాఙ్గనోఽభూద్ధి మనుష్యాణాన్తు కిం బ్రువే!
అత ఏవార్జునే సూతో బలేశ్చ ద్వారపో హ్యభూః ॥ ౮౫

ఇన్ద్రే త్వం దయయాఽత్యన్తం బలిం యాచితవానసి
గజేన్ద్రరక్షణే దూతాన్ ద్వారపాన్ వావ్యనాదిశన్ ॥ ౮౬

అన్వధావః స్వయం శీఘ్రం క్షుద్రనక్రోన్మముక్షయా
'వైకుణ్ఠం వా పరిత్యక్ష్యే న భక్తాంస్త్యక్తుముత్సహే ॥ ౮౭

అతిప్రియా హి మే భక్తా ఇతి సఙ్కల్పవానసి'
కామధేనుః కల్పవృక్షః చిన్తామణిరితి త్రయమ్ ॥ ౮౮

వేఙ్కటేశ త్వమేవాసి శేషాగే సర్వదానతః
దదాతి కామానన్నాదీన్ మణిర్ధేనుశ్చ పాదపః ॥ ౮౯

న చాపవర్గం స్వర్గం వా తేషాం శక్తిశ్చ తాదృశీ
యది త్వం సుప్రసన్నోఽసి సర్వార్థాన్ సమ్ప్రదాస్యసి ॥ ౯౦

జాత్యన్ధానాఞ్చ చక్షూంషి దాసి త్వన్మూర్తిదర్శనాత్
శ్రోత్రాణి బధిరాణాఞ్చ త్వత్కథాశ్రవణాత్తథా ॥ ౯౧
అనేడమూకం వాచాలం కరోష్యధ్యయనాన్వితమ్
మన్దబుద్ధిం ప్రాజ్ఞతమం సాఙ్ఖ్యయోగసమాధిగమ్ ॥ ౯౨
అకరఞ్చ కరౌ దత్త్వా కరోషి తవ పూజకమ్
అపదఞ్చ పదౌ దత్త్వా త్వత్తీర్థక్షేత్రగామినమ్ ॥ ౯౩
యద్యద్దుఃఖం భవేద్భక్తే తత్తత్సద్యో హరిష్యసి
కుబ్జత్వకుష్ఠితానానారోగానప్యాభిచారికాన్ ॥ ౯౪
హృత్వా దదాస్యఙ్గదార్ఢ్యం సౌన్దర్యఞ్చ దయోదధే !
శ్రీనివాస ! బహూక్త్యా కిం ? భక్తసర్వార్తినాశనే ॥ ౯౫
సర్వార్థపూరణే చాపి త్వత్సమోఽణ్డే న కుత్రచిత్
ప్రసన్నో నీలమేఘస్త్వం శ్రీభూవిద్యుత్సమన్వితః ॥ ౯౬
హృద్వ్యోమగస్త్రితాపఘ్నో భక్తసర్వేష్టవార్షుకః
అభీష్టాష్టమవారాశౌ నిమజ్జ్యోన్మజ్జనం నిజమ్ ॥ ౯౭
ఆనన్దాష్టమసుద్వీపే సంస్థాపయసి చాదరాత్
సర్వసౌఖ్యం దదాస్యత్ర స్వర్ముక్త్యానన్దవృద్ధిదః ॥ ౯౮

ఇతి శ్రీమదాదిత్యపురాణే శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే భగవద్గుణకథానువర్ణనం నామ ద్వితీయోఽధ్యాయః

అథ తృతీయోఽధ్యాయః

దేవశర్మకృత శ్రీశ్రీనివాసస్తుతిః

దేవశర్మా —

'అనన్తవేదసంవేద్య ! లక్ష్మీనాథాన్తకారణ !
జ్ఞానానన్దైశ్వర్యపూర్ణ ! నమస్తే కరుణాకర ! ॥ ౧
నక్షత్రాణి చ గణ్యన్తే పాంసవశ్చ క్షణాదయః
త్వద్వీర్యాణి న గణ్యన్తే బ్రహ్మణా రమయాఽపి వా ॥ ౨

తథాఽప్యహం భక్తదాసదాసదాసో యథామతి
స్తౌమి త్వాం వేఙ్కటాధీశ! త్వద్భక్తః ప్రేరితస్త్వయా ॥ ౩
శ్రీవేఙ్కటేశ! మత్స్వామిన్ జ్ఞానానన్దదయానిధే!
భక్తవత్సల! భో విశ్వకుటుమ్బిన్ అధునాఽవ మామ్ ॥ ౪
సత్యేశం సత్యసఙ్కల్పం సత్యం సత్యవ్రతం హరిమ్
సత్యచర్యం సత్యయోనిం సత్యశీర్షమహం భజే ॥ ౫
శ్రవణాత్ సర్వపాపఘ్నం మననాత్ పుణ్యవర్ధనమ్
స్వధ్యానాత్ సిద్ధిదం విష్ణుం ప్రేక్షణాన్మోక్షదం భజే ॥ ౬
శ్రీవేఙ్కటేశం లక్ష్మీశం అనిష్టఘ్నమభీష్టదమ్
చతుర్ముఖాత్మతనయం శ్రీనివాసం భజేఽనిశమ్ ॥ ౭
యదపాఙ్గలవేనైవ బ్రహ్మాద్యాః స్వపదం యయుః
మహారాజాధిరాజం త్వాం శ్రీనివాసం భజేఽనిశమ్ ॥ ౮
అనన్తవేదసంవేద్యం నిర్దోషం గుణసాగరమ్
అతీన్ద్రియం నిత్యముక్తం శ్రీనివాసం భజేఽనిశమ్ ॥ ౯
స్మరణాత్ సర్వదోషఘ్నం శ్రవణాదిష్టవర్షిణమ్ ·
దర్శనాన్ముక్తిదం వీరం శ్రీనివాసం భజేఽనిశమ్ ॥ ౧౦
అశేషశయనం శేషశయనం శేషశాయినమ్
శేషాద్రీశమశేషఞ్చ శ్రీనివాసం భజేఽనిశమ్ ॥ ౧౧
భక్తానుగ్రాహకం విష్ణుం సుశాన్తం గరుడధ్వజమ్
ప్రసన్నవక్త్రనయనం శ్రీనివాసం భజేఽనిశమ్ ॥ ౧౨
భక్తభక్తిసుపాశేన బద్ధసత్పాదపఙ్కజమ్
సనకాదిధ్యానగమ్యం శ్రీనివాసం భజేఽనిశమ్ ॥ ౧౩
గఙ్గాదితీర్థజనకపాదపద్మం సుతారకమ్
శఙ్ఖచక్రాభయకరం శ్రీనివాసం భజేఽనిశమ్ ॥ ౧౪

సువర్ణముఖీతీరస్థం సువర్ణేడ్యం సువర్ణదమ్
సువర్ణాభం సువర్ణాఙ్గం శ్రీనివాసం భజేఽనిశమ్ ॥ ౧౫
శ్రీవత్సవక్షసం శ్రీశం శ్రీలోలం శ్రీకరగ్రహమ్
శ్రీమన్తం శ్రీనిధిం శ్రీడ్యం శ్రీనివాసం భజేఽనిశమ్ ॥ ౧౬
వైకుణ్ఠవాసం వైకుణ్ఠత్యాగం వైకుణ్ఠసోదరమ్
వైకుణ్ఠదం వికుణ్ఠాజం శ్రీనివాసం భజేఽనిశమ్ ॥ ౧౭
వేదోద్ధారం మత్స్యరూపం స్వేచ్ఛాకారం యదృచ్ఛయా
సత్యవ్రతోద్ధరం సత్యం శ్రీనివాసం భజేఽనిశమ్ ॥ ౧౮
మహాగాధజలాధారం కచ్ఛపం మన్దరోద్ధరమ్
సున్దరాఙ్గఞ్చ గోవిన్దం శ్రీనివాసం భజేఽనిశమ్ ॥ ౧౯
వరం శ్వేతవరాహాఖ్యం సంహృత్య ధరణీహరమ్
దంష్ట్రాకృతధరోద్ధారం శ్రీనివాసం భజేఽనిశమ్ ॥ ౨౦
ప్రహ్లాదాహ్లాదకం లక్ష్మీనృసింహం భక్తవత్సలమ్
దైత్యమత్తేభదమనం శ్రీనివాసం భజేఽనిశమ్ ॥ ౨౧
వామనం వామనం పూర్ణకామం వామనమాణవమ్
మాయినం బలిసమ్మోహం శ్రీనివాసం భజేఽనిశమ్ ॥ ౨౨
ఇన్ద్రావనం కున్దదన్తం కురాజఘ్నం కుఠారిణమ్
సుకుమారం భృగుఋషేః శ్రీనివాసం భజేఽనిశమ్ ॥ ౨౩
శ్రీరామం దశదిగ్వ్యాప్తం దశేన్ద్రియనియామకమ్
దశాస్యఘ్నం దాశరథిం శ్రీనివాసం భజేఽనిశమ్ ॥ ౨౪
గోవర్ధనోద్ధరం బాలం వాసుదేవం యదూత్తమమ్
దేవకీతనయం కృష్ణం శ్రీనివాసం భజేఽనిశమ్ ॥ ౨౫
నన్దనన్దనమానన్దమిన్ద్రనీలం నిరఞ్జనమ్
శ్రీయశోదాయశోదఞ్చ శ్రీనివాసం భజేఽనిశమ్ ॥ ౨౬
గోవృన్దావనగం బృన్దావనగం గోకులాధిపమ్
ఉరుగాయం జగన్మోహం శ్రీనివాసం భజేఽనిశమ్ ॥ ౨౭

పారిజాతహరం పాపహరం గోపీమనోహరమ్
గోపీవస్త్రహరం గోపం శ్రీనివాసం భజేఽనిశమ్ ॥ ౨౮
కంసాన్తకం శంసనీయం సంశాన్తిం సంసృతిచ్ఛిదమ్
సంశయచ్ఛేదిసంవిత్కం శ్రీనివాసం భజేఽనిశమ్ ॥ ౨౯
కృష్ణాపతిం కృష్ణగురుం కృష్ణామిత్రమభీష్టదమ్
కృష్ణాత్మకం కృష్ణసఖం శ్రీనివాసం భజేఽనిశమ్ ॥ ౩౦
కృష్ణాహిమర్దనం కృష్ణం కృష్ణోపవనలోలుపమ్
కృష్ణాతాతం మహోత్కృష్టం శ్రీనివాసం భజేఽనిశమ్ ॥ ౩౧
బుద్ధం సుబోధం దుర్బోధం బోధాఽఽత్మానం బుధప్రియమ్
విబుధేశం బుధైర్బోధ్యం శ్రీనివాసం భజేఽనిశమ్ ॥ ౩౨
కల్కినం తురగారూఢం కలికల్మషనాశనమ్
కల్యాణదం కలిఘ్నం చ శ్రీనివాసం భజేఽనిశమ్ ॥ ౩౩
హరిం హంసం కృష్ణం నరహరిమనన్తం మధురిపుం
హృషీకేశం యజ్ఞం కపిలమృషభం వాజివదనమ్ ।
నరం వ్యాసం నారాయణమనఘమాత్మానమమృతం
భజే దత్తాఽత్రేయం పురుషమథ ధన్వన్తరిమపి ॥ ౩౪
అనన్తరూపస్వమనన్తచర్యమనన్తవేదైరనువర్ణనీయమ్
అనన్తనామానమనన్తదేవమనన్తకల్యాణగుణాభిరామమ్ ॥ ౩౫
అనన్తశక్త్యంశమనన్తవిక్రమం
హ్యనన్తదేహే చ శయానమీశ్వరమ్ ।
అనన్తసౌభాగ్యమనన్తనేత్ర
మనన్తపాదాదిమనన్తసౌఖ్యమ్ ॥ ౩౬
అసురాచలౌఘహరచక్రధరం దురితాచలౌఘహరవజ్రధరమ్
కరుణాచలౌఘభరచిత్తవరం కనకాచలౌఘదరపద్మశరమ్ ॥ ౩౭
భువనేషు వేఙ్కటేశ్వర ! బహుపురుషార్థప్రదాననిపుణస్త్వమ్
నోచేద్వ్యక్తతయా త్వం బహూన్నతాద్రిస్థలే కుతో వససి ? ॥

గుణౌఘైరపారం స్ఫురద్రత్నహారం
స్మరద్దోషహారం స్వభక్తేష్టపూరమ్ ।
భజే వేఙ్కటేశం ఫణీశాద్రివాసం
సదా మన్దహాసం శ్రియా సద్విలాసమ్ ॥ ౩౯

వేఙ్కటేశ ! చరణౌ తవ వన్దే సర్వతీర్థశరణౌ శరణౌ మే
మావిధాతృశివవీశఫణీశేన్ద్రార్కసోమహుతభుఙ్ముఖవన్ద్యౌ ॥
శ్రీనివాస ! చరణౌ తవ వన్దే లోకపావన ! సుకుఙ్కుమవర్ణౌ
శ్రీప్రదౌ కిల సురర్షినృపాణాం శ్రీఋగాదినిగమాగమవేద్యౌ ॥

భజే భజకసౌఖ్యకృన్నిజకటాక్షసమ్ప్రేక్షణం
పరాత్పరతరం దరం దధతమబ్జచక్రే గదామ్ ।
చతుర్భుజమధోక్షజం కమలజేశపూర్వార్చితం
వరోద్ధతఖలాన్ బహూన్ ఝటితి సంహరన్తం రిపూన్ ॥

అజ్ఞానసాగరసముత్తరణే ప్రశస్తం
సుజ్ఞానసేతురచనే నిపుణం బుధేడ్యమ్ ।
లక్ష్మీపతిం సురవరార్చితవేఙ్కటేశం
దారిద్ర్యదుఃఖదురితౌఘనిశాచరఘ్నమ్ ॥ ౪౩

లక్ష్మీనాథం కమలనయనం హారకేయూరభూషం
సర్వవ్యాప్తం బహుగుణభరం దోషదూరం దయాఽబ్ధిమ్ ।
స్వానాం తాపత్రయహరమజం నిర్విశేషం విశేషం
లోకాతీతం పురుషమతులం భావయామేష్టదేవమ్ ॥ ౪౪

శ్రీమద్వేఙ్కటనాథపాదజనితా గఙ్గా జగత్పావనీ
యస్యాపాఙ్గనిరీక్షణం విధిభవేన్ద్రార్కాదిసర్వేష్టదమ్ ।
యన్నామస్మరణం మహాఘహరణం స్వర్గ్యఞ్చ మోక్షప్రదం
యత్పాదామ్బుజయుగ్మసేవనరతో బ్రహ్మాదిభిః పూజ్యతే ॥

దృష్ట్వాద్యత్యన్తదూరం నిగమనిచయవేద్యాత్మమాహాత్మ్యపూర్ణం
సర్వేషామాదిమిత్రం రవిశశినయనం పూర్ణకారుణ్యదేహమ్ ।
నిర్వాణం నిష్ప్రపఞ్చం నిరవధికసమామ్నాయసక్తైరసక్తైః
గీర్వాణాద్యైరజస్రం స్తుతినతినియమైకాన్తభక్తైశ్చ పూజ్యమ్ ॥
కిఙ్కరశఙ్కర ! బహుకరుణా తవ బహుచరితం సమస్తభువనేషు
జ్ఞాపయసి భక్తిమద్భ్యః ఫణిపతిశుకపైలనారదప్రముఖైః ॥
వేఙ్కటేశమనుస్మృత్య య ఆస్తే తస్య భూరి సుభగం దశదిక్షు
ఐహికం త్రిదివసౌఖ్యమతుల్యం మోక్షమాశు లభతేగుణసామ్యమ్ ॥
శ్రీనిధిం త్విహ జహాతి మదాన్ధో యోఽస్య దుఃఖమసమం దశదిక్షు
ఐహికం భవతి రౌరవ కుమ్భీభృతపాతకపావకమిస్రమముత్ర ॥
విపద్ఘ్నం శుభదోద్గారం భక్తానాం వశవర్తినమ్
లోకపూజ్యం రమానాథం భజేఽహం ప్రతిజన్మసు ॥
భక్తౌఘానుగ్రహార్థాయ త్యక్త్వా వైకుణ్ఠముత్తమమ్
ధరణ్యామవతీర్ణోఽసి వరేణ్యో వరదోఽర్చితః ౨౧
అత్యల్పమాత్రం పరవస్తు లోకే
నైవాపహార్యం కిల సత్యసన్ధ ! ।
జనైరనేకైర్బహుజన్మయత్నైః
ఆయాససాధ్యం బహుపాపసఞ్చయమ్ ॥ ౨౨
హరస్యశేషం స్మృతిమాత్రతస్త్వం వాణీమనోదృష్టిపథాద్యగోచరః
విలక్షణస్థావరజఙ్గమాత్మకం వీక్షే బహూపాయవిశారదం త్వామ్ ॥
తవ రూపాణ్యనన్తాని చరిత్రాణి తథైవ చ
స్మరతాం భక్తిపూర్వన్తు మహావిభవదాని చ ॥ ౨౪
ఇహాముత్రాతుల్యసౌఖ్యప్రదాని మహతామపి
అల్పానాం కిము వక్తవ్యం స్వరూపోద్ధారకాణి చ ॥ ౨౫
ప్రపద్యే పుణ్డరీకాక్షం ఈశం భక్తానుకమ్పినమ్
లోకోత్తరం లోకనాథం పరాత్పరతరం విభుమ్ ॥ ౨౬

పుణ్యాత్ త్వద్దయయా లబ్ధం విశేషాదకుతోభయమ్
భగవన్తం విశ్వవన్ద్యం భూతభవ్యభవత్ప్రభుమ్ ॥ ౫౭
యతో భూతాని జాయన్తే యేన సర్వమిదం తతమ్
యేన జాతాని జీవన్తి యం ప్రాప్స్యన్తి మహాలయే ॥ ౫౮
దీపవిద్యుత్తారకాగ్నిచన్ద్రసూర్యాదిదీప్తిమాన్
యో యోగైర్యోగయోగైశ్చ దృశ్యోఽదృశ్యోఽశ్రుతః శ్రుతః ॥

ఇతి శ్రీమదాదిత్యపురాణే శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే భగవద్గుణనామ-మహిమానువర్ణనం నామ తృతీయోఽధ్యాయః

అథ చతుర్థోఽధ్యాయః

భగవతః విశ్వరూపాదివర్ణనమ్

దేవశర్మా —

శ్రీవేఙ్కటేశ! మత్స్వామిన్! ప్రణతార్తిప్రణాశన!
జ్ఞానానన్దదయాపూర్ణ! విజ్ఞాపనమిదం శృణు ॥ ౧
యన్ముఖం బ్రహ్మజనకం యద్బాహూ క్షత్రకారణే
యదూరుభ్యాం వైశ్యకులం యత్పద్భ్యాం సేవకోఽభవత్ ॥ ౨
శిరసా ద్యౌరభూత్తస్య సహస్రాంశుశ్చ నేత్రజః
ముఖాత్పురన్దరోఽగ్నిశ్చ దిగ్దేవాః శ్రోత్రతోఽభవన్ ॥ ౩
శీతాంశుర్మనసో జాతః ప్రాణాద్వాయురజాయత
అన్తరిక్షం నాభితోఽభూత్ పద్భ్యాం భూమిరజాయత ॥ ౪
యత్కోమలాఙ్గైరభవన్ భువనాని చతుర్దశ
కోమలే నాభికమలే బ్రహ్మాణ్డం బ్రహ్మణాఽఽశ్రితమ్ ॥ ౫
శ్రియఃపతే! కోఽపి జయేత్ న మాయాం
యయాజనో ముహ్యతి వేదనార్థమ్ ।
వినిర్జితాత్మానమనన్తమాయినం
మాయాపహం త్వాం శరణం ప్రపద్యే ॥ ౬

నమోఽతర్క్యాయ తర్క్యాయ సగుణాయాగుణాయ చ
నమోఽనన్తాయాన్తకాయ వేద్యావేద్యస్వరూపిణే ॥

సిద్ధిప్రదస్త్వం కిల దేవవర్య !
త్వత్ప్రీరితోఽహం తవ పాదమాప్తః ।
త్వత్పాదభక్తో బహిరన్తరాత్మనః
కిమస్తి విజ్ఞాప్యమశేషసాక్షిణః ॥ ౭

సుఖం నృపాలాః సురదేవముఖ్యాః
బ్రహ్మాదయస్తే పదపద్మసంస్థితాః ।
త్వత్కింకరాస్తేఽపి పృథగ్విభావితాః
కురుష్వ శమ్భో మునిదేవమిత్ర ! ॥ ౮

ఉత్పత్త్యధ్వన్యశరణ ఉరుక్లేశదుర్గాన్తకోగ్ర -
వ్యాలోత్కృష్టే విషయమృగతృష్ణాత్మగేహోరుభారః ।
ద్వన్ద్వశ్వభ్రే ఖలమృగభయే శోకదావేఽజ్ఞసార్థం
ప్రాప్తః పాదౌ శరణద ! కదా యామి తే కామవశ్యః ॥

భవాబ్ధితారం కటివర్తిహస్తం
స్వర్ణామ్బరం రత్నకిరీటకుణ్డలమ్ ।
ప్రలమ్బిసూత్రోత్తమమాల్యభూషితం
నమామ్యహం వేఙ్కటశైలనాయకమ్ ॥ ౧౧

జామ్బూనదైరాభరణైః ప్రదీప్తం వక్షఃస్థలే దక్షకుచోర్ధ్వభాగే
శ్రీవత్సలక్ష్మ్యాఞ్చితదివ్యరూపం శ్రీవేఙ్కటాధీశమహం ప్రపద్యే ॥

సంస్థితం సువిమానాన్తః విరిఞ్చాద్యైశ్చ సేవితమ్
చామరవ్యజనచ్ఛత్రైః శరదిన్దుముఖం భజే ॥ ౧౩

భక్తానుకమ్పీ గరుడధ్వజస్తత్ స్కన్ధం త్వమారుహ్య కిరీటకుణ్డలీ
పీతామ్బరశ్చారుసుమన్దహాసః శ్రీకౌస్తుభశ్చక్రవరాభయాఙ్కితః ॥

సజయో విజయశ్చైవ దృశ్యోఽదృశ్యః శ్రుతోఽశ్రుతః
సభాషణోఽభాషణశ్చ వాచ్యోఽవాచ్యో వృషోఽవృషః ॥ ౧౪

త్వత్పాదపద్మయుగళం శ్రేయఆసక్తమానసాః
విసృజ్యోభయతః సఙ్గం బ్రహ్మాద్యాః సముపాసతే ॥ ౧౬
మాహాత్మ్యం కేన సన్దృశ్యం రమాయా రమణస్య తే
యత్కిఞ్చిద్ద్రష్టుమిచ్ఛామి మాయినోఽమాయినః శుభమ్॥౧౭
సర్వప్రాణిహృదావాసం వాసుదేవం జగద్ధితమ్
శరణ్యాగ్ర్యం దేవదేవం ప్రధానపురుషం భజే ॥ ౧౮
నమోఽవ్యక్తాయ సూక్ష్మాయ పరాత్పరతరాయ చ
జగత్కారణకర్త్రే చ సాక్షిణేఽవ్యక్తమూర్తయే ॥ ౧౯
నమస్తే వాసుదేవాయ నమః సఙ్కర్షణాయ చ
ప్రద్యుమ్నాయానిరుద్ధాయ యోగిహృత్పద్మవాసినే ॥ ౨౦
పఞ్చభూతవిసృష్టాయ పఞ్చమాత్రాత్మకాయ చ
జ్ఞానకర్మేన్ద్రియేశాయ హృషీకేశాయ తే నమః ॥ ౨౧
విష్ణవే వైష్ణవేశాయ జిష్ణవే జయదాయినే
ఇష్టప్రదాయ చేష్టాయ కృష్ణాయోత్కృష్టకర్మణే ॥ ౨౨
క్షరాక్షరోత్తమాయాథ స్వక్షరేశాక్షరాయ చ
కుక్షిస్థపక్షిసఙ్ఘాయ క్షయాఽక్షయకరాయ తే ॥ ౨౩
నమో భవాయ భావాయ ధీరాయ పరమేష్ఠినే
వీరాయ వీరవపుషే ఋషయే పరమాత్మనే ॥ ౨౪
నమో నారాయణాభిఖ్యాధారణోద్ధారణాయ చ
నమః సమర్హణార్హాయ ధరణీధరరూపిణే ॥ ౨౫
అర్చ్యైరర్చ్యాయాచ్యుతాయాపి వన్ద్యవన్ద్యపదాయ చ
హిరణ్యగర్భగర్భాయ నమః శివశివాయ చ ॥ ౨౬
స్కన్దాయ శిపివిష్టాయ సచ్చిదానన్దరూపిణే
కర్మజ్ఞానద్విరూపాయ శ్రుతిస్మృత్యాలయాయ తే ॥ ౨౭
యమాయ నియమాయాథ దానవ్రతకరాయ చ
తపస్వినే చ తప్యాయ తాపత్రయహరాయ చ ॥ ౨౮

యజ్ఞాయ విశ్వాయ సుమఙ్గళాయ సుతీర్థపాదాయ సుతారకాయ
ప్రసన్నలోకానుగుణాయశమ్భవే శుద్ధాయశశ్వద్గుణవర్మణేనమః ॥
కర్మిణే కర్మలిప్తాయజ్ఞానాయ జ్ఞానదాయినే
నిత్యముక్తాయ హరయే నిత్యముక్తిప్రదాయినే ॥ ౩౦
శుద్ధం వపుఃపరమయోగమతుల్యసౌఖ్యం
భూమిం ద్యులోకముత తత్త్వమతిం సుభక్తిమ్ ।
వైరాగ్యమన్యసుగుణాన్ భజతాం దదానం
శ్రీశం దయోదధిమహం శరణం ప్రపద్యే ॥ ౩౧
సులభం దుర్లభం వన్దే భగవన్తం సనాతనమ్
సదసత్క్షేత్రగం విష్ణుం మూర్తామూర్తం శుభాశుభమ్ ॥ ౩౨
గోవిన్దం గోగణాతీతం కల్మషఘ్నమకల్మషమ్
ప్రతికల్పేఽనల్పకల్పతరుం సర్వార్థకల్పకమ్ ॥ ౩౩
దుష్టభావప్రమత్తో వా నామాద్యుచ్చారకోఽపి యః
బ్రహ్మహత్యాదిపాపాని దహత్యేవ చ నాన్యథా ॥ ౩౪
అజ్ఞానాదథ వా దమ్భాత్ పుణ్యశ్లోకస్య నామ తే
యో వదేత్తాని నశ్యన్తి తూలరాశిర్యథానలాత్ । ౩౫
క్షుధితో దుఃఖితః శ్రాన్తః తన్నామ యది సంస్మరేత్
తస్యదుఃఖాని సర్వాణి నశ్యన్తి క్షణమాత్రతః ॥ ౩౬
సర్వాణ్యశుభజాతాని దురితాన్యపి యాని చ
తాని సర్వాణి లభతే మత్తస్త్వాం వ్యస్మరేద్యది ॥ ౩౭
న తీర్థయాత్రా న చ దానయజ్ఞాః
వ్రతం తపో నార్చనమన్యదైవతమ్ ।
యచ్ఛ్రీనివాసస్య చ నామకీర్తనం
తదేవ సర్వార్థసువృష్టికారణమ్ ॥ ౩౮
యాత్రా యజ్ఞా వ్రతా ధర్మదానాన్యన్యాన్యసఙ్ఖ్యయా
తవ నామస్మృతేర్భక్త్యా కలాం నార్హన్తి షోడశీమ్ ॥ ౩౯

అహో భాగ్యమహో! భాగ్యం ! విష్ణునామానువర్తినామ్
తేషాం దూరో యామ్యలోకః స్వర్గో మోక్షశ్చ యత్పదమ్ ॥
మాహాత్మ్యం విష్ణునామ్నో హి వర్ణితుం కేన శక్యతే
అజామిలో మృత్యుపాశాత్ ముక్తో వైకుణ్ఠగో యతః ॥ ౪౧
అయమేవ మహాధర్మో నరాణాం తారకః స్మృతః
విష్ణౌ సదా భక్తియోగః తన్నామగ్రహణాదిభిః ॥ ౪౨
నైకోఽజామిల ఏవ పాపజలధిం సన్తీర్ణవాన్ నామతః
ప్రహ్లాదోఽపి గజేన్ద్రభూప్రభృతయో దుఃఖామ్బుధేస్తారితాః ।
యన్నామస్మరణామృతామ్బుధినిమగ్నోఽద్యాపి గౌరీపతిః
యద్ధ్యానే నిరతాః ప్రజాపతిముఖాః ప్రాప్తా మహావైభవమ్ ॥
యన్నామ వై సర్వజగద్గురుస్తత్
దుష్కర్మభారాంశ్చ బహూన్ ఛినత్తి ।
స సర్వశక్తిః స హి విశ్వరూపః
ప్రసీద మేఽనన్తనిరుక్తశక్తే! ॥ ౪౪
అనుగ్రహార్థం భవతాం పదాబ్జం
అనామరూపస్త్వగుణో హ్యజన్మా ।
నామాని రూపాణి గుణాన్ క్రియాశ్చ
జన్మాని గృహ్ణాసి నమః ప్రసీద ॥ ౪౫
జన్మాదిభిర్జనే మోహానుగ్రహావధికారతః
కరోషి సామ్ప్రతం భూయోఽనుగ్రహస్తు భవేన్మయి ॥ ౪౬
త్వదపాఙ్గలవో భూయాత్ ఇహాముత్రేష్టవర్ధకః
అన్యథా నాస్తి సన్దేహ ఇతి చిత్తే సునిశ్చితమ్ ॥ ౪౭
ఓం నమో వేఙ్కటేశాయ పురుషాయ మహాత్మనే
మహానుభావాయ మహామాయినేఽమేయకర్మణే ॥ ౪౮
స్థలేషు దుర్గేషు జలేషు ఖేషు
గర్భేష్వరణ్యేషు చ కైతవేషు ।

నామ్నైవ భావ్యం ఖలు సర్వలక్షణం
మాయావినో విశ్వకుటుమ్బినస్తే ॥ ౪౯
మహావిపత్సు త్వన్నామస్మరణం తద్వినాశనమ్
బహుసమ్పత్సు తే నామవిస్మృతిః తద్వినాశికా ॥ ౫౦
తస్మాత్త్వన్నామసక్తోఽహం సర్వదా త్వదనుగ్రహాత్
త్వత్ప్రేరితస్త్వదీయత్వాత్ మత్పుణ్యం త్వద్దయాబలమ్ ॥ ౫౧
న కదాచిద్భయం మేఽస్తి దివ్యనామరతో యతః
తథాఽపి తే కృపాలేశలేశలేశోఽస్తి మయ్యహో ॥ ౫౨
శ్రీశ ! చిత్రం చరిత్రం తే నజానే బహుదుష్కృతిః
సర్వజ్ఞం సర్వదాకిం త్వాం వదామి కృపయాఽవ మామ్ ॥
నామ్నా మహాఘౌఘహానిః మనఃకాయౌ తతః శుచీ
తం దృష్ట్వా ప్రీయసే విష్ణో! తతః సత్కర్మసఙ్గ్రహః॥ ౫౪
కర్మణా జ్ఞానసిద్ధిశ్చ తేన ప్రీతిస్తవాద్భుతా
అపరోక్షమదూరే చ ముక్తిరానన్దవర్ధినీ ॥ ౫౫
గోదానకన్యాదానాని పృథివీరేణుసఙ్ఖ్యయా
దుర్భిక్షే జాహ్నవీతీరే ప్రత్యహం కోటిభోజనమ్ ॥ ౫౬
త్వన్నామస్మరణాత్తుల్యం నామమాహాత్మ్యమీదృశమ్
తస్మాన్నామస్మృతిః సిద్ధా సులభా పురుషార్థదా ॥ ౫౭
లోకోత్తరస్త్వయం మార్గః ప్రజానామకుతోభయః
యత్రభక్తివశాః సర్వే నామస్మృతిపరాయణాః ॥ ౫౮
యేనైకదా విష్ణుపదాబ్జయుగ్మే
సమర్పితం చిత్తమనన్యబుద్ధ్యా ।
యమోఽపి తద్దూతగణాః సపాశాః
పశ్యన్త్యఘౌఘాశ్రయమప్యహో న తమ్ ॥ ౫౯

ఇతి శ్రీమదాదిత్యపురాణే శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే భగవద్గుణనామ-
మహిమానువర్ణనం నామ చతుర్థోఽధ్యాయః

అథ పఞ్చమోఽధ్యాయః

దేవశర్మాణం ప్రతి స్తుతిప్రసన్న శ్రీనివాసకృతవరప్రదానాదివర్ణనమ్

దేవశర్మా—

సర్వలోకజననీ కమలాలయా దేశకాలవితతా రమణీ తే
సాఽతిమృద్వతసికాకుసుమాభోత్సఙ్గగాచతవహృత్కమలస్థా ॥

బ్రహ్మశఙ్కరపదార్పణదక్షా సర్వలోకశుభదా ద్రవచిత్తా
యత్కటాక్షలవమాత్మపదస్థా ప్రార్థయన్త్యజశివేన్ద్రముఖాహి ॥

భారతీప్రముఖసున్దరయోషిజ్జాలజైత్రబహుసున్దరరూపామ్
ఆలిలిఙ్గిషసి యాం కరపద్మైః మన్దహాసవదనాం సరసస్త్వమ్ ॥ ౩

నిత్యముక్తా దోషదూరాత్వదూనాధికసద్గుణా
త్వత్పాదపూజనే నిత్యం బద్ధకఙ్కణభూషితా ॥ ౪

అభీష్టదానే భక్తానాం కల్పవృక్షాయితా రమా
చిన్తామణిః కామధేనుః కరుణాసాగరాయితా ॥ ౫

లక్ష్మీః పురస్తాత్ పశ్చాచ్చ దక్షిణోత్తరతశ్చ యా
ఊర్ధ్వాధరాదిభాగస్థా జగత్సృజతి పాతి హి ౬

గుణైస్తతా ప్రసవితృవరణీయగుణోర్జితా
ప్రకాశమతిమూర్తిశ్చ ధ్యేయా బుద్ధిప్రచోదికా ॥ ౭

దురన్నాత్ దుర్గ్రహత్వాచ్చ పాతకాదుపపాతకాత్
స్వగాయకత్రాణదక్షా గాయత్రీత్యుదితా రమా ౮

సవితుర్ద్యోతకత్వాచ్చ భక్తేష్టప్రభవే రతా
చరాచరప్రసవితా సావిత్రీ కమలా స్మృతా ॥ ౯

వాగీశత్వాత్ వచోదానాత్ కీర్తితా చ సరస్వతీ
కాన్తిరత్యాదిదానాచ్చ భారతీత్యాదినామికా ॥ ౧౦

గుణపూర్ణత్వయోగేన బ్రహ్మ బ్రహ్మవశే స్థితా
బ్రహ్మణ్డాన్తర్బహిర్వ్యాప్తాస్థూలా సూక్ష్మ చ మధ్యమా॥ ౧౧
కర్మణాం గురురూపాణాం సర్వేషాఞ్చ నియామికా
యద్దయాపాఙ్గలేశేన త్రైవహికీః సర్వసమ్పదః ॥ ౧౨
స్వర్వీరక్తిశసద్భక్తిజ్ఞప్తిముక్తీః వ్రజన్తి హి
లోకాతీతా లోకపూజ్యా తవాత్యన్తప్రియా మతా ॥ ౧౩
సర్వశక్తా సర్వసుఖా సర్వలక్షణ సంయుతా
అనేకగుణసమ్పూర్ణా పూర్ణకామా చ సర్వదా ॥ ౧౪
అప్రమేయా ప్రమేయాఽపి సమస్తపురుషార్థదా
సుమహైశ్వర్యసౌభాగ్యా తథాఽపి త్వాఽనువర్తినీ ॥ ౧౫
స్మరతి ధ్యాయతి స్తౌతి నమత్యర్చతి పశ్యతి
తపతి త్వాం జపతి చ సేవతే త్వాం ప్రతీక్షతే ॥ ౧౬
నిత్యానపాయినీ సమా సమ్ప్రార్థయతి సర్వదా
కిముతాన్యేఽల్పజీవాశ్చ మాదృశా వృత్తివర్జితాః ॥ ౧౭
దరిద్రాబన్ధురహితా అనాథా జీవనార్థినః
తేషాం త్వత్ప్రార్థనాకాఙ్క్షా నాశ్చర్యం భువనత్రయే ॥ ౧౮
శ్రీవేఙ్కటేశ! మత్స్వామిన్ జ్ఞానానన్దదయానిధే!
శరణాగతసన్త్రాణకారణాభీష్టవార్షుక ॥ ౧౯
శ్రీశ! తే రూపకర్మాణి బ్రహ్మరుద్రాహిపాదిభిః
అగణ్యాని హ్యవేద్యాని హ్యచిన్త్యాన్యద్భుతాని చ ॥ ౨౦
ఏవం పూర్వే త్వన్మహిమ్ని నాహం శక్తోఽస్మి వర్ణనే
కశ్చాహం కా చ మే శక్తిః కిమితి స్తౌమి మన్దధీః ?॥
అలసోఽహమహఙ్కారీ చాజ్ఞో మూర్ఖః శఠః ఖలః
జ్ఞానభక్త్యాదిహీనశ్చ కామక్రోధాదిపూరితః ॥ ౨౨

మనోజయవిహీనశ్చ సదా విషయలమ్పటః
పాంసూనాం వృష్టిబిన్దూనాం మద్దోషాణాం మితిర్న హి ॥
గుణాస్త్వయి యథా పూర్ణాః దోషాః పూర్ణాస్తథా మయి
అలసత్వాదహఙ్కారాత్ అజ్ఞానాల్లోభతో మయా ॥ ౨౪
దమ్భాత్ ప్రమాదాద్దాక్షిణ్యాత్ స్వభావాత్ సఙ్గతః కృతాన్
అసఙ్ఖ్యానపరాధాన్మేఽగణయిత్వా క్షమస్వ మామ్ ॥ ౨౫
పితా మాతా గురుర్భ్రాతా సఖా బన్ధుస్త్వమేవ మే
విద్యా సత్కర్మ విత్తఞ్చ పురః పృష్ఠే చ పార్శ్వయోః ॥
మూర్ధ్ని హృత్కమలే యేఽన్తః బహిర్జన్మని జన్మని
కులస్వామీష్టదేవో నో వృతః పితృపితామహైః ॥ ౨౬
సర్వం త్వమేవ లక్ష్మీశ! న జానే త్వాం వినా పరమ్
దుఃస్మృతిం హరదూరాన్మే విస్మృతిం తే విలోపయ ॥ ౨౮
త్వత్స్మృతిం సమ్ప్రదేహ్యద్ధా త్వత్సమో నాస్తి మే ప్రియః
త్వన్మనాస్త్వద్గతప్రాణః త్వత్పదామ్బుజసంశ్రితః ॥ ౨౯
తవ భక్తోఽస్మి దాసోఽస్మి శిష్యః పుత్రోఽస్మి కేవలమ్
భృత్యస్త్వమేవ విశ్వస్య స్మరామి త్వామహర్నిశమ్ ॥ 30
శ్రీహరిర్మమ హృత్పద్మకర్ణికాస్థోఽతిసున్దరః
పద్మాసనసమాసీనః ఇన్ద్రనీలసమద్యుతిః ॥ 3౧
కఞ్జకోమలపాదాధఃకుఙ్కుమాధికవర్ణవాన్
వజ్రాఙ్కుశధ్వజాబ్జాఙ్కపాదాబ్జనఖరత్నవాన్ ॥ 3౨
క్వణన్నూపురసన్నాదవలయాఢ్యపదామ్బుజః
అతసీపుష్పసఙ్కాశతేజఃపుఞ్జోరురఞ్జితః ॥ 33
నితమ్బపీతవసనః స్వర్ణకాఞ్చ్యఞ్చితోఽచ్యుతః
విరిఞ్చ్యాధారసౌవర్ణగమ్భీరాబ్జాభనాభికః ॥ 3౪

బ్రహ్మణ్డగూహకమృదుశ్లక్ష్ణరేఖాత్రయోదరః
ధర్మస్తనోఽధర్మపృష్ఠః శ్లక్ష్ణసూక్ష్మతనూరుహః ॥ ౩౫

శ్రీవత్సాఙ్కః కౌస్తుభాఢ్యో వైజయన్తీహృదమ్బుజః
ఉన్నతాంసోఽజానులమ్బబాహ్వాభీతివరప్రదః ॥ ౩౬

కుఙ్కుమాభకరన్యస్తశఙ్ఖచక్రసులక్షణః
కిఙ్కిణీకఙ్కణలసద్వలయాఙ్గదభూషితః ॥ ౩౭

కమ్బుగ్రీవః సుబిమ్బోష్ఠః కున్దకుట్మలదంష్ట్రవాన్
ఆదర్శవద్దృశ్యసూక్ష్మగణ్డయుగ్మసుమణ్డితః ॥ ౩౮

సునాసోఽనిమిషః సుభ్రూః కరుణాపూర్ణలోచనః
శరత్పూర్ణేన్దువదనఃనతనీలసుకున్తలః ॥ ౩౯

అతుల్యతిలకోపేతో రత్నకుణ్డలమణ్డితః
స్ఫురద్రత్నకిరీటశ్చ సర్వలక్షణసంయుతః ॥ ౪౦

జగద్విలక్షణః శ్రీమాన్ మద్బిమ్బో నిత్యచిత్సుఖః
సూర్యకోటిప్రతీకాశః చన్ద్రకోటిసుశీతలః ॥ ౪౧

అనన్తవేదైర్బ్రహ్మాద్యైః అవేద్యోఽప్రాకృతో హరిః
శ్రీధరాభ్యాం సమాశ్లిష్టో బ్రహ్మరుద్రేన్ద్రసేవితః ॥ ౪౨

పూర్ణానన్దజ్ఞానదయామూర్తిః పరమమఙ్గళః
మఙ్గళాఙ్గో మఙ్గళాఙ్కో భక్తమఙ్గళదాయకః ॥ ౪౩

కరుణామృతపూర్ణాభ్యాం మాం నేత్రాభ్యాం సమీక్షతే
కాచిన్తామే ! ఇహాముత్ర సర్వారిష్టం హరత్యసౌ ॥ ౪౪

తత్పదామ్బుజవిశ్వాసే సర్వాభీష్టం దదాతి హి.
ఇతి స్మరన్నహోరాత్రం తం త్వాహం శరణం గతః॥ ౪౫

భోః స్వామిన్ ! పూర్ణకామస్త్వం సమ్పూర్ణైశ్వర్యవానపి
స్వప్రయోజనహీనోఽపి మాయయా బహురూపవాన్ ॥ ౪౬

లోకోపకరణాయైవ త్వితరాసాధ్యకృత్యవాన్
బహ్వాద్రీనుద్ధరన్ నేతుం అనాయాసాదకల్పయః ॥ ౪౮

క్షణేనోత్పాదితశ్చాపి స్థూలబ్రహ్మాణ్డమద్భుతమ్
వహసి త్వముపాయేన బహుసూక్ష్మమృదూదరే ॥ ౪౯

ఏవం మహాభారవహస్య విశ్వకుటుమ్బినః కరుణాపూర్ణసిన్ధోః
మమ త్వదీయస్య సుసూక్ష్మలేశలవాల్పకస్యోద్ధరణం హి యత్తే! ॥

శ్రీవేఙ్కటేశ! మత్స్వామిన్ జ్ఞానానన్దదయానిధే!
దుఃఖసాగరమగ్నం మాం స్వయం నోద్ధరసే కుతః ? ॥ ౫౦

శ్రీనివాస! కృపాపూర్ణ! భక్తపోషణదీక్షిత!
సంసారారణ్యపతితం దయయా నేక్షసే కుతః ? ॥ ౫౧

భక్తబన్ధో! దయాసిన్ధో త్వత్పాదాబ్జే నమామ్యహమ్
సూక్తాసూక్తమిదం సర్వం అపరాధం క్షమస్వ మే ॥ ౫౨

వరం వరఞ్చ వరయే భక్తిం త్వత్పాదయోః స్మృతిమ్
సదా నానార్థవిజ్ఞానం దేహీహాముత్ర సౌఖ్యదమ్ ॥ ౫౩

శ్రీస్వామితీర్థదుగ్ధాబ్ధౌ శ్వేతద్వీపే సుమణ్డపే
శ్రీభూభ్యాం విహరన్ విష్ణో! ముక్తిం భక్తాయ దేహి మే ॥

భరద్వాజః....

ఇతి స్తుత్వా వేఙ్కటేశం రమేశం
తూష్ణీమ్భూతో దేవశర్మా సుభక్తః ।
భక్తేభ్యోఽభీష్టార్థవర్షప్రబుద్ధం
సాష్టాఙ్గన్తం ప్రాణమత్ స్వేష్టదేవమ్ ॥ ౫౫

అథ స్తోత్రేణ సన్తుష్టః శ్రీనివాసః సతాం గతిః
మేఘగమ్భీరయా వాచా వరదానమథాబ్రవీత్ ॥

శ్రీభగవాన్—

ప్రీతోఽహం తే ద్విజశ్రేష్ఠ! మదుపాసనకర్మణా
యన్మహైశ్వర్యసంసిద్ధికారణం స్తోత్రముత్తమమ్ ॥ ౫౬

కృతవానసి తస్మాత్ త్వం భైషీర్మాఽత్ర పరత్ర చ
మద్భక్తవాయుశిష్యస్య గురుపాదావలమ్బిన ః ॥ ౩౭
విపన్నాశః సమ్పదాప్తిః భూయాత్తే మదనుగ్రహాత్
మమ భక్తస్య తే గేహే స్వర్ణవృష్టిర్దినే దినే ౩౮
అయుతాయుశ్చ తే దత్తం పుత్రపౌత్రాస్తథాఽఽయుషః
శతపూరుషపర్యన్తం భుక్త్వా భోగాననేకశః
తతో మత్పదమాప్స్యసీ' త్యుక్త్వాఽదృశ్యో బభూవ హ

శ్రీసూతః—

భోః శౌనకాద్యా మునయః ! నిః సఙ్గాశ్చ తపస్వినః
భక్తవశ్యో వేఙ్కటేశః ప్రసన్నో భవతి ధ్రువమ్ ॥ ౮౧
యూయం గత్వా వేఙ్కటేశం రమేశం
నత్వా స్తుత్వా వేదవేద్యం సుభక్త్యా ।
భక్తేభ్యోఽభీష్టార్థవర్షప్రబుద్ధం
సమ్ప్రీణీధ్వం తేన వోఽభీష్టసిద్ధిః ॥ ౮౨
శ్రీవేఙ్కటేశస్య కథాఽమృతం త్విదం
మాహాత్మ్యసారం సుతపస్విమృగ్యమ్ ।
శ్రీవేఙ్కటేశస్య మహా ప్రియప్రియం
లోకోత్తరం దేవఋషిప్రియఞ్చ ॥ ౮౩
సమస్తపాపౌఘవినాశకారణం సమస్తపుణ్యౌఘసమృద్ధికారణమ్
శ్రీవేఙ్కటేశస్య పదారవిన్దం సద్భక్తివృద్ధేరసమానకారణమ్ ॥
వక్తుః శ్రోతుః పాఠకస్య పారాయణపరస్య చ
పరాత్పరో వేఙ్కటేశః ప్రసన్నో భవతి క్షణాత్ ॥ ౮౪
స్తోత్రేణానేన సన్తుష్టో వేఙ్కటేశో రమాపతిః
యాన్ యాన్ కామాన్ కామయన్తే తాంస్తాన్ ముక్తిం దదాతిచ ॥

ఇతి శ్రీమదాదిత్యపురాణే శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే శ్రీవేఙ్కటేశస్య సకలాభీష్టప్రదానమహిమానువర్ణనం నామ పఞ్చమోఽధ్యాయః

శ్రీ ర స్తు

శ్రీ శ్రీనివాసపరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీ మైపద్మావత్యై నమః

శ్రీమతే విష్వక్సేనాయ నమః

శ్రీ వేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యమ్

(శ్రీభవిష్యోత్తరపురాణాన్తర్గతమ్)

శ్రియఃకాన్తాయ కల్యాణనిధయే నిధయేఽర్థినామ్ ।
శ్రీవేఙ్కటనివాసాయ శ్రీనివాసాయ మఙ్గళమ్ ॥
శ్రీవేఙ్కటాచలాధీశం శ్రియాఽధ్యాసితవక్షసమ్ ।
శ్రితచేతనమన్దారం శ్రీనివాసమహం భజే ॥

——(: :)——

హరిః ఓమ్.

అథ ప్రథమోఽధ్యాయః

జనకనృపానుభూత శోకాతిరేకప్రకారః

శౌనకః —

సూత ! సూత ! మహాభాగ ! సర్వశాస్త్రవిశారద !
'త్వత్తోఽహం శ్రోతుమిచ్ఛామి మాహాత్మ్యం పుణ్యవర్ధనమ్ ॥
కథితం రఙ్గమాహాత్మ్యం త్వయా హస్తిగిరీశితుః
జగన్నాథస్య వై విష్ణోః మాహాత్మ్యమతులం మునే !
ఇదానీం శ్రోతుమిచ్ఛామి మాహాత్మ్యం వేఙ్కటేశితుః ॥ ౨

శ్రీసూతః —

'సాధు పృష్టం త్వయా బ్రహ్మన్ ! చరితం వేఙ్కటేశితుః
యథాశ్రుతం మయా పూర్వం వ్యాసాదమితతేజసః ॥ ౩
తత్తథాఽహం సమాచక్షే సావధానమనాః శృణు
పురా తు జనకో నామ రాజా పరమధార్మికః ॥ ౪

సత్యవాక్ సర్వశాస్త్రేషు కోవిదః కోపవర్జితః
వాసుదేవప్రసాదస్య ముఖ్యపాత్రమభూన్నృపః ॥ ౫

నిర్మమో నిత్యతృప్తశ్చ నిరహఙ్కృతిరాత్మదృక్
తస్య భ్రాతాఽభవత్పూర్వం కుశకేతురితి స్మృతః ॥ ౬

కుశధ్వజస్య తనయాః త్రయస్త్రైలోక్యసున్దరాః
దుహితౄణాం త్రయం తస్య కుశకేతోర్మహాత్మనః ॥ ౭

జనకస్యాభవత్పుత్రీ జానకీ నామ సా రమా
భ్రాత్రా చ కారయామాస రాజ్యం జనకభూపతిః ॥ ౮

స భ్రాతురాజ్ఞయా రాజ్యం చకారార్యేషు భక్తిమాన్
కదాచిత్ జనకో రాజా మనసీత్థమచిన్తయత్ ॥ ౯

'సుఖమేవ సదా మే స్యాత్ దుఃఖం మా భూత్ కదాచన
దుఃఖం న వీక్షే నేత్రాభ్యాం సుఖం వీక్షే సదాఽఽత్మనః'॥౧౦

అసాధుసమ్మతం వాక్యం శ్రుత్వేత్థముదితం హరిః
దుఃఖం ప్రదర్శయామాస రాజ్యమత్తస్య భూపతేః ॥ ౧౧

కదాచిత్ దైవయోగేన కుశకేతురగాన్మృతిమ్
హతేఽనుజే చ తద్భార్యా తేన సాకం మమార చ ॥ ౧౨

రాజ్యం పుత్రాంస్తతస్త్యక్త్వా త్వగాత్పతిసలోకతామ్
తౌ దమ్పతీ నృపో దృష్ట్వా త్యక్తపుత్రౌ సుఖోచితౌ ॥ ౧౩

విలలాప మహారాజో భ్రాతరం భ్రాతృవత్సలః
'హా భద్రే ! బాలకాంస్త్యక్త్వా వృద్ధం మాం జానకీం తథా ॥

క్వ గచ్ఛసి వరారోహే ? పతిమాలిఙ్గ్య మఙ్గళే !
అశీతివర్షసాహస్రం సమ్ప్రాప్తం మమ భామిని ! ॥ ౧౪

ఏతావత్కాలపర్యన్తం న దృష్టో దుఃఖసఞ్చయః
అద్య దృష్టో వరారోహే ! త్వద్వియోగేన కేవలమ్ ॥ ౧౫

ఇతి సఞ్చిన్త్య మనసి వారంవారం మహీపతిః
చకార ప్రేతకార్యాణి పుత్రాణాఞ్చైవ శైశవాత్ ॥ ౧౭
మాతృహీనాంస్తతో బాలాన్ ఆలిఙ్గ్యాఙ్కే నిధాయ చ
భోః పుత్రాః ! బాలభావే తు మాతృహీనాశ్చ కర్శితాః ॥ ౧౮
కథం పశ్యామి నేత్రాభ్యాం మాతృహీనాంశ్చ బాలకాన్
ఇతి చిన్తాపరః సోఽభూత్ త్యక్తరాజ్యోఽతిదుఃఖితః ॥ ౧౯
త్యక్తాన్నః త్యక్తభోగశ్చ త్యక్తనిద్రోఽతికర్శితః
తస్య దుఃఖోపశాన్త్యర్థం శతానన్దః పురోహితః ॥ ౨౦
సమ్ప్రాప్తో దైవయోగేన వామదేవానుజో మునిః
ప్రాప్తం పురోహితం దృష్ట్వా రాజా పూజామకల్పయత్ ॥ ౨౧
స పూజితో మునివరో నివిష్టో మృగచర్మణి
తతః కాలోచితాం వార్తాం కథయామాస గౌతమిమ్ ॥ ౨౨

శతానన్దం ప్రతి జనకకృతస్వశోకనివృత్త్యుపాయ ప్రార్థనా

జనకః —

శతానన్ద ! మహాప్రాజ్ఞ ! కా గతిః స్యాదితో మమ !
వృద్ధత్వాదాత్మనశ్చైవ పుత్రాణాఞ్చైవ శైశవాత్ ॥ ౨౩
కన్యకారత్నబాహుళ్యాత్ హతబన్ధోర్మహామునే !
బహవః శత్రవః సన్తి రావణేన్ద్రజిదాదయః ॥ ౨౪
తేభ్యో యుద్ధం కథం దాస్యే హ్యసహాయోఽతిజీర్ణవాన్
దివానక్తం సమాయాతి రావణః కేన హేతునా ॥ ౨౫
న జానే మునివర్యాహం ప్రజ్ఞాచక్షుర్న విద్యతే
నిమిత్తమేకం కథితం ద్వితీయం ప్రవదామి తే ॥ ౨౬
సీతాయాశ్చ సురూపాయాః సురూపః పురుషః కథమ్
లభ్యతే ? వద విప్రేన్ద్ర ! తృతీయం ప్రవదామి తే ॥ ౨౭

దీర్ఘాయుషశ్చ మే పుత్రాః పుత్ర్యశ్చాపి సభర్తృకాః
ఏకదేశాధిపస్యైవ స్నుషాస్తాశ్చ భవన్తు మే ॥ ౨౮
జామాతరశ్చ చత్వారః ఏకరాజసుతాస్తథా
వర్ధితశ్చైవ మే రాజ్యం స్వయమేవ పురోహిత !
కేనోపాయేన వై భూయాత్ తదేతత్కారణం వద' ॥ ౨౯

జనకాయ శతానన్దోక్తః శ్రీ వేఙ్కటాచలప్రభావః

శతానన్దః —

'అస్తి కశ్చిద్విశేషోఽస్మిన్ భూలోకే భూమిపాలక !
దుహితుస్తవ కల్యాణసుఖదం శత్రునాశనమ్ ॥ ౩౦
వైకుణ్ఠగిరిమాహాత్మ్యం సభవిష్యం సహోత్తరమ్
కలౌ తత్కీర్తనం పుణ్యం సర్వదుఃఖహరం శివమ్ ॥ ౩౧
ధనకామస్య ధనదం పుత్రకామస్య పుత్రదమ్
రోగార్తస్య చ రోగఘ్నం జ్ఞానినాం జ్ఞానసాధనమ్ ॥ ౩౨
యచ్ఛ్రుత్వా సర్వలోకేశో బ్రహ్మా బ్రహ్మపదం గతః
నీలకణ్ఠస్తు యచ్ఛ్రుత్వా నిర్విషః సుఖమాప్తవాన్ ॥ ౩౩
వజ్రీ నాకపదం ప్రాప్తో యత్కథాశ్రవణాదరాత్
పదాన్యాపుర్లోకపాలాః యత్కథాశ్రవణేన వై ॥ ౩౪
కిముక్తేన విశేషేణ తదనన్తఫలం శృణు'
ఇత్యుక్తో మునినా తేన జనకో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౩౫

జనకః —

'వద వైకుణ్ఠమాహాత్మ్యం కలౌ తచ్చరితం కథమ్' ?

శతానన్దః —

'కృతే వృషాద్రిం వక్ష్యన్తి త్రేతాయామఞ్జనాచలమ్ ॥ ౩౬
ద్వాపరే శేషశైలేతి కలౌ శ్రీ వేఙ్కటాచలమ్
నామాని యుగభేదేన శైలస్యాస్య భవన్తి హి' ॥ ౩౭

జనకః —

చతుర్యుగే త్వయా ప్రోక్తం నామ యద్యద్గిరేర్మునే ।
తస్య తస్య చ వై హేతుం విస్తరాద్వద మే గురో ।
కృతే వృషాచల ఇతి కథం నామ భవిష్యతి' ॥ ౩౮

వృషభాచలనామనిష్పత్తిః

శతానన్దః —

'పురా తు వృషభో నామ రాక్షసో రూక్షకర్మకృత్
ఆక్రమ్య శేషశైలఞ్చ తాపసానప్యబాధత ॥ ౩౯
తేన సఙ్క్లిష్టతపసః తదర్థం శరణం గతాః
శ్రీనివాసం హృషీకేశం భక్తానామభయఙ్కరమ్ ॥ ౪౦
తుష్టువుర్హృష్టమనసః స్రష్టారం సర్వచేతసామ్
ప్రాదుర్బభూవ భగవాన్ మునీనాం పురతో హరిః
వ్యజ్ఞాపయన్మునిశ్రేష్ఠాః అసకృత్కృతసంస్తవాః' ॥ ౪౧

మునయః —

భగవన్నరవిన్దాక్ష ! వృషభో నామ రాక్షసః
సమ్బాధతే సదా క్రూరః తపోభఙ్గకరః ఖలః ॥ ౪౨
తస్మాద్రక్ష క్షరాతీత భయాద్రాక్షసకల్పితాత్ '
బాఢమిత్యుక్తవాన్ కృష్ణో దుష్టమభ్యద్రవద్రుషా ॥ ౪౩
సరాక్షసో మహావీర్యః తీర్థే తుమ్బురుసంజ్ఞకే
స్నాత్వా త్రిషవణం పుణ్యాం సాలగ్రామశిలాం నృప ॥ ౪౪
నారసింహాత్మికాం దివ్యాం సకరాలామధోముఖామ్
'నిత్యమారాధయేయాహ'మితి నిశ్చిత్య పూజయన్ ॥ ౪౫
పూజాన్తే స్వశిరఃపుష్పం ఖడ్గేనాహృత్య భూపతే !
సమర్పయామాస తతః తచ్ఛిరః పునరాగతమ్ ॥ ౪౬
ఏవం పఞ్చసహస్రాణి వర్షాణి విగతాని చ
తస్మిన్ కాలేఽరవిన్దాక్షః ప్రత్యక్షః సమజాయత ॥ ౪౭

శిలాన్తర్యామీ భగవాన్ శ్రీనివాసః సతాం గతిః
తమాలోక్య హృషీకేశం వృషభో దణ్డవద్భువి ॥ ౪౮
పపాత రాజశార్దూల ! స విసంజ్ఞాముపేయివాన్
ముహూర్తాన్తే సముత్థాయ ప్రత్యభాషత కేశవమ్ ॥ ౪౯

వృషభః—

'కేశవానన్త ! గోవిన్ద ! శ్రీనివాస ! సురోత్తమ !
న చ మోక్షం న చ స్వర్గం పారమేష్ఠ్యపదం హరే ! ॥ ౫౦
న యాచే జగతాం నాథ ! యుద్ధభిక్షాం చ దేహి మే
దశావతారవిభవే శ్రుతస్తే విక్రమో హరే ! ॥ ౫౧
అద్య తం సత్యమాధత్స్వ విక్రమం పురుషోత్తమ !'
దేవస్తద్భారతీం శ్రుత్వా కిఞ్చిద్ధాస్యముఖో హరిః ॥ ౫౨
ఉవాచ వచనం తం హి రాక్షసం యుద్ధదుర్మదమ్
శ్రుత్వా తదుక్తవాన్ కృష్ణః 'తథాఽస్త్వి' త్యరిమర్దనః ॥ ౫౩
తయోర్యుద్ధమభూత్తత్ర వృషభశ్రీనివాసయోః
యత్కృతం శ్రీనివాసేన తత్కృతం వృషభేణ చ ॥ ౫౪
తదద్భుతమభూత్తత్ర దేవానాం పశ్యతామపి
తద్యుద్ధకౌశలం దృష్ట్వా భగవాన్ పర్యపూజయత్ ॥ ౫౫
'భో రాక్షసకులోత్పన్న ! పశ్య మే పౌరుషం బలమ్ !'
ఇత్యుక్త్వా దర్శయామాస గరుడం వికృతాకృతిమ్ ॥ ౫౬
తత్రస్థం వాసుదేవఞ్చ విశ్వరూపిణమవ్యయమ్
సహస్రభుజసంయుక్తం సహస్రాయుధభూషితమ్ ॥ ౫౭
తన్మాయాం రాక్షసో దృష్ట్వా స్వయఞ్చ గరుడం హరిమ్
దర్శయన్ వ్యఞ్జయామాస స్వమాయాం సురమోహినీమ్ ॥ ౫౮
నక్తఞ్చరస్య చరితమతిక్రాన్తం క్షమోఽప్యయమ్
ప్రశంసన్ రాక్షసం వీరం 'సాధుసాధ్వి' త్యభాషత ॥ ౫౯

'రే రే! రాక్షసవర్యాద్య చక్రేణ శతనేమినా
హరిష్యే తే శిరః కాయాత్ యథా పక్వఫలం ద్రుమాత్[1] ॥
ఇత్యుక్తో దేవరాజేన వృషభో దణ్డవద్భువి
ప్రణిపత్యాహ విశ్వేశం అస్తువద్రాక్షసేశ్వరః । ౬౧

వృషభః —
'చక్రపాణే! నమస్తుభ్యం చక్రస్య చరితం శ్రుతమ్
యచ్చక్రేణ ప్రతప్తస్తు ముక్తిమేతి న సంశయః ॥ ౬౨
యచ్చక్రేణ పురా రాజా కీర్తిమాన్ కీర్తిమాప్తవాన్
త్వచ్చక్రేణ హతో రాజన్ గచ్ఛామి తవ మన్దిరమ్' ॥ ౬౩
ఏవముక్త్వా హరేః పాదౌ పస్పర్శ వృషభాసురః
వరం యయాచే వృషభః 'శైలో మదభిధోఽస్త్వి'తి ॥ ౬౪
సమాలిఙ్గ్య 'భవేదేవ' మిత్యుక్త్వా హరిణాఽథ సః
విసృష్టచక్రసఞ్ఛిన్నః త్యక్తవాన్ స కలేవరమ్ ॥ ౬౫
తస్మాద్వృషభశైలోఽయం కృతే ఖ్యాతిముపేయివాన్'

జనకః —
'కథమఞ్జనశైలేతి త్రేతాయాం నామ మే వద' ॥ ౬౬

త్రేతాయుగేఽఞ్జనాచలనామనిష్పత్తిః

శతానన్దః —
'పురా కేసరిణః పత్నీ హ్యఞ్జనా కఞ్జలోచనా
అనపత్యత్వదుఃఖేన మతఙ్గమునిమాగమత్ ॥ ౬౭
ఆనమ్య మునిశార్దూలం అనపత్యాతికర్శితా
ఉవాచ వచనం నేత్రనీరసిక్తకలేవరా' ॥ ౬౮

అఞ్జనా —
'అహో తాపసశార్దూలాపుత్రాయా మమ కా గతిః?'
ఏవముక్తోఽఞ్జనాదేవ్యా మతఙ్గో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౬౯

మతఙ్గః —
పమ్పాయాః పూర్వదిగ్భాగే పఞ్చాశద్యోజనాన్తరే
నారసింహాశ్రమం దేవి! వర్తతే వసుధాతలే ॥ ౭౦

తస్య దక్షిణదిగ్భాగే నారాయణగిరేస్తటే
ఉత్తరే స్వామితీర్థస్య వర్తతే క్రోశమాత్రకే ॥ ౨౧

వియద్గఙ్గేతి విఖ్యాతా తత్ర గచ్ఛ యథాసుఖమ్
తత్ర స్నాత్వాఽథ కల్యాణి! ద్వాదశాబ్దం తపశ్చర ॥ ౨౨

తేన పుణ్యేన తే పుత్రో భవిష్యతి గుణాధికః'
మతఙ్గేనైవ ముక్తా సా నారాయణగిరిం యయౌ ॥ ౨౩

కృత్వా స్వామిసరఃస్నానం అశ్వత్థస్య ప్రదక్షిణమ్
వరాహరూపిణం నత్వా పీత్వా తత్సలిలం శుభమ్ ॥ ౨౪

ఆకాశగఙ్గామాసాద్య తపః కర్తుం ప్రచక్రమే
మునీంశ్చామన్త్ర్య భర్తారం వ్రతార్థం భక్ష్యవర్జితా ॥ ౨౫

ఉపవాసరతా బాలా బాహ్యభోగవివర్జితా
కాష్ఠవత్ పర్యవస్థాప్య శరీరం స్వాఽత్మనః శుచి ॥ ౨౬

పూర్ణే సంవత్సరే జాతే వాయుదేవో మహాబలః
ఫలమాహృత్య భక్ష్యార్థం ప్రత్యహం హ్యదదాన్మరుత్ ॥ ౨౭

అథైకస్మిన్ దినే వాయుః ఫలే వీర్యమపూరయత్
వీర్యగర్భం ఫలం తస్యాః ప్రాక్షిపత్కరసమ్పుటే ॥ ౨౮

ఫలం సా మన్యమానా హి క్షుధార్తా తదభక్షయత్
తతో గర్భః సముదభూత్ అఞ్జనాయాశ్చ భూమిప! ॥ ౨౯

మునీనామభవద్ధర్షో వాయుగర్భసముద్భవః
అథ సా దశమాసాన్తే సుషువే పుత్రముత్తమమ్ ॥ ౩౦

హనూమన్తమిమం ప్రాహుః మునయో వీతకల్మషాః
అఞ్జనా వ్రతమాస్థాయ పుత్రం ప్రాప గిరీశ్వరే
తస్మాదఞ్జనశైలోఽయం లోకే విఖ్యాతకీర్తిమాన్ ॥ ౩౧

ద్వాపరయుగే శేషాచలనామనిష్పత్తిః

జనకః —

సన్తోషో హ్యభవన్మహ్యం శ్రుత్వా తన్నామకారణమ్
ద్వాపరే శేషశైలేతి కథం ఖ్యాతిర్భవిష్యతి ॥ ౮౨

శతానన్దః —

పురా వైకుణ్ఠనగరే ద్వారి శేషం సమాదిశత్
జానన్ భగవతో భావం సోఽతిష్ఠత్ భావికర్మణి ॥ ౮౩

చికీర్షితే మారుతేన ద్వారి జాగ్రత్కుతూహలీ
దేవాధిదేవో భగవాన్ రేమే చ రమయా సహ ॥ ౮౪

తస్మిన్ కాలే మహారాజ! మారుతస్తు కదాచన
అకస్మాత్కారణాత్ ప్రాప్తో భగవన్తం జనార్దనమ్ ॥ ౮౫

ద్వారే తం రోధయామాస రుక్మదణ్డేన సర్పరాట్
'కిమర్థం రుద్ధ్యతే మూర్ఖ! కార్యస్య మహతీ త్వరా'
ఇత్యుక్తేవాయునా శేష ఉవాచ వచనం పునః ॥ ౮౬

శేషః —

'అహమాజ్ఞాధరో విష్ణోర్మా త్వమన్తఃపురం గమః'
ఇతి తస్య వచః శ్రుత్వా జగత్ప్రాణోఽబ్రవీదిదమ్ ॥ ౮౭

వాయుః —

జయస్తు విజయశ్చైవ సంశప్తౌ మునిభిః పురా
అహఙ్కారేణ తౌ జాతౌ కుమ్భకర్ణదశాననౌ ॥ ౮౮

విస్మృతౌ కిం త్వయా మూర్ఖ! ద్వారపత్యే నియోజితౌ
తద్వాక్యాన్తే చ రాజేన్ద్ర! ప్రజజ్వాల విషోల్బణః
గర్హయన్ వచనైస్తీక్ష్ణైః జగత్ప్రాణమహీశ్వరః ॥ ౮౯

శేషః —

కిం గరిష్ఠం వచః ప్రోక్తం జీవనేచ్ఛా న విద్యతే ?
కాలేనానుగతో లోకో నైవ జానాతి మోహితః ॥ ౯౦

త్వం తాదృఙ్నరవద్దణ్డ్యో వృథా మోహాత్ ప్రభాషసే
బలేజ్ఞానే విరాగే చ విష్ణుభక్తౌ న మత్సమః ॥ ౯౧

సదా మేఽన్తఃపురే వాసః పుత్రాదప్యధికో హరేః
లోకానాఞ్చ హితార్థాయ హితార్థం జగదీశితుః
స్థాపితోఽస్మి ద్వారపత్యే లక్ష్మ్యా నారాయణేన చ ॥ ౯౨

వాయుః —

బిడాలోఽన్తఃస్థితో వాపి బహిష్ఠేభసమో న హి
శయానం రత్నపర్యఙ్కే రాజానమపి సేవతే ॥ ౯౩

కశ్చిద్దూతో నియుక్తస్తు పర్యఙ్కాధిష్ఠితః స్వయమ్
కిమాధిక్యం తస్య శేష ! పుత్రే కా న్యూనతా వద ॥ ౯౪

తయోర్వివాదో హ్యాభవత్ శేషవాయ్వోర్మహాత్మనోః
లక్ష్మ్యాఽవబోధితః శ్రీమాన్ ఉత్తస్థౌ గరుడధ్వజః ॥ ౯౫

'కిమర్థం క్రోశసే శేష ! కః పుమానాగతః పరః'
ఇత్యుక్తో దేవదేవేన ఫణిరాజోఽభ్యభాషత ॥ ౯౬

శేషః —

మలయాచలవాసస్తు వాయురత్యన్తగర్వితః
అకాలేఽన్తఃపురం శీఘ్రం ప్రవేష్టుఞ్చ సముద్యతః ॥ ౯౭

అవాచ్యవచనం ప్రోక్తం అనేనాత్యన్తమానినా'
ఇత్యాహూతః ఫణీన్ద్రేణ భావజ్ఞేన తదా హరిః ॥ ౯౮

సంజ్ఞాపయన్నిజం భావం ఇఙ్గితైః ద్వారమాయయౌ
ఏతస్మిన్నేవ కాలే తు సాష్టాఙ్గం ప్రణిపత్య తమ్ ॥ ౯౯

వాయుస్తుష్టావ పురుషం పురాణం వేదగోచరమ్
వాయుమాలోక్య వచనం వారిజాక్షోఽబ్రవీత్సతమ్ ॥ ౧౦౦

భగవాన్ —

'కిమర్థం కలహః పుత్ర ! శేషేణాత్యన్తమానినా'
ఇత్థం హరేర్వాగమృతం పీత్వా కర్ణపుటద్వయాత్
తూష్ణీం బభూవ నృపతే ! వాయురత్యన్తభక్తిమాన్ ॥

శేషః —

అహం సమర్థో భగవన్ ! బలే జ్ఞానే తవ ప్రియే
మత్సమో నాస్తి భూలోకేనాకే వా బ్రహ్మసద్మని ॥ ౧౦౨

సరీసృపవచః శ్రుత్వా ప్రహసన్ ఫణినం హరిః
'సాధుసాధ్వీ'తి సమ్భావ్య చోవాచ ఫణినాం పతిమ్ ॥ ౧౦౩

శ్రీభగవాన్ —

'న వాఙ్మాత్రేణ పౌరుష్యం క్రియా కేవలముత్తరమ్
బలాబలే పరీక్ష్యన్తాం దేవాశ్చేన్ద్రపురోగమాః ॥ ౧౦౪

అత్రైవోత్తరదిగ్భాగే పర్వతం మేరునన్దనమ్
స్వకాయరజ్జునా బద్ధ్వా బలం తే యావదస్తి హి ॥ ౧౦౫

తావత్తైవ బలేన త్వం సంయుక్తః సుస్థిరాఽఽత్మనా
తిష్ఠ భద్ర! మహాభాగ! విషఫూత్కారజృమ్భితః' ॥౧౦౬

హృషీకేశవచః శ్రుత్వా హృష్టపుష్టాఙ్గవిగ్రహః
స్వకాయరజ్జునా బధ్నన్ అనన్తాద్రిమహీశ్వరః ॥ ౧౦౭

స్థిరో బభూవ చామన్త్ర్య వాయుం వేగవతాం వరమ్
తమాలోక్యాగ్నిదయితః పర్వతం తముపాగతః ॥ ౧౦౮

ఆజ్ఞయా వాసుదేవస్య దేవానాం పశ్యతాం సతామ్
స్వస్మిన్ భగవతః ప్రీతిం మత్వాఽతిశయితాం మరుత్ ॥౧౦౯

మదోద్ధతో మహావేగం చక్రే పర్వతచాలనే
న చకమ్పే గిరిః కిఞ్చిత్ అపి శేషేణ వేష్టితః ॥ ౧౧౦

తతోఽపి సుమహావేగం చక్రే వాయుః ప్రకోపనః
సంస్పర్ధమానయోరిత్థం శేషవాయ్వోర్మహాత్మనోః ॥ ౧౧౧

హాహాకారో జగత్యాసీత్ అధరోత్తరితే తదా
తతో బ్రహ్మాదిభిర్దేవైః యాచితోఽపి యదా మరుత్ ॥ ౧౧౨

ప్రపేదే న శమం కిఞ్చిత్ తదాఽసౌ ఫణినాం పతిః
జానన్ భగవతశ్చాపి భావం దేవాంశ్చ తోషయన్ । ౧౧౩

క్వచిత్ఫణాన్తరం కిఞ్చిత్ శ్లథయామాస వై విభుః
తతః ప్రకుర్వతో వేగం మారుతస్య మహాత్మనః ॥ ౧౧౪

కనిష్ఠాఙ్గుళిమాత్రే తు ప్రదేశే శ్లథబన్ధనే
మహావేగస్య సమ్పర్కాత్ పర్వతో భోగిసంయుతః ॥ ౧౧౫
యోజనాన్యతిలక్షిణి దక్షిణాభిముఖో యయౌ
మేరుస్తుష్టావ నృపతే! బలదేవం మహాబలమ్ ॥ ౧౧౬
'త్రాయతాం త్రాయతాం స్వామిన్' పుత్రం బాలం భవాన్మమ'
ఏవముక్తో మేరుణాఽయం తత్పుత్రం పర్యపాలయత్ ॥ ౧౧౭
స్వర్ణముఖ్యా మహానద్యాః ప్రతీరే చ తథోత్తరే
స్థాపయామాస రాజేన్ద్ర! గిరిరాజం సపన్నగమ్ ॥ ౧౧౮
తతో వాయుం సురగణాః బోధయామాసురాదరాత్
'అయం శేషాంశజో వాయో! శైలః శైలాత్మజేశ్వరః ॥
హరేః సఙ్కోచదనేనైవః జాతః స్వాఽవాసహేతవే
వ్యాజేనైవ త్వయా నీతః తేన స్వర్ణముఖీతటమ్ ॥ ౧౨౦
త్వత్సంవాదచ్ఛలేనైషః స్వస్థానోత్థానితోఽహినా
మాయావీ భగవానిత్థం కేవలం త్వాం వ్యపోహయత్॥ ౧౨౧
తదద్య ఫణిరాజం త్వం అన్తరఙ్గం హరేరిమమ్
ప్రసాదయాపరాద్ధోఽసి వృథా తస్మిన్ మహాత్మని' ॥ ౧౨౨
ఇతి సమ్బోధితో దేవైః హితకాఙ్క్షిభిరాదరాత్
శేషం గతమదః పశ్చాత్ తుష్టావ మరుతాం పతిః ॥ ౧౨౩
క్షమస్వ మమ దౌరాత్మ్యం అజ్ఞానేనాఽగతం విభో!
త్వయీహ భగవాన్ సాక్షాత్ ఆగమిష్యతి వై హరిః॥ ౧౨౪
మయాఽపచరితం మౌర్ఖ్యాత్ మహాభాగే వృథా త్వయి'
ఇత్థం ప్రసాదయామాస ఫణిరాజం తదా మరుత్ ॥ ౧౨౫
నిర్వైరత్వాత్ ప్రసాదం స చకార మరుతి స్వయమ్
ఇత్థం శేషాంశజం శైలం శేషేణ పరివేష్టితమ్॥ ౧౨౬

స్వావాస హేతోర్హరిణా వాహితం వాయునా ఛలాత్
రాజన్! శేషనిమిత్తేన శేషాచలమిమం విదుః' ॥ ౧౨౮

కలియుగే శ్రీవేఙ్కటాచలనామనిష్పత్తిః ప్రకారః

జనకః —
'కలౌ వేఙ్కటశైలేతి కథం నామ మహామునే'

శతానన్దః —
'పురా పురన్దరో నామ సోమయాజీ దృఢవ్రతః
కాలహస్త్యాఖ్యనగరే సత్యవాక్ బ్రాహ్మణోఽభవత్ ॥౧౨౯

అపుత్రస్యాపి విప్రస్య నాభూద్దుఃఖం సుతాప్తయే
దైవేన పూర్వపుణ్యేన వృద్ధస్యాస్య సుతోఽభవత్ ॥ ౧౩౦

చకార నామ్నా స సుతం మాధవం విప్రసంసది
పిత్రోపనీతో బాలస్తు వవృధే చన్ద్రవన్నృప! ॥ ౧౩౧

వేదవేదాఙ్గతత్త్వజ్ఞః సర్వవిద్యావిశారదః
తతః కాలాన్తరే పుత్రం సదారం తం చకార హ ॥ ౧౩౨

స చన్ద్రలేఖయా రేమే బహుకాలఞ్చ మాధవః
పఞ్చయజ్ఞపరో నిత్యం పఞ్చాననసమద్యుతిః ॥ ౧౩౩

త్రిఃసప్తవర్షో రేజే స ద్వితీయ ఇవ భాస్కరః
సా కన్యా పాణ్డ్యదేశీయా పాణ్డ్యానాఞ్చ తథా ప్రియా ॥ ౧౩౪

పత్యౌసుప్తే స్వయం శిష్యే పత్యౌ భుక్తే త్వభుఙ్క్తచ
కదాచిద్విప్రపుత్రస్తు దివాసఙ్గమతత్పరః ॥ ౧౩౫

రాజపుత్రీం సమాసాద్య రాజన్! కామాతురోఽబ్రవీత్
మమేచ్ఛా వర్తతే భద్రే సఙ్గమే తవ భామిని
పతివాక్యముపాకర్ణ్య పతిం ప్రాహ ప్రజాపతే ॥ ౧౩౬

చన్ద్రలేఖా—
శరీరమస్థిమాంసాద్యైః పూరితం పురుషర్షభ
శరీరేణ శరీరస్య సఙ్గమః సాధ్వసమ్మతః ॥ ౧౩౭

తత్రాపి దివసక్రీడామయుక్తాం మునయో విదుః
నికేతనే పితా మాతా చాగ్నిహోత్రశ్చ దేవరాట్ ॥ ౧౩౮

ప్రభాకరప్రభాం పశ్య త్యజ కామం ద్విజాత్మజః'
వధూవచనమాకర్ణ్య మాధవో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧౩౯

మాధవః- 'భవ భామినీ! సౌఖ్యే మే పూరయాద్య మనోరథమ్
తవ స్యాత్ పుత్రసౌభాగ్యం పరం పతిసలోకతా ॥ ౧౪౦

భర్తుర్వచనమాకర్ణ్య భర్తారం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧౪౧

చన్ద్రలేఖా—
గచ్ఛామి జల హేతోస్తు గచ్ఛ త్వం పురతో మమ
తదా జగామ రాజేన్ద్ర! కుశార్థం స స్వభావతః ॥ ౧౪౨

సా జగామాథ పానీయపాత్రమాదాయ భామినీ
తామన్వగాన్మాధవోఽపివటకూటమభిద్రుతః ౧౪౩

తత్రాన్తరే విప్రపుత్రో దదర్శాన్యాం స్త్రియం పునః
వనాన్తరే వసన్తే చ వసన్తీం ద్రుమమూలగామ్॥ ౧౪౪

ధవలామ్బరసమ్బద్ధాం కటిమేఖలయాఽన్వితామ్
సునాసాం సుభగాం సుభ్రూం నీలాలకవిరాజితామ్॥ ౧౪౫

ముమోహ విప్రస్తాం దృష్ట్వా సువర్ణాం సుపయోధరామ్
స్నిగ్ధకఞ్చుకసమ్బద్ధాం కోకిలస్వరరఞ్జితామ్ ॥ ౧౪౬

అఞ్జనాఽలిప్తనయనాం అన్త్యజాం నామ కున్తలామ్
పాదేన విలిఖన్తీం గాం జానుస్థితశిరోరుహామ్ ॥ ౧౪౭

దృష్ట్వా ఖిన్నమనా భూత్వా చిన్తయన్ బ్రహ్మనిర్మితిమ్
స భార్యాం ప్రత్యువాచేదం 'గచ్ఛ ప్రాణప్రియే! గృహమ్
ఇచ్ఛా మే పూర్ణతాం ప్రాప్తాత్వద్భక్త్యా పరితుష్యతః' ॥

చన్ద్రలేఖా—

యుక్తముక్తం త్వయా భద్ర! గచ్ఛామి భవనం స్వకమ్'
భర్తురాజ్ఞాముపానీయ చన్ద్రలేఖా గృహం గతా ॥ ౧౪౯
యావద్గచ్ఛతి సా భార్యా తావత్తత్ర స్థితోఽభవత్
గతాయాం స్వప్రియాయాన్తు తాం బాలాం పరిచిన్తయన్ ॥'
శనైర్జగామ రాజేన్ద్ర ! స్మరేణ హృతచేతనః
సమీపస్థం మునిం ప్రేక్ష్య సా రాజన్ ! పృథులోచనా
స్వరభేదం ప్రకుర్వన్తీ వాక్యమూచేఽథ మాధవమ్॥ ౧౫౧

కున్తలా—

మా యాహి మునిశార్దూల ! మత్సమీపం మహామతే'
స చ తద్వచనం శ్రుత్వా సహసా వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧౫౨

మాధవః-'కా త్వం కల్యాణి! భద్రం తే జననీ జనితా చ కః ?
ఆవాసస్తవ భద్రం తే కస్మిన్ రాష్ట్రే వరాననే !'
సా చేత్థముక్తా మునినా జాతిమాహ మనస్వినీ ॥ ౧౫౪

కున్తలా-'కిం మాం పృచ్ఛసి పాపిష్ఠాం వ్యభిచారకులోద్భవామ్
అన్త్యజాన్త్యజయోర్జాతాం సురామాంసాశినీం ఖలామ్ ॥
మధ్యదేశే నివాసో మే కిం త్వం పృచ్ఛసి భూసుర !
వేదవేదాన్తవేదింస్త్వం న మాంద్రష్టుమిహార్హసి ॥ ౧౫౫
మాం స్పృష్టుం క్రీడితుం వాపి కథమిచ్ఛసి మూఢధీః'
ఏవమాది ప్రజల్పన్తీం మాధవస్తామథాబ్రవీత్ ౧౫౬

మాధవః—

'వృథా నారాయణాజ్జాతో బ్రహ్మా లోకపితామహః
అన్ధమేనం మహారాజం మన్యతే మే మతిః సదా ॥ ౧౫౭
వృథా యజ్జనయామాస వనితాం వనహేతవే
తథాఽపి మమ బుద్ధిస్తు త్వయ్యేవ రమతే సదా ॥ ౧౫౮

యతస్త్వయ్యేవ నిరతంమనో మే కృతవానజః
అతో మనో మే సమ్పూర్య జీవయాద్య శుచిస్మితే! ॥

కున్తలా:— 'కులాటనం ప్రకుర్వాణాః కులమాశతమాకులమ్
దహన్తీతి వదన్తిస్మ కులజా వరమానినః' ॥ ౧౬౦

మాధవః— 'లవణోదకజాతాని రత్నాని వివిధాని చ
అఙ్గీకుర్వన్తి దేవాశ్చ తేజఃప్రాధాన్యకారణాత్ ॥ ౧౬౧
తస్మాదహం సురూపత్వాత్ త్వయి భోగం కరోమి చ
నరకం వా మృతో యాస్యే పితృభిః సహ సుస్మితే' ॥
ఇత్యేవముక్తా ద్విజబాలకేన
రురోద కన్యా తరుణాఽరుణాభా ।

కున్తలా— 'దివౌకసో విప్రవరో విమోచ్యో
దోషాదముష్మాదసతీప్రసఙ్గాత్ ॥ ౧౬౩
దిగ్దేవతా యాశ్చ గణాధిపా యే
భాన్విన్దుపూర్వాశ్చ నవగ్రహా యే ।
శృణ్వన్తు వాక్యం మమ తే వృథాఽయం
విప్రో మృతిం యాస్యతి పాపసఙ్గాత్ ॥ ౧౬౪
విలలాప మహారాజ! బ్రాహ్మణార్థం సుమధ్యమా
మా స్పృశాద్య మహీదేవ! పాపినీం వ్యభిచారిణీమ్ ॥
కః స్పృశేదగ్నిమార్తః సక్షసర్పం వ్యాఘ్రం గజం ద్విజ!
పరపత్న్యో హి తత్తుల్యాః కిముచణ్డాలకన్యకా ॥ ౧౬౬
ఉత్తమం పదమాస్థాయ నీచా ఇచ్ఛన్త్యధోగతిమ్
జ్ఞానినో న తథా విప్రాః తవ బుద్ధిస్తు తాదృశీ ॥ ౧౬౭
జాతీ ద్వే నిర్మితే పూర్వం విష్ణునా ద్విజసత్తమ!
స్త్రీత్వం పుంస్త్వం యథా తద్వత్ చాతుర్వర్ణ్యఞ్చ భూసుర!॥

బ్రాహ్మణస్య బ్రహ్మయోన్యాం రన్తుమిచ్ఛా ప్రశస్యతే
తథాఽన్యేషాఞ్చ వర్ణానాం స్వస్వజాతౌ ప్రశస్యతే॥ ౧౬౯
విపరీతమిమం మన్యే ధర్మత్యాగం ద్విజన్మనామ్
శరీరం తవ విప్రేన్ద్ర! వేదపూతం విశేషతః॥ ౧౭౦
ఋతుకాలే చ యన్మాతుః తవ పిత్రా సమాగమే
రేతః సృష్టం వేదపూతం గర్భాధానమిదం విదుః॥ ౧౭౧
సీమన్తం కల్పయామాసుః మన్త్రైర్వేదమయైర్ద్విజ
దశమే మాసి సమ్ప్రాప్తే ప్రాసూత జననీ తవ॥ ౧౭౨
తదా పిత్రా జాతకర్మ కృతం నామ చ మన్త్రవత్
అన్నప్రాశనచౌలాది బ్రహ్మవాచనపూర్వకమ్॥ ౧౭౩
అగ్నిసాక్షివిధానేన ప్రాప్తదారః కృతో భవాన్
అధీతవేదశాస్త్రః సన్ ఆహితాగ్నివ్రతే స్థితః॥ ౧౭౪
ఏతాదృశస్య దేహస్య మయా సఙ్గః కథం భవేత్?
కర్ణౌ హరికథాః శ్రుత్వా పావితౌ నాసికా తవ॥ ౧౭౫
హర్యర్పితసుగన్ధేన పావితా జఠరం తవ
వాసుదేవార్పితాన్నేన పవిత్రం పురుషర్షభ!॥ ౧౭౬
కృష్ణార్చనప్రసఙ్గేన కరౌ పావనతాం గతౌ
హరినామకలాపేన జిహ్వా తే పావనాత్మికా॥ ౧౭౭
పుణ్యక్షేత్రానుచారేణ పాదౌ తే పావనీకృతౌ
ఏతాదృశేన దేహేన కథం సఙ్గం ప్రశంససి?॥ ౧౭౮
మమాపి శృణు మాహాత్మ్యం దేహస్యామితదోషిణః
అవాచ్యవచనైః క్రూరైః జిహ్వా మే దహ్యతే సదా॥
సురామాంసాశనేనైవ జఠరే గుల్మమాగతమ్
వ్యభిచారకథాఽఽలాపాత్ కర్ణౌ మే శిథిలీకృతౌ॥ ౧౮౦

పాదౌ జారగృహం గత్వా పాషాణసదృశౌ మమ
గోవధాన్మే కరౌ క్రూరౌ యమదణ్డసమప్రభౌ ॥ ౧౮౧
ఏతాదృశస్య దేహస్య త్వయా సఙ్గః కథం భవేత్ ?
ఉత్తమో నీచతాం ప్రాప్య కథం స్వర్గం గమిష్యతి ?॥
పరస్త్రీసఙ్గదోషేణ బహవో నరకాన్ గతాః
తస్మాదుత్తిష్ఠ భద్రం తే తవ దాసీ భవామి భోః
వనితావచనం శ్రుత్వా వాక్యమూచే ద్విజాత్మజః ॥ ౧౮౩

మాధవః – 'త్వదీయసఙ్గో బహుకాలపుణ్య-
ప్రభావజో ముక్తికరః శుభావహః ।
దైవేన యోగేన హరేః ప్రసాదాత్
పుణ్యేన లబ్ధః పురుషార్థహేతుః ॥ ౧౮౪
తస్మాద్భజస్వానుగతోఽస్మి భామిని !
త్యజాద్య లజ్జాం కురు మే మనోగతమ్ ॥ ౧౮౫
గచ్ఛన్త్యద్య మమ ప్రాణాః త్వద్వియోగేన కేవలమ్
తస్మాజ్జీవయ భద్రం తే మరణాభిముఖఞ్చ మామ్' ॥
ఏవముక్తా ద్విజేన్ద్రేణ పృథుశ్రోణీ సముత్థితా
పలాయనాయాఽశు మతిం చక్రే చణ్డాలకన్యకా ॥ ౧౮౭
ధావమానామనుద్రుత్య మాధవస్తాముపాస్పృశత్
రౌరవం జనకస్యాపి జనన్యాః కులయోః ధ్రువమ్ ॥
స్యాదితి క్రోశమానాం తాం మాధవో మన్మథాఽహతః
బలాత్కారేణ సఙ్గృహ్య బుభుజే భోగముత్తమమ్
భోగాత్యయే ద్విజం బాలా వాక్యమూచే మనస్వినీ ॥

కున్తలా– అద్యప్రభృతి భో విప్ర ! పతిస్త్వం మమ భూసుర !
త్యజ యజ్ఞోపవీతం త్వం ముణ్డయిత్వా శిరస్తథా ॥

అబ్రాహ్మణ్యముపాగమ్య భుఙ్క్ష్వ గోమాంసముత్తమమ్
పిబ మద్యోదకం శీఘ్రం చణ్డాలత్వముపాశ్రితః' ॥ ౧౯౧
తద్వాక్యమాకర్ణ్య తదా తయోక్తం సర్వమాచరన్
చణ్డాలాచరితాచారం జగామ విధిచోదితః ॥ ౧౯౨
విప్రస్తయా సమేతస్తు కృష్ణవేణీనదీతటమ్
ద్వాదశాబ్దం వసన్ విప్రః తత్సఙ్గపరిమోహితః ॥ ౧౯౩
అనిత్యత్వాచ్ఛరీరాణాం కాలపాశేన యన్త్రితా
జగామ మరణం రాజన్! కున్తలా నీలకున్తలా ॥ ౧౯౪
తయా విరహితః శ్రీమాన్ మాధవో దుఃఖకాతరః
అచరద్భువనం సర్వం ఉన్మాదేనోద్భ్రమన్నివ ॥ ౧౯౫
అకస్మాద్దైవయోగేన రాజానశ్చోత్తరాస్తదా
యాత్రార్థం సముపాజగ్ముః వరాహస్య చ పర్వతమ్ ॥ ౧౯౬
మార్గమధ్యే దదర్శాసౌ మాధవస్తాన్ మహీపతీన్
గచ్ఛన్నేవ చ తైః సార్ధం తదుచ్ఛిష్టాన్నభోజనః ॥ ౧౯౭
ప్రాప సర్పగిరిం రాజన్! దైవయోగేన కర్మణా
తే రాజానస్తత్ర గత్వా తీర్థే కపిలసంజ్ఞికే ॥
స్నాత్వా భక్తిభరోపేతాః వపనం చక్రురాదరాత్
మాధవః స్వయమప్యేత్య వాపయామాస వై శిరః ॥ ౧౯౯
పార్వణాని ప్రకుర్వన్తః తత్ర రాజన్! క్షితీశ్వరాః
పిణ్డాని చ సుసంహృష్టాః శ్రాద్ధీయాని దదుస్తదా ॥ ౨౦౦
మాధవోఽపి శుభే తీర్థే స్నాత్వా తద్వచ్చ పార్వణమ్
కుర్వన్ పిణ్డాన్ మృదా కృత్వా పితృభ్యః శ్రద్ధయా దదౌ ॥
దైవాత్తత్కర్మణైవాసౌ తదాఽభూద్గతకల్మషః
తస్మాద్యో మానవో భక్త్యా కుర్యాత్తీర్థావగాహనమ్ ॥ ౨౦౨

CSU,RGCS

పితృశ్రాద్ధం పిణ్డదానం ముక్తిస్తస్య న సంశయః
మృత్పిణ్డం కృతవాన్ విప్రః పుణ్యక్షేత్రే పురాతనే ॥ ౨౦౩

కిం వర్ణయామః పురుషోత్తమస్య
క్షేత్రస్య తీర్థస్య చ పుణ్యశక్తిమ్ ।
మృత్పిణ్డదానాత్పితరశ్చ తస్య
ముక్తింప్రపన్నాః మురవైరిశాసనాత్ ॥ ౨౦౪

ప్రభాతే విమలే జాతే రాజానో రాజసత్తమ!
సమారోహన్ గిరిశ్రేష్ఠం సపుత్రాశ్చ సబాన్ధవాః ॥ ౨౦౫
తేషామనుపదం రాజన్! ప్రాప శేషగిరిఞ్చ సః
విశ్రామ్యన్తః సర్వ ఏవ తే తస్థుస్తత్ర తత్ర చ ॥ ౨౦౬
సోఽపి తస్థౌ మహారాజ! మాధవో గిరిమస్తకే
భూధరస్పర్శమాత్రేణ తదఘం పర్యకమ్పత ॥ ౨౦౭
మాధవస్యాభవత్కష్టం యథా వై మక్షికాశినః
వమన్తమేనం స్వం పాపం సమావృణ్వన్ సమన్తతః ॥
తదఙ్గజాతః కోఽప్యగ్నిః అద్రిమాహాత్మ్యతస్తదా
ప్రజజ్వాల దహన్ పాపం సురామాంసాశనోద్భవమ్ ॥
తస్య దుర్గన్ధధూమేన వాసితాః సర్వదేవతాః
తద్భావం వేదితుం దేవాః బ్రహ్మరుద్రపురోగమాః ॥
విమానాని విచిత్రాణి భాసయన్తః సమాగతాః
ఖమార్గే సంస్థితాః సర్వే దృష్ట్వా తచ్చరితం నృప! ॥
వవృషుః పుష్పవర్షాణి మాధవస్యోత్తమాఙ్గకే
దృష్ట్వా పితామహః శ్రీమాన్ విమానాదవరుహ్య సః ॥
మాధవం గతపాప్మానం యథా హరిరజామిలమ్
కృపయోద్ధృతవానేనం కృపాలుర్ద్విజపుఙ్గవమ్ ॥ ౨౧౩

ఇతి సఞ్చిన్తయంస్తస్య నికటం ప్రాప సాదరమ్
జిఘ్రంశ్చ తచ్ఛిరః శ్రీమాన్ బ్రహ్మా వాణీమథాబ్రవీత్॥
'భో భో మాధవ విప్రేన్ద్ర! గతపాపోఽసి కేవలమ్
స్వామితీర్థస్య నికటం గత్వా స్నాత్వా చ తజ్జలే ॥ ౨౧౫
వరాహవదనం నత్వా త్యజ దేహం మహీసుర!
మహీపాలోఽథ భూత్వాఽత్ర కురు రాజ్యమకణ్టకమ్ ॥
పాణ్డవానాఞ్చ దౌహిత్రకులే జాతోఽసి కీర్తిమాన్
సుధర్మస్య సుతో భూత్వాఽఽకాశనామాథ దక్షిణే ॥ ౨౧౭
నారాయణపురే వీర! తొణ్డదేశాధిపో భవ
తవ పుత్రీ జగన్మాతా జామాతా చ జగత్పతిః ॥ ౨౧౮
భవిష్యతి మహారాజ! పశ్చాద్వైకుణ్ఠమాప్నుహి'
ఇతి తస్య వరం దత్త్వా చతురశ్చతురాననః ॥ ౨౧౯
తదా నామ చకారాద్రేః 'వేఙ్కటాచల' ఇత్యపి
సర్వపాపాని 'వేం' ప్రాహుః కటః' తద్దాహ ఉచ్యతే ॥
తస్మాద్వేఙ్కటశైలోఽయం లోకే విఖ్యాతకీర్తిమాన్
ప్రభాతకాలే రాజేన్ద్ర! యః కీర్తయతి భూధరమ్॥ ౨౨౧
తస్య పుణ్యఫలం వక్ష్యే శృణు రాజన్! యథాస్థితమ్
ఫలం భవేత్ ధ్రువం గఙ్గాసేతుయాత్రాసహస్రజమ్ ॥
ఇతిహాసమిదం ప్రోక్తం గౌతమేనోదితం హి మే
పుణ్యం పరమకల్యాణం శ్రవణాద్భద్రదాయకమ్ ॥ ౨౨౩

ఇతి శ్రీభవిష్యోత్తరపురాణే తీర్థఖణ్డే శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే
భగవత్క్రీడాద్రేర్యుగభేదేన వృషభాద్రినామభేదవర్ణనం నామ
ప్రథమోఽధ్యాయః

——(: :)——

అథ ద్వితీయోఽధ్యాయః

భగవతః శ్రీ వైకుణ్ఠాద్వేఙ్కటాచలాగమనమ్

జనకః-మరుత్వాన్మహీరాజం తం భగవానాగమిష్యతి'
ఇతి త్వయోదితం పూర్వం తన్మమాచక్ష్వ విస్తరాత్ ॥ ౧
కథం నారాయణః ప్రాప్తః కేన వా కారణేన భోః।
తత్రాగత్య కృతం కిం తు తన్మమాచక్ష్వ విస్తరాత్॥ ౨
కథం వైకుణ్ఠలోకన్తు త్యక్త్వా పురుషోత్తమః
చరితం తస్య మాహాత్మ్యం తీర్థానాం పర్వతస్య చ ॥ ౩
వరాహరూపిణో విష్ణోః మాహాత్మ్యం వద విస్తరాత్
ఆకాశనామ్నశ్చరితం రాజ్ఞస్తస్య మహాత్మనః ॥ ౪
యస్య పుత్రీ రమా దేవీ జామాతా చ జగత్పతిః
దేవానాఞ్చ ఋషీణాఞ్చ దేవస్త్రీణాం సమాగమమ్ ॥ ౫

సాత్త్వికదేవతాత్వపరీక్షార్థం భృగోః సత్యలోకాదిగమనమ్

శతానన్దః-'పురా తు ఋషయః సర్వే కశ్యపాద్యా మునీశ్వరాః
సమ్ముఖం జాహ్నవీతీరే సన్తోషాత్ చక్రిరే ద్విజాః ॥ ౬
తస్మిన్ కాలే మునిశ్రేష్ఠో నారదో మునిసత్తమః
ఉవాచ వచనం విప్రాన్ కిమర్థోఽయంక్రతూత్తమః ॥ ౭
కో వా భుఙ్క్తే యజ్ఞఫలం కో వా ధ్యేయః సురోత్తమః
కృతయజ్ఞఫలం కస్య చార్ప్యతే మునిసత్తమాః ॥ ౮
ఇతి నారదవాక్యన్తు శ్రుత్వా తే మునిపుఙ్గవాః
సంశయార్థం సమాపన్నాః కథమత్ర విచార్యతామ్ ॥ ౯

సమ్మిలిత్వా తదా సర్వే భృగుం బ్రహ్మవిదాం వరమ్
తమూచుర్భక్తినమ్రాఙ్గాః కృతాఞ్జలిపుటాః స్థితాః ॥ ౧౦

'గచ్ఛ శీఘ్రం మహాబుద్ధే! పరీక్షార్థం సురోత్తమాన్'
ఇతి తేషాం వచః శ్రుత్వా యయౌ కఞ్జ జమన్దిరమ్ ॥ ౧౧

తత్ర దృష్ట్వాఽష్టబాహుం తం సాక్షాద్బ్రహ్మణమగ్రజమ్
చతుర్ముఖముదారాఙ్గం సరస్వత్యా సుసేవితమ్ ॥ ౧౨

చతురాస్యసముద్భూతవేదఘోష విరాజితమ్
దిక్పాలకగణైః సార్ధం కిరీటమకుటోజ్జ్వలమ్ ॥ ౧౩

స్తువన్తం జగదీశానం నారాయణమనామయమ్
ప్రణమన్భక్తిభావేన మదదీప్తి విరాజితమ్ ॥ ౧౪

పాతయామాస కాయం స్వం పురతః కఞ్జజన్మనః
పతితం స భృగుం దృష్ట్వా నోవాచ వచనం విధిః ॥ ౧౫

తం మత్వా కిఞ్చిదజ్ఞానాత్ అపూజ్యం మునిపుఙ్గవః
అలబ్ధ్వా స్వాత్మనః కార్యం కైలాసం స ఋషిర్యయౌ ॥

కైలాసగిరిమాసాద్య తత్రాద్రాక్షీత్ త్రిలోచనమ్
కాముకం పార్వతీదేవ్యా క్రీడన్తం నిజమన్దిరే ॥ ౧౬

తస్మిన్ కాలే తమాయాతం నాజానాత్కాముకో హరః
ఆగతం సా మునిం దృష్ట్వా పార్వతీ లజ్జయాఽవదత్॥౧౮

'త్యజ శీఘ్రం మహాబాహో హ్యాగతో మునిపుఙ్గవః'
ఇతి తస్యా వచః శ్రుత్వా క్రోధాత్తామ్రవిలోచనః' ॥ ౧౯

తం హన్తుమద్రవచ్ఛీఘ్రం ఋషిః శాపాన్నిరాకరోత్
శశాప స ఋషిః శమ్భుం 'లోకే త్వం నైవపూజ్యసే॥ ౨౦

త్వం శేషః పూజనేనైవ లోకే ఖ్యాతిం గమిష్యసి'
ఇత్యుక్త్వా స ఋషిశ్చాగాత్ వైకుణ్ఠం హరిమన్దిరమ్॥ ౨౧
ప్రాకారగోపురద్వారనవతోరణభూషితమ్
చతుర్దిక్షు చతుర్ద్వారపాలకై రుపశోభితమ్ ॥ ౨౨
తత్ర శయ్యాగృహే రమ్యే శేషమఞ్చకశాయినమ్
లక్ష్మ్యా సమేతం దేవేశం దదర్శ స భృగుస్తదా॥ ౨౩
తతాడోరసి గోవిన్దం భృగుః పాదతలేన తమ్
తాడ్యమానో హరిః సాక్షాత్ ఉత్థాయ వినయాన్వితః॥ ౨౪
పపాత భగవాన్ భక్త్యా ఋషిపాదసరోరుహే
ఆలిలిఙ్గేఽథ భక్త్యైవ చోవాచ ఋషిపుఙ్గవమ్ ॥ ౨౫

భృగుం ప్రతి శ్రీవైకుణ్ఠనాథోక్తవినీతవచనమ్

శ్రీభగవాన్—

'కిమర్థం త్వమృషిశ్రేష్ఠ ! మచ్ఛరీరం కఠోరకమ్
అతాడయోఽజరాయుక్తమభేద్యం దేవమానవైః ॥ ౨౬
వజ్రాదష్టగుణాం విద్ధి మచ్ఛరీరే కఠోరతామ్
కిమర్థం తాడితం విప్ర ! కోమలాఙ్ఘ్రితలేన తత్ ॥ ౨౭
పాదౌ తే కోమలౌ దివ్యౌ మచ్ఛరీరసమాగమాత్
కియద్దుఃఖం సమాపన్నౌ న జానామి ద్విజోత్తమ!' ॥
ఇత్యుక్త్వా ద్విజపాదౌ తౌ ప్రక్షాళ్యోష్ణోదకేన వై
దధార శిరసా భక్త్యా విప్రపాదోదకం శుభమ్ ॥ ౨౮
జగృహే సకుటుమ్బశ్చ సర్వలోకం విదమ్భయన్
'విబుధా దర్శనేనైవ పునన్తిచ జగత్త్రయమ్'
ఇత్యుక్తో దేవదేవేన ఋషిశ్చాగాద్ధరాతలమ్ ॥ ౩౦

భగవతో భృగుకృతసాత్త్వికదేవతాత్వసమర్థనమ్

ఋషీణామగ్రజాతీనాం సభాయాం స ఋషిస్తదా
బోధయామాస తాన్ సర్వాన్ హరిః సర్వోత్తమః స్వయమ్॥
హరిః సర్వోత్తమః సాక్షాద్రమా దేవీ తదన్తరా
తదధో విధివాణ్యౌ చ తదధః శర్వపూర్వకాః ॥ ౩౨
ఏవం తరతమా జ్ఞేయాః సురదైత్యనరేషు చ '
ఇత్యేవం బోధితా విప్రాః భృగుణా తత్త్వవేదినా
హరిం నిశ్చిత్య సర్వేశం చక్రుస్తస్మై మఖార్పణమ్ ॥

భృగుపాదాహతికుపితాయాః లక్ష్మ్యాః కరవీరపురగమనమ్

తతస్తు భగవాన్ దేవః ఏకాన్తే నిజమన్దిరే
సార్ధఞ్చ రమయాఽతిష్ఠత్ తదోవాచ రమా హరిమ్ ॥ ౩౪
శ్రీరమా–'గచ్ఛామి దేవదేవేశ ! త్యక్త్వాత్వాం జగదీశ్వర !
తాడితోఽసి జగన్నాథ ! ఋషిణా త్వం జగన్మయః ॥
మదాలిఙ్గస్థలే దేవ! పాదేనైవజగత్పతే !
కరవీరపురం దివ్యం గచ్ఛామి గరుడధ్వజ' ॥ ౩౭
ఇతిప్రేమ్ణా చ కలహం కృత్వా తు హరిణా సహ
రమా జగామ తత్క్షేత్రం కరవీరపురాహ్వయమ్

లక్ష్మ్యన్వేషణార్థం శ్రీవేఙ్కటాచలం ప్రతిభగవదాగమనమ్

యదా గతా మహాలక్ష్మీః తదా నారాయణో హరిః
అష్టావింశతిమే ప్రాప్తే ద్వాపరాన్తే కలౌ యుగే
యస్మిన్ దేశే యదా ప్రేమకలహోఽస్యాః ప్రశామ్యతి॥
కర్మణా యేన చ యథా తత్తథా చ కరోమి తత్'
ఇతి సఙ్కల్ప్య గోవిన్దో లీలామానుషవిగ్రహః ॥ ౩౯

మాయావీ పరమానన్దం త్యక్త్వా వైకుణ్ఠముత్తమమ్
గఙ్గాయా దక్షిణే దేశే యోజనానాం శతత్రయే ॥ ౪౦
సువర్ణముఖరీ నామ నదీనాం ప్రవరా నదీ
శుకస్య వరదా పుణ్యా హ్యగస్త్యమునిపూజితా ॥ ౪౧
తస్యా ఏవోత్తరే తీరే క్రోశార్ధద్వయమాత్రకే
శ్రీవేఙ్కటగిరిర్నామ వర్తతే పుణ్యకాననః ॥ ౪౨
సువర్ణగిరిపుత్రస్తు సర్వతీర్థసమన్వితః
సాక్షాచ్ఛేషావతారోఽసౌ సర్వధాతువిరాజితః ॥ ౪౩
వైకుణ్ఠసదృశో దివ్యో నారాయణసమాశ్రయః
శేషమారుతసంవాదాత్ ఆగతః పుణ్యకాననః ॥ ౪౪
యోజనత్రయవిస్తీర్ణః త్రింశద్యోజనమాయతః
వదనం వేఙ్కటగిరిః నృసింహాద్రిశ్చ మధ్యమః ॥ ౪౫
శ్రీశైలః పుచ్ఛభాగస్థః సర్వక్షేత్రమయో గిరిః
సర్వవృక్షసమాకీర్ణః సర్వధాతువిభూషితః ॥ ౪౬
కున్దమన్దారపనసప్లక్షోదుమ్బరకింశుకైః
పిచుమన్దైః పారిజాతైః తిన్త్రిణీజమ్బుమణ్డలైః ॥
సరలైశ్చ మహావృక్షైః కృష్ణాగరుభిరఞ్చితః
తాలహిన్తాలపున్నాగైః దేవదారుభిరాశ్రితః ॥ ౪౭
హంసకారణ్డవాకీర్ణః బకకోకశుకైర్యుతః
కపోతైః క్షీరహంసాద్యైః మృగపక్షిభిశ్చ భూషితః ॥ ౪౮
సింహశార్దూలశరభక్రోడమాతఙ్గవానరైః
జమ్బుకైశ్చైవ భల్లూకైః కస్తూరీమృగమాహిషైః ॥ ౫౦
ఉరగైర్వ్యాలఖడ్గైశ్చ గోమాయుభిరపి శ్రితః
మల్లికామాలతీజాతినన్ద్యావర్తైర్విరాజితః ॥ ౫౧

చమ్పకాశోకపున్నాగకేతకైః స్వర్ణకేతకైః
ఏవం మనోహరః శ్రీమాన్ పర్వతః పుణ్యకాననః ॥ ౫౨

తరవో దైవతగణాః మృగాశ్చ ఋషిపుఙ్గవాః
పితరః పక్షిణః సర్వే పాషాణా యక్షకిన్నరాః ॥ ౫౩

ఏవంప్రభావోఽస్య గిరీన్ద్రజన్మనః
శ్రీవేఙ్కటాద్రేస్తు హరేస్తథైవ ।
జానన్తి న బ్రహ్మశివేన్ద్రపూర్వకాః
అత్యల్పవీర్యా మనుజాస్తు కిం పునః ? ॥ ౫౪

ఇతి శ్రీభవిష్యోత్తరపురాణే తీర్థఖణ్డే శ్రీవేంకటాచలమాహాత్మ్యే
భగవతః శ్రీవైకుణ్ఠాద్వేఙ్కటాచలాగమనవర్ణనంనామ
ద్వితీయోఽధ్యాయః

అథ తృతీయోఽధ్యాయః

శ్రీస్వామిపుష్కరిణీమాహాత్మ్యమ్

శతానన్దః—

తస్యోపరి వరా దివ్యా స్వామిపుష్కరిణీ శుభా
మత్స్యకచ్ఛపసమ్బాధా జలకుక్కుటభూషితా ॥ ౧

శింశుమారగణాకీర్ణా మణ్డూకస్వరహుఙ్కృతా
తీరజైర్వృక్షసఙ్ఘైశ్చ తుఙ్గైరాచుమ్బితామ్బరా ॥ ౨

గఙ్గాదిసర్వతీర్థానాం జన్మభూమిర్విరాజతే
తస్యాంయేస్నాన్తిమనుజాః తే ధన్యాః పుణ్యవర్ధనాః ॥

ధనుర్మాసే సితే పక్షే ద్వాదశ్యామరుణోదయే
కాఙ్క్షన్తివిబుధశ్రేష్ఠాః మజ్జనం తజ్జలే శుభే ॥ ౪

కాఙ్క్షన్తి మనుజాః స్నానం ఇతి భోః కిం వదామి తే
యేఽత్ర శ్రాద్ధాదికర్మాణి పితౄణాం కుర్వతే ద్విజాః ॥
తేషాఞ్చ పితరస్తుష్టాః నృత్యన్తి హరిమన్దిరే
జన్మనా కిమనేనేహ వ్యర్థేన భవతామహో ! ॥ ౬
స్నానదానేన తత్తీర్థే మనుజా భాగ్యశాలినః
శఙ్ఖో నామ నృపః కశ్చిత్ స్నానమాత్రేణ రాజ్యగః ॥ ౭
పురా నారాయణో నామ బ్రాహ్మణోఽఙ్గిరసః సుతః
స్వామిపుష్కరిణీతీర్థే మహిమ్నా స్నానజేనహి ॥ ౮
వరం లబ్ధ్వా హరిం దృష్ట్వా జగామ హరిమన్దిరమ్
రామోఽపి తత్ర స్నానేన హృతాం సీతామగాత్పురా ॥
ఏవం తీర్థవరా తత్ర స్వామిపుష్కరిణీ శుభా
తస్యాః పశ్చిమదిగ్భాగే వరాహవదనో హరిః ॥ ౧౦
ధరామాలిఙ్గ్య వల్మీకే ఆస్తే పిప్పలరాజితే
త్రికోటితీర్థజాతానాం జన్మస్థానం స భూధరః ॥ ౧౧
ఏవం గిరివరం ప్రాప్య భగవాన్ వేఙ్కటాచలమ్
వైకుణ్ఠాదధికం మత్వా విచచార తతస్తతః
న ప్రాపకిఞ్చిదాస్థానం గూహనార్థం రమాపతిః ॥ ౧౨

శ్రీనివాసస్య స్వామితీర్థపశ్చిమతీరస్థవల్మీకప్రవేశప్రకారః

ఇత్థం విచార్యమాణే తు స్వామిపుష్కరిణీతటే
దక్షిణే విమలం దివ్యం వల్మీకం దృష్టవాన్ ముదా ॥ ౧౩
తిన్త్రిణీవృక్షమూలస్థం భగవాన్ జగదీశ్వరః
మత్వేదం పరమం స్థానం తత్ర లీనోఽభవద్ధరిః
ఏవం దేవే స్థితే తత్ర విగతం వత్సరాయుతమ్ ॥ ౧౪

అతీతే ద్వాపరే చైవ త్వష్టావింశతిమే కలౌ
అతీతే వత్సరే కశ్చిత్ చోళరాజో నృపోత్తమః ॥ ౧౫
అవతారం సమాపన్నో నాగకన్యోదరే తథా
తస్మిఞ్ఛాసతి భూఖణ్డం బహుపుణ్యఫలప్రదమ్ ॥ ౧౬
బహుక్షీరప్రదా గావః పుత్రా వై పితృవత్సలాః
కాలే వవర్ష పర్జన్యః సస్యా వై బహుధాన్యదాః ॥ ౧౭
నార్యః పతివ్రతాః సర్వాః పురుషాశ్చ సతీవ్రతాః
ఇత్థం శాసతి రాజ్ఞ్యస్మిన్ జనా ఆనందతత్పరాః ॥ ౧౮

ఆకాశనృపగృహే బ్రహ్మాదీనాం ధేన్వాదిరూపేణ స్థితిః

తస్మిన్ కాలే విధిః సాక్షాత్ ధేనురూపం సమాశ్రితః
బ్రహ్మ ధేనోః పాలికాఽభూత్ గోపాలీ కమలాఽలయా ॥
సాక్షాద్రుద్రో వత్సరూపీ తాభ్యాఞ్చాయం సమాగతా
పశ్యన్తీ పతిమార్గన్తు చోళరాజం సమభ్యగాత్ ॥ ౨౦
చోళరాజగృహం ప్రాప్య సా మౌల్యేన సవత్సకామ్
విక్రీయ గాం మహాలక్ష్మీః జగామ నిజధామ చ ॥ ౨౧
గృహీత్వా తాం మహీపాలో ముదమాప ప్రియాన్వితః
బహుక్షీరప్రదాం తాం సః పుత్రార్థమకరోత్తదా ॥ ౨౨
తతో ధేనుసహస్రేణ సాకం శ్రీవేఙ్కటాచలే
సా గౌర్జగామ నిత్యన్తు రమానాథం విచిన్వతీ ॥ ౨౩
తత్ర తత్ర సమాజిఘ్రన్ భూధరేన్ద్రే వృషాకపిమ్
విచినోతి స్మ సర్వత్ర ధేనురూపీ విధిస్తదా ॥ ౨౪
తతః కాలేన మహతా స్వామిపుష్కరిణీతటే
వల్మీకస్థం హరిం జ్ఞాత్వా తుతోష మనసా విధిః ॥ ౨౫

సమసిఞ్చచ్చ వల్మీకం సమన్తాత్ క్షీరధారయా
తదాప్రభృతి నిత్యం తు రాజధేనుగణైః సహ ॥ ౨౬
తత్ర గత్వా చ భక్త్యైవ వల్మీకే క్షీరసేచనమ్
జగన్నాథస్య సమ్ప్రీత్యై ధేనురూపీ పితామహః॥ ౨౭
చకారానుదినం గేహే నైవక్షీరం దదౌ తదా
చిరమేవం గతే కాలే చోళరాజసతీ స్వయమ్ ॥ ౨౮
ధేనుపాలం సమాహూయ వచనం చేదమబ్రవీత్
'గవాం పాలక ! దుర్బుద్ధే ! పయోఽస్యాః కిం కరోషి రే ?॥
కిం త్వం భుఙ్క్షేఽథ వావత్సో భుఙ్క్తే? తద్వదమే ద్రుతమ్'
ఇతి తస్యా వచః శ్రుత్వా గోపాలో భయవిహ్వలః
ఉవాచ వచనం మన్దం రాజభార్యాం సగద్గదమ్ । ౩౦

గోక్షీరపాయినం శ్రీనివాసం ప్రతి గోపాలకృతతాడనమ్

న జానేఽహఞ్చ తత్కర్మ న మయా పీయతే పయః
స్వయం పిబతి వా ధేనుః వత్సో వేతి న విద్మహే ॥ ౩౧
సత్యం వచనమేతద్ధి విచారం కురు భామిని !'
ఇతి గోపవచః శ్రుత్వా సా సతీ విహ్వలేక్షణా ॥ ౩౨
తాడయామాస తం గోపం రజ్జుభిశ్చర్మనిర్మితైః
తతః పరదినే ప్రాప్తే తాడితో రాజభార్యయా ॥ ౩౩
కణ్ఠాఙ్ఘ్రిబద్ధరజ్జుం తాం త్యక్త్వాతత్పృష్ఠతోయయౌ
ధేనుః ప్రాప్యాథ వల్మీకం దివ్యం తద్ధరిమన్దిరమ్ ॥ ౩౪
అభ్యషిఞ్చత్ పయోభిశ్చ స్వపయోధరసమ్భవైః
తాం దృష్ట్వా ధేనుపః కోపాత్ కుఠారం హస్తమాత్రకమ్॥
ఉద్ధృత్య తరసా తస్యాః వధోద్యోగం సమాచరత్
తదా వల్మీకగః స్వామీ వాత్సల్యం దర్శయన్ హరిః ॥

స్వభక్తహననం లోకే స్వాత్మార్థం సహతే తు యః
స ఏవ నరకం భుఙ్క్తే యావదాచన్ద్రతారకమ్ ॥ ౩౭
మదర్థే చ కుఠారేణ హనిష్యతి చ గాం ఖలః'
ఇతి మత్వా రమాకాన్తః శ్రీనివాసో నిరామయః ॥ ౩౮
తుళసీదళమాత్రేణ మామకేనైవ యః పుమాన్
పూజయేద్భక్తిభావేన తం రక్షామీతి మత్పణః ॥ ౩౯
ఇయం తు భక్త్యా మాం నిత్యం సిఞ్చతి క్షీరధారయా'
ఇత్థం విచార్య గోవిన్దః తత్ప్రహారం నిగృహ్య చ ॥ ౪౦
స్వయం జగ్రాహ తం ఘాతంమౌలౌ స్వే చ జగత్పతిః
కుఠారేణాతితీక్ష్ణేన తాడితే వేఙ్కటేశ్వరే ॥ ౪౧
శిరఃస్ఫోటం సమాపన్నే కుఠారేణ తదోత్థితా
సప్తతాళప్రమాణేనరక్తవృద్ధిరభూత్తదా ॥ ౪౨
స తం కోలాహలం దృష్ట్వా గోపాలో మరణం యయౌ
హతే గోపే తదా సా గౌః అవరుహ్య గిరేస్తటాత్ ॥ ౪౩
రాజానం సమనుప్రాప్య వత్సహీనేవ దుఃఖితా
లుణ్ఠనం పరిచక్రేఽథ రాజాగ్రే రాజమన్దిరే ॥ ౪౪

మృతగోపవిలోకనార్థం శ్రీవేఙ్కటాచలం ప్రతి నృపాగమనమ్

తాం దృష్ట్వా విహ్వలాం గాం సః లుఠన్తీం చారమబ్రవీత్
కిమర్థం లుఠతీయం గౌః త్యక్త్వా గోసంతతిః కుతః? ॥ ౪౫
గవాసార్ధం గచ్ఛ చార; మేలయైనాం గవాం గణే'
ఇతి రాజ్ఞా సమాజ్ఞప్తః చారస్తత్పృష్ఠతో యయౌ ॥ ౪౬
ఆరుహ్య వేఙ్కటగిరిం వల్మీకాగ్రముపాశ్రితః
పతితం ధేనుపం దృష్ట్వా వల్మీకాగ్రాత్ సముత్థితామ్ ॥ ౪౭
రక్తవృద్ధిం ఘోరతరాం సప్తతాళప్రమాణికామ్
సంవీక్ష్య నృపచారోఽథ జగామ నృపమన్దిరమ్ ॥ ౪౮

చారస్తమానమ్య నరేన్ద్రసన్నిధౌ గోపాలకృత్యం సకలంజగాద
గోపాలఘాతేన కృతం సరక్తం వల్మీకరన్ధ్రం తమువాచ దీనః॥

రక్తవృద్ధిం తతః శ్రుత్వా రాజా విస్మితమానసః
ఆరుహ్య నరయానఞ్చ శీఘ్రమాగాత్ వృషాచలమ్॥ ౩౦
వల్మీకస్యాన్తికే స్థిత్వా స ఇదం వాక్యమబ్రవీత్
'కిమిదం భోః మహత్కష్టం కేన పాపేన వైకృతమ్॥ ౩౧
ధేనుపాలస్య మరణం వల్మీకం రక్తపూరితమ్
గవా వృత్తాన్తకథనం కిమిదం వేఙ్కటాచలే'
ఇతి రాజవచోఽశ్రౌషీత్ వల్మీకస్థో జగత్పతిః॥ ౩౨

ఉద్భిద్య వల్మీకమనన్తవీర్యవాన్ అనన్తశైలేన్ద్రతలం సమాశ్రితః
శ్రీస్వామితీర్థస్య చ దక్షిణే తటే వల్మీకగః శ్రీభగవానువాచ॥

సగద్గదోత్కణ్ఠసమాకులాననః।
సరక్తబాష్పోదకపూర్ణలోచనః।
చోళం నృపేన్ద్రం బహునిష్ఠురం గిరా
సశఙ్ఖచక్రప్రతిమాం సమాశ్రితః॥ ౩౪

నృపం ప్రతి వల్మీకనిర్గతశ్రీనివాసశాపః

శ్రీభగవాన్—

పాపిష్ఠోఽసిదురాచార! రాజ్యగర్వమదోన్నత!
అనాథం భక్తహీనం మాం దరిద్రం వనచారిణమ్॥ ౩౫
పితృమాతృవిహీనఞ్చ భార్యాబన్ధువివర్జితమ్
సుభ్రాతృహీనం కుటిలః కుఠారేణాసిధారిణా॥ ౩౬
అతాడయత్ నృపశ్రేష్ఠ! తద్దుఃఖమతులం హ్యభూత్
ధేనుపాలాయుధాఘాతాజ్జాతం దుఃఖం మహాద్భుతమ్॥ ౩౭
శిరో భిన్నం ధేనుపేన దయాహీనేన దుర్మతే!
యజమానో గృహే యస్తు న విచారపరో భవేత్॥ ౩౮

స్త్రీపుత్రాద్యైః కృతం కర్మ తస్యానిష్టకరం విదుః'
ఇత్యుక్త్వా భగవాన్ దేవః శశాప నృపపుఙ్గవమ్ ॥ ౫౯
'పిశాచో భవ దుర్బుద్ధే! మద్దుఃఖాధానకర్మణా'
ఇత్థం శప్తో నృపశ్రేష్ఠః పతితః శాపమూర్ఛితః
ముహూర్తాత్తే సముత్థాయ ప్రోవాచ జగదీశ్వరమ్ ॥ ౬౦

ఇతి శ్రీభవిష్యోత్తరపురాణే తీర్థఖణ్డే శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే స్వామితీర్థపశ్చిమతీరస్థవల్మీకాత్ శ్రీనివాసావిర్భావవర్ణనం నామ తృతీయోఽధ్యాయః

——(: :)——

అథ చతుర్థోఽధ్యాయః

నృపం ప్రతి శ్రీనివాసకృతశాపహేతూపన్యాసః

రాజా— 'కిమర్థమశపో దేవ! మాఽపరాధవివర్జితమ్
అవిచార్య జగన్నాథ! కిం మయాఽఽచరితం తవ ॥ ౧
న జానేఽహం కిఞ్చిదపి దుఃఖదం తే రమాపతే!
హా కష్టమతులం ప్రాప్తం కథమత్ర జగత్పతే! ॥ ౨
ఇతి తేన స విజ్ఞప్తః శ్రీనివాసోఽతిదుఃఖితః
ఉవాచ మన్దం వచనం రాజానం శాపమూర్ఛితమ్ ॥ ౩

శ్రీనివాసః—
పాపిష్ఠోఽహం దురాచారోఽస్మ్యవిచారీ నృపోత్తమ!
అజ్ఞానేనాతిదుఃఖేన వృథా శాపో మయాఽర్పితః ॥ ౪
తథాఽపి మాం విదుర్దేవాః భగవన్తం సనాతనమ్
యతోఽతో మద్వచః సత్యం మద్భక్తా మాముపాసతే ॥ ౫
మచ్ఛాపో హ్యనృతో న స్యాత్ ఇతి వేదవిదో విదుః
భక్తవాత్సల్యదోషేణ దుఃఖితోఽహం భవామి చ ॥ ౬

యావత్కలియుగం తిష్ఠేత్ తావద్దుఃఖీ భవాన్ నృప!
ఉభౌ దుఃఖం సమాపన్నౌ సత్యసఙ్కల్పదోషతః ॥ ౭
భవిష్యతి నృపశ్రేష్ఠ! ఆకాశ ఇతి నామవాన్
సోఽపి మే దాస్యతే కన్యాం నామ్నా పద్మావతీం శుభామ్॥
కన్యాదానస్య కాలే చ దదాతి వరదక్షిణామ్
కిరీటం శతభారఞ్చ రత్నవజ్రసమాకులమ్ ॥ ౯
శుక్రవారే తు సాయాహ్నే కిరీటం ధారయామ్యహమ్
కిరీటధారణే స్యాతాం నేత్రే మే జలపూరితే ॥ ౧౦
ఘటికాషట్కమాత్రం తే సుఖం తత్ర భవిష్యతి'
ఇతి కాలావధిం కృత్వా రాజ్ఞః స్వస్య చ మాధవః ॥ ౧౧
సుఖస్య కాలం సంసూచ్య స్వావతారప్రయోజనమ్
స్వావతారస్య చరితం కలౌ కన్యాపరిగ్రహమ్ ॥ ౧౨
ఇతి సమ్భాష్య రాజానం తత్రాఽఽస్తే భగవాన్ హరిః
క్షతశాన్త్యర్థమాకాఙ్క్షన్ వైద్యశాస్త్రవిశారదమ్ ॥ ౧౩
గురుం సురపతీనాఞ్చ సస్మార జగదీశ్వరః
ఆగతఞ్చ గురుం దృష్ట్వా 'స్వౌషధం వద మే ద్రుతమ్' ॥

భగవత్క్షతాపనోదనాయ గురుకృతచికిత్సాప్రకారః

ఇతి తేన సమాజ్ఞప్తో జీవో జీవవతాం వరః
'క్షీరమౌదుమ్బరం దేవ! తథా కార్పాసమర్కజమ్ ॥ ౧౫
మేళయిత్వా రమాకాన్త! తత్క్షతోపరి ధార్యతామ్'
ఇత్యేవం గురుణాఽఽజ్ఞప్తః తచ్చకార యథోదితమ్ ॥

శ్రీవేఙ్కటాచలస్య అయోధ్యామధురాదితౌల్యవర్ణనమ్

ఏవం కుర్వన్ రమానాథః తత్ర లీనోఽభవద్ధరిః
కౌసల్యా కీటకగృహం తిన్త్రిణీ దశదిగ్రథః ॥ ౧౭

గిరిరూపోఽనుజః సాక్షాత్ అయోధ్యాఽభూదధిత్యకా
ఇత్థం రామావతారేణ సమాం క్రీడామకల్పయత్ ౧౮
వల్మీకం దేవకీ సాక్షాత్ వసుదేవోఽథ తిన్త్రిణీ
బలభద్రః శేషశైలో మథురాఽభూదధిత్యకా ॥ ౧౯
స్వామిపుష్కరిణీ తత్ర యమునా చ వ్యరాజత
యాదవాశ్చ మృగాః సర్వే ఖగా వై గోపికాదయః ॥ ౨౦
ఏవం శ్రీకృష్ణరూపేణ క్రీడితో వేఙ్కటాచలే
'అరాయికాణే వికటే గిరిం గ'చ్ఛేతి తంవిదుః ॥ ౨౧
ఏవం వేదమయః సాక్షాత్ గిరీన్ద్రః పన్నగాచలః
ఛన్న వల్మీకదేహాఢ్యో వై కుణ్ఠాదధికో హ్యభూత్ ॥ ౨౨
సువర్ణముఖరీ నామ నదీ సా విరజా నదీ
వైకుణ్ఠో వేఙ్కటగిరిః వాసుదేవో రమాపతిః ॥ ౨౩
ముక్తా అజాః పక్షిగణాః ముక్తా రుద్రామృగోత్తమాః
సనత్కుమారప్రముఖాః వానరాద్యా ద్విజోత్తమాః ౨౪
మానుషం జన్మ చాఽస్థాయ యః పుమాన్ వేఙ్కటాచలమ్
గన్తుమిచ్ఛతి ధర్మిష్ఠః తేన సర్వమనుష్ఠితమ్
ప్రీతో భవేద్రమానాథః సర్వదేవనమస్కృతః ॥ ౨౫
శ్రీవేఙ్కటాద్రేర్మహిమానముత్తమం
జానన్తి న బ్రహ్మశివేన్ద్రపూర్వకాః ।
కిమల్పవీర్యామనుజాస్తమోగతాః
జానన్తి విష్ణోః స్థలమద్భుతం హి తత్ ॥ ౨౬

ఇతి శ్రీభవిష్యోత్తరపురాణేతీర్థఖణ్డే శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే నృపతిం ప్రతి శ్రీనివాసకృతశాపహేతూపన్యాసాదివర్ణనం నామ చతుర్థోఽధ్యాయః

అథ పఞ్చమోఽధ్యాయః

పద్మావతీపరిణయో పోద్ఘాతః

ఋషయః—

సూత ! సూత ! మహాభాగ ! సర్వశాస్త్రవిశారద !
శ్రుతం శ్రీవేఙ్కటేశస్య మాహాత్మ్యం పాపనాశనమ్॥ ౧
అవతారప్రభావశ్చ చోళరాజనిబన్ధనమ్
వైకుణ్ఠాచ్చైవాగమనం చరితం లౌకికం పరమ్ ॥ ౨
కృపాలోఽసి దయాసారః శిష్యప్రీతిపరాయణః
తత్కల్యాణవిధింబ్రూహి కో వాఽఽకాశనృపోత్తమః॥ ౩
కథంపుత్ర్యభవత్పూర్వం కథం జామాతృతాం గతః
యోగినాం మనసాఽచిన్త్యః శ్రీనివాసః సతాం గతిః ॥ ౪
తత్త్వేనబ్రూహి భగవన్! సోఙ్గంవైవాహికం శుభమ్
యఃపుమాన్ వేఙ్కటేశస్య మహిమక్షీరసాగరే
స్నానాచారపరో నిత్యం సధన్యః పుణ్యవర్ధనః' ॥ ౫
ఏవం మునీనాం వచనం నిశమ్య
సూతో నితాన్తం నిజశిష్యసఙ్ఘాన్ ।
ఉవాచ భక్త్యా హ్యతినమ్రదేహః
సాధ్వీత్యసౌతాన్కృపయాఽభినన్దన్ ॥ ౬

శ్రీసూతః—

శృణ్వన్తు మునయః సర్వే భక్తిభావేన సంయుతాః
పన్నగాచలనాథస్య కన్యాసఙ్గ్రహణం శుభమ్ ॥ ౭
కదాచిద్వేఙ్కటేశస్తు స్వ్యాషధార్థం స్వయం హరిః
గమనాభిముఖో భూత్వానిర్జగామారుణోదయే ॥ ౮

తస్మిన్ కాలే వరాహస్తు మృగయాయాం స సూకరః
శ్యామాకహారిణం జిత్వా దైత్యం వృషభనాయకమ్ ॥ ౯
సమాగచ్ఛత్తదా దేవో వేఙ్కటేశం దదర్శ సః
గర్జన్తః కోఽసి కోఽసీతి' సూకరాస్తత్ర చాఽయయుః ॥
తాన్ దృష్ట్వా జగదీశస్తు తత్ర లీనోఽభవద్ధరిః
లీనం తం వేఙ్కటేశే దృష్ట్వా వరాహవదనో హరిః ॥ ౧౧
వైకుణ్ఠాదాగతం మత్వా వేఙ్కటేశం శ్రియః పతిమ్
ఉవాచ వచనం దేవం ధైర్యమాలమ్బ్య బుద్ధిమాన్ ॥ ౧౨
సోఽపి శ్వేతవరాహం తం జానన్ వల్మీకతస్తదా
నిరీక్షమాణః సోత్కణ్ఠం నిర్గత్యోత్తరమభ్యధాత్ ॥ ౧౩
తతోఽన్యోన్యవిలోకోత్థబాష్పసన్దిగ్ధలోచనౌ
క్రోడనారాయణౌ సాక్షాత్ రూపద్వన్ద్వవిరాజితౌ ॥ ౧౪
ఊచతుర్భాషణఞ్చోభౌ కృతలోకవిడమ్బనౌ
తయోస్తదద్భుతం కర్మ దృష్ట్వా బ్రహ్మపురోగమాః
వవృషుః పుష్పవర్షాణి క్రోడనారాయణోపరి ॥ ౧౫
యథాయుగం యథాదేశం యథాకాలం యథావయః
తథాఽవతారమాకాఙ్క్షన్ రమతే ప్రాకృతో యథా' ॥ ౧౬

ఏవం వదన్తః సురపుఙ్గవాస్తే
విచిత్రమాయాం జగదీశచేష్టామ్ ।
స్తువన్త ఊచుస్తమనన్తవీర్యం
అనన్తశైలఞ్చ రమాపతిఞ్చ ॥ ౧౭

శ్రీవరాహానుజ్ఞయా శ్రీనివాసస్య శేషాచలప్రాప్తిః

ఇత్యన్యోన్యం భాషమాణౌ సాక్షాన్నారాయణావుభౌ
సకౌతుకఞ్చ సంవీక్ష్య స్తుత్యా స్వం స్వం పదం తతః ॥

గతే దేవగణే తత్ర వారాహో హరిమబ్రవీత్

శ్రీవరాహః—

'త్యక్త్వా వైకుణ్ఠలోకన్తు కిమర్థం త్వమిహాఽగతః' ॥ ౧౯

తద్వదస్వ మహాభాగ! జగదానన్దకారణ!
ఇతి తేన సమాజ్ఞప్తో న్యగదత్కోలరూపిణా ॥ ౨౦

శ్రీనివాసః—

భృగోరఙ్ఘ్రిప్రపాతాచ్చ రమా కొల్హాపురం గతా
తేన దుఃఖేన సన్తప్తః త్యక్త్వా వైకుణ్ఠముత్తమమ్ ॥
ఆగతోఽస్మి ధరాకాన్త! వల్మీకే తవ దక్షిణే
నివసన్తఞ్చ మాందేవ! ధేనుపాలో హ్యతాడయత్॥ ౨౨
కుఠారేణాసిధారేణ తత్క్షతం మాం ప్రబాధతే
ఔషధార్థం వరాహాత్మన్! గచ్ఛామీహ నిరన్తరమ్ ॥ ౨౩
దైవేన దృష్టవానస్మి త్వామద్యేహ ధరాధరమ్
అత్రైవ నివసామీతి సఙ్కల్పో మమ వర్తతే ॥ ౨౪
స్థలం దేహ్యవనీకాన్త! యావత్కలియుగం భవేత్'
ఇతి తేన స విజ్ఞప్తో వరాహవదనో హరిః ॥ ౨౫
ఉవాచ వచనం దేవః 'స్థలం మౌల్యేన గృహ్యతామ్'
ఇతి వాక్యం తతః శ్రుత్వా ప్రోవాచ మధురం వచః ॥ ౨౬
'ప్రథమం దర్శనఞ్చ స్యాత్ నైవేద్యం క్షీరసేచనమ్
ఇదమేవ పరం ద్రవ్యం దదామి కరుణానిధే ॥ ౨౭
దాస్యామి యత్తే భూకాన్త! తదఙ్గీకురు మాధవ!
వరం ద్రవ్యమిదం తాత! కృపాం కురు కృపానిధే!' ॥ ౨౮
ఇత్యుక్తో హరిణా పోత్రీ హరయే స్థానకాఙ్క్షిణే
తదా దదౌ స్థలం పాదశతమాత్రం రమాపతేః ॥ ౨౯

పరస్పరం వినోదేన కుర్వాణౌ వేకరూపిణౌ
మోహనార్థమ భక్తానాం భక్తానాం భక్తిసిద్ధయే ॥ ౩౦
సఙ్క్రీడాతే వేఙ్కటేశక్రోడరూపౌ సురోత్తమౌ
తదారభ్య ధరాకాన్తో వకుళాం పాకకారిణీమ్ ॥ ౩౧
అర్పయామాస దేవస్య సేవార్థం వేఙ్కటేశితుః
భోజనార్థం రమేశస్య శ్యామాకాన్నం నిరన్తరమ్ ॥ ౩౨
సమధు ప్రేషయన్నిత్యం తయా వకుళమాలయా
సా బాలా భక్తినిరతా శ్రీనివాసస్య సన్నిధౌ ॥ ౩౩
అన్నపానౌషధాద్యైశ్చ పాదసంవాహనాదిభిః
పూజయామాస గోవిన్దం శ్రీనివాసం నిరామయమ్ ॥ ౩౪

ఋషయః—

శ్రుతం సూత మహాభాగ! దేవాగమనముత్తమమ్
న శ్రుతం శ్రీవరాహస్య ప్రథమం దర్శనే ఫలమ్ ॥ ౩౫
శ్రీనివాసస్య కృష్ణస్య కల్యాణం శుభదం మహత్
పునః శ్రీవేఙ్కటగిరౌ వాసః శ్రీశార్ఙ్గధారిణః
వకుళా సేవికా ప్రోక్తా కా సా పూర్వం వదస్వ నః ॥ ౩౬

వకుళమాలికాఖ్యభగవత్పరిచారికాపూర్వజన్మవృత్తాన్తః

శ్రీసూతః—

పురా యశోదా వకుళా కృష్ణస్య జననీ హ్యభూత్
అదృష్ట్వాఽనన్తరూపస్య కృష్ణస్య తనయస్య సా
కల్యాణం సుఖదం స్వస్య తదయాచత తం హరిమ్ ॥ ౩౭

యశోదా—

'మనః సీదతి మే కృష్ణ! తవ కల్యాణవీక్షణే
దర్శయస్వ రమానాథ! యశోదానన్దవర్ధన! ॥ ౩౮

కల్యాణాది మహాపుణ్యం పావనం చరితం తవ
తయేత్యుక్తో రమానాథః సోఽవదన్మధురం వచః ॥ ౩౯

శ్రీభగవాన్—

జన్మన్యనన్తరే దేవి! తావకీనం మనోరథమ్
శ్రీశైలే పూరయిష్యామి కిఞ్చిత్కాలాదనన్తరమ్ ॥ ౪౦
దేవేనేత్థం దత్తవరా సాఽత్యజత్తేన హేతునా
కలేవరం తు కల్యాణీ యశోదా నన్దవల్లభా ॥ ౪౧
తస్యాః ప్రీత్యై వాసుదేవో హ్యష్టావింశే కలౌ యుగే
ఆవిర్భూయ యశోదాయాః తోషకైర్గుణకర్మభిః ॥ ౪౨
క్రీడన్నాస్తే జగద్యోనిః నిర్దోషోఽపీశ్వరోఽపి చ
దైత్యానాం వఞ్చనాయైవ సురాణాం ముక్తిహేతవే ॥ ౪౩
స్వభక్తానాం హితార్థాయ విరక్తానాం విశేషతః
ముక్తిమాపాదయన్ దేవః క్రీడతే ప్రాకృతాఽకృతిః ॥
ఇత్యేవం కారణాదేవ యశోదా వకుళాఽభవత్
సా కరిష్యతి కల్యాణం హరేర్వేఙ్కటవాసినః ॥ ౪౫
కిమలభ్యా హరౌ తుష్టే జ్ఞానవిజ్ఞానసమ్పదః
కశ్చిద్దేవం పూజయతి కశ్చిద్దేవేన పూజ్యతే ॥ ౪౬
హనూమతా పూజితోఽపి స్వయమర్జునమర్చతి
కో వర్ణయేద్ధరేః క్రీడాం విచిత్రాం జనపావనీమ్ ॥ ౪౭
నిత్యశుద్ధస్య వై విష్ణోః యతోఽముష్యాభివన్దనే
కృతే పుణ్యమృషీణామప్యకృతే దోషసఙ్గ్రహః ॥ ౪౮
తస్మాత్పూజ్యో హరిః సర్వైః ఋషిభిస్తత్త్వకోవిదైః
పితృభిర్భూమిపైర్విప్రైః మానవైః రాక్షసైర్ద్విజైః ॥ ౪౯
కలౌ కలుషచిత్తానాం పాపాచారరతాత్మనామ్
రక్షణార్థం రమాకాన్తో రమతే ప్రాకృతో యథా ॥ ౫౦

దైత్యానాం మోహనార్థాయ సురాణాం మోదనాయ చ
క్రీడతే బాలకైర్బాలో జగత్పాలకబాలకః ॥ ౫౧

జగన్మోహనసౌన్దర్యలీలామానుషవిగ్రహః
నైతద్రూపం కృతం దేవైః న కృతం విశ్వకర్మణా ॥ ౫౨

స్వేచ్ఛయా క్రీడతే తత్ర స్వేచ్ఛారూపవిరాజితః
క్షేత్రస్య మహిమా దివ్యః తథా తీర్థస్య వైభవమ్ ॥ ౫౩

తత్ర సాక్షాద్రమాకాన్తః కిం తత్ర సుకృతం కృతమ్?
బహుజన్మార్జితైః పుణ్యైః లభ్యతే క్షేత్రదర్శనమ్ ॥ ౫౪

తత్రాపి వేఙ్కటగిరేః దర్శనం ముక్తిదం పరమ్
దుర్లభం దేవసఙ్ఘానాం మనుష్యాణాన్తు కా కథా? ॥ ౫౫

ఇతి శ్రీభవిష్యోత్తరపురాణే తీర్థఖణ్డే శ్రీ వేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే
పద్మావతీపరిణయోపోద్ఘాతాది వర్ణనం నామ
పఞ్చమోఽధ్యాయః

అథషష్ఠోఽధ్యాయః

మృగయావిహారోద్యుక్త శ్రీనివాసాలఙ్కారవర్ణనమ్

శ్రీసూతః—

స కదాచిద్రమేశస్తు చిన్తయామాస వై హయమ్
మనసా చిన్త్యమానే తు హయః ప్రత్యక్షతాం గతః ॥ ౧

వాయురశ్వత్వమాపన్నో రజ్జుస్తత్త్వాభిమానినీ
ఉపాసర్పత్స్వయం లక్ష్మీః తతోఽశ్వంతంస పూజయన్ ॥

తస్యోపరి సమాతిష్ఠత్ సర్వాభరణభూషితః
ఛత్రవస్త్రం పఞ్చదశహస్తం బిభ్రత్తథోపరి ॥ ౩

కాఞ్చీం బద్ధ్వా రమాకాన్తః కాఞ్చీదామవిభూషితః
శుభ్రవర్ణఞ్చోత్తరీయం పఞ్చహస్తం తథా దధత్ ॥ ౪

ఆదర్శాలోకితే వక్త్రే ధృత్వా శుభ్రాఞ్చ మృత్తికామ్
తన్మధ్యే కుఙ్కుమేనాపి తిలకం సుమనోహరమ్ ॥ ౫

పూగీఫలఞ్చ తామ్బూలం చూర్ణనిఃక్షేపపాత్రకమ్
కర్పూరవాసితైః పూగకాచైర్జాతీఫలైః శుభైః ॥ ౬

లవఙ్గైః పత్రసమ్మిశ్రైః గర్భితాం రత్నపేటికామ్
ఆదర్శమృత్తికాం శుభ్రాం తథా కుఙ్కుమభాజనమ్ ॥ ౭

స్వర్ణనిర్మితవస్త్రేణ బద్ధ్వా తు కటిమధ్యతః
స్వర్ణయజ్ఞోపవీతాఙ్గః కణ్ఠాభరణభూషితః ॥ ౮

కఙ్కణాఙ్కితదోర్భ్యాఞ్చ సమ్పూర్ణవరగాత్రకః
భుజకీర్త్యా రత్నమయ్యా రాజమానోఽఙ్గులీయకైః ॥ ౯

కుఙ్కుమాక్తసుగన్ధేన లిప్తోరోబాహురఞ్జితః
కబరీకృతకేశేషు రక్తవస్త్రం సువేష్ట్య చ ౧౦

లమ్బితైః పుష్పజాలైశ్చ స్కన్ధగైః పరిభూషితః
సువర్ణరత్నసమ్బద్ధపాదుకాగూహితాఙ్ఘ్రికః ॥ ౧౧

ధనుర్బాణధరః శ్రీమాన్ సాక్షాన్మన్మథమన్మథః
ఏవం మనోహరం రూపం ధృత్వా శ్రీవేఙ్కటేశ్వరః ॥

హయం రత్నసమాకీర్ణైః ఉపబర్హైర్విభూషితమ్
సువర్ణతిలకోల్లాసివక్త్రం వాయుమనోజవమ్
నీలవర్ణం పాణ్డుపాదం హస్తపఞ్చదశోన్నతమ్ ॥ ౧౩

ఆరుహ్య దేవమణ్యాదిసర్వలక్షణసంయుతమ్
అవరుహ్య గిరిశ్రేష్ఠాత్ మృగయార్థం జగామ సః ॥ ౧౪

మృగయావిహారసమయే శ్రీనివాసస్య కన్యాదర్శనమ్

మృగాన్ బహువిధాకారాన్ సింహశార్దూలజమ్బుకాన్
మాతఙ్గాన్ శరభాన్ ఘోరాన్ తథా వై మహిషానపి ॥
జఘాన తాన్ వనే దేవః సఞ్చరన్ స ఇతస్తతః
తత్రైకం హస్తినం దృష్ట్వా మదోన్మత్తం వనేచరమ్ ॥
తంహన్తుమగమత్పృష్టం అనుసృత్య రమాపతిః
స జగామ వనే దూరం భయాద్భీతో వృషాకపిః ॥ ౧౭
స యోజనార్ధం గత్వా తు తత్ర దేవం జనార్దనమ్
దణ్డవత్పతితో భూత్వా శుణ్డాముద్ధృత్య గర్జయన్
యదా గతస్తదా కన్యా దృష్టిమార్గముపాశ్రితా ॥ ౧౮

ఋషయః—

'సా కన్యా కస్య సమ్బద్ధా కిమర్థం వనమాగతా ?
కస్యేయం తనయా కన్యా ? తద్వదస్వ మహామునే!' ॥
ఇతి తైశ్చ స విజ్ఞప్తః సూతః వరమధార్మికః
ఉవాచ వచనం భక్త్యా సన్తోషోద్యుక్తమానసః ॥ ౨౦

శ్రీసూతః—

శృణ్వన్తు మునయః సర్వే ! కన్యాయా జన్మపావనమ్
పురా తు ద్వాపరస్యాన్తే పాణ్డవానాం మహాత్మనామ్ ॥
యుద్ధే తు భారతేఽతీతే త్వష్టావింశే కలౌ యుగే
విక్రమార్కాదయో భూపాః స్వర్గలోకం యదా యయుః ॥
తత్కాలాన్తే వత్సరేషు సాహస్రేషు గతేషు వై
చన్ద్రవంశే నృపః కశ్చిత్ సువీర ఇతి విశ్రుతః ॥ ౨౩
జజ్ఞే సుధర్మస్తత్పుత్రః తత్సుతౌ నృపపుఙ్గవౌ
ఆకాశతొణ్డమానాఖ్యౌ జాతౌ లోకయశస్కరౌ ॥ ౨౪

ధర్మిష్ఠౌ దృఢభక్తౌ తు నారాయణపరాయణౌ
జ్యేష్ఠో వియన్నృపః సాధుః కనిష్ఠః తొణ్డమాన్ నృపః ॥
తొణ్డదేశాధిపో భూత్వా శశాస పృథివీమిమామ్
తస్మిన్ శాసతి భూచక్రం ఇదం స్వర్గ ఇవాభవత్
నిరాతఙ్కమభూత్సర్వం జగత్ స్థావరజఙ్గమమ్ ॥ ౨౬
గావో బహుపయోదాశ్చ నార్యః పతిపరాయణాః
కదాచిత్ పుత్రకాఙ్క్షీ స హ్యేకాన్తేభవనే స్థితః
అపుత్రో నృపతిర్దుఃఖాత్ గురుం ప్రోవాచ భక్తితః ॥ ౨౭

పుత్రాలాభేన వియన్నృపానుభూతచిన్తాప్రకారః

ఆకాశరాజః—

'అనుభూతమిదం రాజ్యం హస్త్యశ్వరథసఙ్కులమ్
నానాదానమకార్షఞ్చ తీర్థయాత్రాం విశేషతః ॥ ౨౮
నానుభూతం పుత్రసుఖం పితౄణాం ముక్తిదం ద్విజ!
కిం మయాఽఽచరితం పాపం కస్య పుత్రో హతః పురా?॥
కేన పాపేన విప్రేన్ద్ర! న ప్రాప్తం పుత్రజన్మ మే
నేత్రాభ్యాం నైవ దృష్టఞ్చ పుత్రస్య ముఖపఙ్కజమ్ ॥ ౩౦
కర్ణాభ్యాం న శ్రుతః శబ్దః పుత్రేణ రుదతా కృతః
ద్విజేన్ద్రపితృబన్ధూనాం దుర్గతిశ్చ భవేత్తథా ౩౧
అపుత్రస్య గతిర్నాస్తీత్యేవం వేదవిదో విదుః
పుత్రేణ రుక్మపాత్రే తు నాన్నం భుక్తం మయా సహ ॥
కృతదోషేణ న మయా కదాచిల్లాలితః సుతః
భూషణాన్యాదరాత్కృత్వా న పుత్రోఽలఙ్కృతోమయా ॥
స సఞ్జాతో న మే యః స్యాత్ పుత్రః పితృహితే రతః
సుతార్థం కవచం కృత్వా త్వమేహీతి స నోదితః ॥ ౩౪

పుత్రహీనఞ్చ మాం దృష్ట్వా కర్షన్తి యమకిఙ్కరాః
'గచ్ఛ రాజన్! జవేనైవ యమస్య భవన త్వి'తి ॥ ౩౫

పాశకుణ్ఠితసర్వాఙ్గః కిము వక్ష్యామ్యపుత్రవాన్?
చిత్రగుప్తేన లిఖితం అపుత్రత్వం మహామతే! ॥ ౩౬

మద్గర్భజేన సుకులం మార్జితం తు కదా భవేత్?
'దురాచారోఽసి దుర్బుద్ధిః అపుత్రే'తి యమేన చ ॥ ౩౭

భాషితం వచనం శ్రుత్వా కః పుమాన్ సుఖమాప్నుయాత్?
నష్టదీపోఽతినైష్ఠుర్యః కష్టోద్భూతకలేబరః ॥ ౩౮

వృథా జాతోఽతిపాపాత్మాఽస్మ్యాత్మనో నరకావహః
తన్తుహీనం కులఞ్చాపి విగతామ్బుఞ్చ వాపికామ్ ॥ ౩౯

అఙ్గనాం భర్తృహీనాఞ్చ సన్తో నిన్దన్తి సంసది
కిం కరోమి మహీదేవ! క్వ గచ్ఛామీహ కా గతిః? ॥ ౪౦

కం దేవం శరణం గత్వా భవాబ్ధిం ప్రతరామ్యహమ్?
రుదన్తం పుత్రమాలోక్య కదా ప్రేమ్ణా తమాహ్వయే ॥ ౪౧

ఘణ్టాఞ్చ ప్రతిమాం దత్త్వా పుత్రస్య ఫలకన్దుకౌ
గజమారోప్య మాం తాత! కుర్వన్ గ్రామప్రదక్షిణమ్ ॥

సభాం గచ్ఛాథ రాజేన్ద్ర! తథా తాలస్వనేన చ
ఇతి పుత్రేణ సోత్కణ్ఠం కృతాం మఞ్జులభాషిణా ॥ ౪౩

కదాచిదపి నైవాహం శ్రుతవాన్ ప్రార్థనామితి'
అజాతపుత్రః శోకేన మూర్ఛామాప మహీపతిః ॥ ౪౪

పునః సంజ్ఞామవాప్యాథ విలలాప సుదుఃఖితః
కవచం కారయిత్వా తు శిరోభూషణమప్యథ ॥ ౪౫

కేశభూషణమత్యర్థం రత్నవజ్రసమాకులమ్
కదాచిదఙ్కమారోప్య న మయాఽలఙ్కృతః సుతః ॥ ౪౬

నోపనీతోఽపి చ ప్రీత్యా సుతో మే పఞ్చవార్షికః
అష్టమే వాఽథ దశమే న కృతో దారసఙ్గ్రహః ॥ ౪౭

బాలస్య జాతకర్మాఽపి నాకార్షం నాపి చాభిధామ్
పుత్రార్జితం ధనం బ్రహ్మన్! నోపజీవితమద్య మే ॥ ౪౮

అభిషిచ్య సుతం రాజ్యే భార్యయా కృతభోజినా
న గతఞ్చ వనం విద్వన్! పారమ్పర్యక్రమాన్మయా ॥ ౪౯

అహో దరిద్రస్య మహానుభావ! మే
పుత్రేణ హీనస్య కథం గతిర్భవేత్ ? ।
వృథా శరీరం ఘటకుడ్యసన్నిభం
జాతం సుధర్మస్య కులే సుపావనే ॥ ౫౦

మనుష్యాణామనాథానాం దుర్లభం పుత్రజన్మ చ
బహుపుణ్యవశాత్పుత్రో జాయతే మానవోదరే ॥ ౫౧

కన్యకాఽపి న సమ్భూతా హ్యస్మాకమతిపాప్మనామ్
సత్పుత్రాః క్వ ను జాయేరన్ ధర్మసన్తానసంజ్ఞికాః ! ॥ ౫౨

వరదాచ్యుత రఙ్గేశ ! జగన్నాథ జగద్గురో !
సుబ్రహ్మణ్య సురాధీశ ! రామ !. కృష్ణ ! నమోఽస్తుతే ॥
వేఙ్కటేశ ! రమాకాన్త ! వరాహవదనాచ్యుత !
నారాయణ ! రమాధీశ ! కృపాం కురు కృపానిధే ! ॥ ౫౪

సుపుత్రవన్తః ఖలు భాగ్యవన్తో
హ్యపుత్రవన్తో భువి దుఃఖవన్తః ।
సంసారసిన్ధోస్తరణేఽస్మ్యశక్తః
కా మే గతిః కర్మఫలానుభోగినః' ॥ ౫౫

ఏవముక్త్వా మహీదేవం విరరామ మహీపతిః
'పాపిష్ఠోఽహం దురాచారః పుత్రేణాహం దరిద్రితః ॥ ౫౬

హా కాన్ లోకాన్ గమిష్యామి క్రూరం వా నరకం గురో
క ఉపాయో మహాప్రాజ్ఞ! పుత్రలాభే ద్విజోత్తమ!'
ఇతి రాజవచః శ్రుత్వా గురుర్వాక్యమువాచ హ ॥ ౧౭

ధరణీతలాత్ పద్మావత్యుత్పత్తివర్ణనమ్

గురుః – 'యజ్ఞం కురు నృపశ్రేష్ఠ! పుత్రస్తేన భవిష్యతి'
గురోర్వాక్యం సమాకర్ణ్య యజ్ఞాయాశోధయద్ధరామ్॥ ౧౮

స్వర్ణలాఙ్గలసక్తైశ్చ ద్విజమన్త్రిగణైస్తథా
శోధ్యమానే ధరాపృష్ఠే తత్ర పద్మం దదర్శ సః
సహస్రపత్రం రాజేన్ద్రః 'కిమేత'దితి విస్మితః ॥ ౧౯

కన్యాఞ్చ పత్రేషు రమాకృతిం శుభాం
దృష్ట్వాఽతిసన్తుష్టమనా బభాషే ।
'దేవేన దత్తా త్వియమిన్దిరాభా
కన్యాకుమారీ కమలాభనేత్రీ' ॥ ౨౦

ఇత్థం సమాభాష్య నృపోత్తమోఽసౌ
హస్తే ప్రగృహ్యాఽశు బభాణ దీనః ।
'మాయా మహేశస్య దురత్యయా హరేః
కేయం తు యా సమ్ప్రతి గృహ్యతే మయా'॥

ఇత్యేవం సంశయానం తం ఆకాశాఖ్యం నరాధిపమ్
ఉవాచాఽకాశగా వాణీ 'పుత్రీయం తవ వల్లభా ॥ ౨౧
సంరక్షైనాం మహాభాగ! బహుకీర్తిఫలప్రదామ్'
ఇత్యనన్తగతాం వాణీం శ్రుత్వా రాజాఽతిహర్షితః ॥ ౨౩
తాం కన్యాం ప్రతిగృహ్యాఽశు స్వభార్యాం ప్రత్యువాచ హ
'శృణు భద్రే! మహాప్రాజ్ఞే! దేవదత్తామిమాం శుభామ్॥
సంవర్ధయ వరాం పుత్రీం గర్భజాతాం సుతామివ'
ఇత్యుక్త్వా తత్కరే దత్త్వా బహుదానమథాకరోత్ ॥ ౨౪

వియన్నృపస్య వసుదానాఖ్యసుతోత్పత్తిః

కన్యాఽఽగమనపుణ్యేన సా దేవీ గర్భమాదధే
గర్భిణీం స్వసతీం దృష్ట్వా చక్రే పుంసవనం పతిః ॥ ౧౬
పఞ్చమాసే తు సఞ్జాతే సీమన్తం నృపపుఙ్గవః
కారయామాస విధినా బ్రాహ్మణైర్యజుషాం గణైః ॥ ౧౭
తతః కాలేన సా సాధ్వీ నవమాసే గతే సతీ
మాసే తు దశమే ప్రాప్తే సుషువే పుత్రముత్తమమ్ ॥
కన్యారాశిగతే భానౌ దశమ్యాం రోహిణీయుజి
పక్షే తు ప్రథమే దేవీ సాయఙ్కాలే గురోర్దినే ॥ ౧౯
పుత్రోత్పత్తిప్రవక్తౄణాం సర్వస్వం దత్తవాంస్తదా
గవాం కోటిసహస్రాణి చాశ్వానామయుతం తథా ॥ ౨౦
నవధాన్యాని వస్త్రాణి వినా స్వే ఛత్రచామరే
దానం కృత్వా నృపశ్రేష్ఠః స్వస్తివాచనమాచరత్ ॥ ౨౧
జాతకర్మాదికం కర్మ కృతవాంస్తత్క్షణం నృపః
దినే చ ద్వాదశే ప్రాప్తే కృత్వా పుత్రాభిధాం తథా ॥ ౨౨
యన్నామ్నా వసుదాతేతి లోకే ఖ్యాతిం గమిష్యతి
తద్దినే బహువిప్రౌఘాన్ అన్నాద్యైః పర్యతోషయత్ ॥

ఋషయః —

శ్రుతం పుత్రస్య చరితం న శ్రుతం వ్యాసవల్లభ!
అయోనిజాయాస్తత్పుత్ర్యాః కిం నామ చ తదాఽకరోత్॥

శ్రీసూతః-పద్మోదరీం పద్మగర్భాం పద్మజాతాం వరాననామ్
పద్మాయా అవతారాం తాం మత్వా తస్యాస్తదాఽకరోత్ ॥
అనురూపం నామకర్మ నామ్నా పద్మావతీతి చ
వర్ధమానౌ సుతౌ దృష్ట్వా రాజా సన్తోషమాగతః ॥ ౨౬

అకలఙ్కేన్దుసదృశౌ రమాచన్ద్రిమసావివ
కిం తేన సుకృతం రాజ్ఞా బహుజన్మసు సఞ్చితమ్ ॥ ౭౭
అగ్రజాం పుత్రికాం దృష్ట్వా తదన్తే పుత్రముత్తమమ్
దృష్ట్వా తుతోష మనసా సమ్పూర్ణానన్దవిభ్రమః ॥ ౭౮
ఇత్థం కాలే గతే తస్మిన్ సా బాలా యౌవనం గతా
యౌవనాఢ్యాం విశాలాక్షీం దృష్ట్వా రాజాఽప్యచిన్తయత్॥
విచారయన్ స నృపతిః పుత్ర్యర్థం వరముత్తమమ్
న ప్రాప దుఃఖసన్తప్తః 'కస్మై దేయా మయా సుతా' ॥ ౮౦
ఇతి చిన్తాఽబ్ధిమగ్నోఽసౌ పుత్రీపరిణయే తదా
అసమ్మతోఽకరోత్పుత్రం పరం సంస్కారసంస్కృతమ్ ॥
శ్రుత్వా రాజసుతా బాలా బ్రాహ్మణైరనుజం పరమ్
తదోపనీతం సద్యోఽభూత్ పుత్రీ యౌవనపీడితా ॥ ౮౨
సా కదాచిద్వనం బాలా సఖీభిః పరివారితా
జగామ పుష్పాణ్యాహర్తుం కన్యా కమలలోచనా ॥ ౮౩
వసన్తమాగతం వీక్ష్య వనే తాభిర్భయాకులా
పుష్పాణ్యాహారయామాస తరుమూలముపాశ్రితా ॥ ౮౪
తదాఽఽగతో నారదస్తు వృద్ధో భూత్వా జటాధరః
ధూళీధూసరితాఙ్గశ్చ కర్పూరసదృశద్యుతిః ॥ ౮౫
ఆగతం తం మునిం దృష్ట్వా విస్మయాఽఽకులమానసా
పద్మావతీ సఖీః ప్రాహ చటులా భృశకాతరా ॥ ౮౬
'కోఽసౌ భయఙ్కరో బాలాః ! క్వ యాత్యత్ర విచార్యతామ్
ఇత్యుక్తాస్తాస్తదా కన్యాః పప్రచ్ఛుః స్థవిరం ద్విజమ్ ॥ ౮౭
'కోఽసి విప్ర మహాప్రాజ్ఞ ! కిమర్థం త్వమిహాగతః'
వాక్యం తాసాం సమాకర్ణ్య గురుః ప్రోవాచ సద్వచః ॥ ౮౮

నారదః– 'అహం కులగురుః సాక్షాత్ యుష్మాకం వరయోషితామ్
హస్తం దర్శయ మే పుత్రి! లక్షణాని వదామి తే'
ఉవాచ లజ్జయా దేవీ 'కిం వదిష్యసి హే ద్విజ!' ॥
'విద్ధి త్వం పితృతుల్యం మాం మనసా నిర్మలేన చ'
ఇత్యుక్తా మునినా తేన దత్త్వా హస్తం వరాఙ్గనా
ప్రాహ భావి శుభం శ్రోతుం నిజలక్షణలక్షితమ్ ॥ ౯౦
పద్మావతీ– 'సత్యం వద మహాప్రాజ్ఞ! లక్షణాని విలోక్య మే'
తతో దృష్ట్వా పాణితలం ప్రాహస్మాజతనూభవః ॥ ౯౧

నారదోక్తపద్మావతీశరీరసల్లక్షణాని

నారదః– 'పతిర్భవతి ధర్మజ్ఞో త్రిలోకేశో రమాపతిః
పాణీ పద్మదళోపేతౌ పాదౌ తే స్వస్తికాయతౌ ॥ ౯౨
ముఖం చన్ద్రసమాకారం చక్షుః కమలకుడ్మలమ్
తిలపుష్పసమాకారా నాసికా తే విరాజతే ॥ ౯౩
కపోలౌ ముకురాభౌ తే భ్రువౌ తే ధనుషా సమే
దన్తా దాడిమబీజాభాః ఆస్యం కర్పూరభాజనమ్ ॥ ౯౪
అధరం రక్తపద్మాభం జిహ్వా మృదుతరా శుభా
అరాలాలకసమ్బద్ధా శ్యామలా భాతి వేణికా ॥ ౯౫
లలాటం రత్నపీఠాభం శ్రోత్రే శష్కులికాసమే
తనుస్తే మన్మథాకారప్రతిమాఽప్రతిమప్రభా ॥ ౯౬
కణ్ఠః సూర్యాంశుసదృశతామ్బూలరసదర్శకః
స్తనౌ పీనౌ ఘనౌ కుబ్జౌ శుభౌ తే మగ్నచూచుకౌ ॥ ౯౭
ఉదరం కదలీపర్ణసదృశం నిమ్ననాభికమ్
కటిస్తవ కరిధ్వంసికటిసామ్యయుతా శుభా ॥ ౯౮
రమ్భాస్తమ్భసమాకారం తవోరుయుగళం రమే!
పృష్ఠం తే వేదివద్భాతి కిం త్వయా సుకృతం కృతమ్! ॥

గమనం కరిరాజస్య సదృశం తే వరాననే'
ఇతి సమ్భాష్య తాం దేవీం దేవర్షిః పద్మసమ్భవామ్ ॥
అన్తర్దధే నారదస్తు సర్వాసాం పురతో మునిః
సంస్తుత్య కమలాం దేవీం మనసా చిన్తయన్ రమామ్
మనసా వన్దనం కృత్వా జగామాథ ఋషిస్తదా ॥ ౧౦౧

ఇతి శ్రీ భవిష్యోత్తరపురాణే శ్రీ వేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే మృగయా-విహారోద్యుక్తశ్రీనివాసాలఙ్కారాదివర్ణనపూర్వకమాకాశనృపతేః కన్యాపుత్రప్రాప్తివర్ణనం నామ షష్ఠోఽధ్యాయః

అథ సప్తమోఽధ్యాయః

పద్మావత్యాః పుష్పాపచయసమయే శ్రీనివాసదర్శనమ్

శ్రీసూతః-'కన్యాయా జననం ప్రోక్తం కుమారస్యాపి వై తతః
తస్యా వదామి చారిత్రం వైవాహం పుణ్యవర్ధనమ్ ॥ ౧
కరీన్ద్రవిసర్జనేన సమాగతో హరిః
తురఙ్గమాస్థాయ వరాఙ్గనానామ్ ।
శ్రీగన్ధలేపారుణచారువక్షాః
బాలార్కభాః సోఽథ సమీపమాయయౌ ॥ ౨
గర్జన్తం గజరాజం తం దృష్ట్వా పద్మావతీముఖాః
వనస్పతిముపాశ్రిత్య తత్ర లీనాస్తదాఽభవన్ ॥ ౩
నిమీల్యనేత్రవర్త్మాని వ్యూహం కృత్వా వరాఙ్గనాః
పశ్యన్త్యోఽథ తరుచ్ఛన్నాః పునః పునరవస్థితాః ॥ ౪
తదన్తరేఽబలాః సర్వాః దదృశుర్హయముత్తమమ్
బాలార్కసదృశాకారం స్వర్ణాభరణభూషితమ్ ॥ ౫
పురుషేణ సమాయుక్తం మన్మథాకారతేజసా
తం దృష్ట్వా గజరాజోఽపి హయస్థం పురుషోత్తమమ్॥

నమస్కృత్య యథాన్యాయం జగామ విపినం నదన్
తం దృష్ట్వా యోషితః సర్వాః విస్మయాఽఽకులమానసాః ॥
కరసమ్పుటమాపన్నాః చలితాస్తు భయాతురాః
వృక్షమూలం గతా బాలాః అన్యోన్యం వాక్యమబ్రువన్ ॥ ౮
'కోఽయమత్ర వరారోహే! సఖి! కఞ్జాయతేక్షణే!
కోఽసౌ కిరాతరూపీ చ కిం న దృష్టస్త్వయా పురః ॥ ౯
తురఙ్గోపరి సంస్థాయ య ఆగచ్ఛతి హే సఖి!'
ఏవం వదన్త్యస్తాస్తస్థుః సా చ పద్మావతీ శుభా ॥ ౧౦
ఉవాచ మన్దం వచనం సఖీస్తాస్తు తతో ద్విజాః!
'పృచ్ఛన్తు తస్య వృత్తాన్తం పితృమాతృస్వబాన్ధవాన్ ॥ ౧౧
దేశం వృత్తం కులం శీలం నామగోత్రాదికం తథా'
ఇతి సఖ్యా సమాజ్ఞప్తాః తా ఊచుర్వచనం స్త్రియః
ఆగతం పురుషం దృష్ట్వా 'కోఽసి కోఽసీ'తి చాబ్రువన్ ॥

కన్యాః —

'కిమర్థమాగతోఽసి త్వం కిం తే కార్యం వద ప్రభో!
న సన్తి పురుషా హ్యత్ర గచ్ఛ గచ్ఛే'తి చాబ్రువన్
తాసాం తద్వచనం శ్రుత్వా హయస్థో వాచమూచివాన్ ॥ ౧౩

శ్రీభగవాన్ —

'అస్తి కార్యం వరారోహాః! రాజపుత్ర్యాః సమీపకే' ॥ ౧౪

స్త్రియః —

'కిం కార్యం వద శీఘ్రం త్వం యత్తే మనసి వర్తతే
క్వ తే వాసశ్చ కిం నామ కా తే మాతా చ కః పితా ॥ ౧౫
కో భ్రాతా కా చ భగినీ కిం కులం గోత్రమేవ చ?'
ఇతి తాసాం వచః శ్రుత్వా న్యగదజ్జగదీశ్వరః ॥ ౧౬

పద్మావతీశ్రీనివాసయోః పరస్పరసంవాదః

శ్రీనివాసః —

'కన్యాపేక్షా ముఖ్యకార్యం తదస్తే ప్రవదామి వః
ఇతి తాః ప్రోచ్య చోవాచ దేవీం పద్మావతీమథ ॥ ౧౭
'సిన్ధుపుత్రకులం ప్రాహుః అస్మాకం తు పురావిదః
జనకో వసుదేవస్తు దేవకీ జననీ మమ ॥ ౧౮
అగ్రజః శ్వేతకేశస్తు సుభద్రా భగినీ మమ
పార్థోఽపి మే సఖా దేవి ! పాణ్డవా మమ బాన్ధవాః ॥
షణ్ణాం తు మృతపుత్రాణాం కృతనామ్నాం మహాత్మనామ్
వియోగతప్తౌ పితరౌ సప్తమం రామ ఇత్యథ ॥ ౨౦
చక్రతుః సంస్కృతం నామ్నా పితృలిఙ్గముపాగతమ్
జాతోఽహమష్టమోఽష్టమ్యాం సుభద్రా మదనన్తరమ్ ॥ ౨౧
మాతృవర్ణశ్చ మే దేవి ! కృష్ణపక్షే జనిర్మమ
తస్మాత్కృష్ణేతి మాం దేవి ! చక్రతుర్నామ సంస్కృతమ్ ॥
వర్ణతో నామతశ్చాపి కృష్ణం ప్రాహుర్మనీషిణః
వృత్తాన్తో హ్యఖిలో మత్తో జ్ఞేయః పణ్డితనన్దిని ! ॥ ౨౩
యుష్మాభిరుచ్యతాం వార్తా గోత్రనామకులాదికమ్'
ఇతి తేన సమాజ్ఞప్తా ప్రోవాచ నృపనన్దినీ ॥ ౨౪

పద్మావతీ—'ఆకాశరాజతనయాం నిషాదాధిప ! విద్ధి మామ్
నామ్నా పద్మావతీం కృష్ణ ! కులం శీతకరస్య చ
అత్రిగోత్రం కిరాతేన్ద్ర ! శీఘ్రం గచ్ఛే'తి చాబ్రవీత్ ॥ ౨౫

శ్రీనివాసః —

'కిమర్థం నిష్ఠురం వాక్యం మన్దం కిం న ప్రభాషసే ?
అన్నం కాఙ్క్షన్తి వై లోకాః యో దదాతి నరోత్తమః ॥

స పుమాన్ పుణ్యమాప్నోతి జలదోఽపి ఫలం లభేత్
అదిశన్ మృదుభాషీ చ న తు నిష్ఠురభాషణః ॥ ౨౭

అథాహం కామముద్దిశ్య పాత్రభూతోఽస్మి సామ్ప్రతమ్
సుఖమేష్యసి దానేన త్వన్తే స్వర్గం గమిష్యసి ॥ ౨౮

ఆత్మానం దిశ మహ్యం త్వం కిం వృథా నిష్ఠురోక్తిభిః'
సా తస్య వచనం శ్రుత్వా క్రోధాత్తామ్రవిలోచనా ॥ ౨౯

పద్మావతీ —
'అవాచ్యం వదసే మూఢ ! జీవనేచ్ఛా న విద్యతే
ఆకాశరాజస్త్వాం దృష్ట్వా హనిష్యతి న సంశయః
యావన్నాయాతి తావత్త్వం గచ్ఛ శీఘ్రం స్వమాలయమ్' ॥

శ్రీనివాసః —
'కార్యాన్తే మరణం సౌఖ్యం కార్యహానౌ మృతిః కుతః
కథం హన్యాత్ స రాజేన్ద్రస్త్వధర్మాభిముఖో హి మామ్ ?
త్వం కన్యాఽహం వరో దేవి ! కోఽత్రాన్యాయో మహీపతేః !' ॥

పద్మావతీ— 'శృణు మూఢ ! న జానాసి బాలభావేన కిం వృథా
త్వాం దృష్ట్వాఽఽకాశరాజోఽపి కృత్వా తే గలబన్ధనమ్
బధ్నీయాన్నిగళైర్మూర్ఖ ! భవిష్యత్ప్రవదామ్యహమ్ ॥

శ్రీనివాసః —
'నిశ్చిత్య మరణం దేవి ! రన్తుకామోఽస్మ్యహం త్వయా
జాతస్య మరణం నిత్యం పూర్వకర్మఫలానుగమ్
ఆకాశరాజో ధర్మాత్మా కథం హన్యాదనాగసమ్' ॥ ౩౩

పద్మావతీ— 'గౌరవం యన్నిషాదేన్ద్ర ! నృపస్యాస్య హరేర్యథా
వరదస్యాథ రఙ్గస్య వేఙ్కటాచలవాసినః ॥ ౩౪
తద్రక్ష త్వం మహాబాహో ! సుఖం గచ్ఛ స్వమాలయమ్'
ఇత్యుక్తోఽపి తయా దేవ్యా నిషాదేన్ద్రకృతిర్హరిః ॥ ౩౫

నిరాకృత్య చ తద్వాక్యం హయస్థః పునరాపతత్
హయమగ్రాగతం వీక్ష్య సా బాలా వాక్యమబ్రవీత్ ॥

పద్మావతీ–'త్యక్త్వా చ పితరౌ బన్ధూన్ భ్రాతృముఖ్యాన్ వనేచరన్
-అనాథో మ్రియసే వ్యర్థం కిమర్థం కాకభాజనమ్
ఇతి తస్యా వచః శ్రుత్వా తామూచే వారిజేక్షణః ॥ ౩౭

శ్రీనివాసః —
'విధినా లిఖితం యత్తు న తద్వ్యర్థం భవిష్యతి
జయో వాఽపజయో వా స్యాత్ త్వయి భోగం కరోమ్యహమ్' ॥
ఇత్యుక్తా కోపతామ్రాక్షీ సఖీభిః పరివారితా
తర్జయన్తీ జగద్యోనిం శిలాపాణిః సమాగమత్ ॥ ౩౯
తాడయామాస గోవిన్దం శిలౌఘైః శీఘ్రగత్వరైః
తాడ్యమానః శిలావర్షైః న్యపతద్ఘోటరాట్ స్వయమ్ ॥ ౪౦
త్యక్తాఽసుం స హయం దృష్ట్వా ముక్తకేశో ముహుర్ముహుః
పశ్యన్ పశ్యన్ దిశః సర్వాః అభ్రమద్విభ్రమన్నివ ॥ ౪౧
'హయో వై సఙ్కటం ప్రాప్తో మమాత్రకృతసన్నిధేః'
ఇత్యుచ్చరన్ రమాకాన్తో జగామోత్తరదిఙ్ముఖః ॥ ౪౨
ఆరూఢసోపానగణో గిరేర్విభుః
విడమ్బయన్ లోకమవాప శయ్యామ్ ।
ప్రాప్యాధిమానన్దయుతోఽపి మాధవో
యథా యుగాన్తే వటపత్రశాయీ ॥ ౪౩

ఇతి శ్రీభవిష్యోత్తరపురాణే శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే పద్మావతీ-
శ్రీనివాసయోః పరస్పరం సంవాదాదివర్ణనం నామ
సప్తమోఽధ్యాయః

అథ అష్టమోఽధ్యాయః

పద్మావతీపరాజితశ్రీనివాసం ప్రతి వకుళమాలికాసాన్త్వవచనమ్

శ్రీసూతః-శయనం ప్రాప పర్యఙ్కే శ్రీనివాసో వృషాకపిః
తదా గతా చ సా దేవీ సేవార్థం వకుళా శుభా ॥ ౧

షడ్విధాన్నం సమాదాయ సూపాపూపరసాన్వితమ్
రమాపతేస్తు బహుళభక్తిభావేన సంయుతా ॥ ౨

శయానం శ్రీనివాసఞ్చ వల్మీకస్థానసంస్థితమ్
శ్వసన్తం దీర్ఘనిఃశ్వాసం రుదన్తం నేత్రబిన్దుభిః
అభాషమాణం శ్రీకాన్తం బభాషే వకుళా శుభా ॥ ౩

వకుళా— 'ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ గోవిన్ద! కిం శేషే పురుషోత్తమ!
న కదాఽపి దివాఽస్వాప్సీః నాకార్షీః రోదనం హరే! ॥

కిమర్థం దుఃఖమేణాక్ష! ఆర్తవద్ దృశ్యసే కుతః?
మనోగతం వా కిం దేవ! తద్వదస్వ యథార్థతః ॥ ౪

పరమాన్నం కృతం దేవ! భోక్తుమాగచ్ఛ మాధవ!'
ఇత్యుక్తం వచనం శ్రుత్వా నోవాచ వచనం హరిః
హరిం దృష్ట్వా హిరణ్యాక్షీ పునర్వాచమువాచ హ ॥ ౫

కిం దృష్టం విపినే కృష్ణ! కిమర్థం దుఃఖముల్బణమ్
ఆర్తిహీనోఽపి దేవ! త్వం ఆర్తవద్దృశ్యసే కుతః? ॥ ౬

మనోగతం వదాఽదేశం గౌరవం మయి మా కృథాః
గౌరవం బలరామే స్యాత్ దేవకీవసుదేవయోః ॥ ౭

దుఃఖం భవతి దృష్ట్వా త్వాం అభుక్తం భూతభావన!
సర్వలోకార్తిసంహర్తః! పుణ్యమూర్తే! నమోస్తుతే॥ ౮

కా దృష్ట్వా కన్యకా కృష్ణ! గాన్ధర్వీ వా సురోత్తమ!
కస్యాః సఙ్గం సమాపేక్ష్య చిత్తవైకల్యమద్య తే? ॥ ౧౦

కా చ పుణ్యవతీ బాలా బాలం భక్తవశం హరిమ్
మోహయామాస కామార్తా? న జానామి జగద్గురో! ॥ ౧౧

వద గోవిన్ద! తే కార్యం క్షణమాత్రాత్కరోమ్యహమ్
మృగం దృష్ట్వా భయం వాఽఽప్తం చోరం వా క్రూరరూపిణమ్॥

పిశాచభూతప్రేతాన్ వా న జానామి రమాపతే!
మన్త్రం వా యన్త్రపూగాన్వా మూలికా ఔషధాన్యపి ॥ ౧౩

కారయిత్వా యథాశాస్త్రం తత్సర్వం శమయామ్యహమ్'
ఇత్యుక్తేఽపి హరౌ తూష్ణీం స్థితే వకుళమాలికా ॥ ౧౪

ఆనీతం తత్ర నిక్షిప్య తత్సమీపముపాశ్రితా
పాదసంవాహనం కృత్వా సాన్త్వయామాస చాసకృత్ ॥ ౧౫

సాన్త్వయన్త్యా తయాఽఽయాసస్విన్నం దేహం సమన్తతః
ఆపాదమౌలిపర్యన్తం కరాభ్యాం పరిమృజ్య చ ॥ ౧౬

బోధితోఽపి రమాకాన్తో నోవాచ వచనం యదా
తదా సా వకుళా ఖేదాత్ ఉవాచ వచనం హరిమ్ ॥ ౧౭

పృథక్కృత్వా ఛన్నవస్త్రం హస్తేన పరిమృజ్య చ
'దేవదేవ జగన్నాథ! పురాణపురుషోత్తమ! ॥ ౧౮

మనోగతం కరిష్యామి నాత్ర కార్యా విచారణా
సత్యం వద మనఃస్థం తే మా లజ్జాం మా భయం కృథాః ॥

పూరయామ్యవిలమ్బేన యావన్మే వర్తతే బలమ్'
ఇతి తద్వచనం శ్రుత్వా హరిరుష్ణం సముచ్ఛ్వసన్
ఉవాచ చాతిదుఃఖేన మన్దం మన్దం మనోగతమ్ ॥ ౨౦

వకుళాం ప్రతి శ్రీనివాసోక్తస్వమనోనిర్వేదహేతువర్ణనమ్

శ్రీనివాసః —

'నామోహయన్మాం గాన్ధర్వీ నర్షిపుత్రీ న రాక్షసీ
న పిశాచా భూతగణాః ప్రేతా వా మే భయావహాః ॥ ౨౧
మృగాశ్చారణ్యకాశ్చోరాః న క్రూరా మే కదాచన
మన్నామస్మరణాదేతే విద్రవన్తి దిశో దశ ॥ ౨౨
తతస్తేభ్యో భయం నేహ మృత్యుమృత్యోర్మమానఘే!
మయా దృష్టా వరా కన్యా నామ్నా పద్మావతీ శుభా ॥ ౨౩
తాం దృష్ట్వా మే మనో భ్రాన్తం కామమోహవశం గతమ్
సురూపాం సున్దరీం సుభ్రూం నీలాలకవిరాజితామ్ ॥ ౨౪
పూర్ణేన్దువదనాం శ్యామాం నీలమాణిక్యవిగ్రహామ్
సాక్షాద్రమాసమాం కన్యాం ఘటయాఽశు వరాననే! ॥ ౨౫
బహుజన్మార్జితైర్నైవ పుణ్యైర్నైషా హి లభ్యతే
మత్పుణ్యం పక్వతాం యాతం దర్శనేన సులోచనే! ॥ ౨౬
మానుషం దేహమాసాద్య తాం కన్యాం కః పుమాంస్త్యజేత్?
లోకే వినా జడమతిం అన్నపానవివర్జితమ్ ॥ ౨౭
జీవనేన కిమేతేన కార్యహీనేన మే సఖి!
ఘటయాఽశు వరాఙ్గీం తాం ఆకాశనృపనన్దినీమ్ ॥ ౨౮
తాం వినా న హి జీవామి సత్యమిత్యవధారయ
తాడితోఽహం శిలావర్షైః హతాశ్వోఽస్మి వరాననే! ॥ ౨౯
మజ్జీవనం వృథా మాతః జాతం వై వేఙ్కటాచలే
యతోఽభూదవతారోఽత్ర పద్మావత్యర్థమేవ మే ॥ ౩౦
పుత్రో మే వైరమాపన్నః కిం కృతం పూర్వజన్మని?
దృష్టిహీనేన విధినా నిర్మితా కన్యకా వరా ॥ ౩౧
అనాయాసేన మే సా స్యాత్ ఇతి మే నిశ్చితా మతిః
కిం దృష్టం బ్రహ్మణా పూర్వం మత్పాపం ఘోరదర్శనమ్॥

యత్పాపమనుస్మృత్యైవం ఘటనం నాకరోద్విధిః
మద్భాగస్థో విధిస్త్వం హి సాహాయ్యం కురు మేఽఙ్గనే ! ॥
న కరోషి యదా బాలే ! తదా మే మరణం ధ్రువమ్
మరణే జీవనోపాయం యే కుర్వన్తి నరోత్తమాః ॥ ౩౪
తే దివం యాన్తి యానేన పుణ్యమార్గేణ కన్యకే !
ఇత్థం ధర్మార్థకామాత్వం ధర్మమార్గముపాశ్రయ ॥ ౩౫
కిముక్తేన విశేషేణ విదితాశాఽసి సఙ్గమే
త్వం మే మాతా పితా దేవి ! భ్రాతా మాతుల ఏవ చ ॥ ౩౬
త్వం ప్రహ్లాదస్త్వమక్రూరః త్వం ధ్రువస్త్వం గజేశ్వరః
త్వముద్ధవోఽతిభక్తో మే త్వం కిరీటీ బలిస్తథా ॥ ౩౭
అజామిళో ద్రౌపదీ చ భక్తో మే త్వం విభీషణః
త్వాం దృష్ట్వా మే మనో హర్షం గచ్ఛతీహ నిరన్తరమ్ ॥
మద్దుఃఖవ్యపనోదాయ నిర్మితా విధినాఽఙ్గనా
గవాం కోటిసహస్రేణ హయానామయుతైస్తథా ॥ ౩౯
సువర్ణతిలదానైశ్చ సమం మాఙ్గల్యవర్ధనమ్
కన్యాం దృష్ట్వా తు సన్తోషం లభసే నాత్ర సంశయః'
ఇతి తేన సమాజ్ఞప్తా వకుళా వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౪౦

వకుళా —

'కుత్రాఽస్తే జగదాధార ! త్వయా యాఽత్ర నిరీక్షితా
తన్మార్గం వద గోవిన్ద ! గచ్ఛామి కరుణానిధే ! ॥ ౪౧
కా సా పూర్వం కిమర్థఞ్చ కన్యకా జనితా భువి
తద్వృత్తమఖిలం బ్రూహి సత్యేన మమ కేశవ !' ॥ ౪౨
ఇత్యాజ్ఞప్తో విరిఞ్చేశవినతాఙ్ఘ్రిసరోరుహః
ఉవాచ మన్దం వచనం వకుళాం ధరణీధరః ॥ ౪౩

వకుళాం ప్రతి శ్రీనివాసవర్ణితపద్మావతీపూర్వజన్మోదన్తః

శ్రీనివాసః —

'శృణు బాలే పురావృత్తం పద్మావత్యా జనేః! శుభమ్
త్రేతాయాం రామరూపేణ త్వవతారమహం గతః ॥ ౪౪

పితృమాతృవచః శ్రుత్వా దణ్డకారణ్యమాగతః
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా వకుళే! శుభే! ॥ ౪౫

తదా తు రావణో నామ రాక్షసో లోకకణ్టకః
లోకభర్తుః సతీం హృత్వా లఙ్కాం గన్తుమవర్తత
లక్ష్మణోఽప్యగ్రజం ద్రష్టుం సీతయా ప్రేషితో బలాత్ ॥

తత్కాలమాలక్ష్య స రాక్షసేన్ద్రో
విమానమారోపయితుం హి సీతామ్।
ప్రావర్తతైషా చ తదా రురావ
'హా రామ హా లక్ష్మణ రాఘవే'తి ॥ ౪౭

తదార్తరావేణ తదా వనౌకసో
విచుక్రుశుస్తత్ర వనాన్తరస్థితాః।
తద్వాక్యమాకర్ణ్య చ హవ్యవాహనః
పాతాళలోకాదుదగాద్ధరాతలమ్ ॥ ౪౮

సమాయాన్తం దురాధర్షం ఆకర్షన్తఞ్చ జానకీమ్
సమ్భాష్య రావణం క్రూరం పాతాళాదుపగమ్య చ ॥ ౪౯

రావణేన చ పాపేన సహితః సీతయా తయా
రావణం బోధయామాస నానావాక్యగణైస్తదా ॥ ౫౦

'ఇయం జనకపుత్రీ న విప్రపత్నీ తు ఖేచర!
రాఘవస్త్వద్భయాద్రక్షన్ జానకీం మమ సన్నిధౌ ॥ ౫౧

సంస్థాప్య విపినే రామో వ్యచరత్సహలక్ష్మణః
శిష్యోఽసి పరమోదార ! మమ కల్యాణ రావణ ! ॥ ౫౨
ప్రియోఽసి మా గమో విప్రపత్న్యాం సీతాభ్రమం వృథా
ఇతి ప్రతారయన్ రక్షః ఛద్మనా జనకాత్మజామ్ ॥ ౫౩
ఇత్థం స్వలోకమాదాయ తాం సమ్పూజయితుం ద్రుతమ్
స్వాహాయాం సన్నివేశ్యాథ నామ్నా వేదవతీం శుభామ్॥ ౫౪
ప్రాగ్రావణాపచారేణ ప్రతిశ్రుత్య చ తద్వధమ్
కృతప్రవేశాం క్రోధేన సమిద్ధే జాతవేదసి ॥ ౫౫
తత ఆరభ్య సమయం ఆకాఙ్క్షన్తీం స్థితాం సతీమ్
సీతాఽఽకృతిధరాం కృత్వా మాయయా మేషవాహనః ॥ ౫౬
ప్రదర్శయన్నువాచాథ రావణం ప్రీణయన్నివ
'ఇమాం సీతాం సమాదాయ గచ్ఛ శీఘ్రం నిశాచర ! ' ॥ ౫౭
ఇత్యుక్తః పావకేనాయం తామాదాయాగమద్ధ్రుతమ్
హరే చాగ్నౌ విశేషేణ భక్తిర్నైవ రావణస్య చ ॥ ౫౮
తస్మాదగ్నివచః శ్రుత్వా త్వేవం తాం జానకీం తదా
అజ్ఞానాన్మన్యమానోఽసౌ రావణో మోహదర్పితః ॥ ౫౯
'లఙ్కాం గత్వాఽశోకవనే శింశుపావృక్షమూలతః
సీతాకృతిం తాం సంస్థాప్య విష్ణ్వావిష్టాం స రాక్షసః ॥ ౬౦
కృతకృత్యం తదాఽఽత్మానం మేనే వై కాలచోదితః
రామో గత్వా తు తం హత్వా రావణం సగణం ఖలమ్ ॥
సీతాం ప్రాప్య జగన్నాథో యుద్ధాన్తే పర్యచిన్తయత్
తాన్తు లోకాపవాదేన పావకేన విశోధితామ్ ॥ ౬౨
జిఘృక్షుణా రాఘవేణ సీతా చాగ్నౌ ప్రవేశితా
సీతాద్వన్ద్వం తత్ర దృష్ట్వా ప్రోవాచ నిజభామినీమ్ ॥ ౬౩

'కా సా దేవీ తవ సమా తవ రూపసమన్వితా ?
న జానేఽహం వరాఙ్గీం తాం తవ బిమ్బనిభాం శుభామ్'
రాఘవేణైవముక్తా సా జానకీ వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౬౪

జానకీ— 'మద్దుఃఖం హ్యేతయా భుక్తం నిర్నిమిత్తం దయాఘనా
కా సా వేదవతీ దేవ ! స్వాహాయాః సన్నిధౌ స్థితా ॥
తామఙ్గీకురు గోవిన్ద ! వివాహం విధిపూర్వకమ్'
ఇతి సీతావచః శ్రుత్వా రామో వచనమబ్రవీత్ ॥ ౬౬

శ్రీరామః- 'ఏకపత్నీవ్రతం మేఽద్య కృతం జానాసి భామిని !
ద్వాపరేఽఙ్గీకరోమీ'తి బహూనాం వరదో యతః ॥ ౬౭
తవ వాక్యం కరిష్యామి త్వష్టావింశే కలౌ యుగే
తావదేషా బ్రహ్మలోకే బ్రహ్మణా పూజితా భవేత్ ॥ ౬౮
శ్రుత్వైవం రామవాక్యం సా జగామ భవనం విధేః
పద్మావత్యాః కారణం తు భణితం తవ సువ్రతే ! ॥ ౬౯
న మే వాక్యమసత్యం స్యాత్ ఇతి వేదవిదో విదుః"
శ్రుత్వా తజ్జననే హేతుం వకుళాఽఽనన్దనిర్భరా
కౌతూహలసమావిష్టా శ్రీనివాసమభాషత ॥ ౭౦

శ్రీనివాసానుజ్ఞయా నారాయణపురం ప్రతి వకుళాగమనమ్

వకుళా – 'గచ్ఛామి రాజేన్ద్రసభాం సభాసదో
యత్రాఽసతే సర్వకళావిశారదాః ।
ఆకాశరాజ్యస్య పురీం సురోత్తమైః
సంస్తూయమానాశ్చ రమాం విగూహితామ్' ॥ ౭౧
ఇత్యేవముక్తో భగవాన్ జగద్గురుః
సమ్ప్రేషయిష్యన్ వకుళాం స్వకారణాత్ ।
ఉత్థాయ తల్పాత్ స్మితమితాన్తరఙ్గః
తస్థౌ తదానీం భృశహృష్టచేతాః ॥ ౭౨

భుక్త్వాఽన్నముత్తమమసౌ వకుళాప్రదత్తం
ఆనన్దపూర్ణసుమనాః సురబృన్దవన్ద్యః ।
తస్థావలఙ్కృతవపుశ్చ విభూషణౌఘైః
ముక్తాఫలైః సురుచిరైరథ పుష్పసజ్జైః ॥ ౬౩

దివ్యాం తురఙ్గీమారుహ్య నిర్మితాం దేవమాయయా
మార్గం విజ్ఞాతుకామా తం ఆపృచ్ఛ్య వకుళాఽవదత్ ॥

వకుళా — 'మార్గం వద రమాధీశ ! గచ్ఛామి నృపసత్తమమ్'

శ్రీనివాసః —

అస్మాదేవ వరాన్మార్గాత్ అవరుహ్య గిరేస్తటాత్
త్వం గచ్ఛాధఃప్రదేశే చ కాపిలం లిఙ్గముత్తమమ్ ॥ ౬౫
తత్రాఽస్తే తీర్థరాజో యః కపిలేశ్వరసన్నిధౌ
తత్ర స్నాత్వా యథాయోగ్యం మదర్థం తీర్థపుఙ్గవే ॥ ౬౬
కపిలేశ్వరమాసాద్య యాచ్యతాం వరమవ్యయమ్
'శ్రీనివాసేన బాలేన సదా కల్యాణకాఙ్క్షిణా ॥ ౬౭
ప్రేషితాఽహం తదర్థం వై కురు మేఽభీప్సితం ప్రియమ్'
ఏవముక్త్వా శివం దేవి ! తతః పద్మతటం గతా ॥ ౬౯
తత్ర దృష్ట్వా కృష్ణరామౌ నత్వా తౌ భక్తిభావతః
పద్మతీర్థసముద్భూతైః కమలైః కమలాననే ! ॥ ౭౦
పూజాం కురు మదర్థం తౌ భ్రాతృభూతౌ హి మే మతౌ
సువర్ణముఖరీం తీర్త్వా తత్ర గచ్ఛ యథాసుఖమ్ ॥ ౭౧
ఉచితం కురు కల్యాణి ! కన్యాఽర్థే కమలాననే !'
ఆజ్ఞప్తా దేవదేవేన త్విత్థం వకుళమాలికా ॥ ౭౨
జగామ శనకైః శేషశైలాదుత్తీర్యచాఙ్గనా
యదుక్తం శ్రీనివాసేన తచ్చకార తదాఽబలా ॥ ౭౩

హయమారుహ్య వకుళా సువర్ణముఖరీం తదా
తీర్త్వాఽగస్త్యాశ్రమం ప్రాప్య సఖీస్తస్యా వ్యలోకయత్ ॥
శివాలయే శివం ద్రష్టుం ఆగతా యాస్తు తత్ర వై
తత్ర దృష్ట్వా వరాః కన్యాః 'కా యూయ'మితి చాబ్రవీత్
తయా సమ్భాషితా బాలాః ఊచురేనాం తథోత్తరమ్ ॥ ౭౫

వకుళాం ప్రతి పద్మావతీసఖీజ్ఞాపితపద్మావత్యుదన్తః

కన్యాః – 'వయమాకాశరాజస్య సన్నిధానగతాః సదా
ఇతః పూర్వదినే కశ్చిత్పురుషం తురగాఽస్థితమ్ ॥ ౭౬
పద్మావత్యాః సమీపఞ్చ సమ్ప్రాప్తం మన్మథాఽకృతిమ్
దృష్టవత్యో వయం సర్వాః కిరాతాకృతిశోభనమ్ ॥ ౭౭
దృష్ట్వా పద్మావతీ భీత్యా జ్వరతాపవిమూర్ఛితా
తత్తాపస్యోపశాన్త్యర్థం రాజ్ఞాఽఽజ్ఞప్తా వయన్త్విహ ॥
అగస్త్యేశాభిషేకార్థం వసామోఽద్య సమాగతాః
ఇదానీం కన్యకారూపాం త్వాన్తు వీక్షామహే వయమ్'
ఇతి తద్వచనం శ్రుత్వా వకుళా వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౭౯

వకుళా – 'కోఽసౌ కిరాతరూపీ చ భవతీభిశ్చ సఙ్గతః
వదధ్వం కన్యకాః సర్వాః తద్వృత్తమఖిలం మమ' ॥

కన్యాః—'పద్మావత్యా చ సహితాః కదాచిద్వయమాగతాః
పుష్పాపచయనం కర్తుం ఆరబ్ధాస్తు వనాన్తరే ॥ ౮౧
తత్ర కశ్చిత్పుమాన్ ప్రాప్తః విచిత్రతురగాన్వితః
అస్మాన్ ప్రత్యుదితం తేన హ్యవాచ్యవచనం తదా ॥
తచ్ఛ్రుత్వా తనయా రాజ్ఞో రుష్టా వచనమబ్రవీత్
తయోః కలహ ఆపన్నః కలహే తాడితో హయః ॥

నిపపాత తదాఽశ్వస్తు శిలాభిర్హతచేతనః
స ఘోటం సమ్పరిత్యజ్య జగామోత్తరదిఙ్ముఖః ॥ ౯౪

గతే కిరాతే కమలోద్భవాఽథ
మూర్ఛాముపాగమ్య పపాత భూమౌ ।
కన్యాం తతస్తాం ఉపవేశ్య యానే
వయం స్వకం రాజపురం గతాః స్మః ॥ ౯౫

తామాగతాం యానగతాం సుతాం నృపః
చిన్తాముపాగమ్య రురోద దీనః ।
అఙ్కే నిధాయాఽత్మసుతాఞ్చ పశ్యన్
ముఖం ముదా హీనమభాషణఞ్చ ॥ ౯౬

కా వాఽభవన్మే దుహితుర్దురాసదా
విభీషికా విశ్వవినాశకారిణీ ? ।
తస్యా వినాశం న వినానతే నరాః
గురుం వినేతి ప్రసమీక్ష్య భూమిపః ॥ ౯౭

తతః సురాణాం గురుమాత్తకమ్పః
సమానయత్తత్ర సుతేన శీఘ్రమ్ ।
శీఘ్రం ప్రపన్నో నృపమన్దిరఞ్చ
తద్వాక్యమాకర్ణ్య గురుర్ధరాతలమ్ ॥ ౯౮

ప్రాప్తం గురుం ప్రాణమివాగతం తదా
ప్రాప్యేవ పుణ్యం పరిపక్వమాగతమ్ ।
దత్త్వాఽఽసనం రత్నమయం సమర్పయన్
సుసాధనైః సార్ఘ్యసుపుష్పభోజనైః ॥ ౯౯

కృతాఽతిథేయో ద్విజమాబభాషే
సుతానిమిత్తం గగనాభిధో నృపః ।
తద్వాక్యమాకర్ణ్య గురుః సతాం పతిః
సమ్ప్రీణయన్ వాక్యమువాచ భూపమ్ ॥ ౧౦౦

బృహస్పతిః —
'దుహితుస్తవ సఙ్కష్టనిమిత్తం శృణు భూమిప ;
పుష్పార్థన్తు గతా బాలా భీతా పురుషదర్శనాత్ ॥ ౧౦౧
తస్య శాన్తిం ప్రవక్ష్యామి శ్రూయతామవధానతః
కారయన్త్వధునా విప్రాః అభిషేకం శివస్య చ ॥ ౧౦౨
అగస్త్యేశస్య వై రుద్రైః త్వమేకాదశభిః ప్రభో ! '
ఏవముక్తోఽథ గురుణా రాజా విప్రాన్ సమాదిశత్ ॥ ౧౦౩
సమ్పాద్య సర్వసమ్భారాన్ వయం విప్రసమన్వితాః
తత్పుత్రీ జ్వరతాపేన శాయితా నిజమన్దిరే ॥ ౧౦౪
తచ్ఛాన్త్యర్థం వయం ప్రాప్తాః అభిషేకార్థమఙ్గనే ।
ధిషణేన సమాజ్ఞప్తాః ద్విజవర్యాః సమాగతాః ॥ ౧౦౫
తస్మాద్దేశాద్వయం ప్రాప్తాః కైలాసపతిమన్దిరమ్
గచ్ఛసి త్వం కుత్ర బాలే ! కిమర్థం త్వమిహాఽగతా ॥ ౧౦౬
వదాదేశ' మితి స్త్రీభిః వకుళా చోదితాఽబ్రవీత్

పద్మావతీసఖీః ప్రతి వకుళాఽఽవేదితస్వాగమనవృత్తాన్తః

వకుళా— 'శృణ్వన్తు కన్యకాః సర్వాః మద్వాక్యమవిచారతః ॥
ప్రభావమాత్మానుభవస్య విష్ణోః
యూయం న జానీథ పురాణపుంసః ।
కృష్ణం ముకున్దం తనయం విదన్త్యాః
వృథా శరీరం పునరాగతం మమ ॥ ౧౦౭
జగద్విధీశానమహేన్ద్రపూర్వం
సృజన్నయం మానుషవద్విభాతి ।
యుష్మాన్ సహాస్మాభిరిహాన్యదైవతాన్
సమ్ప్రార్థయన్తీః స్వశుభం కరోత్యసౌ ॥ ౧౦౮

హరిరేవ బలం యస్మాత్ సర్వార్థానామలం భవేత్
ధ్రువం తతో నృణాం మోహాత్ కుపథోఽన్యసమాశ్రయః ॥
హరేర్వమమృతం యస్మాత్ కుపదఞ్చ తదాశ్రయమ్
లాలయామి తతో మాం వై వకుళామవగచ్ఛతామ్ ॥ ౧౧౧
మా మాం లాలయతీత్యేవం మాలామప్యవగచ్ఛత
అహం శ్రీవేఙ్కటాధీశదాసీభూతాఽస్మి సామ్ప్రతమ్ ॥
ధరణ్యాశ్చ సమీపే మే కిఞ్చిత్కార్యన్తు వర్తతే
నారాయణపురం దివ్యం అభేద్యం పరదేశిభిః ॥ ౧౧౩
భవతీసఙ్గమాత్రేణ కరిష్యన్తి ప్రవేశనమ్
ఇత్థముక్త్వా స్థితా బాలా కన్యాభిః సా చ సఙ్గతా ॥ ౧౧౪

శ్రీనివాసస్య పుల్కసీరూపేణ నారాయణపురగమనమ్

ఏవం గతాయాం తస్యాన్తు న విశ్వాసమగాద్ధరిః
'ఏకపుత్రో హ్యపుత్రః స్యాత్ ఏకనేత్రో హ్యనేత్రవాన్ ॥ ౧౧౫
స్త్రీభిస్తు యత్కృతం కర్మ న తత్కార్యం ఫలప్రదమ్'
ఇతి సఞ్చిన్త్య గోవిన్దో లీలామానుషవిగ్రహః ॥ ౧౧౬
స్వయం శ్రీవేఙ్కటాధీశో వనితారూపమాయయా
చీరవస్త్రం తతో బద్ధ్వా ఛిద్రకఞ్చుకరఞ్జితా ॥ ౧౧౭
బ్రహ్మాణఞ్చ శిశుం కృత్వా యష్టిం కృత్వా మహేశ్వరమ్
బ్రహ్మాణ్డం జగదాధారం త్రైగుణ్యం గుల్మమేవ చ ॥ ౧౧౮
ఆకీర్య కేశపుఞ్జాని పఞ్చాశద్వర్షసంయుతా
గుఞ్జామణివిభూషాఙ్గశఙ్ఖబద్ధసుహారికా ॥ ౧౧౯
వేణుగుల్మం స్వశిరసి దధానా ధాన్యపూరితమ్
లమ్బోదరీ లమ్బకర్ణా లమ్బితార్ధపయోధరా ॥ ౧౨౦

అదన్తా శుష్కవదనా తదాఽభూద్ధర్మదేవతా
బ్రహ్మణం నాభిసఞ్జాతం సప్తమాసవయోయుతమ్ ॥ ౧౨౧
రుదన్తం శుష్కవదనం కృశాఙ్గీ దీర్ఘబాహుకమ్
శిశుం బద్ధ్వా చీరవస్త్రే నృత్యన్తీ జగదీశ్వరీ ॥ ౧౨౨
యష్టిం ధృత్వా కరే చాఽగాత్ సబాలా ధర్మదేవతా
నారాయణపురం ప్రాప్తా నారదాబ్జజవన్దితా ॥ ౧౨౩
పురీం సమాగత్య జగర్జ చేత్థం
'పతీఽ సుతాఽ బన్ధుగణాఽ దదామి'।
శ్రుత్వా వచస్తద్గదితం పురాజనాః
ఊచుస్తదా తాం నృపవల్లభాం ప్రతి ॥ ౧౨౪

పుల్కసీరూపధారిభగవతా పద్మావతీజనన్యాశ్చాన్యోన్యసంవాదః

గ్రామికాః– 'ధర్మదేవీ సమాయాతా నరనారాయణాశ్రమాత్
వృద్ధా సా వర్తతే హ్యమ్బ! మితభాషేవ దృశ్యతే ॥
మనోగతం వదామీతి వదతీయం పునఃపునః
తామాహ్వాయ మహాభాగే! ధర్మదేవీం పతివ్రతామ్' ॥
తామిత్థమావేదితచిత్తవేదితా
విద్యాం నిజగ్రామభవాఙ్గనాగణైః।
ఆహ్వాపయత్తత్ర సఖీభిరాదరాత్
సమ్ప్రాప్తభాగ్యాహమితి స్మరన్త్యసౌ ॥ ౧౨౫
ఆజ్ఞప్తా ధరణీదేవ్యా సఖీభూతా వరాఙ్గనాః
ఊచుస్తామగ్రగాః సర్వాః సబాలాం ధర్మదేవతామ్ ॥
గ్రామికాః —
'యాహి మఙ్గళదే! దేవి! రాజభార్యామిమా' మితి
సా శ్రుత్వా వచనం తాసాం మన్దమాహ మనస్వినీ ॥

ధర్మదేవీ-'అహం దరిద్రా కుటిలా సబాలాఽభాగ్యసంయుతా
ఆహ్వానం కిం వినోదార్థం హాస్యార్థం హసితాననాః! ॥
మద్వస్త్రం పశ్యత చ్ఛిద్రం మదాభరణమణ్డలమ్
నవధాన్యసమాకీర్ణగుల్మం గుఞ్జావిభూషితమ్ ॥ ౧౩౧
అన్నహీనం శిశుం మాఞ్చ దృష్ట్వా దేవ్యేతి నో ధ్రువమ్
నాగచ్ఛామి విశాలాక్ష్యః! కిం కార్యం రాజమన్దిరే' ॥
ధర్మదేవీవచః శ్రుత్వా జగ్మస్తా ధరణీం ప్రతి
యథోక్తం ధర్మదేవ్యా తు తదాచఖ్యుశ్చ తాం ప్రతి ॥
తాసాం తద్వచనం శ్రుత్వా ధరణీ తాం యయౌ స్వయమ్
ఉవాచ ధర్మదేవీ తాం ధరణీ రాజసున్దరీ ॥ ౧౩౪
ధరణీ – 'ఏహి భద్రే మహాభాగే! సాక్షాత్త్వం ధర్మదేవతా
దైవయోగాదాగతాఽసి మమ కల్యాణవర్ధినీ ॥ ౧౩౫
మనోరథో మనఃసంస్థః తథ్యం మే కథ్యతా'మితి
భాషితా రాజపత్న్యా సా సత్యమాహ ధరాం ప్రతి ॥ ౧౩౬
ధర్మదేవీ–'కఠినం మమ వాక్యన్తు శృణు రాజన్యవల్లభే!
మయా తు గదితం వాక్యం అసత్యఞ్చేన్మనస్విని! ॥
పురాన్నిష్కాస్య మాం దేవి! జిహ్వాయాశ్ఛేదనం కురు
నరనారాయణః స్వామీ మద్భర్తా రాజసున్దరి! ॥ ౧౩౮
తద్వీర్యజాతపుత్రస్తు ప్రజాపతిమిమం విదుః
తేనాఽఙ్గప్తా త్వదర్థే చ సమ్ప్రాప్తా తవ మన్దిరమ్ ॥
భూతం భవ్యం భవిష్యచ్చ జానామి జగదీశ్వరి!'
ఇత్యుక్తా ధర్మదేవ్యా సా రాజపత్నీ పతివ్రతా ॥ ౧౪౦
సువచోభిః సాన్త్వయిత్వా ధరణీ ధర్మదేవతామ్
ప్రాపయద్భవనం స్వస్యాః మన్దంమన్దం ముదాఽన్వితా ॥

తామాదాయ గృహం ప్రాప్య వరం సింహాసనం దదౌ
సింహాసనగతా సా చ ధర్మదేవీ వచోఽబ్రవీత్ ॥ ౧౪౩

ధర్మదేవీ– 'మజ్జనం కురు కల్యాణి! వస్త్రాలఙ్కారభూషితా
గురుదేవనమస్కారం కురు దేవి! హరిప్రియమ్' ॥

ఏవముక్త్వాఽథ కల్యాణీ తథా చక్రే యథోదితమ్
తస్యాశ్చాభిముఖీభూయ పశ్చాద్వాక్యమువాచ సా ॥ ౧౪౪

ధరణీ – 'కిం కార్యం వద భద్రం మే కరోమి తవ శాసనాత్?'

పులిన్దా – 'వాయనం దేహి కల్యాణి! దేవానాం ప్రీతిసాధకమ్' ॥

ఇత్థం పులిన్దావచనం శ్రుత్వా సా ధరణీ తదా
స్వర్ణశూర్పం సమాదాయ ముక్తాతణ్డులపూరితమ్
నిక్షిప్య పురతః శీఘ్రం ధర్మదేవీం వచోఽబ్రవీత్ ॥

ధరణీ – 'సత్యం వద మహాప్రాజ్ఞే! మమ దుఃఖం ప్రణోదయ'
ధరణీవాక్యమాకర్ణ్య ధర్మదేవీ వచోఽబ్రవీత్ ॥ ౧౪౬

ధర్మదేవీ–'సత్యం వదామి సుశ్రోణి! శిశోరన్నం ప్రయచ్ఛ మే
అహఃకృతం రాత్రికృతం సుపక్వరససంయుతమ్' ॥

శ్రుత్వా తద్వచనం రమ్యం త్వరయాఽఽనీయ భామినీ
క్షీరాన్నం స్వర్ణపాత్రస్థం అర్భకాయ దదౌ నృప! ॥

తద్దృష్ట్వా స్వర్ణపాత్రస్థం మానుషాన్నం న భుక్తవాన్
రురోద చ శిశుస్తస్యాః ధర్మదేవ్యాః స భూమిప! ॥

రుదన్తమాత్మజం దృష్ట్వా వినిన్ద్య చ తతాడ సా
'దరిద్రోఽసి దురాచార! కన్దమూలఫలాశనః ॥ ౧౫౧

కథం న భోక్ష్యసే మృష్టం క్షీరాన్నం రాజనిర్మితమ్
సదాఽపి రోదనం మాఽస్తు! కిం కరోమీ'తి భూమిపః ॥

శిశుం తం భర్త్సయిత్వాఽథ సమ్భోజ్యాన్నమనుత్తమమ్
'మమోదరగతం చాన్నం పుత్రస్య హితకారణమ్' ॥ ౧౫౩

ఇత్యుక్త్వా సా ధర్మదేవీ శిశోర్దత్తం నృపోత్తమ!
క్షీరాన్నం స్వర్ణపాత్రస్థం భుక్త్వా స్వస్థా తదాఽబ్రవీత్ ॥
'సత్యం వదామి సుశ్రోణి! తామ్బూలం దేహి మేఽఙ్గనే!'
ఇత్యుక్తా ధరణీ దేవీ ధర్మదేవ్యా పుళిన్దయా ॥ ౧౫౫

ఏలాలవఙ్గకర్పూరనాగవల్లీదళైర్యుతమ్
తామ్బూలమర్పయామాస పుళిన్దాయై పతివ్రతా ॥ ౧౫౬

తతః సా ప్రాఙ్ముఖీ భూత్వా పుత్రమఙ్కే నిధాయ చ
నిక్షిప్య పురతో గుల్మం పాదావాస్తీర్య సంస్థితా ॥ ౧౫౭

ఏవం రూపం గతం కృష్ణం శ్రీనివాసం సురోత్తమాః
ద్రష్టుకామాః సమాయాతాః వైఖరీం ప్రాకృతోచితామ్ ॥
సమ్పశ్యన్తస్తస్య ఖస్థాః సవిమానగణాస్తథా
సల్లాపం చక్రురన్యోన్యం సమ్భ్రమాత్ కౌతుకాన్వితాః ॥
కిం తయా సుకృతం రాజ్ఞ్యా కృతం పూర్వం యయాఽధునా
లక్ష్మీసహాయో భగవాన్ క్రీడతే ప్రాకృతో యథా ॥ ౧౬౦

ఏవం హరేశ్చిత్రవిచిత్రకర్మ
గాయన్తి కఞ్జోద్భవశమ్భుశక్రాః ।
కలౌ యుగే పాపకృతాం నరాణాం
హ్యుద్ధారణార్థా జగదీశచేష్టాః ॥ ౧౬౧

ఇతి శ్రీభవిష్యోత్తరపురాణే శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే శ్రీనివాసస్య పుళిన్దస్త్రీరూపవర్ణనం నామ అష్టమోఽధ్యాయః

అథ నవమోఽధ్యాయః

~~~~~~o~~~~~~

ధరక్షైత్య పుళిన్దోక్తపద్మావతీదేహశోషణనివృత్త్యుపాయః

శతానన్దః-భోజనాన్తేఽస్మరద్దేవీ దేవాన్ స్వకులపూజితాన్
ఆదౌ నారాయణం ధ్యాత్వా పశ్చాల్లక్ష్మీం పితామహమ్॥ ౧
సరస్వతీముమాకాన్తం ఉమామిన్ద్రమతః పరమ్
శచీమగ్నియమాద్యాంశ్చ సదారాన్ దిక్పతీనథ ॥ ౨
దేవానృషీన్ పితౄన్ రాజన్! గన్ధర్వాన్ రాజసత్తమాన్
కాశీశం విశ్వనాథఞ్చ బిన్దుమాధవమేవ చ ॥ ౩
విష్ణుపాదం ప్రయాగఞ్చ గోదాతీరనివాసినమ్
నారసింహం జగన్నాథం పాణ్డురఙ్గమహోబిలమ్ ॥ ౪
పమ్పాధ్యక్షం విరూపాక్షం శ్రీశైలం పుణ్యకాననమ్
శ్రీవేఙ్కటగిరీశఞ్చ కాళహస్తీశ్వరం హరమ్ ॥ ౫
ఘటికాచలసంస్థానం వృద్ధాచలనివాసినమ్
వరదం సర్వలోకేశం శ్రీరఙ్గం శ్వేతరూపిణమ్ ॥ ౬
కుమ్భఘోణాలయం కృష్ణం శార్ఙ్గపాణిం మహీపతే!
సేతుం రామకృతం రాజన్! పద్మనాభం జనార్దనమ్ ॥ ౭
సుబ్రహ్మణ్యం కుమారాఖ్యం మధుసూదనశఙ్కరౌ
చన్ద్రేశ్వరఞ్చ గోకర్ణం తథా హరిహరౌ నృప! ॥ ౮
గఙ్గాం గోదావరీం కృష్ణాం తుఙ్గభద్రాం మలాపహామ్
కావేరీం కపిలాం క్షీరాం సువర్ణముఖరీం తథా ॥ ౯
మూకామ్బికాం భైరవఞ్చ కాలభైరవమేవ చ
కామాక్షీఞ్చ విశాలాక్షీం మత్స్యాక్షీమపి సౌఖ్యదామ్॥ ౧౦
~~~~~~

సస్మార లోకభావేన చోవాచ మధురం వచః
'రమే! కొల్హాపురాధ్యక్షే! పాహి మాం పరదేశగామ్' ॥౧౧

ఇతి స్వకీయభావేన స్మరన్తీ ధర్మదేవతా
కృత్వా మౌక్తికరాశీంస్త్రీన్ 'మధ్యరాశౌ విచిన్త్య తామ్'॥

హస్తే దత్త్వా పరాం యష్టిం 'ఏష్వేకమనయా స్పృశ'
ఇత్యుక్తయా తయా దేవ్యా మధ్యరాశౌ విలోడితే
భావసామ్యం తతో జ్ఞాత్వా ప్రహృష్టా వాక్యమబ్రవీత్ ॥

ధర్మదేవీ–'వదేయం కారణం దేవి! దుహితుస్తేఽఙ్గశోషణే
ఆగతః పురుషేణాస్యాః యేనకేనాప్యుపద్రవః ॥ ౧౪

ఇతః పూర్వదినే కఞ్చిత్పురుషం తురగాఽస్థితమ్
దృష్ట్వా మోహవశం యాతా కామజ్వరసుపీడితా ॥ ౧౫

శృణు మాతః! సవిస్తారం శపే గుల్మం సపుత్రకామ్
భర్తారం బదరీవాసం మాతరం పితరం గురుమ్ ॥ ౧౬

పతిం శ్రీవేఙ్కటాధీశం కర్తుమిచ్ఛతి తే సుతా
తథా భవిష్యతి శుభం వాగియం నాన్యథా భవేత్ ॥ ౧౭

స్వాత్మానం తు శపే రాజ్ఞి! సత్యమిత్యవధారయ
సత్యం వదామి సుశ్రోణి! తామ్బూలం దేహి మేఽఙ్గనే! ॥

ఏలాలవఙ్గకర్పూరజాతీపత్త్రైః సపూగకైః
నాగవల్లీదళైర్యుక్తం పునర్దేహి వరాననే!' ॥ ౧౯

ఇత్యుక్తా ధరణీ దేవీ తామ్బూలం పునరప్యదాత్
పునరాలోచయన్తీ సా పులిన్దా వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౨౦

'యోఽసౌ తురగమారూఢః పురుషః పూర్వమాగతః
కిరాతరూపధారీ స సాక్షాన్మన్మథమన్మథః ॥ ౨౧

తం దృష్ట్వా మోహమాయాతా కామజ్వరసుపీడితా
దుహితా తేఽభవద్రాజ్ఞి! తతోఽస్యా అఙ్గశోషణమ్॥
తచ్ఛాన్త్యర్థం వరారోహే! తస్మై సా సమ్ప్రదీయతామ్'
ఇత్యుక్త్వా ధరణీ దేవీ ధర్మదేవీం వచోఽబ్రవీత్॥ ౨౩

ధరణీ– 'క్వాఽస్తే కిరాతరూపీ స దుహితుర్మేఽఙ్గశోషకః
వద తన్నామ కిం భద్రే! వరం దాస్యే తవేప్సితమ్'
ఇతి పృష్టా ధర్మదేవీ ధరణీం వాక్యమబ్రవీత్॥ ౨౪

ధర్మదేవీ– "వైకుణ్ఠస్థో హరిః సాక్షాత్ వర్తతే వేఙ్కటాచలే"
'శ్రీనివాస'ఇతి ఖ్యాతో విద్యావాన్ ధనవాన్ బలీ॥ ౨౫
తస్యాశ్వం త్వత్సుతా బాలా తాడయామాస చాశ్మభిః
ఆరామద్వారనికటే పతితః స హయోత్తమః॥ ౨౬
అశ్మభిస్తాడితోఽత్యన్తం విహ్వలః పృచ్ఛ తత్సఖీః
గౌరవాద్రాజపుత్ర్యాస్తు క్షమేత పురుషః స తత్॥ ౨౭
ఇతి మే సత్యవచనం దత్త్వా తాం సుఖమేష్యసి
అదత్త్వా దుఃఖమాప్నోషి న మే వాణీ మృషా భవేత్॥
అదానే దినమాత్రేణ సా మ్రియేత న సంశయః'
ఇతి తస్యా వచః శ్రుత్వా ధరణీ పునరబ్రవీత్॥ ౨౯

ధరణీ– 'కిం మాం వదసి దుర్వాక్యం అసత్యం వామలోచనే!'
ఇతి తస్యా వచః శ్రుత్వా పునరాహ మనస్వినీ॥ ౩౦

ధర్మదేవీ– 'నాసత్యం వచనం దేవి! మయోక్తం పూర్వమేవ తత్'
ఇతి భీతా తద్వచనాత్ రాజ్ఞీ వాక్యమథాబ్రవీత్॥ ౩౧

ధరణీ– 'అయాచితా మయా కన్యా కథం దేయా భవిష్యతి'
ఇతి చిన్తాపరా రాజ్ఞీ ధర్మదేవీం వచోఽబ్రవీత్॥ ౩౨

'అద్యైవ ఘటికాన్తే త్వాం ఆగమిష్యతి కాచన
అబలా బహువృద్ధా చ ధర్మార్థకుశలా భువి ॥ ౩౩
మద్వాక్యం విశ్వసన్తీ త్వం రాజానం పరిచోదయ
తొణ్డమానఞ్చ తే భర్తుః భ్రాతరం ససుహృద్గణమ్ ॥ ౩౪
సమ్బోధ్య సాధుమార్గం త్వం సమాశ్రయ నృపప్రియే !
సన్నిధౌ మమ సఙ్కల్పం కురు కన్యానిమిత్తకమ్' ॥ ౩౫

ధరణీ – 'యేన కేనాప్యుపాయేన జీవితా స్యాత్ సుతా మమ
సుతాం తస్యైవ దాస్యామి గిరిగహ్వరవాసినః' ॥ ౩౬

ధర్మదేవీ – 'ఏవం చేత్ తే సుతా రాజ్ఞి ! జీవిష్యతి న సంశయః
పతిర్మే వర్తతే యత్ర దేవి ! తత్ర వ్రజామ్యహమ్' ॥
ఇత్యుక్త్వా తద్వచః సత్యం ద్రష్టుకామా ధరాఽబ్రవీత్

ధరణీ – 'తదా తే వచనం సత్యం యద్యేవం సమ్భవిష్యతి' ॥ ౩౮

ఇత్యుక్త్వాఽసౌ జగామాశు నిజధామ వరాఙ్గనా
సాఽపి తాం 'బాఢ' మిత్యుక్త్వా నిర్జగామ పురాద్బహిః ॥
కక్షే బద్ధ్వా సుతం రాజన్ ! స్వర్ణశూర్పం సగుల్మకమ్
జగామోత్తరమభ్యేత్య పులిన్దా మిథిలేశ్వర ! ॥ ౪౦
పులిన్దాయాం గతాయాన్తు ధరణీ వామలోచనా
పుత్ర్యా నికేతనం ప్రాప్య రుదన్తీ భృశదుఃఖితా ॥ ౪౧
'కిం తే మనోగతం పుత్రి ! యత్త్వమిచ్ఛసి తద్వద
న చ మాతృసమం మిత్రం పుత్రీణామస్తి నన్దిని ! ॥ ౪౨
కిన్ను కార్యమకార్యం వా తన్మమాచక్ష్వ భామిని !
పూరయామి మనఃస్థఞ్చ కిమర్థం తవ శోషణమ్ ॥ ౪౩
అభాగ్యాఽహం మహాభాగే ! విషపానం కరోమి చ'
ఇత్యుక్త్వా సా పరాధీనా దుఃఖితా రుదితాఽభవత్ ॥ ౪౪

దుఃఖితాం జననీం దృష్ట్వా మన్దమాహ మనోగతమ్
పద్మావతీ–'కిం వదిష్యామి హే మాతః! సూతికాదుఃఖమాగతమ్॥
అథవా పుత్రలాభం కిం ప్రవదామి నిగూఢజమ్
నాకృత్యం తాదృశం కిఞ్చిత్ జాతా క్వాపి తు మే వరే॥
కాఙ్క్షా సమ్ప్రీతి తామద్య వక్తుం శక్నోమి న స్వయమ్
తథాఽపి తవ వక్ష్యామి మాతృత్వాత్ శృణు భామిని!॥

పద్మావతీకథితభగవల్లక్షణతద్భక్తలక్షణాని

'త్వయాఽజ్ఞప్తాఽగమం మాతః! పుణ్యారామం సఖీయుతా
తత్రాఽయాతః పుమాన్ కశ్చిత్ పురాణపురుషోత్తమః॥
మాతః! స్మరామి తద్వక్త్రం పుణ్డరీకనిభేక్షణమ్
తం వినా న హి జీవామి సత్యమిత్యవధారయ॥ ౪౯
చరితం తస్య కృష్ణస్య జానన్తి విబుధేశ్వరాః
పాతాళజాశ్చ మనుజాః న జానన్తి హరిం పరమ్॥ ౫౦
సత్యం సర్వోత్తమః సాక్షాత్ స ఏవ పురుషోత్తమః
దక్షిణం పాణిమాశ్రిత్య రాజతే చక్రముత్తమమ్॥ ౫౧
తథా సవ్యే శఙ్ఖరాజో రాజతే రాజవల్లభే।
యత్కణ్ఠే కౌస్తుభం రత్నం శ్రుత్యోర్మకరకుణ్డలే॥ ౫౨
యస్య చక్రప్రభావేణ దగ్ధా వారణాసీ పురీ
యస్య శఙ్ఖధ్వనిం శ్రుత్వా విద్రవన్త్యసురాదయః॥ ౫౩
తద్భక్తలక్షణం వక్ష్యే శృణు మాతః! సవిస్తరమ్
వేదశాస్త్రపరా యే చ స్వధర్మాచరణే రతాః॥ ౫౪
వేదోక్తం కర్మ కుర్వన్తి తద్భక్తాన్ విద్ధి వైష్ణవాన్
శఙ్ఖచక్రాఙ్కితా యే చాపూర్ధ్వపుణ్డ్రధరాశ్చ యే॥ ౫౫

నాసత్యవచనా యే తు పితృమాతృమతే స్థితాః
తద్భక్తలక్షణం త్వేతత్ తం వినా కో ను జీవతి?'॥ ౪౭

తనయావచనం శ్రుత్వా సాఽనన్దా వాక్యమబ్రవీత్
ధరణీ– 'సత్యం వద మహాప్రాజ్ఞే! భ్రమో వా జ్వరకారణమ్॥
పద్మావతీ–'సత్యం వదామి మాతర్యః దృష్టపూర్వో మహాప్రభుః
తద్దర్శనధియా మేఽద్య జాయతే దేహశోషణమ్'॥ ౪౮

శతానన్దః-సాన్త్వయిత్వా సుతాం భద్రా భర్తుర్భవనమభ్యగాత్
పాకార్థం పరమానన్దా భరితా భాగ్యసమ్పదా॥ ౪౯

పుత్ర్యఙ్గశోషం సంక్షుబ్ధం కృచ్ఛ్రసన్తాపసంయుతమ్
అవదత్స్వపతిం ప్రాప్య పుత్రీకాయవిశోషణే॥ ౫౦

కారణం ధర్మదేవ్యుక్తం అథ తచ్ఛాన్తికారణమ్
సర్వం సమ్బోధయామాస పుత్ర్యా హృద్గతమాదరాత్॥

ధరణీశం ప్రతి పద్మావతీసఖీభిః సహ వకుళాగమనమ్

ఏతస్మిన్నేవ సమయే కన్యాశ్చ వకుళాఽన్వితాః
అభిషిచ్యాప్యగస్త్యేశం శఙ్కరం బ్రాహ్మణైః సహ॥
సమ్భారాన్ శిరసా ధృత్వా బ్రాహ్మణైః సపురోహితైః
రాజధానీం సమాసాద్య భర్తుర్భవనమభ్యయుః॥ ౫౩

సమాగతాన్ ద్విజాన్ సర్వాన్ సమ్పూజ్య విధిపూర్వకమ్
గన్ధపుష్పాక్షతాద్యైశ్చ వస్త్రాలఙ్కారభూషణైః॥ ౫౪

విప్రాశీర్వాదమన్త్రైశ్చ మార్జయిత్వా స్వకాం సుతామ్
అభుఙ్క్త చ స్వయం రాజా బ్రాహ్మణానామథాఽజ్ఞయా॥

సా భుక్త్వాఽథ మహాభాగ! ధరణీ బహిరాగతా
దదర్శ తాం మహారాజ! వకుళాం నవరూపిణీమ్॥ ౫౬

ధర్మదేవ్యా వచః స్మృత్వా తత్సమీపముపాగమత్
ప్రచ్ఛ తాస్తదా కన్యాః ఏతద్వృత్తాన్తకోవిదాః ॥ ౧౯
ధరణీ—'క్వైషా కస్మాదుపాయాతా పూజ్యేవ ప్రతిభాతి మే
పృచ్ఛ్యతాం కన్యకాః ! అస్యాః కిమాగమనకారణమ్' ॥
ఏవముక్తాః కన్యకాస్తు ధరణీమబ్రువంస్తదా
కన్యకాః—'వాసః పన్నగశైలేఽస్యాః స్వామీ శ్రీవేఙ్కటేశ్వరః॥
తదాజ్ఞాకారికా కాచిత్ నామ్నా వకుళమాలికా
అనయా 'ధరణీదేవ్యాః సన్నిధౌ మమ కిఞ్చన ॥ ౨౦
కార్యమస్తీ'తి కథితం తతస్తు సహితాస్తయా
వయం ప్రాప్తా మహాభాగే ! త్వత్సమీపమిహాధునా ॥ ౨౧
పృచ్ఛ్యతాం సైవ వృత్తాన్తం తదాగమనకారణమ్
ఏవముక్తాఽథ కల్యాణీ వకుళాం సమభాషత ॥ ౨౨
'తిష్ఠ భద్రే ! వరారోహే ! రత్నపీఠే సునిర్మలే'
ఇత్యుక్తాఽఽనన్దభరితా వకుళా తత్ర సంస్థితా ॥ ౨౩
మేనే కృతార్థమాత్మానం సాఫల్యం జన్మనోఽపి చ
ధరణీ—'స్వాగతం తే వరారోహే ! మమ పుణ్యసముచ్చయాత్॥
మన్యే కృతార్థమాత్మానం సఫలం సాధుసఙ్గమాత్
నిర్దేష్టవ్యం భవత్కార్మ తదద్య విదధీమహి ॥ ౨౪
కిమర్థమాగమో మాతః ! శీఘ్రం తత్కథ్యతా'మితి
బభాషే వకుళా భార్యాం రాజ్ఞస్తస్య మహాత్మనః ॥ ౨౫

ధరణీం ప్రతి వకుళోక్తస్వాగమనకారణమ్

వకుళా—'కన్యాపేక్షా ముఖ్యకార్యం పునః కార్యశతేన కిమ్ ?'
ముఖ్యకార్యం తతః శ్రుత్వా వకుళామబ్రవీదిదమ్ ॥ ౨౬
ధరణీ—'సమ్యగుక్తం త్వయా దేవి ! వరాపేక్షాఽపి వర్తతే
కో వరః కశ్చ దేశోఽస్య గోత్రం నక్షత్రకఞ్చ కిమ్ ? ॥

కిం నామ? జనకశ్చాస్య మాతా చాపి మహాత్మనః
కిం కులం? కోఽస్య చాఽచారో? జాతిర్వా తస్య కా? వద'
కులాఽచారాదికం పృష్టా వకుళా వాక్యమబ్రవీత్॥ ౭౯

వకుళా—'శ్రుణు రాజ్ఞి! సవిస్తారం గోత్రం బన్ధుజనం తథా
దేవకీ జననీ తస్య జనకః శూరనన్దనః॥ ౮౦
నిశాకరకులం తస్య నామ కృష్ణ ఇతి స్మృతమ్
వసిష్ఠగోత్రే చోత్పత్తిః నక్షత్రం శ్రవణం తథా॥ ౮౧
ఆవాసో వేఙ్కటగిరిః విద్యావాన్ ధనవాన్ బలీ
బహుళాఽచారసమ్పన్నో వయసా పఞ్చవింశకః॥ ౮౨
పాణిగ్రహణకాలే తు తం దృష్ట్వా తోషమేష్యసి
కిమత్ర బహునోక్తేన దర్శనాత్తే సుఖం భవేత్'
తద్వృత్తమఖిలం శ్రుత్వా తామాహాఽనన్దనిర్భరా॥ ౮౩

ధరణీ—'శఙ్కా జాతా వరారోహే! మమ తే వచనాత్సఖి!
సభాగ్యశ్చ కులీనశ్చ బుద్ధిమాంశ్చ యువా బలీ॥ ౮౪
వాగ్మీ చోక్తోఽస్య చైతావత్ వివాహో న కృతః కుతః?
సా తద్వచనమాకర్ణ్యానపత్యమనుచిన్త్య తమ్
ధైర్యేణ వచనం ప్రాహ ధరణీం రాజవల్లభామ్॥ ౮౫

వకుళా —
'కృతవైవాహికో దేవి! బాల్యే భాగీరథీపితా
తత్రాపత్యమనాలోక్య ద్వితీయం కర్తుముత్సుకః॥ ౮౬
న దోషమితరం విద్ధి శ్రీనివాసే నిరామయే'
తద్వృత్తమఖిలం శ్రుత్వా సమాహూయ స్వకం సుతమ్॥
నృపమాహ్వాపయామాస ధరణీ పతిమాత్మనః
ఏకాన్తే రాజశార్దూలం ఇదం వచనమబ్రవీత్॥ ౮౮

ధరణ్యుక్త్యా వియన్నృపకృతపద్మావత్యాశ్వాసనప్రకారః

ధరణీ— 'కన్యార్థమాగతా రాజన్! వకుళా వేఙ్కటాచలాత్
సుతం సమ్ప్రేక్ష్య చాపి త్వం స్వపురోహితమన్త్రిభిః ॥
వరస్యాపి విచార్యాశు కులవిద్యాబలాదికమ్
గోత్రఋక్షాద్యానుకూల్యం బ్రాహ్మణైర్వేదపారగైః ॥ ౯౦
విచార్య వరవధ్వోశ్చ యోనినాడీసుసఙ్గతిమ్
సర్వం సమ్యక్సమాలోచ్య కన్యాదానం కురు ప్రభో! ॥
కన్యార్థమాగతా సాధ్వీ దుహితుర్విదితం మనః
తమేవేచ్ఛతి తే పుత్రీ వేఙ్కటాచలవాసినమ్ ॥ ౯౨
ధర్మదేవీవచః సత్యం శుభం శీఘ్రం విధీయతామ్'
ఇతి పత్న్యా వచః శ్రుత్వా సోఽభూదానన్దనిర్భరః ॥ ౯౩

ఆకాశరాజః —
'అహో మఙ్గళమస్మాకం సమ్ప్రాప్తం పూర్వపుణ్యతః
అస్మాకం పితరః సర్వే కృతార్థా ముక్తిభాగినః ॥ ౯౪
త్వద్వాక్యామృతపానేన రోమహర్షస్తు జాయతే
కదా పశ్యామి కల్యాణం వధూవరసమాగతమ్ ॥ ౯౫
సభర్తృకాం రాజపుత్రీం రాజసింహాసనే స్థితామ్
కదా పశ్యామి నేత్రాభ్యాం బన్ధుమణ్డలమధ్యగామ్' ॥ ౯౬
ఇత్యుక్త్వా భవనం చాగాత్ దుహితుర్దుహితృప్రియః
నృపః పద్మావతీం ప్రాహ సాన్త్వయన్ వచసా సుతామ్ ॥

నృపః— 'భద్రే! దుఃఖం మనస్థం తే త్యజ శీఘ్రమతః పరమ్
హృదయే తవ కల్యాణి! కాఽపేక్షా వర్తతే వద ॥ ౯౮
తామద్యాహం కరిష్యామి నాత్ర కార్యా విచారణా'
జనకస్య వచః శ్రుత్వా జననీం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౯౯

పద్మా— 'మాతస్తే కథితం సర్వం జనకాయ వచో మమ
సమాచక్ష్వాద్య సఙ్కోచాత్ నాహం వక్తుం సముత్సహే'
పుత్రీగిరం విదిత్వా సా భర్తారం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧౦౦

ధరణీ— 'సాధయస్వ మహాభాగ! వివాహం విధిపూర్వకమ్
విలమ్బో నైవ కర్తవ్యః శుభార్థస్తు శుభానన! ॥ ౧౦౧

రాజా— 'తస్మై దాస్యామి కృష్ణాయ శ్రీనివాసాయ ధీమతే'
ఇత్యాశ్వాస్య సుతాం రాజా పుత్రమిన్ద్రనికేతనమ్
ప్రేషయామాస రాజేన్ద్ర! గుర్వానయనకాఙ్క్షయా ॥ ౧౦౩
విలిఖ్య పత్రికాం రాజా పుత్రీకల్యాణసూచికామ్
సమ్ప్రేషయామాస తదా స్వపుత్రేణ వియన్నృపః ॥

వియన్నృపాజ్ఞయా ధరాతలం ప్రతి బృహస్పత్యాగమనమ్

స గత్వా వాయువేగేన చన్ద్రాంశత్వాత్తు భూమిప!
అవన్దతాఽనపూర్ణో గురుమిన్ద్రస్య చ క్షణాత్ ॥ ౧౦౪
సపత్రం రాజపుత్రఞ్చ సమాలోక్యాగతం గురుః
ప్రతిష్ఠాప్యాసనే తఞ్చ తేనానీతాం తదా శుభామ్ ॥ ౧౦౬
పపాఠ చ మహారాజ! పత్రికాం శుభసూచికామ్
తత్క్షణాదాగమద్రాజన్! రాజానం స పురోహితః ॥ ౧౦౭
ప్రాప్తం పురోహితం దృష్ట్వా కృత్వాఽర్చాం విధిపూర్వకమ్
కాలోచితం వాచయిత్వా వన్దమాన ఉవాచ సః

రాజా — 'తవాఽఙ్ఞయా కరిష్యామి వివాహం దుహితుర్మమ ॥
శ్రీనివాసస్య సమ్బన్ధో విదితస్య ప్రశస్యతే
కన్యార్థమాగతా సాధ్వీ విదితే గోత్రనామనీ ॥ ౧౦౯
తథాఽపి తవ వాక్యేన వివాహం కర్తుముత్సహే
స రాజ్ఞో వచనం శ్రుత్వా రాజానం ప్రత్యభాషత ॥ ౧౧౦

గురుః—

'సఫలం వృక్షమాశ్రిత్య జీవన్తి బహవో భువి
తథా వయఞ్చ జీవామః తవ భాగ్యావలమ్బినః ॥ ౧౧౧
అహం కదాచిదేవాత్ర సమాగచ్ఛామి భూతలమ్
న జానామి తతః సమ్యక్ శుక ఆశ్రితవాన్ సదా॥ ౧౧౨
స జానాతి మహారాజ! స్థితిమేతస్య శార్ఙ్గిణః
అత్రైవోత్తరదిగ్భాగే పఞ్చక్రోశమితే నృప! ॥ ౧౧౩
శుకోఽస్తి వ్యాసతనయః శ్రీనివాసపరాయణః
తమాహ్వాయ మహారాజ! శీఘ్రం తే పృథివీపతే!
స వక్ష్యత్యాత్మనః సౌఖ్యం వృత్తాన్తం తస్య చాదితః' ॥

బృహస్పత్యుక్త్యా వియన్నృపకృతశుకాహ్వానమ్

ఏవముక్తోఽథ గురుణా భ్రాతరం బ్రాహ్మణప్రియమ్
సన్దిదేశ మహారాజ! శుకాశ్రమమరిన్దమః ॥ ౧౧౪
స గత్వా వాయువేగేన రథేనాదిత్యవర్చసా
ధ్యానయోగాదుత్థితం తం దృష్ట్వా శుకమువాచ హ ॥

తొండమాన్—

'శృణు తాపసశార్దూల! వచనం రాజభాషితమ్
పద్మావతీ వివాహార్హా సమ్పన్నా గురుపూజితా ॥ ౧౧౫
శ్రీనివాసాయ తాం కన్యాం ప్రదాతుం కాఙ్క్షతే నృపః
యుక్తాయుక్తవిచిన్తాయై గురుమాహూతవానపి ॥ ౧౧౬
తదర్థమేవ చాద్య త్వాం సమాహ్వాయతి భూమిపః
యుక్తాయుక్తే విచిన్త్యాథ లేఖితుం శుభపత్రికామ్॥ ౧౧౭
అవకాశఞ్చ కృత్వాఽద్య గచ్ఛ తన్నగరీం ప్రతి'
ఏవముక్తో మహీదేవ! మహీపాలేన భూమిప॥ ౧౨౦

స సమ్ప్రీమాత్ సముత్థాయ వ్యభ్రమద్విభ్రమన్నివ
భిన్దన్ కమణ్డలుం రాజన్ ! ఛిన్దన్ కృష్ణమృగత్వచమ్॥
విచ్ఛిద్య మణిమాలాశ్చ స ననర్త మహామునిః
ముహూర్తమిత్థం రాజేన్ద్ర! తద్బుద్ధిరవశం గతా
ఉవాచ పశ్చాద్రాజానం కార్ష్ణద్వైపాయనిర్మునిః ॥ ౧౨౨

శ్రీశుకః—'సాధూదితం వాక్యముదారవిక్రమ !
త్వయా హరేర్వేఙ్కటశైలవాసినః ।
కన్యాప్రదానం పురుషార్థసాధనం
సమస్తలోకస్య పవిత్రకారకమ్ ॥ ౧౨౩

ఆకాశరాజధిషణౌ శ్రీనివాసకృపాబలాత్
మహాదానపరావిత్థం భూయాస్తామిచ్చ దినే దినే' ॥ ౧౨౪
ఇత్యాశిషా ప్రశస్యాథ పద్మతీర్థేఽవగాహ్య చ
కృత్వా మాధ్యాహ్నికీం సన్ధ్యాం త్యక్త్వా జీర్ణోపబర్హణమ్॥
స నవాని కుశాగ్రాణి నికృత్య మునిసత్తమః
కిరీటం బన్ధయిత్వా తైః ఉత్తమాఙ్గనిబన్ధనమ్ ॥ ౧౨౫
కవచం కల్పయామాస కుశాగ్రైః కుసుమైస్తదా
తులసీమణిమాలాభిః కణ్ఠకర్ణవిభూషితః ॥ ౧౨౬
ఆపాదలమ్బికృష్ణత్వక్కృతవస్త్రైస్సమలఙ్కృతః
అశ్వయానేఽధిరోప్యైనం నినాయ స నృపానుజః ॥
తమాయాన్తం మునిం దృష్ట్వా చతురఙ్గబలాన్వితః
పురోహితం పురస్కృత్య కుశమూలఫలోదకైః॥ ౧౨౯
అభియాతస్తదా రాజా సన్తోషం ప్రాప సా పురీ
యానాదుత్తీర్య రాజేన్ద్ర! సాష్టాఙ్గం ప్రణిపత్య తమ్
గజమారోప్య నగరీం సపురోహిత ఆనయత్ ॥ ౧౩౦

నికేతనాన్తర్భవనే నివేశ్య
నిధిం మునీనాం ప్రవరం స రాజా।
సమ్పూజయామాస విధానవిత్తమో
విద్యాగురుం జ్ఞానగురుఞ్చ నత్వా॥ ౧౩౧

రాజా— 'తాపసం పరిపప్రచ్ఛ కన్యార్థం ధిషణాగ్రతః
పద్మావతీం ప్రదాస్యామి భవద్భ్యామనుమోదితః
శ్రీనివాసాయ కృష్ణాయ నిశ్చితో హి మయా వరః' ॥
స తద్వచనమాకర్ణ్య రాజానం రాజసత్తమ!
శుకోఽబ్రవీద్గిరం పుత్రీకారణాత్కరుణాన్వితః॥ ౧౩౩

శ్రీ శుకః—
మా కురుష్వ మహారాజ! సన్దేహం దానకర్మణి
ధన్యోఽసి త్వం మహీపాల! కులం పావనతాం గతమ్॥
పితరస్తు దివం ప్రాప్తాః నాత్ర కార్యా విచారణా
కిం త్వయాఽఽచరితం పుణ్యం పూర్వజన్మని భూమిప!॥
భగవానరవిన్దాక్షః శ్రీనివాసః సతాం గతిః
జామాతృత్వం సమాపన్నః తస్మాన్నాస్తి తవాధికః॥
విలమ్బో నైవ కర్తవ్యః శుభం శీఘ్రం విధీయతామ్
వయం ధన్యాః కృతార్థాః స్మః తవ సఙ్గేన భూమిప!॥
వయన్తు తపసాఽఽరాధ్య కన్దమూలఫలాశనాః
సర్వసఙ్గం పరిత్యజ్య న పశ్యామోఽత్ర తం విభుమ్॥
సఙ్గతేస్తవ పశ్యామః శ్రీనివాసం శ్రియా యుతమ్
సఙ్గతిస్తవ భద్రా నోఽభవజ్జన్మని జన్మని'॥ ౧౩౯
ఏవం తముక్త్వా రాజర్షిం తూష్ణీమాస స తాపసః
శుకవాక్యం తతః శ్రుత్వా స రాజాఽఽనన్దనిర్భరః॥

వైయాసకేర్వచః శ్రుత్వా ప్రశశంస ప్రజాపతిః
'మన్యే కృతార్థమాత్మానం వ్యాసపుత్ర ! నమోఽస్తు తే ॥
గ్రహాణాఞ్చ గతిస్తాత ! తయోర్యోగో విచిన్త్యతామ్
ఋక్షయోగం గోత్రయోగం పశ్య విప్ర బలాబలమ్' ॥
ఇతి రాజ్ఞో వచః శ్రుత్వా సురాచార్యః ససమ్భ్రమమ్
ఛాయాశాస్త్రవిధానజ్ఞో వకుళాం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧౪౩

గురుకృతపద్మావతీశ్రీనివాసవివాహయోగాద్యానుకూల్యవిచారః

బృహస్పతిః —
'గోత్రం శ్రీవేఙ్కటేశస్య తన్నామాఽచక్ష్వ భామిని !
నక్షత్రఞ్చ వరారోహే ! కథ్యతామి'తి చాబ్రవీత్
సా తస్య వచనం శ్రుత్వా కిఞ్చిత్కోపాన్వితాఽబ్రవీత్ ॥
వకుళా — 'బ్రాహ్మణాః సత్యసమ్పన్నాః కలౌ మిథ్యా ప్రవాదినః
జానన్తోఽపి మహారాజ ! న వదన్తి హితాహితమ్ ॥
శ్రీశుకః— 'అవిశ్వాసశ్చ విప్రేషు క్షత్రియాణాం వరాననే !
ధర్మోఽప్యధర్మతామేతి హ్యధర్మో ధర్మతాం గతః ॥
తస్మాత్త్వయా మహాభాగే ! కథనీయం హితాహితమ్'
వకుళా — 'నక్షత్రం శ్రవణం తస్య గోత్రం వాసిష్ఠసంజ్ఞకమ్॥ ౧౪౪
ఊచుః పురాతనా మత్స్యకూర్మకృష్ణాదిరూపిణః
రాజా— 'గోత్రమత్రేర్మహాభాగ ! నక్షత్రం మృగశీర్షకమ్ ॥
సీతాసత్యాదిరూపాయాః పద్మావత్యా విదుర్బుధాః'
ఉభయోర్వచనం శ్రుత్వా గురుర్యోగం విచిన్త్య సః
హర్షోద్రిక్తమనా భూత్వా సత్యమాహ మహామతిః ॥
గురుః—'నాడీకూటం విశేషేణ సూత్రకూటం విశేషతః
యోనికూటం చానుకూలం గ్రహాశ్చ శుభదర్శనాః ॥

సర్వం విచార్య భూపాలః ! స్వార్థభావం సమాశ్రితః
సమ్మన్త్ర్య బన్ధుమిత్రాద్యైః కన్యాదానం కురు ప్రభో ! ॥
ఏవం గురువచః శ్రుత్వా విచార్యాఽథ విచక్షణః
భక్త్యా పరమయా రాజా స్వార్యభావం సమాశ్రితః ॥
జ్ఞాతిబాన్ధవసమ్బన్ధిసుహృన్మిత్రజనైర్యుతః
మన్త్రం చకార రాజేన్ద్రి ! కన్యాదాననిమిత్తకమ్ ॥ ౧౫౩
తే సర్వే బన్ధువర్గాశ్చ రాజానం ప్రత్యపూజయన్
సభాఞ్చ కారయామాస రత్నసింహాసనే స్థితః ॥ ౧౫౪
వాచయిత్వాఽథ పుణ్యాహం కన్యానిశ్చయకారణాత్
తామ్బూలం దక్షిణాం చాదాత్ పూజయిత్వా గణాధిపమ్
భుజముద్ధృత్య రాజేన్ద్రిః సభామధ్యే వచోఽబ్రవీత్ ॥

రాజా —

'పద్మావతీం ప్రదాస్యామి శ్రీనివాసాయ శార్ఙ్గిణే
యూయం బన్ధుగణాశ్చాత్ర దయాం కురుత మాం ప్రతి' ॥
ప్రతిజ్ఞామకరోదిత్థం కన్యార్థే వేఙ్కటేశితుః
స చోవాచ మహారాజో గురుం గురుజనప్రియః ॥ ౧౫౬
'కిం కార్యం వద విప్రేన్ద్రి ! సఙ్కల్పానన్తరం మయా
రాజానమబ్రవీద్రాజన్ ! అఙ్గిరా దేవతాగురుః ॥ ౧౫౭

బృహస్పతిః —

'విలిఖ్య పత్రికాం రాజన్ ! శ్రీనివాసాయ విష్ణవే
విప్రం ప్రేషయ రాజేన్ద్రి ! తస్యాగమనకారణాత్'
స్వగురోర్వాక్యమాకర్ణ్య రాజా గురుమభాషత ॥ ౧౫౮

రాజా — 'కిం లేఖ్యం ప్రాకృతైర్విద్వన్ ! అప్రాకృతశరీరిణః
తథాఽపి లేఖనీయం యత్ తద్బ్రూహి గురుసత్తమ ! ' ॥

ఆకాశరాజవచనం శ్రుత్వా గీష్పతిరాదరాత్
లిఖిత్వా బోధయామాస రాజ్ఞస్తస్య మహాత్మనః ॥ ౧౬౧
గురూపదిష్టమార్గేణ విలిలేఖ స పత్రికామ్

శ్రీనివాసం ప్రతి వియన్నృపలిఖితవివాహపత్రికాప్రకారః

'అప్రాకృతాయ నిత్యాయ సచ్చిదానన్దమూర్తయే ॥ ౧౬౨
స్వతన్త్రాయాద్వితీయాయానన్తరూపాయ శార్ఙ్గిణే
భక్తిప్రియాయ భక్త్యైకవేద్యోపాదేయరూపిణే ॥ ౧౬౩
దేవాధిదేవపూజ్యాయ బ్రహ్మపూజ్యాయ విష్ణవే
శ్రీనివాసాయ కృష్ణాయ వేఙ్కటాచలవాసినే ॥ ౧౬౪
సాఙ్గైః సర్వైశ్చ వేదాద్యైః ఆగమైః సపురాణకైః
అవేదితానన్తగుణకర్మణే శ్రీధరాయ తే ॥ ౧౬౫
ఆశీర్వాదం కరిష్యామి బన్ధుత్వాత్తే సురోత్తమ!
త్వత్పాదపద్మసంవీక్షాకామ ఆకాశనామకః ॥ ౧౬౬
త్వదాశ్రయం సమాకాంక్ష్య లేఖయామ్యద్య మాధవ!
స్త్రీపుత్రభ్రాతృభిః సాకం సర్వే కుశలినో వయమ్ ॥
త్వదనుగ్రహమాత్రేణ వసామోఽత్ర హరేః పురే
సర్వేషాం భవతాం క్షేమం పత్రద్వారా నిబోధయ ॥
చైత్రశుక్లత్రయోదశ్యాం ఏతత్పత్రం విలిఖ్యతే
కన్యాం పద్మావతీం తుభ్యం దాస్యామీతి మతిర్మమ ॥
తామఙ్గీకురు గోవిన్ద! వివాహవిధిపూర్వకమ్
శుకో వేత్తి గురుర్వేత్తి హృదయం మమ సర్వతః ॥
మా కురుష్వాత్ర సన్దేహం కన్యార్థం పురుషోత్తమ!
వైశాఖశుక్లదశమీభృగువారే శుభే దినే ॥ ౧౭౧

బన్ధుభిః సహ సమ్ప్రాప్య మాముద్ధృత్య గణైః సహ
హర్షేణ పాణిగ్రహణం కర్తవ్యం మే మనోగతమ్॥
అధికం లేఖనీయం తే కిమస్తి పురుషోత్తమ!
శుకో వదతి యత్సత్యం తత్సర్వం కురు కేశవ!॥
ఇత్యాశిషః సన్తు మహానుభావ! తే
సమస్తకల్యాణగుణార్ణవ! ప్రభో।
నిత్యాయ సత్యాయ సుఖస్వరూపిణే
సమస్తలోకప్రభవే మహాత్మనే'॥ ౧౭౪
ఇత్థం లిఖిత్వా వరపత్రికాం శుభాం
ఆకాశరాజో జగదీశసన్నిధిమ్।
సమ్ప్రేషయామాస శుకం మహాన్తం
సపుత్రమిత్రః సహబాన్ధవానుగః॥ ౧౭౫
క్రోశమాత్రముపాగమ్య శుకం వచనమబ్రవీత్
రాజా—'యేన కేన ప్రకారేణ తస్య చిత్తం వశీకురు॥ ౧౭౬
అయుతం స్వర్ణలక్షం వా కోటిం వాఽర్బుదమేవ వా
దాస్యామి ద్రవ్యనిచయం నాత్ర కార్యా విచారణా'
ఏవముక్తో మహీదేవో గతః శేషాచలం ప్రతి॥ ౧౭౭
మధ్యం గతే దీప్తకరే మహాత్మా
సమాగతస్తత్ర శుకస్సశిష్యః।
హరేర్జనన్యాఽనుగతో విరాగీ
తద్దర్శనాఽహ్లాదగతాధ్వశేషః॥ ౧౭౮
అమ్బామవీక్ష్య చాయాన్తీం వేఙ్కటాద్రిశిఖామణిః
'మాతా చ నాఽగతా కస్మా'దితి చిన్తాపరో హరిః
ఏతస్మిన్నేవ కాలే తు కృష్ణద్వైపాయనాత్మజమ్॥

దదర్శ సశరఃపాణిం కృతకార్యవినిశ్చయమ్
శుకం ప్రాహ స్మ భక్త్యైవ చాసనాదుత్థితో హరిః ॥

శ్రీనివాసః —
'కార్యం మదీయం విప్రేన్ద్ర! పక్వం వాఽపక్వమేవ వా'

శ్రీశుకః—'కార్యం తవ కృపాసిన్ధో! పక్వమేవ న సంశయః' ॥
శుభం వాక్యమితి శ్రుత్వా దణ్డవత్ప్రణతం భువి
సమాలిఙ్గ్య శుకం కృష్ణో భక్త్యా హర్షవశం గతః॥౧౮౬
అతిచిత్రచరిత్రాఽత్మా శుకమాహ మహీపతే!

శ్రీనివాసః—
'వదన్తి లోకా అనృతాన్ సహస్రాన్ వివాహకామా నరజన్మనో యే॥
తే యాన్తి మద్ధామ కిమత్ర వాచ్యం జగత్కుటుమ్బస్య వివాహకామే॥
నరో బిభర్తి స్వసుతం స్వభార్యాం స్వజనం గృహమ్
బ్రహ్మాణ్డం భవనం విద్వన్! బ్రహ్మా మే నాభిసమ్భవః
యా లక్ష్మీర్మమ కల్యాణీ యే చాన్యే మమ చౌరసాః॥
చతుర్నవతిలక్షాణి జీవాః సన్తి హ్యసఙ్ఖ్యకాః
ఏతేషాం రక్షణే బద్ధదీక్షోఽహం మునిసత్తమ! ॥ ౧౮౭
మహాకుటుమ్బయుక్తస్య మమ కల్యాణకారణాత్
యన్మిథ్యా భాషితం స్వామిన్! త్వయాఽద్య మునిసత్తమ! ॥
త్వత్కృతస్యోపకారస్య ప్రతిదాతుం న విద్యతే
తథాఽపి తవ దాస్యామి శరీరాలిఙ్గనం మునే! ॥ ౧౮౮
మచ్ఛరీరాద్గరిష్ఠన్తు న విజానామి తే శుభమ్
ఏవముక్త్వాఽఙ్గసఙ్గఞ్చ తస్యాదాత్ పురుషోత్తమః ॥
త్వత్పుణ్యస్యావధిర్నాస్తి మత్సఙ్గస్తవపుణ్యజః
యథా త్వయా కృతం కర్మ తథా పూర్వం కపీశ్వరః ॥

సీతానిమిత్తం యః కర్మ కృతవాన్ మారుతాత్మజః
తస్మై ప్రాదాం మహీదేవ! సన్తుష్టః సహభోజనమ్ ॥
సత్యలోకాధిపత్యఞ్చ సీతావార్తావలమ్బినే
తస్మాద్వరిష్ఠం తే కర్మ మునే! తాపసపుఙ్గవ!' ॥
ఏవముక్త్వా సుభద్రాణి వాక్యాని వివిధాని చ
తతః ప్రోవాచ భగవాన్ కక్షే కిం భాతి భానువత్ ॥

శ్రీనివాససన్నిధౌ వియన్నృపప్రేషితశుకోక్తవివాహోదన్తః

శ్రీశుకః— 'రాజరాజేన లిఖితా పత్రికా పురుషోత్తమ!
ప్రోక్తం తవ మహాభాగ! పూర్వమేవాస్య కారణమ్'
ఇత్యుక్తః సన్ రమాకాన్తః పత్రికాం శిరసా దధౌ ॥

శ్రీనివాసః —
'కుశలీ వర్తతే రాజా భార్యా తస్య పతివ్రతా
భ్రాతా తస్య మహాభాగః పుత్రస్తస్య విశాం పతేః' ॥

శ్రీశుకః— 'సర్వన్తు కుశలం తస్య భగవన్! భూతభావన!'

వియన్నృపం ప్రతి శ్రీనివాసవిలిఖితశుభపత్రికా

ఏవముక్తః పపాఠాథ పత్రికాం పురుషోత్తమః
పఠన్ హృష్టమనా భూత్వా వాచమూచే రమాపతిః ॥

శ్రీనివాసః —
'పత్రికా లిఖ్యతే విప్ర! మయాఽఽకాశనృపాయ చ
త్వద్వాచమనుసృత్యైవ రాజ్ఞః ప్రీతివిధాయికా' ॥ ౧౯౯
తతః స పత్రం పురుహూతమిత్రం
స్వయం లిలేఖాథ మహార్థసంయుతమ్ ।
అత్యన్తసంహృష్టమనఃప్రసూచకం
కృష్ణావతారే ప్రతి రుక్మిణీమివ ॥ ౨౦౦

'రాజాధిరాజపూజ్యాయ సుధర్మతనయాయ చ
నమో నమోఽతిభక్త్యైవ కృత్వేయం పత్రికాఽధునా॥
లిఖ్యతే శ్రీనివాసేన శుభవిజ్ఞప్తిగర్భిణీ
శ్రీమద్రాజాధిరాజేన్ద్రకిరీటాఘృష్టపాదుక! ॥ ౨౦౩
అస్మద్బన్ధువరేణ్యాఢ్యగుణపూర్ణసమృద్ధిమన్!
సుధర్మతనయాకాశనామ్నాఽఽశాసు సుకీర్తిమన్!॥
నమో నమోఽస్తు తే రాజన్! శ్రీనివాసస్య శార్ఙ్గిణః
శ్రీనివాసేన బాలేన విజ్ఞప్తిః క్రియతే త్వియమ్॥ ౨౦౪
భవద్భిర్లిఖితం దృష్ట్వా సన్తోషో హ్యభవన్మమ
వైశాఖశుద్ధదశమీభృగువారే మహోత్సవే॥ ౨౦౫
అఙ్గీకరోమి రాజేన్ద్ర! కన్యాం తవ విశాంపతే
యథా పురా సాగరో మే కన్యాదానసుకీర్తిమాన్॥ ౨౦౬
తథా దత్త్వా తు మే కన్యాం భవేస్త్వం బహుకీర్తిమాన్
యథా వై సాగరాన్ పూర్వాన్ కపిలేన నిపాతితాన్॥
భగీరథో మహారాజో గఙ్గామాదాయ వై పురా
ఉద్ధృత్య కీర్తిమాపేదే తథా త్వం రాజసత్తమ!॥
దత్త్వా మే సుభగాం కన్యాం తవ పూర్వోత్తరం కులమ్
ఉద్ధృత్య బహులాం కీర్తిం లభస్వేతరదుర్లభామ్॥ ౨౦౯
లిఖితవ్యం విశేషేణ కిన్తేఽస్తి నృపసత్తమ!
విశేషజ్ఞోఽసి ధర్మాత్మా వేత్తి సర్వం శుకో మునిః
ఇతి విజ్ఞాపనం జ్ఞేయం మమ ప్రణతిపూర్వకమ్'॥ ౨౧౦
ఇత్థం లిఖిత్వా వరపత్రికాం శుభాం
శేషాద్రినాథో మునినా శుకేన।
సమ్ప్రేషయామాస సురేన్ద్రపూజ్యం
పురం నృపేన్ద్రస్య వియన్నృపస్య॥ ౨౧౧

శ్రీనివాసః —

'అవిదిత్వా కులం గోత్రం నామ సంస్థానమన్దిరమ్
కథం దాస్యతి రాజేన్ద్రః కన్యాం మమ మహీసుర!' ॥

శ్రీశుకః— 'న కులం న చ గోత్రం తే న జన్మమరణే హరే!
న జరా న చ వృద్ధిశ్చ న చ స్థానం న చాశ్రయః ॥
విడమ్బమాత్రం గోవిన్ద! కురుషే పురుషోత్తమ!
న తేఽపేక్ష్యం కులం గోత్రం విదితస్య జగత్పతేః ॥
మమ వాక్యాద్వియద్రాజః కన్యాం తే సమ్ప్రదాస్యతి
మమ వాక్యాజ్జగన్నాథ! దయాం కృత్వా వియన్నృపే!
ఇయఞ్చ కన్యా గోవిన్ద! స్వీకార్యా కృపయా త్వయా'॥

శ్రీనివాసాజ్ఞయా శుకస్య వియన్నృపనగరం ప్రత్యాగమనమ్

ఇతి స్తుత్వా శుకస్తీవ్రం విసృష్టో హరిణా పునః
హరిసన్దర్శనాల్లబ్ధహర్షో రాజపురం యయౌ ॥ ౨౧౬
గతే తు మునిశార్దూలే భగవాన్ భక్తవత్సలః
మాతరం సన్దదర్శాథ మార్గశ్రాన్తాం వయోగతామ్
వకుళాం ప్రణిపత్యాథ మాధవో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౨౧౭

శ్రీనివాసాయ వకుళాకథితపద్మావతీపరిణయోదన్తః

శ్రీనివాసః —

'అమ్బ! కాలవిలమ్బస్తే కిమర్థం కమలాననే!
కా తత్ర వార్తా నగరే తన్మమాచక్ష్వ భామిని!' ॥

వకుళా— 'సాధితా బహుయత్నేన కన్యా తే పురుషోత్తమ!
దైవమేవ పరం మన్యే పౌరుషం నైవ కారణమ్ ॥
నారాయణాశ్రమాత్కృష్ణ! ధర్మదేవీ సమాగతా
దైవయోగేన సా భద్రా సమ్ప్రాప్తా రాజమన్దిరమ్ ॥
ఉవాచ తాం భవద్దానయోగ్యాం కన్యాం నృపాత్మజామ్
కన్యాపి త్వదృతేఽన్యం సా నైవాకాఙ్క్షతి లౌకికమ్ ॥

తయోర్వాక్యం సమాకర్ణ్య దాతుం తే సోఽన్వమన్యత
ఇమాం దాస్యామహే పుత్రీం వేఙ్కటాద్రినివాసినే ॥
ఇత్థం సఙ్కల్పయామాస సభామధ్యే ముదా నృపః
త్వయైవ జాతమేతద్ధి న దైవం భవతః పరమ్' ॥ ౨౨
ఇతి మాతృవచః శ్రుత్వా కిఞ్చిద్ధాస్యముఖో హరిః
మాతరం ప్రతినన్ద్యాథ చిన్తయన్ వాక్యమబ్రవీత్ ॥

ఇతి శ్రీభవిష్యోత్తరపురాణే శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే పద్మావతీ-
పరిణయనిశ్చయో నామ నవమోఽధ్యాయః

అథ దశమోఽధ్యాయః

శ్రీనివాసాజ్ఞయా బ్రహ్మాద్యానయనార్థం శేషగరుడగమనమ్

జనకః—'మాతుర్వచనమాకర్ణ్య కృతవాన్ కిం రమాపతిః ?
తన్మమాచక్ష్వ భగవన్! సవిస్తారం సతాం ప్రియ!' ॥

శతానన్దః—త్వం హరేరసి భక్తేషు ప్రథమోఽతిప్రియః సదా
తస్మాద్ధరికథాసక్తమనాస్తే తు వదామి తత్ ॥ ౨
స్వయమానన్దపూర్ణోఽపి కర్మభుఙ్నరవద్ధరిః
మాత్రా చోదితమాకర్ణ్య తామూచే మధురం వచః ॥ ౩

శ్రీనివాసః —
'మహోత్సవం విధాతుం హి మమ బుద్ధిర్న జాయతే
అబన్ధోర్బన్ధుయుక్తస్య సమ్బన్ధో న ప్రశస్యతే ॥ ౪
యయోరేవ సమం విత్తం యయోరేవ సమం కులమ్
తయోర్వివాహో మైత్రీ చ నోత్తమాధమయోః క్వచిత్ ॥

వివాహశ్చ వివాహశ్చ సమయోరేవ శోభతే
అహమేకః సోఽపి బన్ధుసమేతో ధరణీపతిః ॥ ౬

కథం నృపస్యాస్య మయోచితః స్యాత్
అబన్ధునా బన్ధుయుతస్య సఙ్గః ।
భవేత్సుఖం నేతి వదన్తి సన్తః
ఇత్యద్య చిన్తా ఖలు బాధతే మామ్ ॥ ౭

బన్ధుహీనస్య మే రాజా కథం కన్యాం ప్రదాస్యతి'
వాసుదేవవచః శ్రుత్వా వకుళా వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౮

వకుళా – 'త్వాదృశః పురుషో లోకే నాసత్యం వదతి క్వచిత్
సత్యమేవ ప్రశంసన్తి మునయో వీతకల్మషాః ॥ ౯

శుకస్త్వత్కార్యనిష్ఠస్తు దేవానాం గురురఙ్గిరాః
సద్ధర్మిణో మహీశస్య తస్యాఽశాం మా వృథా కురు ॥

స్మర బన్ధూన్ సురాన్ సర్వాన్ బ్రహ్మరుద్రపురోగమాన్
పుత్రాన్ పౌత్రాంస్తథా భ్రాతౄన్ స్నుషాశ్చ పురుషోత్తమ ! ॥

తదాఽగతిస్తు గోవిన్ద ! దుర్లభా చ కలౌ యుగే
సోఽపి పశ్యతు రాజర్షిః త్వత్సమ్బన్ధిజనానిహ' ॥ ౧౨

మాతుర్వచన మాకర్ణ్య మనసా శేషపక్షిణౌ
సస్మార పృథివీపాల ! శ్రీనివాసః సతాం గతిః ॥ ౧౩

తావాగతౌ శేషవియచ్చరౌ తదా
క్షణేన శేషాచలవల్లభాన్తికమ్ ।
దదర్శ భక్త్యా పురతః స్థితావిమౌ
నిదేశయామాస పురాణపూరుషః ॥ ౧౪

శ్రీనివాసః —
'పక్షిరాట్ ! గచ్ఛ మే పుత్రం సత్యలోకేశ్వరం నృప !
గచ్ఛాహిభూషణం శేష ! మమ పౌత్రముమాపతిమ్' ॥

ఇత్యుక్త్వా పత్రికాం తాభ్యాం విలిఖ్యాదాచ్ఛుభాత్మికామ్
ప్రణిపత్యాథ విశ్వేశం ఖగమార్గేణ జగ్మతుః ॥ ౧౬

సత్యలోకం తతో గత్వా బ్రహ్మాణం భాస్కరోపమమ్
దృష్ట్వా నత్వాఽథ భక్త్యైవ పక్షిరాట్ పత్రికామదాత్
పితామహస్తు తం దృష్ట్వా గరుడం ప్రత్యభాషత ॥ ౧౭

బ్రహ్మా—'చిరకాలేన సమ్ప్రాప్తః పక్షిరాట్ కశ్యపాత్మజ !
కుత్రాస్తి శ్రీనివాసః సః వాసుదేవః పితా మమ'
పితామహవచః శ్రుత్వా పక్షిరాట్ వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧౮

గరుడః— 'వాసుదేవో వసత్యజ ! వైకుణ్ఠగిరిమూర్ధని
తద్వివాహార్థమాయాన్తం మాం విద్ధి చతురానన ! ॥ ౧౯

నారాయణేన లిఖితాం పత్రికామవలోకయ '
పపాఠ పత్రికామిత్థం చోదితోఽనేన వై విధిః ॥ ౨౦

'చిరఞ్జీవాయ పుత్రాయ బ్రహ్మణే నాభిజన్మనే
శ్రీవేఙ్కటాద్రినాథస్య శ్రీనివాసస్య మఙ్గళాః ॥ ౨౧

వైదిక్య ఆశిషః సర్వాః సర్వదా సన్తు పుష్కలాః
కలావాకాశరాజో మే కన్యాదానం కరిష్యతి ॥ ౨౨

పత్రికాదర్శనాదేవ సపుత్రః సపరిగ్రహః
సలోకపాలః సస్త్రీకః సగన్ధర్వః సహోరగః ॥ ౨౩

సమాగత్యాశు కల్యాణం దృష్ట్వా గచ్ఛ యథాసుఖమ్'
పత్రికార్థమితి జ్ఞాత్వా కిఞ్చిద్ధ్యానముపాగతః ॥ ౨౪

సన్తోషమతులం లేభే విధిః కల్యాణకౌతుకీ

శ్రీనివాసవివాహదర్శనార్థం శేషాచలం ప్రతి బ్రహ్మాద్యాగమనమ్

చతుర్ముఖః —
ద్వారపాలాన్ సమాహూయ చేదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౨౫

'భేరీదున్దుభయశ్చాద్య వాద్యన్తాం సర్వతోముఖమ్
భవద్భిర్మే ఖ్యాపయద్భిః గమనం ధరణీతలే' ॥ ౨౬
ఇత్యుక్తా ద్వారపాలాస్తే వాద్యాని సమవాదయన్
బ్రహ్మాణం ప్రణిపత్యాథ నిదేశజ్ఞో వచోఽబ్రవీత్ ॥ ౨౭
'ప్రయాణభేరీనినదః సుమఙ్గళః
సంశ్రూయతే సర్వజనైః కుతూహలాత్ ।
కం దేశముద్దిశ్య పితామహాద్య
సన్తాడ్యతే వాద్యగణో వదాద్య' ॥ ౨౮
'భారతేఽస్మిన్ మహావర్షే జమ్బూద్వీపస్య దక్షిణే
శేషాచలం సముద్దిశ్య నియుఙ్క్ష్వ చతురఙ్గిణీమ్ ॥ ౨౯
సేనాం పరాం మమే'త్యుక్త్వా సేనాపతిమథాబ్రవీత్
'స్కన్దాఽహ్వాయ సురాన్ సర్వాన్ సర్వాన్ దిక్పాలకా'నితి॥
సత్యలోకజనాన్ సర్వాన్ స్వయమాహ పితామహః
'భవన్తో రసికాః సర్వే కల్యాణార్థం కలౌ యుగే ॥ ౩౧
శ్రీనివాసస్య కృష్ణస్య పితుర్మే పురుషోత్తమాః !
సమాగచ్ఛన్తు సర్వే మే సేనాధీశాః ! మయా సహ'
ఇతి బ్రహ్మవచః శ్రుత్వా సేనానాథాస్తమబ్రువన్ ॥ ౩౨

సేనాపతయః —

'వార్షికం దేహి నో బ్రహ్మన్ ! ఆగచ్ఛామస్త్వయా సహ'
ఏవముక్తో ధనం తేషాం దత్తవాన్ స పితామహః
వాహనాని విచిత్రాణి రథాంశ్చ వివిధానపి ॥ ౩౩
భూషణాని చ వస్త్రాణి రత్నాని వివిధాని చ
పత్నీః సన్దేశయామాస వివాహార్థం పితామహః ॥ ౩౪
స్వయమన్తర్గతః శ్రీమాన్ ఆత్మానం సమభూషయత్
దధార శిరసా శీఘ్రం కిరీటం పశ్చిమేన తు ॥ ౩౫

అన్యేన శిరసా ధాతా రక్తోష్ణీషమధారయత్
దక్షిణేనోత్తమాఙ్గేన శిరోవేష్టమబన్ధయత్ ॥ ౩౬

కుశకేతుం కుశశ్రేష్ఠైః ధృతవానన్యమూర్ధని
నీలమౌక్తికవైడూర్యయుతే మకరకుణ్డలే
కర్ణయోర్భూషయామాస కరౌ కనకకఙ్కణైః ॥ ౩౭

కవచం ధారయామాస నవరత్నసమాకులమ్
కాఞ్చీదామసమాబద్ధాం ముక్తామణివిభూషితామ్
సరస్వతీఞ్చ సావిత్రీం గాయత్రీం వై తతః పరమ్ ॥ ౩౮

పుత్రాన్ పౌత్రాంస్తథా సర్వాన్ సవాజిరథకుఞ్జరాన్
మనఃపుత్రాన్ వీర్యపుత్రాన్ సమాహూయ పితామహః ॥

అలఙ్కారయుతాన్ కృత్వా గమనాభిముఖోఽభవత్
స్వసేనాం పురతః కృత్వా నాభిజో నిర్యయౌ పురాత్ ॥

హంసం చన్ద్రప్రతీకాశం ఆరురోహ పితామహః
విమానాని విచిత్రాణి వధ్వ ఆరురుహుస్తదా ॥ ౪౧

ఘణ్టాచామరనిర్ఘోషైః సహితా నృప ! రేజిరే
శూరా వీరాసనా ధీరాః గజాశ్వరథసంస్థితాః ॥ ౪౨

సముచ్ఛ్రితైర్ధ్వజైర్దీర్ఘపతాకైః సమలఙ్కృతాః
నానాయుధధరా వీరాః తేషాం మధ్యే పితామహః ॥ ౪౩

రరాజ చన్ద్రమా రాజన్ ! తారాభిర్గగనే యథా
శ్వేతచ్ఛత్రం హేమదణ్డం రత్నకుమ్భయుతం ధృతమ్ ॥

యోజనత్రయవిస్తీర్ణం దశలక్షజనైర్వృతమ్
నభః ప్రకాశయామాస దేవదేవస్య వై తదా ॥ ౪౫

అవాదయన్ మహారాజ ! వాద్యాని వివిధాని చ
భేరీశ్చ నవసాహస్రం దున్దుభీనాం శతత్రయమ్ ॥ ౪౬

మృదఙ్గపణవాన్ ఢక్కామడ్డునిస్సాణడిణ్డిమాన్
గోముఖాన్ మురజాన్ వీణాః తథా వై ఝర్ఝరాదికాన్ ॥

ఙర్ఘరైః శతశృఙ్గైశ్చ దీర్ఘశృఙ్గైశ్చ సస్వరైః
సప్తస్వరైః సప్తరాగైః సర్వాణామపి మోహకైః ॥
ఫూత్కారైశ్చ వషట్కారైః ధ్వనయద్భిశ్చ వారిజాన్
గన్ధర్వైర్గాననిపుణైః స్వరభేదవిచక్షణైః ॥ ४८
వీణాదణ్డస్థసూత్రైశ్చ వాదయద్భిః సుఖావహైః
నర్తకైర్నటకైశ్చైవ హాహాహూహూముఖైర్వృతమ్॥
స్తూయమానాస్తుమ్బురుణా సూతమాగధవన్దిభిః
సురాః సర్వే శ్రీనివాసమహోత్సవదిదృక్షవః ॥ ५०
అనుజగ్ముర్మహారాజం బ్రహ్మాణం యాన్తమగ్రతః
సత్యలోకే తపోలోకే జనోలోకే తతః పరమ్ ॥ ५१
మహర్లోకే సువర్లోకే స్వర్గలోకే మహీతలే
ఏవం క్రమాన్మహాభాగం బ్రహ్మాణం దదృశుర్జనాః ॥
ఋషయః సత్త్వసమ్పన్నాః తదాఽత్యద్భుతదర్శనమ్
వాసుదేవసమాకారం వైశ్వానరసమాననమ్ ॥ ५४
దదృశుః సర్వలోకేశం సాక్షాద్బ్రహ్మాణమగ్రజమ్
కేచిన్నారాయణం తం హి గామ్భీర్యాదబ్రువంస్తతః ॥
కేచిన్నారాయణో నాయం వదనానాం విపర్యయాత్
ఇత్యబ్రువంస్తతః సర్వే మత్వా తం చతురాననమ్ ॥
హంసస్థం భూషణైర్యుక్తం కవచాదమ్బరాన్వితమ్
అపృచ్ఛంస్తే మహీదేవాః బ్రహ్మణోఽనుచరాఞ్జనాన్॥

మహీదేవాః —

'కం వా దేశం ప్రతి జనాః కుతో వాగమనం విధేః ?'

జనాః — 'గచ్ఛామోఽద్య వివాహార్థం శ్రీనివాసస్య భూతలమ్ ॥

తేనైవాకారితాః సర్వే సత్యలోకాన్మహీసురాః
తచ్ఛ్రుత్వా వచనం తేషాం అనుజగ్ముర్మహర్షయః ॥

సాగ్నిహోత్రాః సపుత్రాశ్చ సశిష్యాః సపరిగ్రహాః
ఏవం విభవమాస్థాయ బ్రహ్మాఽగాద్వేఙ్కటాచలమ్॥
వాదిత్రాణాం స్వనేనైవ దున్దుభీనాఞ్చ నిస్వనైః
ఆపూరితం జగదిదం సశైలవనకాననమ్॥ ౬౧

శ్రీనివాసం ప్రతి చారాదిజ్ఞాపితబ్రహ్మాగమనమ్

ఏతస్మిన్నేవ కాలే తు భగవాన్ లౌకికైః సమః
అదృష్ట్వా ఖగరాజన్తం మాతరం వాక్యమబ్రవీత్॥ ౬౨

శ్రీనివాసః —
'కిం నాగతోఽమ్బ! ఖగరాట్ పుత్రార్థం ప్రేషితో మయా
మార్గే నిరోధితః కేన కిం వా స్యాత్ కారణం వద?'॥
ఏవం వదతి గోవిన్దే చారో దృష్టిపథం గతః
చారం దృష్ట్వాఽతిసన్తోషం స లేభే పురుషోత్తమః॥
'క్వ చార! మమ పుత్రస్తు కేన వై ప్రేషితో భవాన్?'
చారః— 'ఆగమిష్యతి గోవిన్ద! గఙ్గాం తరతి తే సుతః'॥ ౬౫
ఏవం వదతి తచ్చారే పునరేకోఽభ్యభాషత
ద్వితీయః— 'గోదావరీం తరతి తే పుత్రః పౌరజనైః సహ'॥ ౬౬
స దూతవచనం శ్రుత్వా కిఞ్చిద్ధాస్యముఖోఽభవత్
తదా జగామ గరుడః పక్షిరాట్ బ్రహ్మచోదితః॥ ౬౭
ప్రణిపత్య శ్రీనివాసం ప్రోవాచ చ వచస్తదా
గరుడః— 'కృష్ణాం తీర్త్వా తు తే పుత్రః శ్రీశైలముపగమ్య చ॥
అహోబిలం చాససాద తత్రాఽజ్ఞప్తోఽహమాగతః'
ఇత్యేవముచ్యమానే తు గరుడేన మహాత్మనా॥ ౬౯
తత్క్షణేనైవ రాజేన్ద్రి! విష్వక్సేనోఽభివన్ద్య చ
వినీతో వాచమూచేఽథ శ్రీనివాసం పరాత్పరమ్॥ ౭౦

విష్వక్సేనః —

తుమ్బురోస్తీర్థమాసాద్య హరే ! తత్రావగాహతే
పుత్రస్తవ మహారాజః పరమాత్మా చతుర్ముఖః ॥ ౭౧

పుత్రస్తవాగచ్ఛతీహ భవద్దర్శనకౌతుకీ'
సేనాపతౌ వదత్యేవం భగవానుత్థితో ముదా ॥ ౭౨

గరుడస్కన్ధమారూఢః ప్రయాణాభిముఖో హరిః
ఉత్తరాభిముఖః ప్రాయాత్ పుత్రస్నేహేన భూమిప ! ॥

విష్వక్సేనోఽతివేగేన బ్రహ్మాణముపగమ్య చ
ఆనమ్య శిరసా భక్త్యా ప్రోవాచ వచనం విధిమ్ ॥ ౭౪

చతుర్ముఖశ్రీనివాసయోః పరస్పరప్రణయావలోకనసంవాదః

విష్వక్సేనః—

'భగవానరవిన్దాక్షః తవ దర్శనలాలసః
గరుడస్కన్ధమారుహ్య సమాగచ్ఛతి తేఽన్తికమ్' ॥ ౭౫

తచ్ఛ్రుత్వా వచనం తస్య విష్వక్సేనస్య ధీమతః
చన్ద్రబిమ్బనిభాద్ధంసాత్ అవరుహ్య పితామహః ॥ ౭౬

పాదాభ్యామాగమచ్ఛీఘ్రం యత్రాఽఽగచ్ఛతి కేశవః
స దదర్శ మహారాజ ! జనకం చతురాననః ॥ ౭౭

దణ్డవత్ప్రణిపత్యాథ చాగ్రే బద్ధ్వా కరౌ స్థితః
స చావరుహ్య గరుడాత్ ఆససాద పితామహమ్ ॥ ౭౮

ఉత్థాప్యాఽఽలిఙ్గ్య చాప్యేనం ఉవాచ మధుసూదనః

శ్రీనివాసః —

'ఉత్తిష్ఠ తాత ! భద్రం తే పశ్య మామాతురం కృశమ్ ॥ ౭౯

బహుకాలేన తే బుద్ధిః మమ దర్శనలాలసా
తదేవ పరమం మన్యే త్వద్బుద్ధిర్మమ దర్శనే ॥ ౮౦

కౌతూహలం నోపనీతా కదాచిదపి యేన వై
న కశ్చిద్ధ్రియతే క్వాపి త్వాం వినా చతురానన ! ' ॥ ౮౧

వదత్యేవం హృషీకేశే నోవాచ చతురాననః
ముహూర్తద్వయమాత్రంతు శ్రీనివాసోఽపి నోచివాన్ ॥
ఆనన్దబాష్పసమ్పూర్ణనయనౌ తౌ పరస్పరమ్
స్నేహాత్ప్రఫుల్లవదనౌ ముఖం దదృశతుర్ముదా ॥ ౭౩
పితుర్ముఖం సుతోఽపశ్యత్ సుతవక్త్రం హరిస్తథా
తతః సన్తుష్టమనసౌ లేభాతే పరమాం ముదమ్ ॥ ౭౪
తౌ క్రీడన్తౌ శ్రీనివాసబ్రహ్మాణౌ దేవసంసది
పితాపుత్రౌ తదా దృష్ట్వా సత్యలోకనివాసినః ॥ ౭౫
లేభిరే పరమానన్దం తన్మాయామోహితాః సురాః
దేవాః— 'న తేన సదృశః పుత్రో న తేన జనకో భువి' ॥ ౭౬
ఇత్యేవం ప్రశశంసుస్తే భక్తిస్నేహవశం గతాః
తతః సుతం సమాశ్వాస్య పరిమృజ్యాక్షిజం జలమ్ ॥
బ్రహ్మణః పాణిముద్ధృత్య స్వనేత్రజలమున్మృజన్
వల్మీకస్థానమాశ్రిత్య పుత్రేణ సహ తస్థివాన్
తత్ర చ శ్రీనివాసస్తం ఉవాచ పురుషోత్తమః ॥ ౭౭

శ్రీభగవాన్ —
'కచ్చితే కుశలం తాత ! స్నుషాయా మమ సమ్ప్రతి
పుత్రపౌత్రప్రపౌత్రాణాం క్షేమం ప్రబ్రూహి మే సుత ! ' ॥
బ్రహ్మ– 'సర్వమఙ్గళమస్మాకం త్వత్ప్రసాదేన కేశవ !
తాత ! మే వద తే క్షేమం పురాణపురుషోత్తమ ! ॥ ౮౦

చతుర్ముఖం ప్రతి శ్రీనివాస జ్ఞాపితస్వపరిణయోదన్తః

శ్రీభగవాన్ —
'ద్వాపరాన్తే కృతం కర్మ శృణు పుత్ర ! సమాధినా
వైకుణ్ఠే శేషతల్పస్థం భృగుః పాదతలేన మామ్
తతాడోరసి తే మాతుః ఆస్పదే కమలాసన ! ॥ ౮౧

తదా తే జననీ పుత్ర ! కరవీరపురం గతా
తేన దుఃఖేన సన్తప్తా త్యక్త్వా వైకుణ్ఠముత్తమమ్ ॥ ౯౨
ఇహాగతో వేఙ్కటాద్రిం నాత్రాపశ్యం నికేతనమ్
అత్రవల్మీకగం నిత్యం చోళభృత్యః కుఠారతః ॥ ౯౩
ప్రాహరన్మాం రాజభార్యాతాడితో ధేనుకోపతః
బృహస్పతేః ప్రసాదేన జీవామి కరుణానిధేః ॥ ౯౪
అభివాదయ కల్యాణీం మాతరం మమ నన్దన !'
ఇత్యుక్తో వకుళాం బ్రహ్మా వవన్దే హరిమాతరమ్ ॥ ౯౫

బ్రహ్మా– 'జననీ తవ గోవిన్ద ! కుత్రేయం జనితా పురా
ఏతదాఖ్యాహి భగవన్ ! శ్రోతుం కౌతూహలం హి మే' ॥

శ్రీభగవాన్—
యశోదా వకుళా భూత్వా వర్తతే వేఙ్కటాచలే
రక్షితోఽహం తయా భద్ర ! బహుకాలం పితామహ ! ॥
ఆపత్కాలే తు యో రక్షేత్ తం విద్యాత్పితరం గురుమ్
కదాచిన్మృగయాఽఽసక్తః పద్మతీర్థసమీపతః ॥ ౯౮
ఆగామహం తత్ర పుష్పవనే కన్యా ఉపాగమన్
తాసాం మధ్యే విరాజన్తీ కన్యా కాచిదుపాగమత్ ॥ ౯౯
యామాకాశప్రభోః పుత్రీం నామ్నా పద్మావతీం విదుః
తామవేక్ష్యాతిమోహాన్మే మనస్తామేవ కాఙ్క్షతే ॥ ౧౦౦
తామేవఘటయాఽఽశు త్వం పుత్రోఽసి పరమో మమ'
వదత్యేవం హృషీకేశే శుశ్రువే దున్దుభిస్వనః ॥ ౧౦౧

శ్రీనివాసపరిణయార్థం శేషాచలం ప్రతి రుద్రాద్యాగమనమ్

శ్రీభగవాన్—
కస్య వాద్యమిదం బ్రహ్మన్ ! కశ్చ మాముపగచ్ఛతి'
వదత్యేవం పరే ధామ్ని నీలకణ్ఠోఽన్వపద్యత ॥ ౧౦౨

పితామహఞ్చ పితరం వవన్దే వసుధాధిప!
పార్వత్యా షణ్ముఖేనాపి ప్రమథాధిపసేవకైః ॥ ౧౦౩

తమాలిఙ్గ్య హృషీకేశః ప్రాహ శఙ్కరమాగతమ్
'వత్సాత్రాఽయాహి నికటం తిష్ఠ భద్ర! వరాసనే' ॥ ౧౦౪

ఏవం సమ్భాషమాణే తు నీలకణ్ఠేన కేశవే
తతః సమాగమత్సద్యః కుబేరో నరవాహనః ॥ ౧౦౫

యక్షేన్ద్రైః పుత్రభృత్యైశ్చ భార్యాబన్ధుభిరన్వితః
తమాయాన్తముపాలక్ష్య భగవానాహ భూమిప! ॥ ౧౦౬

'ధనాధిప! మహాప్రాజ్ఞ! ధనవాన్ భవ సర్వదా'
ఇత్యాశిషాఽఽనన్దయతి హృషీకేశే ధనేశ్వరమ్ ॥ ౧౦౭

స్వాహాస్వధాభ్యాం సహితః ఆరూఢో మేషవాహనమ్
అగ్నిశ్చాగాత్ సపుత్రశ్చ సబన్ధుర్వేఙ్కటాచలే ॥ ౧౦౮

స జాతవేదసం దృష్ట్వా జాతాఽహ్లాదో జగత్పతిః
తమాలిఙ్గ్యాతివేగేన 'తిష్ఠ తిష్ఠేతి' చాబ్రవీత్ ॥ ౧౦౯

తతః ప్రేతపతిశ్చాపి స్వదూతైశ్చ స్వభార్యయా
స్వవాహనం సమారుహ్య ప్రాప శేషగిరిం స్వయమ్ ॥ ౧౧౦

చిత్రగుప్తో మహాప్రాజ్ఞః సమ్ప్రాప్తో రాజసత్తమమ్!
తతో జలపతిశ్చాగాత్ నక్రమారుహ్య భక్తిమాన్ ॥ ౧౧౧

భార్యయా బహురత్నాఢ్యో నారాయణగిరిం ప్రతి
ఆరుహ్య గజరాజం స్వం ఇన్ద్రః సాక్షాచ్ఛచీపతిః ॥ ౧౧౨

భోగిరాజగిరిం రాజన్! సర్వభోగాఽలయో మహాన్
పౌలోమ్యా సహ పుత్రేణ సమ్ప్రాప్తస్త్రిదశేశ్వరః
యథార్హం శ్రీనివాసేన సత్కృతో నిషసాద చ ॥ ౧౧౩

ఏవం సమారుహ్య చ భారతీయుతః
సుగన్ధయుక్తః సముపాయయౌ గిరిమ్ ।
భక్తోఽథ వాయుస్తమిమం జనార్దనః ।
క్షేమఞ్చ పప్రచ్ఛ తదా ముదాఽన్వితః ॥ ౧౧౪
'స్థీయతా'మితి రాజేన్ద్ర! హరిర్వాయుమభాషత
ఏతస్మిన్నేవ కాలే తు సమ్ప్రాప్తౌ చన్ద్రభాస్కరౌ
మన్మథోఽప్యాగమద్భూప! సరతిస్తురగోపరి ॥ ౧౧౫
మునయశ్చ మహారాజ! సమాజగ్ముర్మహాగిరిమ్
కశ్యపోఽత్రిర్భరద్వాజో వామదేవశ్చ గౌతమః ॥ ౧౧౬
విశ్వామిత్రో వసిష్ఠశ్చ వాల్మీకిర్జమదగ్నిజః
పులస్త్యశ్చ దధీచిశ్చ శునశ్శేఫశ్చ గాలవః ॥ ౧౧౭
గార్గ్యః కృష్ణో మహారాజ! సపుత్రాః సపరిగ్రహాః
గన్ధర్వాప్సరసశ్చైవ సర్వే సిద్ధాః సహోరగాః ॥ ౧౧౮
ఏవం మహర్షయో దేవా రాజానశ్చ సమాగతాః
వివాహార్థం సమాజగ్ముః సర్వే సమ్భ్రమకాతరాః ॥ ౧౧౯
సమాశ్వాస్యాథ గోవిన్దో యథాయోగ్యం తదా నృప!
'స్థీయతా'మితి చోవాచ సర్వేషాం పురతో హరిః ॥ ౧౨౦

బ్రహ్మాజ్ఞయా విశ్వకర్మకృతపరిణయార్హ పురనిర్మాణక్రమః

తతోఽభూద్వాసుదేవస్య విశ్వకర్మాఽక్షిగోచరః
తమాలోక్య హృషీకేశః ఇన్ద్రమాహ స్మ మన్యుమాన్ ॥
'ఇన్ద్రస్య గర్వబాహుళ్యం పశ్య విశ్వకృతోఽధునా
భ్రాతుర్బాహుబలాదేష న జానాతి హితాహితమ్ ॥ ౧౨౧
యథాన్యాన్ పశ్యతి సురాన్ తథా మామపి పశ్యతి
సాధు జాతం సురశ్రేష్ఠ! త్వయైనమసమఞ్జసమ్ ॥ ౧౨౨

అన్యం శాలాకర్మరతం శుద్ధం మద్భక్తిసంయుతమ్
నియోజయ సురశ్రేష్ఠ! దేవతాగృహకర్మణి' ॥ ౧౨౪

ఇత్యప్రియం వచః శ్రుత్వా విశ్వకర్మా నరేశ్వర!
ప్రణిపత్యాహ గోవిన్దం వర్ధకీ భయవిహ్వలః ॥ ౧౨౫

వర్ధకి —

భగవంస్త్వదభీష్టం యత్ అజ్ఞానాన్న మయా కృతమ్
క్షమస్వ మమ దౌరత్మ్యం భగవన్! కరుణానిధే! ॥

దేవాదిదేవ! దేవేశ! స్వల్పస్య మమ కారణాత్
ఇయాన్ కోపః కిమర్థం? తే సఞ్జాతో భగవన్! హరే!' ॥

ఏవం సంప్రార్థితః శక్రం శ్రీనివాస ఉవాచ హ
సభాం కారయ దేవేన్ద్ర! దేవార్థం మునికారణాత్ ॥ ౧౨౮

పఞ్చాశద్యోజనగణవిశాలాం సుమనోహరామ్
సువిచిత్రాఞ్చ మహతీం త్రింశద్యోజనమాయతామ్' ॥ ౧౨౯

ఇత్యేవం శాసితః శక్రః తేన వర్ధకినా తదా
కారయామాస విపులాం విచిత్రాం మహతీం సభామ్ ॥ ౧౩౦

చక్రే శక్రాజ్ఞయా తత్ర విశ్వకర్మా మయాగ్రజః
అనన్తరం వాక్యమూచే శతక్రతుమనామయమ్ ॥ ౧౩౧

శ్రీభగవాన్ —

ఆకాశరాజనగరం శీఘ్రం గచ్ఛ శచీపతే!
రాజానం సాన్త్వవచనైః కార్యే కర్మణి బోధయ ॥ ౧౩౨

తత్రాప్యనేన కర్తవ్యం సభాగేహాది కారయ'
వాసుదేవస్య వాక్యాని శ్రుత్వా తస్య శచీపతిః ॥ ౧౩౩

జగామ రాజనగరం సహితో విశ్వకర్మణా
విస్తార్య నగరం రాజ్ఞః పరితో బహుయోజనమ్ ॥ ౧౩౪

సఞ్ఛిద్య చ మహారాజ! వనాని గిరిగహ్వరాన్
విషమాఞ్చ సమాం చక్రే ధరాం తాం ధరణీపతే!
గృహాణి చ విచిత్రాణి సభాశ్చ పటమణ్డపాన్ ॥ ౧౩౫
కల్యాణవేదీం స దదర్శ రత్న-
సమ్పూర్ణకక్షైః సుకృతాం విచిత్రామ్।
స్తమ్భైర్యుతాం మౌక్తికరత్ననిర్మితైః
నారాయణస్యైవ నృపేణ నిర్మితామ్ ॥ ౧౩౬
వాసుదేవస్య భవనం వాసవో విశ్వకర్మణా
కారయామాస రాజేన్ద్ర! సరత్నస్తమ్భగోపురమ్
ధనధాన్యసమాకీర్ణం రత్నతోరణమణ్డితమ్ ॥ ౧౩౭
వాపీకూపశతం వాజిగజానాం భవనం తథా
వాసవే తు గతే రాజన్! వాసుదేవోఽవదత్సురాన్ ॥ ౧౩౮

దేవాదికృతపరిణయార్థభగవత్ప్రార్థనాభ్యుపగమః

శ్రీభగవాన్—
'ఆకాశరాజస్య సుతాఽస్తి యా సురాః
ఇచ్ఛామి కర్తుం కిల తత్కరగ్రహమ్।
అఙ్గీకృతం చేద్భవదీయమణ్డలైః
అఙ్గీకరోమ్యద్య తు రాజకన్యకామ్' ॥ ౧౩౯
వాసుదేవవచః శ్రుత్వా వాసుదేవాత్మజాదికాః
వాక్యమాహుర్మహారాజ! వాసుదేవపరాయణాః ॥ ౧౪౦
బ్రహ్మాదిదేవాః —
'వయన్తు దాసభావేన తిష్ఠామః పురుషోత్తమ!
త్వత్ప్రసాదాద్వయం సర్వే పశ్యామోఽత్ర మహోత్సవమ్' ॥
శఙ్కరః —
'వినోదవచనం కృష్ణ! భాషసే ప్రాకృతో యథా
మనసస్తే ప్రశస్తం చేత్ క్రియతా'మితి చాబ్రవీత్ ॥ ౧౪౨

శఙ్కరస్య వచః శ్రుత్వా ప్రశశంస హసన్ హరిః
తతశ్చతుర్ముఖః ప్రాహ శేషాచలపతిం ప్రతి

బ్రహ్మ —

'సర్వజ్ఞస్త్వం దయాసార ! సత్యసఙ్కల్పవానసి
అష్టవర్గం తతః కార్యం వివాహాత్ పూర్వమేవ హి ॥ ౧౪౪
తస్మాదాజ్ఞాం దేహి మమ పుణ్యాహే పురుషోత్తమ !'
స పుత్రవచనం శ్రుత్వా వసిష్ఠం మునిమానయత్ ! ౧౪౫

వసిష్ఠాదీన్ ప్రతి భగవత్కృతవివాహకార్యనియోజనప్రకారః

వసిష్ఠఞ్చ మహాభాగం పౌరోహిత్యే న్యయోజయత్
'యజుఃశాఖామహామన్త్రైః కర్తవ్యం స్వస్తివాచనమ్ ॥ ౧౪౬
సర్వేషామపి దేవానాం యజమానో భవా'నితి
దేవానాఞ్చ ఋషీణాఞ్చ మాననే శఙ్కరం న్యధాత్ ॥ ౧౪౭
దేవాఽహ్వానే కుమారన్తు ప్రత్యుత్థానే చ మన్మథమ్
దత్త్వా తేషాం వీటికాన్తు కృష్ణవర్త్మానమాహ్వయత్॥ ౧౪౮
'గృహాణ త్వం వీటికాం చ పాకార్థం హవ్యవాహన !
ఋషీణాం సర్వదేవానాం తవ పాకస్తు సమ్మతః ॥ ౧౪౯
తస్మాత్ పాకం కురుష్వ త్వం స్వధాస్వాహాసమన్వితః'
ఇతి శిష్టో యజ్ఞమూర్తిః 'తథాఽస్త్వి'త్యబ్రవీద్ధరిమ్ ॥ ౧౫౦
తతః స ప్రాహ వరుణం జలార్థం సర్వదేహినామ్
దుష్టానాం దణ్డనే రాజన్ ! శిష్టానాం పరిపాలనే ॥ ౧౫౧
యమం స కల్పయామాస సుగన్ధే వాయుమాదిశత్
ధనదానే బ్రాహ్మణార్థే వస్త్రాలఙ్కారదాపనే ॥ ౧౫౨
కుబేరం యోజయామాస భగవాన్ నృపసత్తమ !
ప్రదీపధారణే రాజన్ ! నిశాకరమయోజయత్ ॥ ౧౫౩

వసూన్ సన్దేశయామాస భాణ్డానాం శుద్ధికారణాత్
గ్రహాంశ్చ ద్రోణపాత్రేషు న్యయోజయదరిన్దమ ! ॥ ౧౩౪

ఏవం సంశాసితాః సర్వే పురాణపురుషేణ చ
ఆజ్ఞామాదాయ తేఽభూవన్ సర్వే స్వస్థాః స్వకర్మసు ॥

తతో వాక్యమువాచేదం బ్రహ్మా లోకపితామహః
బ్రహ్మా— 'మజ్జనం కురు గోవిన్ద ! మఙ్గళం మధుసూదన ! ॥

పుణ్యాహపూర్వకర్మాణి స్వేష్టదేవప్రపూజనమ్
కులదేవప్రతిష్ఠాఞ్చ సాఙ్గం కురు రమాపతే ! ॥ ౧౩౭

వివాహార్థం కరవీరపురాద్రమాహ్వానమ్

'స పుత్రవచనం శ్రుత్వా సస్మార జగదీశ్వరః
రమాం రాజీవనయనాం కరవీరపురాలయామ్ ॥ ౧౩౮

మత్వా వియోగినీం రాజన్ ! దుఃఖితః సురసత్తమః
రురోద లోకరీత్యైవ భగవాన్ లౌకికైః సమః ॥ ౧౩౯

'న శోభతే సభా దివ్యా తయా విరహితా సుత !
భవానహం మహాప్రాజ్ఞ ! దేవాశ్చ సపరిగ్రహాః ॥ ౧౪౦

న శోభన్తే యథాఽఽకాశే తారాస్తారాపతిం వినా
అపాదపం యథాఽరణ్యం అపక్షాశ్చ విహఙ్గమాః ॥ ౧౪౧

అఫలాశ్చ యథా వృక్షాః అధనాః సుహృదో యథా
తథా వయం మహాప్రాజ్ఞ ! రహితా రమయా తయా' ॥

వాసుదేవవచః శ్రుత్వా వాసుదేవమభాషత
శఙ్కరః పృథివీపాల ! సముత్తిష్ఠన్ మహాభుజః ॥

శఙ్కరః— 'కిమర్థం రోదనం తాత ? కిం తే కార్యం విదమ్బనమ్
అసఙ్గస్యాప్రమేయస్య చాక్రూరవరదస్య చ ॥ ౧౪౪

అక్లేశకస్య దేవేశ ! కిమర్థం రోదనం వృథా'
స చ తద్వచనం శ్రుత్వా నీలకణ్ఠమభాషత ॥ ౧౬౫

శ్రీభగవాన్—
'త్వం న జానాసి భోః శమ్భో ! బాలభావేన పౌత్రక !
యదా బ్రహ్మాఽవసానే చ న కిఞ్చిదవశిష్యతే ॥ ౧౬౬

తదా క్షీరోదకే శమ్భో ! నిరాలమ్బే నిరాశ్రయే
సా మే శయ్యా సఖీ భూత్వా క్రీడతే హితకారిణీ ॥ ౧౬౭

ఏతాదృశీం వినా శమ్భో ! మమ సౌఖ్యం కథం భవేత్ ?
వదత్యేవం జగన్నాథే వేధా వాక్యమభాషత ॥ ౧౬౮

బ్రహ్మ– 'నోక్తం త్వయేదం గోవిన్ద ! పూర్వమేవ జనార్దన !
అద్య మాం కమలానాథ ! రమాఽఽహ్వానే నియోజయ'॥

భగవదుక్త్యా రమానయనాయ కరవీరపురం ప్రతి సూర్యగమనమ్

సోఽపి పుత్రవచః శ్రుత్వా ద్యుమణిం శీఘ్రమాహ్వయత్
షణ్ముఖేన మహారాజ ! సోఽపి తత్ర సమాగతః ॥ ౧౭౦

ననామ భక్త్యా స్తుత్వాఽథ ప్రాఞ్జలిః సమ్ముఖే స్థితః
భాస్కరం భక్తినమ్రాఙ్గం భగవానాహ హృద్గతమ్ ॥

శ్రీభగవాన్ —
'శృగాలవాసుదేవస్య నగరం గచ్ఛ భానుమన్ !
తత్రాఽస్తే జగతాం మాతా తామానయ మమాన్తికమ్ '॥

భారతీం వాసుదేవస్య శ్రుత్వా పౌత్రో దివాకరః
వినయేన సమాయుక్తః శిరసాఽఽనమ్య చావదత్ ॥

భానుః – 'కథం తాం లోకజననీం ఆనయిష్యే తవాన్తికమ్
తన్మమాచక్ష్వ గోవిన్ద ! కథం మాం విశ్వసేద్రమా ॥

శ్రీభగవాన్—
'అస్తి తస్యాస్త్వయి స్నేహః సదా లోకమహోదయే
త్వదాగమనసంహృష్టా సమాయాతి మమాన్తికమ్ ॥

ఉపాయం ప్రవదిష్యామి తదాగమనకర్మణి
అశ్రు ముఞ్చన్నపమృజ్య తద్ద్వారి కురు సంస్థితిమ్ ॥ ౧౭౬

త్వాం తు దృష్ట్వా జగన్మాతా సాన్త్వయిష్యతి భానుమన్ !
ఏవం వదన్తీ వాక్యం త్వాం కిఞ్చిద్దుఃఖసమాకులా ॥ ౧౭౭

'శాసనం తే హృతం కేన ధరణ్యాం కథ్యతా'మితి
త్వం సమాచక్ష్వ తాం దేవీం ఇత్థమత్యన్తదుఃఖితః ॥ ౧౭౮

'న శాసనం హృతం మేఽద్య మాతః ! కేనాపి భూతలే
శయనన్తు కృతం తేన తవ భర్త్రాద్య భూతలే ॥ ౧౭౯

యేన వై శాసనం దత్తం మాతర్మే కృపయేదృశమ్
నిశ్చేతనోఽద్య పతితో భర్తా జీవతి తే న వా ॥ ౧౮౦

భర్తా తవ జగన్నాథస్త్వశక్తోఽద్య విభాతి మే
'కదా ద్రక్ష్యామి దేవీం తాం' ఇత్యాస్తే ప్రలపన్నితి' ॥ ౧౮౧

సా త్వద్వచనమాకర్ణ్య సమాయాతి న సంశయః"
ఉపాయన్తు తతః శ్రుత్వా కిఞ్చిద్ధాస్యముఖాన్వితః ॥ ౧౮౨

బభాషే భక్తినమ్రాఙ్గో భయభక్తిసమన్వితః
'సర్వజ్ఞా సర్వలోకేషు విశ్రుతా కమలాఽలయా ॥ ౧౮౩

జానాతి హృద్గతం సర్వం కథం మాం విశ్వసేద్విభో !
అరోగస్య చ రోగం హి కథం వక్ష్యామి తే హరే' ॥ ౧౮౪

స భానోర్వచనం శ్రుత్వా భానుమాహ మనోగతమ్

శ్రీభగవాన్ —

'మన్మాయయా మోహితా సా భవిష్యతి న సంశయః' ॥

ఇత్యుక్తః ప్రణిపత్యాథ వాసుదేవం రథే స్థితః
కరవీరపురం గత్వా యథోక్తం తత్తథాఽకరోత్ ॥ ౧౮౫

కరవీరపురాచ్ఛేషాచలం ప్రతి రమాఽఽగమనమ్

సా తద్వచనమాకర్ణ్య యథాఽఽదేశం తదా రమా
రథమారుహ్య ఖేదేన భానువాక్యాదరేణ సా ॥ ౧౮౭

సమ్ప్రాప్తా వాయువేగేన రవియుక్తా రమాపతిమ్
తదాగమనవార్తాఞ్చ శ్రుత్వా తస్మిన్ క్షణే హరిః ॥ ౧౮౮

జగామ దర్శనాపేక్షీ హ్యాశక్త ఇవ సమ్ముఖమ్
తాదృశీమాకృతిం ప్రాప్య తదద్భుతమివాకరోత్ ॥ ౧౮౯

దేవానాం పూర్వదేవానాం మునీనామూర్ధ్వరేతసామ్
భుజే భుజఙ్గభూషస్య వామం సంస్థాప్య వై భుజమ్ ॥ ౧౯౦

తథాఽపరం బ్రహ్మకణ్ఠే నిధాయాగాద్భుజం స్వభూః
ఏవంభూతం శ్రీనివాసం దదర్శ కమలాలయా ॥ ౧౯౧

రథాదుత్తీర్య వేగేన కిఞ్చిద్ధాస్యముఖామ్బుజా
చామ్పకం పుష్పనిచయం వికీర్య పదపఙ్కజే ॥ ౧౯౨

సమాలిఙ్గ్యాతిభక్త్యైవ ముహూర్తద్వయమాస్థితా
తదాలిఙ్గనమాత్రేణ పుష్టాఙ్గో విష్టరశ్రవాః ॥ ౧౯౩

కుశలం పరిపప్రచ్ఛ తస్యాః సాఽపి హరేస్తదా
పితరౌ సర్వలోకానాం రమానారాయణావుభౌ ॥ ౧౯౪

సమ్ప్రాప్తౌ స్వస్థతాం రాజన్ ! సర్వదేవనమస్కృతౌ

రమాయై శ్రీనివాసకథితపద్మావతీపరిణయోదన్తః

శ్రీ రమా —

‘మాం మోహయతి గోవిన్ద ! తవ మాయా దురత్యయా ॥

భానునా మయి గోవిన్ద ! కర్మ చిత్రం త్వయా కృతమ్
త్వన్మాయామోహితాః సర్వే బ్రహ్మేశానాదయః సురాః ॥

వదాఽదేశం వాసుదేవ మమాద్యాఽహ్వానకారణమ్'
స రమావచనం శ్రుత్వా సాధ్వీమాహ మహీపతే ! ॥ ౧౯౭

శ్రీనివాసః —
'త్వయా రామావతారే తు కథితం స్మర భామిని ।
వేదవత్యా వివాహస్య సమ్ప్రాప్తః కాల ఏష వై ॥ ౧౯౮

త్వత్సన్నిధౌ వోఢుమేనాం కామయేఽహం కలౌ యుగే '
వదత్యేవం హృషీకేశే సాఽస్మరత్పూర్వికాం గిరమ్ ॥ ౧౯౯

శ్రీ రమా —
'తామఙ్గీకురు గోవిన్ద ! వివాహే విధిపూర్వకమ్
ఇతి మే వచనం కృష్ణ ! సఫలం కురు వత్సల !' ॥ ౨౦౦

ఇత్యుక్త్వా శ్రీనివాసం సా ననామ చ ముదాఽన్వితా
హరిస్తు లోకజననీం ఆనన్దయదుదారధీః ॥ ౨౦౧

స రమాగిరమాకర్ణ్య పరిపూర్ణమనోరథః
పరమానన్దసమ్పూర్ణః ఉరగాద్రౌ వ్యరాజత ॥ ౨౦౨

సన్తోషసంసూచకసర్వగాత్రః ఆనన్దబాష్పేణ సమృద్ధనేత్రః
బ్రహ్మాదిదేవైర్నుతసచ్చరిత్రః తదా బభౌ వేఙ్కటశైలమిత్రః ॥

ఇతి శ్రీభవిష్యోత్తరపురాణే శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే శ్రీనివాసస్య
వేదవతీవివాహాయ బన్ధులక్ష్మ్యాద్యాగమనం నామ
దశమోఽధ్యాయః

అథ ఏకాదశోఽధ్యాయః

భగవతః పద్మాదికారితపరిణయార్థమఙ్గళాభిషేకక్రమః

జనకః —

'తతః కిమకరోత్కృష్ణః ! శ్రీనివాసః సతాం గతిః
తన్మమాచక్ష్వ భగవన్ ! విస్తరేణ మహామునే !' ॥ ౧

శతానన్దః —

'శ్రీలక్ష్మీసహితః శ్రీమాన్ శ్రీనివాసః పితామహమ్
అబ్రవీత్ప్రీతమనసా ప్రయుఞ్జానః ప్రయోజనే' ॥ ౨

శ్రీనివాసః—

'కర్మాణి పుత్ర ! కార్యాణి కురు శీఘ్రమతన్ద్రితః
స తద్వచనమాకర్ణ్య ససన్తోషః పితామహః ॥ ౩

కటాహభాణ్డనిచయం ఆనేతుం ప్రైషయత్సురాన్
గరుడప్రముఖాన్ వీరాన్ నారాయణపరాయణాన్ ॥ ౪

తే తస్యవచనం శ్రుత్వా క్షణేన గరుడాదయః
కటాహాదీన్ గృహీత్వాఽథ సమాజగ్మురనేకధా ॥ ౫

అపూరయత్తతస్తేషు స వాయుః సలిలాధిపః
సుగన్ధం తోయనిచయం దివ్యతీర్థోద్భవం శుభమ్ ॥ ౬

తతః సర్వాః సువాసిన్యో వస్త్రాలఙ్కారమణ్డితాః
అరున్ధతీం పురస్కృత్య కృతమఙ్గళకౌతుకాః ॥ ౭

సదీపకలశాన్ రాజన్ ! పార్వతీప్రముఖాః స్త్రియః
చక్రుః సమస్తాన్మఙ్గల్యాన్ ససావిత్రీపురోగమాః ॥ ౮

గాయన్త్యః శుభగానాని నిరాతఙ్కకృతం తథా
కృష్ణావతారవిభవం గాయన్త్యశ్చామరాఙ్గనాః ॥ ౯

సిద్ధాఙ్గనాశ్చ రాజేన్ద్ర! తస్థుర్వైఖానసాఙ్గనాః
ఏవం ప్రవృత్తే పుణ్యేఽస్మిన్ వివాహే వేఙ్కటేశితుః ॥ ౧౦
స్నుషాశ్చ వాసుదేవస్య జహసుశ్చారులోచనాః
శ్వశ్రూశ్చ పురతః కృత్వా మాతరం వకుళాం హరేః ॥ ౧౧
ఏవం మహోత్సవస్తత్ర సమభూత్సప్తమీదినే
చతుర్దిక్షు చ సంస్థాప్య కలశాన్ జలపూరితాన్ ॥ ౧౨
సూత్రేణ వేష్టయిత్వా తు తన్మధ్యే రత్నపీఠకమ్
సంస్థాప్య సమ్భ్రమైర్యుక్తాః ఇదమాహుః సురాఙ్గనాః ॥ ౧౩
'ఉత్తిష్ఠ పురుషశ్రేష్ఠ! తిష్ఠ త్వం సూత్రమణ్డలే'
స ఇత్థముక్తో భగవాన్ యోషితాం పురతో హరిః ॥ ౧౪
ప్రోవాచ దీనవదనః ప్రస్రవన్నేత్రజం జలమ్
'పితామహ మహాప్రాజ్ఞ! వివాహవిభవే మమ ॥ ౧౫
కః కరోత్యభిషేకన్తు తైలేనాశీఃక్రమేణ వై
యస్య నాస్తి మహారాజ! మాతా వాఽపి పితా తథా ॥ ౧౬
వివాహే చ విపత్తౌ చ తస్య ధిగ్జన్మ జీవనమ్
భగిన్యో భ్రాతరశ్చైవం మాతులా భాగినేయకాః ॥ ౧౭
న మే సన్తి మహాప్రాజ్ఞ! కః కరోత్యభిషేచనమ్
మాతాపితృవిహీనానాం కా గతిర్వై భవిష్యతి ॥ ౧౮
న చ మాతృసమం మిత్రం జనకేన సమం సుఖమ్
న భార్యాసదృశం భాగ్యం న పుత్రేణ సమా గతిః ॥ ౧౯
న హి భ్రాతృసమో బన్ధుః న విష్ణోర్దేవతా పరా'
ఇతి సమ్భాష్య గోవిన్దో లీలామానుషవిగ్రహః ॥ ౨౦
రురోద లోకరీత్యైవ పశ్యన్ బ్రహ్మాననం హరిః
ఉపధార్య హరేర్వాక్యం సభవః కఞ్జసమ్భవః ॥ ౨౧

సాన్త్వయన్ వాసుదేవస్తు భారతీమాహ భూపతే ।

బ్రహ్మ —

'కిమర్థం మోహయసి నో మాయాపఞ్జరవాసినః ॥ ౨౨
కోఽపి నాస్తీతి యత్ప్రోక్తం తదసత్యం చతుర్భుజ ।
పుత్రోఽహం తవ కల్యాణ ! పౌత్రః సాక్షాత్త్రిలోచనః ॥ ౨౩
మన్మథోఽన్యః పుమాన్ పుత్రః పౌత్రపుత్రః షడాననః
జగత్ప్రాణో జ్యేష్ఠపుత్రః స్నుషా తే భారతీ హరే ! ॥ ౨౪
సరస్వత్యాదికాః సర్వాః స్త్రియస్త్వత్పాదసేవికాః
త్వం పుమాన్ పరమః సాక్షాత్ జగద్ధాత్రీ తవాఙ్గనా ॥ ౨౫
క్రీడామాత్రమిదం మన్యే త్వత్కృతం పురుషోత్తమ !
ఏవం విభవమాపన్నః త్వం నో మోహయసే వృథా' ॥ ౨౬
ఇత్థముక్త్వా చతుర్వక్త్రో వాసుదేవం రమాసఖమ్
రమాం సఙ్కేతయామాస సా రమా వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౨౭

శ్రీ రమా —

'విదితం హృదయం దేవ ! తవ వేఙ్కటవల్లభ !
తైలాభ్యఙ్గాది కర్మాణి కరిష్యే పురుషోత్తమ ! ॥ ౨౮
ఉత్తిష్ఠ త్యజ దుఃఖం తే సమారోహ వరాసనమ్'
స రమాగిరమాకర్ణ్య సన్తోషాన్నయనాజ్జలమ్ ॥ ౨౯
ముఞ్చన్ మునివరాన్ రాజన్ ! నన్దయన్ నరసారథిః
కశ్యపాత్రిభరద్వాజవిశ్వామిత్రపురోగమాన్ ॥ 30
ప్రణిపత్య వసిష్ఠం స ఆహ విశ్వం విడమ్బయన్

శ్రీనివాసః —

"అనుజ్ఞాం దేహి మే బ్రహ్మన్ ! మజ్జనార్థం మహామునే ! ॥
'తథాస్త్వి'త్యబ్రవీత్కృష్ణం వసిష్ఠః స పురోహితః
సపత్నీకాన్ సురాన్ సర్వాన్ సభార్యాన్ ఋషిమణ్డలాన్ ॥

అనుజ్ఞాప్యానుగైః సార్ధం ఉదతిష్ఠత్సురోత్తమః
వికీర్య కేశమూలాని పూర్వాశాభిముఖం తతః ॥ ౩౩
ఆరోపయన్ రత్నపీఠే శ్రీనివాసం సుయోషితః
తాసాం మధ్యే సిన్ధుపుత్రీ రమా కమలలోచనా ॥ ౩౪
రుక్మపాత్రం సమాదాయ తైలపూరితమాదరాత్
అభ్యాఞ్ఛయత్తదా దేవీ స్వాశీర్భిరభినన్ద్య తమ్ ॥ ౩౫
శ్రీరమా—'దీర్ఘాయుర్భవ గోవిన్ద ! బహుపుత్రో ధనాధిపః
చతుర్దశానాం లోకానాం ఏకచ్ఛత్రాధిపో భవ' ॥ ౩౬
ఏవముక్త్వా తదా దేవీ సాఽభ్యనక్తి స్మ మాధవమ్
దేవాఙ్గం మర్దయామాస తైలేనాతిసుగన్ధినా ॥ ౩౭
తదా దదౌ బ్రహ్మపత్నీ చన్ద్రికాశ్మీరకర్దమమ్
తేన మార్జాలతైలేన తథా మృగమదేన చ ॥ ౩౮
హరిద్రాచూర్ణపిష్టేన నిర్మృజ్య చ వృషాకపిమ్
సుమఙ్గళైర్వాద్యఘోషైః సహ సర్వపరిచ్ఛదైః ॥ ౩౯
సమన్తాత్సర్వవీథీషు కరికుమ్భైరుపాహృతైః
సమన్తాత్పుణ్యతీర్థస్థపుణ్యతీర్థాభిపూరితైః ॥ ౪౦
సరత్నైః కాఞ్చనైః కుమ్భైః తాపితోదకమిశ్రితైః
అభిషేకం తతశ్చక్రే కమలా జగదీశితుః ॥ ౪౧
ఆపాదమౌలిపర్యన్తం సా కృత్వోద్వర్తనం హరేః
మేనే కృతార్థమాత్మానం సేవయా కేశవస్య తు ॥ ౪౨
చతస్రస్తు సువాసిన్యః పాణిభిః కలశాన్ నృప !
ధృత్వా మౌక్తికతోయైస్తం అభ్యషిఞ్చన్ సురేశ్వరమ్ ॥
జలైర్నీరాజయామాసుః 'పుత్రవాన్ ధనవాన్ భవ'
ఇత్యాశిషాఽభినన్దన్త్యః శ్రీనివాసం సురాఙ్గనాః ॥ ౪౪

గాయన్త్యః శుభగీతాని కౌఙ్కుమైః సలిలైస్తతః
ఆరార్తికాం మాఙ్గలికీం సర్వాశ్చక్రుస్తథాఙ్గనాః ॥ ४५

తదా దదౌ బ్రహ్మపత్నీ సావిత్రీ వస్త్రముత్తమమ్
తేన వస్త్రేణ సర్వాఙ్గం మమార్జ విధివద్రమా ॥ ४६

పార్వతీ ధూపమాదాయ దదౌ లక్ష్మీకరామ్బుజే
ధూపయిత్వా సుధూపేన వికీర్ణ్యోజ్ఝితబన్ధనాన్ ॥ ४७

బబన్ధ కమలా దేవీ మూర్ధజాన్ మధుఘాతినః
ఆదర్శం దర్శయామాస సావిత్రీ స్వర్ణభూషితమ్ ॥ ४८

రతిశ్చామరే చ వీజయన్త్యౌ స్థితే తదా
ఛత్రం దధార సా దేవీ భారతీ భక్తిసంయుతా
పాదుకే ప్రదదౌ భద్రా గఙ్గా గఙ్గాపితుస్తదా ॥ ४९

నిధాయ పాదౌ వరపాదుకాద్వయే
యయౌ ప్రపన్నార్తిహరో హరిః స్వయమ్
యాభ్యాం పురా పావనతాం గతా మునేః
శాపేన చాశ్మత్వముపాగతాఽబలా ॥ ५०

పాదుకాభ్యాం చరన్ భూమిం వరాసనమగాద్ధరిః ॥ ५१

బ్రహ్మాదయః సురశ్రేష్ఠాః ఇన్ద్రాద్యా లోకపాలకాః
కశ్యపాదిమునిశ్రేష్ఠాః వసిష్ఠాదితపోధనాః ॥ ५२

సనకాద్యాశ్చ యోగీన్ద్రాః భృగ్వాద్యాశ్చ ఋషీశ్వరాః
అర్యమాద్యాశ్చ పితరః తుమ్బుర్వాద్యాశ్చ గాయకాః ॥ ५३

రమ్భాద్యాశ్చైవ నర్తక్యః సూతమాగధవన్దినః
ఉపాసతాఽసనే రమ్యే పశ్యన్తః పురుషోత్తమమ్ ॥ ५४

స్వామిపుష్కరిణీతీరే దక్షిణే పక్షివాహనమ్
అష్టమీన్దుకళాకారే లలాటే దర్పణస్ఫుటే ॥ ५५

ఊర్ధ్వపుణ్డ్రం దధారాథ శ్రీనివాసః సతాం గతిః
తదాహ కమలాం రాజన్! వకుళా లోకమాతరమ్ ॥ ౫౬

'రేఖాం రచయ కల్యాణి! లలాటే కుఙ్కుమేన తు'
ఏవముక్త్వా దేవమాత్రా రమా కుఙ్కుమమాలిఖత్ ॥ ౫౭

తదా ముహూర్తకాలస్తు దర్శితో దైవచిన్తకైః
భూషణాని స్వపుత్రస్య పౌత్రన్తు జగదీశితుః ॥ ౫౮

యాచయిత్వా మహారాజ! కుబేరమథ సా రమా
ఆదాయ తం దదర్శాథ భగవానాహ తాన్ నృప! ॥ ౫౯

శ్రీభగవాన్—

'సమ్భూషయ వరారోహే! భూషణైర్మాం వరాననే!'
ఏవముక్త్వా హసన్తీ సా భూషణైస్తమభూషయత్ ॥ ౬౦

పీతామ్బరం దధారాశు కటిసూత్రమనర్ఘ్యకమ్
స్వకైరాభరణైర్వస్త్రైః భూషితస్తు తతో హరిః ॥ ౬౧

కశ్యపాత్రిభరద్వాజవసిష్ఠాదీన్ మహామునీన్
నమశ్చక్రే విరిఞ్చేశవినుతోఽపి విడమ్బయన్ ॥ ౬౨

సన్ధ్యాముపాస్య విధివత్ కృత్వా తాత్కాలికక్రియాః
వసిష్ఠమాహూయోవాచ సన్తోషోద్రిక్తమానసః ॥ ౬౩

శ్రీభగవాన్—

'మునిశ్రేష్ఠ వసిష్ఠ! త్వం ఉత్తరం కార్యమాచర'
వాసుదేవవచః శ్రుత్వా వసిష్ఠో వదతాం వరః ॥ ౬౪

విరచ్య వేదికాం తత్ర మౌక్తికైశ్చతురశ్రికామ్
శ్రీనివాసం ప్రతిష్ఠాప్య సఙ్కల్పవిధిపూర్వకమ్ ॥ ౬౫

చక్రే పుణ్యాహకర్మాథ వరయిత్వా ద్విజన్మనః
అష్టవర్గం తతశ్చక్రే సృష్టికర్తా పితామహః ॥ ౬౬

తతో నియుక్తవిధినా దత్త్వా తామ్బూలదక్షిణాః
విప్రాణాం వేదవిదుషాం తథా మఙ్గళవాదినామ్ ॥ ౬౭

దదుర్దేవా ధనం వస్త్రం వాసుదేవస్య యే ప్రియాః
తతః సమాప్య కర్మాణి శాస్త్రోక్తాని యథావిధి ॥ ౬౮

కులదైవమపృచ్ఛత్తం వసిష్ఠో వసుధాధిప !
స తస్య వచనం శ్రుత్వా భగవానాహ వై మునిమ్ ॥ ౬౯

భగవత్కృతపరిణయాఙ్గకులదేవతాప్రతిష్ఠావిధానమ్

శ్రీభగవాన్ —

'వసిష్ఠ మమ కల్యాణీ కులదేవీ శమీ స్మృతా
మమాపి పాణ్డవానాఞ్చ నాత్ర కార్యా విచారణా ॥ ౭౦

క్వ చాస్తి స ద్రుమశ్రేష్ఠః' ఇత్యుక్తేఽగస్త్య ఊచివాన్

అగస్త్యః —

'అత్రైవోత్తరదిగ్భాగే తీర్థే కౌమారసంజ్ఞకే ॥ ౭౧

వర్తతే వృక్షరాజశ్చ తత్ర గత్వా తమానయ'
అగస్త్యవచనేనైవం తత్ర గత్వాఽథ తం ద్రుమమ్ ॥ ౭౨

కృత్వా ప్రదక్షిణం రాజన్ ! భగవాన్ లౌకికైః సమః
నమశ్చక్రే శమీవృక్షం కులదైవం వృషాకపిః ॥ ౭౩

శ్రీభగవాన్ —

'శమి ! పాపం శమయ మే శమి ! శత్రువినాశిని !
అర్జునస్య ధనుర్ధాత్రి ! రామస్య ప్రియదర్శిని ! ॥ ౭౪

మాతర్మే కురు కల్యాణం అవిఘ్నేన సురప్రియే !
కలహః సర్వదేవానాం రాజ్ఞస్తస్య చ నోద్భవేత్' ॥ ౭౫

ఇతి సమ్ప్రార్థ్య దేవేశః కులదేవీం సురార్చితామ్
అర్చయిత్వా విధానేన స్కన్ధమల్పం మహీపతే ! ॥ ౭౬

నికృత్య శిరసా ధృత్వా వాదిత్రాణాం స్వనేన చ
పూరయన్నమ్బరం సర్వం పునః స్వస్థానమాగతః ॥ ౭౭

శ్రీనివాసః —

'సా కుత్ర స్థాప్యతే బ్రహ్మన్ ! వసిష్ఠ ! కులదేవికా'
వదత్యేవం వాసుదేవే వసిష్ఠం వసుధాధిప ! ॥ ౭౮

నారదశ్చాన్తికం గత్వా ప్రోవాచ మధుసూదనమ్

శ్రీనారదః —

'వరాహశరణే దేవ ! స్థాప్యతాం కులదేవతా ॥ ౭౯

యస్మిన్ స్థానే స్వకం ధామ తత్ర తాం కృష్ణ ! పూజయేత్
ఏవం విద్వన్మతం పూర్వం నిర్మితం పరమేష్ఠినా' ॥ ౮౦

స నారదవచః శ్రుత్వా వసిష్ఠసహితో హరిః
వరాహశరణం గత్వా వచ ఏతత్తమబ్రవీత్ ॥ ౮౧

శ్రీనివాసః —

'ప్రసాదాత్తవ గోవిన్ద ! వివాహం కర్తుముత్సుకః
సహితో ధరయా సార్ధం త్వమాగచ్ఛ నృపాలయమ్ ॥ ౮౨

గురుస్త్వం సర్వలోకానాం కృతకృత్యఞ్చ మాం కురు'
శ్రీనివాసవచః శ్రుత్వా భూధరో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౮౩

శ్రీవరాహః —

'మమ స్థానే మహారాజ ! వకుళాం విద్ధి మే సఖీమ్
క్షేత్రం పక్వం మదీయం యత్ తస్మాన్మాం త్యక్తుమర్హసి' ॥

వరాహవచనం శ్రుత్వా వాసుదేవోఽభ్యభాషత

శ్రీనివాసః —

'కులదేవీప్రతిష్ఠాఞ్చ కరిష్యే శరణే తవ' ॥ ౮౪

ఇత్యేవం ప్రార్థయన్తం తం శ్రీనివాసం పరాత్పరమ్
'తథా'స్త్విత్యబ్రవీద్రాజన్ ! కోలరూపీ హరిః స్వయమ్ ॥ ౮౫

కలశే స్వర్ణఖచితే ముక్తారాశిం ప్రపూర్య చ
వస్త్రేణ వేష్టయిత్వాఽథ పూజాం కృత్వా విధానతః ॥ ౮౭
ప్రతిష్ఠాప్య వరాహస్య సన్నిధౌ ప్రాకృతో యథా
స్వస్థానం పునరాగత్య శ్రీనివాసః సతాం గతిః ॥ ౮౮

కుబేరాచ్ఛ్రీనివాసకృత స్వపరిణయార్థఋణాదానప్రకారః

'అభోజనేన గన్తవ్యం నారాయణపురాహ్వయమ్
ఆకాశరాజనగర' మితి నిశ్చిత్య చేతసి ॥ ౮౯
బ్రహ్మాణమబ్రవీద్రాజన్! త్వరయా గమనే రతః

శ్రీనివాసః —

'విధేఽద్యైవ నియుజ్యేతాం సేనాం తే చతురఙ్గిణీమ్ ॥ ౯౦
శీఘ్రం గన్తుం చతుర్వక్త్ర! నారాయణపురం ప్రతి
మాభూత్కాలో వృథైవాత్ర దూరోఽధ్వా హ్యస్య వర్తతే ॥
బలం సర్వం వనే తాత! వృద్ధబాలాబలాన్వితమ్'
శనైర్గచ్ఛతు రాజేన్ద్ర! మునిమణ్డలపూర్వకమ్' ॥ ౯౨
స తస్య వచనం శ్రుత్వా చక్రపాణేశ్చతుర్ముఖః
వచనం వ్యాహరచ్ఛీఘ్రం పితరం పురుషోత్తమమ్ ॥ ౯౩

బ్రహ్మా—

'కృత్వా పుణ్యాహకర్మాణి ప్రతిష్ఠాప్య కులేశ్వరీమ్
నోపవాసేన గోవిన్ద! గన్తవ్యమితి మే మతిః ॥ ౯౪
మునయః క్షుధితాః సర్వే బాలవృద్ధాదయస్తథా'
వదత్యేవం చతుర్వక్త్రే చక్రపాణిరభాషత ॥ ౯౫

శ్రీనివాసః —

'వచనాని మహార్హాణి తవ పుత్ర! పితామహ!
కథం కార్యమకార్యఞ్చ నైవ జానాసి పుత్రక! ॥ ౯౬

దేశకాలావనాలోచ్య భాషసే బాలిశో యథా
ద్రవ్యాణామయుతం తాత! గతం మే కాననే గిరా ॥ ౯౭
ఏవం వ్యయం సమాపన్నం కథం పశ్యసి చక్షుషా
జ్ఞాత్వాఽపి రిక్తతాం వాచా త్వేవముక్తే కథం భవేత్?'॥ ౯౮
వదత్యేవం స్వపితరి బ్రహ్మ లోకపితామహః
తూష్ణీమభూన్మహారాజ! భగవత్పురతస్తదా ॥ ౯౯
నీలకణ్ఠోఽబ్రవీద్వాక్యం పితరం స్వపితుస్తతః

నీలకంఠః —

'శ్రోతవ్యం వచనం తాత! మమ బాలస్య మాధవ! ॥ ౧౦౦
వివాహకరణే దేవ! తథా భవనకర్మణి
ప్రారబ్ధస్యాన్తపర్యన్తం యో హి యత్నం సమాచరేత్ ॥౧౦౧
స ఏవ పుణ్యవాన్ లోకే కీర్తిమేతి న సంశయః
సమ్పాద్యాః సర్వసమ్భారాః శుభకార్యేషు పుష్కలాః॥ ౧౦౨
బహులార్థవ్యయేనాపి తదభావే త్వృణం చరేత్'
స శమ్భువచనం శ్రుత్వా శమ్బరారిపితాఽబ్రవీత్ ॥ ౧౦౩

శ్రీభగవాన్—

'సభాయాం కిమిదం ప్రోక్తం పౌరుషేణ వచః శివ!
కో వాఽద్య ఋణదాతాఽస్తి వివాహస్యాస్య పుష్కలమ్ ॥
పురుషః పౌరుషం యత్నం ఆచరేన్నైవ భాషయేత్'
ఏవముక్త్వా శివం ప్రాహ కుబేరం పురుషోత్తమః ॥ ౧౦౪
'నిమిత్తం వర్తతే కిఞ్చిదిత ఏహి ధనాధిప!'
ఇత్యేవముక్తో ధనదః పితామహసమన్వితః ॥ ౧౦౫
సముత్తస్థౌ సభామధ్యాత్ త్వరితం శివసంయుతః
బ్రహ్మణా స కుబేరేణ శఙ్కరేణ రమాపతిః ॥ ౧౦౬

ఏకాన్తే స్వామితీర్థస్య పశ్చిమేఽశ్వత్థసన్నిధౌ
గత్వోవాచ ధనేశానం శ్రీనివాసః సతాం గతిః ॥ ౧౦౮

శ్రీనివాసః —
'సాధయస్వ మహాభాగ! కల్యాణం మే కలౌ యుగే
దత్వా ధనం యావదిష్టం పుత్రస్య నరవాహన' ॥ ౧౦౯
వాసుదేవవచః శ్రుత్వా వసుపాలోఽబ్రవీద్ధరిమ్

కుబేరః —
'త్వదధీనం దేవ! సర్వం జగదేతచ్చరాచరమ్ ॥ ౧౧౦
బహూనాం జీవరాశీనాం మధ్యే కోఽహం జగత్పతే!
నియోజితేన భవతా రక్షితం త్వద్ధనం మయా ॥ ౧౧౧
తద్దానాఽదానయోః శక్తిః మమ నాస్తి ఖగధ్వజ!
గ్రహీతా త్వఞ్చ దాతా చ స్వతన్త్రోఽత్ర త్వమేవ హి' ॥
బ్రువత్యేవం ధనపతౌ శ్రీపతిర్వాక్యమబ్రవీత్

శ్రీనివాసః —
'ఏకస్మిన్ బ్రహ్మదివసే త్వవతారా దశ స్మృతాః ॥ ౧౧౩
మమావతారసమయే నానయామి ధనం గృహాత్
భూగతఞ్చ ధనం రాజన్! నైవ నేష్యామి మద్గృహమ్ ॥
యథాయుగం యథాకాలం యథాదేశం యథావయః
అవతారమహం కుర్వన్ రమేఽత్ర రమయా సహ ॥ ౧౧౪
నిమిత్తమాత్రమపి మే ధనం త్వం ధనదాధునా
యుగానుసారిణే దేహి దేశకాలానుసారతః' ॥ ౧౧౫
స తస్య వచనం శ్రుత్వా కుబేరో వాక్యమబ్రవీత్

కుబేరః —
'యుగానుసారిణస్తేఽద్య కథం దాస్యామి చక్రభృత్! ॥ ౧౧౬

యది దత్తం త్వయా పత్రం తదా దాస్యామి తే వసు
అధనః సధనం లోకే యథా కాఙ్క్షతి మాధవ! ॥ ౧౧౮

తథైవ నరశార్దూల! భగవాన్ లౌకికైః సమః'
ఏవం తద్వచనం శ్రుత్వా హరిర్బ్రహ్మాణమబ్రవీత్ ॥ ౧౧౯

శ్రీనివాసః —

కథం లేఖ్యం మయా పత్రం ఋణాదానే వదాద్య మే'

బ్రహ్మా :—

'ఋణగ్రాహీ శ్రీనివాసో ధనదాయీ ధనేశ్వరః ॥ ౧౨౦

ఆత్మకార్యనిమిత్తన్తు కల్యాణార్థం కలౌ యుగే
వైశాఖే శుక్లసప్తమ్యాం విలమ్బే చైవ వత్సరే ॥ ౧౨౧

నిష్కాణాం రామముద్రాణాం లక్షాణి చ చతుర్దశ
ద్రవ్యం దత్తం ధనేశేన వృద్ధిగ్రహణకారణాత్ ॥ ౧౨౨

సవృద్ధి దిత్సతా మూలం స్వీకృతం చక్రపాణినా
వివాహవర్షమారభ్య సహస్రాన్తే ధనం పునః ॥ ౧౨౩

దాతవ్యం యక్షరాజాయ శ్రీనివాసేన శార్ఙ్గిణా
ఏకః సాక్షీ చతుర్వక్త్రో ద్వితీయస్తు త్రిలోచనః ॥ ౧౨౪

తృతీయోఽశ్వత్థరాజస్తు వేత్తి సర్వమిదం దృఢమ్'
ఇత్యేతదృణపత్రన్తు శ్రీనివాసోఽలిఖత్స్వయమ్ ॥ ౧౨౫

ఏవం పత్రార్థమాకర్ణ్య ఋణపత్రం రమాపతిః
లిఖిత్వా తత్కరే దత్త్వా ధనేశం చాబ్రవీద్ధరిః ॥ ౧౨౬

'ధనం దేహి ధనేశాన! పత్రే లిఖితమాత్రకమ్'
ఏవముక్తో వసుపతిః వాసుదేవేన భూమిప! ॥ ౧౨౭

దదౌ ధనం కుబేరస్తు క్లృప్తసఙ్ఖ్యం వృషాకపేః
దృష్ట్వా తద్ధనరాశిన్తు తత్కరేఽదాద్ధరిర్నృప! ॥ ౧౨౮

శ్రీనివాసాజ్ఞయా కుబేరకృతవైవాహికపదార్థసజ్జీకరణప్రకారః

కుబేరమబ్రవీద్దేవః సమ్భారానయనం ప్రతి

శ్రీభగవాన్ —

'ఆనీయతాం తణ్డులఞ్చ మితం ప్రస్థైర్ధనేశ్వర ! ॥ ౧౨౯

మాషాదికఞ్చ ముద్గాదీన్ గోధూమాంశ్చ సమానయ
గుడతైలమధుక్షీరశర్కరాజ్యదధీని చ ॥ ౧౩౦

వస్త్రాణి యోగ్యమూల్యాని సోత్తరీయాణి చానయ
తిలహిఙ్గుమరీచాదిజీరసర్షపమేధికాన్ ॥ ౧౩౧

హరిద్రాక్తాని కుర్వీథాః వస్త్రాణి ద్విజయోషితామ్
కమ్బలాంశ్చ ధనాధీశ ! క్రీయన్తామితి' చాబ్రవీత్ ॥ ౧౩౨

దేవానాముత్తరీయఞ్చ దేవస్త్రీణాం దుకూలకమ్
పూగీఫలాని దివ్యాని నాగవల్లీదలాని చ ॥ ౧౩౩

ఏలాలవఙ్గకర్పూరమృగనాభిరసం తథా
మాఙ్గల్యతన్తుం కన్యార్థం పాదాఙ్గుష్ఠాదిముద్రికామ్ ॥ ౧౩౪

హస్తాఙ్గులీయకం మేఽద్య కుబేర ! కురు శీఘ్రతః'
ఇతి గోవిన్దవచనం శ్రుత్వాఽసౌ నిర్మమే క్షణాత్ ॥ ౧౩౫

కుబేరః —

'త్వత్ప్రసాదేన గోవిన్ద ! సర్వం సజ్జీకృతం మయా
పాకార్థం పుణ్డరీకాక్ష ! నియుఙ్క్ష్వాగ్నిమతః పరమ్' ॥ ౧౩౬

భగవదాజ్ఞయా వహ్నికృతదివ్యాన్నసజ్జీకరణప్రకారః

ఏవముక్తః కుబేరేణ శ్రీనివాసః సతాం గతిః
షణ్ముఖం ప్రేషయామాస వహ్నేరాహ్వానకారణాత్ ॥ ౧౩౭

స గత్వా త్వరితం స్కన్దః శాసనం జ్ఞాపయన్ హరేః
సమ్ప్రాప్తో వాయువేగేన సహితో జాతవేదసా ॥ ౧౩౮

తతః ప్రోవాచ భగవాన్ త్వరితం హవ్యవాహనమ్

శ్రీభగవాన్ —

'క్షణాద్భుక్ష్యన్నశాకాది పచ స్వాహాసమన్వితః' ॥ ౧౩౯

ఇతి నారాయణవచః శ్రుత్వాఽగ్నిస్తమభాషత

అగ్నిః —

'పాకార్థం భాజనం కృష్ణ! నాస్త్యేకమపి మే హరే!' ॥ ౧౪౦

కార్యః పాకో మహారాజ! బహూనాం భక్తవత్సల!'

ఇతి తస్య వచః శ్రుత్వా శార్ఙ్గ్యగ్నిం ప్రత్యభాషత ॥ ౧౪౧

శ్రీభగవాన్ —

'భవతాం భవనే తాత! కిఞ్చిజ్జాతే మహోత్సవే

భాజనాని మహాభాగ! వర్ధన్తే వటబీజవత్ ॥ ౧౪౨

మమ కల్యాణసమయే భాణ్డమేకం న దృశ్యతే

దైవమేవ పరం మన్యే సర్వేషాం సర్వసాధనే ॥ ౧౪౩

ఉపాయం శృణు సప్తాస్య! పాకార్థం భాజనైర్వినా

అన్నం స్వామిసరోమధ్యే సూపం పాపవినాశనే ॥ ౧౪౪

వియద్గఙ్గాజలే వహ్నే! పరమాన్నం గుడాన్వితమ్

దేవతీర్థే శాకమగ్నే! తుమ్బుతీర్థే తు చిత్రకమ్ ॥ ౧౪౫

కుమారధారికాతీర్థే భక్ష్యాణి వివిధాని చ

పాణ్డుతీర్థే చ కర్తవ్యః తిన్త్రిణీరస ఉత్తమః ॥ ౧౪౬

వ్యఞ్జనాన్యన్యతీర్థేషు కన్దమూలఫలైః సహ

క్రియతాం లేహ్యపేయాని తీర్థేష్వన్యేషు పావక!' ॥ ౧౪౭

ఇతి దేవస్య వాక్యాని ప్రశశంసుర్మహర్షయః

తథా చ కృతవాన్ జాతవేదాః వేదవిశారదః ॥ ౧౪౮

ఏవం విచిత్రకర్మాణి హరేర్వైకుణ్ఠవాసినః

యుగానుసారిణస్తస్య తదద్భుతవిడమ్బనమ్ ॥ ౧౪౯

అచిన్త్యం దేవతాకార్యం అవాఙ్మనసగోచరమ్

అగ్నిః —

'దధ్యోదనతిలాన్నే చ పరమాన్నం మధుస్రవమ్ ॥ ౧౩౦

మాషాపూపాః గుడాపూపాః శాకద్వయమతః పరమ్

సర్వం సుపక్వతాం నీతం త్వత్ప్రసాదేన కేశవ ! ॥ ౧౩౧

ఆమన్త్రియ ద్విజేన్ద్రాంశ్చ సురానపి మునీనపి

అగ్నివాణీం సమాకర్ణ్య శ్రీనివాసో నిరామయః ॥ ౧౩౨

స మైప్రేషయచ్ఛివసుతం షణ్ముఖం మిథిలేశ్వర !

శ్రీశేషాద్రౌ కళ్యాణాదిభ్యో బ్రహ్మాదికృతోపచారప్రకారః

స జగామాతివేగేన జపతోఽగ్నిపరాయణాన్ ॥ ౧౩౩

బ్రాహ్మణాన్ వేదవిదుషః ఆజుహావ జనాధిప !

పాకః సమ్పూర్ణతాం ప్రాప్తః ఉత్తిష్ఠత సురద్విజాః !'॥ ౧౩౪

ఇతి తేన సమాహూతాః కళ్యపాత్రిపురోగమాః

దేవాశ్చ నికటం తస్య పాకస్థానస్య భేజిరే ॥ ౧౩౫

విభజ్య తత్ర విధివత్ పాత్రభూతాన్ పృథక్ పృథక్

పఙ్క్తీశ్చ కారయిత్వాఽథ తారతమ్యానుసారతః ॥ ౧౩౬

పాత్రాణి వ్యస్తృణోచ్ఛమ్భుః పాత్రాపాత్రవిచక్షణః

పాణ్డుతీర్థం సమారభ్య శ్రీశైలావధి భూసురాః ॥ ౧౩౭

దేవాశ్చ నిబిడీభూతాః తస్మిన్ కృష్ణమహోత్సవే

స్థితా దేవద్విజాస్తత్ర స్వస్వపాత్రాన్తికే పృథక్ ॥ ౧౩౮

తదాహ భగవాన్ రాజన్ ! బ్రహ్మాణం చతురాననమ్

శ్రీభగవాన్ —

'అనర్పితం న దాతవ్యం దేవానాఞ్చ ద్విజన్మనామ్ ॥ ౧౩౯

బ్రహ్మా—

'సర్వజ్ఞం సర్వభోక్తారం సర్వలోకేశ్వరేశ్వరమ్
త్వామేవ వేద్మి గోవిన్ద! న త్వత్తుల్యో న చాధికః ॥ ౧౬౦
కస్మై నివేదయేయం భోః ప్రశాధి కమలాపతే!'
స పుత్రవచనం శ్రుత్వా పుత్రమాహ హసన్నివ ॥ ౧౬౧

శ్రీభగవాన్—

'అహోబిలనృసింహస్య పూజాం కృత్వా నివేదయ'
ఇత్యుక్తో వాసుదేవేన నృసింహస్యార్పణం నృప! ॥ ౧౬౨
బ్రహ్మా చకార సర్వేషాం మునీనామపి సమ్మతమ్
గృహారాధనదేవాంశ్చాఽమన్త్ర్యాఽనర్చ తతః పరమ్॥ ౧౬౩
అక్షతార్ఘ్యామ్బుగన్ధైశ్చ ధూపదీపానులేపనైః
విప్రాణామర్చనం చక్రే బ్రహ్మా చ విధిపూర్వకమ్ ॥ ౧౬౪
ననామానన్దసమ్పూర్ణో హరిస్తాన్ లౌకికైః సమః
పరివేషం తతశ్చక్రుః అష్టౌ దిక్పాలకాస్తదా ॥ ౧౬౫
పాత్రసంస్కారపూర్వఞ్చ చక్రుస్తే పరివేషణమ్
పరివేషఞ్చ సమ్పూర్ణం ఆకర్ణ్యాగ్నిముఖాద్ధరిః ॥ ౧౬౬
'ఏకో విష్ణుర్మహద్భూతం పృథగ్భూతాన్యనేకశః
త్రీన్ లోకాన్ వ్యాప్య భూతాత్మా భుఙ్క్తే విశ్వభుగవ్యయః'॥
ఇత్థం కృష్ణార్పణం చక్రే శ్రీనృసింహాయ విష్ణవే
కశ్యపాద్యాంశ్చ గోవిన్దో 'జుషధ్వ'మితి చాబ్రవీత్ ॥ ౧౬౭
'భవతాం జ్ఞానపూర్ణానాం కిమనేనాద్య పూర్ణతా
భవిష్యతి మహాప్రాజ్ఞాః! దయావన్తస్తపోధనాః ॥ ౧౬౮
దరిద్రం మాఞ్చ జానన్తస్త్వన్నం మే సజలం లఘు
బహూకృత్య స్వీకురుత కృపయా నితరా' మితి ॥ ౧౭౦

ప్రార్థనాం బ్రాహ్మణానాన్తు కృతవాన్ ప్రాకృతో యథా
వాసుదేవవచః శ్రుత్వా వాక్యమాహుర్మహీసురాః ॥ ౧౭౧

ఋషయః—

'తవాన్నమమృతప్రఖ్యం ముక్తిమార్గస్య సాధనమ్
వయం ధన్యాః కృతార్థాఃస్మ కలౌ పాపాకులే హరే!' ॥

అభినన్ద్య తమిత్థం తే సుసన్తుష్టా అభుఞ్జత
భోజనానన్తరం రాజన్! బ్రాహ్మణానాం యథార్హతః ॥ ౧౭౩
తామ్బూలం దక్షిణాశ్చైవ ప్రదదౌ భగవాన్ హరిః
స విప్రభోజనస్యాన్తే స్వయం భోజనమాచరత్ ॥ ౧౭౪
పుత్రేణ పుత్రపుత్రేణ భార్యయా బన్ధుభిర్యుతః
సాగ్నిః సలోకపాలశ్చ సశేషో గరుడాన్వితః ॥ ౧౭౫
భోజనాన్తే దినాధీశో రాత్రిస్థానముపాగతః
శయనం కృతవాన్ కృష్ణః పర్యఙ్కే రమయా సహ ॥ ౧౭౬
స్వయం నిద్రావిహీనోఽపి రేమే ప్రాకృతవద్ధరిః
బ్రహ్మాదయః సురశ్రేష్ఠాః కశ్యపాత్రిపురోగమాః ॥ ౧౭౭
శయనం చక్రిరే రాజన్! కందరేషు గృహేషు చ
వృక్షమూలేషు శైలానాం గహ్వరేషు దరీషు చ ॥ ౧౭౮

భగవదాజ్ఞయా బ్రహ్మకృతసైన్యసజ్జీకరణప్రకారః

తతః ప్రభాతే విమలే శ్రీనివాసః సతాం గతిః
గరుడం ప్రేషయామాస బ్రహ్మాణం ప్రతి భూమిప! ॥ ౧౭౯
స గత్వా వాయువేగేన బ్రహ్మాణం తల్పసంస్థితమ్
ప్రత్యువాచ మహారాజ! పక్షిరాట్ పరమం వచః ॥ ౧౮౦

గరుడః—

'గచ్ఛ తాతాన్తికం బ్రహ్మన్! వస్త్రాలఙ్కారభూషితః
హంసమారుహ్య చన్ద్రాభం గన్తుం రాజేన్ద్రపత్తనమ్ ॥ ౧౮౧

వాద్యన్తాంచ విచిత్రాణి వాదిత్రాణి మహాన్తి చ
గజమారోప్య మహతీ భేరీ చాద్యానువాద్యతామ్ ॥ ౧౮౩

వాహనాని విచిత్రాణి రథా ఆన్దోలికా అపి
అలఙ్క్రియన్తాం రాజేన్ద్రపురీం గన్తుం ససమ్భ్రమమ్' ॥

పక్షిరాడ్వవచనం శ్రుత్వా పక్షివాహననన్దనః
నియోజయామాస తదా బలం దేవగణస్య చ ॥ ౧౮౪

గజానాఞ్చ హయానాఞ్చ వృషభాణాఞ్చ మణ్డలమ్
పదాతీనాఞ్చ శూరాణాం మణ్డలం సమలఙ్కృతమ్ ॥ ౧౮౫

శూరాశ్చ కృతవిద్యాశ్చ ధృతశస్త్రాస్త్రపాణయః
పితామహం పురస్కృత్య జగ్ముర్నారాయణాన్తికమ్ ॥ ౧౮౬

తం దృష్ట్వా సర్వదేవేశం భగవానాహ భూపతే!

శ్రీనివాసః —

'విలమ్బః క్రియతే కస్మాత్ గమనార్థం పితామహ! ॥ ౧౮౭

నియోజయ బలం సర్వం రాజధాన్యై నృపస్య చ'
ఇత్థం హరేర్వచః శ్రుత్వా వాసుదేవాత్మజోఽబ్రవీత్ ॥ ౧౮౮

బ్రహ్మా —

'సజ్జీకృతం బలం సర్వం ధృతాయుధమరిన్దమ!
ఉత్తిష్ఠ పురుషశ్రేష్ఠ! సమారోహ ఖగేశ్వరమ్' ॥ ౧౮౯

ఏయద్రాజపురం ప్రతి సపరికర శ్రీనివాసగమనమ్

స ఇత్థముక్తో భగవాన్ గరుడస్కన్ధమాస్థితః
బ్రహ్మాణమగ్రతః కృత్వా రుద్రం కృత్వా తు దక్షిణే ॥ ౧౯౦

వామే వాయుం తతః కృత్వా కుమారం పృష్ఠతస్తథా
రమామారోపయామాస రథం కాఞ్చననిర్మితమ్ ॥ ౧౯౧

మాతరం వకులాం రాజన్! విమానం సూర్యసన్నిభమ్
సమారోప్య మహారాజ! భగవాన్ భక్తవత్సలః ॥ ౧౯౨

స్వయన్తు గరుడారూఢో జగామ చ సతాం గతిః
శేషో దధార రాజేన్ద్ర! శ్వేతచ్ఛత్రం శశిప్రభమ్ ॥ ౧౯౩

చామరే చన్ద్రసఙ్కాశే వీజయామాస మారుతః
వ్యజనేన విచిత్రేణ రత్నదణ్డేన మాధవమ్ ॥ ౧౯౪

వీజయామాస రాజేన్ద్ర; విష్వక్సేనః ప్రతాపవాన్
భేరీదున్దుభినిర్ఘోషైః వాదిత్రాణాం మహాస్వనైః ॥ ౧౯౫

నర్తకైర్నటనైశ్చైవ హాహాహూహూయుతోఽఙ్గసా
యయౌ విభవమాపన్నః సర్వాత్మా సర్వతోముఖః ॥ ౧౯౬

గమనే వాసుదేవస్య దేవానామపి భూమిప!
ఋషీణాం పూర్వదేవానాం గన్ధర్వాణాం తపస్వినామ్ ॥ ౧౯౭

సమ్మర్దః సమ్బభూవాత్ర పశూనాం మానుషాత్మనామ్
వనితానాఞ్చ వృద్ధానాం బాలానాం రక్షసామపి ॥ ౧౯౮

అన్యోఽన్యం కలహస్తత్ర వనితానామభూత్తదా
ఋషీణాం ఋషికన్యానాం దేవస్త్రీణాఞ్చ దైవతైః ॥ ౧౯౯

తత్రాధనా తు గచ్ఛన్తీ మార్గమధ్యే మహీపతే!
కాచిద్భర్తారమాలమ్బ్య పుత్రమంసే నిధాయ చ ॥ ౨౦౦

భరముద్ధృత్య శిరసి పద్భ్యామేవ స్మ గచ్ఛతి
తస్మిన్ కాలే మహారాజ: రథస్థాః సురయోషితః ॥ ౨౦౧

పన్థానమనురున్ధన్త్యోఽతర్జయంశ్చాధనాన్ కృశాన్
తదా వియోగమాపన్నా భర్త్రా సా భారపీడితా ॥ ౨౦౨

కూజన్తీ 'నాథ హా నాథ! వనే న త్యక్తుమర్హసి'
ఏవముక్త్వా విప్రపత్నీ సపుత్రా పతితా భువి ॥ ౨౦౩

రుదితాః శిశవస్తత్ర ప్రహృష్టాస్తత్ర కేచన
కేచిత్పయః స్మ కాఙ్క్షన్తి కేచిదన్నం మహీపతే!
భుఞ్జన్తి కేచిత్ క్షీరాన్నం కేచిద్దధ్యోదనం నృప! ॥ ౨౦౪

హసన్తి కేచిత్ ప్రరుదన్తి కేచిత్
ప్రయాన్తి కేచిత్ప్రలపన్తి కేచిత్ ।
పతన్తమన్యే కరపల్లవేన
సముద్ధరన్తి స్మ హసన్తి కేచన ॥ ౨౦౫

సురాఙ్గనాశ్చ రాజేన్ద్ర! తథా వైఖానసాఙ్గనాః
ఋష్యఙ్గనాశ్చ గన్ధర్వవనితాశ్చారులోచనాః ॥ ౨౦౬

అవారోహన్ గిరేశ్చైవ శ్రీనివాసపరాయణాః
శేషాచలం సమారభ్య నారాయణపురావధి ॥ ౨౦౭

తిలమాత్రావకాశః స్మ మార్గమధ్యే న దృశ్యతే
మధ్యే కృత్వా పద్మతీర్థం గతా సా వాహినీ హరేః ॥ ౨౦౮

ఋగ్యజుస్సామాథర్వాద్యైః గీయమానో జగద్గురుః
శ్రీపతిః పద్మతీర్థాఖ్యం మహాతీర్థం మహీపతే! ॥ ౨౦౯

ఆససాద జగద్యోనిః సచ్చిదానన్దవిగ్రహః
ససురాసురగన్ధర్వసిద్ధసాధ్యమరుద్గణః ॥ ౨౧౦

భగవన్తం ప్రతి శుకమునికృతోపచారక్రమః

ప్రాప్తం గరుడమారూఢం కృష్ణద్వైపాయనాత్మజః
సాష్టాంగన్యసనం రాజన్! ప్రణిపత్య శుకోఽబ్రవీత్
'తపశ్చ సఫలం మన్యే కృతం మే పురుషోత్తమ! ॥ ౨౧౧

యో భవాన్ బ్రహ్మరుద్రాద్యైః అగమ్యో వేదగోచరః
తం భవన్తం ప్రపశ్యామి నేత్రాభ్యాం పురుషోత్తమ;॥ ౨౧౨

సపుత్రమిత్రాఖిలలోకపాలం
శేషేణ లక్ష్మ్యా చ యుతం యతోఽహమ్।
పశ్యామి భాగ్యోదయశాలిదృగ్భ్యాం
త్వత్పాదపూజా సఫలా తతో మే ॥ ౨౧౩

విజ్ఞాపనం మే శృణు దేవరాజ!
ప్రసాదహేతో స్తవ వాసుదేవ!।
కృత్వా కృపాం వేఙ్కటశైలనాథ!
భుక్త్వా మదీయం ఫలకన్దమూలమ్' ॥ ౨౧౪

ఇత్యుక్తో మునినా తేన వాసుదేవోఽభ్యభాషత

శ్రీభగవాన్—
శృణు తాపసశార్దూల! వచనం సాధుసమ్మతమ్ ॥ ౨౧౫

భవాన్ కృశో విరాగీ చ బ్రహ్మచారీ దృఢవ్రతః
వయం సంసారనిరతాః బహవశ్చాత్ర భూసుర! ॥ ౨౧౬

అద్యైవ నగరీం గత్వా రాజ్ఞ స్తస్య మహాత్మనః
తత్రైవ భోజనం కుర్మ ఇతి మే వర్తతే మనః' ॥ ౨౧౭

వదత్యేవం హృషీకేశే వ్యాసపుత్రోఽభ్యభాషత

శ్రీశుకః—
'నిష్కిఞ్చనోఽహం గోవిన్ద! నిష్కిఞ్చనజనప్రియ!॥ ౨౧౮

త్వయి భుక్తే జగద్భుక్తం నాత్ర కార్యా విచారణా'
వదత్యేవం శుకే కృష్ణం వకులా వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౨౧౯

వకులా—
'శృణు తద్వచనం కృష్ణ! త్వద్వివాహే రమాపతే!
యత్నం బహువిధం చక్రే రాజానం స హి బోధయన్'॥
ఇతి మాతుర్వచః శ్రుత్వా మాధవః శుకమబ్రవీత్

శ్రీనివాసః—
'త్వద్వాక్యామృతపానేన తృప్తిర్మేఽభూన్మునీశ్వర!॥ ౨౨౧

కిమన్యేన ప్రాకృతేన ఫలేనాల్పరసేన మే
తథాఽపి తవ వాక్యేన కరిష్యే భోజనం మునే!' ॥ ౨౨౨
సాన్త్వయిత్వా మునివరం గరుడాదవరుహ్య సః
కుటీరం సమ్ప్రవిశ్యాథ సపుత్రః సపరిగ్రహః ॥ ౨౨౩
ముఞ్జైః కృతాసనే రమ్యే సంస్థితః పరమేశ్వరః
శుకః స్నాత్వా పద్మతీర్థే కృత్వాఽన్నం భక్తిసంయుతః ॥
అమృతాబీజనిచయం ముష్టిభిః ప్రవిహత్య చ
తత్తణ్డులైర్మహారాజ! కృతవానన్నముత్తమమ్ ॥ ౨౨౪
బృహతీఫలసంయుక్తం తిన్త్రిణీరససంయుతమ్
స్వాన్నరస్తస్య యద్యోగ్యం పూజాసాధనమేవ చ ॥ ౨౨౬
తేనైవ బాహ్యమూర్తేస్తు పూజనం సాధుసమ్మతమ్
ఇతి మత్వాఽర్థతత్త్వజ్ఞః కృత్వా పాదావనేజనమ్ ॥ ౨౨౭
పద్మపత్రాణి చాస్తీర్య తత్రాన్నం రససంయుతమ్
వినిక్షిప్య విశేషేణ కృతసాష్టాఙ్గసన్నతిః ॥ ౨౨౮
'భోజనం కురు గోవిన్ద! సదా పూర్ణమనోరథ!'
ఏవం సమ్ప్రార్థితో దేవః శుకేన పరమర్షిణా ॥ ౨౨౯
తద్భక్తిపారవశ్యేన భగవానాత్మభూః స్వయమ్
ఋషీణాముచితాహారాన్ బుభుజే సర్వభోజనః ॥ ౨౩౦
లక్ష్మీస్తస్యాఽజ్ఞయా మాత్రా సార్ధం వకులమాలయా
బుభుజే మునినా దత్తం తదన్నమమృతప్రభమ్ ॥ ౨౩౧
తస్మిన్ భుక్తవతి శ్రీశే ఋషయః కోపపూరితాః
తదా శుకం భీషయన్తః సముత్తస్థుర్వరాసనాత్ ॥ ౨౩౨
శాపానుగ్రహసామర్థ్యసాధనాశ్చ తపోధనాః
తేషాం మతన్తు విజ్ఞాయ భగవాన్ బహిరాగతః ॥ ౨౩౩

పూత్కారం కృతవాన్ కృష్ణః సర్వేషాం తృప్తిహేతవే
తన్ముఖామ్భోజసమ్భూతవాయునా తృప్తిహేతునా ॥ ౨౩౪

సురధేన్వో యథా తృప్తాః తథైవ మునిపుఙ్గవాః
శుకం సన్తోషయామాసుః వచనైః స్తోత్రమిశ్రితైః ॥ ౨౩౫

శ్రీనివాసాభిముఖతయా స్వపురాత్ సపరికరవియన్నృపాగమనమ్

కృత్వాఽష్టమ్యాం తత్ర వాసం నవమ్యాం గురువాసరే
ప్రభాతసమయే ప్రాప్తే శ్రీనివాసస్త్వరాఽన్వితః ॥ ౨౩౬

పునర్గరుడమారుహ్య గురువారే జగద్గురుః
చతురఙ్గబలాధ్యక్షం బ్రహ్మాణఞ్చ పితామహమ్ ॥ ౨౩౭

నిధాయ పురతో రాజన్! జగామ జగదీశ్వరః
అస్తాద్రిం ప్రస్థితే భానౌ తస్మిన్ కాలే మహీపతే! ॥ ౨౩౮

అష్టవర్గం స్వయం కృత్వా కృతకౌతుకమఙ్గలః
పద్మావతీం స్నాపయిత్వా గన్ధతైలేన భూమిప! ॥ ౨౩౯

అలఙ్కృత్య వరాం కన్యాం అలఙ్కారైర్మహీపతిః
గజమారోప్య తరసా పుత్రీం పుత్రీహితే రతః ॥ ౨౪౦

ఆకాశరాజో ధర్మాత్మా పుత్రేణ సహ సంయుతః
పురోహితేన శక్రేణ తొణ్డమానేన నిర్యయౌ ॥ ౨౪౧

శ్రీనివాసం జగద్యోనిం ద్రష్టుకామో రమాపతిమ్
చతురఙ్గబలైః సర్వైః గజాశ్వరథసంయుతైః ॥ ౨౪౨

ధ్వజైశ్చైవ పతాకాభిః చామరైర్వ్యజనైరపి
భేరీదున్దుభినిర్ఘోషైః వాదిత్రాణాం మహాస్వనైః ॥ ౨౪౩

నర్తకైర్నటకైశ్చైవ సూతమాగధవన్దిభిః
స్తూయమానో మహారాజ! సైన్యమధ్యే వ్యరాజత ॥ ౨౪౪

యథాఽఽకాశే చన్ద్రబిమ్బం నక్షత్రగణమణ్డలే

శ్రీనివాసవియన్నృపపద్మావతీనాం పరస్పరావలోకనమ్

రాజా దదర్శ గోవిన్దం శక్రేణ పరిదర్శితమ్ ॥ ౨౪౫

గరుడస్కన్ధమారూఢం శ్వేతచ్ఛత్రాదిభిర్యుతమ్
సుకుమారం యువానఞ్చ సున్దరం సున్దరాననమ్ ॥ ౨౪౬

శ్రీనివాసం జగద్యోనిం సచ్చిదానన్దవిగ్రహమ్
దృష్ట్వా సన్తుష్టమనసా స రథాదవరుహ్య చ ॥ ౨౪౭

పద్మావతీం స్వపుత్రీఞ్చ నిధాయ పురతో నృపః
పురోహితం పురస్కృత్య చేదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౨౪౮

ఆకాశరాజః—

'ధన్యోఽహం కృతకృత్యోఽహం స్వర్గమార్గం సమాస్థితః'
ఏవం వదన్తం తత్కాలే శ్రీనివాసః సతాం గతిః ॥ ౨౪౯

దదర్శ రాజశార్దూలం నారదేన ప్రదర్శితమ్

నారదః—

'దీర్ఘశ్మశ్రుం దీర్ఘబాహుం సర్వదా దీర్ఘదర్శనమ్ ॥ ౨౫౦
శ్వశురం తవ గోవిన్ద! పశ్య మాధవ భూమిపమ్'

శ్రీనివాసః—

'ధన్యం నారద! మజ్జన్మ యదాకాశోఽద్య బాన్ధవః ॥ ౨౫౧
సమ్బన్ధస్తేన సమ్ప్రాప్తః కిం మయాఽచరితం పురా'
వదత్యేవం హృషీకేశే రాజా సత్యపరాక్రమః ॥ ౨౫౨

ద్వారతోరణమాసాద్య శ్రీనివాసం దదర్శ హ
పూజయామాస గోవిన్దం వసనాభరణాదిభిః ॥ ౨౫౩

గన్ధతైలేన రాజేన్ద్ర! జామాతరమపూజయత్
సా దదర్శ వరారోహా పతిం పరమపావనమ్ ॥ ౨౫౪

పద్మావతీ విశాలాక్షీ లజ్జయా పరిమోహితా
తాం దదర్శ జగద్యోనిః కమలాక్షీం మహీపతే! ॥ ౨౭౫

పద్మావతీశ్రీనివాసౌ వాహనాదవరుహ్య చ
అన్యోన్యాలోకనం రాజన్! చక్రాతే సంస్థితౌ తతః ॥ ౨౭౬

వాసుదేవస్య యే భక్తాః తేఽన్యోన్యం పరిరేభిరే

శ్రీనివాసస్య పద్మావత్యా సహ దుర్గాదర్శనపూర్వకం పురప్రవేశః

నగరద్వారనిలయాం దుర్గామాసాద్య భక్తితః ॥ ౨౭౭

పద్మావత్యనుగో మాయీ దేవీం నత్వా విశేషతః
వరం యయాచే గోవిన్దః! 'కురు భార్యామిమా'మితి ॥ ౨౭౮

పద్మావతీ విశాలాక్షీ సావిత్రీం వరముత్తమమ్
'పతిం కురు రమానాథం శ్రీనివాసం జగన్మయమ్' ॥ ౨౭౯

ఇతి వృత్వా చ సా దేవీం నత్వైరావతమాశ్రితా
గరుడస్కన్ధమారూఢో భగవాన్ భక్తవత్సలః ॥ ౨౮౦

దీపకైస్తైలసంసిక్తైః సహస్రాయుతసఙ్ఖ్యకైః
లాజాన్ పుష్పాణ్యక్షతాంశ్చ వికిరద్భిరితస్తతః ॥ ౨౮౧

స్తువద్భిర్వన్దిబృన్దైశ్చ ససూతైర్మాగధైరపి
ఆశీర్వాదం ప్రకుర్వద్భిర్వేదఘోషపురస్సరమ్ ॥ ౨౮౨

బ్రహ్మాదిభిః సురశ్రేష్ఠైః భూసురైః శుకపూర్వకైః
శ్రీనివాసం ప్రపశ్యద్భిః పౌరనారీనరైర్వృతః ॥ ౨౮౩

వీణావేణుమృదఙ్గాంశ్చ పణవానకదున్దుభీన్
వాదయద్భిర్గణైశ్చాన్యైః వారనారీగణైస్తథా ॥ ౨౮౪

గన్ధర్వైర్గాననిపుణైః సూతామాత్యైశ్చ సంయుతః
ఆకాశరాజో ధర్మాత్మా శ్రీనివాసపరాయణః ॥ ౨౮౫

పద్మావత్యా సమేతం తం శ్రీనివాసం ససమ్భ్రమమ్
సఞ్చారయన్ సమన్తాచ్చ నారాయణపురే శనైః ॥ ౨౬౬
రమ్భాస్తమ్భైరిక్షుదణ్డైః పూగీపోతైరలఙ్కృతమ్
రసాలపల్లవయుతైః పూర్ణకుమ్భైరలఙ్కృతమ్ ॥ ౨౬౭
ముక్తాజాలావృతైశ్చాన్యైః పద్మరాగవిరాజితైః
వజ్రైర్వైడూర్యఖచితైః ఇన్ద్రనీలసమప్రభైః ॥ ౨౬౮
తథా మరకతప్రఖ్యైః తోరణైరుపశోభితమ్
కుఙ్కుమోదకసమ్పూర్ణకనత్కనకభాజనైః ॥ ౨౬౯
స్త్రీభిర్నిరాజయన్తీభిః రాజమానచతుష్పథమ్
వేదిత్రయం పరిక్రమ్య వాసుదేవాలయం యయౌ ॥ ౨౭౦
ప్రవేశయామాస వరం సుమన్దిరం
శ్రీవేఙ్కటేశం బహురత్నసమ్మితమ్
తద్బన్ధుషణ్డం మునివర్యగుప్తం
బలం యయౌ నాథనికేతనేషు ॥ ౨౭౧

శ్రీనివాసాజ్ఞయా తొణ్డమాన్నృపకృతం దివ్యాన్నసజ్జీకరణమ్

రాత్రిస్తు పఞ్చఘటికా సమభూచ్చ తదా తతః
జగామ భవనం రాజన్! స్వకీయం రాజవల్లభః ॥ ౨౭౨
తదాఽఽగతో మహారాజ! తొణ్డమానో మహీపతే!
తమాహ కరుణం శ్రీమాన్ శ్రీనివాసః క్షుధాఽర్దితః ॥ ౨౭౩

శ్రీనివాసః—

వైవాహికజనాః సర్వే ఉపవాసపరాయణాః
అహఞ్చ మమ పుత్రశ్చ మమ మాతా సురాదయః ॥ ౨౭౪
భార్యా పతివ్రతా లక్ష్మీః క్షుధయా పరిమోహితాః
తేషామన్నం మహారాజ! భక్ష్యాణి వివిధాని చ ॥ ౨౩౫

కురు రాజన్ ! సత్వరస్త్వం ఋషీణామూర్ధ్వరేతసామ్
పాకస్త్వత్ర విశేషేణ కర్తవ్యో జాతవేదసా ॥ ౨౬౬

మమాపి చ ప్రేషణీయం పక్వాన్నం రాజసత్తమ !'
వాసుదేవవచః శ్రుత్వా వసుధేశోఽబ్రవీద్ధరిమ్ ॥ ౨౬౭

తొండమానః—

'ఇదం శరీరం జగదీశ ! రాజ్యం
త్వదీయమేతద్ధి ముకున్దమూర్తే !
నరో యథా లోకగతిం ప్రపన్నః
తథా మమాన్నంప్రతి ముహ్యసి త్వమ్' ॥ ౨౬౮

ఏవముక్త్వా మహారాజ! జగామ భవనం స్వకమ్
క్షణేన కారయామాస పాకం రాజా హవిర్భుజా ॥ ౨౬౯

ఋషీణాం వేదవిదుషాం సురాణాం సురయోషితామ్
రాజాఽన్నమర్పయామాస విప్రాణాం చాన్నకాఙ్క్షిణామ్ ॥

భోజనం కృతవన్తస్తే భక్ష్యాన్నరససంయుతమ్
వాసుదేవాయ రాజేన్ద్రః ప్రేషయామాస సాదరః ॥ ౨౭౧

అన్నం బహువిధం భక్ష్యం సమాషం మధుసంయుతమ్
స్వయం సమేత్య రాజేన్ద్రోఽకల్పయద్భోజనం హరేః ॥

బుభుజే పురుషశ్రేష్ఠో లక్ష్మ్యా చ పరమేష్ఠినా
మాత్రా చ సహితో రాజన్ ! సశేషో గరుడాన్వితః ॥ ౨౭౩

దత్త్వా వస్త్రాణి దివ్యాని జామాతుః శ్రీపతేర్నృప!
జగామ భవనం రాజా వాసుదేవాజ్ఞయా తదా ॥ ౨౭౪

గతే రాజ్ఞి మహారాజ! శ్రీనివాసస్త్వరాన్వితః
నిద్రాం చకార విధివత్ నిర్దోషోఽపి సుఖాసనే ॥ ౨౭౫

ఏవం గతా చ సా రాత్రిః ప్రభాతసమయోఽభవత్
పూర్వదేవగురోర్వారః సమ్ప్రాప్తో దశమీదినే ॥ ౨౭౬

సముత్థితో వాసుదేవః కృతమఙ్గలమజ్జనః
వసిష్ఠమబ్రవీద్రాజన్! భగవాన్ వేఙ్కటేశ్వరః ॥ ౨౮౭

శ్రీభగవాన్ —

'సహైవ భోజనం కార్యం లక్ష్మ్యా చ పరమేష్ఠినా
మాత్రా పురోహితేనాపి వయం పఙ్క్త్యాన్నవర్జితాః' ॥ ౨౮౮
రాజ్ఞస్తు భవనే రాజా రాజపత్నీ పతివ్రతా
కన్యా పురోహితో భ్రాతా తేఽపి పఙ్క్త్యాన్నవర్జితాః' ॥ ౨౮౯
ఏవముక్త్వా వసిష్ఠన్తు పురోహితమరిన్దమ!
కుబేరమబ్రవీద్రాజన్! శ్రీనివాసః సతాం గతిః ॥ ౨౯౦

శ్రీనివాసః—

'గచ్ఛ యక్షగణాధ్యక్ష! రాజానం విప్రకారణాత్'
ఇతి తద్వచనం శ్రుత్వా యక్షరాడ్రాజసత్తమమ్ ॥ ౨౯౧
గత్వాఽహ భారతీం పుణ్యాం శ్రీనివాసేన భాషితామ్

కుబేరః —

'భోజనం త్వృషిముఖ్యానాం కర్తవ్యం పూర్వమేవ హి ॥
ముహూర్తకాలో రాత్రౌ తు నాడికాస్స్యుస్త్రయోదశ
తదాఽసాధ్యం మహారాజ! రాత్ర్యాం బ్రాహ్మణభోజనమ్' ॥
ఇతి సన్దిశ్య రాజానం కుబేరః పునరాగతః
తథా చకార రాజర్షిః భోజనం బ్రహ్మవాదినామ్ ॥ ౨౯౪
దదౌ చ దక్షిణాం నిష్కం తామ్బూలఞ్చ ద్విజన్మనామ్

వివాహార్థం శ్రీనివాసానయనాయ తన్మన్దిరం ప్రతి నృపాగమనమ్

ఏవమ్భూతే మహీపాల! కల్యాణదివసే హరేః ॥ ౨౯౫
శుక్రవారే దశమ్యాఞ్చ సాయఙ్కాలే వియన్నృపః
చతురఙ్గబలం సర్వం నిధాయ పురతః సుతమ్ ॥ ౨౯౬
వసుదానం మహారాజ తొణ్డమానఞ్చ సోదరమ్
పురోహితం పురస్కృత్య సహ సమ్బన్ధిబాన్ధవైః ॥ ౨౯౭

ఐరావతం మహానాగం రత్నకమ్బలభూషితమ్
మేఘరాడ్వర్ణసంయుక్తం బద్ధఘణ్టాకులాన్వితమ్ ॥ ౨౯౮
రక్తదన్తం మహారావం కర్ణబద్ధసుచామరమ్
పురన్దరం పురస్కృత్య గజమైరావతం తథా ॥ ౨౯౯
ఆహ్వానకారణాత్ప్రాప్తాః శ్రీనివాసాలయం తదా
తస్మిన్ మహాగృహే రాజన్! అయుతస్తమ్భశోభితామ్ ॥
సభాం చకార రత్నాఢ్యాం విశ్వకర్మా విభోః ప్రియామ్
తత్రాఽసీనా మహాభాగాః బ్రహ్మాద్యాః సర్వదేవతాః ॥ ౩౦౧
విశ్వామిత్రో భరద్వాజో వసిష్ఠో గౌతమస్తథా
భృగురత్రిః పులస్త్యశ్చ వాల్మీకిర్మిథిలేశ్వరః ॥ ౩౦౨
వైఖానసశ్చ దుర్వాసా మార్కణ్డేయోఽథ గాలవః
దధీచిశ్చ్యవనో రాజన్! సనకశ్చ సనన్దనః ॥ ౩౦౩
ఏతే శ్రేష్ఠతమా లోకే మునయో వీతకల్మషాః
జటామకుటభూషాఙ్గాః జ్వలత్కృష్ణాజినామ్బరాః ॥ ౩౦౪
కశ్యపన్తు పురస్కృత్య సమాసీనాః సభాన్తరే
తన్మధ్యే వాసుదేవస్తు రత్నకమ్బలసంయుతః ॥ ౩౦౫
కృతాఞ్జలిపుటస్తస్థౌ బ్రహ్మా లోకపితామహః
తత్సభాద్వారమాసాద్య రాజా సత్యపరాక్రమః ॥ ౩౦౬
పురోహితం పురస్కృత్య సమ్ప్రాప్తో హరిసన్నిధిమ్
సముత్తస్థౌ వాసుదేవో దృష్ట్వా రాజానమాగతమ్ ॥ ౩౦౭
పరిరమ్భణమాసాద్య భగవాన్ వాక్యమబ్రవీత్

శ్రీనివాసః —

'భవాన్ శ్రేష్ఠతమోఽత్యన్తం వృద్ధోఽసి నృపసత్తమ! ॥
కిమర్థమాగతోఽసి త్వం మద్గృహం రాజసత్తమ!
వసుదానన్తు రాజేన్ద్ర! సమాహ్వానే నియోజయ' ॥ ౩౦౯

వదత్యేవం శ్రీనివాసే పురోహితమభాషత

రాజా —

విలంబః క్రియతే కస్మాత్పూజాం కురు రమాపతేః ॥ ౩౧౦

స రాజవచనం శ్రుత్వా ధరణీం వాక్యమబ్రవీత్

వియన్నృపోక్త్యా వసిష్ఠప్రేరితధరణీకృత శ్రీనివాసోపచారః

వసిష్ఠః —

'అరుంధతీం పురస్కృత్య కురు పూజాం రమాపతేః' ॥ ౩౧౧

సా సంభ్రమాత్సముత్థాయ బాష్పసందిగ్ధలోచనా

ముఖం విలోక్య రాజేంద్ర కృష్ణస్య నృపవల్లభా ॥ ౩౧౨

మత్వా కృతార్థమాత్మానం ఆనందపరిపూరితా

సలజ్జా పూజయామాస సచ్చిదానందవిగ్రహమ్ ॥ ౩౧౩

తాం దృష్ట్వా యోషితస్సర్వాః విస్మయాకులమానసాః

ప్రాహుః ప్రహృష్టహృదయాః ధరణీం రాజవల్లభామ్॥ ౩౧౪

యోషితః —

'కిం త్వయా చరితం పుణ్యం పూర్వజన్మని హే ధరే

వాసుదేవార్చనవిధౌ నిర్మితా పరమేష్ఠినా ॥ ౩౧౫

యా త్వమిత్థం పూజయసి సాక్షాన్నారాయణం స్వయమ్'

ఇత్యేవం సంస్తుతా దేవీ ధరణీ రాజవల్లభా ॥ ౩౧౬

తైలకర్పూరగంధేన చందనేన సుగంధినా

అర్చయామాస కల్యాణీ శ్రీనివాసం సురేశ్వరమ్ ॥ ౩౧౭

వస్త్రైర్నానావిధైః రత్నైర్ముక్తానిర్మితభూషణైః

దివ్యాలంకారాలంకృత శ్రీనివాసస్య సపరికరనృపమన్దిరప్రవేశః

తతః పురోహితాఽజ్ఞప్తః పురాణపురుషోత్తమమ్ ॥ ౩౧౮

గజమారోపయద్రాజా జామాతరమనామయమ్

సహితో వాసుదేవస్తు బ్రహ్మణా శంభునా తథా ॥ ౩౧౯

కుబేరేణాహిరాజేన గరుడేనాగ్నినా తథా
వాయునా వరుణేనాపి యమేన మరుతాం గణైః ॥ ౩౨౦
వసిష్ఠాదిమునిశ్రేష్ఠై స్సదారై స్ససుతై స్తథా
జగామ రాజభవనం రత్నతోరణమణ్డితమ్ ॥ ౩౨౧
నానాజనసమాకీర్ణం నానాలంకారమణ్డితమ్
మహావాద్యస్వనై ర్వ్యక్తం దీపాయుతవిదీపితమ్ ॥ ౩౨౨
జామాతృసహితో రాజా ద్వారతోరణసన్నిధౌ
చతురఙ్గబలం ముక్త్వా గృహాంతర్గంతుముద్యతః ॥ ౩౨౩
తత్రాంతరే శ్రీనివాసం నీరాజయితుమాగతా
తోణ్డమాన్నృపతేర్భార్యా కుంకుమోదకభాజనమ్ ॥ ౩౨౪
సమాదాయాశు కల్యాణీ వాసుదేవమపూజయత్
తతః పశ్చాచ్ఛ్రీనివాసః ప్రావిశద్రాజమందిరమ్ ॥ ౩౨౫
ద్వారాణ్యతీత్యాథ బహూని మాధవో
రాజ్ఞా సమేతో భవనం ప్రవిశ్య ।
రత్నాసనే రాజవినిర్మితే హరిః
రరాజ రాజీవసమాననేత్రః ॥ ౩౨౬
చతుస్తంభాం రత్నవేదీం అధిష్ఠాప్య ఖగధ్వజమ్
పరివార్య చ తస్థుస్తే మునయో వీతకల్మషాః ॥ ౩౨౭
బ్రహ్మాణమగ్రతః కృత్వా సర్వే దేవా యథాసుఖమ్
స్వర్ణాసనే సమాసీనాః పశ్యంతో నయనోత్సవమ్ ॥ ౩౨౮
తత స్స రాజా ధర్మాత్మా చక్రే మఙ్గళమజ్జనమ్
సాపి స్నాత్వా మహారాజ తైలేన చ సుగంధినా ॥ ౩౨౯
అలంచకారాలంకారై స్స్వాఽత్మానం రాజవల్లభా
స్వామిపుష్కరిణీతోయం హేమకుంభప్రపూరితమ్ ॥ ౩౩౦

వియన్నృపకృతవరపాదామ్బుజక్షాళనమ్

సమానీయ బ్రాహ్మణైశ్చ హరిపాదావనేజనమ్
సంకల్పం విధివచ్చక్రే కన్యాదానస్య సాదరమ్ ॥ ౩౩౧
తతశ్చకార రాజేంద్ర! మధుపర్కం పురోహితః
పురోహితోక్తమంత్రేణ తస్య పాదావనేజనమ్ ॥ ౩౩౨
'సహస్రశీర్షా పురుష' ఇతి మంత్రం సముచ్చరన్
ధరణ్యాః స్రావితైః కృత్వా స్వామితీర్థజలైశ్శుభైః ॥ ౩౩౩
హరిపాదోదకం పుణ్యం దధార శిరసా నృపః
భార్యాం పుత్రం భ్రాతరం చ భవనం కోశమేవ చ ॥ ౩౩౪
గజాఽగారం రథాఽగారం వస్త్రాఽగారం చ తజ్జలైః
మార్జయామాస రాజేంద్రః శ్రీనివాసపరాయణః ॥ ౩౩౫

రాజా —
'అద్య మే సఫలం జన్మ జీవితం చ సుజీవితమ్
అద్య మే పితరస్తుష్టాః వాసుదేవపదోదకాత్' ॥ ౩౩౬
ఏవముక్త్వా మహారాజః కన్యాం కమలలోచనామ్
అలంచక్రే విచిత్రైస్తాం అలంకారైర్మహీపతే ॥ ౩౩౭
తతస్తు ఘంటికాఘోషం కృతవాన్దైవచింతకః
సుముహూర్తే తదా ప్రాప్తే మఙ్గళాష్టకమబ్రవీత్ ॥ ౩౩౮

వరాయ వియన్నృపదత్తవైవాహికభూషణాదికమ్

కన్యాప్రదానసమయే దక్షిణాం రాజసత్తమః
కోటిసంఖ్యాన్నిష్కపుంజాన్ దత్తవాన్వేఙ్కటేశితుః ॥ ౩౩౯
తం దృష్ట్వా ధనరాశిం తు భగవానాహ భూమిపమ్

శ్రీనివాసః —
'దాతవ్యం కిం త్వయా రాజన్! పుత్రస్య తవ భూపతే ॥ ౩౪౦

వివాహకర్మనిపుణో భవాన్దానపరాయణః
దదస్వ భూషణాన్యంగ! బహురత్నాన్వితాని చ' ॥ ౩౪౧
ఇత్యుక్తో వాసుదేవేన భూషణాని దదౌ నృపః
కిరీటం శతభారం తు కంఠికామపి తావతీమ్ ॥ ౩౪౨
పునరేకాం తదర్ధం చ తదర్ధం చైవ కంఠికామ్
పదకాని దదౌ సప్తానర్ఘ్యాణ్యథ నృపోత్తమః ॥ ౩౪౩
మాలికాం మౌక్తికానాం చ భుజభూషణయుగ్మకమ్
కర్ణభూషౌ మౌక్తికాఢ్యావంసపర్యంతలంబినౌ ॥ ౩౪౪
కంకణే రత్నమాణిక్యవజ్రవైడూర్యనిర్మితే
ద్వాత్రింశద్భారసంయుక్తే అనర్ఘే దత్తవాన్నృప ॥ ౩౪౫
నాగభూషణయుగ్మం చ బాహుపూరాదికాంస్తథా
భూషణాన్యంగుళీయాంశ్చ దశానాం వీరముద్రికామ్ ॥ ౩౪౬
కటిసూత్రం స్వర్ణమయం వరవజ్రసమన్వితమ్
ఏకాదశశతీభారం బహురత్నసమన్వితమ్ ॥ ౩౪౭
పాదుకే చ తతో రాజా దత్తవాన్మధుఘాతినే
దదౌ భోజనపాత్రం చ షష్టిభారయుతం ప్రభోః ॥ ౩౪౮
లఘుపాత్రసమోపేతం బృహత్పాత్రమపాం తథా
కంబళానాం చతుష్షష్టిం దత్తవాన్రాజసత్తమః ॥ ౩౪౯
భూషణైర్భూషితాంగస్య కన్యాదానమథాకరోత్
కన్యాప్రవరమూచేఽథ గురుస్సాక్షాద్బృహస్పతిః ॥ ౩౫౦

గురువసిష్ఠకథితవధూవరప్రవరాదికమ్

బృహస్పతిః —

'అత్రిగోత్రసముద్భూతాం సువీరస్య ప్రపౌత్రికామ్
సుధర్మణస్తు పౌత్రీం చ పుత్రీమాకాశభూపతేః ॥ ౩౫౧

త్వమంగీకురు గోవింద ! కన్యాం కమలలోచనామ్'
ఏవముక్తే మహారాజో ముదా రత్నాంబరం దదౌ ॥ ౩౫౨

వసిష్ఠః —

ప్రపౌత్రస్య యయాతేస్తు పౌత్రస్యామితతేజసః
శూరసేనస్య రాజేంద్ర ! వసుదేవస్య భూపతేః ॥ ౩౫౩

పుత్రస్య వేఙ్కటేశస్య గోత్రే వాసిష్ఠసంజ్ఞకే
జాతస్యాత్రికులోత్పన్నాం కన్యాం కనకభూషితామ్ ॥ ౩౫౪

గ్రహీష్యామో వయం రాజన్ ! తవ పుత్రీం నృపోత్తమ
కన్యావరప్రవరయోరిత్యుచ్చారితయోరథ ॥ ౩౫౫

ధరణ్యా సహ రాజేంద్రః కన్యాదానపరాయణః
ప్రహృష్టహృదయః ప్రాహ శ్రీనివాసం పరాత్పరమ్ ॥ ౩౫౬

శ్రీనివాసస్య వసిష్ఠాదికారితపద్మావతీపాణిగ్రహోత్సవః

ఆకాశరాజః —

కన్యామిమాం ప్రదాస్యామి గృహాణ పురుషోత్తమ !'
ఇత్యుక్త్వా ప్రాక్షిపద్రాజా ధరణ్యా స్రావితాం తదా ॥ ౩౫౭

మంత్రపూతాం స్వామితీర్థధారాం సకనకాం కరే
దక్షిణే శ్రీనివాసస్య దదౌ పద్మావతీం తతః ॥ ౩౫౮

విధానం చ తతశ్చక్రే రాజేంద్రస్సపురోహితః
పూజయిత్వా జగన్నాథం గంధవస్త్రానులేపనైః ॥ ౩౫౯

కంకణం బంధయామాస వాసుదేవకరాంబుజే
పద్మావత్యాః కరాంభోజేఽబంధయత్కంకణం గురుః ॥ ౩౬౦

తథా మాంగల్యసూత్రస్య బంధం వైవాహికం తదా
శ్రీనివాసేన దేవేనాకారయత్స పురోహితః ॥ ౩౬౧

సువాసిన్యః —

'సావిత్రీవ చ కల్యాణి బహుపుత్రవతీ భవ
సర్వలోకస్య జననీ భవ మంగళదాయినీ' ॥ ౩౬౨

ఇత్థం సుమంగలీస్త్రీషు గాయంతీషు శుభాశిషః
బ్రాహ్మణానాం కరస్పర్శాద్రాజ్ఞశ్చాపి మహాత్మనః ॥ ౩౬౩

బబంధ పూతం మాంగళ్యసూత్రం మంత్రాభిమంత్రితమ్
కంఠే పద్మావతీదేవ్యాశ్శ్రీనివాసో జగత్పతిః ॥ ౩౬౪

మునిభిః సహ విద్వద్భిర్లాజైర్హోమం పురోహితః
వసిష్ఠోఽకారయత్పద్మావత్యఞ్జల్యర్పితైస్తతః ॥ ౩౬౫

యజుశ్శాఖాక్రమేణైవ జుహావాగ్నౌ యథావిధి
సర్వం వైవాహికవిధిం వసిష్ఠోఽథ సమాపయత్ ॥ ౩౬౬

తతః పురోహితో రాజ్ఞస్స్వస్తివాచనపూర్వకమ్
మునీనామంజలిపుటే నవరత్నాక్షతాన్దదౌ ॥ ౩౬౭

తే వేదమంత్రైర్జగదీశమూర్ధ్ని
రత్నాక్షతాన్వేదవిదః ప్రచిక్షిపుః
తదా నృణాం తత్ర మహోత్సవోఽభూ-
దాకాశరాజస్య పురీనివాసినామ్ ॥ ౩౬౮

తస్మిన్కాలే మహారాజో దక్షిణాం బ్రహ్మవాదినామ్
దాపయామాస సంతుష్టో విప్రైస్తాంబూలపూర్వకమ్ ॥ ౩౬౯

గవాం కోటిసహస్రాణి చాశ్వానామయుతం తథా
వస్త్రాణాం నిచయం రాజన్ ! విప్రేభ్యో దత్తవాన్విభుః ॥

ఏవం మహోత్సవస్తత్ర సమభూద్దశమీదినే
వధూవరౌ ప్రతిష్ఠాప్య భోజయామాస వై తతః ॥ ౩౭౧

అన్నం బహువిధం సూపరసభక్ష్యసమన్వితమ్
పరమాన్నం చ సఘృతం సక్షీరం శర్కరాయుతమ్ ॥ ౩౭౨
పురోహితేన సహితో భోజనం కృతవాన్ హరిః
మాత్రా లక్ష్మ్యా చ సహితః పుత్రేణ సహితస్తథా ॥ ౩౭౩
ఆకాశరాజో ధర్మాత్మా భుక్తవాన్కృష్ణసన్నిధౌ
లక్ష్మ్యా సమేతా ధరణీ తథా వకుళమాలయా ॥ ౩౭౪
అభుఙ్క్తాన్నం రసైర్యుక్తం పతిపుత్రసమన్వితా
తతః ప్రభాతే రాజేంద్ర ! సువాసిన్యస్సురేశితుః ॥ ౩౭౫
మజ్జనం కారయామాసుర్గంధతైలైస్సునిర్మలైః
అన్యోన్యమజ్జనం తత్ర చాన్యోన్యోద్వర్తనం తథా ॥ ౩౭౬
హరిపద్మావతీదేవ్యోస్తాస్సహాసమకారయన్
స రాజా విప్రముఖ్యానాం సురాణాం బహుభోజనమ్ ॥ ౩౭౭
స్త్రీణాం చ పురుషాణాం చ బహుమానపురస్సరమ్
యథేష్టం దాపయామాస హృష్ట ఆకాశభూమిపః ॥ ౩౭౮
అపూపాన్వివిధాంశ్చక్రే సూపశాకాదికాంస్తథా
ఘృతకుల్యాం క్షీరకుల్యాం దధికుల్యాం తతః పరమ్ ॥ ౩౭౯
తత ఉద్ధృత్య నిక్షిప్తం బహిర్భుక్తవతాం నృణామ్
ఉచ్ఛిష్టపత్రజాలం చ పుష్కలాన్నాదిసంయుతమ్ ॥ ౩౮౦
సారమేయగణైః కీర్ణం రాక్షసానాం గణైస్తథా
ఏవం కోలాహలం చక్రే దివసాంశ్చతురస్తథా ॥ ౩౮౧
హాసస్తత్ర వినోదేన నిత్యమాసీచ్చ మజ్జనమ్
దివసే పంచమే ప్రాప్తే కృత్వా నాకబలిం తథా ॥ ౩౮౨
కలశాంశ్చతురో న్యస్య దీపజ్వాలావిరాజితాన్
వధూవరౌ ప్రతిష్ఠాప్య రత్నసింహాసనే నృప ! ॥ ౩౮౩

పూజయామాస గోవిందం జామాతరమనామయమ్
ఆకాశరాజో ధర్మాత్మా క్షీరపాత్రం కరేఽదధత్ ॥ ౩౮౪

మాతరం వాసుదేవస్య నామ్నా వకుళమాలికామ్
పూజయిత్వా విధానేన వస్త్రాలంకారభూషణైః ॥ ౩౮౫

నాభిం క్షీరేణ సమ్మృజ్య పుత్రీం పద్మావతీం తదా
అర్పయామాస దుఃఖేన బ్రహ్మణ్యో రాజసత్తమః ॥ ౩౮౬

మహాలక్ష్మ్యా నాభిమూలం సఘృతక్షీరసేచనమ్
కృత్వాఽర్పయామాస పుత్రీం రుదన్ గద్గదకణ్ఠవాన్ ॥ ౩౮౭

శ్రీనివాసేనసహ శేషాచలమ్ప్రతి పద్మావతీప్రేషణమ్

శ్రీనివాసస్య కృష్ణస్య శేషాచలనివాసినః
రాజభార్యా మహాభాగా రుదంతీ కురరీవ చ ॥ ౩౮౮

పుత్రీహస్తం ప్రదాయాథ హస్తే రాజకులాంగనా
క్షీరం సంయోజ్య కృష్ణస్య నాభిమూలేఽతిదుఃఖితా ॥ ౩౮౯

భృశం రుదంతీ మంత్రేణ దుగ్ధసందిగ్ధలోచనా
అర్పయామాస కృచ్ఛ్రేణ పుత్రీం పద్మావతీం తతః ॥ ౩౯౦

ప్రోవాచ చ శ్రీనివాసం రుదంతీ రాజవల్లభా

ధరణీ —

‘పాలితాం లాలితాం పుత్రీం నవమాసధృతాం మయా ॥ ౩౯౧
త్వదధీనాం జగన్నాథ! కరిష్యే మమ నందినీమ్’
ఇత్యేవమర్పయంత్యాం తు ధరణ్యాం రాజసత్తమః ॥ ౩౯౨

స తస్యా రోదనం దృష్ట్వా రాజా దుఃఖపరాయణః
రురోద దీనవదనః పుత్రీమాలింగ్య భూపతిః ॥ ౩౯౩

రాజా —

హా పుత్రి! మందభాగ్యోఽహం త్వద్వియోగేన కేవలమ్
జీవనం మమ కల్యాణి! న స్థిరం చ భవిష్యతి ॥ ౩౯౪

క్రీడాగృహే రాజపుత్రి ! తథా భోజనసద్మని
భ్రాతా తవ కథం క్రీడాం భోజనం వా కరిష్యతి ? ॥ ౩౯౫
ఏవం రుదన్తమాలోక్య భ్రాతరం దీనచేతసమ్
తొణ్డమానో నృపశ్రేష్ఠో దుఃఖితో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౩౯౬

తొణ్డమానః —

'వయం దరిద్రా నిర్భాగ్యాః కృపణా దీనచేతసః
వయం మరణమాపన్నాః నాత్ర కార్యా విచారణా ॥ ౩౯౭
ఏతాదృశీ చ కల్యాణీ నైవ లబ్ధా కలౌ యుగే
ఇత్థం వయం నిశ్చినుమో వియోగభృశదుఃఖితాః' ॥ ౩౯౮
ఏవం తాన్ రుదతో దృష్ట్వా వసుదానోఽతిదుఃఖితః
భగినీం దీనవదనాం ఆలిఙ్గ్యాహ రుదన్ముహుః ॥ ౩౯౯

వసుదానః —

మాతరం బాలకం త్యక్త్వా యథా లోకే ధనార్జకః
గచ్ఛేత్తథా మాం భగిని ! త్యక్త్వా త్వం క్వ ను గచ్ఛసి' ॥
ఏవం ప్రసఙ్గాత్తత్రాసీత్ దేవానామపి భూమిప !
ఋషీణాం కశ్యపాదీనాం దుఃఖమత్యన్తదారుణమ్ ॥ ౪౦౧
రుదన్తం నృపతిం దృష్ట్వా శ్రీనివాసః సతాం గతిః
స్వయం రురోద గోవిన్దో భగినీం పార్థవల్లభామ్ ॥ ౪౦౨
స్మృత్వా శ్రీ దేవకీపుత్రః తదద్భుతమివాభవత్
ఇత్థం కృత్వా లోకరీతిం ఐరావతముపాస్థితః ॥ ౪౦౩
పద్మావత్యా తయాసార్ధం సర్వవాద్యసమన్వితః
గ్రామం ప్రదక్షిణీకృత్య రమయా సహితో హరిః ॥ ౪౦౪
స్వనివేశగృహం భేజే పద్మాసనభవాదికైః
తతో హరిః శ్రీనివాసః స్వస్థానం గన్తుమైహత ॥ ౪౦౫

గరుడస్కన్ధమారూఢః పత్నీం పద్మావతీమపి
ఆరోపయన్వరారోహాం అన్యోన్యం పరిరభ్య చ ॥ ౪౦౬

గరుడస్కన్ధమారూఢో గన్తుం స్వస్థానముత్సుకః
హరిరామన్త్రణార్థన్తు శ్వశ్రూశ్వశురయోస్తదా ॥ ౪౦౭

పునర్గృహం సమ్ప్రవిశ్య గమనేచ్ఛురభూదథ
శ్వశురౌ పర్యపృచ్ఛచ్చ సాష్టాఙ్గం ప్రణిపత్య వై ॥ ౪౦౮

ఆశీర్వాదం తతశ్చక్రే స్వజామాతురనామయమ్
ఆకాశరాజః శ్వశురః శ్వశ్రూశ్చ ధరయా సహ ॥ ౪౦౯

ఆకాశరాజః —

'దీర్ఘాయుర్భవ గోవిన్ద! సర్వలోకధురన్ధర'
ఇత్యాశిషాఽభినన్ద్యాథ వాసుదేవమభాషత ॥ ౪౧౦

రాజా— 'మాసాన్తే గచ్ఛ గోవిన్ద! వధ్వా సహ వయోగతమ్
శ్వశురం మాఞ్చ తే శ్వశ్రూం మానయస్వ మహామతే'॥

ఇతి తస్య వచః శ్రుత్వా వాసుదేవోఽబ్రవీన్నృపమ్

శ్రీనివాసః —

'నృప! వాక్యం శృణు మమ కార్యస్య మహతీ త్వరా ॥
తస్మాదాజ్ఞాఞ్చ మే దేహి రాజంస్తే స్యాత్ కృపా మయి'
ఇత్యుక్త్వా వాసుదేవస్తు గరుడస్కన్ధమాస్థితః ॥ ౪౧౩

జగామ భగవాన్ సాక్షాత్ సర్వదేవసమన్వితః
ఆకులాః వ్యాకులాః సర్వే నగరస్థా జనాస్తదా
ప్రాకారగోపురారూఢాః పశ్యన్తః స్వదృశాఽవదన్ ॥

జనాః —'ధన్యా రాజకులోత్పన్నా పద్మా కమలలోచనా
అనుగచ్ఛతి గోవిన్దం పశ్యతే'తి పరస్పరమ్ ॥ ౪౧౪

పద్మావతీశ్రీనివాసయోర్వియన్నృపప్రేషితపారిబర్హాదిః

తదా దదౌ మహారాజః పారిబర్హం శ్రియఃపతేః
తణ్డులాన్ శాలిసమ్భూతాన్ వృషభాణాం రథోపరి ॥ ౪౧౬

ఆరోప్య ప్రేషయామాస శతం ఖారీర్వియన్నృపః
ముద్గాన్ గోస్వామిసంరూఢాన్ త్రింశత్ఖారీర్దదౌ హరేః ॥ ౪౧౭

గుడభారం మహాన్తఞ్చ తిన్త్రిణీభారమేవ చ
పయోఘటసహస్రాణి దధిభాణ్డశతాని చ ॥ ౪౧౮

సహస్రార్ధం ఘృతాపూర్ణచర్మపాత్రాణి సర్షపాన్
మేధికాః హిఙ్గులవణతిలపాత్రాణి చైవ హి ॥ ౪౧౯

తథా శర్కరయా పూర్ణఘటాంస్తు ద్వే శతే తథా
వార్తాకం చూతకదలీఫలజమ్బీరకాణి చ ॥ ౪౨౦

కూష్మాణ్డకన్దమూలాని మరీచామలకాని చ
మధుభాణ్డశతే ద్వే చ రమ్భాకాష్ఠచయాంస్తథా ॥ ౪౨౧

రమ్భాత్వచశ్చ రాజేన్ద్ర! పత్రాణాం నిచయం తథా
అశ్వానామయుతం దత్త్వా గజానాఞ్చ సహస్రకమ్ ॥ ౪౨౨

ధేనూనాం పఞ్చసాహస్రం ఆవికానాం శతం తథా
దాసీనాం ద్వే శతే రాజన్! దాసానాం త్రిశతం తథా॥ ౪౨౩

వస్త్రాణి వివిధాన్యాశు పర్యఙ్కం రత్నభూషితమ్
ఉపబర్హం రత్నయుతం పారిబర్హేణ సంయుతమ్ ॥ ౪౨౪

ఏవమాదీని వస్తూని గృహీత్వా నృపసత్తమః
పుత్రేణ సహితో రాజా శ్రీనివాసపరాయణః ॥ ౪౨౫

ఆకాశరాజో ధర్మజ్ఞః శ్రీనివాసస్య సన్నిధిమ్
ఆగతః శ్వశురం దృష్ట్వా చోత్తస్థా జగదీశ్వరః ॥ ౪౨౬

వియన్నృపస్య శ్రీనివాసదత్తస్వభక్తినైరన్తర్యరూపవరప్రాప్తిః

శ్రీనివాసః —

'దూరాధ్వానం మహారాజ ! కిమర్థం త్వం సమాగతః

దాతవ్యం కిం నృపశ్రేష్ఠ ! తవ పుత్రస్య మేఽనఘ ! ॥

కన్యా దత్తా సుతః ప్రాప్తః సుకృతం కిం కృతం త్వయా?

సన్తోషశ్చాతులః ప్రాప్తో మమ తాత ! న సంశయః ॥

కిం తే మనోగతం రాజన్ ! తన్మమాచక్ష్వ భూపతే !

సన్దేహం మా కురుష్వాత్ర దానాదానే మహీపతే'

వాసుదేవవచః శ్రుత్వా వాసుదేవమభాషత ॥ ౪౨౯

రాజా— 'సర్వమఙ్గళమస్మాకం త్వత్ప్రసాదేన కేశవ !

నాన్యద్యాచే జగన్నాథ ! తవ పాదసరోరుహే ॥ ౪౩౦

భక్తిం దేహ్యచలాం కృష్ణ ! సకుటుమ్బస్య మేఽనఘ'

తచ్ఛ్రుత్వా వచనం తస్య శ్వశురస్య మహాత్మనః ॥ ౪౩౧

దత్తవానస్య సాయుజ్యం ఆకాశనృపతేస్తదా

స్యాలకస్య దదౌ వస్త్రం స్వాఙ్గస్థం మధుసూదనః ॥ ౪౩౨

జామాత్రా చ సమాజ్ఞప్తః పుత్రీభవనమభ్యగాత్

'పుత్రి ! గచ్ఛామి నగరం విహరస్వ హరిప్రియే ॥ ౪౩౩

శయనే శ్రీనివాసస్య శయనం కురు మఙ్గళే'

ఇతి రాజా ! సాన్త్వయిత్వా పుత్రీం కమలలోచనామ్ ॥

శశాస సా స్వపిత్రోక్తం శీఘ్రం మాధవమభ్యగాత్

రుదన్ గద్గదకణ్ఠేన జగామ నగరం నృపః ॥ ౪౩౪

భగవత్కృతషణ్మాసావధికాగస్త్యాశ్రమవాసప్రతిజ్ఞా

పద్మావత్యనుగో దేవో బ్రహ్మరుద్రాదిభిర్యుతః

సువర్ణముఖరీం ప్రాప్య తత్ర వాసమకల్పయత్ ॥ ౪౩౫

షణ్మాసావధి లక్ష్మీశో 'దీక్షితోఽహం మహామతే !
న శైలరాజమారోహ'మితి నిశ్చిత్య దేవరాట్
అగస్త్యభవనం గత్వా తత్ర వాసమకల్పయత్ ॥ ౪౩౭

స్వావాసం ప్రతి భగవత్కృతదేవాదిప్రేషణమ్

దేవాన్ సమ్ప్రేషయామాస స్వధామాని వృషాకపిః
బ్రహ్మాదీనాం సుర[illegible]ఞ్చ మునీనామూర్ధ్వరేతసామ్ ॥ ౪౩౮
దదౌ వస్త్రం యథాయోగ్యం భగవాన్ భక్తవత్సలః
తేనాఽజ్ఞప్తా జగద్ధాత్రా జగ్ముర్లోకం స్వకం సురాః ॥ ౪౩౯
ఋషయశ్చ తపోఽరణ్యం జగ్ముర్నారాయణాజ్ఞయా
లక్ష్మీర్జగామ రాజేన్ద్ర ! కరవీరపురం తదా ॥ ౪౪౦
మహోత్సవం తన్త్వనుభూయ దేవతాః
బ్రహ్మేశపూర్వాః సమహర్షిసత్తమాః ।
జగ్ముః స్వకం ధామ మహానుభావాః
రాజేన్ద్రపూజ్యం ప్రశశంసురాదరాత్ ॥ ౪౪౧
గతే దేవగణే తత్ర త్వగస్త్యనిలయం గతః
భుఞ్జానో భోగమతులం తత్రాఽస్త భగవాన్ హరిః ॥ ౪౪౨

వివాహాధ్యాయఫలశ్రుతిః

శతానన్దః —
వివాహాధ్యాయమాహాత్మ్యం యే శృణ్వన్తి జనేశ్వర !
తేషాం భాగ్యోదయం వక్ష్యే శృణు రాజన్ ! సవిస్తరమ్ ॥
కోటికన్యాప్రదానేన యావద్భూమిప్రదానతః
యత్ఫలం లభతే దేహీ తత్ఫలం శ్రవణాదరాత్ ॥ ౪౪౪
యే ఉత్సవం కారయన్తి వైవాహం వేఙ్కటేశితుః
తస్యోత్సవో భవేద్రాజన్ ! వేఙ్కటేశప్రసాదతః ॥ ౪౪౫

ఇతి తే కథితం రాజన్! వివాహచరితం హరేః
శృణుయాచ్ఛ్రావయేద్వాఽపి సర్వాభీష్టమవాప్నుయాత్
శుభదం శృణ్వతాఞ్చైవ సర్వేషాం మఙ్గళప్రదమ్ ॥ ౪౪౬

ఇతి శ్రీభవిష్యోత్తరపురాణే శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే శ్రీనివాసవివాహవర్ణనం నామ ఏకాదశోఽధ్యాయః

అథ ద్వాదశోఽధ్యాయః

శ్రీనివాసం ప్రతి వియన్నృపోదన్తజ్ఞాపకదూతాగమనమ్

జనకః— తతః కిమకరోత్కృష్ణో రాజ్యేఽస్మిన్ పార్థసారథిః
తన్మమాచక్ష్వ విప్రేన్ద్ర! యత్కృతం చక్రపాణినా ॥

శతానన్దః —
ఏవం కాలే గతే తస్మిన్ షణ్మాసాశ్చ సమత్యయుః
నారాయణపురాద్దూతః ఆగతో వేఙ్కటేశ్వరమ్ ॥ ౨
దూతం దృష్ట్వాఽబ్జజాతా సా సువర్ణముఖరీజలే
స్నాతుకామాఽరవిన్దాక్షీ దూతం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౩

పద్మావతీ—'కిమర్థమాగతో దూత! కేన త్వం ప్రేషితస్త్విహ
రాజ్ఞా వా రాజపుత్రేణ తొణ్డమానేన వా పునః?' ॥ ౪
పప్రచ్ఛ కుశలన్త్వఞ్చ రాజ్ఞః తస్య పితుస్తథా
'కుశలీ వర్తతే చార! జనకో జననీ మమ? ॥ ౫
తొణ్డమాన్ రాజశార్దూలః కుశలీ వర్తతే బలీ?
రాజ్ఞః ప్రకృతయః సర్వాః వర్తన్తే క్షేమసంయుతాః'? ॥
ఏవముక్తస్తదా దూతో దుఃఖసన్దిగ్ధలోచనః
ఉవాచ దీనయా వాచా రాజపుత్రీం నిదేశతః ॥ ౭

దూతః– 'కిం వదిష్యామి హే మాతః! పితుస్తే కాల ఆగతః
మరణాభిముఖో భూత్వా కిఞ్చిజ్జీవసమన్వితః ॥ ౮
త్వాం ద్రష్టుకామో రాజేన్ద్రిః! శ్రీనివాసం సుహృద్వృతమ్
నయ శీఘ్రం పతిం భద్రే! రాజధానీం పితుస్తు తే' ॥ ౯
సాఽపి దూతవచః శ్రుత్వా పపాత గతచేతనా
అగస్త్యభార్యా తాం బాలాం ఉత్థాప్య కమలాలయామ్॥
శ్రీనివాసాన్తికం నిన్యే రాజపుత్రీం పితృప్రియామ్
తద్వార్తామవదద్దేవీ శ్రీనివాసాయ విష్ణవే
తచ్ఛ్రుత్వా వాసుదేవస్తు రురోద నరసత్తమ ॥ ౧౧

శ్రీనివాసః —
'అహో బత మహత్కష్టం సమ్ప్రాప్తం మమ భామిని!
కిం కరోమి క్వ గచ్ఛామి? బ్రూహి త్వం పద్మసమ్భవే!'
ఇత్యేవముక్త్వా తాం దేవీం అబ్రవీత్ కుమ్భసమ్భవమ్॥

వియన్నృపవిలోకనాయ అగస్త్యేన సహ శ్రీనివాసగమనమ్

శ్రీభగవాన్ —
'అగస్త్య మునిశార్దూల! గచ్ఛామి నగరం ప్రతి
పద్మావత్యా సహాద్యైవ సార్ధంవకుళమాలయా' ॥ ౧౩
ఇత్యుక్త్వా ప్రయయౌ రాజన్! భగవాన్ భక్తవత్సలః
అగస్త్యేనాపి సహితః త్వరయైవ మహర్షిణా ॥ ౧౪
ఆదిత్యేఽస్తం గతే రాజన్! నగరద్వారమాగతః
పప్రచ్ఛ ద్వారపాలాంశ్చ రాజక్షేమం సురేశ్వరః ॥ ౧౫
రాజమార్గే మహారాజ! భగవాన్ ప్రియయా సహ
అన్తర్నికేతనం ప్రాప్య రాజానం పృథివీపతే! ॥ ౧౬
శయానం దర్శయామాస వినిఃశ్వాససమన్వితమ్
పపాతాస్య మహారాజ! కాయే కమలలోచనః ॥ ౧౭

మరణోద్యుక్తం వియన్నృపముద్దిశ్య శ్రీనివాసాదికృతనిర్వేదనమ్

ముఖే ముఖం వినిక్షిప్య లలాటఞ్చ లలాటకే
ఉదరే చోదరం బద్ధ్వా నేత్రం నేత్రే సమర్పయత్
అఙ్గసఙ్గం దదౌ తస్యై శ్వశురస్య మహాత్మనః ॥ ౧౮
'హా తాత ! నాథ ! క్వ గతోఽసి చ త్వం
సన్త్యజ్య దేహం స్వసుతం స్వపుత్రీమ్ ।
స్వభ్రాతరం సూక్ష్మమతిం సరాష్ట్రకం
రాజ్యం త్వదీయం క్వ విసృజ్య గచ్ఛసి ! ॥ ౧౯
మాతాపితృవిహీనానాం అస్మాకం జనకో భవాన్
కథం పశ్యామి నేత్రాభ్యాం త్వన్ముఖామ్భోజముత్తమమ్ ॥
ఉత్థాపయ సుతాం రాజన్ ! రుదంతీం తనయం తథా
వసుదానం శిశుం రాజన్ : పితృహీనఞ్చ మాం నృప ! ॥
కస్త్రాతా త్వాం వినా రాజన్ ! అస్మాకన్తు భవిష్యతి !
అనాథాన్ నాథ ! నః పాహి ప్రజాః పాహి ప్రజాపతే' ॥
ప్రలపన్ పునరప్యాహ లోకానిత్థం విడమ్బయన్
'కలేవరం కథం దాస్యామ్యగ్నయే లోకమోహనమ్ ॥ ౨౩
ఏతదర్థం స్వపుత్రీం మే దత్త్వా మృతిమవాప్స్యసి
శ్రీనివాస ! న గచ్ఛేతి పూర్వమేవ త్వయోదితమ్ ॥ ౨౪
ఉక్తం హితం మయా తాత న శ్రుతం తే మహీపతే !
న తృప్తం నేత్రయుగళం దృష్ట్వా త్వన్ముఖపఙ్కజమ్ ॥
తొణ్డమాన్ మణ్డలాధీశో వసుధాయాం మహామతే !
కా గతిర్మమ రాజేన్ద్ర ! కా వార్తా క్వ భవిష్యతి ! ॥ ౨౬
విలోకయ మహారాజ ! మాఞ్చ పద్మావతీం తథా'
మునిః – 'జామాతాఽయం సమాయాతః పద్మావత్యా సమన్వితః ॥

బహిర్గచ్ఛ పురేవ త్వం సమానయనకారణాత్
భోజనం దీయతాం తస్య జామాతుః పరితోషకమ్॥ ౨౮
గజానశ్వాన్ మహారాజ! వస్త్రాణీచ్ఛతి తే సుతః
తాం దదస్వ మహారాజ! ప్రీతయే మధుఘాతినః' ॥ ౨౯
ఇత్యగస్త్యేన వై రాజ్ఞి! బోధితేఽప్యప్రబోధిని
విలలాప మహారాజ! భగవాన్ లౌకికైః సమః ॥ ౩౦
తదద్భుతం కర్మ చకార దేవో
విడమ్బయన్ సర్వజనం జగత్పతిః।
యథా కురూణాం రణరఙ్గమధ్యే
కర్ణే హతే ధర్మరాజశ్చకార ॥ ౩౧
ఏవం రుదతి గోవిన్దే రాజాఽకాళశ్వసన్ నృప!
కిఞ్చిత్సంజ్ఞాయుతో భూత్వా వాసుదేవమభాషత ॥ ౩౨
రాజా – 'పుత్రం సభ్రాతరం త్రాహి శ్రీనివాస! నిరామయ!'
ఇత్యుక్త్వా భూపతీ రాజన్! కరే కృష్ణస్య తౌ దదౌ ॥
భార్యాం సన్దేశయామాస స్వలోకగమనాయ చ
ఇత్యాదిశ్య త్యజన్ ప్రాణాన్ సత్యలోకం జనాధిపః॥ ౩౪
దివ్యం విమానమారూఢో జగామ స నృపోత్తమః!
సాఽపి తేన జగామాశు ధరణీ రాజసత్తమ! ॥ ౩౫

మృతాయ వియన్నృపాయ వసుదానకృతచరమకృత్యక్రమః

తతశ్చితాం సమారోప్య రాజానం సపరిగ్రహమ్
వసిష్ఠో గౌతమోఽత్రిశ్చ భరద్వాజోఽతివిశ్రుతః ॥ ౩౬
వహన్తో రాజశార్దూల! శ్రీనివాసప్రియం నృప!
జుహువుర్బ్రహ్మమేధేన మన్త్రైశ్చ విధిపూర్వకమ్॥ ౩౭

తతః కృతాని సర్వాణి ప్రేతకార్యాణి భూపతేః
షోడశే దివసే ప్రాప్తే మాసికాన్యకరోత్సుతః ॥ ౩౮

నిమన్త్రితాశ్చారుపుణ్యాః బ్రాహ్మణా వేదపారగాః
కశ్యపోఽత్రిర్భరద్వాజో విశ్వామిత్రోఽథ గౌతమః ॥ ౩౯

వామదేవః పులస్త్యోఽథ వాల్మీకిర్వసుధాధిప !
జమదగ్నిర్భృగుః శ్రీమాన్ సనన్దశ్చ పరాశరః ॥ ౪౦

యాజ్ఞవల్క్యశ్చ జాబాలిః శునఃశేఫోఽథ కాహలః
ఏతే మహర్షయో రాజన్ ! రాజార్థే బ్రాహ్మణోత్తమాః ॥

అభుఞ్జతన్నసారఞ్చ వసుదాననిమన్త్రితాః
సమాప్య సర్వకార్యాణి హరిః స్వస్థానమాశ్రితః ॥ ౪౨

పద్మావతీం పురస్కృత్య పురాణపురుషోత్తమః
అగస్త్యాలయమాసాద్య సుఖమాస్త సురేశ్వరః ॥ ౪౩

తొణ్డమానవసుదానయోః రాజ్యముద్దిశ్య కలహప్రవృత్తిః

మృతే రాజ్ఞి గతే కృష్ణే కలహః ప్రత్యపద్యత
తొణ్డమానపతేస్తస్య విష్వక్సేనస్య భూమిప ! ॥ ౪౪

తొణ్డమానః —
'జ్యేష్ఠే మృతే కనిష్ఠస్య రాజ్యమేతద్విదో విదుః
పరమ్పరార్జితం హీ'తి తొణ్డమానబ్రవీత్సుతమ్ ॥ ౪౫

వసుదానః —
'పరాక్రమ్యార్జితం రాజ్యం పిత్రా మమ నృపోత్తమ !
మమైవ స్యాదిదం హీ'తి తొణ్డమానం సుతోఽబ్రవీత్ ॥ ౪౬

ఏవం వివాదమాపన్నౌ తొణ్డమాన్నృపపుత్రకౌ
రాజశార్దూల ! రాజ్యార్థం ఉభావపి మహాబలౌ ॥ ౪౭

అన్తరం కృతవన్తౌ తౌ 'యుద్ధే.యస్య జయో భవేత్
తస్య రాజ్యమిదం సర్వం అన్యథాఽథో వ్రజే'దితి ॥ ४८

కృత్వా సమయమారబ్ధౌ సఙ్గరం జయకాంక్షిణౌ
నానాదేశకిరాతాంశ్చ క్షత్రియాన్ యుద్ధదుర్మదాన్ ॥ ४९

ఆవాహయచ్చ రాజేన్ద్ర! తొణ్డమాన్ యుద్ధదుర్మదః
అక్షౌహిణీద్వయం తేన సైన్యం సమ్పాదితం నృప! ॥ ५०

తావద్రాజకుమారేణ మిలితం సైన్యమక్షయమ్
నారాయణపురప్రాన్తే దక్షిణే రణమేదినీ ॥ ५१

సాహాయ్యాశయా శ్రీనివాసం ప్రతి తొణ్డమాన్వసుదానాగమనమ్

కృత్వా సాహాయ్యాశయా రాజన్! తొణ్డమాన్‌రాజనన్దనౌ
సమ్ప్రాప్తౌ వాసుదేవస్య చరణౌ శరణం గతౌ ॥ ५२

తవాగతౌ రాజకుమారరాజౌ
దృష్ట్వాఽతివేగేన స చాలిలిఙ్గ।
సమ్పూజ్య దత్త్వాపి చ రత్నపీఠం
ప్రీత్యాఽతిహృష్టో వచనం బభాషే ॥ ५३

శ్రీనివాసః—

'కిమర్థమాగమస్తాత! తన్మమాచక్ష్వ భూమిప!'
శ్రీనివాసవచః శ్రుత్వా స్యాలకస్తమభాషత ॥ ५४

స్యాలకః—

'యుద్ధం ప్రసక్తం గోవిన్ద! కనిష్ఠజనకేన మే
రాజ్యార్థం మమ సాహాయ్యం కురు వారిజలోచన! ॥ ५५

బాలోఽస్మి పితృహీనోఽహం అసహాయోఽస్మి దేవరాట్'
స్యాలకస్య వచః శ్రుత్వా రాజా తం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ५६

రాజా – శ్రీనివాసారవిన్దాక్ష ! కురు కార్యం పురః స్థితః'

శ్రీనివాసః —

'ఏకోఽహం కస్య సాహాయ్యం కరిష్యే నృపసత్తమ !' ॥

తమేవముక్త్వా భగవాన్ అన్తర్భవనమభ్యగాత్

పద్మావత్యుక్త్యా వసుదానసాహ్యకరణాయ శ్రీనివాసాగమనమ్

పద్మావతీం విశాలాక్షీం పద్మనాభోఽభ్యభాషత

శ్రీనివాసః —

'కల్యాణి ! కార్యమాపన్నం మహత్కష్టతరం మమ ॥

తవ భ్రాతా వరారోహే ! కనిష్ఠజనకస్తవ

రాజ్యార్థం కలహం కృత్వా మమ సాహాయ్యకాఙ్క్షిణౌ ॥

ఛిన్ధి సన్దేహమధునా కస్య సాహ్యం విధీయతామ్

నియోజయస్వ మాం దేవి ! యుక్తమాలోచ్య విస్తరాత్'॥

పద్మావతీ–'ధర్మాధర్మౌ మనుష్యాణాం సర్వదా సంస్థితౌ హరే !

ధర్మమేవ ప్రశంసన్తి సర్వదా బ్రహ్మవాదినః ॥ ౭౧

ధర్మ ఏవ త్వయా కార్యో ధర్మాధారో భవానిహ

బాలకః పితృహీనశ్చ మాతృహీనోఽధనః కృశః ॥ ౭౨

తస్యాపి రక్షణం పుణ్యం పురాణపురుషోత్తమ !

స రాజా బహువిత్తాఢ్యో రాజ్యకాఙ్క్షీ పితుర్మమ ॥ ౭౩

స ఏవ సర్వధర్మజ్ఞః తొణ్డమాన్ నృపసత్తమః

సర్వధర్మస్య వై తత్త్వం ఆలోచయితుమర్హతి' ॥ ౭౪

పద్మావతీవచః శ్రుత్వా స్యాలకస్యైవ సాహ్యకృత్

తొణ్డమాన్నృపతేర్దివ్యే శఙ్ఖచక్రే దదౌ హరిః ॥ ౭౫

ఉచ్చైఃశ్రవం సమఙ్గాఽశ్వం సమారుహ్య ఖగధ్వజః

జగామ యుద్ధకుశలః స్యాలకేనాథ సఙ్గతః ॥ ౭౬

శ్రీనివాసతోణ్డమానవసుదానయుద్ధప్రకారః

చైత్రశుక్లత్రయోదశ్యాం యుద్ధం పరమదారుణమ్
కురూణాం పాణ్డవానాఞ్చ యథా యుద్ధం తథాఽభవత్ ॥ ౭౭
రణస్తస్మిన్ మహాఘోరే హతే పశుగణే తతః
శూరాణాం రణధీరాణాం సమ్మర్దస్తు బభౌ తదా ॥ ౭౮
సింహనాదః శంఖనాదః తథా దున్దుభినిఃస్వనః
శస్త్రాణామస్త్రముఖ్యానాం గజానాఞ్చ మహాస్వనః ॥ ౭౯
హయానాం వృషభాణాఞ్చ రథానాఞ్చ పరస్పరమ్
పద్మగృధ్రవ్యూహకారీ తయోర్మధ్యే జగత్పతిః ॥ ౮౦
రరాజ భగవాన్ సాక్షాత్ రణమణ్డలమధ్యగాత్
విష్వక్సేనస్తోణ్డమానం దశభిః సాయకైర్నృప ! ॥ ౮౧
తాడయామాస రాజేన్ద్రం అర్ధచన్ద్రైరజిహ్మగైః
శ్రీనివాసస్తోండమానం రాజపుత్రోఽతిబాలకః ॥ ౮౨
శరాణాం పఞ్చసాహస్త్ర్య శ్రీనివాసఞ్చ వక్షసి
తాడయామాస వేగేన సర్వాన్ విస్మాపయన్ జనాన్ ॥ ౮౩
తోణ్డమానోఽపి రాజర్షిః విష్వక్సేనఞ్చ మాధవమ్
వాసుదేవో రాజపుత్రం బాణైర్దశభిరేవ చ ॥ ౮౪
జఘాన తరసా బాలం తదద్భుతమివాభవత్
చతుర్భిశ్చతురో వాహాన్ బాణేనైకేన సారథిమ్
ఛత్రమేకేన రాజేన్ద్ర ! రథం పఞ్చేషుభిస్తథా ॥ ౮౫
రథాదవప్లుత్య మహానుభావః
స రాజపుత్రస్త్రిదశఞ్చ చక్రమ్ ।
చిక్షేప కృష్ణే చ హయోత్తమే చ
వక్షఃస్థలే వాసవవజ్రకల్పమ్ ॥ ౮౬

రణరఙ్గే మూర్ఛితం శ్రీనివాసం దృష్ట్వా పద్మావత్యనుశోచనమ్

తేనాతివిద్ధో నిపపాత భూమౌ
చక్రేణ చక్రాఙ్కితబాహుదణ్డః ।
శేషాచలేశో రణరఙ్గగామీ
మనుష్యభావేన విడమ్బయఞ్జనాన్ ॥ ౭౭

మూర్ఛాముపాగమ్య హయోత్తమాద్ధరిః
యథా మనుష్యో రణరఙ్గమధ్యతః ।
తథా హ్యసౌ దేవగణస్య మధ్యే
సవిస్మయోత్ఫుల్లవిలోచనస్య ॥ ౭౮

తదా ప్రాకారమారూఢా రాజపుత్రీ హరిప్రియా
అగస్త్యమబ్రవీద్రాజన్ ! చక్రపాణేర్నిపాతనమ్ ॥ ౭౯

పద్మావతీ– 'అగస్త్య ! పశ్య గోవిన్దం పతితం రణమణ్డలే
అవస్థా కిమియం ప్రాప్తా రణే కృష్ణేన దృశ్యతామ్ ॥ ౮౦

మూర్ఛాం గతో వా కిమయం మనో మే భ్రమతే మునే !
కిమత్ర కార్యం యోగీన్ద్ర ! తన్మమాచక్ష్వ కుమ్భజ ! ॥

పద్మావతీవచః శ్రుత్వా పద్మనాభఞ్చ సంస్మరన్
ఉవాచ వచనం శ్లాఘ్యం రాజన్ ! కాలోచితం మునిః ॥

అగస్త్యః- 'దేశకాలావతిక్రమ్య యః కర్మ కురుతే నరః
న స గచ్ఛేత్కర్మఫలం న సుఖం విన్దతే నరః ॥ ౮౩

సర్వే స్వకార్యే నిపుణాః పరకార్యే న కశ్చన
నాలోకయతి కో వాపి త్వత్పతిం పతితం రణే ॥ ౮౪

క్షత్త్రియాణాం శరీరాణి రణరఙ్గగతాని చ
వికసత్సఙ్గరోత్సాహకౌతుకాన్యుత్తరోత్తరమ్ ॥ ౮౫

జీవన్తి కుసుమాయన్తే సజీవాని సతాం ప్రియే!
నిర్జీవాని తు తాన్యేవ వీక్షతే నైవ కశ్చన ॥ ౮౬

ఆజీవమేవ శూరేభ్యః కార్యం గృహ్యేత రాజభిః
తస్మాత్త్వద్వల్లభదశాం న కోఽప్యత్రానుశోచతి ॥ ౮౭

తస్మాత్త్వమస్య భద్రేచ్ఛుః నివర్తయ పతిం రణాత్
స్త్రీణాన్తు పరమో ధర్మః పతిభక్తిః పతిప్రియే! ॥ ౮౮

భద్రం తే భ్రాతురేవ స్యాత్ కనిష్ఠపితురేవ వా
ఏవం మత్వా మహాభాగే! కురు త్వం త్వత్పతేర్హితమ్ ॥

మనసో మమ కల్యాణి! సన్ధియత్నః ప్రశస్యతే
తావుభౌ రాజ్యకర్తారౌ పితాపుత్రౌ న సంశయః' ॥ ౯౦

ఇత్యుక్తా మునినా తేన రాజపుత్రీ సముత్థితా
ప్రాకారాన్మునినాసార్ధం సఙ్గ్రామధరణీం యయౌ ॥ ౯౧

ఆన్దోళికాం మహారాజ! హేమదణ్డవిభూషితామ్
ఆరుహ్య రాజతనయా శ్రీనివాసపరాయణా ॥ ౯౨

గరుడధ్వజమాలోక్య పతితం పృథివీతలే
రణాగ్రే స్వపతిం కృష్ణం శ్రీనివాసం సురేశ్వరమ్ ॥ ౯౩

సఖడ్గం వర్మసహితం ..ముత్థాప్య రణాఙ్గణే
సశీతలోదకామోదైః వ్యజనైః సాధ్వమార్జయత్ ॥ ౯౪

కుపితం శ్రీనివాసం ప్రత్యగస్త్యకృతపద్మావత్యాశయజ్ఞాపనమ్

పద్మావత్యబ్రవీచ్చాపి శోచన్తీ తం పతివ్రతా
పద్మావతీ— 'ఉత్తిష్ఠ రణభూమ్యాస్త్వం త్యక్త్వా మూర్ఛాం ఖగధ్వజః' ॥

ఇతి విజ్ఞాపితో దేవ్యా పద్మావత్యా తదా నృప!
ముహూర్తమాత్రం గోవిన్దో! నరలోకం విడమ్బయన్ ॥

మూర్ఛాం గత ఇవ స్థిత్వా ప్రబుద్ధ ఇవ చోత్థితః
ఉత్థాయ రణభూమ్యాం సః పశ్యన్ దశ దిశో హరిః ॥ ౯౭
దదర్శ స్వప్రియాం రాజన్ ! స్థితాం పద్మావతీం విభుః
భ్రుకుటీయుతనేత్రస్తు గర్హయన్ వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౯౮

శ్రీనివాసః —
'అస్మిన్ రణాజిరే ఘోరే వనితానాం ప్రయోజనమ్
కిమస్తి ? మునిశార్దూల ! ద్రుతమేషాఽద్య గచ్ఛతు' ॥ ౯౯
ఇత్థముక్తో భగవతా పద్మావత్యా సహాఽఽగతః
అగస్త్యః శ్రీనివాసం తం ప్రత్యభాషత తాపసః ॥ ౧౦౦

అగస్త్యః —
'సన్ధిరత్ర ప్రకర్తవ్యః శ్రీనివాస ! సతాం గతే
ఉత్తిష్ఠ స్యాలకం బాలం సమానయ నృపోత్తమమ్ ॥ ౧౦౧
తొణ్డమానం మహారాజం తత్సుతం తం మహాబలమ్
శ్రీనివాసాభిధానఞ్చ తవ రోషాకరం హరే ! ॥ ౧౦౨
సమాధానం కర్తుకామా సమ్ప్రాప్తైషా రణాఙ్గణే
శోచన్తీ తవ దుఃఖేన భ్రాతుశ్చ మరణం ప్రతి' ॥ ౧౦౩
అగస్త్యవచనం శ్రుత్వా కిఞ్చిత్ క్రోధసమన్వితః
భర్త్సయన్ పద్మనయనాం సఙ్గ్రామస్థలమాగతామ్ ॥ ౧౦౪
'అయుక్తం యోషితాం ధీమన్ ! సఙ్గ్రామాగమనం మునే !
అథాహం తొణ్డమానస్య శిరః కాయాద్ధరామ్యహమ్ ॥ ౧౦౫
తత్సుతం తం మహాభాగం శ్రీనివాసం మహాబలమ్
హత్వా రాజ్యం ప్రదాస్యామి విష్వక్సేనాయ ధీమతే' ॥ ౧౦౬
వాసుదేవవచః శ్రుత్వా సాష్టాఙ్గం ప్రణిపత్య సా
కృతాఞ్జలిపుటా భూత్వా దేవం వాక్యమభాషత ॥ ౧౦౭

పద్మావతీప్రార్థనయా శ్రీనివాసకృతతొణ్డమానవసుదానసన్ధిక్రమః

శ్రీపద్మావతీ —

'స్వామిన్ ! నాథారవిన్దాక్ష ! శ్రీనివాస ! కృపానిధే !
దయాం కురు దయాసిన్ధో భక్తానామభయం కురు ॥ ౧౦౮
కిమనేన జగన్నాథ ! లోకనాశనకారిణా
ఉభౌ రాజ్యస్య కర్తారౌ భవతాం రాజసత్తమౌ ॥ ౧౦౯
విభజ్య రాజ్యం సర్వఞ్చ కోశం దేహి రమాపతే !
స్వస్త్యస్తు సర్వలోకేభ్యః పిత్రే చాపి కనీయసే ॥ ౧౧౦
ప్రసాదాత్తవ గోవిన్ద ! నివర్తస్వ రణాఙ్గణాత్'
ఇతి ప్రియావచః శ్రుత్వా శ్రీనివాస ఉవాచ తామ్ ॥ ౧౧౧

శ్రీనివాసః —

'క్షత్రధర్మం న జానాసి త్వం గచ్ఛాద్య రణాఙ్గణాత్
అథాహం తొణ్డమానస్య సపుత్రస్య రణే శిరః ॥ ౧౧౨
పాతయిష్యే మహాసఙ్ఖ్యే పశ్యతాం సర్వదేహినామ్
స్యాలకార్థం మ్రియే చాపి నాత్ర కార్యా విచారణా' ॥ ౧౧౩
ఇత్యుక్తా సా కమ్పమానా మునిమాహ కృపానిధిమ్

పద్మావతీ —

'నివర్తయ రణాత్త్వం వా వేఙ్కటేశం మునీశ్వర !'
ఇతి విజ్ఞాపితో దేవ్యా లోపాముద్రాపతిస్తదా
మునిః ప్రోవాచ రాజేన్ద్రి ! శ్రీనివాసం రణప్రియమ్ ॥ ౧౧౪
సాన్త్వయిత్వా శ్రీనివాసం 'విష్వక్సేనం మహీపతిమ్
విభక్తం కురు గోవిన్ద ! రాజ్యం కోశం తయోరితి !' ॥
అగస్త్యవచనం శ్రుత్వా తొణ్డమానం నృపాత్మజమ్
సమాహూయాఽఽహ వచనం సన్ధికారో జనార్దనః ॥ ౧౧౬

'కిం తే మనోగతం రాజన్! ఇత్యుక్తో వాక్యమబ్రవీత్

తొణ్డమానః —

'త్వమేవ గతిరస్మాకం త్వయ్యేవ రమతే మనః' ॥ ౧౧౮

తచ్ఛ్రుత్వా తం సమాహూయ స్యాలకం వాక్యమబ్రవీత్

శ్రీభగవాన్ —

'భగినీ తవ కల్యాణీ సన్ధిం శ్యాలక వాఞ్ఛతి ॥ ౧౧౯

హృద్గతం తవ యద్బ్రూహి సత్యం తత్పృథివీపతే'

వాసుదేవవచః శ్రుత్వా విష్వక్సేనోఽభ్యభాషత ॥ ౧౨౦

రాజపుత్రః —

'శాసనే తవ గోవిన్ద! స్థితోఽహం సర్వదా హరే!

యథైవేచ్ఛా తవ హరే! తథైవ కురు కేశవ!' ॥ ౧౨౧

ఇతి విజ్ఞాపితస్తాభ్యాం ఉభాభ్యాం వేఙ్కటేశ్వరః

సన్ధిం చకార రాజేన్ద్ర! శ్రీనివాసస్తయోస్తదా ॥ ౧౨౨

తదా రాజ్యం విభజ్యాథ హస్త్యశ్వరథసంయుతమ్

ధనం కోశం తథా గ్రామాన్ దుర్గాణి నగరాణి చ ॥ ౧౨౩

వివిచ్య సర్వరాజ్యఞ్చ వస్త్రమాస్తీర్య దేవరాట్

యయాచే షోడశం భాగం రాజానం రాజనన్దనమ్ ॥ ౧౨౪

'భవద్భిస్తు రణం కృత్వా వృథామరణమిచ్ఛతః

దాతవ్యో రాజ్యభాగస్తు మమ వా దుహితుస్తు వా' ॥ ౧౨౫

ఇత్యేవం శ్రీనివాసేన పృష్టౌ రాజనృపాత్మజౌ

దదతుస్తౌ మహారాజ! గ్రామాన్ ద్వాత్రింశతం హరేః ॥

తొణ్డమానం ప్రతిష్ఠాప్య తొణ్డరాజ్యే తదా హరిః

విష్వక్సేనం ప్రతిష్ఠాప్య నారాయణపురే నృప ॥ ౧౨౬

తద్గృహే భోజనం కృత్వా స్యాలకస్య గృహే తథా

భుక్త్వా స్వయం భోజయిత్వా పద్మావత్యనుగో యయౌ ॥

అగస్త్యనిలయం రాజన్! శ్రీనివాసః సతాం గతిః
ముముదే రమయా సార్ధం భగవాన్ శుభదర్శనః ॥ ౧౨౯
య ఇదం పుణ్యమాఖ్యానం శృణుయాత్ శ్రావయేచ్చ యః
శ్రీనివాసప్రసాదాత్ సః సర్వమఙ్గళవాన్ భవేత్ ॥ ౧౩౦

ఇతి శ్రీ భవిష్యోత్తరపురాణే శ్రీ వేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే తొణ్డమానవసుదానయుద్ధసంధిప్రశంసనం నామ ద్వాదశోఽధ్యాయః

అథ త్రియోదశోఽధ్యాయః

తొణ్డమానకృతదివ్యస్వరూపజ్ఞాపనపూర్వక శ్రీనివాసస్తుతిః

జనకః —

తతః కిమకరోత్ కృష్ణః శతానన్ద! నృపశ్చ వా
తన్మమాచక్ష్వ యోగీన్ద్ర! రాజ్ఞస్తచ్చరితం మహత్ ॥ ౧

శతానన్దః —

కదాచిద్వేఙ్కటేశస్య దర్శనార్థం నరాధిపః
ఏక ఏవాధిగమ్యాథ ననామ చరణౌ హరేః ॥ ౨

తం దృష్ట్వా రాజశార్దూలం ఆలిఙ్గ్యాఽహ వచో హరిః

శ్రీనివాసః —

కిమాగమనకార్యం తే తన్మమాచక్ష్వ భూపతే! ॥ ౩

స దేవవచనం శ్రుత్వా వాసుదేవమభాషత

రాజా —

దర్శనాత్తవ గోవిన్ద! నాధికం వర్తతే హరే! ॥ ౪

త్వాం వదన్తి సురాధ్యక్షం వేదవేద్యం పురాతనమ్
మునయో మనుజశ్రేష్ఠాః తచ్ఛ్రుత్వాఽహమిహాగతః ॥ ౫

స్వామిన్! అచ్యుత! గోవిన్ద! పురాణపురుషోత్తమ!
అప్రాకృతశరీరోఽసి లీలామానుషవిగ్రహః ॥ ౬

త్వామేవ సృష్టికరణే పాలనే హరణే హరే!
కారణం ప్రకృతేర్యోనిం వదన్తి చ మనీషిణః ॥ ౭

జగదేకార్ణవం కృత్వా భవానేకత్వమాప్య చ
జీవకోటిధనం దేవ! జఠరే పరిపూరయన్ ॥ ౮

క్రీడతే రమయా సార్ధం రమణీయాఙ్గవిశ్రమః
సహస్రశీర్షా పురుషః సహస్రాక్షః సహస్రపాత్ ॥ ౯

త్వన్ముఖాద్విప్రనిచయో బాహుభ్యాం క్షత్త్రమణ్డలమ్
ఊరుభ్యామభవన్ వైశ్యాః పద్భ్యాం శూద్రాః ప్రకీర్తితాః ॥ ౧౦

ప్రభుస్త్వం సర్వలోకానాం దేవానామపి యోగినామ్
అన్తఃసృష్టికరస్త్వం హి బహిః సృష్టికరో భవాన్ ॥ ౧౧

నమః శ్రీవేఙ్కటేశాయ నమో బ్రహ్మోదరాయ చ
నమో నాథాయ కాన్తాయ రమాయాః పుణ్యమూర్తయే ॥ ౧౨

నమః శాన్తాయ కృష్ణాయ నమస్తేఽద్భుతకర్మణే
అప్రాకృతశరీరాయ శ్రీనివాసాయ తే నమః ॥ ౧౩

అనన్తమూర్తయే నిత్యం అనన్తశిరసే నమః
అనన్తబాహవే శ్రీమన్! అనన్తాయ నమో నమః ॥ ౧౪

సరీసృపగిరీశాయ పరబ్రహ్మన్! నమో నమః
ఇతిస్తుత్వా శ్రీనివాసం కమనీయకలేవరమ్ ॥ ౧౫

విరరామ మహారాజ! రాజేన్ద్రో రణకోవిదః
స్తోత్రేణానేన సుప్రీతః తొణ్డమానకృతేన చ ॥ ౧౬
సన్తుష్టః ప్రాహ గోవిన్దః శ్రీమన్తం రాజసత్తమమ్

శ్రీనివాసః —

రాజన్! అలమలం స్తోత్రం కృతం పరమపావనమ్ ॥ ౧౭

అనేన స్తవరాజేన మామర్చన్తి చ యే జనాః

తేషాం తు మమ సాలోక్యం భవిష్యతి న సంశయః ॥ ౧౮

ఆకాశరాజో ధర్మాత్మా ప్రాప ముక్తిపదం నృప!

తేన రాజ్ఞా ప్రసిద్ధోఽహం భూలోకే భూమిపాలక! ॥ ౧౯

కృత్వా వివాహవిభవం దృష్ట్వా మామాగతం గృహమ్

సన్తోషమతులం లేభే రాజా పరమధార్మికః ॥ ౨౦

దైవమేవ పరం మన్యే మమ భాగ్యఫలోదయమ్

కృతం కర్మ సుఖం దుఃఖం అనుభోక్తవ్యమఞ్జసా ॥ ౨౧

కా గతిః పురతో రాజన్! వినా రాజ్ఞా మహాత్మనా'

శ్రీధరస్య వచః శ్రుత్వా తొణ్డమానాహ మాధవమ్ ॥ ౨౨

తొండమాన్ :—

'ప్రారబ్ధకర్మణః పుంసః కథం సౌఖ్యం భవేద్ధరే!

కిమర్థం రోదిషి భృశం హతం బన్ధుం స్మరన్ హరే!॥ ౨౩

మా శోకం కురు గోవిన్ద! రాజానం స్వర్గగం ప్రతి

పశ్య మాం పుణ్డరీకాక్ష! విష్వక్సేనఞ్చ బాలకమ్'॥ ౨౪

సాన్త్వితస్తేన రాజ్ఞేత్థం శ్రీనివాసః సతాం గతిః

ప్రాహ వాణీం జగన్నాథః తొణ్డమానం ప్రజాపతిమ్ ॥ ౨౫

తొణ్డమానం ప్రతి దివ్యాలయకరణాయ శ్రీనివాసచోదనా

శ్రీనివాస :—

'కుటుమ్బం స్థాపితం తేన రాజ్ఞా భ్రాత్రా గరీయసా

నాస్తి మే భవనం తాత! వాసార్థం దుహితుస్తవ ॥ ౨౬

వియన్నృపస్య జామాతా వర్తతే పరమన్దిరే!

ఏషాఽకీర్తిర్మమానన్తదుఃఖదా దుఃఖనాశన! ॥ ౨౭

పారతన్త్ర్యం మహత్కష్టం మనుష్యాణాన్తు కా కథా
తస్మాన్మే భవనం కార్యం త్వయా రాజకులోద్భవ! ౨౮
త్వాం వినా రాజశార్దూల! కీర్తిం స్థాపయితుం స్థిరామ్
కః సమర్థో ధరాపృష్ఠే నాకే నాగాలయేఽపి వా' ॥ ౨౯
వదత్యేవం వాసుదేవే 'తథాఽస్త్వి' త్యవదన్నృపః
సుముహూర్తే సులగ్నే చ సునక్షత్రే శుభే తిథౌ ॥ ౩౦
భోగిరాజగిరిం రాజన్! ఆరురోహ ఖగధ్వజః
సహితః కమలాదేవ్యా రాజయుక్తః స దేవరాట్ ॥ ౩౧
నివేశం దర్శయామాస వరాహానుమతేన చ
స్వామిపుష్కరిణీతీరే దక్షిణే పక్షివాహనః ॥ ౩౨
అత్రైవ కార్యం రాజేన్ద్ర! చైత్యం పూర్వముఖం శుభమ్
గోపురద్వయసంయుక్తం ప్రాకారత్రయమవ్యయమ్ ॥ ౩౩
సప్తద్వారవరోపేతం దేహలీతోరణాన్వితమ్
ధ్వజస్తమ్భవరోపేతం సర్వలక్షణసంయుతమ్ ॥ ౩౪
ఆస్థానమణ్డపం దివ్యం అద్భుతం యాగమణ్డపమ్
గోశాలాం ధాన్యభవనం తతో మాలాకరం గృహమ్ ॥ ౩౫
వస్త్రగేహం తైలశాలాం ఘృతార్థం భవనం పృథక్
భక్ష్యశాలాం విశాలాఞ్చ భూషణానాం గృహం తథా ॥ ౩౬
కర్పూరగన్ధమార్జాలతైలకస్తూరికాగృహమ్
కల్పయాఽశు చ రాజేన్ద్ర! గజాశ్వభవనం పృథక్ ॥ ౩౭
తామ్రపత్రైః సుసమ్బద్ధం స్వర్ణాలఙ్కారమణ్డితమ్
శ్రీతీర్థమన్నశాలాగ్రే భూతీర్థం భూమిపాలక! ॥ ౩౮
త్వయా వినిర్మితం పూర్వం తొణ్డమాన మహీపతే!
తదద్య కురు శోభాఢ్యం శిలాబన్ధనపూర్వకమ్' ॥ ౩౯
ఇత్యుక్తో వాసుదేవేన రాజా వచనమబ్రవీత్

భగవత్కథిత తొణ్డమానన్నపపూర్వోదన్తః

తొణ్డమాన :—

'కథం పూర్వం మయా కూపః కృతస్తే కేన జన్మనా ॥ ౪౦
కోఽహం పూర్వఇచ్ఛ కా జాతిః తన్మమాచక్ష్వ విస్తరాత్'
రాజ్ఞేత్యుక్తోఽబ్రవీద్రాజన్! శ్రీనివాసః సతాం గతిః ॥ ౪౧

శ్రీనివాసః :—

"పురా వైఖానసో నామ ఋషిరత్యన్తశుద్ధధీః
భావికృష్ణావతారస్య కథాం శ్రుత్వా పురాతనీమ్ ॥ ౪౨
కాలానాం కర్మణాఞ్చైవ శరీరాణాఞ్చ న స్థితిః
జనానామితి నిశ్చిత్య తపస్తప్తుం ప్రచక్రమే ॥ ౪౩
ద్రావిడే చోలదేశే తు ప్రకృష్టే కుశవిస్తృతే
'కృష్ణరూపం ప్రపశ్యామి నిరాహారో జితేన్ద్రియః ॥ ౪౪
తపసా దుష్కరే'ణేతి సుదృఢం కృతనిశ్చయః
తపసా తప్యమానస్య తస్య వై భక్తవత్సలః ॥ ౪౫
ప్రాదుర్బభూవ భగవాన్ పురా గోపాలవేషభాక్
ప్రాదుర్భూతం హరిం దృష్ట్వా తుష్టావ స మునిస్తదా ॥ ౪౬

శ్రీవైఖానసః :—

'పూజాం కరోమి పురుషోత్తమ! పుణ్యమూర్తే!
గోపాల! దేవ! కరుణాకర! దేవదేవ!'
ఇత్థం సమీరిత ఉవాచ మునీశ్వరం తం
తస్యోచితం వచనమేష మహానుభావః ॥ ౪౭

శ్రీకృష్ణః :—

'త్వయా ధ్యేయః శ్రీనివాసో నాహం ధ్యేయో మునీశ్వర!
గచ్ఛ శేషగిరిం తత్ర వల్మీకే వర్తతే శుభా ॥ ౪౮
ప్రతిమా శ్రీనివాసస్య తత్పూజాం కురు సన్తతమ్
సఙ్గమిష్యతి తే మార్గే శూద్రః శ్రీరఙ్గదాసకః ॥ ౪౯

పూజకస్య భవేచ్ఛూద్రః సేవకస్తే మహామునే!'
ఏవముక్తోఽథ హరిణా సమ్ప్రాప్తో వేఙ్కటాచలమ్ ॥ ౫౦
సఙ్గమస్తు బభూవాస్య మునేః శూద్రేణ వర్త్మని
తతస్తు తేన సహితో గత్వా శ్రీవేఙ్కటాచలమ్ ॥ ౫౧
వల్మీకస్థం హరిం దృష్ట్వా పూజయామాస వై మునిః
పుష్పాణ్యాహారయామాస రఙ్గదాసో మహాయశాః ॥ ౫౨
అకస్మాద్దైవయోగేన గన్ధర్వః కుణ్డలాహ్వయః
స్నానార్థమగమచ్ఛీఘ్రం స్వాభిః స్త్రీభిర్జలాశయమ్ ॥ ౫౩
వసన్తే విజనే తత్ర స్వామిపుష్కరిణీజలే
జలక్రీడాపరాస్తత్ర దృష్ట్వా తా రఙ్గదాసకః ॥ ౫౪
ముదోద్రిక్తమనా భూత్వా రేతోఽత్యాక్షీద్ధరాతలే
పునః స్నాత్వా శుచిర్భూత్వా పశ్చాత్తాపేన నిన్దితః ॥ ౫౫
బద్ధం మాలాకులం సర్వం పరిత్యజ్య పునస్తదా
పునరాహృత్య పుష్పాణి శీఘ్రమాదాయ పాదజః ॥ ౫౬
దేవాగారం సమాపాద్య స్థితవానగ్రతో హరేః
రఙ్గదాసం మునిర్దృష్ట్వాఽగర్హయద్రజపా ముహుః ॥
పూజాకాలో హ్యతిక్రాన్తః చక్రపాణేర్మహాత్మనః
కిమర్థం కృతవాన్ బాల! విలమ్బం శూద్రనన్దన! ॥ ౫౭
నిన్దిత్వా మునిశార్దూలే శూద్రం పూజవిలోపినమ్
తూష్ణీం స్థితే తు విప్రేన్ద్రే స్థితే తూష్ణీఞ్చ పాదజే ॥ ౫౮
శఙ్ఖచక్రధరః శూద్రం ఉవాచ పరయా గిరా

శ్రీనివాసః —

'మా భైషీః పుత్ర! భద్రం తే రఙ్గదాస! మహామతే! ॥
మాయయా మే హితం విశ్వం ససురాసురమానుషమ్

తత్రాపి తవ బుద్ధిస్తు పశ్చాత్తాపేన యోజితా ॥ ౬౧
తస్మాత్త్వమశుభః శూద్ర! సన్త్యజాఽతః కలేబరమ్
స్వామిపుష్కరిణీతీరే సర్వపాపనివారణే ॥ ౬౨
మరణాత్పుణ్యదేశేఽస్మిన్ శుద్ధో జన్మాన్తరే పునః
సుధర్మతనయో భూత్వా తొణ్డదేశాధిపో భవ ॥ ౬౩
'తొణ్డమానితి' విఖ్యాతో లోకే కీర్తిం గమిష్యసి
శతశ్రీవల్లభో భూత్వా మమ భక్తశ్చ కేవలమ్ ॥ ౬౪
తతస్త్వం సార్వభౌమః సన్ రాజ్యభోగముపైష్యసి
కన్యాదానప్రసఙ్గశ్చ భవిష్యతి న సంశయః ॥ ౬౫
తస్మాద్దేహం త్యజాత్రైవ నిరాహారోఽతినిర్మలః
సుధర్మరాజతనయో రాజాఽఽకాశానుజో భవ' ॥ ౬౬
ఇత్యుక్తో వాసుదేవేన తనుం తత్రైవ సోఽత్యజత్
స త్వమద్యాకాశరాజానుజోఽభూర్ధార్మికో నృపః ॥ ౬౭
తదా త్వయా కృతస్త్వేషః కూప ఆరామకారణాత్
ఇతి తే కథితం పూర్వజన్మకర్మసముద్భవమ్ ॥ ౬౮

తొండమాననృపప్రార్థనయా భగవత్కృతనవీనమన్దిరప్రవేశః

గోవిన్దవచనం శ్రుత్వా తొణ్డమాన్ రాజసత్తమః
కూపం సంశోధయామాస స్వకృతం పూర్వజన్మని ॥ ౬౯
విమానం కారయామాస రత్నచిత్రం మహోన్నతమ్
చతుర్మూర్తివరోపేతం వైనతేయవిభూషితమ్ ॥ ౭౦
కలశేన సమోపేతం సౌవర్ణేనాద్భుతేన వై
ఆగతానాం జనానాఞ్చ సమారోహావరోహయోః ॥ ౭౧
మార్గం యోజనవిస్తీర్ణం ససోపానం చకార హ
మధ్యేమధ్యే మణ్డపాని ప్రపాకూపాంశ్చకార చ ॥ ౭౨

శ్రీనివాసం సమాగమ్య తొణ్డమానబ్రవీత్తతః

రాజా —

'త్వయా నియమితం దేవ! సర్వం సమ్పూర్ణతాం గతమ్॥

ఆగచ్ఛాద్య జగన్నాథ! చైత్యం తవ జనార్దన!'

ఇతి రాజవచః శ్రుత్వా భగవానాహ భూపతిమ్॥ ౬౪

'అవశ్యమనుగచ్ఛామి తవ భక్త్యా ప్రతోషితః'

ఇత్యుక్త్వా ప్రస్థితం దేవం దేవైశ్చేన్ద్రపురోగమైః॥ ౬౫

వైఖానసఋషిశ్రేష్ఠైః బ్రాహ్మణైః బ్రహ్మవిత్తమైః

ఋక్సామగాయకైశ్చైవ మన్త్రైశ్చ విధిపూర్వకమ్॥ ౬౬

వాదిత్రైర్వాద్యమానైశ్చ ఘోషయద్భిర్దిశో దశ

దేవైర్బ్రహ్మపురోగైశ్చ స్తువద్భిః స్తుతిభిర్హరిమ్॥ ౬౭

ప్రవేశయామాస వరం సుమన్దిరం

శ్రీ శ్రీనివాసం పురుషం పురాణమ్।

పద్మావతీఞ్చాపి ముదా మహీపతిః

సమస్తలోకైర్మునిభిర్మహోత్సవైః॥ ౬౮

పుష్పాణ్యవర్షంశ్చ సురాసురాద్యాః

సయక్షగన్ధర్వనరోరగాశ్చ।

దేవస్య మూర్ధ్న్యాశు విమానవర్యే

తం పూజయన్తస్త్వృషయశ్చ హర్షాత్॥ ౬౯

తత ఆనన్దనిలయే తొణ్డమాన్నృపనిర్మితే

విమానాగ్ర్యే శ్రీనివాసో రరాజ భగవాన్ హరిః॥ ౭౦

ఆనన్దజనకత్వాత్తం ఆనన్దనిలయం విదుః

వరపద్మాసనే సుస్థాం విధాయ కమలాలయామ్॥ ౭౧

పద్మావతీం విశాలాక్షీం భగవానాత్మవక్షసి

అరిశఙ్ఖవిహీనోఽసౌ కటిన్యస్తకరోత్తమః॥ ౭౨

దర్శయన్ పాణినైకేన దక్షిణేన వృషాకపిః
పదపద్మం సురారాధ్యం గతిఞ్చ పరమాం నృణామ్॥ ౮౩
కటిన్యస్తకరేణాపి నిజపాదాబ్జగామినామ్
నృణాం భవపయోరాశిం కటిదఘ్నం ప్రదర్శయన్॥ ౮౪
విరాజతే వేఙ్కటేశః సమ్ప్రత్యపి రమాపతిః
ఇతి తే కథితం రాజన్! మాహాత్మ్యం వేఙ్కటేశితుః
పవిత్రం పరమం పుణ్యం మఙ్గళానాఞ్చ మఙ్గళమ్॥ ౮౫

ఇతి శ్రీభవిష్యోత్తరపురాణే శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే శ్రీభగవత్కృత తొణ్డమాన్నృపతినిర్మిత నవీనమన్దిరప్రవేశాదివర్ణనం నామ త్రయోదశోఽధ్యాయః.

అథ చతుర్దశోఽధ్యాయః

బ్రహ్మకారితదీపారోపణ భగవదుత్సవప్రశంసా

శతానన్దః —

సర్వాభ్యుదయకామోఽథ భూతానాం హితకామ్యయా
తదా వై భగవాన్ బ్రహ్మా దీపద్వయమకల్పయత్॥ ౧
ప్రార్థయామాస గోవిన్దం వరమేకమనామయమ్
'యావత్కలియుగం తిష్ఠేత్ తావద్దీపోఽభివర్ధతామ్'॥ ౨
'యదా విమానపతనం యదా దీపవినాశనమ్
తదాఽవతారః సమ్పూర్ణ ఇతి మే నిశ్చితోఽవధిః'॥ ౩
ఇతి తస్మై వరం దత్త్వా బ్రహ్మాణమవదద్ధరిః

శ్రీనివాసః—

'శ్రూయతాం వచనం తాత! భుజముద్ధృత్య చోచ్యతే॥ ౪

ఉత్సవం కురు మే పుణ్యం బ్రహ్మన్! లోకపితామహ!
ధ్వజారోహణమారభ్య రథాన్తఞ్చ సవాహనమ్ ॥ ౫

నైవేద్యం బహుచిత్రఞ్చ బ్రాహ్మణైర్వేదపారగైః
కర్తవ్యం మమ కల్యాణం త్రికాలే భయభక్తితః ॥ ౬

తదేతద్వచనం శ్రుత్వా పితుః స చ పితామహః
తొణ్డమానం సమాహూయ వచనం వ్యాహరత్తదా ॥ ౭

బ్రహ్మ—

'వాహనాని విచిత్రాణి కురు శీఘ్రం రమాపతేః
రథో దారుమయస్తాత! బహుచిత్రవిచిత్రితః ॥ ౮

అతన్ద్రేణ మహీపాల! కర్తవ్యో విశ్వకర్మణా
ఛత్రాణి చామరే పుణ్యే వ్యజనం రాజసత్తమ!' ॥ ౯

ఇత్యుక్త్వా విశ్వకర్మాణం ఆహూయ నృపతేర్వశమ్
విధాతా విదధే సోఽపి యథా రాజానుశాసనమ్ ॥ ౧౦

వాహనాని రథచ్ఛత్రచామరవ్యజనాని చ
కృతవాన్ క్షణమాత్రేణ ప్రీతయే మధుఘాతినః ॥ ౧౧

మహోత్సవార్థం వేఙ్కటాద్రిం ప్రతి నానాదేశీయనృపాగమనమ్

ఉవాచ వచనం దేవో రాజానం సపితామహమ్
'సర్వదేశజనాకీర్ణం ఉత్సవఞ్చోత్తమం విదుః ॥ ౧౨

ఆనయస్వ నృపాన్ సర్వాన్నానాదేశగతా' నితి
శాసితో వాసుదేవేన భృత్యాన్ సమ్ప్రేషయన్నృపః ॥ ౧౩

అఙ్గవఙ్గకళిఙ్గాద్యాః పౌగణ్డాః కాశికాస్తతః
కామ్భోజాః కేరళద్వీపా విరాటకురుజాఙ్గలాః ॥ ౧౪

బర్బరాః పాణ్డ్యదేశీయాః చైద్యా మాత్స్యాః ససైన్ధవాః
ఆగతాస్తే మహీపాలాః సకుటుమ్బాః సవాహనాః ॥ ౧౫
కేచిద్యానగతాః కేచిత్ గజస్థాః కేచిదశ్వగాః
కేచిచ్చ శిబికారూఢాః కేచిత్పద్భ్యాం సమాయయుః ॥ ౧౬
ఛత్రైః సచామరైర్దివ్యైః మయూరశుకపిఞ్ఛకైః
ఆరాధనం ప్రకుర్వాణా విప్రాణాఞ్చైవ భోజనైః ॥ ౧౭
బ్రహ్మక్షత్రియవిట్శూద్రాః యే చాన్యే నవజాతిజాః
చణ్డాలయవనాంస్త్యక్త్వా సర్వ ఏవ సమాగతాః ॥ ౧౮
సమాగమే మార్గమధ్యే సఙ్కీర్ణజనమణ్డలే
అశ్నన్తః కేచిదాయాన్తి కేచిదన్నవివర్జితాః ॥ ౧౯
కేచిత్ క్షీరప్రపానాశ్చ కేచిద్ధారణపారణైః
సర్వేఽభవన్ హరేర్భక్తాః శ్రీనివాసస్య భూమిప ! ॥ ౨౦
ధనాని వస్త్రాణి చ భూషణాని
కాయాన్ససజీవాని సుఖాని సర్వే ।
శ్రీవేఙ్కటేశస్య పదార్పితాని
చక్రుర్జనా భాగవతాః కలౌ యుగే ॥ ౨౧
తత్రాఽహూయ మునీన్ సర్వాన్ మహీపాలాన్ యథాక్రమమ్
కన్యామాసం గతే భానౌ ద్వితీయాయాం జగత్పతేః ॥ ౨౨
ధ్వజారోహణమాధాయ సాఙ్కురార్పణమేవ చ
వైఖానసమునిశ్రేష్ఠైః పూజా మన్త్రైః ప్రకల్పితా ॥ ౨౩
నరయానం రత్నమయం నిధాయ పురతో హరేః
వాసుదేవం బభాషేఽథ బ్రహ్మా లోకపితామహః ॥ ౨౪
'నరయానం సమారుహ్య కురు చైత్యప్రదక్షిణమ్'
ఏవముక్తః ప్రత్యువాచ శ్రీనివాసః పితామహమ్ ॥ ౨౫

భగవదాజ్ఞయా బ్రహ్మకృతభగవన్మూర్తిచతుష్టయనిర్మాణప్రకారః

శ్రీనివాసః —

'భోః పుత్ర బాల[illegible]వోఽసి శాసితో వేద[illegible]ర్ణయః
స చాద్య విస్మృతస్తాత! పరీక్షా దీయతాం మమ' ॥ ౨౬
స తద్వచనమాకర్ణ్య కిఞ్చిచ్చిన్తాసమాకులః
పరీక్షాఞ్చ దదౌ విష్ణోః వేదానాం వేదవిత్తమః ॥ ౨౭
స్ఖాలిత్యమభవత్కిఞ్చిత్ పరీక్షాయాం విధేస్తదా
తతోఽవబోధితః సమ్యక్ వేధాః వేదానుశాసనమ్ ॥ ౨౮
నిర్మమే క్షణమాత్రేణ శ్రీనివాసాత్మికాః శుభాః
మూర్తీశ్చతస్రో మన్త్రైస్తు చతుర్వేదసముద్భవైః ॥ ౨౯
పృథఙ్నామాని తాసాం వై చకార స మహామతిః
ఉత్సవః శ్రీనివాసాఖ్యా త్వాద్యాఽన్యా చోగ్రనామికా ॥ ౩౦
సర్వాధికసమాఖ్యాఽన్యా లేఖకాఖ్యా తదాఽపరా
మూలమూర్తిరభూత్తాసాం మూర్తీనాం చతురాత్మనామ్ ॥ ౩౧
స్వయం శ్రీవేఙ్కటాధీశః సర్వాత్మా జగదీశ్వరః
దేవానాం కల్పయామాస తత్తన్మూర్త్యభిమానినామ్ ॥ ౩౨
అసఙ్కీర్ణాని కార్యాణి తాని తాని విధిస్తతః
పఞ్చానామపి దేవానాం తత్తన్మూర్త్యభిమానినామ్ ॥ ౩౩
చతుర్ముఖేషు చతురో మనస్యేకం విధిస్తదా
అనుదధ్యౌ తదా తేన సర్వకర్మ మహోత్సవే ॥ ౩౪
ఉత్సవే శ్రీనివాసస్య యాత్రాకర్మణి దీక్షితః
తేన నిర్వర్తయామాస యాత్రాకర్మోత్సవం విధిః ॥ ౩౫
నైవేద్యం బహుధా చిత్రం చక్రే బ్రహ్మోత్సవే శుభే
గుడౌదనం తిలాన్నఞ్చ పరమాన్నం పయఃశ్రుతమ్ ॥ ౩౬

ముద్గాన్నం మాషకాన్నఞ్చ దధ్యోదనమతః పరమ్
షడ్విధాన్నఞ్చ సాపూపం సపాయససుశర్కరమ్ ॥ ౩౭
గుడాపూపాంస్తిలాపూపాన్ మాషాపూపాన్ మనోహరాన్
మోదకాంశ్చ శతచ్ఛిద్రప్రముఖాన్ కారయన్ విధిః ॥ ౩౮

బ్రహ్మకారితశ్రీనివాసమహోత్సవవైభవప్రకారవర్ణనమ్

అర్పయామాస దేవాయ శ్రీనివాసాయ విష్ణవే
ఉత్సవం శ్రీనివాసస్య విధిర్యాత్రాం మహోత్సవే ॥ ౩౯
కారయామాస వై వేధాః ధ్వజారోహణపూర్వకమ్
సాయఙ్కాలే చ పూర్వేద్యుః ధ్వజారోహణవాసరాత్ ॥ ౪౦
అనన్తగరుడాద్యాశ్చ బ్రహ్మాద్యాశ్చ తథాఽమరాః
సర్వే చాన్యే మహర్ష్యాద్యాః విష్వక్సేనపురఃసరాః ॥ ౪౧
వల్మీకాదిభవాం మృత్స్నాం పవిత్రాం నగరాద్బహిః
ఖానితాం విధివన్మన్త్రైః హస్తిమస్తకరోపితామ్ ॥ ౪౨
సర్వమఙ్గళవాద్యైశ్చ సహసర్వపరిచ్ఛదైః
ససమ్భ్రమం సమానీయ ప్రాదక్షిణ్యేన వీథిషు ॥ ౪౩
అఙ్కురార్పణమాతేనుః సహర్షపులకాఙ్కురాః
తతోఽపరేద్యురుషసి ధ్వజారోహమహోత్సవమ్ ॥ ౪౪
ఆరభ్యావభృథాన్తఞ్చ పుష్పయాగాన్తమేవ చ
ఉత్సవం శ్రీనివాసస్య చకార విధివద్విధిః ॥ ౪౫
తస్మిన్ మహోత్సవే విష్ణోః ధ్వజారోహణవాసరే
ప్రథమే ప్రథమం యానం మనుష్యాన్దోళికాఽభవత్ ॥ ౪౬
ద్వితీయఞ్చ తథా రాత్రౌ అభవచ్ఛేషవాహనమ్
శేషే శయనశీలస్య శేషాచలనివాసినః ॥ ౪౭
సదా శేషప్రియస్యాస్య శ్రీనివాసస్య శార్ఙ్గిణః
ద్వితీయదివసే చాద్యం భూయోఽభూచ్ఛేషవాహనమ్ ॥ ౪౮

ద్వితీయఞ్చ తథా రాత్రౌ అభవద్ధంసవాహనమ్
తృతీయదివసే చాద్యం అభవత్సింహవాహనమ్ ॥ ౪౯

ద్వితీయఞ్చ తథా యానం రాత్రౌ మౌక్తికమణ్డపమ్
చతుర్థదివసే యానం ఆదిమం కల్పభూరుహః ॥ ౫౦

ద్వితీయమభవద్రాత్రౌ సర్వభూపాలవాహనమ్
పఞ్చమే దివసే చాద్యం యానమాన్దోళికాఽభవత్ ॥ ౫౧

హరేరమృతసన్దాయిమోహినీవేషధారిణః
ద్వితీయం రజనౌ యానం వేదవేద్యస్య వై హరేః ॥ ౫౨

బభూవ చ స్వయం సాక్షాత్ ఛన్దోమూర్తిః ఖగేశ్వరః
ఆద్యం యానం షష్ఠదినే హనూమానభవద్ధరేః ॥ ౫౩

ద్వితీయం మఙ్గళగిరిః సాయం యానమభూద్ధరేః
మహిషీసంయుతస్యాస్య వసన్తోత్సవరాగిణః ॥ ౫౪

తృతీయం రజనౌ యానం ఆసీదైరావతో గజః
సప్తమేఽభూద్దినే యానం ఆద్యం భాస్కరమణ్డలమ్ ॥ ౫౫

ద్వితీయం మఙ్గళగిరిః సాయమాసీద్రమాపతేః
రమణీయతమోద్యానవిహారోత్సవరాగిణః ॥ ౫౬

కుసుమాపచయవ్యగ్రమహిషీజనశాలినః
తృతీయం రజనౌ యానం అభవచ్చన్ద్రమణ్డలమ్ ॥ ౫౭

అష్టమే దివసే చాద్యం అభవద్వాహనం హరేః
నానావిధైరలఙ్కారైః మణ్డితః సుమహాన్ రథః ॥ ౫౮

ద్వితీయం రజనౌ యానం అభూదుచ్చైఃశ్రవా హయః
నవమే దివసే చాద్యం యానమాన్దోళికాఽభవత్ ॥ ౫౯

ద్వితీయం మఙ్గళగిరిః యానమాసీద్రమాపతేః
హరిద్రైః పిఙ్గళైశ్చూర్ణైః అభిషిక్తస్య మఙ్గళైః ॥ ౬౦

సముద్యుక్తస్యావభృథస్నానమాఙ్గలికోత్సవే
స ఇత్థం మఙ్గళైర్ఘుష్టైః హారిద్రైరభిషేచితః ॥ ౬౧
సున్దరం మఙ్గళగిరిం సమారుహ్య సతాం గతిః
చైత్యం ప్రదక్షిణీకృత్య సహ సర్వైర్మహాజనైః ॥ ౬౨
జపద్భిర్వైదికాన్ మన్త్రాన్ సహితశ్చ ద్విజోత్తమైః
చకారావభృథస్నానం భగవానాదిపూరుషః ॥ ౬౩
స్వామిపుష్కరిణీతీర్థే సర్వలోకైకపావనే
అవతారదినే తస్మిన్ నక్షత్రే శ్రవణే ప్రగే ॥ ౬౪
తృతీయం మఙ్గళగిరిః యానం రాత్రావభూత్తతః
ధ్వజావరోహణాభిఖ్యః ఉత్సవోఽభూత్తదా హరేః ॥ ౬౫
తతోఽపరేద్యురభవత్ పుష్పయాగమహోత్సవః
దేశాన్తరాత్ ఆగతానాం సపర్యాఽసీత్తతో నృణామ్॥ ౬౬
దేవా జగ్ముః స్వకం ధామ రాజానో రాజసత్తమ!
జగ్ముః స్వనగరం దివ్యం దృష్ట్వా దేవమహోత్సవమ్ ॥ ౬౭
బ్రహ్మా జగామ స్వం లోకం నత్వా వేఙ్కటవల్లభమ్
సమాప్య చోత్సవం సర్వం స రాజా తొణ్డమాన్ నృపః ॥
వాసుదేవం నమస్కృత్య చాఽజ్ఞామాదాయ మౌలినా
స్వపురం ప్రాప్య ధర్మాత్మా కృత్వాఽర్చాం వేఙ్కటేశితుః ॥
సంస్థాప్య పూజయామాస స్వపురే నిజమన్దిరే
రాజ్యం చకార ధర్మాత్మా సత్యేన పృథివీపతిః ॥ ౭౦
గోబ్రాహ్మణహితార్థాయ చాతిథీనాం హితాయ చ
సద్ధర్మనిరతః శాన్తో జితమన్యుర్జితేన్ద్రియః ॥ ౭౧
నిత్యమారాధయన్ కృష్ణం బిలమార్గేణ చాగతః
ఇత్థం కుర్వతి రాజేన్ద్ర! రాజరాజకులోద్భవే ॥ ౭౨

గఙ్గాస్నానగన్తృకూర్మాఖ్యద్విజవృత్తాన్తః

కార్తికే మాసి సమ్ప్రాప్తే దైవయోగేన భూపతే ।
సమాయయౌ ద్విజశ్రేష్ఠః కూర్మో వాసిష్ఠగోత్రజః ॥ ౭౩

పితురస్థి సమాగృహ్య గఙ్గాస్నానసముత్సుకః
అకస్మాద్రాజనగరం విప్రక్షత్త్రియసఙ్కులమ్ ॥ ౭౪

సమన్తతః సమాకర్ణ్య తొణ్డమాన్కీర్తిసమ్భ్రమమ్
రాఘవాఖ్యసుతేనైవ మహాలక్ష్మ్యాఖ్యభార్యయా ॥ ౭౫

పురాద్బహిర్వినిక్షిప్య భార్యాం పుత్రఞ్చ స ద్విజః
సమాసదద్రాజగృహం రాజదర్శనలాలసః ॥ ౭౬

సింహాసనగతః కాన్తం విద్వన్మండలమణ్డితమ్
తమాశీర్భిర్విశేషేణ సంస్తుత్య పృథివీపతిమ్ ॥ ౭౭

రాజానమబ్రవీద్విప్రః కూర్మో వేదాన్తపారగః

కూర్మః—శ్రుతా బహుముఖాత్కీర్తిః తవ భూప ! విశాం పతే ! ॥
తచ్ఛ్రుత్వాఽద్య సమీపం తే సమ్ప్రాప్తోఽహం నృపోత్తమ ।'
ఇతి విప్రవచః శ్రుత్వా పూజయామాస స ద్విజమ్ ॥ ౭౮

తొణ్డమానః—

'కిమాగమనకార్యం తే తన్మమాచక్ష్వ భో ద్విజ !'
ఇత్థముక్తోఽబ్రవీద్రాజన్ ! కూర్మో వేదవిదాం వరః ॥ ౮౦

కూర్మః—'మత్పితా ప్రేతతాం ప్రాప్తః కాలేన పృథివీపతే !
తస్యాస్థినిచయం నీత్వా గఙ్గామజ్జనహేతవే ॥ ౮౧
కాశీం గచ్ఛామి రాజేన్ద్ర ! మనసా కృతనిశ్చయః
దైవాచ్చ గర్భిణీ జాతా మమ భార్యా పతివ్రతా ॥ ౮౨
పఞ్చవర్షశ్చ మే పుత్రో న శక్తో గన్తుమాత్మనా
తస్మాత్త్వయా మహారాజ ! రక్షణీయౌ చ తావుభౌ ॥

అశక్తోఽహం తయా గన్తుం గర్భిణ్యా తు ద్విజప్రియ !
స్త్రీణాం పత్యుర్గృహే వాసో నియతశ్చోదితోఽన్యథా ॥ ౭౪
పిత్రోః సమీపే వాసస్తు తదభావే స్వసుర్గృహే
అథవా మాతులగృహే త్వథవా రాజమన్దిరే ॥ ౭౫
షడేతే పితరః స్త్రీణాం ఇతి జానామి తత్థ్వితిమ్
తస్మాత్త్వం రక్ష రాజేన్ద్ర ! సుతం భార్యాఞ్చ గర్భిణీమ్' ॥
ఇత్యేవముక్తో విప్రేణ కూర్మసంజ్ఞేన తొణ్డమాన్
'బాఢ' మిత్యుక్తవాన్ రాజన్ ! తస్య దత్త్వా ధనం బహు ॥
తత్ర సంస్థాప్య తౌ విప్రో బాష్పసన్దిగ్ధలోచనః
అబ్రవీత్ససుతాం పత్నీం బాష్పపర్యాకులేక్షణామ్ ॥ ౭౭
'గచ్ఛామ్యహం వరారోహే ! గఙ్గాం భాగీరథీం ప్రియే !
మా రోదీస్త్వం వరారోహే ! పశ్య పుత్రం భయాఽకులమ్' ॥
ఇత్యేవముక్తా సా విప్రపత్నీ భర్తారమబ్రవీత్
నిజనాథస్య వదనం పశ్యన్తీ దుఃఖభాగినీ ॥ ౮౦
'శీఘ్రమాగచ్ఛ భోః స్వామిన్ ! కృత్వా గఙ్గావగాహనమ్
పుత్రోఽపి తే మహాప్రాజ్ఞః ! త్వామేవమనుమన్యతే' ॥ ౮౧
ఇత్థం వదన్తీం స్వాం భార్యాం పశ్యన్నాలిఙ్గ్య చాత్మజమ్
జగామ విప్రో రాజేన్ద్ర ! పశ్యన్నైవ పృష్ఠతః పునః ॥ ౮౨
సా జగామ గృహం రాజ్ఞః పశ్యన్తీ పతిమాత్మనః
పరిమృజ్యాక్షిజం తోయం సాన్త్వయిత్వా సుతం తథా ॥ ౮౩
రాజపత్నీం సమాసాద్య పుత్రేణ సహసా స్థితా
గతే విప్రే స రాజర్షిః తస్య భార్యాఞ్చ సున్దరీమ్ ॥ ౮౪
దృష్ట్వా చిన్తాకులో భూత్వా మనసీతమచిన్తయత్
'త్రివిధాః పురుషాః ప్రోక్తాః ధియస్తేషాం పృథగ్విధాః॥ ౮౫

తస్మాన్మయాఽతియత్నేన స్థాపనీయా ద్విజప్రియా'
ఇతి సఞ్చిన్త్య ధర్మాత్మా తొణ్డమాన్ రాజసత్తమః ॥ ౯౬
ఏకాన్తే భవనం కృత్వా స్థాపయామాస తత్ర తామ్
అన్నం షణ్మాసపర్యాప్తం సకృత్సోపస్కరం దదౌ ॥ ౯౭
తణ్డులాద్యైశ్చ కాష్ఠాస్త్రైః సర్వోపకరణైః సమమ్
తత్ గృహం శృఙ్ఖలైర్బద్ధ్వా స రాజా తొణ్డమాన్ నృపః ॥
దూతాన్ విధాయ వై దూరే చార్ధక్రోశాయతే నిజే
గృహ ఏవ క్వచిత్కోణే నిగూఢం తాం తదా న్యధాత్॥ ౯౯
ధూర్తానాన్తు యథా సేయం న గచ్ఛేద్గోచరం దృశామ్
తతో రాజ్యే సమాసక్తో రాజా కార్యవశం గతః ॥ ౧౦౦
రాజ్యభారేణ రాజేన్ద్ర! వ్యస్మరద్బ్రాహ్మణప్రియామ్
ద్వివత్సరాన్తే విప్రేన్ద్రః కృత్వా గఙ్గాఽవగాహనమ్ ॥ ౧౦౧
గయాం గత్వా గయాశ్రాద్ధం కృత్వా నిజపితుస్తథా
గఙ్గాయా వివధం చోఢ్వా స్కన్దదేశే ద్విజోత్తమః ॥ ౧౦౨
తొణ్డమానపురం ప్రాప్య ప్రవివేశ నృపాలయమ్
రాజానమబ్రవీద్రాజన్! ఆశీర్భిరభినన్ద్య చ ॥ ౧౦౩
'దీర్ఘాయుర్భవ రాజేన్ద్ర! పుత్రవాన్ జ్ఞానవాన్ భవ
త్వత్ప్రసాదేన రాజేన్ద్ర! కృతం గఙ్గావగాహనమ్ ॥ ౧౦౪
గఙ్గావగాహనం రాజన్! కురుష్వైతజ్జలైః శుభైః'
ఏవముక్తః స రాజర్షిః విస్మృతాం బ్రాహ్మణీం స్మరన్॥
స్తబ్ధో బభూవ చాకస్మాత్ దణ్డాహత ఇవోరగః
పద్మవ్యూహే షడ్రథికైః ద్రోణకర్ణపురోగమైః ॥ ౧౦౫
నిరుద్ధానాం సైన్ధవేన బాలమర్జుననన్దనమ్
నిహతం పశ్యతాం రాజన్! పాణ్డవానాం మహాత్మనామ్ ॥

వాసుదేవముఖాచ్ఛ్రుత్వా చార్జునస్య మనో యథా
రామబాణేన విద్ధస్య రావణస్య మనో యథా ॥ ౧౦౮

తథైవ తౌణ్డమానస్య హృదయం పర్యకమ్పత
ధైర్యేణ మనసః స్వాస్థ్యం ప్రాప్తవాన్ స ప్రజాపతిః॥ ౧౦౯

తదాహ భారతీం విప్రః కిఞ్చిత్ దుఃఖసమన్వితః
రాజానం రాజశార్దూలం పప్రచ్ఛ కుశలం తదా ॥ ౧౧౦

'భార్యా మే గర్భిణీ పూర్వం ప్రసూతా కిం సుతం సుతామ్
న శ్రూయతే తయోర్వార్తా మమ చిత్తప్రతోషిణీ ॥ ౧౧౧

పుత్రో మే నిర్గుణో రాజన్ ! సర్వదా క్రీడనే రతః
తటాకే పుష్కరిణ్యాం వా కూపే వా విపులామ్భసి ॥ ౧౧౨

తస్మాన్మే మనసో దుఃఖం సదా భావి విశాంపతే
భార్యా మే రాజశార్దూల ! మమ దర్శనకారణాత్ ॥ ౧౧౩

న చాఽగతా వరారోహా కుతో మే భ్రమతే మనః
సుతం భార్యాం చిన్తయామి దివా నక్తఞ్చ గర్భిణీమ్'॥౧౧౪

తస్య విప్రస్య స శ్రుత్వా రాజా ధైర్యేణ భారతీమ్
వ్యాహరత్తౌణ్డమానోఽపి యథా ధీరో హ్యవర్తత ॥ ౧౧౫

తౌణ్డమానః —

'భో భూసురకులోత్పన్న ! మా భైషీః పుత్రకారణాత్
క్షేమం ప్రసూతా తే భార్యా పుత్ర్యా పుత్రేణ తిష్ఠతి ॥ ౧౧౬

బహవో యోషితో విప్ర ! మయా దృష్టా ఇతః పురా
న సుతో న చ తే భార్యా మమ దృష్టిపథం గతా ॥ ౧౧౭

అథ తద్వృత్తమఖిలం శ్రూయతాం భూసురోత్తమ !
పూర్వదేవగురోర్వారః సమ్ప్రాప్తస్తు గతే దినే ॥ ౧౧౮

తద్దినే వేఙ్కటేశస్య ప్రసక్తమభిషేచనమ్
తద్దర్శనార్థం మే కన్యాః సర్వా జగ్ముర్మహీసుర ! ॥ ౧౧౯

తాభిః సమేతా తే భార్యా పుత్రీపుత్రసమన్వితా
జగామ వేఙ్కటం శైలం దేవదర్శనకారణాత్ ॥ ౧౨౦

అద్య శ్వో వా పరశ్వో వా సాఽఽగమిష్యతి తేఽన్తికమ్
ఇతి తం సాన్త్వయిత్వా సః గూఢం పుత్రమభాషత ॥ ౧౨౧

'గచ్ఛాద్య పుత్ర భవనం విప్రపత్న్యాస్తు శోభనమ్
అవ్యగ్రః శృఙ్ఖలాం ఛిన్ధి ప్రవిశ్యాన్తర్గృహం పునః ॥ ౧౨౨

తాం దృష్ట్వా పుత్రసహితాం శీఘ్రమానయ భూసురీమ్'
స చ గత్వాఽతివేగేన కృతవాన్ జనకేరితమ్ ॥ ౧౨౩

దదర్శ తత్రాస్థిమాత్రం రుదన్ గద్గదకణ్ఠవాన్
'ధ్రువం నో వంశనాలస్తు ఛిన్నమూలం భవిష్యతి' ॥ ౧౨౪

ఇతి సఞ్చిన్తయన్నేత్య పితరం వాక్యమబ్రవీత్
'భోస్తాత ! రాజవంశస్య నాశకాలః సమాగతః ॥ ౧౨౫

యతః సా బ్రాహ్మణీ పూర్ణగర్భా సహసుతా మృతా
అస్థిభూతా నిజే గేహే తదన్నాద్యవిచారణాత్' ॥ ౧౨౬

ఇత్యుక్తో విప్రవర్యాయ పాకార్థం తణ్డులాదికమ్
దదౌ ధైర్యేణ రాజేన్ద్ర ! స జగామ జలాన్తికమ్ ॥ ౧౨౭

తస్మిన్ గతే విప్రముఖ్యే రాజా శేషాచలం యయౌ
పుత్రేణ సహితో రాజా శరణార్థం రమాపతేః ॥ ౧౨౮

పాదద్వయం ప్రపన్నస్తు రుదన్నాసీన్మహీపతిః
రుదన్తఞ్చ నృపం దృష్ట్వా శ్రీనివాసస్తదాఽబ్రవీత్ ॥ ౧౨౯

తొండమానప్రార్థనయా భగవత్కృతకూర్మద్విజపుత్రాద్యుజ్జీవనక్రమః

శ్రీ భగవాన్ —

'అకాలే చ కిమర్థం త్వం ఆగతో నృపసత్తమ!
రాజరాజ! కిమర్థం త్వం రోదనం కురుషేఽధునా ॥ ౧౩౦
ధీరత్వఞ్చ ధనుష్మత్త్వం ప్రసిద్ధం భూతలే తవ
అద్య కిం కారణం తాత! రోదనే వద తన్మమ' ॥ ౧౩౧
ఇత్యుక్తః శ్రీనివాసేన నాబ్రవీత్ స చ కిఞ్చన
విదిత్వా హృదయం తస్య జగాద వచనం తతః ॥ ౧౩౨
'విదితం హృదయం రాజన్! ఆతురస్య తవాధునా
త్వయా కృతమిదం పాపం మయైవాచరితం నృప! ॥ ౧౩౩
నివర్తస్వ చ పాపాత్మన్! కిం కరోమి నృపాత్మజ!
అకార్యం కర్మ భూపాల! త్వయా కృతమరిన్దమ! ॥ ౧౩౪
అహం పాపో దురాచారో నిత్యదుఃఖసమన్వితః
హాఽకాలే కాలమేష్యామి క్రూరం వా నరకం నృప! ॥ ౧౩౫
ఆదాతవ్యం హి దౌర్భాగ్యం స్వభక్తస్య దురాత్మనః
దరిద్రత్వం తథా భక్తస్యైవం ధర్మవిదో విదుః ॥ ౧౩౬
మయి తే భక్తిభావే చ లోపో నైవ త్వయా కృతః
కిం కరోమి క్వ గచ్ఛామి క్రూరం పాపం త్వయా కృతమ్ ॥
తథాఽపి తవ సౌహార్దాత్ కరిష్యే జీవితాన్ మృతాన్
కలౌ వేఙ్కటనాథేన నృపస్యాస్య విమోక్షణమ్ ॥ ౧౩౮
కృతం మహాపాతకిన ఇతి కీర్తిర్భవిష్యతి
పుత్రం ప్రేషయ భూపాల! శాపభీరుమరిన్దమ! ॥ ౧౩౯
తేషాం మృతానామానేతుం సర్వాణ్యస్థీని సమ్ప్రతి'
ఇతి శ్రీవేఙ్కటపతేః వాక్యం శ్రుత్వా స చాఽతురః ॥ ౧౪౦

ప్రేషయామాస పుత్రం తాన్యస్థీన్యానేతుమాత్మనః
స జగామాతివేగేన మృతానాం భవనం నృప ! ॥ ౧౪౧
బద్ధ్వా తదస్థినిచయం వస్త్రేణాచ్ఛాద్య భూపతే !
నరయానే వినిక్షిప్య స్వాచ్ఛాద్య నృపనన్దనః ॥ ౧౪౨
తదా శేషగిరిం ప్రాప్య పితరం వాక్యమబ్రవీత్
'తదస్థిమణ్డలం తాత సమ్ప్రాప్తం విద్ధి భూపతే ! ॥ ౧౪౩
శ్రీనివాసాయ శాన్తాయ తదాఽనీతం వదాధునా'
స పుత్రవచనం శ్రుత్వా శ్రీనివాసమభాషత ॥ ౧౪౪
రాజా— 'సమానీతః పుత్రకేణ మృతాస్థినిచయో హరే !
యథా తే జీవితం కృష్ణ ! ప్రాప్నువన్తి తథా కురు'॥
ఏవముక్తః శ్రీనివాసః తదస్థినిచయం నృప !
కరాభ్యాం ప్రతిగృహ్యాథ స్వోత్తరీయే బబన్ధ హ ॥ ౧౪౬
స్వామిపుష్కరిణీ యత్ర తస్య పూర్వదిశి స్థితమ్
పాణ్డుతీర్థం సమాసాద్య తస్య తీరముపాగతః ॥ ౧౪౭
తత్ర కిఞ్చిద్దేవఖాతం ఆసాద్య మధుసూదనః
తొణ్డమానఞ్చ తత్పుత్రం త్యక్త్వా తీర్థముపాగతః॥౧౪౮
ఆకణ్ఠజలమధ్యే చ నిమమజ్జ జనార్దనః
అస్థీని తత్ర నిక్షిప్య శిలాయాం తీర్థసన్నిధౌ ॥ ౧౪౯
ప్రక్షాల్య విష్ణుః పస్పర్శ స్వాఞ్జలిక్షిప్తవారిణా
జీవనం సన్నిపతితం తదస్థినిచయే తదా ॥ ౧౫౦
ఇతి తే జీవితా విష్ణోః పాణిస్పర్శప్రభావతః
వవృషుః పుష్పవర్షాణి తత్తీర్థే వాసవాదయః ॥ ౧౫౧
విస్మేరచిత్తాః సర్వేఽపి దృష్టతత్తీర్థవైభవాః
యదా తీర్థప్రభావేణ జీవితా మృతకాశ్చ తే ॥ ౧౫౨

తదా సర్వే సురా రాజన్ ! బ్రహ్మరుద్రేన్ద్రపూర్వకాః
ఆస్థితీర్థమితి ఖ్యాతం తస్య నామ దదుర్ముదా ॥ ౧౫౩
'యేషామత్రాస్థి నిపతేత్ నరకే వసతామపి
తే సర్వే స్వర్గమృచ్ఛన్తు సద్య'ఇత్యపి తేఽవదన్ ॥ ౧౫౪
ఉజ్జీవయన్ సోఽథ మృతాం సపుత్రాం
తాం కూర్మభార్యాం నిజగర్భవాసితామ్ ।
దదౌ నృపాయాతివిమూఢచేతసే
దత్త్వాఽథ తం పార్థివమాబభాషే ॥ ౧౫౫

శ్రీ భగవాన్ —

'కృతోపకారస్య కృతా హ్యపక్రియా
శతాధికా తే నృపతే ! మయాఽధునా ।
తవాగ్రజస్యాప్తతయా కృతా మయా
హ్యపక్రియేయం ధరణీపతే ! తవ ॥ ౧౫౬
ఇతః పరం మౌనమహం ప్రపద్యే
నాత్యన్తమేకాన్తిజనాత్పరేణ ।
కేనాపి కుర్వే సహ వాగ్విలాసం
సాక్షాత్ కలావన్యముఖాద్ధి భాషే ॥ ౧౫౭
గచ్ఛ త్వదీయం పురమద్య రాజన్ !
తస్మై ద్విజాయాఖిలలోకసాక్షిణీమ్ ।
భార్యాం సపుత్రామతిభక్తియుక్తాం
ప్రదాయ రాజ్యం త్వమకణ్టకం కురు' ॥ ౧౫౮

తొణ్డమానాజ్ఞయా స్వావాసం ప్రతి సకుటుమ్బకూర్మద్విజాగమనమ్

ఇత్యుక్తో వాసుదేవేన తత్పత్నీసహితో నృపః
గత్వా చ నగరం పుత్రసహితః కూర్మమబ్రవీత్ ॥ ౧౫౯
'భూదేవ ! తవ భార్యేయం సుపుత్రీ పుత్రసంయుతా
సమ్ప్రాప్తా దైవయోగేన తాం గృహ్ణీష్వ ద్విజోత్తమ !' ॥

ఇత్యుక్త్వా ససుతాం పత్నీం స విప్రాయ న్యవేదయత్
వృత్తాన్తమఖిలం జ్ఞాత్వా పత్న్యా రాజముఖాద్ద్విజః॥ ౧౬౧
రాజ్ఞః సమక్షం పప్రచ్ఛ పత్నీం శిశుసుతాన్వితామ్
'క్వ గతాఽసి మహాభద్రే! యథావత్కథ్యతా'మితి ॥

మహాలక్ష్మీః —
'కింవదిష్యామి హేస్వామిన్! దేవమాయాందురత్యయామ్
తస్యోదరే మయా దృష్టో విచిత్రో లోకవిస్తరః ॥ ౧౬౩
లోకాలోకౌ మయా దృష్టౌ దృష్టా బ్రహ్మముఖాః సురాః
సాత్త్వికా రాజసాశ్చైవ తమఃప్రకృతయస్తథా' ॥ ౧౬౪

రాఘవః—'తాతాద్భుతం మయా దృష్టం త్రినేత్రాణాం గణస్తథా'

శిశుః—'సాగరాః సప్త మే తాత! దృష్టిమార్గముపాగతాః॥
గుహాగిర్యటవీవృక్షాః దేవదానవరాక్షసాః'
ఇత్యుక్తో లజ్జితోఽవాదీత్ పత్నీసుతశిశూన్ ద్విజః
'ధిఙ్మే జన్మ తపో ఘోరం ధిగ్వేదాధ్యయనం తథా ॥

నారాయణస్యాఖిలలోకధామ్నాం
నివాసభూతస్య చరాచరాణామ్ ।
దృష్టం భవద్భిర్జఠరే విచిత్రం
భూగోళముఖ్యాఖిలలోకజాలమ్ ।
త్రినేత్రముఖ్యైః సహ చీర్ణపూర్ణ-
పుణ్యైరపీదం మనుజైర్న లభ్యమ్' ॥

ఇత్యేవం సంస్తువన్ స్వీయాన్ పత్నీసుతశిశూన్ ద్విజః
రాజానఞ్చాపి సంస్తుత్య దేశం గన్తుం ప్రచక్రమే ॥

రాజా— 'అహో భాగ్యమహో భాగ్యం త్వత్పత్నీసుతయోః శిశోః
యద్దృష్టం శ్రీనివాసస్య జఠరే సర్వమద్భుతమ్' ॥ ౧౬౯

ఇత్యుక్తో నృపవర్యేణ సహభార్యః సుతాన్వితః
జగామ విప్రముఖ్యోఽసౌ రఙ్గక్షేత్రం స్వకాశ్రమమ్॥ ౧౭౦
శ్రీనివాసప్రసాదేన తొణ్డమాన్భక్తిసమ్భృతాత్
స విప్రః సహితః పుత్రభార్యాభ్యాం భవనం యయౌ॥
విసృజ్య విప్రం భూపాలః సకుటుమ్బం సపుత్రకమ్
దధ్యౌ చిత్రం హరేః కర్మ నిగ్రహం తస్య చాత్మని॥
వ్యచిన్తయద్వేఙ్కటనాథవైభవం
తీర్థానుభావం ద్విజదేవభక్తః।
కరోమి కిం వేఙ్కటనాథతుష్టయే
దాస్యామి కిం తస్య హరేః ప్రపత్తయే॥

అఙ్గిరసోక్త్యా శ్రీనివాసాయ తుళసీమర్పయన్తం తొణ్డమానం ప్రతి భగవదుక్తిః

ఇతి చిన్తాపరో భూత్వా విప్రాన్ వేదవిదోఽబ్రవీత్
తొణ్డమానః —
'భూదేవ! దేవతుష్ట్యర్థే క ఉపాయో హ్యనామయః
కథం తుష్యతి గోవిన్దో వద మే గురుసత్తమ!'॥ ౧౭౪
'రాజ్ఞస్తు వచనం శ్రుత్వా నృపమాఙ్గిరసో గురుః
అబ్రవీచ్ఛ్రీనివాసస్య నిగ్రహాద్భీతమాతురమ్॥ ౧౭౫
గురుః — 'తదనుగ్రహసిద్ధ్యర్థం తత్పూజాం కురు భో నృప!
సహస్రనామభిర్దివ్యైః సహస్రైస్తుళసీదళైః॥ ౧౭౬
తత్ప్రీతిహేతుస్తుళసీ తస్మాత్త్వం పూజయాచ్యుతమ్
తేనాపరోక్షమాయాతి తవ వేఙ్కటవల్లభః'॥ ౧౭౭
తతస్తద్వచనం శ్రుత్వా తచ్చకార తథా నృపః
తుళసీదళసాహస్రం స్వర్ణరత్నవినిర్మితమ్॥ ౧౭౮
వేఙ్కటేశాత్మకైర్నామసహస్రైస్తత్పదేఽర్పయన్
క్రమేణ మాసత్రితయం పూజాం తస్య చకార సః॥ ౧౭౯

ఏవం పూజాం కృతవతి భూపాలే భూరివిక్రమే
త్యక్తవాన్ న చ వైముఖ్యం నారాయణగిరీశ్వరః॥ ౧౮౦

తదా స రాజా దుఃఖేన సర్వజ్ఞం వాక్యమబ్రవీత్

తొణ్డమానః —

'భక్తానామపరాధాన్ న గణయన్తి గుణాధికాః ॥ ౧౮౧
క్షమస్వ మమ దౌరాత్మ్యం భక్తస్య పురుషోత్తమ ।
వరదానే వాసుదేవ ! భవాన్ శ్రేష్ఠతమో మతః॥ ౧౮౨
దయాం కురు దయాసిన్ధో ! భక్తోపరి భయాపహ'
ఇత్యుక్తస్తొణ్డమానేన భగవాన్ వేఙ్కటేశ్వరః ॥ ౧౮౩
తదాఽహ భారతీం రాజన్ ! ఆకాశపథమాశ్రితః
'భక్తాశ్చ బహవః సన్తి నాస్తి తత్సదృశో భువి ॥ ౧౮౪
కర్మ కృత్వా సుఘోరన్తు బ్రహ్మస్త్రీపుత్రఘాతుకమ్
ప్రపిత్ససి కథం పారం దుఃఖాద్రాజకుమారక ! ॥ ౧౮౫
తవాగ్రజోపకారేణ జీవితన్తు మయా కృతమ్'
ఏవమాకాశగాం వాణీం శ్రుతవాన్ రాజసత్తమః॥ ౧౮౬
తదాఽఽహ దేవదేవేశం రాజా మోహవశం గతః

రాజా — 'కృతోపకారాః పురుషాః న వదన్తి కృతం హరే ! ॥
కో వదేద్ధి కృతాం సేవాం మూఢోఽపి గుణవర్జితః
మాం వినా న హి తే భక్తః త్రిషు లోకేషు విద్యతే ॥
కో వా పురాణపురుష ! త్వయ్యేకాన్తరతః సదా
భక్తానామగ్రణీశ్చాహం దయాళూనాం త్వమగ్రణీః' ॥
ఏవం గర్వోక్తిమాకర్ణ్య తూష్ణీమాసీద్రమాపతిః
తతో భూయోఽతిభక్త్యాఽయం పూజయామాస మాధవమ్
సౌవర్ణరత్నఖచితతులసీకుసుమవ్రజైః ॥ ౧౯౦

కుర్వగ్రామస్థభీమాఖ్యకులాలోదన్తః

తతః కదాచిదద్రాక్షీత్ తొణ్డమాన్ నృపసత్తమః
సౌవర్ణరత్నఖచితతులసీకుసుమోపరి ॥ ౧౯౧
సంస్థితాం మృణ్మయీం శ్యామాం తులసీకుసుమావళిమ్
తతః కదాచిన్నృపతిః నిరస్తాఞ్చ సుదూరతః ॥ ౧౯౨
సౌవర్ణరత్నఖచితతులసీకుసుమావళిమ్
దదర్శ మృణ్మయీఞ్చైవ సులగ్నాం హరిపాదయోః ॥ ౧౯౩
శ్యామాం సురుచిరామార్ద్రాం తులసీకుసుమావళిమ్
దృష్ట్వైవ శ్రీపతేః స్వస్మిన్ నిగ్రహం చిన్తయన్నృపః ॥
ముక్తకణ్ఠం రుదన్నూచే తొణ్డమాన్ భృశదుఃఖితః
'భగవన్ ! క్రూరపాపం మాం అనాథం కిముపేక్షసే ॥ ౧౯౫
కేన భక్తాగ్రగణ్యేన స్వీకరోషి సమర్పితమ్
మృణ్మయీమేవ సమ్ప్రీత్యా తులసీకుసుమావళిమ్' ॥ ౧౯౬
ఇత్యేవముక్తో భగవాన్ తొణ్డమానేన వై హరిః
రాజానం రమణీయాఙ్గం ప్రత్యభాషత భూపతే ! ॥ ౧౯౭

తొణ్డమానం ప్రతి భగవత్ జ్ఞాపితభీమాఖ్యకులాలోదన్తః

శ్రీ భగవాన్ —

'భక్తాశ్చ బహవః సన్తి త్రిగుణాస్త్రివిధాత్మకాః
తేషాం మధ్యే దరిద్రోఽస్తి కులాలో భీమనామకః ॥ ౧౯౮
అత్రైవోత్తరదిగ్భాగే రాజన్ ! యోజనదూరతః
స కులాలోఽతిభక్త్యైవ భిత్తికాబిలమధ్యతః ॥ ౧౯౯
దారుభూతఞ్చ మాం శూద్రః ప్రత్యహం పూజయత్యసౌ
స్వస్థః శాన్తః స్వకృత్యఞ్చ ప్రసమాప్య హరిప్రియః ॥ ౨౦౦

స్నాత్వా విధివదాత్మజ్ఞో మృణ్మయైస్తులసీసుమైః
తద్భక్త్యా పరితుష్టేన తదఙ్గీక్రియతే మయా ॥ ౨౦౧
తత్ర గత్వా ప్రతిదినం తం దృష్ట్వా తత్ప్రియాం తథా
రాజన్ ! బహువిధాః సన్తి మద్భక్తాశ్చ విరాగిణః ॥ ౨౦౨
యదుక్తన్తు త్వయా పూర్వం ఏకోఽహం భక్తిమానితి
తద్వచస్త్వదహఙ్కారమహోచ్ఛ్రియవిజృమ్భితమ్'॥ ౨౦౩
తదుక్తమాకర్ణ్య వినమ్రమస్తకః
సన్త్యజ్య చైత్యం తదను ప్రజాపతిః ।
పద్భ్యాం జగామోజ్ఝితరాజగౌరవః
తదాస్య మార్గం ప్రణమన్ ముహుర్ముహుః ॥

భీమాఖ్యకులాలనగరం ప్రతి తొణ్డమానగమనమ్

తం చక్రవర్తినం దృష్ట్వా పద్భ్యాం ధావన్తమాతురమ్
పృచ్ఛన్తం తస్య భవనం పరితో ఘటకారిణః ॥ ౨౦౪
ప్రాహుస్తం భగవద్భక్తం కులాలం మార్గవర్తినః
'వసత్యత్రైవ రాజన్ ! స కులాలో భీమనామకః ॥ ౨౦౫
భక్తిర్యస్య హరౌ కృష్ణసేవాం నిత్యం కరోతి యః'
ఏవముక్తః స లోకైశ్చ పథికైః పృథివీపతిః ॥ ౨౦౬
జగామ తస్య భవనం తొణ్డమాన్ రాజసత్తమః
తద్గృహాద్బహిరాస్థాయ స్తుతవాంస్తద్గృహం నృపః ॥
ద్వారతోరణమాసాద్య పపాత గతవిభ్రమః
తతః కులాలో భ్రమితో జనైర్విజ్ఞాపితస్తతః
దదర్శ రాజశార్దూలం పతితం ప్రాఙ్గణే తదా ॥ ౨౦౯
'కిమిదం భోః ! మహత్కష్టం రాజాఽసౌ పతితః కుతః
మమాపరాధో నాస్త్యత్ర తథాఽపి యమదణ్డనే ॥ ౨౧౦

శక్తోఽసౌ రాజశార్దూలః సజ్జోఽహం తస్య కర్మణి
నైవేద్యార్థం హరేస్తస్య ఘటానాం శతకం మమ ॥ ౨౧౧

కథితం తేన భూపేన తద్ధద్య ప్రదదామి తాన్'
ఏవం శూద్రే చోక్తవతి రాజా సంజ్ఞాముపేయివాన్ ॥ ౨౧౨

'కోఽసౌ భీమో హరేర్భక్తః కులాలః కృష్ణతోషణః ?
తత్పాదయుగళం వన్దే సతతం సాధుసమ్మతమ్' ॥ ౨౧౩

ఏవం వదతి రాజర్షౌ భగవాన్ భక్తవత్సలః
ఆవిర్బభూవ పురతః కులాలస్య మహాత్మనః ॥ ౨౧౪

ఆవిర్భూతం హరిం దృష్ట్వా కులాలో భక్తిసంయుతః
తుష్టావ హర్షపుష్టాఙ్గః శ్రీనివాసం నిరామయమ్ ॥ ౨౧౫

స్వపురస్తాత్ప్రాదుర్భూతం భగవన్తం ప్రతి కులాలస్తుతిః

'త్వద్ధామ వైకుణ్ఠపురం మహాత్మన్ !
త్వద్వల్లభా సాగరనన్దినీ చ ।
త్వన్నాభిజాతో హి పితామహోఽపి
కిం త్వాం స్మరామీశ ! కులాలజన్మా ॥ ౨౧౬

త్వత్పాదసమ్భవా దేవీ సాక్షాద్భాగీరథీ శుభా
తవ పుత్రీం వదతి తాం చతుర్వేదమయో విధిః ॥ ౨౧౭

తవాసనం సదా దేవాః వదన్తి ఫణినం విభో !
సహస్రవదనం శేషం సుపర్ణం వాహనం విదుః ॥ ౨౧౮

నక్షత్రమాలా తవ దన్తపఙ్క్తిః
విద్యుత్ప్రకాశస్తవ దేహకాన్తిః ।
మహీధరా మేరుహిమాద్రిముఖ్యాః
త్వదస్థిభూతాః పురుషోత్తమాద్య ।
తవాక్షిణీ భానువిధూ చ విష్ణో !
విరాట్పదం త్వాం శరణం ప్రపద్యే' ॥ ౨౧౯

ఏవం స్తువతి శూద్రే తం ప్రసన్నా కమలాలయా
జగద్ధాత్రీ జగాద్దైవం పురుషం పరమేశ్వరమ్ ॥ ౨౨౦

'క్వాయం కులాలః పురుషోత్తమాస్య
కథం బభూవ త్వయి భక్తిరీదృక్ ।
కా జాతిరస్య క్వ చ సద్గుణాస్తే
కిమద్భుతం భోః కరుణామ్బురాశే ! ' ॥

ఇత్యుక్తస్తు జగద్ధాత్ర్యా గరుడం ప్రత్యభాషత

శ్రీ భగవాన్ —
'తమానయాతివేగేన మత్సమీపం కులాలజమ్ '
ఇత్యుక్తో గరుడో వేగాదానినాయ చ శూద్రజమ్॥ ౨౨౨

'ఇత ఏహీ'తి సమ్భాష్య సమీపం పరమాత్మనః
స నత్వా శిరసా దేవం ప్రత్యభాషత మాధవమ్ ॥ ౨౨౩

కులాలః—'కిమర్థమాగమో దేవ ! గృహం మే శూద్రజన్మనః
న చాహం విదురో దేవో న చాహం శబరీ ప్రభో ! ॥
న చాహం గజరాజేన్ద్రో న చోద్ధవవిభీషణౌ
కిం దేయమస్తి మద్గేహే త్వదర్థం పురుషోత్తమ' ॥
వదత్యేవం కులాలే తు తస్య పత్నీ తమాలినీ
ప్రాసాదయచ్చ గోవిన్దం ద్రౌపదీవ జనార్దనమ్ ॥ ౨౨౬

తమాలినీ —
'అనాథనాథ గోవిన్ద ! బుద్ధిస్త్వయ్యేవ వర్తతే
న జానే మన్త్రమార్గన్తు న జానే కర్మనిర్ణయమ్॥ ౨౨౭
అశౌచకులజాతానాం కుతో వేదః కుతస్తపః
భక్త్యా మే పరితుష్టః సన్ మద్భర్తుశ్చ విశేషతః ॥
మయా పాచితమన్నఞ్చ యావనాలకులోద్భవమ్
యథేష్టం భుఙ్క్ష్వ మద్దత్తం సహామోదరసాదరమ్' ॥

భగవత్కృతభీమాఖ్యభక్తోపచారాభ్యుపగమః

ఇత్థముక్తో జగద్యోనిః తయా భక్త్యా తమాలయా
కమలాముఖమాలోక్య జహాస జగదీశ్వరః ॥ ౨౩౦
సుప్రసన్నోఽథ భగవాన్ తామువాచ తమాలినీమ్
'అవశ్యమన్నం భోజ్యం తే భక్త్యా దత్తం తమాలిని !'
ఇత్యేవముక్త్వా భగవాన్ భక్తవాత్సల్యవారిధిః ॥ ౨౩౧
రమాసమేతో రమణీయవిగ్రహః
కులాలవర్యేణ కులాలజాయయా ।
అభుఙ్క్త దత్తఞ్చ తదన్నముత్తమం
భక్త్వా తయోశ్చ ప్రదదౌ పదం స్వకమ్॥ ౨౩౨
ఏతత్కౌతుకమాలోక్య బ్రహ్మేశానపురోగమాః
తుష్టువుర్హృష్టమనసః స్రష్టారం సర్వదేహినామ్ ॥ ౨౩౩
దేవదున్దుభయో నేదుః ఖాత్పేతుః పుష్పవృష్టయః
ఏతస్మిన్నేవ సమయే విమానం ప్రాప్తముత్తమమ్ ॥ ౨౩౪
విమానం ప్రాప్తమాలోక్య శ్రీనివాసః సతాం గతిః
స్వకిరీటం దదౌ తస్య శఙ్ఖచక్రే చ కౌస్తుభమ్
పీతామ్బరమలఙ్కారం కులాలస్య మహాత్మనః ॥ ౨౩౫

భగవదనుగ్రహేణ కులాలదమ్పత్యోః సారూప్యప్రాప్తిః

రమాయా భూషణం తావత్ తమాలాయాశ్చ సన్దదౌ
దివ్యం విమానమారూఢౌ విష్ణునా దత్తవైభవౌ ॥ ౨౩౬
కులాలదమ్పతీ భక్తౌ పశ్యతస్తస్య భూపతేః
జగ్మతుర్విష్ణుభవనం సాయుజ్యపదవీం గతౌ ॥ ౨౩౭
కులాలపదవీం దృష్ట్వా తొణ్డమాన్ నృపసత్తమ
వ్రీడితః పుణ్డరీకాక్షం శ్రీనివాసమభాషత ॥ ౨౩౮

తొణ్డమానస్య భగవద్దత్తసారూప్యప్రాప్తిప్రకారః

'మద్రాష్ట్రగతశూద్రస్య సర్వదా పాపకారిణః
సద్గతిస్తు త్వయా దత్తా కా గతిర్మమ బాన్ధవ !' ॥ ౨౩౯

శ్రీనివాసః —
'ఏతద్దేహం పరిత్యజ్య చాన్యం దేహముపాశ్రయ
తత్రారాధ్య హృషీకేశం గచ్ఛ సారూప్యముత్తమమ్ ॥ ౨౪౦

శతానన్దః —
ఇత్యుక్తో నృపతిః సద్యః స్నాత్వా స్వామిసరోజలే
కలేవరం పరిత్యజ్య పునర్దేహాన్తరం గతః ॥ ౨౪౧
తత్రాఽఽరాధ్య హృషీకేశం శ్రీనివాసం నిరామయమ్
సారూప్యం గతవాన్ రాజా స్వామినా పూర్వకల్పితమ్ ॥
ఏవం హరిస్తత్ర చరిత్రమద్భుతం
కుర్వన్ జగన్మాతృసమన్వితో గిరౌ ।
ఆస్తే జగత్యాఙ్చ సురౌఘపూజితో
దదద్యభీష్టఙ్చ మనోరథాన్త్సతామ్ ॥ ౨౪౩
ఇత్యేవం కథితం రాజన్ ! మాహాత్మ్యం వేఙ్కటేశితుః
యః శృణోతీదమాఖ్యానం మనోరథఫలప్రదమ్
ఇహ లోకే సుఖం భుక్త్వా సోఽథ యాతి హరేః పదమ్॥

ఇతి శ్రీ భవిష్యోత్తరపురాణే శ్రీ వేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే కులాల-
ప్రశంసనం నామ చతుర్దశోఽధ్యాయః

॥ శ్రీవేఙ్కటేశచరణారవిన్దార్పణమస్తు ॥

శ్రీమతే విష్వక్సేనాయ నమః
శ్రియై పద్మావత్యై నమః
శ్రీ శ్రీనివాసపరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీ వేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యమ్

(శ్రీభవిష్యోత్తరపురాణాన్తర్గతరహస్యాఽధ్యాయః)

శ్రియః కాన్తాయ కల్యాణనిధయే నిధయేఽర్థినామ్
శ్రీ వేఙ్కటనివాసాయ శ్రీనివాసాయ మఙ్గళమ్ ॥
శ్రీవేఙ్కటాచలాధీశం శ్రియాఽధ్యాసితవక్షసమ్
శ్రితచేతనమన్దారం శ్రీనివాసమహం భజే ॥

॥ హరిః ఓమ్ ॥

శ్రీసూతః- 'శృణుధ్వం మునయః సర్వే శౌనకాద్యాస్తపోధనాః
తద్విష్ణోర్వేఙ్కటేశస్య రహస్యానుభవం పరమ్ ॥ ౧
బ్రహ్మాణ్డే యాని తీర్థాని స్వయంవ్యక్తాని యాని చ
చిరన్తనాని క్షేత్రాణి పుణ్యారణ్యాని పర్వతాః ॥ ౨
పూర్వం శ్రుతాని సర్వాణి పురాణాని ద్విజోత్తమాః ।
సామాన్యాని చ ముఖ్యాని రహస్యం ముఖ్యముత్తమమ్॥
అష్టాదశపురాణానాం సారజ్ఞాన్తే మయా శ్రుతమ్
వ్యాసప్రసాదాత్కారుణ్యాత్ పరిప్రశ్నేన సేవయా ॥ ౪
వైకుణ్ఠపదసాయుజ్యం పరమానన్దదం పరమ్
భవిష్యోత్తరసారాంశః సర్వవేదాన్తసఙ్గ్రహః ॥ ౫
తత్రాపి చోత్తరే ఖణ్డే సాక్షాత్సంసారమోచకః
ఉమామహేశసంవాదే రహస్యానుభవో ద్విజాః ॥ ౬
ఆనన్దనిలయస్యైవ క్షేత్రమాహాత్మ్యముత్తమమ్
మన్త్రాణాం మన్త్రరత్నే ద్వే ద్వివిధం ధ్యానముత్తమమ్॥

శృణుధ్వం పరమానన్దపదావాప్త్యై చ దుర్లభమ్
దేవానామపి సిద్ధానాం మహతాం యోగినాం నృణామ్॥ ౮
అచికిత్స్యగ్రహగ్రస్తవికలాఙ్గవిరూపిణామ్
రోగిణామచికిత్స్యానాం దుష్కర్మపరిపాకినామ్ ॥ ౯
ఆపద్భిరనివార్యాభిః ఆవృతానాఞ్చ దుఃఖినామ్
మహాపాతకసమ్భూతకుష్ఠరోగకురూపిణామ్ ॥ ౧౦
కాణాన్ధబధిరాణాఞ్చ మూకానాం పఙ్గుకుబ్జయోః
ప్రాయశ్చిత్తవిహీనానాం పాపినాం దుఃఖదుఃఖినామ్ ॥ ౧౧
క్వాప్యనిర్గతికానాఞ్చ సర్వదా క్రూరకర్మణామ్
భవేత్ప్రీతివిధిః సద్యః ప్రత్యక్షో వేఙ్కటాచలాత్ ॥ ౧౨
భక్తానాం భవతప్తానాం గతిశ్చాన్యత్ర నాస్తి భోః !
స పరః సర్వలోకానాం సర్వవ్యాధీన్ కృపానిధిః ॥ ౧౩
నికృన్తన్నస్తి చక్రేణ యత్ర తస్మాద్ధి వేఙ్కటాత్
తస్మాత్స ఏవ గన్తవ్యో భోగమోక్షరతైర్జనైః ॥ ౧౪
విశేషతః క్రూరకలౌ నరాణాం పాపాకరాణాం పరిపీడితానామ్
భూగోళమధ్యే ద్రవిడే చ పుణ్యే శ్రీవేఙ్కటాద్రిర్గతిరేవ నాన్యా ॥
కలౌ యుగే మనుష్యాణాం సఙ్కీర్ణానాఞ్చ రక్షితా
శ్రీవేఙ్కటేశాన్నాన్యోఽస్తి సర్వానిష్టనివారణాత్ ॥ ౧౬
యం దృష్ట్వా నాపరం స్థానం యం దృష్ట్వా నాపరో గిరిః
యం దృష్ట్వా నాపరం తీర్థం యం దృష్ట్వా నాపరం తపః ॥
యం దృష్ట్వా నాపరో దేవో యం దృష్ట్వా నాపరో మనుః
యం దృష్ట్వా నాపరా భక్తిః యం దృష్ట్వా నాపరా గతిః ॥
యం దృష్ట్వా నాపరం జ్ఞానం యం దృష్ట్వా నాపరం పదమ్
యం దృష్ట్వా నాపరో లాభో యం దృష్ట్వా నాపరః ప్రియః॥
యం దృష్ట్వా నాపరం ధామ సాక్షాదానన్దసాన్ద్రికమ్
యం దృష్ట్వా నాపరం ధ్యానం సమాధిరపి నాపరః ॥ ౨౦

యం దృష్ట్వా నాపరా ముక్తిః సర్వేన్ద్రియమనోహరా
యం దృష్ట్వా నాపరో నిత్యో యస్య కాలభయం న హి ॥
యం దృష్ట్వా నాపరో విష్ణుః భక్త్యా సర్వజగన్మయః
యం దృష్ట్వా త్రివిధం కృత్యం కృతవాన్నాత్ర సంశయః ॥
యం దృష్ట్వా నాపరో దాతా రమేశాన్నాస్తి కామదః
యం దృష్ట్వా నాపరం బ్రహ్మ సచ్చిదానన్దవిగ్రహాత్ ॥
యం దృష్ట్వా నాపరో యోగః సాష్టాఙ్గః సర్వసిద్ధదాత్
యం దృష్ట్వా నాపరః పూర్ణః సర్వగో వేఙ్కటేశ్వరాత్ ॥
న వేదాన్తాత్పరం శాస్త్రం న దేవో వేఙ్కటేశ్వరాత్
న వైకుణ్ఠాత్పరం ధామ న గిరిర్వేఙ్కటాత్పరః ॥ ౨౫
సత్యం సత్యం పునః సత్యం న దేవో వేఙ్కటేశ్వరాత్
బ్రహ్మాణ్డే నాస్తి యత్కిఞ్చిత్ న భూతం న భవిష్యతి ॥
వేఙ్కటేశసమో దేవో నేతి వేదాన్తనిర్ణయః
తద్రహస్యసుసంవాదం స్వచిత్తస్థముమేశయోః ॥ ౨౬
శృణుధ్వమవధానేన సిద్ధాన్తం మునిపుఙ్గవాః !
శ్రీసూతః- కైలాసేఽనన్తశిఖరే పర్వతే నిర్మలోజ్జ్వలే ॥ ౨౭
జ్ఞాననిర్మలచిత్తాఢ్యయోగిమణ్డలసేవితమ్
సుఖాసీనం మహాదేవం రత్నసింహాసనోత్తమే ॥ ౨౮
ప్రణిపత్య కృపాసిన్ధుం పార్వతీ పర్యపృచ్ఛత
పార్వతీ –'దేవదేవ ! విరూపాక్ష ! త్రైలోక్యతిమిరాపహ ! ॥ ౩౦
తవాన్తఃకరణానన్దరహస్యానుభవం పరమ్
ముక్తిక్షేత్రేషు సిద్ధానాం ముక్తానాం కర్మబన్ధనాత్ ॥ ౩౧
తేషామానన్దసాన్ద్రాబ్ధేః అవాప్తిర్యత్ర శఙ్కర !
తద్ధామ గోప్యం త్వద్ధ్యానవైభవానన్దమీశ్వర ! ॥ ౩౨
పూర్ణానన్దకృపాదృష్టిః అస్తి చేత్తవ మే వద'
ఈశ్వరః- 'సాధు పృష్టం త్వయా దేవి ! భక్తానాం హితకామ్యయా॥

ప్రియాత్ప్రియతరం మేఽస్తి తద్రహస్యం వదామి తే
బ్రహ్మాణ్డమణ్డలే పుణ్యే ద్రవిడే వేఙ్కటాచలే ॥ ౩౪
రహస్యం సర్వలోకానాం పావనం పరమాద్భుతమ్
స్వామిపుష్కరిణీతీర్థం భక్తిజ్ఞానసుఖప్రదమ్ ॥ ౩౫
దర్శనాత్సర్వజన్తూనాం ఆశ్చర్యం భువి రాజతే
ఆజన్మసఞ్చితం పాపం దర్శనాదేవ నశ్యతి ॥ ౩౬
తత్క్షణాత్ జ్ఞానసమ్పన్నాః ముక్తాః సంసారబన్ధనాత్
పరానన్దపదే స్థిత్వా మోదన్తే వేఙ్కటాచలే ॥ ౩౭
స్నానపానస్పర్శనైస్తు కిము వక్తవ్యమీశ్వరి!
స్వామిపుష్కరిణీతీర్థమహిమా కేన వర్ణ్యతే ॥ ౩౮
మయా వక్తుం విరిఞ్చాద్యైః న శక్యో లోకదుర్లభః
కిం పునః సిద్ధయోగీన్ద్రైః ససురాసురమానవైః ॥ ౩౯
సార్ధత్రికోటితీర్థానాం పాతకఘ్నీ సుపావనీ
వేఙ్కటేశ్వరసద్ధామ్నః సమన్తాద్యోజనత్రయమ్ ॥ ౪౦
ముక్తిభూమిశ్చిదానన్దఘనసన్దోహమణ్డలమ్
తత్ర స్థితానాం జన్తూనాం భాగ్యం భాగ్యమహో నృణామ్॥
యద్దర్శనం సదాహ్లాది సచ్చిదానన్దసమ్భృతమ్
అహో చిత్రమహో చిత్రం అస్మిన్వైకుణ్ఠమణ్డలే ॥ ౪౨
నిద్రాసమాధిసమ్పత్తిః నివాసః కేవలం తపః
కృతకృత్యమభూజ్జన్మ శేషాచలనివాసినః ॥ ౪౩
ప్రార్థయామో వయం నిత్యం తం నివాసం నృణాం కిము!
తథాఽపి భక్తిసంయుక్తం కర్మాచారవ్రతాదికమ్ ॥ ౪౪
మనఃప్రసాదనం శక్త్యా స్వామిప్రీతికరం చరేత్
అన్నదానం మహాపూజోత్సవవైభవముత్తమమ్ ॥ ౪౫
స్వామిప్రసాది కైంకర్యం అనన్త్యాయోపకల్ప్యతే
యత్కిఞ్చిత్స్వర్ణదానాన్నపితృశ్రాద్ధాదికర్మ చ ॥ ౪౬

అత్ర స్థానే కృతం సర్వం అనన్తఫలదం స్మృతమ్
జ్ఞానినోఽజ్ఞానినో వాపి సమానం భక్తిపూర్వకమ్ ॥ ౪౭
కాలక్షేపార్థముత్సాహే కర్మణా బన్ధనం న హి
చిరన్తనేషు క్షేత్రేషు ముక్తిపాత్రముదాహృతమ్ ॥ ౪౮
సాయుజ్యముక్తిరానన్దప్రాప్తిః శ్రీశైలమస్తకే
ముక్తిక్షేత్రేషు ముక్తానాం స్వానన్దానుభవాగమః ॥ ౪౯
తద్విష్ణోర్వేఙ్కటేశస్య పరానన్దపదే స్థితిః
ఏతద్విచిత్రమత్రైవ వేఙ్కటేశ్వరమణ్డలే ॥ ౫౦
వస్తుస్వభావవైచిత్ర్యాత్ పరమానన్దకారణమ్
ముక్తానాం యోగినాం మధ్యే కశ్చిత్పరమయోగిరాట్ ॥ ౫౧
ఏతత్పరం రహస్యన్తు లోకే జానాతి నాపరః
సర్వవేదాన్తసిద్ధాన్తసారస్యానుభవం ప్రియే ! ॥ ౫౨
బ్రహ్మానన్దపదప్రాప్తికారణత్వాన్మమ ప్రియమ్
నైతద్రహస్యమాఖ్యానం వక్తవ్యం యస్య కస్యచిత్ ॥ ౫౩
భక్తియుక్తాయ శాన్తాయ వక్తవ్యం వేఙ్కటేశ్వరే
సచ్చిదానన్దసన్మూర్తేః కల్యాణగుణవారిధేః ॥ ౫౪
వేఙ్కటేశహరేర్ధ్యానవైభవం శృణు పార్వతి !
అనన్తకల్పసఞ్జాతపాపరాశివినాశనమ్ ॥ ౫౫
వాఙ్మనఃశ్రవణానన్దమకరన్దఫలప్రదమ్
ధ్యానశ్రవణమాత్రేణ బ్రహ్మానన్దపదప్రదమ్ ॥ ౫౬
న శక్యతే మయా వక్తుం తద్ధామధ్యానజం ఫలమ్
తద్ధామస్వామినశ్చిత్రం అవాఙ్మనసగోచరమ్ ॥ ౫౭
కిము గీర్వాణసిద్ధేన్ద్రైః బ్రహ్మాద్యైర్మునిమణ్డలైః
అత ఏవ రహస్యాధ్యో ధ్యానానుభవ ఉత్తమః ॥ ౫౮
క్షేత్రే చాదివరాహస్య సాక్షాత్ జ్ఞానమయే శుభే
స్వామిపుష్కరిణీతీరే నిర్మలాత్మభిరీడితే ॥ ౫౯

సార్ధత్రికోటిసంస్థానైః పుణ్యతీర్థైర్మహః సమావృతే
పుణ్యవృక్షలసత్పుష్పశ్రీగన్ధతరువాసితే ॥ ౬౦
పారిజాతవనోద్యానరత్నమణ్డలమణ్డితే
నానాద్రుమలతారామపుష్పవాటీభిరావృతే ॥ ౬౧
నిర్ఝరీదేవతాపక్షిమృగాణాం ధ్వనిపూరితే
సమస్తదేవతాసిద్ధయోగిమణ్డలసేవితే ॥ ౬౨
రమ్యే మనోహరానన్దే భక్తిసారమహోత్సవే
వైకుణ్ఠే విరజానద్యాః తటే బాధావివర్జితే ॥ ౬౩
నవరత్నమయోద్భూతసహస్రస్తమ్భమణ్టపే
జామ్బూనదభరాక్లప్తరత్నప్రాకారభాస్వరే ॥ ౬౪
రత్నప్రభాలసద్ధేమవైచిత్ర్యవివిధోజ్జ్వలే
చతుర్దిక్షు చతుర్ధామ చతుర్ముక్తిఫలప్రదమ్ ॥ ౬౫
అనన్తార్కతటిచ్ఛన్నశ్రీమణ్డలోపరి మణ్డలమ్
దుర్నిరీక్షం దురాధర్షం దుఃస్సహం దేవతాదృశామ్ ॥ ౬౬
అచిన్త్యం తేజసా వ్యాప్తం అప్రమేయమగోచరమ్
ఛాదితం మాయయా విష్ణోః జ్వలితం సర్వతోముఖమ్ ॥ ౬౭
మధ్యే తురీయబ్రహ్మాఖ్యం స్వప్రకాశం తదేవ సత్
స్వశక్తిగుణవైచిత్ర్యాత్ విసృజద్విశ్వమవ్యయమ్ ॥ ౬౮
ఉపాదానం నిమిత్తఞ్చ కారణం జగతః సతః
ఊర్ణనాభేస్తన్తునేవ విహారస్తస్య మాయయా ॥ ౬౯
మూలప్రకృతిసఙ్గాత్ తత్ కార్యత్వేనాపి సఙ్గతమ్
తత్తద్ద్వారా బహిర్వ్యక్తం తతస్త్రివిధం కృతమ్ ॥ ౭౦
తత్తత్కర్మానుగుణ్యేన భాతి స్థూలం మహత్కృశమ్
విషయగ్రహణే పూర్వం దృశ్యతే హి తదేవ సత్ ॥ ౭౧
విదుషామహముల్లేఖపరామర్శావభాసకమ్
తదుపాధిభిరచ్ఛిన్నం మహత్ స్థూలం తథా కృశమ్ ॥ ౭౨

స్థూలసూక్ష్మచ్ఛిద్రఘటాత్ యథోద్గచ్ఛతి దీపభాః
తథైవ బ్రహ్మణస్తేజో భాతి భిన్నముపాధిభిః ॥ ౭౩
ఉపాధిత్రయమేతత్తు చ్ఛిత్త్వా భక్తిమతాం నృణామ్
ఏకమేవాద్వితీయం తత్ త్రిశూన్యం భాతి జృమ్భితమ్ ॥ ౭౪
మేఘచ్ఛిద్రాణి సఞ్ఛిద్య భానుతేజ ఇవోత్థితమ్
నానాత్వకల్పనాయుక్తం విశ్వప్రకృతివర్జితమ్ ॥ ౭౫
నేతి నేతీతి చ శ్రుత్యా బోధితం యత్పరం పదమ్
పరిచ్ఛేత్తుమశక్యత్వాత్ స్వప్రకాశం తదేవ సత్ ॥ ౭౬
సత్యం జ్ఞానమనాద్యన్తం ఆనన్దమమృతోత్థితమ్
నిత్యశుద్ధప్రబుద్ధాత్మస్వరూపం వాగగోచరమ్॥ ౭౭
సర్వతో వ్యాప్తమాత్మానం నిర్మలం నిష్కలం శివమ్
శూన్యాశూన్యఫలం హిత్వా ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ జృమ్భితమ్ ॥
భావాభావవినిర్ముక్తం ద్వైతాద్వైతవివర్జితమ్
సచ్చిదానన్దసాన్ద్రాబ్ధిపరిపూర్ణమనామయమ్ ॥ ౭౯
సత్యచిద్ఘనసూక్ష్మాగ్ర్యం అఖణ్డమకుతోభయమ్
కైవల్యపదసాయుజ్యపరానన్దపదప్రదమ్ ॥ ౮౦
నిర్గుణం చేన్ద్రియాతీతం నిరాకారం నిరఞ్జనమ్
స్వభక్తదర్శనార్థాయ లోకానాం రక్షణాయ చ ॥ ౮౧
కృపయా సర్వదేవానాం సిద్ధానాం యోగినాం హితమ్
కాలప్రవాహగమ్భీరమాయావర్తభవామ్బుధేః ॥ ౮౨
తారణాయ వరం దాతుం భక్తిజ్ఞానపురస్సరమ్
భజతాం వాంఛతాం సమ్పదాయురారోగ్యవర్ధనమ్ ॥ ౮౩
అణిమాద్యష్టసిద్ధిశ్చ యోగసిద్ధిశ్చ సన్దిశత్
అష్టాఙ్గయుక్తాం సద్విద్యాసిద్ధిశ్చ విజయాన్వితమ్ ॥ ౮౪

మన్త్రయన్త్రమహాతన్త్రదేవతాసిద్ధికారణమ్
స్వాంశావతారమూర్తీనాం సర్వశక్తిఫలప్రదమ్ ॥ ౭౫

త్రికాలయోగ్యం రక్షార్థం స్వప్రసిద్ధ్యర్థకారణమ్
స్వీకుర్వత్స్వగుణం బ్రహ్మ మూర్తిమత్తదనామయమ్॥ ౭౬

వైకుణ్ఠేన సహాగతం పరమిదం శ్రీవేఙ్కటాద్రిస్థలం
పూర్వం జ్ఞానవరాహమూర్తిహరిణా భూమ్యా సహాధిష్ఠితమ్ ।
లక్ష్మ్యాఽఽలిఙ్గితరూపమద్య సగుణం కల్యాణమూర్తే దధత్
శుద్ధం బ్రహ్మ తదేవ విశ్వజననస్థేమవ్యయానాం ప్రభుమ్ ॥

సర్వాధ్యక్షం మహావిష్ణుం సర్వలోకైకనాయకమ్
కారుణ్యానన్దబాహుళ్యాత్ సర్వాశ్చర్యమయం విభుమ్ ॥ ౭౮

ఆనన్దమూర్తిమానన్దం అచిన్త్యైశ్వర్యసంయుతమ్
కోటిబాలార్కసఙ్కాశం తడిత్కోటిసమప్రభమ్ ॥ ౭౯

చన్ద్రికోటిప్రభం రత్నజామ్బూనదపరిష్కృతమ్
విమానదేవతామూర్తితేజోమణ్డలసంయుతమ్ ॥ ౮౦

దివ్యం విమానమారూఢం స్థితం పరమశోభనమ్
సర్వోత్తమం మహాప్రఖ్యం సర్వాలఙ్కారభూషితమ్ ॥ ౮౧

నీలజీమూతసఙ్కాశం పీతామ్బరతటిద్వృతమ్
రత్నతోరణవిద్యోతమానద్వారప్రభాన్వితమ్ ॥ ౮౨

పఞ్చాయుధవరైర్దివ్యైః మూర్తిమద్భిరుపాసితమ్
చణ్డప్రచణ్డప్రముఖైః ద్వారపాలైరభిష్టుతమ్ ॥ ౮౩

సునన్దనన్దప్రముఖైః పారిషద్యైః సమన్వితమ్
రవికోటిప్రకాశాఢ్యం చన్ద్రికోటిసుశీతలమ్ ॥ ౮౪

అనర్ఘరత్నఖచితదివ్యాభరణభూషితమ్
అచ్యుతానన్తగోవిన్దప్రముఖానన్తవిగ్రహమ్ ॥ ౮౫

పూర్ణబ్రహ్మతనుప్రఖ్యకృష్ణరామావతారకమ్
ఆద్యన్తరహితం సత్యజ్ఞానవిజ్ఞానవిగ్రహమ్ ॥ ౯౬
నిఖిలోపనిషత్సారఘనసంవేద్యవిగ్రహమ్
శ్రీభూమిసహితం శ్యామం సున్దరం వేఙ్కటేశ్వరమ్ ॥ ౯౭
అనేకకోటికన్దర్పలావణ్యమథనోత్థితమ్
జగన్మోహనగోపాలలీలావైచిత్ర్యకారణమ్ ॥ ౯౮
నానాగమరసాభిజ్ఞైః వైఖానసమహర్షిభిః
బ్రహ్మాగస్త్యభరద్వాజసనకవ్యాసనన్దనైః ॥ ౯౯
వామదేవశతానన్దభృగ్వాద్యైశ్చ ప్రపూజితమ్
జనకాద్యైర్నృపశ్రేష్ఠైః అర్చితం పురుషోత్తమమ్ ॥ ౧౦౦
మయాఽప్యఙ్గిరసా దేవి! లోకపాలైః సమర్చితమ్
బహువర్షసహస్రాణి స్వామిపుష్కరిణీతటే ॥ ౧౦౧
మత్కుమారతపోధ్యానసమాధికుసుమార్చితమ్
కుమారం పరమానన్దపరం నిత్యాభిషేచితమ్ ॥ ౧౦౨
మామన్తఃకరణానన్దస్వానుభూతిరసాలయమ్
శఙ్ఖచక్రాభయోద్యుక్తనితమ్బస్థచతుర్భుజమ్ ॥ ౧౦౩
దర్శనీయతమం లోకే ప్రసన్నవదనామ్బుజమ్
ఆకర్ణాన్తవిశాలాక్షికటాక్షాబ్ధితరఙ్గిణమ్ ॥ ౧౦౪
మన్దస్మితం సునాసాగ్రం సుభ్రువం ఫాలశోభితమ్
జామ్బూనదేన్దుకస్తూరీకుఙ్కుమాద్యూర్ధ్వపుణ్డ్రకమ్ ॥ ౧౦౫
పాదనూపురమారభ్య కిరీటాన్తైః సమర్చితమ్
వజ్రాఙ్కుశధ్వజాబ్జాదిరేఖపాదతలామయోః ॥ ౧౦౬
నఖమణ్డలచన్ద్రాణాం జ్యోత్స్నయా జితమాయయోః

విలసత్కుచకాఠిన్యకుఙ్కుమాఙ్కితరేఖయోః
కమలాకరకాఠిన్యభావిభ్రమదిమశాలినోః ॥ ౧౦౭

భజతాం పరమానన్దమకరన్దవదాన్యయోః
లసన్మాణిక్యమఞ్జీరవిద్యుత్పుఞ్జప్రభాయుతైః ॥ ౧౦౮

మణికిఙ్కిణికాజాలఘోషైః వేదాన్తరూపిభిః
పాదారవిన్దసౌన్దర్యయోగ్యానర్ఘసుభూషణైః ॥ ౧౦౯

చారుజానూరులావణ్యప్రభారఞ్జితభూషణైః
నితమ్బవిలసత్పీతకౌశేయామ్బరమేఖలైః ॥ ౧౧౦

అనర్ఘరత్నఖచితైః జామ్బూనదపరిష్కృతైః
విచిత్రతేజసాం పుఞ్జైః కాఞ్చీవైడూర్యమణ్డలైః ॥ ౧౧౧

నాభీపుటలసత్పీతపద్మకోశశ్రియోజ్జ్వలైః
ఊర్ధ్వరోమావళీభాభిః జితేన్ద్రమణికాన్తిభిః ॥ ౧౧౨

ముక్తాదామలసద్వక్షఃస్థలపద్మాతడిత్కరైః
జ్యోతిర్మయైర్బ్రహ్మసూత్రైః తపనీయమయోజ్జ్వలైః ॥ ౧౧౩

కమ్బుగ్రీవాలసత్కణ్ఠమాలారత్నప్రభాఙ్కురైః
పదకేషు లసన్నానామణిదీపావళీవరైః ॥ ౧౧౪

సురత్నాఙ్గదకేయూరకఙ్కణైరఙ్గుళీయకైః
ఇన్ద్రనీలమణిశ్యామరమణీయాహిభూషణైః ॥ ౧౧౫

శఙ్ఖచక్రాభయాదిశ్రీభూషితైశ్చ భుజోత్తమైః
సుచారుచుబుకోల్లాసిపల్లవాధరపాటలైః ॥ ౧౧౬

వజ్రపఙ్క్తిలసద్దన్తకాన్తిచన్ద్రాతపస్మితైః
పూర్ణచన్ద్రముఖామ్భోజరమ్యనాసాసమోన్నతైః ॥ ౧౧౭

సువర్ణమకరప్రఖ్యకుణ్డలాభ్యాం కపోలయోః
జితబాలార్కబిమ్బాభ్యాం సౌన్దర్యాకరసీమయోః ॥ ౧౧౮

దయామ్బుధిసుధాస్నానకమలాక్షిద్వయోత్సవైః
మణిచాపలతాచారుభ్రూల్లసద్భాలపట్టకైః ॥ ౧౧౯
ఆనీలచికురాన్తఃస్థముక్తారాజివిరాజితైః
రమణీయసుకర్ణాక్షినిటలాలకకున్తలైః ॥ ౧౨౦
రాజత్కిరీటసౌన్దర్యజితకన్దర్పకోటిభిః
త్రితేజోఽధికసఙ్కాశైః నానారత్నైర్మహాశ్రయైః ॥ ౧౨౧
తప్తహాటకసంలగ్నైః నానావైచిత్ర్యరశ్మిభిః
అలఙ్కృతం కిరీటేన స్కన్దదత్తేన తేన చ ॥ ౧౨౨
రాజమానం దయామ్భోధిం సుధాధారాభివర్షిణమ్
సర్వాఙ్గభూషణైస్సర్వజగన్మోహనవిగ్రహమ్
రూపలావణ్యసర్వాఙ్గభూషణాద్యైరతిప్రియమ్ ॥ ౧౨౩
ఆపాదకేశవిలసన్మణిమన్మహార్హ-
నేపథ్యజాలమణికాన్తితటిత్కలానామ్ ।
జామ్బూనదాగ్ర్యఖచితామలరమ్యభాసాం
సోపానపాలిభిరతీవ భృశాభిరామమ్ ॥ ౧౨౪
తారాగణేన్దురవిమణ్డలమణ్డితోద్య-
త్సౌదామినీత్రిపథగాగ్రహరాశియుక్తమ్ ।
తార్క్ష్యోదయాద్రికనకాచలశృఙ్గనిష్ఠం
కాలాభ్రబృన్దమివ కాన్తికులాభిరామమ్ ॥ ౧౨౫
శ్రీవేఙ్కటేశమతిసున్దరమోహనాఙ్గం
శ్రీభూమికాన్తమరవిన్దదలాయతాక్షమ్ ।
ప్రాణప్రియం ప్రవిలసత్కరుణామ్బురాశిం
బ్రహ్మేశవన్ద్యమమృతం వరదం భజామి ॥ ౧౨౬
సతతం హృదయామ్భోజమధ్యే శ్రీవేఙ్కటేశ్వరమ్
ప్రణవార్థస్వరూపం తం త్రిమణ్డలసుసంస్థితమ్ ॥ ౧౨౭

చన్ద్రసూర్యాగ్నిబిమ్బానాం ప్రకాశకరమచ్యుతమ్
ధ్యానస్వరూపం దేవేశం సర్వదానన్దదం మమ ॥ ౧౨౮

ఆపాదమస్తకాన్తం వై శ్రీమద్భూషణభూషితమ్
చన్దనాగరుకర్పూరకస్తూరీమృగలాఞ్ఛనైః ॥ ౧౨౯

కుంకుమైర్ఘనసౌరభ్యసువాసితదిగన్తరైః
మిశ్రితైర్దివ్యగన్ధైశ్చ సులిప్తాఙ్గం మనోహరైః ॥ ౧౩౦

నానావర్ణలసత్పుష్పదివ్యసౌరభ్యమాలయా
హిమామ్బుసిక్తయా దివ్యవైజయన్త్యా విరాజితమ్ ॥ ౧౩౧

కుమారస్వామినా నిత్యం భక్త్యా నిర్మలచేతసా
దివ్యోత్సవైర్దివ్యరసప్రవాహామృతపాయసైః ॥ ౧౩౨

దధిక్షీరఘృతైర్దివ్యసూపాన్నమధుశర్కరైః
దివ్యసౌరభనైవేద్యైః షడ్రసామృతపాయసైః ॥ ౧౩౩

దివ్యోపచారైః కల్యాణవైభవైః షోడశాభిధైః
దివ్యసౌరభతామ్బూలైః ముక్తాచూర్ణవిమిశ్రితైః ॥ ౧౩౪

కర్పూరవీటికాభిశ్చ దివ్యభోగైఃసుపూజితమ్
సర్వాఙ్గభూషణాధిక్యలసత్కమలయా సహ ॥ ౧౩౫

ధూపదీపమహాదీపరాజన్నీరాజనోత్తమైః
సున్దరైశ్చామరైశ్ఛత్రైః వ్యజనైర్దర్పణోత్తమైః ॥ ౧౩౬

గీతవాదిత్రనృత్యైశ్చ మృదఙ్గపటహానకైః
వీణావేణుసుతాలాద్యైః గోముఖస్వరమణ్డలైః ॥ ౧౩౭

తూర్యభేరీసుశఙ్ఖేన్ద్రదివ్యఘోషైర్దివౌకసామ్
సిద్ధకిన్నరగన్ధర్వాప్సరఃకిమ్పురుషవ్రజైః ॥ ౧౩౮

సతుమ్బురుహాహాహూహూనారదాదిసురర్షిభిః
గరుడోరగయక్షాణాం విద్యాధరవినోదినామ్ ॥ ౧౩౯

సఙ్గీతమధురాలాపైః స్కన్దస్తోత్రైః సుతోషితమ్
శుద్ధసత్త్వమయాకారం అపి స్వామిసరస్తటే ॥ ౧౪౦
రమన్తం రమయాసార్ధం ఆనన్దకరమానసమ్
వసన్తమమలానన్దం ఆత్మారామం ముదాన్వితమ్ ॥ ౧౪౧
సమస్తదేవతావన్ద్యం సార్వభౌమశిఖామణిమ్
కర్తారం సృష్టికాలే చ భర్తారం పాలనే జగత్ ॥ ౧౪౨
హర్తారం ప్రళయే కాలే వేఙ్కటేశ్వరమవ్యయమ్
సర్వదేవనియన్తారం సర్వదేవేశ్వరేశ్వరమ్ ॥ ౧౪౩
చరాచరాత్మకం విశ్వం రక్షితారం కృపానిధిమ్
కిరీటాఙ్గదసంరాజద్దీర్ఘబాహుమరిన్దమమ్ ॥ ౧౪౪
సర్వాఙ్గలక్షణానన్దం దర్శయన్తం పదామ్బుజమ్
సత్యం విశుద్ధవిజ్ఞానం ఘనప్రజ్ఞాప్రదం హరిమ్ ॥ ౧౪౫
కారుణ్యవిగ్రహం దేవం సర్వజీవదయాపరమ్
ఉపాస్మహే వయం నిత్యం హృదయేఽష్టదళామ్బుజే ॥ ౧౪౬
అష్టాక్షరపదానన్దం రమేశం కర్ణికోపరి
ఏవం ధ్యేయం పురస్కృత్య పశ్చాద్ధ్యానమిదం వదేత్॥ ౧౪౭

యన్నామశ్రుతిసారసాన్ద్రజలధిస్థానే లసత్కౌస్తుభం
స్వాజ్ఞానన్దతమిస్రదుఃఖహరణం మత్పుత్రసఞ్జీవనమ్
విశ్వాభీష్టవరప్రదానఫలదం భోగీన్ద్రసద్భూషణం
సర్వైశ్వర్యనిదానమాత్మవరదం శ్రీవేఙ్కటేశం భజే ॥

సన్తోషో మమ వేఙ్కటేశనికటే శ్రీస్వర్ణముఖ్యాస్తటే
స్వావాసో భవతీతి దివ్యసరితః స్వర్గాపవర్గప్రదే ।
కైలాసే విధికుమ్భసమ్భవనుతే శ్రీకాళహస్తిస్థలే
కైవల్యే వసతామనన్తమహిమా యోగీశ్వరో దుర్లభః॥

తారం నతిం సముద్ధృత్య శ్రీపూర్వం మన్త్రముచ్చరేత్
నవాక్షరమిదం దేవి సర్వగోప్యం హృది స్థితమ్
త్వయి స్నేహాత్సమాఖ్యాతం పరానన్దపదప్రదమ్ ॥ ౧౩౦
నమః శ్రీవేఙ్కటేశాయ శుద్ధజ్ఞానస్వరూపిణే
వాసుదేవాయ శాన్తాయ శ్రీనివాసాయ మఙ్గళమ్ ॥ ౧౩౧
మన్త్రధ్యానమిదం కృత్వా పశ్చాన్మంత్రమిదం వదేత్
నమః శ్రీవేఙ్కటేశాయ నమోఽన్తం వా సముచ్చరేత్ ॥
అష్టాక్షరమిదం ఖ్యాతం భుక్తిముక్తిఫలప్రదమ్
రహస్యం సర్వమన్త్రాణాం గోపనీయం ప్రయత్నతః ॥ ౧౩౩
స్వామిపుష్కరిణీస్నానం వేఙ్కటేశ్వరదర్శనమ్
మహాప్రసాదస్వీకారః త్రయం త్రైలోక్యదుర్లభమ్ ॥ ౧౩౪
సర్వత్ర కీర్తయేత్ప్రాజ్ఞః స్వామిపుష్కరిణీం పరామ్
సువర్ణముఖరీం దివ్యాం వేఙ్కటేశ్వరమవ్యయమ్ ॥ ౧౩౫
అజ్ఞానాన్ధతమఃసూర్యం పాపినాన్తు న రోచతే
ఏతత్సూక్ష్మతరం పుణ్యం యోగినామపి దుర్లభమ్ ॥ ౧౩౬
స్వామిపుష్కరిణీం గఙ్గాం సువర్ణముఖరీం పరామ్
వేఙ్కటేశం హరిం సేతుం సర్వతీర్థేషు సంస్మరన్ ॥ ౧౩౭
మహాపాతకసఙ్ఘేభ్యో ముక్తః ప్రజ్ఞానవాన్ భవేత్
ఏతత్ స్థూలం మహాపుణ్యం పాపినాన్తు న రోచతే ॥ ౧౩౮
స్వామిపుష్కరిణీతీర్థం దివ్యౌషధరసాయనమ్
వైద్యః శ్రీవేఙ్కటేశోఽయం మృత్యురోగనికృన్తనః ॥
యావద్వేఙ్కటనాయకస్య శిఖరప్రాప్తిర్న వై యోగినాం
తావజ్జన్మజరాదిదుఃఖనిలయః సంసారకోలాహలః
బ్రహ్మణ్డాన్తపరిభ్రమత్కృతమహాపుణ్యౌఘచన్ద్రోదయే
సత్సఙ్గామృతసేవనాద్ధరిమయే ప్రీతిర్భవేద్వేఙ్కటే ॥ ౧౪౦

యావన్నాస్తి సమస్తలోకరమణః శ్రీవేఙ్కటేశాభిధః
స్వానన్దానుభవస్థిరోఽమలధియాం యోగీశ్వరాణాం నృణామ్ ।
నానాయోనిషు గర్భవాసమసుఖం విణ్మూత్రశోకాకులం
సమ్ప్రాప్యాఽశువినాశదుఃఖనరకాంస్తావద్భవాబ్ధౌ స్థితిః ॥

ఆఖ్యానం దేవతాగోప్యం బ్రహ్మగోప్యం సమాసతః
ఇదమేవ మమానన్దం ధ్యానం హృదయగోచరమ్ ॥ ౧౬౨

అస్య శ్రీవేఙ్కటేశస్య సీమాయాం యాత్రికే జనే
వాఙ్మనఃకాయవర్గేణ యే కుర్వన్తి నరాధమాః ॥ ౧౬౩

ఉపద్రవఞ్చ ఘాతఞ్చ ద్రవ్యఞ్చాపహరన్తి తే
రౌరవాదిషు సర్వేషు నరకేషు చ దారుణమ్ ॥ ౧౬౪

బ్రహ్మకల్పసహస్రాన్తం పచ్యన్తే నాత్ర సంశయః
భక్త్యా శ్రీవేఙ్కటేశస్య సీమారక్షాం కరోతి యః ॥ ౧౬౫

స ఏవ రాజ్యకర్తా స్యాత్ దేహాన్తే ముక్తిమాప్నుయాత్
పరమానన్దదం ధ్యానం కృత్వాఽన్నం భుజ్యతే మయా ॥

త్వయా సమో నైవ నైవ ధ్యేయో బ్రహ్మాణ్డగోలకే
సత్యం శ్రీవేఙ్కటేశస్య నమః కాలత్రయేఽపి వా ॥ ౧౬౬

ఏతం రహస్యమధ్యాయం శ్రీవేఙ్కటపతేః ప్రియమ్
జపిత్వా భుజ్యతే యేన ప్రత్యహం పరమాత్మనః ॥ ౧౬౭

నృత్యన్తి పితరః సర్వే సన్తుష్టాస్తస్య వంశజాః
దేవాశ్చ ఋషయస్తృప్తాః ప్రయాన్తి పరమం పదమ్॥౧౬౮

ఋషయః-ఆశ్చర్యమతులం శ్రుత్వా పరమానన్దనిర్వృతాః
అనన్దాశ్రుపరిక్లిన్నా రోమాఞ్చితవపుర్ధరాః ॥ ౧౭౦

విస్మితాః శౌనకాద్యాస్తు భక్త్యాఽఽనన్దం పునర్గతాః
పునర్ధ్యానం సమాసాద్య పునర్గద్గదయా గిరా ॥ ౧౭౧

ఊచుః శనైర్మహాత్మానం సూతం పౌరాణికోత్తమమ్
వ్యాసశిష్యం మహాభాగం శాస్త్రసిద్ధాన్తకోవిదమ్ ॥ ౧౬౨
'అద్య శ్రుతం శ్రుతం ముఖ్యం అద్యానన్దం గతా వయమ్
అద్యైవ జన్మ సఫలం సాక్షాత్సంసారమోచకమ్ ॥ ౧౬౩
త్వత్ప్రసాదాద్గమిష్యామో వయం శేషాచలం ప్రతి'
శ్రీసూతః–అష్టాదశపురాణేతిహాసానాముపధర్మిణామ్ ॥ ౧౬౪
పురాణానాం స్మృతీనాఞ్చ సర్వేషాం శ్రుతిసారిణామ్
అఖిలోపనిషత్సారవేదాన్తానాం మునీశ్వరాః ! ॥ ౧౬౫
శ్రవణైశ్చ కృతైర్యోగైః భక్తిజ్ఞానవిరాగదైః
యజ్ఞదానతపఃకర్మవ్రతమన్త్రజపార్చనైః ॥ ౧౬౬
ఆజన్మ నైమిశారణ్యకృతపుణ్యైరనేకశః
భవతామాగతం హస్తే సాక్షాత్సంసారమోచకమ్ ॥ ౧౬౭
వైకుణ్ఠస్థానశేషాద్రిప్రాప్తిరూపం మహత్ఫలమ్
అహం గోప్యమిదం వేద్మి శుకో వేత్తి న చాపరః ॥
మద్గురోః కృపయాఽధీతం ఉక్తఞ్చ భవతాం ద్విజాః !
గచ్ఛధ్వం మునయః ! సర్వే సస్త్రీవృద్ధాః సబాలకాః ॥
సమాప్య సత్రం సకలం విలమ్బో మాస్తు శీఘ్రతః
తత్ర గత్వోపవాసేన స్నాత్వా స్వామిసరోవరే ॥ ౧౭౦
నత్వాఽద్యం భూమివారాహం జ్ఞానక్షేత్రనివాసినమ్
దివ్యం విమానమాశ్చర్యం నత్వా శ్రీవేఙ్కటేశ్వరమ్ ॥
ప్రదక్షిణనమస్కారైః స్తుత్వా స్తోత్రైః ప్రణమ్య చ
నైవేద్యదానధర్మైశ్చ పూజాం కృత్వా చ భక్తితః ॥
మౌనవ్రతమథ త్యక్త్వా క్షమాపూర్వం వరప్రదమ్
సమ్ప్రార్థ్య నివసామోఽత్ర భూయాత్తేఽనుగ్రహో మహాన్॥

ఇత్యేవం కాయవాక్చిత్తైః నివాసం సత్యమీరితమ్
కురుధ్వం త్వరయా భక్త్యా యూయం వైకుణ్ఠవేఙ్కటే ॥
పరమానన్దసాన్ద్రాబ్ధౌ క్రీడధ్వం మునిపుఙ్గవాః !
సమస్తదేవతాసిద్ధసన్నిధావాత్మవేఙ్కటే ॥ ౧౮౫
స్వామినా క్షేత్రపాలేన సుప్రసన్నేన రక్షితే
నివాసమపి నిర్విఘ్నం కురుధ్వమవిశఙ్కయా ॥ ౧౮౬
తయోరనుగ్రహేణైవ వైకుణ్ఠక్షేత్రపాలయోః
భద్రం వో వసతాం నిత్యం శాశ్వతం భవతి ద్విజాః ! ॥
అస్మిన్ క్షేత్రే కృతానాఞ్చ మహతాం పాపకర్మణామ్
క్షేత్రపాలస్య శూలాగ్రే యాతనా చక్రవద్భవేత్ ॥ ౧౮౮
యుగాన్తం క్షణమాత్రేణ తేషాం కాలస్తు గచ్ఛతి
పాపాన్తే ముక్తిరస్త్యేవ వేఙ్కటాద్రౌ న సంశయః ॥
సత్యం సత్యం పునః సత్యం మద్గురోర్వచనం ద్విజాః !
భవతాం పుణ్యశీలానాం నైమిశారణ్యవాసినామ్ ॥ ౧౯౦
కృపయాఽనుగ్రహం లబ్ధ్వా కాశీం గత్వా ప్రణమ్య చ
మద్గురోః పాదమూలఞ్చ వ్యాసస్యామిత తేజసః ॥ ౧౯౧
అనుజ్ఞయా గమిష్యామి వేఙ్కటాద్రిం ద్విజోత్తమాః !
సూతవాక్యం తదా శ్రుత్వా శౌనకాద్యా ఋషీశ్వరాః ॥ ౧౯౨
సమాప్య సత్రమాగత్య వేఙ్కటాద్రిమనూష్య చ
సూతవాక్యప్రమాణేన తత్రానన్దపదామ్బుధౌ ॥ ౧౯౩
దేహాన్తం ప్రాప్య మోదన్తే ససూతాః శౌనకాదయః
ఇమం పవిత్రమధ్యాయం సాక్షాత్సంసారమోచకమ్ ॥ ౧౯౪
సర్వవేదాన్తసిద్ధాన్తం యః శ్రావయతి నిత్యశః
వేఙ్కటేశ్వరభక్తేభ్యో బ్రాహ్మణేభ్యశ్చ యోగినామ్ ॥ ౧౯౫

యః శ్రుణోతి సదా భక్త్యా రహస్యానుభవోత్తమమ్
యః స్థాపయతి లోకేఽస్మిన్ సిద్ధాన్తమిమమద్భుతమ్॥ ౧౯౬

విద్యార్థీ లభతే విద్యాం ధనార్థీ లభతే ధనమ్
పుత్రార్థీ లభతే పుత్రాన్ కన్యార్థీ లభతే వధూమ్ ॥ ౧౯౭

వశ్యార్థీ వశ్యమాప్నోతి జయార్థీ జయమాప్నుయాత్
మోక్షార్థీ మోక్షమాప్నోతి జ్ఞానార్థీ జ్ఞానమాప్నుయాత్॥ ౧౯౮

యాం యాం కామయతే సిద్ధిం తాం తామాప్నోతి స ద్విజః
వేఙ్కటేశే పరాం ప్రీతిం లభతే సోఽతిభక్తిమాన్ ॥ ౧౯౯

ఇతి శ్రీభవిష్యోత్తరపురాణే శ్రీవేఙ్కటాచలమాహాత్మ్యే ఉమామహేశ్వర సంవాదే సకలోపనిషత్సిద్ధాన్తశ్రీవేఙ్కటేశ్వర రహస్యానుభవో నామ అశీతితమోఽధ్యాయః

హరిః ఓం ॥ తత్సత్ ॥

కల్యాణాద్భుతగాత్రాయ కామితార్థప్రదాయినే ।
శ్రీమద్వేఙ్కటనాథాయ శ్రీనివాసాయ మఙ్గళమ్ ॥ ౪ ॥

॥ శ్రీరస్తు ॥

మాతృకాన్తరే ఉపలబ్ధః టిప్పణీభాగః

పుటే. ప్రథమసమ్పుటే శ్లో.

౯౦ ప్రవర్తకాస్త్రాణి = విరోధినిరసనహేతువ్యాపారప్రవర్తకాస్త్రాణి — నివర్తకాస్త్రాణి, విరోధినిరసనే నిష్పన్నే తదితరనాశపరిహారాయ ప్రవర్తకాస్త్రాణాం తాదృశవ్యాపారనివర్తనఫలాన్యుపసంహారాస్త్రాణి. ౩౬

౧౩౬ నివసామి = ప్రతికల్పం వాసం కరోమి ౪౬

౧౩౭ ఆస్తే=ప్రతికల్పం నివాసం కరోతి । స్వామిపుష్కరిణ్యాః పశ్చిమే- ౪౯
తీరే శ్రీ వరాహభగవతః దక్షిణతీరే శ్రీ శ్రీనివాసభగవతశ్చ వాసః ప్రతికల్పనియతభావీతి భావః = ఈదృశవాసస్య ప్రతికల్పనియత-భావిత్వాదేవ — పూర్వశ్లోకే నివసామీతి అత్ర శ్లోకే ఆస్త ఇతి వర్తమాననిర్దేశః కృతః – ఏవముత్తరత్రాప్యయం న్యాయో బోద్ధ్యః-సా స్వామిపుష్కరిణీ సకలైస్తీర్థైస్సమా సముదితానాం సకల-పుణ్యతీర్థానాం యావతీ పావనత్వశక్తిరస్యామేకస్యామేవాస్తి. అతః సర్వోత్తరేయమితి భావః.

౧౪౦ 'మద్దివ్యాలయవాయవ్య ఇతి' ఇదానీం మేరుశిఖరాద్వరాహభగవదా- ౬౨
గమనస్యాత్ర ఇతః పరమేవ భావిత్వేపి పూర్వపూర్వ కల్పతాదృశ-భగవదాగమననిబన్ధనాత్తత్క్షేత్రాలయాదిసమాఖ్యా సమారాధనాది-విశేషవ్యవహారా అవిచ్ఛిన్నా ఏవ – శ్రీరామేణాస్మిన్ కల్పే సేతుబన్ధనాత్ప్రాగపి పూర్వకల్పకృతతత్కార్యమూలసేతు తీర్థవ్యవహారప్రసిద్ధివత్ – అతో మద్దివ్యాలయవాయవ్య ఇత్యుక్తిః న దోషాయ వరాహక్షేత్ర శ్రీవరాహ భగవత్స్థానాదిప్రసిద్ధేస్సమ్భవాత్–అత ఏవ హి వాసుదేవాలయో మహానితి గిరేర్వాసుదేవాలయత్వేన ప్రసిద్ధసద్భావః ప్రాక్ దర్శితః.

౧౪౩ వైవస్వతేన్తరే=వర్తమానశ్వేతవరాహకల్పీయవైవస్వతమన్వన్తరే పుణ్యతమే కృతయుగే – ప్రథమప్రవృత్తకృతయుగే.

౧౪౫ సభవిష్యం — అస్మిన్ కల్పే వర్తిష్యమాణవృత్తాన్తసహితం — సహోత్తరం ఇతఉత్తరస్మిన్నపి కల్పే వర్తిష్యమాణవృత్తాన్తసహితం పురావృత్తం–పూర్వ కల్పే నిర్వృత్తం చరిత్రం - కథయిష్యామి. అయం భావః – లోకరక్షార్థం భువనమధ్య భగవదావిర్భావాదిరూప చరిత్రస్య ప్రతికల్పమేకరూపతయా వృత్తవర్తమానవర్తిష్యమాణ కల్పవృత్తాన్తేష్వేకతరాభిధానే తస్మిన్నేవాన్తర్భూతమితస్తత్ సరూప తయైవోన్నేతుం శక్యమితి.

౧౪౫ పూర్వే వైవస్వతేన్తరే = పూర్వకల్పీయవైవస్వతమన్వన్తరే కృత ౨
యుగేన్తరే – ఆదికృతయుగకాలే పూర్వకల్పవైవస్వతమన్వన్తరేపి తథావిధవృత్తాన్తస్య భావిత్వమభిధీయతే - వరాహభగవతా ధరణీం ప్రతి.

౧౪౬ పురా = పూర్వకల్పే. ౬

౧౪౬ ఆసితా చ తథోత్తరమితి - పూర్వకల్పాగస్త్యవృత్తాన్తతుల్యాగస్త్య ౨౦
వృత్తాన్తస్యాస్మిన్నపి కల్పే భావిత్వముచ్యతే.

౧౪౯ భవిష్యతీత్యాద్యర్థం=ఏతత్కల్పభావివృత్తాన్తపరమ్. తస్మిన్ శాస ౧౫
తీత్యాద్యుపరితనగ్రన్థః పూర్వకల్పవృత్తాన్తపరః - తస్మిన్ ఉక్తరాజ సమాననామని పృథివీపతౌ పూర్వకల్పీయనృపే ధర్మేణ భూలోకం శాసతి సతీత్యర్థో బోద్ధ్యః.

౧౫౦ వక్ష్యామీత్యర్థం = భవిష్యద్వృత్తాన్తకథనప్రతిజ్ఞాపరమ్. అస్మిన్ ౩
మహీధర ఇత్యాద్యుపరితనగ్రన్థః పూర్వకల్పవృత్తాన్తపరః – ఏవం భూత ఏవ వృత్తాన్తో భవిష్యతీత్యభిప్రాయేణ ప్రవృత్తః – తదిదం దశ మాధ్యాయాన్తే– ఏతద్భవిష్యం దేవేశి మయోక్తం వరవర్ణినీత్యనేన వ్యక్తీభవిష్యతి - యద్వా భావివృత్తాన్త ఏవ భూతవదుచ్యతే. భావి

వృత్తాన్తం భూతవత్ సాక్షాత్కృత్య తత్కాలానుసంహితసాక్షాత్కృత వృత్తాన్తోత్తరదశాపన్నేన వక్త్రా యథావత్సాక్షాత్కారపాటవాతిశయేన భూతవత్సాక్షాత్కృతస్య శ్రోతృమనోరఞ్జనాయ భూతవదేవాభిధాన స్యాస్మిన్ ప్రకరణేభిమతత్వాదితి వా బోద్ధ్యమ్.

౨౨౪ సుధాభిలాషదేవభూః = సుధాయాం స్వస్వయోగ్యసర్వవిధభగవ ౬౦
దనుభవలక్షణాయాం — అభిలాషో యేషాం తేషాం – దేవానాం సర్వేన్ద్రియాణాం భూః స్థానభూతః – సుధాభిపూరితేక్షణ ఇతి పాఠే తు భగవత్సాక్షాత్కారజానన్దపూరితలోచన ఇతి సుగమోర్థః.

౩౩౯ కలౌ చోళనృప ఇత్యారభ్య పూర్వకల్పవృత్తాన్త ఉచ్యతే–తస్మిన్ ౫
కథితే 'సూర్యాచన్ద్రమసౌ ధాతా యథాపూర్వమకల్పయ'దితి శ్రుతి న్యాయేనాత్రాపి కల్పే తథైవ భవిష్యతీతి శ్రోతుస్సమాధానార్థమితి బోద్ధ్యమ్ – అన్యథా భావివృత్తాన్తప్రశ్నే భూతవృత్తాన్త కథనకారణ భావాత్ – ధరణీవరాహసంవాదేప్యేవమేవ భూతవృత్తాన్తాభిధానేన భావివృత్తాన్తనిదర్శనాచ్చ-యద్వా భావివృత్తాన్త ఏవ భూతవదుచ్యతే భావివృత్తాన్తం భూతవత్సాక్షాత్కృత్య తత్కాలానుసంహిత సాక్షాత్కృతవృత్తాన్తోత్తరదశాపన్నేన వక్త్రా యథావత్సాక్షాత్కారపాటవాతిశయేన భూతవత్సాక్షాత్కృతస్య శ్రోతృమనోరఞ్జనాయ భూతవదేవాభిధానస్యాస్మిన్ ప్రకరణేభిహితత్వాదితి బోద్ధ్యమ్.

౪౪౪ జ్వాలాకేశమిత్యాది = త్వయి నిత్యశో వసన్తం జ్వాలాకేశం త్రిన ౧౩౬
యనం మాం లోకే కేచన జనాః విష్ణుశివాత్మకం బ్రహ్మార్చయన్తి. విష్ణుశివాత్మక బ్రహ్మత్వేనార్చయిష్యన్తి – విష్ణ్వంశశివాంశసమ్మిశ్ర పరబ్రహ్మబుద్ధ్యార్చయిష్యన్తీతి యావత్—అత్ర విష్ణ్వాత్మకత్వం విష్ణుసమ్బన్ధి సుదర్శనాంశసమ్మిశ్ర చతుర్ముఖనిర్మితకాలాఖ్య చక్ర శరీరవర్తితయా పరమ్పరయా విష్ణుసమ్బన్ధిత్వరూపమ్. న తు సాక్షాత్తత్సమ్బన్ధిత్వరూపమ్. పూర్వమస్మిన్ ప్రకరణే సాక్షాత్త త్సమ్బన్ధానర్హత్వాభిధానాత్, త్వయి వసన్తమిత్యత్రైవ శ్లోకే చక్ర

సమ్బన్ధిత్వస్య విష్ణ్వాత్మకత్వబీజతాయాః స్పష్టతరం ప్రదర్శితత్వా చ్చేత్యేవదేయం – అత్ర బ్రహ్మవిష్ణుశివాత్మకమితి చ నైకం పదమ్ అత్ర చతుర్ముఖసమ్బన్ధప్రసక్తేరభావాత్ – ఉత్తరశ్లోకే – పీఠే శైవే చ వైష్ణవ ఇతి శివసమ్బన్ధమాత్రజ్ఞాపనాచ్చ.

ద్వితీయసమ్పుటే

౬ వాయోరావేశనాచ్చేత్యాది = 'అజ్యతే అధిగమ్యతే — ఆవిశ్యత ౧౧ ఇత్యఙ్జన'ఇతివ్యుత్పత్త్యా వ్యాప్తికర్మవాచీహ్యఞ్జనశబ్దో వాయువ్యాప్తి- మూల ఇత్యభిప్రాయః. అఞ్జూ వ్యక్తిమ్లక్షణకాన్తిగతిష్వితి గత్యర్థం కత్వాద్గతౌ'ర్గతిర్వ్యాప్తిరూపా భవితుమర్హతి – చకారేణ ప్రాగుక్తా ఞ్జనాదేవీప్రసవనిమిత్తకత్వమఞ్జనసంజ్ఞా సముచ్చీయతే,

౯ గుణసామాన్యభావేపీతి గుణానాం సామాన్య భావేపి ఉభయో ౨౨ స్తుల్యత్వేపి.

౨౯౪ అరాయి కాణే వికటే='అరాయి కాణే వికటే గిరిం గచ్ఛ సదాన్వే ౨౧ శిరింబిఠస్య సత్త్వభిః – తెభిష్ట్వా చాతయామసీత్యే'షా ఋక్ – ఋగ్వేదే అష్టమాష్టకే అష్టమాధ్యాయే త్రయోదశే వర్గే ప్రథమా.

౩౩౭ స్వపుత్రస్యేత్యాది = స్వపుత్రస్య జగదీశతుః బ్రహ్మణః పౌత్రం ౫౬ కుబేరం పులస్త్యస్య పుత్రత్వాత్పౌత్రమ్.

౩౯౪ తొణ్డమానేనేతి = తొణ్డం తన్నామకదేశం మానయతి స్వీయత్వేన ౨౪౧ భావయతి ఇతి తొణ్డమానః తొణ్డమానితి శబ్దోప్యుక్తార్థ ఏవ క్విబన్తో ద్రష్టవ్యః.

Accession No. 26517
This book should be returned to the library on or before the date last stamped, otherwise overdue charges Re.1/- per day shall be charged.

20/-